

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

människan

samhället

Musikutbildning i framtidsperspektiv
Principbetänkande av organisationskommittén
för högre musikutbildning

SOU 1976:33

musiken

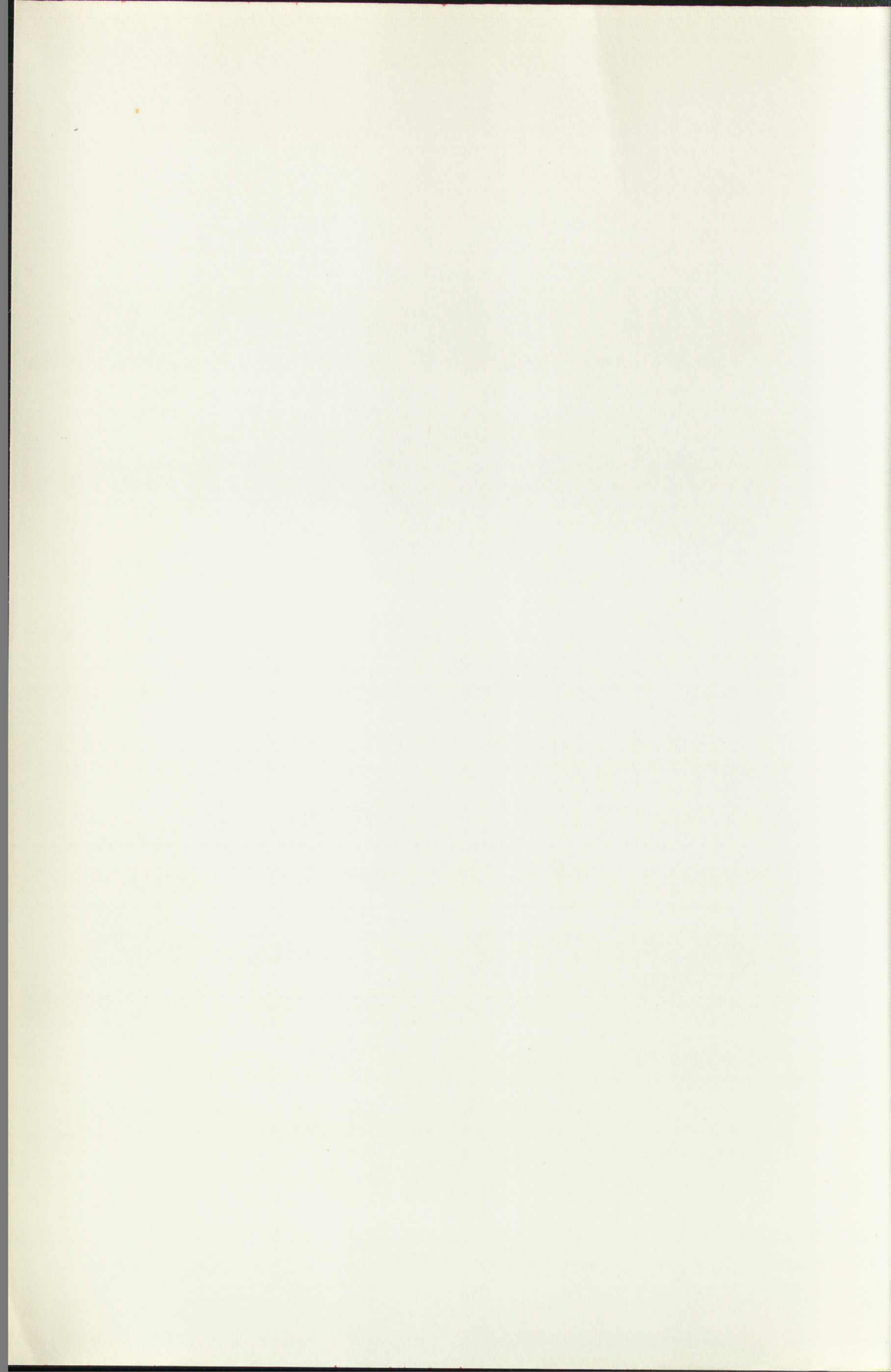
människan

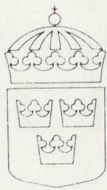

samhället

Musikutbildning i framtidsperspektiv
Principbetänkande av organisationskommittén
för högre musikutbildning

SOU 1976:33

Statens offentliga utredningar

1976:33

Utbildningsdepartementet

Musiken – människan – samhället

Musikutbildning i framtidsperspektiv

Principbetänkande av organisationskommittén
för högre musikutbildning

Stockholm 1976

Omslagets framsida är komponerad av
fotograf Lennart Olson.
Bilderna som ingår i kollaget är hämtade
från följande bildleverantörer:
Samfundet og Hjemmet for
Vanføres fotoafd, Köpenhamn,
TIOFOTO bildbyrå, Stockholm,
Svenskt Pressfoto AB, Stockholm,
Arnoldo Mondadori Editore, Milano,
Verlag des Beethovenhaus in Bonn,
Donald Silverstein, London,
Gidlunds förlag, Stockholm

Omslagets baksida är komponerad av
Carl-Axel Dominique
ISBN 91-38-02895-6
ISSN 0375-250X
Göteborgs Offsettryckeri AB
Stockholm 1976

Till Statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet

Kungl Maj:t bemyndigade 1970-04-10 chefen för utbildningsdepartementet att tillsätta en organisationskommitté med uppgift att utföra det planeringsarbete som fordras för en reform av den högre musikutbildningen.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades 1970-04-11 tio ledamöter med generaldirektören Ingmar Wetterblad som ordförande och rektorn Gunnar Sjöström som sekreterare. Kommittén avlämnade 1971-11-16 betänkandet Ny högre utbildning av kyrkomusiker (DsU 1971:5) och 1973-12-13 betänkandet Musikundervisning (DsU 1973:19).

Genom regeringsbeslut gavs utredningsarbetet fr. o. m. 1974-10-01 en ny inriktning med hänsyn till de då fastlagda målen för den statliga kulturpolitiken. Med anledning härav fick organisationskommittén en ändrad sammansättning. Till ledamöter i denna OMUS 74 förordnades studie-sekreteraren Sigfrid Andersson, musikdirektören Carl-Axel Dominique, sångerskan Dorothy Irving, lektorn Bertil Hansson, studieombudsmannen Fritz Karlsson och rektorn Karl-Herman Tapper. Åt Tapper gavs uppdraget att vara kommitténs ordförande och att på heltid leda dess arbete. Flertalet av de tidigare kommittéledamöterna engagerades som experter åt kommittén.

I bilaga 2 redovisas samtliga experter som medverkat i arbetet med föreliggande betänkande liksom kommitténs olika sammansättningar fr. o. m. 1970.

Till sekreterare förordnades utbildningsledaren Nils-Olov Halling fr. o. m. 1972-07-01 och till biträdande sekreterare filosofie kandidaten Berit Ozolins fr. o. m. 1971-07-01. Inom kansliet har vidare tjänstgjort som expert 1:e byråsekreteraren Per Bengtsson fr. o. m. 1972-01-15 samt som biträden Eva Berndtsson fr. o. m. 1973-06-04, Lisbeth Pihlgren fr. o. m. 1975-07-28 samt Sylvi Selander fr. o. m. 1974-10-28.

OMUS får härmed överlämna sitt principbetänkande Musiken – människan – samhället. För betänkandet svarar den nu förordnade kommittén.

Göteborg i april 1976

Karl-Herman Tapper

Sigfrid Andersson

Carl-Axel Dominique

Bertil Hansson

Dorothy Irving

Fritz Karlsson

/Nils-Olov Halling

Per Bengtsson

Berit Ozolins

The Journal of the Royal Society of Medicine

Volume 33, Part 1, 1950

CONTENTS

Original Articles

1. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

2. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

3. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

4. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

5. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

6. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

7. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

8. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

9. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

10. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

11. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

12. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

13. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

14. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

15. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

16. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

17. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

18. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

19. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

20. The Pathology of the Human Lung in the First Year of Life. J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P., and J. H. B. Stewart, M.D., F.R.C.P. 1

October, 1950

Volume 33, Part 1

Printed in Great Britain by the University Press, Cambridge

Published for the Society by the University Press, Cambridge

Subscription price, 1950, 10s. 0d. per annum in advance

Single copies, 3s. 0d.

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	15
Kapitel 1 <i>Organisationskommitténs arbete – principbetänkande med konkreta förslag</i>	25
Kapitel 2 <i>Musiken i samhället</i>	31
2.1 Svenskt musikliv i ett internationellt perspektiv	32
2.1.1 Musikens internationella kontaktytor	32
2.1.2 Ljutförening – ett internationellt problem	32
2.1.3 Musik som internationell handelsvara	33
2.2 De musikaliska traditionerna	34
2.2.1 Kyrko- och hovmusik. Det borgerliga musikarvet. Modernistisk musik	34
2.2.2 Folkmusik	35
2.2.3 Musik i folkrörelser och samfund	36
2.2.4 Vissång och körsång	37
2.2.5 Afro-amerikansk musik	37
2.2.6 Sammanfattning	38
2.3 Musikens funktioner	39
2.4 Musik i skola, studiecirkel, fri grupp	41
2.4.1 Barnkultur	41
2.4.2 Musiken i skolan	41
2.4.3 Skilda världar – behov av ny samverkan för musik- aktiviteter i alla åldrar.	42
2.5 Musik och teknik	43
2.6 Musiken i etermedia.	44
2.7 Musikaliskt nyskapande och musikalisk interpretation	44
2.8 Sammanfattning	46
Kapitel 3 <i>Mål och riktlinjer</i>	49
3.1 Allmänt	49
3.2 Utgångspunkter för musikutbildningens riktlinjer	49
3.2.1 Allmänt	49
3.2.2 Målen för svensk kulturpolitik	50
3.2.2.1 Kulturpolitiskt program 1974	50

3.2.2.2	Rikskonserter – Musik för ungdom – Regionmusiken	52
3.2.3	Högskolans allmänna mål och inriktning	54
3.2.4	Den allmänna skolan	55
3.2.5	Den kommunala musikskolan	57
3.2.6	Studieförbundens cirkelverksamhet	59
3.2.7	Folkhögskolorna	61
3.2.8	Förskolan	62
3.2.9	Musiken i svenska kyrkan och andra trossamfund	64
3.2.10	Sveriges Radio – TV	64
3.2.11	Kungl. Musikaliska Akademien	65
3.3	Sammanfattning	66
3.3.1	Allmänt	66
3.3.2	Mål och riktlinjer	67
Kapitel 4 <i>Några grundproblem vid organisation av högre musikutbildning</i>		71
4.1	Frihet inom organiserade ramar	71
4.2	Föränderlighet och förnyelse	72
4.3	Musikens mångfald	72
4.4	Beredskap för musikyrrken	73
4.5	Terminologi	74
Kapitel 5 <i>Attityder i utbildningen</i>		77
5.1	Öppen, sökande, kritisk attityd	77
5.2	Att få musik att fungera socialt	78
5.3	En kreativ attityd	79
5.4	Styrningsmodeller i en musikhögskola	80
Kapitel 6 <i>Utbildning efter musiklivets behov</i>		83
6.1	Yrkesroller i musiklivet	83
6.1.1	OMUS' metod	83
6.1.2	De fyra stora yrkesrollerna	84
6.1.2.1	Artisten	84
6.1.2.2	Instrumentalpedagogen	85
6.1.2.3	Den breda pedagogen	86
6.1.2.4	Läraren i allmänna skolväsendet	87
6.1.2.5	Lärarens roll och cirkelledarens – ett speciellt definitionsproblem	88
6.1.2.6	Delvis ny lärarroll i framtidens skola	90
6.1.3	Högskollärarroller	91
6.1.3.1	Utbildning	91
6.1.3.2	Forskning och utveckling	91
6.1.4	Komponist – arrangör – ”musikmakare”	95
6.1.5	Ensembleledare och dirigent	97
6.1.6	Kyrkomusiker	98
6.1.7	Kombinationsyrken	98
6.1.7.1	Tekniska yrken	98
6.1.7.2	Kulturkommunikation	99
6.2	Yrkesområden i stort – allmänna utbildningslinjer	100

6.2.1	Principer för indelning i linjer	100
6.2.2	Kyrkomusikerlinjen	101
6.2.3	Pedagogisk utbildning inom musikerlinje – specialiserade pedagoger	102
6.2.4	Skillnaden musiklärare – specialiserad pedagog	103
6.2.5	Rytmiklärarutbildningen	105
6.2.6	Kombinationsutbildningar	105
6.2.6.1	Nuvarande kombinationsmöjligheter	105
6.2.6.2	Lärarhögskolans insatser i lärarlinjen	106
6.2.6.3	Musikvetenskap – musikhögskola, tvärkulturella kombinationer m. m.	107
6.2.6.4	Kulturkommunikativ linje	108
6.2.6.5	Utbildning av kulturförmedlare. Folkhögskolans roll	109
6.2.6.6	Sammanfattning	110
6.2.7	Instrumentbyggare, pianostämmare etc.	110
6.3	Samband utbildning – yrkesliv	111
6.3.1	Linjenämndernas inflytande	111
6.3.2	Anställningsformer för musikhögskolans lärare	111
6.3.3	Praktik för de studerande	112
6.3.3.1	Fördelar med varvad praktik	112
6.3.3.2	Fyra former av praktik	113
6.3.3.3	Administrativa problem. Musikhögskolors och lärarhögskolors insatser	115
6.4	Yrkesrollers olika krav på bred kunskap och fördjupning	118
6.4.1	Skillnader musiklärare – musiker	118
6.4.2	Basutbildning och fördjupning för musikläraryrken	119
6.4.2.1	Arbetsfält på musiklärarlinjen	119
6.4.2.2	Anställningar som musiklärare	122
6.4.2.3	Basutbildning för musiklärare	124
6.4.2.4	Alternativ fördjupningsutbildning på musiklärarlinjen	128
6.4.3	Musikeryrkens behov av basutbildning	131
6.4.3.1	Anställningsförhållandena inom musikerområdet	131
6.4.3.2	Basutbildning och fördjupning för musiker	132
6.4.4	Olika "genrens" plats i musikutbildningen	135
6.4.5	Vilka genrer är eftersatta?	137
6.4.6	Sammanfattning	139
6.5	Integrerad utbildning	140
6.5.1	Allmän debatt om integrationsproblem	140
6.5.2	Gestaltning och kommunikation i centrum	141
6.5.3	Studiemålet – yrkesrollen i centrum	141
6.5.4	Lärofunktioner i integrerad undervisning	142
6.5.5	Ämnesindelningen under omprövning	143
6.5.5.1	Ämnesbegreppet	143
6.5.5.2	Ämnesblock	143
6.5.5.3	Några exempel på integrerad utbildning	145
6.5.5.4	Sammanfattning	148

6.6	Metodik i en yrkesanknuten musikutbildning	148
6.6.1	Redan pågående musikpedagogiskt utvecklingsarbete	148
6.6.2	Samlad dokumentation av musikpedagogisk erfarenhet	149
6.6.3	Tillämpad forskning i musikundervisningsmetodik	150
6.6.4	Några centrala metodikproblem	150
6.6.4.1	Allmänt	150
6.6.4.2	Undervisning i grupp	151
6.6.4.3	Nybörjarundervisningens metodik	151
6.6.4.4	Kreativitet, improvisation, rytmik	153
6.6.4.5	Kommunikativ beredskap	155
6.6.5	Tvärkulturell utbildning	156
6.7	Läromedel i musikutbildningen	157
6.8	Utbildningsskeden, utbildningstyper, utbildningens längd	158
6.8.1	Den nya högskolans terminologi: grundläggande utbildning – påbyggnadsutbildning	158
6.8.2	Termen återkommande utbildning	159
6.8.3	Individuella och lokala linjer, enstaka kurser, fortbildning och vidareutbildning	160
6.8.4	Utbildningstidens längd	161
6.9	Antagning till högre utbildning	162
6.9.1	Direktiven	162
6.9.2	Lärlinjer och kyrkomusikerlinjer	163
6.9.3	Musikerlinjen	164
6.9.4	Antagning till musikutbildning i kombination med andra högskoleutbildningar	165
6.9.5	Överflyttning mellan högskoleutbildningar, antagning till enstaka kurser, lokala linjer osv.	165
6.10	Redovisningar av utbildningens resultat	165
6.10.1	Allmänt	165
6.10.2	Former för resultatredovisning inom utbildningen	166
6.10.3	Former för information	166
6.10.4	Musikerlinjen. Betyg och utbildningsbeskrivningar	167
6.10.5	Lärlinjen och kyrkomusikerlinjen	168
6.10.5.1	Betyg och utbildningsbeskrivningar	168
6.10.5.2	Examina, behörighet	169
	Kapitel 7 Kompletterande utbildning	171
7.1	Utgångspunkt för analys av utbildningsbehoven	171
7.2	Behov av kompletterande utbildning på musiklärarnas arbetsfält	172
7.2.1	Förskolläro- och fritidspedagogutbildning	172
7.2.2	Låg- och mellanstadiet. Åldrarna 7–12 år	174
7.2.3	Grundskolans högstadium	174
7.2.4	Öppen gruppverksamhet. Allspel, allsång i alla åldrar	175
7.2.5	Gymnasieskolan	176
7.2.6	Lyssnarciklar	176
7.2.7	Nybörjarmetodik för olika åldrar. Undervisning i instrumentalspel och ensemble	176

7.2.7.1	Enkät om fortbildningsbehov i kommunal musikskola	176
7.2.7.2	Cirkelledarens pedagogiska situation	177
7.2.7.3	Sammanfattning	178
7.2.8	Olika specialkurser inom musikerterapiområdet	179
7.2.9	Komplettering för redan verksamma lärare	179
7.3	Kompletterande utbildning för musiker	180
7.3.1	Pedagogisk komplettering	180
7.3.2	Repertoarbreddning – förnyelse – internationellt utbyte.	180
7.4	Kompletteringsutbildning för lärare inom högre musikutbildning.	181
7.5	Nuvarande organisation och dimensionering av kompletterande utbildningar	182
7.5.1	Splittrat och oöverskådligt område	182
7.5.2	Interna kurser.	182
7.5.3	MPU-projekt	186
7.5.4	Gemensamma kurser för olika kategorier	187
7.6	Kompletteringsutbildningar – initiativ och ansvar.	191
7.6.1	Principiella frågeställningar	191
7.6.2	Initiativ till intern utbildning.	191
7.6.3	Gemensamma kurser för olika kategorier	192
7.6.4	Centrala initiativ – OMUS' fortsättning.	193
7.6.5	Fördelning av ansvar och resurser för kompletterande utbildningar	194
7.6.5.1	Intern utbildning.	194
7.6.5.2	Kompletteringsutbildning gemensam för flera kategorier.	195
7.6.6	Sammanfattning. Avvägning mellan centralt och lokalt ansvar.	196
Kapitel 8	<i>Förberedande utbildning</i>	201
8.1	Musikundervisningens onda cirkel	201
8.2	Direkt yrkesförberedande musikutbildning just nu	203
8.2.1	Enkäter om den förberedande utbildningens kvalitet och kvantitet	203
8.2.2	Gymnasieskolan	204
8.2.3	Gymnasieskolans musiklinje	205
8.2.4	Kommunala musikskolan	207
8.2.5	Försök i Växjö med samordning gymnasieskola – kommunal musikskola	208
8.2.6	Folkhögskolornas musiklinjer	208
8.2.7	Studiecirklar	210
8.2.8	Övriga utbildningsmöjligheter	211
8.2.8.1	Förberedande kyrkomusikerutbildning	211
8.2.8.2	Kopparbergs läns landstings högre musikskola	213
8.2.8.3	Frivilliga insatser från amatörorganisationer o. d.	213

	8.2.8.4	Kurser och läger	214
	8.2.8.5	Musik för ungdom – samordnande organ	214
	8.2.8.6	Självstudier – fria grupper, etermedia	215
	8.2.8.7	Studier hos privatlärare	216
	8.2.8.8	Förberedande utbildning i musikhögskolornas egen regi	216
8.3		Krav på innehållet i förberedande utbildning	217
	8.3.1	Relationer till högre utbildning	217
	8.3.2	Skilda antagningskrav till olika linjer	218
	8.3.3	Behörighet och dispens	218
	8.3.3.1	Allmän och särskild behörighet	218
	8.3.3.2	Dispens från behörighetskrav	218
	8.3.3.3	Dubbelt förberedelsekrav	219
	8.3.4	Viktiga inslag i förberedelsen till de nya linjerna	219
	8.3.4.1	Färdighetsträning och ensemblespel	219
	8.3.4.2	Sång och bruksklaver för alla. Eget skapande	220
	8.3.4.3	Musik och samhälle	220
8.4		Dimensioneringen av förberedande utbildning	220
8.5		Förstärkning av förberedande utbildning	221
	8.5.1	Indirekta åtgärder	221
	8.5.2	Statens ansvar för direkt högskoleförberedelse	223
	8.5.2.1	Statens principiella ansvar	223
	8.5.2.2	Musiklinjen i gymnasieskolan	223
	8.5.2.3	Musikstudier inom kommunal vuxenutbildning	226
	8.5.2.4	Problemet dubbelförberedelse	227
	8.5.2.5	Sammanfattning av OMUS' förslag till musikutbildning inom gymnasieskolan	227
	8.5.3	Frivilliga insatser med statligt stöd	229
	8.5.3.1	Folkhögskolan	229
	8.5.3.2	Studiecirklar	231
	8.5.3.3	Anknytning mellan s. k. lägre och högre kyrkomusikalisk utbildning	232
	8.5.3.4	Ökad satsning på kurser. MfU:s uppgifter	233
	8.5.4	Preparandkurser	235
	8.5.4.1	Konservatorier knutna till högskolan	235
	8.5.4.2	Framnäs' och Ingesund's allmänna linjer	236
	8.5.4.3	Kopparbergs läns landstings högre musikskola	237
	8.5.5	Kommunala musikskolans insatser	238
	8.5.6	Speciella förstärkningsåtgärder	240
	8.5.6.1	Allmänt	240
	8.5.6.2	Projekt och pilotkurser	241
	8.5.6.3	Studiesocialt stöd till deltagare i vissa musikkurser	242
	8.5.6.4	Studiesocialt stöd till deltagare i förberedande utbildning	243
8.6		Musikstuderande och värnplikten	245

8.7	Samordning – utveckling – information	246
8.7.1	Förberedsetillfällena – en splittrad mångfald	246
8.7.2	UMU-ansvar även för förberedande utbildning	246
 Kapitel 9 <i>Utbildningsplaner och studieorganisation</i>		249
9.1	Allmänt	249
9.2	Utbildningsplaner och lokala kursplaner	249
9.2.1	Allmänt	249
9.2.2	Fyra allmänna utbildningslinjer	250
9.2.2.1	Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för musiker	250
9.2.2.2	Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för musiklärare	252
9.2.2.3	Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för kyrkomusiker	255
9.2.2.4	Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för kulturkommunikation inom musikområdet	255
9.2.3	Kommentarer och tillägg till utbildningsplanerna	256
9.2.3.1	Enstaka kurser anslutna till linje	256
9.2.3.2	Individuella studievägar inom linjen	257
9.2.3.3	Poängtal och nivåer	257
9.2.3.4	Individuell studieplan. Tilläggstermin. Återkommande utbildning	258
9.2.3.5	Exempel på underlag för riksövergripande kursplanering	258
9.3	Studieorganisation	261
9.3.1	Högskolan och kulturutbildningarna	261
9.3.2	Läsår – terminsindelning	262
9.3.3	Beslutsprocesserna	262
9.3.3.1	Organisationsmodeller i olika regioner	262
9.3.3.2	Högskolestyrelse – linjenämnd – samplaneringsnämnd	264
9.3.3.3	Avdelningar – linjedelegationer	267
9.3.3.4	UMU-arbete inom högskolan	269
9.4	Tjänstefunktioner	269
9.4.1	Några principer	269
9.4.2	Speciella funktioner i den nya högskolan	270
9.4.2.1	Undervisning	270
9.4.2.2	Utveckling	271
9.4.2.3	Information – yrkesvägledning, studievägledning	271
9.4.2.4	Administration	272
9.5	Samplanering och samordning	274
9.5.1	Samverkan mellan musikhögskolorna	274
9.5.2	UHÄ:s uppgifter	274
9.5.2.1	Högskolelagens instruktion för UHÄ	274
9.5.2.2	UMU-gruppen	275

9.5.2.3	Regionalt UMU-arbete	276
9.5.2.4	Dokumentation. Musikpedagogisk professur	277
Kapitel 10 <i>Dimensionering och lokalisering</i>		279
10.1	Principiella problem	279
10.2	Försök till dimensionering	281
10.2.1	Dimensionering beräknad 1974	281
10.2.2	Direktiven om dimensioneringen	283
10.2.3	Beräkning av nuvarande och framtida utbildningskapacitet	283
10.2.3.1	Principer	283
10.2.3.2	Nuvarande kapacitet	283
10.2.3.3	OMUS' beräkningar av dimensioneringen år 1982	286
10.3	Förutsättningar för linjernas lokalisering	287
10.3.1	Antalet närvaroplatser	287
10.3.2	Direktivens tak för kapaciteten i Stockholm, Göteborg och Malmö	288
10.4	Speciella lokaliseringsproblem	288
10.4.1	Stororkester i Stockholm	288
10.4.2	Proportionen ettämneslärare – tvåämneslärare	290
10.4.3	Proportionen specialiserad pedagog – musklärare	291
10.5	Lokalisering till icke-statliga utbildningar	292
10.5.1	Utvärderingar och underlag	292
10.5.2	Högskoleutbildning vid folkhögskolorna	292
10.5.3	Örebro musikpedagogiska institut (ÖMI)	293
10.5.4	Svenska Dalcroze-seminariet	294
10.6	Högre musikutbildning utanför direktivens ram	294
10.6.1	Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI)	295
10.6.2	Pedagoglinjen vid ABF:s Folkliga musikskola, Motala	297
10.6.3	Handledarutbildning i Härnösand	297
10.6.4	Planer på ytterligare högre utbildning	298
10.6.5	Sveriges Radios Musikskola, Edsberg	298
10.7	Lokalisering av allmänna utbildningslinjer år 1982	299
10.8	Kostnadsberäkning för grundläggande utbildning 1982	300
10.9	Dimensioneringen av kompletteringsutbildning	301
Kapitel 11 <i>Reformens genomförande i tre etapper</i>		303
11.1	Skillnader mellan nuvarande utbildningar och föreslagna	303
11.2	Reformens genomförande	303
11.2.1	Arbetsåret 1976/77	303
11.2.2	Arbetsåret 1977/78	304
11.2.3	Arbetsåret 1978/79	305

Bilagor

Bilaga 1	Direktiv för kommitténs arbete 1970 och 1974	307
Bilaga 2	Ledamöter och experter	325
Bilaga 3	Tabeller och tablåer	329

Tabeller

1.	Antal musikcirklar och deltagare i dessa inom studieförbundens verksamhet 1969/70 till 1974/75.	329
2.	Allmänna musikcirklar fördelade efter studieförbund 1974/75 (1973/74).	330
3.	Antal sökande och antagna vid prov under vårterminen 1975 till instrumentalist- och pedagogutbildning vid de statliga musikhögskolorna	331
4.	Antal sökande och antagna vid prov under vårterminen 1975 till musikleärr-, rytmikpedagog- och kyrkomusikerutbildning vid musikhögskolorna samt till den särskilda ämnesutbildningen i musik i Göteborg och Malmö	331
5.	Antal sökande och antagna vid prov under vårterminen 1975 till utbildning vid Folkliga musikskolan, Ingesund, Framnäs folkhögskola, ÖMI och Dalcroze-seminariet	332
6.	Antalet lärare i musik på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan i de fem län där bristen på behöriga lärare är störst och i de fem län där bristen är minst läsåret 1974/75	332
7.	Musikalisk utbildning eller examen för ickebehöriga musiklejare på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan läsåret 1974/75 i landets samtliga län utom Örebro län.	333
8.	Verksamhet och finansiering vid statsunderstödda musikinstitutioner spelåren 1971/72-1976/77	334
9.	Sysselsättningen bland personer som påbörjat utbildning i Göteborg till lärare i musik och annat ämne	335
10.	Val av annat ämne i lärarkombination bland SÄMUS-studerande i Göteborg	335

Tablåer

1.	Finansiering, avtal, behörighet m. m. i fråga om olika musiklejrarfunktioner	336
2.	Kompetensgruppering enligt specialbestämmelser för musiklejare vid frivillig kommunal musikundervisning m m.	338
3.	Beskrivning av nu gällande betygssystem inom högre musikutbildning	339
4.	Lokalisering av högre musikutbildning 1976	340
5.	Lokalisering av allmänna utbildningslinjer i musik 1982	340
6.	Administrativ organisation av en musikhögskola	341
7.	UMU-gruppen inom UHÄ	342

Bilaga 4.	Exempel på information om antagningsprov (s. k. provprov vid SÄMUS 1976).	343
Bilaga 5.	Musikutbildning i internationellt perspektiv (översikt av L. Reimers).	349
Bilaga 6.	Musikutbildning i de nordiska länderna (översikt av L. Reimers).	359

Sammanfattning

Direktiven. OMUS' grundinställning (kap. 1)

När Organisationskommittén för högre musikutbildning med sin nya personsammansättning tillträdde i oktober 1974, var dess uppgift enligt tilläggsdirektiven att dra upp riktlinjer för en musikutbildningsreform med utgångspunkt i den nya kulturpolitiken och "musiklivets totala situation". Utbildningen skulle kunna fungera i det samtidigt reformerade högskolesystemet. Enligt OMUS' bedömning innebär detta, att riktpunkten för planeringen bör bli att åstadkomma en *yrkesutbildning anknuten till musiklivets behov*.

Det har varit avgörande för OMUS' allmänna synsätt som vi uppfattat den nya kulturpolitiken, att musik inte kan ses som en isolerad konst, utan måste betraktas som ett viktigt och värdefullt inslag i människors dagliga liv. Kommittén har markerat denna grundinställning med betänkandets huvudrubrik: *Musiken – människan – samhället*. Musik är alltså *både* en konstform, berikande och utvecklande för individen, *och* ett kommunikationsmedel med väsentliga samhällsfunktioner.

Betänkandets underrubrik lyder: *Musikutbildning i framtidsperspektiv*. Utbildningen måste planeras med sikte på framtidens musikliv, närmast i varje fall 1980-talets. Det är viktigt att fasthålla detta perspektiv i diskussionen av förslagen i betänkandet. OMUS har sökt göra realistiska bedömningar, men som drivkraft för reformer måste hela tiden finnas en kulturpolitisk vilja som siktar bortom de närmast liggande problemen.

Musiken i samhället (kap. 2)

OMUS såg som sin första uppgift för att kunna odla framtidsperspektivet att skapa sig en översiktlig bild av det nutida musiklivet och om möjligt göra en pejlning av tänkbara tendenser för den kommande 10-årsperioden.

Kapitlet *Musiken i samhället* är ett försök till en sådan allmän översikt, som baseras i huvudsak på expertgruppers material. Svenskt musikliv sätts in i ett internationellt sammanhang – effekterna på gott och ont av vidgade internationella kontakter berörs. Till den miljöförstöring som hotar hela mänskligheten som följd av industrialismen hör också ljudföröreningsproblemet. I avsnittet om svenska musikaliska traditioner påpekas dominansen

hittills i musikutbildningen av 1700- och 1800-talets muskarv, liksom det nuvarande starka inflytandet på populärmusiken från afro-amerikanska traditioner. En viss renässans kan märkas för inhemska folkliga musiktraditioner. Sociologiska undersökningar visar att musiklivet hotas av en viss likriktning samtidigt som man kan spåra tendenser till ökat aktivt musikintresse på olika områden, t. ex. i den alternativa musikrörelsen. Barn och ungdom utsätts för starkt tryck av kommersiella krafter och upplever mycket splittrade musikmiljöer. Ett avsnitt behandlar musikens funktion i stort i människors liv; särskilt framhålls de ännu ej överblickbara effekterna av den musik som tvingas på oss av kommersiella skäl i snart sagt alla miljöer. Den moderna teknikens förut oanade möjligheter kan få både negativa och positiva effekter för framtidens musik. Etermedia har ett stort kulturpolitiskt ansvar. Slutavsnittet tar upp temat: musik måste skapas – för alla miljöer, mänskliga situationer, för alla samhällsgrupper.

OMUS konstaterar i sin sammanfattning att vi befinner oss i ett kritiskt skede. Vad kommer att dominera i en framtid: musikens utveckling som kulturföreteelse eller dess utnyttjande som en vara? Människor har ett starkt behov av musik, och kommersiella intressen har förstått att utnyttja det. En rad skäl anförs av kommittén för en satsning på musikutbildning: många människor berörs av musik som fritidsintresse och medel till gemenskap, kommersialismens negativa effekter kan här direkt motverkas på ett känsligt och utsatt område.

Satsning på musikutbildning är enligt OMUS en form av framsynt socialpolitik.

Mål och riktlinjer (kap. 3)

Högre musikutbildning i Sverige har tidigare haft Musikaliska akademiens bedömning som en riksläkare; när nu utbildningen förs in under UHÄ:s ansvar, är det angeläget att formulera dess mål och riktlinjer för dess verksamhet.

Efter en genomgång av den nya kulturpolitikens viktigaste punkter och dess konsekvenser för musikutbildningen beskrivs som bakgrund till OMUS' målbeskrivningsförslag en rad redan fastlagda målformuleringar som berör musikområdet, bl. a. för Regionmusiken och Rikskonserter, för den allmänna skolan och kommunala musikskolan, för studiecirklar och folkhögskolor, för förskolan och för musiken i trossamfundet. OMUS kritiserar utkastet till ny högskolelag för dess universitetspräglade syn på högskolans uppgifter, som där förefaller vara primärt teoretiskt vetenskapliga. Termer som "forskning" och "vetenskap" dominerar, medan kulturutbildningarnas verksamhet som syftar till konstnärlig och pedagogisk förnyelse syns falla utanför.

I kapitlets sammanfattning formulerar OMUS ett förslag till mål för den högre musikutbildningen och söker därtill ange principiella riktlinjer för dess verksamhet i 22 punkter.

Principiella problem och attityder (kap. 4 och 5)

OMUS söker i kap. 4 fånga några av de övergripande problem kommittén mött i planeringsarbetet. Fri utveckling av musik som konst och kommu-

nikation måste vara livsluften för all musikutbildning. Organisationsramar måste finnas, men de skall konstrueras så, att de inte blir bindande och hämmande. Administrativa hänsyn skall inte få hindra önskvärd utveckling. OMUS betonar nödvändigheten av kontinuerlig förnyelse efter musiklivets behov – utbildningen måste därför stå i ständig kontakt med yrkeslivet. Innehåll och metodik skall växa fram i fruktbart samspel mellan lärare, studerande och företrädare för musikyrkena. Musiklivet kännetecknas av rik mångfald, men där finns tyvärr inte sällan ett skråtänkande med tillsynes oöverstigligena barriärer mellan vissa musikformer och ömsesidig misstro. De nya utbildningarna måste bereda plats för alla genrer; musiklärarna måste ha en generös attityd gentemot de mest olika musiktyper.

Det svåraste dilemmat för en utbildningsorganisatör är dock att inom tidsramen få plats för det alltmer komplicerade och mångsidiga stoffet. OMUS vill peka på några särskilda risker, t. ex. att instrumentalstudierna tränger undan andra viktiga ämnesområden. Samtidigt måste man vara medveten om att instrumentalskicklighet är produkt av en mognadsprocess som ej kan forceras. OMUS måste utgå ifrån att 4-åriga utbildningar inte kan göra studerande kompetenta i egentlig mening för musikyrken – man bör snarare tala om en *beredskap* för att påbörja yrkesverksamhet. Det är fråga om livslång utbildning, och det bör vara en rättighet för alla inom musikyrken att återkomma till skolan för att förnya sig och fördjupa sin musikaliska färdighet och kunskap.

I ett särskilt avsnitt diskuterar OMUS terminologiska frågor, lanserar bl. a. det danska ordet "bruksklaver" och samlingstermen "komponist", talar för de generella termerna "musiker" och "musiklärare", liksom "ensemble" för allt musicerande i grupp samt uppehåller sig vid innebörden i ordet "kvalitet", bl. a. dess moraliska dimension.

Kap. 5 diskuterar de *attityder* som utbildningarna bör söka stimulera hos de studerande; dessa kan vara väl så betydelsefulla som kunskaper och färdigheter. De principiella riktlinjerna talar om en öppen, sökande, kritisk attityd som en förutsättning för den ständiga förnyelsen av musiklivet. Den nya kulturpolitiken innebär bl. a. att musikens sociala funktion får stor betydelse. Alla musiker och musiklärare har ett pedagogiskt ansvar. De studerande måste därför stimuleras till uppsökande verksamhet i olika miljöer: att aktivera till lyssnande och till musicerande. En kreativ attityd till musiken är inte bara ett slagord – eget skapande är ett väsentligt inslag i metodiken för alla åldrar och stadier; det förutsätter även en mindre auktoritär lärarroll.

En musikutbildning kan styras av olika värderingar. Den kan inriktas efter ett kvalitetsbegrepp, präglad av lärarnas kunskaper, attityder och intressen eller mot ett studiemål i en eftersträvansvärd idealroll, t. ex. som solist, medan de som inte kan förverkliga den drömmen intar andra platser i "pyramiden" som pedagog osv.

OMUS anser sådana principer vara oförenliga med den nya kulturpolitiken. Utbildningen bör styras dels av de studerandes strävan att utveckla sina personliga anlag, dels av behoven i en planerad yrkesroll. Yrkesroll får dock ej ses som fast etablerad anställning – även frilansmusiker eller fri experimentator är yrkesroller. Den studerande måste ställa sina personliga intressen och sin speciella begåvning i relation till realistiska studiemål. Tekniska färdigheter eller vissa kunskapsnivåer bör icke ses som självändamål, utan ställas i relation till studiemålen.

Utbildning efter musiklivets behov (kap. 6)

Kap. 6 bör ses som det centrala kapitlet i principbetänkandet. Här diskuteras relativt ingående konsekvenserna av en yrkesutbildning anknuten till musiklivets behov.

Inledningsvis diskuteras musiklivets *yrkesroller*. OMUS har bl. a. arbetat med fyra expertgrupper som sökt precisera utbildningsbehoven för fyra centrala yrkesroller: artisten (musikern), instrumentalpedagogen, den breda pedagogen och läraren i allmänna skolväsendet. Utöver referat av gruppernas resultat förs även in synpunkter från olika avnämare. Högskolläraryrker behandlas i ett avsnitt för sig, bl. a. med ett referat av synpunkterna från expertgruppen för forskning och musikalisk förnyelse. Yrkesrollsöversikten innefattar även komponisten-arrangören-musikmakaren, ensembleledaren, kyrkomusikern och olika kombinationsyrken där musik ingår.

Med utgångspunkt i yrkesrollsanalysen föreslår OMUS *fyra allmänna utbildningslinjer*: för musiker, musklärare, kyrkomusiker samt för kulturkommunikation med inriktning på musikområdet. Rytmiklärarutbildningen föreslås bli variant av lärarlinjen. På musikerlinjen kan utbildas s. k. specialiserade pedagoger; specialiseringen kan gälla genrer, instrument eller andra ämnen. OMUS hoppas att anslutningen till den nya högskolan skall öppna vägen för en rad kombinationsutbildningar, ofta i nära samverkan med musikvetenskap, i form av tvärkulturella kombinationer etc. Den kulturkommunikativa linjen kan innebära kombinationer med bl. a. journalistik, biblioteksyrken, teknik och naturvetenskap, medicin och socialvård, drama och film. Instrumentbyggare, pianostämmare o. d. bör enligt OMUS icke utbildas inom den högre musikutbildningen – det bör särskilt utredas hur dessa utbildningsbehov bäst tillgodoses i olika yrkestekniska linjer. Ett viktigt avsnitt i kap. 6 visar olika möjligheter att hålla ett nära samband mellan utbildning och yrkesliv. Det kan garanteras dels genom *linjenämndernas inflytande*, genom *lärarnas kontakt med yrkeslivet* men framför allt genom en *varvad praktik*. OMUS föreslår att alla studerande skall ha rätt till praktik under utbildningstiden under tre perioder: 1. auskultation vid orienteringen om yrkesroll, arbetsplats, samhälle – 2. handledd och självständig övning i yrkesrollen – 3. en "lärlingsperiod" som ofta bör vara sammanhängande en termin. Praktiken på musikerlinjen organiseras genom resp musikhögskola i samarbete med Rikskonserter; musklärarlinjens praktik däremot föreslås organiserad genom ett antal lärarhögskolor över hela landet. Spridningen har regionalpolitisk och kulturpolitisk motivering. Lärarkandidaterna bör beredas tillfälle praktisera i t. ex. en kommuns totala musikmiljö.

Med utgångspunkt i delfunktioner inom yrkesområdet diskuteras vilka moment som bör ingå i musikerlinjens respektive musklärarlinjens s. k. *basutbildning* och *fördjupningsutbildningar*. Inom musklärarrollen kan man urskilja 7 viktiga arbetsfält: 1. Barn under 7 år. 2. Barn 7–12 år. 3. Ungdom i grundskolans högstadium – arbetsfältets metodik liknar öppen gruppverksamhet i alla åldrar. 4. Gymnasieskolan – arbetsfältet här påminner om lyssnarcirklar och kulturkommunikativ verksamhet. 5. Nybörjarperiod – allmän eller instrumentspecifik. 6. Instrumentalundervisning och ensembleledning över nybörjarstadiet. 7. Kvalificerad undervisning av samma typ som 6. OMUS förutsätter att samarbete etableras skola – musikskola – kyrka

– studieförbund etc. så att framtidens lärare kan arbeta både i skolor och i frivilligt musikliv.

På musikerlinjen motsvaras arbetsfälten av 4 huvudinriktningar som dock delvis sammanfaller hos den enskilde musikern: instrumentalspel eller sång, ensembleledning, komposition/arrangemang, pedagogik.

OMUS gör utifrån yrkesrollsanalyserna en detaljerad beskrivning av basutbildningarnas innehåll och i musikleärlinjens fall även en beskrivning av vilka olika fördjupningsalternativ som leder till musikleärexamen.

I detta sammanhang behandlas begreppet "eftersatta genrer". Ett av de väsentliga inslagen i en musikutbildningsreform blir högskolans ansvarstagande för samtliga genrer i musiklivet, inte bara de nu dominerande repertoartraditionerna. OMUS vill indela musikutbildningen i 6 repertoarområden: 1. Europeisk musik före 1750, 2. Europeisk musik 1750–1900, 3. Nutida musik, 4. Afro-amerikansk tradition, 5. Nordisk folkmusik, 6. Övriga etniska gruppers folk- och konstmusik. Härigenom skulle man kunna garantera en viss bredd i basutbildningen och olika möjligheter till specialisering. Utbildningarna bör stå beredda att medverka till förnyelse av instrumentala möjligheter och repertoarinriktningar. Det är viktigt att utbildningen härvidlag byggs upp efter varje genres egenart på dess egna villkor i anslutning till den naturliga pedagogik som vuxit fram hos traditionsbärarna. De frivilliga organisationerna bör utöva direkt inflytande på utbildningen. OMUS pekar i fråga om de eftersatta genrerna särskilt på behovet av snabbutbildning av specialiserade pedagoger för att kunna uppfylla kraven på bredd i den reformerade utbildningen.

Avsnitt 6.5 diskuterar hur utbildningen skall kunna integreras. Utifrån utbildningens centrala syften *musikalisk gestaltning och kommunikation* bör stor vikt läggas vid projekt och tillämpade övningar i så naturlig yrkesmiljö som möjligt. Även i utbildningens första fas, där det gäller att ge basfärdigheter och basfakta som underlag bör man hela tiden sikta till den praktiska tillämpningen. OMUS föreslår även att man av praktiska skäl kan sammanföra ämnen som naturligt hör samman till större ämnesblock.

I 6.6 påleder OMUS för ett *dokumentationscentrum i musikpedagogik* och en *professur i tillämpad musikpedagogik* för att ge stomme och ledning för den utveckling och förnyelse av musikundervisningsmetodik som hör samman med reformförslagen. Inte minst viktigt är att vi i Sverige tillgodogör oss internationella erfarenheter. OMUS exemplifierar med särskilt angelägna områden: gruppundervisningsmetodik, nybörjarundervisning, kreativitet – improvisation – rytmik, kommunikativ beredskap.

Avsnitt 6.7 behandlar temat musikutbildningens *läromedel*. Här är ett genomgående problem det kommersiella beroendet och svårigheter som sammanhänger med upphovsrätten. En särskild OMUS-grupp utreder dessa frågor. Avsnitt 6.8 tar upp *utbildningstidens längd* i anslutning till terminologin i den nya högskolan. OMUS menar att man inom instrumentalistutbildningen måste vara öppen för att vissa instrument, bl. a. beroende på otillräcklig förberedande utbildning, kommer att kräva längre tid än den beräknade 4-årsperioden. *Antagningsproblemen* diskuteras i 6.9 – OMUS föreslår att riksgiltiga antagningsprov bör finnas vid musikleärlinjerna i likhet med den nuvarande kyrkomusikerlinjen och SÄMUS.

Det sista avsnittet (6.10) tar upp *betygsproblematiken*. OMUS måste här

avvakta de ställningstaganden som kommer att göras i fråga om hela högskolan. Kommittén förordar individuellt profilerade utbildningsbeskrivningar som värdefull information till arbetsgivare och allmänhet.

Kompletterande utbildning (kap. 7)

I kap. 7 söker OMUS ge en översikt över behoven av kompletterande utbildningar. OMUS utgår därvid inte i första hand från nuvarande tjänster och behörighetsvillkor, d. v. s från facklig utgångspunkt, utan kommittén vill se till de yrkesverksammas behov av förnyelse och vidgade arbetsfält med tanke på musiklivets utveckling. Musikutbildningens eftersläpning i förhållande till musiklivets förändringar har skapat ett mycket stort uppdämt behov av kompletteringsutbildning. OMUS pekar på en rad områden: förskollärautbildningen, grundskolans undervisning på alla stadier, liksom gymnasieskolans. Enkäter visar den allvarliga bristen på utbildade lärare i den allmänna skolan. Kommunala musikskolans inre förnyelse kräver intensiv lärarfortbildning. Studiecirkelnas expansion och ökat intresse för amatörmusicerande i olika grupper ställer krav på intensifierad ledarskolning. På musikersidan berörs särskilt satsning på de eftersatta genrerna i samverkan med olika intresseorganisationer och pedagogisk utbildning av musiker för nya kulturpolitiska uppgifter. OMUS ger även en deskriptiv översikt över nuvarande fortbildningsmöjligheter. Det finns en förvirrande mångfald av interna kurser. Statens satsning på fortbildning gemensam för olika kategorier inskränker sig i huvudsak till SÖ:s sommarkurser för lärare i studiecirkel och kommunala musikskolor. OMUS redovisar i 7.5.3 det praktiska musikpedagogiska utvecklingsarbete (MPU-arbete) som påbörjats av kommittén som en begynnande fortbildning av högskolelärare.

OMUS föreslår att kompletteringsutbildningen i fortsättningen liksom nu bör stödjas via flera kanaler – den värdefulla *interna* skolningen i regi av arbetsgivare, amatörorganisationer, olika folkrörelser etc. bör få ökade resurser. Särskilt angelägen – avgörande för möjligheten att genomföra musikutbildningsreformen – blir satsningen på fortbildning av högskolans lärare under de närmaste åren. Samtidigt bör även den kursverksamhet som är gemensam för olika kategorier byggas ut: det bör ske regionalt, men även genom att musikhögskolorna anordnar kompletteringskurser i egen regi. Det är viktigt att sommarkurser och läger utnyttjas samtidigt både för förberedande utbildning, studerandepraktik och kompletteringsutbildning.

OMUS föreslår att regionstyrelserna rekommenderas att inrätta referensgrupper, *regionala musikutbildningsråd*, som bl. a. skulle kunna inventera efterfrågan och utbud av kompletteringsutbildning. Kommittén föreslår därtill att som OMUS' fortsättning en särskild arbetsgrupp inom UHÄ får i uppdrag att kartlägga behovet av kompletteringsutbildning och leda den interna fortbildningen av högskolans lärare samt pilotkurser och projekt – det som nu sker med speciellt anslag för musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet (MPU-anslag). OMUS kallar gruppen *UMU-gruppen* (UMU = utveckling av musikutbildningen).

OMUS diskuterar i avsnitt 7.6 hur statsstöd kan utgå till kompletteringsutbildning, bl. a. den finansiering som sker på ett administrativt smidigt sätt via folkhögskolor och studieförbund. Dessa frågor bör ytterligare be-

handlas av folkhögskoleutredningen och folkbildningsutredningen. Kommittén anser att frilansmusiker bör få stipendier för att delta i kompletteringskurser via de i den tredje kulturpropositionen (prop. 1975/76:135) föreslagna konstnärsnämnderna.

Förberedande utbildning (kap. 8)

Den musikundervisningens "onda cirkel" som OMUS 70 beskrev i sitt betänkande 1973 består alltjämt. Utbildningen av klasslärare ger otillräcklig grund för undervisningen i låg- och mellanstadiet, lärarbristen i grundskola och gymnasieskola består, vilket indirekt försämrar rekryteringen till musikyrkorna i framtiden etc. Resurserna för förberedande musikutbildning är ojämnt geografiskt fördelade. OMUS redovisar en enkät till landets alla kommunala musikskolor som visar anmärkningsvärda skillnader t. o. m. mellan de stora centralorterna.

OMUS beskriver den förberedande utbildningens nuvarande former: allmänna skolans resurser, kommunal musikskola, studiecirklar, folkhögskolor, de speciella gymnasielinjerna, privatundervisning m. m. Enkäter bland högskolestuderande visar att den sistnämnda fortfarande spelar en mycket stor roll. Gehör, improvisation, eget skapande tycks fortfarande förekomma i relativt liten utsträckning i högskoleförberedelsen.

I avsnitt 8.4 om förberedelseutbildningens dimensionering sammanfattas nuläget så att det totalt kvantitativt finns tillräckligt många förberedelse-tillfällen, men de är ojämnt fördelade över landet och de svarar inte kvalitativt mot den högre utbildningens krav, allrahelst inte efter reformen. OMUS menar, att en ökad satsning på förberedelsestudier alltid får en gynnsam kulturpolitisk effekt. Även om vederbörande inte når ett eftersträvat musikycke, får man fler skickliga amatörmusiker.

OMUS anser att det övergripande ansvaret för förberedande musikutbildning skall åvila staten, och föreslår en rad förstärknings- och samordningsåtgärder. Förskollärare- och klasslärarutbildningen bör organiseras så att förskolan resp. grundskolan tillförsäkras lärare med god formell och reell kompetens på musikområdet. Den obligatoriska musikundervisningen på grundskolans högstadium bör tas upp till förnyad prövning i samband med äroplansöversynen.

OMUS ansluter sig i stort till SÖ:s förslag till musiklinje inom gymnasieskolan, alltså en tvåårig linje med en ettårig högre specialkurs, och vill att nya linjer snabbt tillkommer så att varje län får en sådan fullständig linje i någon centralort. OMUS anser i motsats till SÖ att den högre specialkursen bör få ordnas separat eftersom många musikintresserade gått andra gymnasielinjer och behöver ett "konservatorieår" före högskolestudierna; vidare vill OMUS att antagningen inte som nu ska ske efter betyg, utan med ett flexibelt system, där hänsyn tas till musikalisk begåvning och till instrumentval för att möjliggöra ensemblespel inom skolan.

Med anledning av kraven på allmän behörighet (gymnasiala studier) vill OMUS att hänsyn skall tas inom gymnasieskolorna till de krav på "dubbel förberedelse" som musikyckesintresserade måste uppfylla genom att färdighetsträningen måste bedrivas intensivt under skoltiden, parallellt med andra studier. OMUS avvisar i princip tanken att bygga in förberedelseår

i högskolorna själva. Folkhögskolan spelar en viktig roll för många som högskoleförberedelse. Den resursram som folkhögskoleutredningen föreslagit för folkhögskolornas musiklinjer anser OMUS vara alltför snäv och bunden för att möjliggöra en önskvärd utveckling. Statsbidragen för musikstudiecirklar bör få en översyn genom den sittande folkbildningsutredningen, som även bör beakta förberedelsemöjligheterna för vuxna. Kantorsutbildningen bör få en naturlig anknytning till kyrkomusikerlinjen.

De läger och sommarkurser som anordnas för ungdom, bl. a. av amatörorganisationer och studieförbund, bör få ökade resurser – Musik för ungdom (svensk gren av Jeunes Musicales) bör ännu mer än nu verka som samordnande och stödjande organ för vidgade internationella kontakter och en förnyelse och utökning av kursverksamheten, där ensemblespelet och kreativa inslag kan betyda mycket som stimulans för förberedande studier. OMUS föreslår att studiestöd enligt vissa villkor skall beviljas alla som bedriver förberedande musikyrkesstudier. Det är en orättvisa att nu endast studerande i gymnasieskola och folkhögskola får studiehjälp. OMUS vill också främja sommarkursverksamheten genom generella rese- och inackorderingsbidrag till deltagare. I avsnitt 8.6 föreslår OMUS att en arbetsgrupp med representanter för musikutbildningen, försvaret och Regionmusiken bör överväga om inte musikstuderande skulle kunna fullgöra sin värnplikt i form av musikaliska insatser.

Avslutningsvis föreslår OMUS att förberedande utbildning bör bli föremål för samma kartläggning och samordning som kompletteringsutbildning av den centrala *UMU-gruppen* i UHÄ i samråd med *regionala musikutbildningsråd*. De pilotkurser och projekt som planeras tjänar både förberedelseutbildningens syften och fungerar som kompletteringsutbildningar. Inför musikutbildningsreformen 1978 är det angeläget att i god tid nå ut med information om ändrade antagningsvillkor och kurs- och konferensverksamhet för berörda lärare i förberedande utbildningar.

Utbildningsplaner och studieorganisation (kap. 9)

OMUS föreslår formuleringar av utbildningsplaner för de fyra allmänna utbildningslinjerna för musiker, musiklärare, kyrkomusiker samt för kulturkommunikation. I planerna anges bl. a. villkoren för musikleärexamen och examen som specialiserad pedagog samt behörighetsvillkoren för antagning som utom allmän gymnasial behörighet även innefattar kunskaper i historia. De lokala kursplanerna kommer att bli linjenämndernas angelägenhet, men OMUS betonar vikten av samverkan mellan dem så att inte skolorna utvecklas alltför mycket åt olika håll under inledningsskedet efter reformen. Påbyggnadsutbildningar och enstaka kurser kan enligt H 75:s tolkning av högskolereformens innebörd i stor utsträckning föras till de allmänna linjerna. Med hänsyn till de ojämna möjligheterna till förberedande studier bör skolorna kunna erbjuda individuella studievägar med kompletterande studier inom utbildningarnas ram under det första studieåret. Innebörden av poängberäkning och nivågradering berörs – sådana frågor kommer liksom rekommendationer till innehåll i lokala kursplaner att detaljerat behandlas av särskilda arbetsgrupper under OMUS-arbetets sista etapp.

Avsnitt 9.3 innehåller förslag till ny studieorganisation. De statliga högskolorna föreslås indelade i 2 avdelningar, en för utbildningar av lärare, kyrkomusiker och för kulturkommunikation, en för musiker. Avdelningarna föreslås få särskilda utbildningsledare och skall ledas av nämnder sammansatta av företrädare för personal, studerande och yrkesliv. Där fler avdelningar finns vid samma arbetsenhet skall därutöver finnas en förvaltande nämnd, "samplaneringsnämnd". Läsåret skall omfatta 40 veckor. Beslut bör i möjligaste mån delegeras ned så nära utbildningen som möjligt – dvs. till linjenämnd eller ytterligare till s. k. linjedelegationer. OMUS föreslår att högskolorna i varje fall under ett övergångsskede kan arbeta med en utvecklingsgrupp med särskilda UMU-resurser. Bl. a. borde ett tvärkulturellt forsknings- och utvecklingsarbete byggas upp i samspel med övriga kulturutbildningar.

OMUS tar inte i detta skede upp tjänsteorganisationen, men diskuterar vilka funktioner som erfordras i den nya utbildningen. Utöver de ovan nämnda utbildningsledarna behövs en "rektors"- eller "prefekt"-funktion för att hålla samman arbetsenheten – OMUS vill ej arbeta med universitetens institutionsbegrepp. "Rektorn" kan lämpligen även vara ledare för utvecklingsgruppen.

Varje linje behöver "praktikorganisatörer" och "yrkesvägledare". De gemensamma resurser som är knutna till ämnesblocken, liksom administrativa problem, kan handläggas av deltidsanställda "studierektorer". OMUS pläderar för att i lärartjänster skall kunna ingå administrativa uppdrag, undervisning och utvecklingsansvar i olika proportioner – utvecklingsarbete skall överlag bedömas på samma sätt som forskning inom andra högskolesektorer. Lärare skall kunna tjänstgöra inom hela landet om de är efterfrågade specialister; det är också angeläget finna former för högskollärares deltidsarbete ute i yrkeslivet.

I 9.5 diskuteras nödvändigheten av samråd och samverkan mellan utbildningarna inte minst när det gäller information utåt och antagningsförfarandet. Den i kap. 7 och 8 nämnda UMU-gruppen och dess samverkan med UHÄ, dokumentationscentrum och professuren i musikpedagogik behandlas ur organisatorisk synvinkel. OMUS föreslår att UHÄ:s kulturpolitiska ansvar markeras i högskoleförordningen t. ex. genom att UHÄ åläggs samverka med statens kulturråd.

Dimensionering. Lokalisering (kap. 10)

Med utgångspunkt i OMUS 70:s dimensioneringsberäkningar och direktiven gör OMUS 74 en kalkyl hur utbildningarna borde vara dimensionerade och lokaliserade 1982. OMUS poängterar att man i fråga om musikutbildning inte kan satsa snävt utifrån arbetsmarknadsprognoser. Det är i själva verket alltid fråga om en kulturpolitisk vilja: aktiv kulturpolitik innebär medveten satsning på utbildning. OMUS räknar fram som ett exempel ett behov av 1530 närvaroplatser i musikhögskolornas grundläggande utbildningar och påbyggnadsutbildningar 1982 – däri ingår icke kompletteringsutbildningar i olika institutioner och organisationer eller regionernas lokala linjer och kurser.

OMUS föreslår en ökad satsning på tvåämneslärare – sådan utbildning bör förläggas även i Stockholm. Kommittén anser det däremot orealistiskt att bygga musikerutbildningen i Stockholm på permanent stororkesterövning, såvida dimensionen 425 närvaroplatser skall kunna uppehållas, samtidigt som platser reserveras för eftersatta genrer. Stororkesterutbildningen bör enligt OMUS kunna lösas på andra vägar genom praktik och gemensamma insatser av alla skolor. Viss utbildning av specialiserade pedagoger, bl. a. i eftersatta genrer, bör läggas i de icke-statliga skolorna.

OMUS har låtit utvärdera verksamheten i Folkliga musikskolan, Ingesund, Framnäs folkhögskola, Örebro musikpedagogiska institut och Svenska Dalcroze-seminariet och föreslår att musiklärarlinjer lokaliseras där efter förhandlingar mellan staten och resp. huvudman. I kapitlet finns även en beskrivning av de högre utbildningar som bedrivs vid Stockholms Musikpedagogiska Institut med statsbidrag via Vuxenskolans samt ABF:s folkliga musikskola i Motala. Dessa skolors framtida ställning inom eller utanför högskolesystemet blir avhängig av folkbildningsutredningens ställningstaganden som väntas hösten 1976. Deras metod att på ett fritt och flexibelt sätt bedriva utbildning av pedagoger i nära anslutning till praktiska erfarenheter kan i viss mån bli förebild för den framtida högre musikutbildningens relationer till yrkeslivet och den kommande kompletteringsutbildningen.

Avslutningsvis skisserar OMUS lokaliseringen av utbildningar 1982 och konstaterar att det finns utrymme för ytterligare en musikhögskola med lärarlinje. Linköpings högskoleregion saknar f. n. grundläggande musikutbildning inom sitt område och bör i så fall i första hand komma ifråga. Kommittén visar som ett "räkneexempel" kostnaden för denna utbyggda musikutbildning med 1530 platser och gör även en kalkyl över kostnaderna för en påskyndad *fortbildning* av de redan yrkesverksamma under den kommande 10-årsperioden – en synnerligen angelägen satsning, om inte reformarbetet skall stagnera.

Reform i tre etapper (kap. 11)

OMUS kommer redan i anslagsframställningen för 1977/78 att föreslå att de statliga högskolorna inrättar linjenämnder och börjar bygga upp en studieorganisation så att reformen kan införas i sin helhet 78-07-01, då regering och riksdag tagit ställning till OMUS' förslag i detta betänkande. Under 1976/77 kommer OMUS att från metodik- och kursplaneringsgrupper få rekommendationer till kursinnehåll och metodutveckling. Gruppen som utreder frågor om läromedel och upphovsrätt lämnar sitt material. Ev kan regionalt en kartläggning påbörjas om utbildningsmöjligheterna. OMUS' centrala uppgift blir att skriva anslagsframställningen för 1978/79 och därmed beräkna resursbehovet för det första reformåret.

1 Organisationskommitténs arbete – principbetänkande med konkreta förslag

Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) har som framgång av direktiv och förteckning över ledamöter i bilagorna 1 och 2 varit i verksamhet sedan 1970. I oktober 1974 fick kommittén en helt ny personsammansättning, och det är denna kommitté med sex ledamöter (i betänkandet för undvikande av missförstånd ibland betecknad som OMUS 74 i motsats till OMUS 70), som har ansvaret för utformningen av hela detta principbetänkande enligt tilläggsdirektiven från 1974.

OMUS hade ursprungligen 1970 karaktären av organisationskommitté, dvs. dess uppgift var att förverkliga de riksdagsbeslut som bl. a. var en följd av det betänkande som framlades av 1965 års musikutbildningsutredning år 1968.

De nya direktiv kommittén erhöll 1974 visar emellertid att OMUS i mycket måste börja om från början med att diskutera grundläggande principer. Det beror delvis på att en rad väsentliga reformer, som påverkar musikutbildningen, genomförts sedan 1968. En genomgripande organisatorisk omdaning på kultur- och utbildningsområdet var på väg redan då, men den har nu börjat avsätta definitiva resultat. Vi har fått läroplaner för grundskola och gymnasium 1969 och 1970, Institutet för Rikskonserter har utvecklat sin verksamhet och den nya Regionmusiken börjat ta form. Framför allt har vi fått principerna för en ny kulturpolitik och en högskolereform fastlagda 1974 och 1975. Systemet börjar få konturer, även om fortfarande vissa oklarheter består om fördelning av ansvar och resurser. Härvidlag kommer OMUS' principbetänkande i vissa fall för tidigt för att tydliga lösningar skall kunna preciseras.

Orsaken till att OMUS fått i uppdrag att göra sitt betänkande principiellt med utgångspunkt i "musiklivets totala situation" torde dock framför allt vara, att det diskussionsläge och de attityder 1965 års utredning utgick ifrån vid sina bedömningar av behoven i svenskt musikliv har förskjutits på många områden. Den kulturpolitiska situationen för musikens del har med andra ord förändrats i många avseenden sedan 1968.

Här kan anföras fem exempel:

1. De tekniska resurserna för människor att musicera och lyssna till musik har vidgats genom datateknik, elektronik etc. Massmedias inflytande har ökat.

2. De kommersiella styrkrafterna har blivit effektivare, centraliserade i multinationella företag.
3. Olika etniska grupper från i-länder och u-länder förs allt närmare varandra, skilda kulturmönster konfronteras alltmer direkt.
4. I vårt land har manifesterats i det enhälligt antagna kulturpolitiska programmet en vilja till reell kulturdemokrati över konventionella gränser mellan socialgrupperna.
5. I alla samhällsgrupper utvecklas en större medvetenhet om musiklivets sociala och politiska sammanhang. Proteströrelser växer fram emot riskerna i ett starkare inflytande av tekniska styrmedel och kommersiell maktkoncentration.

OMUS vill anknyta till de ovan antydda tendenserna när vi i detta betänkande söker dra upp riktlinjer och organisationsramar för en musikutbildning i framtidsperspektiv.

Kommitténs grundsyn markeras av att vi kallar betänkandet *Musiken – människan – samhället*. Musiken kan enligt vår uppfattning inte ses som en isolerad konstform. Musik är en verkande kraft, ett viktigt inslag i människors dagliga liv. Musik kan vara en berikande utvecklande kraftkälla för den enskilde men är samtidigt ett kommunikationsmedel med väsentliga sociala funktioner. Ett närmande mellan musikens yrkesutövare: musiker, musiklärare och samhället i meningen de många människorna i olika åldrar och grupper är en av kulturpolitikens viktigaste förutsättningar. Dess syfte är att alla människor skall kunna känna musiken som en skapande kraft i sitt eget liv. Vi har därför kallat vårt översiktskapitel (kap. 2) *Musiken i samhället*.

Även om betänkandet kan sägas ha en principiell uppläggning, har kommittén dock underhand funnit det vara lämpligt att på många områden framlägga så konkreta och entydiga förslag som möjligt. Det är vår förhoppning att vi därigenom skulle kunna påskynda genomförandet av den angelägna reformen av högre musikutbildning så att den kan ske i möjligaste mån parallellt med att musikutbildningen inlemmas i den nya högskolan. Vi hoppas också att det förhållandet att våra förslag är konkreta skall leda till en konstruktiv diskussion som underlag för praktiska reformåtgärder.

OMUS 74 har liksom den tidigare kommittén samtidigt fungerat som provisorisk tillsynsmyndighet och har även haft ansvaret för de nya två-ämnesläroplanerna (SÄMUS), liksom för det musikpedagogiska försöks- och utvecklingsarbetet (MPU), som drivits med särskilda anslag.

Det har varit värdefullt för kommittén att på detta sätt naturligt komma i nära kontakt med verksamheten ute på fältet i utbildningarna. Vi har överhuvud, särskilt under första skedet av vårt utredningsarbete, sökt komma i kontakt med så många olika intressegrupper som möjligt inom musiklivet och har hela tiden sökt underbygga alla våra överväganden med material och synpunkter direkt från arbetsfälten. Kommittén har besökt samtliga utbildningar i samband med sammanträden, och ledamöter har personligen deltagit i ett stort antal sammankomster med olika organisationer och personalkategorier.

Det har varit vår ambition att alla väsentliga organisationer i musiklivet skall vara företrädda i eller åtminstone ha viss anknytning till expertgrup-

pernas arbete. Vår metod har genomgående varit att utnyttja experter i grupper eller enskilt för speciella uppgifter inom det mångfacetterade och komplicerade utredningsområdet. Det omfattande material vi samlat kommer att utnyttjas för försöksverksamhet och detaljarbete under vår sista utredningsetapp 1976/77, men vi räknar med att det oumbärliga musikpedagogiska dokumentationscentrum, som vi föreslår skall komma till stånd från 1977-07-01, skall överta det rikhaltiga materialet då OMUS-arbetet avslutas.

Sammanlagt har ett 100-tal experter anlitats från hela musiklivet, bl. a. de tidigare OMUS-ledamöterna. Det har därvid förutsatts att experterna i sin tur skall arbeta med referensgrupper inom sitt beredningsområde. Ett 30-tal arbetsgrupper har varit eller är i verksamhet.

Under det första skedet arbetade två grupper, som var utsedda för att ge en så bred bakgrund som möjligt, fram det material som givit underlag till kapitel 2 Musiken i samhället. Därefter började med detta underlag fyra yrkesrollsgrupper sitt arbete (för artister, instrumentalpedagoger, breda pedagoger, lärare) – deras material, liksom några specialexperters förslag, kommenterades i sin tur av ett stort antal berörda intressenter på musikutbildningsområdet. Resultatet av detta arbete redovisas i hela kapitel 6, speciellt avsnitt 6.1. I anslutning till projektet Musiken i samhället utgavs en debattbok "Vi tycker om musik" för att stimulera till allmän diskussion om musiklivets tendenser, och ett antal diskussionsaftnar anordnades vid musikutbildningarna. Boken ledde till debatt bl. a. i så måtto att den kritiserades på sina håll för att vissa delar av musiklivet sades ha blivit förbigångna i dess 16 artiklar, bl. a. körlivet, de frikyrkliga samfundens och skolans musikliv.

I nästa skede påbörjade metodik- och kursplanegrupper det arbete som ännu blott befinner sig i inledningsfasen, nämligen att som ledning för linjenämndernas arbete beskriva metodik och kursinnehåll, att som fortbildning anordna symposier, konferenser och kurser och att ev. publicera metodikmaterial, läromedel e. d. som underlag för det kommande dokumentationscentrum. De grupper som redan är verksamma finns förtecknade i avsnitt 7.5.4 med en översikt över deras arbetsområden.

Kompletteringsutbildningskapitlet (7) och förberedelsekapitlet (8) har fått större delen av sitt underlag från två särskilda arbetsgrupper. Speciella utvärderingsgrupper har tillsammans med resp. skolor sammanställt ett rikhaltigt material som belyser verksamheten i Framnäs folkhögskola, Folkliga musikskolan, Ingesund, Örebro musikpedagogiska institut, Svenska Dalcroze-seminariet och Stockholms Musikpedagogiska Institut. Materialet är underlag för OMUS' förslag i kapitel 10 och för de vidare förhandlingar som skall föras i lokaliseringsfrågor kommande år.

Betänkandet behandlar inte lokal- och utrustningsfrågor, eftersom underlaget för dessa utretts tidigare av OMUS 70 och statsmakterna redan tagit ställning till lokalramar för de statliga utbildningarna. Sådana frågor har OMUS 74 alltså endast handlagt som tillsynsmyndighet. I fråga om de icke statliga utbildningar som nämns i våra direktiv: Framnäs, ÖMI, Dalcroze-seminariet har kommittén påbörjat arbetet med lokalprogram och återkommer i dessa frågor när utbildningarnas status blivit närmare klarlagd.

Inom kyrkomusikens område är två arbetsgrupper verksamma: en för

översyn av den reformerade högre utbildningen, en för utbildning av kantorer och orgelspelare.

En grupp för organisationsfrågor har ännu bara påbörjat sitt arbete – kommande år skall de förbereda OMUS' förslag till ny tjänsteorganisation samt den eventuella anslutningen av de ovannämnda fristående högre utbildningarna till högskolesystemet. Parallellt med de hittills nämnda grupperna arbetar hela tiden grupper med mer övergripande problemställningar. Gruppen för forskning och musikalisk förnyelse får en del av sitt arbete redovisat i avsnitt 6.1 och kommer att få vidare bereda de frågor om forskning och utveckling, ev. fakultetsnämnder för konstnärlig utbildning etc. som vi antyder i kap. 9. En grupp arbetar med läromedel, upphovsmannarätt och den problematik som hänger samman med de punkter i våra riktlinjer som talar om att högre musikutbildning skall stå fri från kommersiella hänsyn (jfr. avsnitt 6.7). En särskild beredningsgrupp har sysslat med tillsynsfrågor.

OMUS har i den grundsyn på musikutbildningen som präglar betänkandet så gott vi kunnat försökt följa de allmänna tendenser vi funnit i experternas synsätt, fast vi inte på varje punkt av naturliga skäl kunnat direkt hänvisa till respektive experter i vår diskussion. – Våra konkreta förslag är snart sagt överallt resultatet av experternas arbete, även om vi med vår här redovisade metod inte kan säga exakt var den enskilde expertens eller gruppens förslag varit avgörande för vår formulering i betänkandet.

OMUS vill alltså framhålla att vi haft ambitionen att i görligaste mån framträda som tolkar för representativa opinioner inom musikutbildningen, sådana de framstår i det omfattande materialet.

Vid våra sammanställningar har vi funnit att många frågor i själva verket inte är i sak så kontroversiella som de ibland brukar förefalla i den allmänna debatten. Konkretionen i våra förslag innebär att vi i vissa frågor tagit entydig ställning och då i regel för den ståndpunkt som vi i kommittén funnit vara den som står bäst i samklang med den nya kulturpolitiken och våra direktiv. Kommittén är själv helt enig i alla sina förslag.

Eftersom slutfasen av arbetet med detta betänkande sammanfallit med förberedelserna till högskolereformen, har vi inte till alla delar kunnat ge fullständiga förslag till studieorganisation. När det gäller t. ex. betygsproblemen och relationerna mellan folkbildning och högskola, folkhögskola och högskola måste vi avvakta andra utredningars ställningstaganden och skall återkomma senare med mer utarbetade förslag.

Som redan direktiven förutsätter har vi i fråga om kursplaner och metodik endast kunnat ge allmänna rekommendationer, eftersom huvuddelen av detta arbete liksom uppbyggandet av en ny tjänsteorganisation skall göras i nästa etapp.

Överhuvud är det väsentligt när det gäller att bedöma OMUS' rekommendationer och förslag att det ännu inte är klart, vilka ansvariga beslutsfattare som till sist kommer att låta dem ta form i konkreta åtgärder. I vissa fall blir det riksdagen, t. ex. ifråga om resursfördelning, i andra fall regeringen, UHÄ, regionstyrelse eller enhetsstyrelse. Den nya högskoleorganisationen med dess strävan att delegera besluten så nära utbildningarna som möjligt medför att det inte sällan kommer att bli *linjenämnderna* i de enskilda skolorna, som har att förverkliga OMUS' rekommendationer och förslag.

Grupper och enskilda har under arbetets gång tillställt oss en rad värdefulla förslag och synpunkter. Någon gång har de innehållit förväntningar att OMUS genom sitt förslag till utbildningsreform skulle kunna radikalt reformera musiklivets förutsättningar, rentav hela samhällets ekonomiska struktur; ibland har det antytts att förutsättningslösa mer vetenskapliga undersökningar borde göras, innan OMUS kan lägga sitt organisationsförslag. Vi har inom OMUS självfallet sett som vår möjliga uppgift att begränsa oss till att med de synpunkter och det faktaunderlag vi hunnit samla lägga förslag till ramar för en utbildning.

De arbetsformer vi har använt har alltså inneburit att vi anlitat som medhjälpare ett stort antal av dem som arbetar i musiklivet och inom utbildningarna. Deras starka engagemang för musikens framtid och beredvillighet att utöver normal arbetsinsats delta konstruktivt i OMUS' arbete ger oss en stark förväntan att det praktiska reformarbetet som redan på vissa områden igångsatts kommer att fortsätta på ett naturligt sätt inom ramen för en ny organisation. Vårt reformförslag bygger på en fortlöpande förnyelse av utbildningen, allteftersom en aktiv kulturpolitik kommer att leda till ett växande behov hos människor att själva skapa musik, att musicera och att lyssna till levande musik.

The first of these is the fact that the
 world is not a uniform whole, but a
 complex of many different parts, each
 with its own characteristics and laws.
 This is the first principle of the
 philosophy of nature, and it is the
 foundation of all scientific inquiry.
 The second principle is that the
 world is not a static whole, but a
 dynamic whole, constantly changing
 and developing. This is the second
 principle of the philosophy of nature,
 and it is the foundation of all
 scientific inquiry. The third principle
 is that the world is not a chaotic
 whole, but a whole with a certain
 order and regularity. This is the
 third principle of the philosophy of
 nature, and it is the foundation of
 all scientific inquiry. The fourth
 principle is that the world is not a
 whole that is independent of the
 human mind, but a whole that is
 dependent on the human mind. This
 is the fourth principle of the
 philosophy of nature, and it is the
 foundation of all scientific inquiry.

2 Musiken i samhället

*att musiken! att ingen gräns
finns för dess
utvidgning
liksom det inte finns för
matematiken
och för känslolivets
variation, förgrening, kärlekens
och hatets
ännu okända former*

Göran Sonnevi, Det omöjliga, 1975

Människor har i alla kända samhällen sjungit, spelat och lyssnat till musik. Denna "musik" är och har varit mångskiftande vad beträffar form, struktur, funktion och innebörd. Musikens förmåga att skapa förståelse och gemenskap, insikt och känsloupplevelser berikar varje samhälle. Man kan därför påstå att *ett* mått på ett samhälles kulturella nivå är arten och graden av frihet och möjlighet för människor att utöva, skapa, lyssna till och uppleva musik.

Musikutbildning är en viktig inteckning i vår framtid. Ett reformarbete inom den högre musikutbildningen måste utgå från musiklivet i dagens Sverige men se detta i ett internationellt perspektiv.

Ett reformarbete kräver kunskap om de musikaliska traditioner som finns i landet, hur dessa växt fram under samhällets förändring, vilka historiska arv som skapats och skall bevaras, vilka nya musikaliska strömningar som behöver stöd för att kunna växa sig starka trots trycket från konservativa värderingar och kommersiella krafter.

Arbetsgrupper tillsattes av OMUS, för att kring temat "Musiken i samhället" ge en bakgrund till musikutbildningen.¹ Kapitel 2 bygger på arbetsgruppernas material samt tillgängliga musiksociologiska och statistiska undersökningar om musik och musikliv i Sverige.²

¹ Två grupper med sammanlagt 18 företrädare för olika riktningar i musiklivet arbetade delvis var för sig. Sekreterare var Jan Ling.

² Här bör främst nämnas Göran Nylöf, Musikvanor i Sverige, publicerad som bilaga till SOU 1967:9, undersökningar utförda inom Rikskonserter, bl. a. publicerade i IRK:s årsböcker och i tidskriften Utfall, musiksociologiska undersökningar och projekt vid institutionerna för musikvetenskap i Göteborg, Uppsala, Stockholm, bl. a. Musiklivet på en industriort (Stenungsund), Musiklivet i Halmstad, Skaraborgsprojektet (samtliga i Göteborg). Härom Jan Ling, Music-sociological projects in Gothenburg (International review of the aesthetics and sociology of music. Vol. II no 1 - 1971). Musiklivet i Skaraborg (Svensk Tidskrift för Musikforskning vol. 57/1975) Nylöf arbetar f. n. på en sammanställning av musiksociologisk forskning i Sverige sedan 1965. Harald Swedner drev redan på 60-talet sociologisk forskning i kulturfrågor.

2.1 Svenskt musikliv i ett internationellt perspektiv

2.1.1 *Musikens internationella kontakter*

Det svenska musiklivet är i ett globalt perspektiv att betrakta som en nationellt särpräglad del av ett sammanhängande europeiskt och nordamerikanskt musiksamhälle. Detta "internationella musiksamhälle" står i ständigt kontakt med sydamerikanska, afrikanska och asiatiska musikkulturer. Processen har varit och är i stort sett densamma som alltid när kulturer möts: en konfrontation mellan olika slag av musik, musikuppfattningar och musikfunktioner som på gott och ont ger upphov till nya former och nya strukturer. Orientalisk filosofi och världsåskådning har på senare år varit en betydande inspirationskälla för en stor del av det konstnärligt syftande musikskapandet, oavsett genre, i såväl USA som Europa.³ Detta frivilliga upptagande av andra kulturers musik står i bjärt kontrast till hur västerländsk musik under kolonialism och imperialism tvingas på den tredje världen. Konsekvenserna av det sistnämnda är mest negativa. Så har t. ex. en schablonartad underhållningsmusik från USA och Europa helt styrd av kommersiella intressen trängt in i de orientaliska musiksamhällena liksom i de afrikanska med deras rikt facetterade musikaliska funktioner, skurit av deras hjärterötter och skapat hybridformer som fungerar på samma sätt som västerländska förlagor. Utbildning i europeiska musiktraditioner från 1700–1800-talen, främst i piano, violin och romanssång, har skjutit undan den inhemska musikutbildningen till musikaliska reservat.⁴

I Sverige, liksom i andra europeiska industriländer, har vi de senaste åren å andra sidan upplevt hur invandrargrupper från de mest skilda håll med för oss främmande musiktraditioner berikat vårt musikutbud och givit stimulerande impulser till vårt musikliv.⁵

Det är av vikt att man i musikutbildningen ger en så vid allmänorientering om kultur och samhällsliv i olika länder att de utifrån kommande musikaliska strömningarna kritiskt granskas, att en musikhistorisk förståelse för olika stilars uppkomst, spridning och nuvarande funktion skapas, och att Sveriges insats som en del av ett europeiskt-nordamerikanskt musiksamhälle bedöms och värderas.

2.1.2 *Ljudförening – ett internationellt musikproblem*

Sverige besväras i likhet med många industrinationer av en långt uppdriven ljudförening. Bullret på arbetsplatser och i tätorter är så allomfattande att det inte längre uppfattas av människor som dagligen vistas där. Hörselskadorna är ett av våra allvarigare hälsoproblem, som på olika sätt även påverkar musiklyssnandet och musikutövningen.⁶ Svåra hörselskador inverkar påtagligt på musiklyssnandet. Däremot är det svårare att avgöra på vad sätt lättare hörselskador inverkar, då psykologiska faktorer fungerar så att invanda musikaliska strukturer kan upplevas även om de bara delvis kan uppfattas. Man tror sig höra det man en gång hört. Människors förmåga att lyssna in sig på nya ljudstrukturer kan emellertid försvåras. På arbetsplatser, i offentliga lokaler osv. skvalar ofta en ljudkuliss vars syfte är att dölja det önskade bullret. Den ständiga ljudslummen blir ett så invant

³ Härom bl. a. *Wilfred Mellers*, *Orpheus Redivivus* (Anglo-American Conference on "The Future of Music Education" – Asian Music in the Schools, 1974).

⁴ Se t. ex. *Alain Danielou*, *The Situation of Music and Musicians in Countries of the Orient*, International Music Council II, 1971. Härom även *Krister Malm* i artikeln "Afrika", *Sohlmans musiklexikon* 1975.

⁵ Se t. ex. *Invandrarnas kulturcentrums vårprogram* på Södra Teatern i Stockholm 1976, där 15 nationaliteter medverkar. Engelsk skolmusik har mycket berikats av det stora inslaget invandrabarn – en positiv effekt av "the multiracial society" (de många rasernas samhälle) (Anglo-American Conference, 1974).

⁶ Om hörselskadors inverkan, se bl. a. *Sten Johansson*, *Den vuxna befolkningens hälsotillstånd*, utdrag ur kap 3 i betänkande om Svenska folkets levnadsförhållanden, 1970. Se även uppsats vid Göteborgs universitet "Bullerskadans effekt på musikupplevelsen", stencil 1975. Fortsatta undersökningar bedrivs under ledning av S-M Thorsén.

tillstånd att människorna frivilligt omger sig med bakgrundsmusik för att undgå en i och för sig kanske välbehövlig tystnad. Följden blir att människor i många fall får svårigheter att lyssna koncentrerat och därmed uppleva olika slag av ljud och musik. Det finns risk för att ljudslummen så deformerar vår förmåga att lyssna att vi i en framtid blir oförmögna att aktivt bekämpa ljudförorening. Problemet har internationell räckvidd och borde ägnas större uppmärksamhet. Framtidens musiklärare måste även utifrån detta perspektiv mer medvetet än tidigare söka utveckla individens förmåga till differentierad lyssning och musikupplevelse. Det finns åtskillig musik som är anpassad till den förstörda ljudmiljön⁷, medan annan kräver fullgott öra och medveten lyssning.

2.1.3 Musik som internationell handelsvara

I länder med marknadsekonomi produceras och distribueras musiken i stor utsträckning som en vara.⁸ Musikverkets varukaraktär liksom många musikers beroende av marknadssystemet styr i stor utsträckning musikens material, form och funktioner och vårt sätt att uppleva musik. Detta är också förklaringen till den amerikanska och västeuropeiska underhållningsmusikens kvantitativa dominans i vårt svenska musiksamhälle. Underhållningsmusiken är hårt knuten till kommersiella intressen och lanseras med hjälp av olika reklam- och försäljningsmetoder.⁹ Den är "funktionsmusik" i den bemärkelsen att den uppfyller behov som uppstått i samhället och som är möjliga att ekonomiskt utnyttja. "Kommersiell musik" har kritiserats från många håll i musiksamhället, från orkestermusiker, körorganisationer, folkmusiker, jazz- och popmusiker etc.¹⁰ Inom den nya kulturpolitiken har denna musik ofta tagits som exempel på de "kommersialismens negativa verkningar" som skall motverkas. "Den fria marknadens lagar" är oförenliga med kulturpolitikens allmänna synsätt i den mån de medför att ekonomiska vinstintressen blir dominerande styrkrafter för musiklivets utveckling. Detta politiska ställningstagande skall ses mot bakgrunden av att enbart under en tioårsperiod, 1965-75, har en viss likriktning av musikvanorna ägt rum

⁷ Se t. ex. R Murray-Schafer, *The New Soundscape*, 1969, Straarup, Funktionel Musik, Publimum 1974. Se vidare Lundin, *An Objective Psychology of Music*, 1969, *Music in Industry*, kap 15, som båda påvisar hur musikaliska strukturer medvetet skapas med dynamiska, rytmiska, melodiska och klangliga begränsningar.

⁸ Om musikens varukaraktär, se T W Adorno "Om musikens fetischkaraktär och lyssnandets regression", *Dissonanzen* Göttingen 1956. Se även Stroh, *Zur Soziologie der elektronischen Musik*, 1975, kap 2 och framställningen i *Musiken i samhället*, OMUS' bok *Vi tycker om musik* 1975.

⁹ Tommy Rander & Håkan Sandblad, *Rockens Roll*, Ordfront 1975, kap 10, *There's no business like show business*.

Se vidare *Musikens makt*, nr 8, 1975, artikeln *Rocken i stordrift*. Philip Tagg, *Pop i örat*, Sveriges Radios utbildningsprogram 1975. Som exempel på den svenska musikmarknadens utveckling, se analys i *Music Week*, London Jan 17, 1976, s. 6, som med bl. a. Veckans affärer gör en analys av den svenska grammofoon- och kassettbandsförsäljningens expansion under de senaste åren.

¹⁰ En samlad manifestation för en icke-kommersiell musikkultur ägde rum i aktionen mot Eurovisionsfestivalen i Stockholm våren 1975. I kommittén för Alternativ festival 1975 ingick ca 40 kulturorganisationer. Lokala arrangemang ägde rum på 20 orter. I huvudfestivalen i Stockholm deltog 850 artister, varav 70 musikgrupper och 20 solister. Se även Per Svensson, *Folkörelserna och musiken i Vi tycker om musik*, 1975.

i Sverige enligt Göran Nylöfs sammanställning av musiksociologiska rapporter och undersökningar.

Det kommersiella musiklivet utestänger sannolikt många människor från variation i de musikaliska upplevelserna. Lyssnarna inkapslas genom att enbart höra på upprepade schabloner i en musikaliskt trång upplevelsevärld. Dessa frågor har uppmärksammats i *svensk kulturdebatt* tidigare än i flertalet västeuropeiska länder. Samma problem finns f. ö. i åtskilliga länder i Östeuropa, där man på olika sätt sökt finna lösningar. I USA är de kommersiella styrkrafterna så dominerande att en allmän debatt inte kan föras från samma utgångspunkt som i Sverige. För musikutbildningen är den musikaliska likriktningen ett stort problem med internationell räckvidd.

2.2 De musikaliska traditionerna

2.2.1 *Kyrko- och hovmusik. Det borgerliga muskarvet. Modernistisk musik*

Den högre musikutbildningen har hittills nästan uteslutande haft till mål att bevara och utveckla det musikaliska arvet på konsertens, operans, kammarmusikens och kyrkomusikens område. Man bör här skilja mellan *det borgerliga muskarv* från 1750–1900 som i obruten tradition levte till våra dagar och den äldre *kyrko- och hovmusik* som först under de sista tre decennierna börjat odlas i vårt land efter centraleuropeiskt och amerikanskt mönster.¹¹ Termen borgerligt muskarv har sin utgångspunkt i musikens historiska och sociala ursprung, men söker inte ange dess funktion i det nuvarande musiksamhället. Nylöfs undersökningar visar att under den sista 10-årsperioden har det borgerliga muskarvets snäva förankring i ett smalt socialt skikt av högtbildade och ekonomiskt välsituerade förändrats. Man kan iaktta en breddning av publikintresset i olika ålders- och socialgrupper. Musiken har också fått alternativa funktioner, eftersom dess distribution inte längre enbart är knuten till konsertinstitutioner och hemmucicerande utan framför allt sprids genom grammofoon och radio. I stället för "det borgerliga muskarvet" talar OMUS i kap. 6 om repertoarområdet "europeisk musik 1750–1900". De under 1900-talet skapade musikverken med viss anknytning till det borgerliga muskarvet, vilka ibland brukar benämnas *modernistisk musik*¹², har också först under senare årtionden fått en mer framskjuten

¹¹ Termen kyrko- och hovmusik tar fasta på musikens sociala och historiska ursprung. Jfr C-A Moberg, *Från kyrko- och hovmusik till offentlig konsert*, 1942. En möjlighet vore att i stället för äldre hov- och kyrkomusik använda beteckningen "feodal musik". Men eftersom den feodala kulturens upplösning och den borgerliga kulturens framväxt griper in i varandra på så många plan blir en sådan term alltför generaliserande. I kap. 6 talar OMUS om repertoarområdet "europeisk musik före 1750".

¹² Modernistisk musik används här enligt Maegaards bok "Musikalisk modernism", 1967. Här avses således den musik som uppstod i "brottet" mellan den tonala musiktraditionen i och med Wienskolan och de olika neo-historistiska och avantgardistiska strömningar som fram till vår tid kännetecknat 1900-talets estetiskt syftande musikkultur. Ett ständigt experimenterande med uttrycksmedel och form med eller mot konsertpublikens invanda lyssnarvanor och en successiv anpassning efter framväxande massmediaformer är några karakteristiska drag. OMUS talar i kap. 6 om repertoarområdet "konstmusik efter 1900".

plats i den högre musikutbildningen. Sverige skiljer sig i detta avseende inte nämnvärt från övriga europeiska länder i öst eller väst. Begränsningen av den högre musikutbildningen till det borgerliga muskarvet är helt naturlig då såväl musikstuderande som lärare och kulturpolitiker har sett detta arv som "den enda stora konsten" utifrån en socialt avgränsad kulturideologi. Även i den kommande musikutbildningen är denna musikaliska tradition självklart en av de centrala. Sannolikt kommer detta rika arv mer till sin rätt i ett större sammanhang, som en del av en kultur med syfte att nå många människor. Därvid krävs att musiker och musiklejare har en historisk kunskap och medvetenhet, som gör att de förmår levandegöra musiken och förstå den i dess sociala och historiska sammanhang. Den period är definitivt förbi, när musikutbildningen återspeglade 1800-talets marknads-situation, och då undervisning sågs som något nödvändigt ont för den framgångsrike – eller misslyckade – instrumentalsolisten eller sångaren.

De västerländska musiktraditionerna har alltsedan 1700-talet strävat bort från socialt bundna funktioner till att ge lyssnaren en autonom estetisk upplevelse,

*"musiken som en skärm för att få vara
ensam?
Stora delar av den
västerländska musiken
fungerar så".*

Göran Sonnevi, *Det omöjliga*, 1975

Även inom dessa traditioner finns dock alltså gemenskapsfunktioner, t. ex. samhörigheten vid musicerande och lyssnande och i den särskilda musik som skrivits för kyrka och olika ceremonier.

2.2.2 Folkmusik

*Den praktiska förbindelsen finns där,
musik för gång, brudlåtar, skänklåtar,
och allt det sköna, som uppfordrar till dans.
Folket har aldrig haft råd att vara opraktiskt,
därför skyggar man för konsertsalarna.*

Stig Sjödin

Andra musikaliska traditioner "viktat" relationerna social funktion – estetisk upplevelse annorlunda än de muskarv som ovan berörts.

Ett exempel härpå är *den svenska folkmusiken*. Denna utgör ett musikaliskt traditionsarv från främst böndernas, hantverkarnas, fiskarnas och daglönarnas kultur. Den sammanhänger beträffande funktioner i många fall med folkmusiken ute i Europa, men dess profil är mer "nationell" än någon annan musiktradition beroende på kulturell isolering och traditionsmed-

vetande, kanske även en viss kulturkonservatism. Då man talar om inhemsk folkmusik bör man också i sammanhanget nämna den särpräglade musikaliska tradition som utformats av samerna.

Den folkmusikaliska traditionen har filtrerats genom olika insamlares principer: jakten på äldre kvarlevor i allmogetradition har först under de senaste decennierna förvandlats till ett försök att dokumentera hela den musikkultur, som var huvudparten av det svenska folkets umgängesmusik i helg och söcken.¹³ I utbildningen har detta traditionsarv endast förekommit sporadiskt; enstaka folkmelodier har ingått i folkskolans läseböcker, låtar har spelats som övningsstycken i violinundervisning etc. Alltsedan 1900-talets början då man på allvar började upptäcka att dessa musikaliska traditioner var på väg att försvinna, har man i stället sökt bevara musiken genom att anordna tävlingar och spelmansstämmor. Därmed hoppades man att musiken skulle kunna leva vidare i ett slags "reservat" trots landsbygdens avfolkning och allmogekulturens upplösning. Inom spelmansrörelsen och inom organisationer som Svenska Ungdomsringen fortsatte folkmusik och folkdans att leva vidare i mer eller mindre traditionsnära tappningar av den ursprungliga allmogens musikkultur. Bland det mest intressanta inom svensk folkmusik i dag är hur traditionen upptas och förs vidare av en yngre generation spelmän med historisk insikt, musikaliskt kunnande och medvetet syfte att bevara och levandegöra ett musikarv.¹⁴ Vid spelmansstämmor är inslaget av yngre spelmän markant. Denna nya musikrörelse är spridd över hela landet som en musikalisk folkrörelse utan påtaglig kommersiell och statlig styrning.¹⁵ Det är sannolikt främst här som den högre musikutbildningen kan hämta lärare och pedagogik. "Reservattenken" måste överges, samtidigt som utbildning och forskning garanterar att de regionala folkmusikstilarna, de s. k. folkmusikaliska dialekterna, bevaras. Härvid bör uppmärksammas att en rad speciella funktioner är förknippade med svensk folkmusik t. ex. anknypningen till provinsiella högtider, dans och fest. Vad som här sagts gäller också invandrargruppernas folkmusiktraditioner.

¹³ På Svenskt Visarkiv har ett omfattande material insamlats om svensk folkmusik i dess nutida traditioner, delvis med musik-sociologisk ansats. Värdefullt material har utgivits på skivmärket Caprice.

¹⁴ Dokumenterat t. ex. i skivinspelningen Unga Dalaspelmän, Caprice RIKS LP F 5 Stereo.

¹⁵ Vid konferens anordnad av Sveriges Spelmäns Riksförbund och IRK den 11-12.1.76 i Stockholm framgick att folkmusiken nu finner olika funktioner i industrisamhället. Vid en planerad konferens augusti 1976 skall dessa funktioner dokumenteras och diskuteras.

¹⁶ Folkrörelsesångens traditioner finns nu dokumenterade bl. a. på Land Du Välsignade, skivmärket Caprice, 1973.

¹⁷ Se Göte Strandsjö, Om kommersialism bland annat, Hemmets vän, 12.6.75.

2.2.3 *Musik i folkrörelser och samfund*

Inom olika folkrörelser utvecklades under 1800-talet en stor musikalisk aktivitet.¹⁶

Inom *frikyrkan* finns alltsedan dess begynnelse en ständig strävan att med hjälp av kända melodier föra fram det kristna budskapet i sång och spel. I dag utnyttjas i vissa samfund den kommersiella underhållningsmusikens modeller, mest från USA. Man har också kopierat de kommersiella distributions- och försäljningssystemen. Inom de samfund som "säljer Jesus med musik" finns emellertid även kritiska röster mot samfundsmusikens kommersialisering.¹⁷

Under de senaste decennierna har *svenska kyrkan* på många håll närmast sig frikyrkans öppenhet mot musikaliska uttryckssätt som tidigare varit samfundet främmande. Kyrkorummet upplättes för jazzkonserter eller gospel. De större frikyrkliga församlingarna har å sin sida upptagit alltmer av den traditionella historiska kyrkomusiken. Kyrkornas musikaliska profil påverkas således i rätt hög grad av musiklivets förändring beträffande stil och repertoar. För kyrkomusiker innebär detta att de ställs inför nya krav på

musikalisk orientering i olika stilar och musikaliska former, oavsett om deras verksamhet ligger inom frikyrkan eller svenska kyrkan. En intensifierad debatt kring musikens funktion och en ökad kompositionsverksamhet av kyrkomusik förutsätter också kyrkomusiker med samhällsorientering och öppenhet mot nya musikaliska strömningar.

Arbetarrörelsens musik har sin begynnelse i 1800-talets senare hälft, då arbetarkörer och -orkestrar, kampsånger och solidaritetsvisor börjar växa fram. Bland de olika musikaliska och ideologiska strömningarna inom denna folkrörelse har åtskilliga traditioner upphört, medan andra levt vidare fram till våra dagar. På 30–40-talen kan man skönja en förändring, då arbetarsånger kom att användas mer som intern allsång än som utåtriktad kampsång. ABF:s musikfostrande insatser resulterade i nya pedagogiska former i syfte att förmedla och i viss mån popularisera det borgerliga muskarvet. De speciella arbetarkörerna och -orkestrarna som funnits sedan sekelskiftet skilde sig snart inte beträffande musik och funktion från andra amatörkörer och -orkestrar. Inom nykterhetsrörelsen kan man iaktta en motsvarande utveckling.

Den aktiva samhällskritik som nu finns hos många pop- och rockgrupper kan betraktas som ansatser till återupptagandet av en tynande tradition av politisk kampmusik. Även i de etablerade folkrörelserna finns på senare år liknande tendenser till en kampsångens renässans. Musiken är nu ofta en internationell symbol för kampen mot förtryck och förnedring: sånger av Theodorakis, Victor Jara osv. är centrala i musikgruppers repertoar. Denna typ av musik söker i princip hålla sig utanför musikmarknadens vinstintressen av ideella skäl eller strävan efter oberoende. Den nya "musikrörelsen" har bidragit till ett pånyttfött intresse för allsång och allspel.

2.2.4 Vissång och körsång

En mycket livskraftig musiktradition i Sverige är *vissången*. Alltifrån Bellmans dagar finns i Sverige en rik sångtradition med melodier och texter som speglar borgaridyll, social verklighet, känslöstämningar etc. Diktare från olika samhällsskikt har spritt sina alster till kända melodier, och kompositörer har inspirerats till att skapa nya melodier för människornas vardagsmusik. Vistraditionen är även i dag en av de mest intressanta då det gäller musikaliskt nyskapande i Sverige. Yrkestrubadurer och amatörer är bärare av denna viktiga tradition. Vissången måste uppmärksammas i musikutbildningen, men dess konstnärliga särart måste respekteras.

Körsången har en stark och levande tradition i Sverige med många varianter inom och utom kyrkliga samfund och andra folkrörelser. Enligt vissa beräkningar skulle drygt 2 % av svenska folket vara aktiva körsångsamatörer (ca 200.000 personer). Den samhällsstödda musikutbildningen måste se som sitt ansvar att skola lärare och musiker, som kan vidareutveckla svensk körtradition.¹⁸

2.2.5 Afro-amerikansk musik

Olika slag av *afro-amerikansk musik* dominerar i dag kvantitativt musikutbudet i Sverige.¹⁹ Denna musikaliska tradition kom till Sverige under

¹⁸ Lars Edlund, Den nya körmusiken i Minneskrift vid Kgl Musikaliska Akademiens 200-årsjubileum 1971. Se bilaga 3, tabell 1.

¹⁹ Krister Malm, "Afro-amerikansk musik" i Sohlmans musiklexikon, 2 uppl. 1975, avser härmed former och blandningar av afrikanska musiktyper och andra musiksorter. Se även Bertil Sundin, Musik kulturer Trycket på ungdomen, Ord & Bild 5, 1972. Gunnar Lindgren, Jazzen får allt fler användningsområden, Musikern nr 4, 1975.

20-talet, växte sig småningom starkare för att under 40–50-talens starka amerikainflytande bli den mest omfattande delen av vårt musikliv. Den afro-amerikanska musiken hör nära samman med nya medier som revolutionerade också det svenska musiklivet: grammofon, radio och senare TV, kassett och bandspelare.

I musikutbildningen har denna musikaliska tradition ansetts ligga utanför det egentliga ansvarsområdet. Jazz och framför allt popmusik har haft svårigheter att bli accepterade som fullvärdiga musikaliska uttryckssätt i jämförelse med övrig konstmusik. Detta kan bero på att jazz och pop har sitt ursprung i annan etnisk och social miljö och medvetet brutit mot vedertagna traditionella estetiska och sociala normer. I konsekvens med musikens funktioner har den afro-amerikanska musiken i likhet med den borgerliga musiken under 1800-talet utvecklats efter två linjer, dels till en säljbar vara i form av underhållningsmusik, dels som en estetiskt, konstnärligt krävande uttrycksform. Den enkla "säljinriktade" musiken av underhållningskaraktär och den mer seriöst syftande formen utnyttjar samma musikaliska stilmedel, men på olika nivåer av teknisk svårighet och konstnärlig ambition och med högst olika krav på omväxling och förnyelse. Underhållningsmusiken, som knyter an även till andra populära traditioner som folkmusik och vistradition är kopplad till dans och fyller ett mycket viktigt behov av förströelse.²⁰ På grund av dess viktiga funktion för ett flertal människor har den mer öppet än annan musik utnyttjats av vinstintressen och knutits till den internationella nöjesindustrins massproduktion av musikvaror. Musikens värde har kommit att bedömas i konsumtionssiffror, i antalet köpta grammofonskivor eller i antalet röster i topp- och hitlistor. Den seriöst syftande jazz- och popmusiken har kommit i ett besvärligt läge mellan en av tradition sanktionerad konstmusik och en kommersiellt styrd underhållningsmusik. Musiklivet måste berikas genom att den högre musikutbildningen i likhet med musiksamhället i övrigt värnar om det viktiga musikaliska nyskapandet inom jazz och pop, vars stilmedel är förankrade i musiksmaken hos huvudparten av den svenska ungdomen.

2.2.6 *Sammanfattning*

Det finns fler intressanta variationer och nyanser i svenska musiktraditioner som inte kunnat nämnas i en så översiktlig framställning som denna. De givna exemplen visar emellertid bredden av musiklivet och en viss obalans mellan musiktraditionerna och vad musikutbildning hittills tagit ansvar för. För ett levande musikliv är det viktigt att fortlöpande granska musiktraditionerna och se till, att "reell yttrandefrihet" i kulturpolitisk mening skall gälla inom musikutbildningens område. Detta bör på sikt leda fram mot en förändring av musiklivet i riktning mot demokratisering och konstnärlig förnyelse.

Musiklärare i det allmänna skolväsendet och frivilliga musiklivet behöver en musikalisk bredd som gör dem skickade att möta människor från olika musikaliska miljöer. Det är också viktigt att musiker och musiklärare i linje med den nya kulturpolitiken ges en utbildning som betonar musikens kommunikativa roll.

²⁰ En analys av schlagerkulturen i Sverige ges av Holger Larsen i *Det finns en sång i fjärran*, s. 138 ff, i Vi tycker om musik. Se även samma publikation, *Musiken i samhället*, Jan Ling s. 30 ff.

Ett exempel på hur olika musiktraditioner kan smältas samman och skapa en ny musikalisk miljö på grundval av ett lokalt initiativ visar exemplet Käglinge by i OMUS' bok *Vi tycker om musik*. I samma bok ger skildringen av Rikskonserters försök i Härjedalen och skolprojektet med musicalen *Esperanza* i Härnösand praktiska demonstrationer av hur man kan engagera många människor musikaliskt genom att anknyta till lokala resurser och traditioner.

De musikaliska traditioner som hittills blivit eftersatta i den högre musikutbildningen måste på olika sätt ges plats i det reguljära kursinnehållet. Det bör framhållas att varje tradition har sin estetiska och sociala egenart som kräver *specialister* och *specialutbildning* av pedagoger.

2.3 Musikens funktioner

Musik kan inte sägas emot med annat än ny musik

Göran Sonnevi, *Det omöjliga*, 1975

Musik är en kulturform som når de flesta människor. Vi kan inte "undgå" den i vårt samhälle, där snart sagt alla livets funktioner beledsagas av musik: livets och årets högtider, film, teater, TV, talprogram, sportprogram i radio, restaurangbesök, flygresor osv. Det stora musikintresset exploateras av den kommersiella nöjesindustrin, som har en väletablerad reklam- och försäljningsapparat. Gentemot tendenser till musikalisk likriktning, orsakad av den musikaliska massproduktionens dominans, kan man samtidigt iaktta ett aktivare musikintresse än tidigare hos vissa grupper i samhället. Antalet besök vid konserter och operaföreställningar ökar,²¹ den uppsökande konsertverksamheten i alla genrer vidgas alltmer. De kommunala musikskolorna beräknades 1975 ha 300.000 elever (1970 ca 250.000 elever). Studieförbunden rapporterar ett stigande antal studiecirklar i ämnet musik (1970:24 500, 1973:31 000, 1975:36 500 – jfr. bil. 3, tabell 1). På många håll i landet har därtill på senare år uppstått nya musikföreningar, ofta kallade "Musikforum", knutna till Kontaktnätet – Riksorganisation för icke kommersiell kultur.²² Vid sidan av de multinationella skivbolagen har en rad små skivbolag bildats, oftast med musikgrupper som initiativtagare, vilka spelar in okänd musik av okända musiker. Uppslutningen kring den s. k. "Alternativmelodifestivalen" i Sverige 1975 är ett exempel på att det finns många inom musiklivet bland enskilda, grupper och organisationer som eftersträvar alternativ till ett kommersiellt musiksamhälle.

En av möjligheterna till att bekämpa "kommersialismens negativa verkningar" inom musiklivet torde vara att skapa friska levande alternativ till musik som tillkommit i spekulativt syfte. Detta kan i vårt samhälle underbyggas av en musikutbildning som icke intar en fördömande attityd utan kritiskt bedömer och konstruktivt medverkar till att utveckla musikaliska grundspråk.

Musik till dans och underhållning, dvs. den musik som flertalet lyssnar till, är f. n. till största delen en vinstbaserad bransch utanför det samhälls-

²¹ Se bilaga 3, tabell 8.

²² Kontaktnätet bildades i november 1974. Det består f. n. av omkring 70 föreningar med ca 3500 medlemmar.

stötta musiklivet. Detta kan knappast vara förenligt med den nuvarande kulturpolitikens målsättning.

Nya funktioner kräver musiker med annan utbildning än tidigare, t. ex. i Regionmusiken under uppväxt och profilering, eller i socialpedagogisk försöksverksamhet med musik.²³ En breddning av musikens funktioner förutsätter en reformerad högre musikutbildning.

Forskningen kring musikens funktioner i bemärkelsen musikens verkan bör fördjupas genom en systematisk analys av konkreta musiksituationer, av det musikaliska materialets struktur och av olika människors reaktioner och upplevelser.²⁴ Musiken har stor betydelse som bärare av känslor och stämningar. Musik kan "laddas" genom att den sammanställs med text, bild, ceremoni etc, varvid budskapet ofta fördjupas. Musiken ger möjligheter till rika associationer, eftersom den inte avbildar utan symboliserar. Musikens grundspråk är universellt för alla människor, men dess speciella funktioner utlöses inte utan den förståelse av musikens symboler som skapas av en kulturtraditions normer.

Hur upplever då olika människor musik? Musikupplevelsen är både individuell och kollektiv, innefattar både personliga känsloupplevelser och social gemenskap. Musik kan inte upplevas på exakt samma sätt två gånger. Vi är beroende av i vilken situation musiken framföres, vår sinnesstämning o.s.v. Varje musiker och musiklärare bör söka bilda sig en uppfattning om skiftande sätt att uppleva musik, om musikens verkan etc. I detta problemkomplex är det kanske mest väsentligt att uppmärksamma olika lyssnarvanor som utbildats, bl. a. som en följd av skilda musikslags verkan och funktioner. Den musik som serveras i varuhus, hotell, flygplan etc är tillverkad för icke-koncentrerad lyssning. Den påtvingade bakgrundsmusiken kan ofta fungera som ljudterror för en medveten musiklyssnare, medan andra kanske aldrig förmår tillägna sig ett aktivt lyssnande i traditionell mening, utan alltid upplever musiken som en neutral behaglig ljudmatta. Är således nya musikfunktioner på väg att i grunden avtrubba många människors förmåga att lyssna koncentrerat? Vad innebär detta för den enskilde och för musiksamhället? Sådana frågor måste vara väsentliga inför en framtidsplanering av musikutbildning och musikliv.

Det är en central pedagogisk uppgift att skapa ett aktivt medvetet musiklyssnande och ge lyssnaren förmåga att med hjälp av olika slag av musik berika sitt känsloliv och sin förståelse för olika musikaliska yttringars ursprung och värden. Detta skulle kunna leda till att fler för sin egen del kan urskilja de musikformer som nu fungerar som negativa element i vårt kulturliv.

²³ Se Prop 1970:31 angående Regionmusik.

Den socialpedagogiska försöksverksamheten bedrivs inom Rikskonserter. Se t. ex. Tonfallet 22, 1974, Bark och Malm, Musik på barnstugan – behöver inte vara svårt.

²⁴ En rad undersökningar med denna målsättning har bedrivits av bl. a. Vladimir Karbusicky, *Empirische Musiksoziologie*, 1975. Ansatser till liknande forskning har utförts även i Sverige, bl. a. undersökte Jan Ling i samband med expertarbetet de olika musikattityderna hos arbetsgruppernas medlemmar, samt hos ett urval personer inom andra fält av musiklivet: musikkritik, schlagerindustri etc. En preliminär genomgång av materialet visar tendenser till att människor med samma utbildning ger likartade reaktioner på den musik, som man är specialiserad på, medan okända musikgenrer kunde värderas diametralt olika. Det förefaller således som om invanda normer i hög grad skulle påverka upplevelsen av musik.

Alternativa konsertformer inom och utom orkesterinstitutionerna, Sveriges Radios programpolitik, folkbildningsarbetet, skolornas insatser – alla måste medverka i detta syfte. Musikutbildningen har i detta sammanhang ett stort ansvar.

2.4 Musik i skola, studiecirkel, fri grupp

Samverkan mellan samhällsinstitutioner, frivilliga organisationer och grupper är särskilt angelägna, då det gäller att förbättra musikundervisningen på alla stadier.

2.4.1 *Barnkultur*

Nordisk Kulturkommission höll 1969 ett seminarium över ämnet "Barn och kultur". Det arbete som då inleddes har fortsatt i de nordiska länderna, bl. a. i en pågående svensk utredning om barnkultur. Själva begreppet barnkultur innebär, att barndomen har ett egenvärde, att barnets glädje över sina aktiviteter är ett mål i sig själv. Barnkulturen lever sida vid sida med vuxenkulturen, men barnen behöver de vuxnas stöd för att kunna utveckla sina sinnen och förmågor. Detta stöd är särskilt viktigt idag med tanke på den väldiga exponering av olika slags intryck som barn utsätts för genom massmedia och som nödvändiggör styråtgärder från samhällets sida inte minst då det gäller musiken.

Som förra OMUS redan framhållit i sitt betänkande Musikundervisning (DsU 1973:19), kan de attityder inför musik barnen möter i sina tidigaste åldrar vara avgörande för hela deras kommande livsinställning. Deras musikupplevelser i hemmiljön, förskolan och grundskolans lågstadium kan bestämma deras senare musikaliska möjligheter.

2.4.2 *Musiken i skolan*

I sin översiktliga inledning och i sina förslag hade 1965 års musikutbildningskommitté en optimistisk syn på den nya grundskolans och gymnasieskolans möjligheter att vidareutveckla det växande musikintresset bland barn och ungdom. Läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan, Lgr 69 och Lgy 70, är uppgjorda med sådana ambitioner, men vi måste nu konstatera att samhället hittills icke satsat tillräckligt av ekonomiska och personella resurser för att fullfölja dem. Som OMUS tidigare framfört direkt till statsrådet, fullgörs våren 1975 mindre än hälften av undervisningen i grundskolans högstadium av behöriga lärare. En stor del av dessa har genomgått en förkortad särskild lärarutbildning (s. k. SMU-kurser). Fördelningen över landet är ytterst ojämn (bil. 3 tabell 6). Vissa regioner saknar nästan helt behöriga lärare. Som redan konstaterats i OMUS-betänkandet Musikundervisning är därtill utbildningen av lärare för musikundervisning på låg- och mellanstadiet klart otillräcklig, något som också understryks kraftigt av remissinstanserna.

Läroplanerna för alla stadier måste alltså reformeras och förstärkas

för att möta skolväsendets behov. Det gäller även den nya förskollärare- och fritidspedagogutbildningen.

2.4.3 *Skilda världar – behov av ny samverkan för musikaktiviteter i alla åldrar*

Tyvärr finns ofta tendensen, att barn och än mer ungdomar kommer att uppleva hemmet, skolan, kamratkretsen som olika musikmiljöer, helt skilda från varandra. På sina håll kan de frivilliga organisationernas och samfundens musikverksamhet bland barn och ungdom forma en värld för sig, avskild från den obligatoriska skolans musik, som i sin tur är avgränsad från den kommunala musikskolans verksamhet för särskilt intresserade. Därtill kommer ytterligare de fria gruppernas musicerande på deras egna villkor. Den tidigare levande musiktraditionen inom skolorna har tyvärr ofta gått förlorad i konkurrensen med alla övriga musikaktiviteter. I framtidens skola kommer förhoppningsvis dörrarna att stå öppna för folkrörelser och andra gruppers frivilliga aktiviteter i SIA-propositionens anda. Vi skulle på detta sätt få en ny skolmusiktradition.

I vissa länder, t. ex. i USA och England, finns fortfarande en livaktig skolmusik, men där finns problemet, att de flesta upphör att musicera efter skoltiden.

I Sverige borde den rikt förgrenade studiecirkelverksamheten, knuten till samfund och folkrörelser, kunna ytterligare utveckla fritidsmusicerandet i alla former över åldersgränserna. En sådan utveckling är redan igång. Under tiden 1970–75 ökade antalet musikcirkel och antalet deltagare i sådana cirkel med c:a 50 %. Ökningen gäller alla områden, men faller ojämnt. För vissa instrument redovisas ökning med 100–300 % (se bil. 3, tabell 1).

En sådan ökning av intresset för frivilligt aktivt musicerande måste innebära ett starkt stigande behov av ledare och lärare. Musiklärarutbildningen måste ges ett sådant innehåll, sådana praktikmöjligheter och sådana dimensioner, att den glädjande utveckling som antyds i statistiken inte stagnerar kvantitativt – och kvalitativt. Sådana samverkansformer i tjänsteorganisationen måste skapas mellan stat, kommuner och frivilliga organisationer och fria grupper av alla slag, att varje kommun kan bygga upp lärarresurser att stimulera ett musikliv för alla generationer: "music as a dimension of lifelong education" (musik som ett led i en livslång personlighetsutveckling) för att citera mottot för den stora internationella musikpedagogkonferens som hålles i Montreux sommaren 1976.

2.5 Musik och teknik

Största delen av den musik som nordborna dagligen lyssnar till är mekaniserad, dvs. den sprids via radio, grammofonskivor eller band. Kvantitativt sett är den mekaniserade musiken den överlägset viktigaste musiksektorn för ögonblicket, och dess inflytande kan väntas växa ytterligare.²⁵

Den tekniska utvecklingen på musikområdet kan å ena sidan innebära en hämmande styrning av repertoar och utförande, å andra sidan skapa nya musikaliska uttrycksmöjligheter och pedagogiska hjälpmedel. Här kan nämnas några tänkbara tendenser i framtiden.

Massproduktion av "perfekta" inspelningar riskerar att sätta den tekniskt fulländade musiken före den levande. Vissa s. k. stora artisters tolkningar på band eller grammofonskiva kan leda till likriktning av musikutbud och tolkningar av musikverk, så att publiksmaken stelnar. Vissa former av levande musikunderhållning har redan ersatts av musik genom högtalare. Det kan innebära en likriktning av repertoaren och medför även att kontakten mellan musikanter och publik upphör.

För den nyskapande musikern innebär de tekniska framstegen oändliga gestaltningsmöjligheter alltifrån olika kombinationer instrument – elektronik till datastyrd elektronmusik och olika multimediaformer.

Enkla instrument med elektronisk apparatur ersätter akustiska instrument som fordrar mer av hantverksskicklighet. Det kan betyda nya intressanta musikformer och flera aktivt musicerande, men samtidigt medföra en standardisering eller ett förtyligande av det musikaliska uttrycket. Elektronmusikerna öppnar i form av enkel bandslörd o. d. spännande nya tillfällen till skapande musik i elementära stadier av skolan och folkbildningsarbetet, liksom musikstudioanläggningar möjliggör vissa förbättringar av undervisningsmetodikerna. Grammofonen och bandspelaren har redan betytt en revolution för gehörsmusicerandet. De har blivit ovärderliga hjälpmedel i all musikundervisning, även om vissa lärare har en benägenhet att låta dem ersätta aktivt musicerande. Det är möjligt, att videokassetten i framtiden kan medverka till en effektivare musikutbildning, t. ex. i form av distansundervisning inom fortbildningen.

Som framgår av de delvis motsägande prognoserna ovan hör detta fält till de mest svårbedömbara, om man försöker skönja hur framtiden kommer att gestalta sig och vilka krav som kommer att ställas på högre musikutbildning. De kulturpolitiska målen innebär att den samhällsstödda utbildningen skall satsa på aktivt musicerande och fritt nyskapande. De tekniska landvinningarna får under alla förhållanden en självskriven plats vid planeringen av framtidens musikutbildning.

²⁵ Nordiska Rådets utredningsserie (NU 1975:14). Långtidsbedömning för det allmänkulturella området, NOMUS-NYTT febr. 1976 s. 11)

2.6 Musiken i etermedia

På samma sätt som konsert- och operamusik under 1800-talet utgjorde en inspirationskälla och förebild för hemmusicerandet kan radio och TV nu spela en avgörande roll för ett ökat, aktivt musicerande men då måste dess programpolitik planeras med en sådan målsättning. F. n. kan man skilja mellan en direkt och en indirekt pedagogisk insats för musikutbildningen i radio och TV.

Indirekt utgör populära program med musikinslag en viktig skolning i vissa slag av musik: man lär sig melodier, harmonier, klanger under stimulerande och underhållande former. För dem som är utbildade eller in-skolade i konstmusiken finns en särskild musikradio, P2. Ungdomsradions program i P3 bevakar nyheter inom pop- och rockmusiken, vilket sannolikt är av stor betydelse för olika musikgruppers stil och repertoarval.

Direkt pedagogiskt syfte har exempelvis skolradions serier för grundskola och gymnasium, vilka ofta använts också utanför skolan i folkbildnings-sammanhang och i högre undervisning.

Av musikpedagogiska serier kan man skilja mellan sådana som har en verkan på lång sikt, t. ex. Radiokonservatoriets, vars läroböcker och program utgör standardutrustning i musikutbildning, och sådana som direkt upp-ammnar intresse och aktivitet hos ett stort antal lyssnare och tittare t. ex. Ulf Åhslunds uppmärksammade gitarrkurs i radio och TV.

Ett allt mer utvecklat samarbete mellan musikutbildning och etermedia i fråga om musikpedagogiska satsningar måste planeras i framtiden. Eter-medias musikpolitik i dess helhet måste ständigt värderas utifrån kultur-politiska målsättningar, eftersom den i hög grad påverkar grundförutsätt-ningarna för musikutbildningen och musiklivet. En kritisk granskning bör ständigt göras av musikpolitiken i svensk radio och TV från dessa utgångs-punkter.

2.7 Musikaliskt nyskapande och musikalisk interpretation

Den repertoar som är av intresse för ton-sättare och tonsättarutbildning är den som ännu icke existerar.

Gunnar Bucht

I den högre musikutbildningen har tonvikten hittills legat på att ge teknisk och konstnärlig förmåga att tolka verk huvudsakligen från det borgerliga muskarvet. Detta är en viktig del av en musikers utbildning. I framtiden kommer det alltid att behövas specialister för att tolka och återge denna del av traditionsarvet. En strävan att nå perfektionism i framförandet av ett begränsat antal verk riskerar emellertid att gå ut över förmågan att själv skapa musik. Denna utveckling är en parallell till konsertinstitutionernas, i vilken traditionsarvet helt dominerar över musikaliska nyskapelser.²⁶ En viktig komplettering beträffande det borgerliga muskarvet torde vara att man i musikutbildningen ger de studerande successiv skolning i att själva skapa musik med hjälp av de musikaliska verktyg man lär sig hantera vid

²⁶ Jfr. FST:s undersök-ning, redovisad i Tonfallet 3:76.

spel av J S Bach, Mozart, Beethoven etc. Inom bl. a. pianopedagogiken finns på grundnivå många intressanta försök i den riktningen som borde fullföljas. Jazz- och popmusik hämtar ofta idéer från konstmusiken. Man kan förmoda, att den skaparprocess som finns inom jazz och pop på motsvarande sätt skulle kunna inspirera nytolkningar av det borgerliga muskarvet.

I den högre musikutbildningen har hittills undervisning i komposition kontinuerligt endast bedrivits vid Musikhögskolans i Stockholm kompositionsklass med inriktning mot modernistisk musik.

Man kan skilja mellan musikskapande enskilt och i grupp. Båda förekommer i snart sagt alla musikaliska stilar. Dock är övervägande antal tonsättningar inom nutida konstmusik skapade av enskilda tonkonstnärer, medan pop- och jazzmusik mestadels skapas av musikaliska kollektiv. Gunnar Bucht skiljer i ett expertarbete mellan "noterad musik", som möjliggör en beräknad gestaltning över en längre tidsrymd, "improviserad musik" som t. ex. förutsätter spontana reaktioner på medspelares impulser, "bandmusik", en sammanfattande term för elektronisk musik o. d. Inom den högre musikutbildningen är det av vikt att alla musikaliska uttryckssätt utvecklas. I musikhistorien har fram till 1800-talets mitt ofta en "improviserad musik" varit själva grundmaterialet för en senare framställd "noterad musik". Det finns åtskilligt som talar för att det musikaliska skapandet bör utgå från olika slag av spontana improvisationer utifrån de musikaliska verktyg som musikern har till sitt förfogande. På samma sätt vinner utbildningen i elektronisk musik på kunskap om ljud och ljudkällor, experiment med konkreta ljud inspelade med bandspelare etc. Det finns inget som talar emot att olika former av "noterad musik", "improviserad musik" och "bandmusik" kombineras i utbildningen. I varje fall måste den viktiga utbildningen i att tolka det borgerliga muskarvet kompletteras med olika kreativa moment för att nya musikaliska funktioner i samhället skall kunna tillgodoses och kulturpolitikens tes om konstnärlig förnyelse förverkligas. Framför allt är det viktigt att man såsom tidigare framhållits ger utbildning i skapandet av populär musik, så att en fritidsmusik som ger rekreation i ordets egentliga bemärkelse kan erbjudas människor som alternativ till en passiviserande musik gjord i spekulationsyfte.

Musik behöver skapas eller tidigare musik arrangeras och omformas för det regionala musiklivet som är under framväxt. Detta är av vikt för en decentralisering av kulturområdet.

Musik behöver skapas för nya sociala funktioner, för de mest skilda musikmiljöer: skolor, föreningssammanskomster, arbetsplatser, inte minst med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.

Musik behöver skapas för en konstnärlig förnyelse som ger oss nya ljudande versioner av verkligheten.

MUSIK BEHÖVER SKAPAS ...

2.8 Sammanfattning

Musik er ikke luksus, men et nødvendigt led i hele samfundslivet.

Dansk lagstiftning om musik 1976.

Översikten av musiken i det svenska samhället ger en bild av expansiv utveckling. Den visar, att det svenska folket har ett mycket starkt behov av musik. De kommersiella vinstintressenterna har förstått att utnyttja detta behov. Svenskarna använder en ansevärd del av sina ökade inkomster till köp av musikvaror. Enligt uppgifter från Grammofonleverantörernas Förening beräknades sålunda försäljningen i Sverige av grammofonskivor, kassetter etc. ha uppgått till ett värde av 60 milj. kr 1965, 550 milj. kr år 1975. Detta motsvarar en sjufaldig ökning av försäljningsvolymen.²⁷

Den massproducerade s. k. underhållningsmusiken är den kvantitativt dominerande sektorn av musiklivet. Vi kan dock under de senaste åren iaktta, att en rad alternativ till musikindustrins massproduktion är under framväxt: traditionell och experimentell konstmusik, folkmusik, jazz, pop och musik i nya sociala funktioner. En del av dessa alternativ är alltså svåråtkomliga för stora samhällsgrupper. Yrkeslivets hårda tempo, bullerstörda arbetsplatser och en främlingskänsla i det moderna industrisamhället kan för många medföra en flykt till en passiv konsumentattityd också i inställningen till musiken. Musiklivet kan med visst fog sägas vara en känslig barometer som registrerar förändringar i kulturutvecklingen. De tendenser som i långsiktiga framtidsperspektiv hotar kulturlivet i stort: kommersialisering i negativ mening, likriktning, passivisering av människor, får ett starkt genomslag på musikområdet. Det torde omvänt också vara så, att en medveten samhällsatsning på musikundervisning och musikyrbildning kan få stor effekt i vår nuvarande kritiska kulturpolitiska situation och påverka många människors kultursyn.

Sammanfattningsvis kan sägas, att en rad skäl kan anföras för att satsa på kulturpolitiskt målmedvetna åtgärder i syfte att förstärka den högre musikutbildningen samtidigt som den organiseras inom den nya högskolan.

1. Musik är en kvantitativt stor sektor av kulturlivet. Många människor kan intresseras och engageras.

2. En musikutbildning som strävar att kritiskt bevaka musiklivets utveckling och att stå fri från kommersiella hänsyn kan utgöra en viss garanti för att kvalitetsambitioner blir styrande mer än ekonomiska vinstintressen.

3. Musik i vid mening kan omedelbart och spontant fungera som medel till gemenskap och social kommunikation i det nya kulturprogrammets anda – för alla generationer och mellan generationerna. Musik verkar som medium direkt på känslolivet och kan fungera frigörande och stimulerande även bland psykiskt och fysiskt handikappade.

²⁷ Försäljningen år 1975 svarar, enligt SCB, i 1965 års penningvärde mot 416 milj. kr.

4. Musik fungerar som förmedlare av vänskap och förståelse över nationsgränser och språkbarriärer.

5. Musik är ett redan etablerat fritidsintresse för många. Det kan med välutbildade lärare och musiker utvecklas som en skapande aktivitet för människors självförverkligande och ge den alltmer vidgade fritiden innehåll och mening. Alltför många är ännu blockerade för musikens möjligheter att berika deras liv.

Satsning på musikutbildning kan betraktas som en form av framsynt socialpolitik.

Den nya högskolan skall enligt den allmänna målbeskrivningen i förslaget till ny högskolelag verka för demokrati och välfärd. Den nya musikhögskolans insats för människorna i vårt samhälle skall ses i detta perspektiv.

3.1 Allt

Före 1970

högre mu-

siקה

1976-78

nyttan för

musikutb-

i övrigt. För

musikutb-

reformen är

stort, och

samhäl.

skulle ha

3.2 Utgå

3.2.1 Allt

OMUS har

kommitte

i allt väse-

tv en ordb-

dens yrke-

som gör

för Riksen-

egen mol-

evna i lä-

och läroplan

målbestäm-

skolan"

1976/78 ha

The first part of the paper discusses the importance of the study.

The second part of the paper discusses the methodology used in the study.

The third part of the paper discusses the results of the study.

The fourth part of the paper discusses the conclusions of the study.

The fifth part of the paper discusses the implications of the study.

The sixth part of the paper discusses the limitations of the study.

The seventh part of the paper discusses the future research.

The eighth part of the paper discusses the acknowledgments.

The ninth part of the paper discusses the references.

The tenth part of the paper discusses the appendix.

3 Mål och riktlinjer

*Perfection of means and confusion
of goals seems to characterize
our age.*

*Fulländning av medlen och för-
virring om målsättningarna tycks
känneteckna vår tid.*

Albert Einstein, fysiker och musikanter

3.1 Allmänt

Före 1970 hade Kungl. Musikaliska Akademien ansvaret i stort för den högre musikutbildningens nivå och kvalitet i Sverige. Sedan 1970 har OMUS fungerat som provisorisk tillsynsmyndighet för musikhögskolorna. Efter 1976-10-01 kommer UHÄ enligt förslag från Centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) att överta tillsynsansvaret för den högre musikutbildningen, liksom för det nya universitets- och högskoleväsendet i övrigt. Hittills har icke något samlat försök gjorts att precisera den högre musikutbildningens mål och ansvarsområden. I samband med högskolereformen är det nödvändigt att formulera målen för musikutbildningen i stort, och att ange ansvarsområden och principiella riktlinjer för dess verksamhet. I ett särskilt kapitel 9 föreslår OMUS utbildningsplaner för de särskilda linjerna och skisserar den framtida studieorganisationen.

3.2 Utgångspunkter för musikutbildningens riktlinjer

3.2.1 Allmänt

OMUS har nu en fastare grund att bygga på än 1965 års Musikutbildningskommitté då den 1968 framlade sitt utbildningsförslag, eftersom OMUS i allt väsentligt kan utgå ifrån det kulturpolitiska målprogram som fastlades av en enhällig riksdag i maj 1974. För de särskilda utbildningslinjerna och deras yrkesinriktade studiemål har OMUS att beakta en rad målskrivningar som gjorts under senare år. Regionmusiken är under profilering; Institutet för Rikskonserter utvecklar alltmer sin verksamhet – i båda fallen statliga organ med kulturpolitiskt syfte. Skolväsendet har undervisningsmålen angivna i läroplan för grundskolan (Lgr 69), läroplan för gymnasiet (Lgy 70) och läroplan för särskolan (Lsä 73). I nära anslutning till dem har formulerats målbestämningar i Kommunförbundets handbok "Den kommunala musiksolan" 1975. Under våren 1976 har Folkhögskoleutredningen (SOU 1976:16) beskrivit folkhögskolans kulturpolitiska möjligheter och musikens

roll i folkhögskolan. Folkbildningsförbundets estetiska kommitté har nyligen sökt sammanfatta vissa riktlinjer för studiecirkelns musikverksamhet. Barnstugeutredningen har i sina betänkanden om förskola (SOU 1972:26) och barnpedagogutbildning (SOU 1975:67) beskrivit de musikutbildningsbehov som där kan komma i fråga. Radioutredningen har ännu inte framlagt sitt betänkande men dess direktiv anger vissa principiella riktlinjer för etermedias verksamhet. Beslut fattades om den nya högskolan i maj 1975 (Prop. 1975:9), men som vi nedan diskuterar (3.2.3) kvarstår vissa principiella oklarheter om kulturutbildningarnas ställning. I avsnitt 3.2.11 behandlas överiktigt Musikaliska akademiens nuvarande uppgifter.

OMUS gör i det följande en sammanfattning av de viktigaste målformuleringar och allmänna principer som berör utredningens område och söker sedan formulera målen för den högre musikutbildningen och i 22 punkter ange de viktigaste riktlinjerna för dess framtida utformning och innehåll. I detta avsnitt kommer vi inte att driva en särskild argumentation för vårt förslag till mål och inriktning.

Alla de överväganden vi senare gör i betänkandet får ses som motiveringar för och konsekvenser av den grundsyn som präglar riktlinjerna och hela vårt principbetänkande.

3.2.2 Målen för svensk kulturpolitik

3.2.2.1 Kulturpolitiskt program 1974

Riksdagen antog i maj 1974 ett program för ny kulturpolitik på grundval av propositionen 1974:28.

Dess kapitel 25.3 om målen för kulturpolitiken citeras här nedan i vissa för OMUS arbete väsentliga avsnitt.

”Kulturpolitiken är ett led i statens samlade politiska insatser. De övergripande mål som styr arbetet med att förändra samhället måste även gälla kulturpolitiken som därmed får ses som ett av flera instrument för att skapa ett samhälle som präglas av jämlikhet och som ger människor möjligheter till ett rikare liv” (s. 293).

Målen för den statliga kulturpolitiken sammanfattas på följande sätt (s. 295).

1. Kulturpolitiken skall medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas.
2. Kulturpolitiken skall ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor.
3. Kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet.
4. Kulturpolitiken skall främja en decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet.
5. Kulturpolitiken skall i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.
6. Kulturpolitiken skall möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse.
7. Kulturpolitiken skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs.
8. Kulturpolitiken skall främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.

I det följande utvecklas närmare innebörden i de olika delmålen. Nedanstående citat anger för OMUS' betänkande viktiga synsätt:

Yttrandefrihet s. 296

”Det tillkommer de politiska organen att svara för kulturpolitikens utformning men detta får inte innebära att också verksamhetens innehåll styrs av dem. Detta måste i princip gälla även i fråga om verksamheten inom statliga eller till övervägande del statsunderstödda kulturinstitutioner.

Gemenskap och aktivitet s. 297

I den fria skapande verksamheten existerar inte den i många kulturaktiviteter markerade rollfördelningen mellan producent och mottagare. Deltagarna har möjligheter att föra fram uppfattningarna och värderingar och kan också själva bestämma inriktningen på verksamheten. Medskapande och medinflytande stimuleras genom gruppverksamhet. Genom att aktiviteterna bedrivs i mindre anspråksfulla former och i för deltagarna kända miljöer är verksamheten även ett värdefullt instrument för att komma i kontakt med tidigare kulturellt inte aktiva grupper.

En omfattande amatörverksamhet på kulturområdet bidrar till att skapa intresse för och öka efterfrågan på de yrkesverksamma kulturarbetarnas insatser och produkter och ger ökad respekt för deras yrkeskunnande.

Våra folkrörelser har en central roll i vår demokrati och kan genom sin verksamhet skapa intresse och engagemang för olika samhällsfrågor. Kulturarbete och samhällsdebatt ingår i ett naturligt samspel i folkrörelsernas arbete. Bl. a. därför är de viktiga instrument i arbetet med att omdana samhället.

Insatser för att öka människors möjligheter till egen kulturell aktivitet bör ges hög prioritet i den framtida kulturpolitiken.

Frigörelse från kommersialism s. 297, 298

Lönsamhet får inte bli avgörande för verksamheten inom kulturområdet.

Speciellt viktigt är det att samhället erbjuder alternativ till det privata kulturutbud som bedrivs i rent spekulationssyfte.

Decentralisering s. 298, 299

En vidgad geografisk fördelning av den samhällsstödda kulturverksamheten är ett verksam medel att åstadkomma en reell jämlikhet i kulturlivet.

Samhället bör ta till vara folkrörelsernas möjligheter att utveckla den lokala kulturverksamheten och kraftfullt stödja dem.

Insatser för eftersatta grupper s. 300

De grupper som bör uppmärksammas särskilt är bl. a. barn, handikappade, institutionsvårdade, invandrare och andra etniska grupper samt människor i glesbygd.

Konstnärlig och kulturell förnyelse s. 300, 301

I institutionernas verksamhet är den konstnärliga förnyelsen en självklar del . . . Möjligheter till meningsutbyte bör därför skapas. I detta arbete för att förändra institutionernas verksamhet utifrån nya förutsättningar och krav är inte bara den konstnärliga gestaltningen av intresse utan också formerna för kontakt mellan institution och publik.

Äldre tiders kultur s. 301

Samhällets insatser för äldre tiders kultur får inte begränsas till ett passivt bevarande. Kraftfulla åtgärder måste till för att levandegöra och föra vidare vårt kulturarv. I detta arbete bör föreningar och organisationer verksamma inom detta område spela en aktiv roll.

Internationella kontakter s. 302

Enskilda och grupper av kulturarbetare samt institutioner bör beredas ökade möjligheter till kontakt med utländsk publik. På samma sätt bör utländska grupper och enskilda konstnärer ges tillfälle till verksamhet i Sverige.

Numera har vårt lands befolkning ett betydande inslag av invandrare. Samhället måste aktivt stödja dem i deras arbete för att upprätthålla och utveckla den kultur de fört med sig hit. Dessa kulturmönster utgör också ett värdefullt inslag i det svenska samhället, som berikar och inspirerar vår egen kulturella utveckling."

Den nya kulturpolitiken har redan lett till en rad ekonomiska satsningar från statens sida, som bl. a. får effekter inom musikområdet. Här kan vi särskilt nämna statligt stöd till fonogramutgivning och anslagen till kulturprogram inom föreningslivet som innebär en ökning av musikers uppsökande verksamhet samt anslagen till experiment inom amatörområdet som kan medföra en förnyelse av amatörmusicerandet i folkrörelserna.

Vidare förutses ökade resurser till s. k. fria grupper och en medveten satsning på nya musikinstitutioner ute i olika regioner. Senast har den inneburet stöd till orkestrar i Örebro och Västerås, musikteatrar i Umeå och Karlstad, samt en regional ensemble i Oskarshamn.

Inom primärkommuner och landsting utreder man eller har redan påbörjat ett kulturpolitiskt utvecklingsarbete i linje med riksdagsbeslutet 1974. Det kommer att påverka både musikers och musiklärares arbetsförhållanden och deras behov av utbildning och fortbildning.

På den statliga sektorn slår det kulturpolitiska programmet igenom i profileringen av Regionmusiken och i utvecklingen av Institutet för Rikskonserter (IRK). Deras speciella målprogram behandlar vi i avsnitt 3.2.2.2.

I kap 3.3 nedan låter vi som en sammanfattning av detta kapitel de kulturpolitiska målen utgöra stommen i OMUS' förslag till principiella riktlinjer.

3.2.2.2 Rikskonserter – Musik för ungdom – Regionmusiken

Stiftelsen Institutet för rikskonserter har enligt sina av regeringen 1974 fastställda stadgar (2 §) till ändamål:

"att främja musiklivet genom att ge råd och informera i frågor om konsertverksamhet och andra musikframträdanden, anordna och förmedla konserter som kom-

plettering till annan musikverksamhet i landet samt i övrigt verka för musiklivets utveckling.

Det åligger stiftelsen särskilt att informera om och främja nya tendenser i svenskt musikliv, verka för kontakter med musiklivet i utlandet, främja utvecklingsarbetet med skolkonsertverksamhet. Stiftelsen skall i sin verksamhet samverka och samråda med statliga och kommunala myndigheter, Svenska riksteatern, Kungl. Teaterns aktiebolag, övriga institutioner, organisationer och organ som företräder musiklivet och andra konstområden, folkbildningsorganisationerna."

Styrelsen har i sina egna ännu gällande målformuleringar från 1971 citerat Prop. 1968:45, där Rikskonserters huvudsyfte anges vara "att ge en så bred allmänhet som möjligt ett utbud av musik av konstnärligt hög kvalitet." Styrelsen har som delmål speciellt framhållit, att repertoaren bör vara allsidigt sammansatt, varvid en viktig inriktning är nutida musikskapande, att information, läromedelsproduktion och konsultverksamhet är väsentliga inslag i IRK:s arbete, liksom sociologiska undersökningar av lyssnarvanor och samspellet mellan levande musik, etermedia och fonogram. Rikskonserters verksamhet bör inriktas mot ett decentraliserat utbud, men även mot vidgade internationella kontakter. Väsentliga uppgifter är även att ge arbetsuppgifter åt svenska musiker och tonsättare samt en egen produktion av fonogram.

Musik för ungdom (MfU) är svensk sektion av den internationella federationen av Jeunesses Musicales (JM), f. n. representerad i 35 länder, och skall fungera som samarbetsorgan för folkbildningsorganisationerna, de kommunala musikskolorna (representerade av Kommunförbundet) och Rikskonsert (IRK). MfU har egen styrelse med representanter för ovan nämnda organisationer. IRK svarar för personal och övriga kansliresurser.

MfU:s målgrupper är ungdom ca 12-25 år, och omfattar både musicerande (amatör- halv- och helprofessionell nivå) och lyssnande ungdom.

Verksamheten har hittills fördelat sig på i huvudsak följande områden: musikläger, stipendiat- och artistutbyte med utlandet, interna konserter.

MfU:s organisation är f. n. under omprövning.

Regionmusiken har fungerat som egen statlig myndighet sedan 1973. I SFS 446:1973 har dess uppgifter fastställts enligt följande stadga:

"(2 §) Regionmusiken har till uppgift att framföra musik inom det allmänna musiklivet och försvaret. Regionmusiken skall utföra musik i statsceremoniella sammanhang."

Särskilda villkor gäller för samarbetet mellan Regionmusiken och försvaret respektive Institutet för rikskonsert, bl. a. i fråga om den omfattande skolkonsertverksamheten. Styrelsen är sammansatt med hänsyn till olika kulturpolitiska intressen, där bl. a. folkbildning och musikutbildning finns företrädda. Regionmusiken arbetar f. n. inom 8 regioner, ledda av regionkapellmästare. Den omfattar ca 600 anställda musiker.

Ett omfattande profileringsarbete har inletts framför allt inriktat på att skapa ett varierat utbud av mindre ensembler. Den tidigare utbildningsverksamheten överförs fr. o. m. arbetsåret 1976/77 helt till högskolans ansvarsområde. Den av Rikskonsert tillfälligt drivna fortbildningen överförs fr. o. m. 1.7.1976 till Regionmusiken själv.

3.2.3 Högskolans allmänna mål och inriktning

Högskolelag och andra författningar för högskolan föreligger då detta betänkande går i tryck endast i form av utkast (DsU 1975:19).

Högskolelagen inleds med Allmänna föreskrifter. Definitionen av högskolans verksamhet anges i förslagets första paragraf: "Inom högskolan bedrivs utbildning och forskning".

I fortsättningen används genomgående dessa termer och därtill betonas högskoleutbildningens *vetenskapliga grund*. Det heter sålunda i 2 § (kursiveringarna här gjorda av OMUS):

"Utbildningen och forskningen inom högskolan bygger på *vetenskaplig grund* och skall bedrivas med beaktande av samhällslivets behov och enskildas önskemål. *Utbildningen och forskningen* skall främja utvecklingen av välfärd och demokrati samt öka förståelse för och kunskaperna om andra länder och internationella förhållanden.

Verksamheten skall så anordnas att samband mellan *utbildningen* och *forskningen* tryggas. Till verksamheten hör att sprida kännedom om villkoren för *vetenskapligt* arbete, om vilka erfarenheter och kunskaper som vunnits genom *vetenskaplig* verksamhet samt om vilken tillämpning dessa erfarenheter och kunskaper kan få.

3 § *Forskningen* inom högskolan är fri och obunden.

6 § Utbildningen omfattar grundläggande högskoleutbildning och *forskarutbildning*. Inom högskolan meddelas även annan utbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

7 § *Forskarutbildning* bygger på grundläggande högskoleutbildning eller annan därmed jämförlig utbildning eller erfarenhet.

I utkastet till förordning med instruktion för statliga högskoleenheter heter det i 77 §: "Behörig till tjänst som rektor är den som är skickad för tjänsten med hänsyn till *vetenskapliga* och pedagogiska kvalifikationer".

De skrivningar som föreslås i utkastet äger enligt OMUS' uppfattning tillämpning på en högskola av det tidigare universitetets typ, men inte på de kulturutbildningar som 1977-07-01 skall ingå i den nya högskolan. Välvilliga uttolkare kan mena att "forskning" och "vetenskap" här har en mycket vid mening och innefattar konstnärlig förnyelse och konstnärlig gestaltning. Detta är dock inte normalt språkbruk, och risken är uppenbar, att kulturutbildningarna får en särställning och blir diskriminerade vid bedömningar av anslag till forskningsändamål osv., om den föreslagna formuleringen kvarstår som lagtext.

U 68 (SOU 1973:2) definierar i kap. 1.6.1 sid. 59 forskning som "systematiskt sökande efter ny kunskap och nya teorier". Högskolepropositionen (prop. 1975:9) gör i sin målskrivning kap. 3 sid. 418 ff. ingen särskild hänvisning till kulturutbildningarnas forskningsmotsvarighet utan följer U 68 i huvudsak.

OMUS har i särskilt yttrande till Centrala organisationskommittén för högskoleutbildning (H 75) föreslagit en principiell omprövning av samtliga de formuleringar i lagen, där "forskning" och "vetenskap" nämns. Det föreliggande lagförslaget begränsar sig till de teoretiska utbildningsinslagen och anknyter där ensidigt till tidigare universitetstradition. De påbyggnads-

utbildningar som OMUS föreslår skall ingå i den högre musikutbildningen utöver grundläggande utbildning kan inte hänföras till forskning; dirigenter, komponister, sångare och instrumentalister på vad som nu kallas diplomnivå liksom specialiserade pedagoger, musikterapeuter etc. är inte forskare.

Det är knappast vetenskapliga meriter som här skall åberopas eller vetenskapligt syfte som motiverar utbildningen. Det är fråga om utveckling och förnyelse av musiken som konst och kommunikationsmedium, alltså praktisk musikalisk och pedagogisk verksamhet.

Det är alltså angeläget att Högskolelagen kompletterar begreppet forskning med "utvecklingsarbete på kulturområdet och det pedagogiska området" e. d.

Högskolelagens formulering på denna punkt får även viktiga konsekvenser för tjänstebeskrivningar och tjänsteorganisation i den nya högskolan. Forskarutbildningsutredningen (FUN) bör få i uppdrag att beakta, att det för kulturutbildningarnas del i deras påbyggnadsutbildning och i deras förnyelse- och utvecklingsverksamhet inte är fråga om forskare och forskning i strikt vetenskaplig mening. OMUS bygger i sina överväganden om de olika lärarfunktionerna i den nya musikhögskolan på att konstnärligt och pedagogiskt utvecklingsarbete skall kunna jämföras med vetenskaplig forskning och anser, att kulturhögskolornas befattningshavare fackligt härvidlag skall bedömas på samma sätt som "forskare" och "vetenskapsmän".

OMUS finner det vara en angelägenhet av största vikt att kulturutbildningarna inte får en sämre ställning än övriga högskolor när de ansluts till den nya högskolan, och att lagen nu utformas så att den ger garantier för en jämställdhet mellan högskolor med olika utbildningar.

3.2.4 Den allmänna skolan

Kapitlet Mål och riktlinjer i Läroplan för grundskolan (Lgr 69) sätter eleverna i centrum för skolans arbete, betonar deras individuella och sociala utveckling och skolans särskilda ansvar för de elever som av fysiska, psykiska eller andra skäl har svårigheter i skolarbetet. Det sägs att skolan bör ta vara på alla möjligheter att berika och utveckla elevernas *känsloliv*. Bland annat måste skolan söka lära dem uppfatta och njuta av konst, litteratur, musik och natur, samt frigöra deras personliga uttrycksmöjligheter och på olika sätt låta dem få ge utlopp åt fantasi och spontan skaparlust.

Målkapitlet betonar även att skolan bör främja en aktiv kulturmiljö. Den bör direkt stimulera till fritidsverksamhet, friluftsliv, idrott, sång, musik, teckning och målning och uppmuntra eleverna att delta i förenings- och bildningsverksamhet. De synpunkter som anförs i det kapitel i Lgr 69 som bär rubriken "Skolans inre arbete" får större vikt och delvis andra accenter genom den proposition som lagts 1976 om förnyelse och utveckling av detta arbete (SIA-propositionen 1975/76:39).

Ämnet musik skall enligt timplanen omfatta följande timtal:

Årskurs	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Antal vtr	1	1	2	2	2	1	2	-	1

Högstadiets elever kan delta frivilligt i körsång, solosång och instrumentalmusik.

Målet för musikundervisningen i grundskolan formuleras i Lgr 69 på följande sätt:

”Musikundervisningen skall berika elevens liv i och utanför skolan samt skapa förutsättningar för en personlig musikupplevelse dels genom aktivt musicerande, dels genom lyssnande till musik.

Undervisningen skall ge eleverna praktisk erfarenhet av såväl vokal som instrumental musik samt förtrogenhet med musikens elementa. Den skall stärka musikintresset och fördjupa musikförståelsen. Skolans musikliv skall befordra kontakten med musiklivet i samhället i övrigt och stimulera till fortsatt musicerande efter avslutad skolgång.”

I anvisningar och kommentarer betonas sångens grundläggande betydelse och ges exempel på hur instrumentalspelet kan stimuleras. Särskilda avsnitt ägnas åt röstvård, gehörsutveckling, skapande (vari ingår även rörelse och dramatisering) och lyssnande. Läroplanssupplementet har formen av en utförlig handbok i musikundervisning.

Målkapitlet i Läroplan för gymnasieskolan Lgy 70 innehåller samma grundtankar som Lgr 69. Här betonas mera som gymnasieskolans syfte att utveckla ett självständigt och kritiskt betraktelsesätt. Det framhålls särskilt att samhälls- och kulturaktiviteter skall belysas ”med en historisk aspekt”.

”Estetisk-praktiska ämnen ger eleverna möjlighet att uppöva sin skapande förmåga samt att utveckla sina förutsättningar att uppleva de uttrycksformer som tar rytm och ton, form och färg i sin tjänst.” ”Särskilt viktigt är att eleverna ges tillfälle till engagemang för estetiska frågor och till egen skapande verksamhet.”

Musik förekommer alternativt med teckning på de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna, samt på den treåriga samhällsvetenskapliga linjen. Musik som särskilt tillval ingår i den tvååriga vårdlinjen och i treårig humanistisk och naturvetenskaplig linje.

Dessutom förekommer ett tillvalsämne musik – estetisk specialisering på vissa tvååriga linjer – samt därtill musik som specialisering inom en försöksverksamhet med tvååriga musiklinjer på 5 orter.

Målet för ämnet konst- och musikhistoria i de treåriga humanistiska, naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga linjerna sägs vara att eleven skall

förvärva en djupare förståelse för estetiska värden i enskild och samhällelig miljö, utveckla förmågan att uppleva skilda epokers kulturliv samt skaffa sig kunskap om de sköna konsternas betydelse för människan.

För tillvalsämnet musik gäller målet att eleven skall vidga och fördjupa förmågan att uppleva musik, utveckla musikaliska anlag och intressen, öka sin förståelse för och sina insikter i musik samt stifta bekantskap med musiklivet utanför skolan.

För musik, estetisk specialisering formuleras målet så att eleven skall tillfredsställa sitt musikintresse genom att själv utöva musik, genom att lyssna till verk i ett större sammanhang och genom att djupare tränga in i musikens teori.

Den försöksverksamhet som bedrivs med speciell gymnasielinje i musik har nyligen utvärderats och behandlas nedan i samband med förberedande utbildning (kap 8). Särskild försöksverksamhet med estetisk variant av gymnasieskolans tvååriga sociala linje finns i Stockholm och Linköping. Stockholm har därtill ett särskilt musikgymnasium. I anvisningarna som återfinns i supplementet till Lgy 70 framhålls i konst- och musikhistoria vikten av att utgå från för eleverna välbekant musik och film, i tillvalsämnet läggs vikten vid aktivt musicerande.

Särskolan bedrivs enligt läroplan för särskolan (Lsä 73) i förskola, skola för grundundervisning, träningsskola eller yrkesskola. Det heter i målbeskrivningen, att särskolan så långt det är möjligt skall söka lära eleven att uppfatta och njuta av konst, litteratur, musik och natur samt frigöra hans personliga uttrycksmöjligheter och på olika sätt låta honom få ge utlopp åt fantasi och spontan skaparlusta. Enligt kursplanen skall eleven genom undervisning i musik få praktisk erfarenhet av vokalt och instrumentalt musicerande samt i samband därmed kännedom om enkla musikaliska begrepp, stimuleras till att genom enkel skapande verksamhet uttrycka sig med musik, få kontakt med olika musikstilar samt med musiklivet i samhället, stimuleras till musikalisk verksamhet i och utanför skolan.

Huvudmoment är: 1. Sång och spel 2. Skapande verksamhet 3. Lyssnande. Skapande verksamhet innefattar bl. a. rörelse till musik, imitation, improvisation och gruppupplevelse.

I supplementdelar till läroplanen ges detaljerade anvisningar hur undervisningen kan bedrivas med förenklade instrument osv.

Läroplaner i såväl Lgr 69 som Lgy 70 och Lsä 73 är föremål för fortlöpande översyn inom SÖ. Aktuellt från SÖ 1975/76:42 innehåller Riktlinjer för läroplansöversyn ifråga om arbetet med grundskolans fortsatta utveckling. Där sägs bl. a., att man bör överväga att omarbete ämnas huvudmoment så att dessa inte längre är stadiuppdelade utan gemensamma för hela grundskolan. Musikämnet finns ej särskilt omnämnt.

Direktiv för en allmän översyn av gymnasieskolan håller på att formuleras våren 1976. LUT 74, 1974 års lärarutbildningsutredning, har i mars 1976 publicerat som diskussionsunderlag skriften *Lärarroll-lärarutbildning*, där aktuella utvecklingstendenser inom skolan skisseras (se 6.1.2.6).

3.2.5 *Den kommunala musikskolan*

I så gott som samtliga kommuner i landet anordnas frivillig musikundervisning, som helt bekostas av resp. kommun samt i förekommande fall med hjälp av elevavgifter. Totalt undervisas ca 300 000 elever på skilda instrument och i skilda ämnen. Antalet verksamma lärare är ca 5 000.

Inom Svenska Kommunförbundet har sedan 1971 en arbetsgrupp, Kommunförbundets musikpedagogiska råd (KMPR), arbetat med att sammanställa ett material för att ge kommunerna vägledning vid planering av arbetet i den kommunala frivilliga musikundervisningen.

Detta material har 1975 behandlats av Kommunförbundets skoldelegation och dess styrelse och föreligger i bokform våren 1976.

Om musikskolans uppgift sägs följande (avsnitten 2.1 och 2.2):

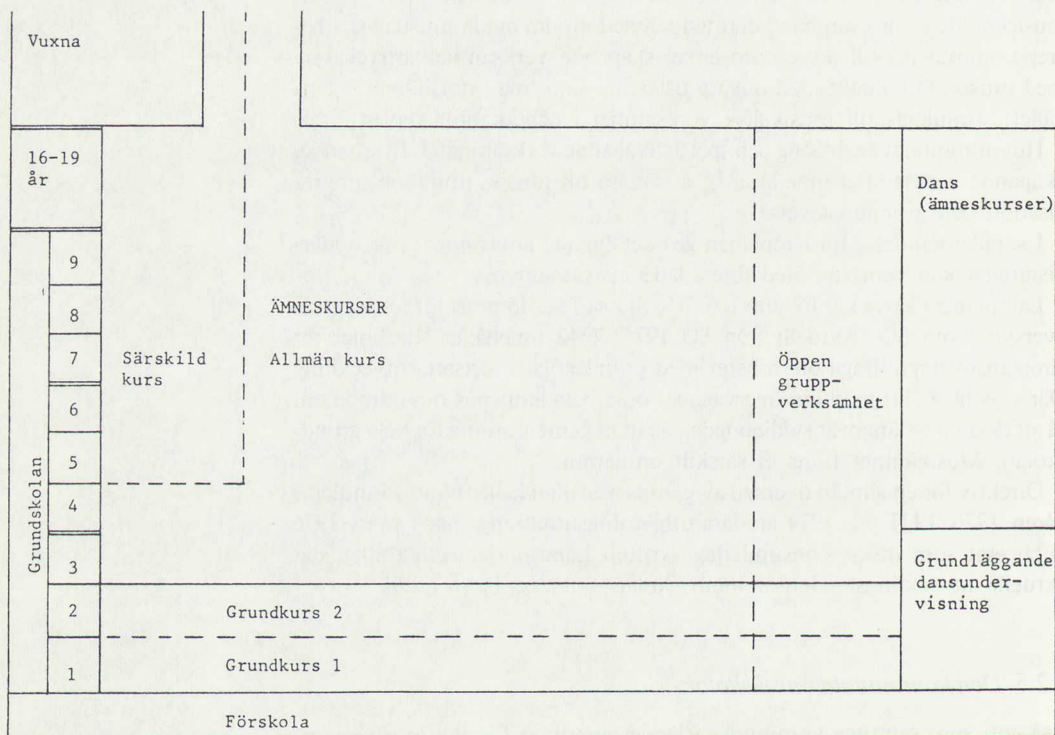
Den kommunala musikskolans huvuduppgift är att ge frivillig individualiserad musikundervisning utöver den som anordnas genom den allmänna skolan.

Verksamheten bör bedrivas i nära kontakt med musikundervisningen i grundskola och gymnasieskola samt vara inordnad under det allmänna skolväsendets mål: "att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt att i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvars-kännande samhällsmedlemmar" (Skollagen 1 §).

Undervisningen bör dessutom ansluta till de mål och riktlinjer som gäller för grundskolan (Lgr 69 sid. 10-18).

Också vuxna elever bör i någon utsträckning kunna tas emot av musikskolan för vissa former av undervisning.

Det är från allmänna synpunkter önskvärt att till undervisningen i musikskolan kan antas alla som anmäler sig. Om detta för närvarande av ekonomiska skäl är omöjligt, bör det vara ett mål att uppnå på sikt".

Figur 3:1 Den kommunala musikskolans pedagogiska organisation.

Källa: Handboken Den kommunala musikskolan.

Förslaget till organisation framgår av figur 3.1: *grundkursen* pågår under lågstadietåren, *ämneskurserna* utgör huvuddelen av musikskolans verksamhet och omfattar studier i instrument eller sång enskilt eller gruppvís, ev. även teoretiska studier. Alla elever i ämneskursen bör delta i någon form av ensembleverksamhet. För elever utan direkt studieintresse, men med lust för gemensamma musikaktiviteter, kan anordnas *öppen gruppverk-*

samhet med möjlighet till mycket varierade arbetsformer och skiftande musikaliskt innehåll. Elever med särskild fallenhet och stort intresse för musik bör inom musikskolans ram kunna få sådan *kvalificerad undervisning* att den ger möjlighet till vidare musikstudier inom högre utbildning. Genom dessa elevers deltagande i ensembler och annan verksamhet stimuleras de övriga eleverna. Att inom musikskolan hålla samman elever med olika förutsättningar för musik är både ett pedagogiskt och ett socialt mål.

Organisationsavsnittet innehåller även något av en programförklaring om kommunala musikskolans innehåll och syfte.

Inom alla former av undervisning bör ges stort utrymme åt skapande aktiviteter. Musikskolan inrymmer såväl musikundervisning med allmänt studiesyfte som förberedande musikutbildning och musikverksamhet i grupp. Dess arbete får därigenom både bredd och djup. Den mångskiftande verksamheten tar sig även uttryck i att musikskolan spänner över skilda musikaliska områden, såväl olika genrer inom västerländsk konstmusik som folkmusik och aktuella musikarter. En viktig uppgift för musikskolan är också att upprätthålla och levandegöra lokala musiktraditioner.

Även om det är musikskolans huvuduppgift att skapa intresse och förutsättningar för ett aktivt musicerande i olika former och på olika färdighetsnivåer, bör musikskolan också bidra till att utveckla goda musiklyssnare. Vid sidan av det praktiska musicerandet är det därför angeläget att eleverna får kännedom om musikarter, tonsättare, musikstilar, musikinstrument, musikformer etc. och att denna kunskap vidgas utöver det område som är direkt anknutet till det egna instrumentet.

Kommunala musikskolan bör intimt samverka med den allmänna skolan. Ett kontinuerligt och organiserat samarbete mellan musikskola och folkbildning bör byggas upp i varje kommun. Handboken betonar även vikten av samverkan mellan musikskolan och hemmen, liksom mellan musikskolan och övrig fritidsverksamhet.

Boken innehåller en rad rekommendationer och anvisningar som OMUS tagit hänsyn till i principbetänkandet. Där finns förslag om gemensamma riktlinjer och allmänna mål, liksom vissa långsiktiga idéer som kan utvecklas inom respektive kommun efter lokala förutsättningar.

3.2.6 Studieförbundens cirkelverksamhet

Från en musikcirkelutredning inom folkbildningsförbundet har OMUS erhållit ett utkast till allmänna målformuleringar för studieförbundens cirkelverksamhet. Härnedan citeras för OMUS-betänkandet särskilt intressanta utdrag:

”Musikcirkel är den gängse benämningen på en grupp människor vilka bedriver gemensamma och planmässiga studier inom musikområdet. För den statsbidragsberättigade musikcirkelverksamheten svarar de 10 erkända studieförbunden genom sina lokalavdelningar.

Studiecirkeln spelar en mycket framträdande roll i det svenska folkbildningsarbetet. Den bör så långt som möjligt anpassas till deltagarnas förväntningar, vilka främst bestäms av tillgänglig fritid och den musikaliska begåvningsens beskaffenhet och utvecklingsstadium. Arbetet i musikcirkeln blir därför mångskiftande.

I musikcirkeln övas förmågan att uppleva musik till gagn för det egna musicerandet. Där skapas också tillfällen till kamratlig och demokratisk samvaro mellan människor med olikartad ekonomisk, social och kulturell bakgrund. Att uppnå praktiska färdigheter och uppvisningsbara kunskaper får alltså inte framstå som det enda målet.

Musikcirkelverksamheten kan slutligen, som följd av folkrörelseanknytningen, fungera i sin rörelses mötesverksamhet som bärare av budskap eller för skapande av samhörighet och därmed bidra till en väsentlig del av rörelsens kulturella och sociala uppgift."

Övergripande mål

Genom arbetet i musikcirkeln ska deltagarna ges tillfälle och stöd att förvärva och vidareutveckla

dels musikaliska kunskaper och färdigheter, och

dels estetisk och social medvetenhet.

Dessa övergripande mål kan ej isoleras från varandra utan är ömsesidigt relaterade. Bryts de ner i olika delmål går även dessa in i varandra, vilket gäller nedanstående målbeskrivning. Den är här arrangerad från betoning på kunskaps- och färdighetsmoment till betoning på estetiska, sociala och värdemässiga moment. Uppställningen avser således inte avspegla de olika delmålets vikt och värde.

Delmål

Genom att utöva och uppleva musik, enskild och tillsammans med andra, ska deltagarna:

1. *Öka instrumentala och/eller sångtekniska färdigheter liksom färdigheter med andra musikaliska uttrycksmedel.*

Kommentar: Med färdigheter avses förmåga att spela, sjunga eller på annat sätt skapa musik. Vi måste komma ihåg att förutsättningarna, vilket redan påpekats i inledningen, kan vara ytterst skiftande för de olika deltagarna. De flesta kommer till musikcirkeln för att tillägna sig eller förbättra en färdighet. Arbetet i cirkeln måste bedrivas så att det skapas förutsättningar för *varje* deltagare att nå så goda färdigheter som möjligt. Alla kan inte komma lika långt men alla kan komma en bit på väg. Genom färdigheter, även på blygsam nivå, uppnås också kunskaper och större musikupplevelse. Färdighetsträning kan ingå i cirkelns gemensamma arbete, t. ex. i form av samspel, men vikten av övning mellan sammankomsterna måste understrykas. I cirkeln bör tillfälle ges till diskussioner kring inlärnings- och studieteknikproblem.

2. *Utveckla förmåga att uppfatta musiken som medel för kommunikation och personlig utveckling.*

Kommentar: Samspel, även på mycket elementär nivå, är av stor betydelse såväl för cirkelns gemenskap som för den enskilde deltagarens musikaliska och personliga utveckling. Samspelssituationer med möjlighet till improvisation och personliga initiativ bör eftersträvas. Musikalisk kreativitet liksom förmågan att uppleva musikens lustbetonade aspekter bör uppmuntras.

3. *Få kontakt med och tillägna sig olika slags musik samt musiktraditioner från andra kulturer.*

4. *Fördjupa kunskaper om musikaliska genrens och traditioners teori, historia, ljudkällor, former, innehåll, avsikter och funktioner.*

5. *Utveckla förmågan att värdera, ta ställning till och bilda egna åsikter om musik.*

6. *Ökad öppenhet och vidsynhet vad gäller olika musikaliska ljud, former, attityder, värderingar och traditioner.*

7. *Utveckla förmågan att på ett nyanserat sätt kunna samtala om musik och anknytande ämnesområden.*

8. *Jämföra och sammansmälta kunskaper om musik med andra konstnärliga uttrycksformer såväl i teoretiska studier som i utövande verksamhet.*

9. *Skapa goda relationer till människor med olikartad geografisk, ekonomisk, social och kulturell bakgrund genom musikcirkels tillfällen till kamratlig och demokratisk samvaro.*

10. *Utveckla känsla och ansvar för den egna ortens musikliv.*"

Som FÖVUX-utredningen visat i sitt huvudbetänkande (SOU 1974:54), är studiecirkelmetoden särskilt väl lämpad för dem som har bristfällig grundutbildning. Studiecirkels arbetssätt kan dock med fördel användas på alla stadier. (Jfr. Högskolepropositionen 75:9 s. 422). Inom studieförbundens ram bedrivs i vissa musikcirklar förberedande musikutbildning, i några fall även högre musikutbildning, bl. a. i s. k. universitetscirklar. En särskild utredning har tillsatts av regeringen (1975-10-30) för att klargöra gränsdragningen mellan verksamhetsområdena för studieförbunden å ena sidan och den mer institutionella vuxenutbildningen i högskolan och det allmänna skolväsendet å den andra. Utredningen skall även behandla studieförbundens roll i den nya kulturpolitiken. I direktiven nämns anpassningen av studiecirkelns statsbidragsvillkor till den fritt kollektiva skapande verksamhet som den nya kulturpolitiken skall stödja. Kritik har därtill från flera håll, bl. a. i remisser till OMUS' förra betänkande, ofta framförts, att studiecirkelvillkoren som de nu är utformade inte är särskilt väl anpassade till musikstudiernas och amatörmusicerandets behov, men detta nämns icke uttryckligen i direktiven.

Studieförbunden har utvecklat egna läromedel på musikområdet, en del av dem väl lämpade även för högre musikutbildning. De senaste åren har forskning bedrivits inom projektet "Studiecirkeln som pedagogisk situation" vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet. Musikcirkelarna finns där behandlade i särskilda delrapporter.¹

Musikcirkelarnas fördelning på olika studieförbund och aktiviteter framgår av tabellerna 1 och 2 i bilaga 3.

3.2.7 Folkhögskolorna

Musiken har traditionellt varit ett viktigt inslag i den nordiska folkhögskolan. I den svenska folkhögskolans kurser ingick sålunda den unisona sången som en viktig del av den dagliga samvaron på lektioner och fritid på samma sätt som i den ursprungliga danska folkhögskoletraditionen med dess anknytning till Grundtvig. Alltjämt är musik det enda ämne som är obligatoriskt i alla årskurser enligt gällande folkhögskolestadga. Folkhögskoleutredningen (SOU 1976:16) föreslår att inga obligatoriska ämnen längre skall finnas, eftersom varje skola skall ges mycket stor frihet att välja målgrupper, planera sitt eget kulturutbud och utvälja medarbetare.

Utredningen sammanfattar i sitt förslag till ny folkhögskoleförordning folkhögskolans uppgifter på följande sätt (17)

"§ 2 Folkhögskolan har till uppgift att tillgodose behov av bildning och utbildning hos enskilda, grupper, organisationer och samhälle.

Verksamheten skall till innehåll och form vara sådan att den ökar individens medvetenhet om sina egna och omvärldens villkor, utvecklar självständighet och sam-

¹ IAN-rapport 165, 175 (1975). Jfr. nedan 7.2.7.2.

arbetsförmåga, stimulerar till såväl social som kulturell inlevelse och insats, stärker viljan och förmågan att i solidaritet med andra aktivt påverka arbetsliv och samhälle.

Inom ramen för dessa syften kan studierna även ge yrkesinriktade kunskaper och färdigheter.”

Utredningen framhåller (6.1.1) som folkhögskolans mål att den med utgångspunkt i kursdeltagarnas livssituation skall främja deras personlighetsutveckling. Detta innebär enligt utredningen, att folkhögskolan kan och bör göra betydelsefulla insatser på det kulturella området. Mot Kulturrådets första betänkande (SOU 1972:66) riktades i remisserna från flera håll kritiken, att rådet alltför litet behandlat sambandet utbildning – kultur och därför också förbigått folkhögskolans möjligheter att göra kulturpolitiskt värdefulla insatser. Av folkhögskoleutredningen framgår att folkhögskolorna med sitt fria arbetssätt, sina naturliga kontakter med den omgivande regionen och sin anknytning till olika rörelser kan spela en mycket viktig roll i den nya kulturpolitiken.

Hela kap. 8 ägnas åt en analys av ”folkhögskolornas kulturpolitiska möjligheter” både som centra för egen skapande verksamhet och som mottagare och förmedlare av professionella kulturinsatser. Särskilt betonar utredningen folkhögskolornas särskilda förutsättningar att med sin fria resursanvändning kulturellt stimulera handikappade, pensionärer, invandrargrupper och etniska minoriteter. Utredningen har också framhållit folkhögskolans möjlighet att till sig knyta kulturarbetare som lärare och medhjälpare.

Folkhögskoleutredningen behandlar i ett särskilt avsnitt (13.1.3) verksamheten vid musiklinjerna. Läsåret 74/75 fanns musiklinjer eller ämneskurser i musik om 30 veckor eller mera på 17 folkhögskolor. Utredningen föreslår att dessa linjer i fortsättningen skall kunna bedriva förberedande utbildning för högre studier. OMUS återkommer till detta i kap. 8.

Yrkesutbildning bedrivs vid en del folkhögskolor på kulturområdet. Folkhögskoleutredningen har i avsnittet Folkrörelserna och folkhögskolan särskilt nämnt den utbildning av församlingsmusiker som förekommer vid en rad folkhögskolor. Den föreslår själv kulturförmedlarutbildning. Tidigare har utredningen förklarat att viss yrkesutbildning kan förekomma på folkhögskola, främst inom kultur- och fritidssektorn för kommuners och folkrörelsernas räkning. Huruvida högre utbildning för musikkyrken såsom nu sker vid Framnäs och Ingesund skall förekomma inom folkhögskolorna, och på vad sätt folkhögskolan i framtiden kan medverka med kurser i kompletterande utbildning skall Folkhögskoleutredningen ta ställning till i ett särskilt andra betänkande. Den får då också beakta de förslag till läroplaner som OMUS här framlägger.

3.2.8 Förskolan

Barnstugeutredningen har i sitt betänkande Förskolan I (SOU 1972:26) i avsnittet 5.9.4, sid. 211 f. ”Musik: höra och göra ljud” gjort en detaljerad beskrivning av musikens roll som dagligt inslag i förskolan.

Experten B. Sundin har i en särskild bilaga med utgångspunkt i definitionen av musik som ”ett sätt att organisera ljud och rörelser” (sid. 261 f.) beskrivit målen för förskolans musik. Musikundervisningen bör enligt

Sundin inte ses, som tidigare huvudsakligen skedde, ur emotionella aspekter. Förskolan skall hjälpa barnet till en rik och differentierad utveckling, där kunskaper, intresse och glädje är huvudbegrepp.

Den musikaliska träningen i barnstugan bör hjälpa barnen att

- 1) utveckla medvetande om och känslighet för ljud och rörelser (sensorisk träning),
- 2) bibehålla och utveckla spontanitet och kroppslig frihet inför musik (expressiv kreativitet),
- 3) utveckla behärskning av den egna kroppens uttrycksmedel, balans mellan spänning och avspänning,
- 4) utveckla en positiv attityd till musik, en attityd kännetecknad av både nyfikenhet och uppskattning,
- 5) uppleva en ej åldersbunden gemenskap genom musik, utveckla samarbete och hänsyn,
- 6) lära enkla begrepp i musik (svar på "Vad hörde du? Vad hände i musiken?" och liknande frågor, kontrast som hög/låg etc.) och om musik (varför, var och hur folk gör musik, berättelser om musik och musiker, verbaliseringar av känslor inför musik etc.),
- 7) utveckla vissa grundläggande färdigheter genom öra, röst och kropp och genom användning av olika rytm- och melodiinstrument.

I den barnpedagogiska utbildning som barnstugeutredningen föreslagit i sitt senaste betänkande "Utbildning i samspel" (SOU 1975:67) ingår musik i ämnesblocket Kommunikation. Studierna syftar till att

- 1) utveckla de studerandes självförtroende och säkerhet inför musik
- 2) utveckla den musikaliska uttrycksförmågan (genom sång, spel, andra ljudaktiviteter, bandinspelningar etc.)
- 3) utveckla förmågan att använda musik som medel för kommunikation, samverkan och personlig utveckling
- 4) grundlägga förståelsen för den egna betydelsen och funktionen inom förskolverksamhet och fritidsverksamhet för barn och ungdomar med avseende på deras musikaliska utveckling
- 5) ge en utvecklingspsykologisk orientering om barns och ungdomars speciella möjligheter och begränsningar i musikaliskt hänseende
- 6) grundlägga förståelse för den betydelse musik och olika ljudaktiviteter har för barnets jagutveckling, begreppsbildning och kommunikation
- 7) utveckla medvetenhet om hela ljudmiljöns betydelse
- 8) ge orientering om musikmarknadens och massmedias sätt att fungera och hur musik fungerar socialt.

Utredningen anser att musiken är en synnerligen viktig del av innehållet i förskole- och fritidsverksamhet. Det väsentliga är att pedagogen genom sin egen inställning till musik stimulerar till spontant ljud- och musikskapande. De studerande skall ha tillfälle att utveckla egen uttrycksförmåga i musik och förståelse för musik. Utredningen föreslår dock, att ämnet instrumentalmusik som nu finns i förskollärautbildningen skall utgå.

3.2.9 *Musiken i svenska kyrkan och andra trossamfund*

För musiken i den svenska kyrkan finns ingen målsättning formulerad utöver vad som stadgas om kyrkosång i ännu gällande 1686 års kyrkolag:

”Kyrkolagen av år 1686 kap. 13

Om kyrkosång

§ 1 Ut i församlingarna skall man också lova Gud med sång, spel och musik.

§ 2 Musiken på orgel eller med andra instrumenter måste intet så långt utdragas, att församlingen därav i sin sång bliver hindrad att lova Gud med egen röst, vilket bör ske ordentligen och samdräkteligen, varken för hastigt eller för långsamt; varuppå kyrkoherden äger inseende hava också när det gäller förhållandet mellan församlingssången och orgelmusiken.”

Den kyrkliga musiken har genomgått många förvandlingar sedan denna lag antogs för snart 200 år sedan. Under den allra senaste tiden har kyrkans och frikyrkans musik fått nya uppgifter och nya former. Kyrkorummen används t. ex. allt mer som konsertlokaler. Musiken har fått inslag av andra genrer än de traditionellt kyrkliga. Vid kyrkomötet 1975 diskuterades ingående och antogs ett tillägg till Den svenska psalmboken att brukas och prövas i församlingarna som ett första led i försöken att åstadkomma en ny psalmbok.

Ärkebiskopen uttalar sig i sina maningsord i bönedagsplakatet 1976 särskilt om den nya kyrkosången:

”Den förnyelse och det nyskapande av psalm och kyrklig visa, som vi upplevt de senaste åren, har härigenom beretts ingång också i kyrkans ordinarie gudstjänster”. (SFS 1975:1048).

Inom de frikyrkliga samfunden förekommer ett rikt musikliv och även en omfattande musikpedagogisk verksamhet, ofta i studiecirkelform enligt studieförbundens principer.

Dessa trossamfunds musik är i allmänhet inriktad efter de religiösa budskap som musiken skall förmedla.

3.2.10 *Sveriges Radio-TV*

Inriktningen av den framtida programpolitiken i Sveriges Radio TV är sedan 1974 föremål för övervägande i en särskild utredning. Regeringens allmänna syn på denna fråga avspeglas i direktivens ord om musikpolitiken i etermedia:

”Musiken är av utomordentligt stor betydelse i Sveriges Radios programverksamhet, främst i ljudradion. Både för musikundervisningen i skolan, i det fria musikbildningsarbetet och inom institutionerna på musikområdet ställs allt större krav på en helhetssyn på musiken, som bl. a. innebär att utvecklingsarbetet inriktas på att göra gränserna mellan olika musikaliska genrer och företeelser mindre markerade. Det kan således sägas vara både en utbildningspolitisk och kulturpolitisk strävan att verka för ett bredare och mera allsidigt musikintresse och i detta syfte bredda repertoaren och bryta isoleringen mellan olika musikformer och musikgenrer liksom mellan olika lyssnargrupper. Mot denna bakgrund är det naturligt att musikprogrammen i radio och TV utformas så att skilda former av musik ges en likvärdig presentation. Den renodling av musikalet som f. n. görs i ljudradions program verkar inte i denna riktning. Det finns skäl för de sakkunniga att uppmärksamma detta förhållande.”

3.2.11 Kungl. Musikaliska Akademien

Kungl. Musikaliska Akademien instiftades av Gustav III den 8 september 1771. Akademien har enligt sina stadgar till huvudsaklig uppgift "att främja tonkonsten och vårda musiklivet". Fram till 1970 innebar detta att akademien hade det direkta ansvaret för den högre musikutbildningen och hade som särskild uppgift att ha överinseende över musikhögskolan i Stockholm.

Då den högre musikutbildningen enligt riksdagsbeslutet 1970 omorganiserades så att de statliga högskolorna i Göteborg och Malmö inrättades och OMUS blev provisorisk tillsynsmyndighet, skulle dock Musikaliska Akademien för att citera departementschefen i statsverkspropositionen 1970 "på ett fritt och obundet sätt fullfölja sin musikfrämjande verksamhet, omfattande både allmän bevakning och initiativ över hela musikfältet". Akademiens sekreterare å sin sida sammanfattade dess kvarstående uppgifter efter omorganisationen 1970 med följande ord i årsberättelsen 1970:

"Här kan också erinras om att akademien fortsättningsvis har viktiga förvaltningsuppgifter rörande det till akademien anslutna biblioteket och musikhistoriska museet, att akademien fortfarande har betydelsefulla åligganden inom musikutbildningens och kyrkomusikens områden och att akademien handhar och fördelar huvudparten av de stipendier av statlig och enskild art som tilldelas tonsättare och musikstuderande. Akademien behåller sin uppgift som fristående remissinstans i alla större musikärenden och kommer även i fortsättningen att aktivt följa utvecklingen inom musikutbildningens, den professionella orkesterverksamhetens samt amatörmusikens områden och även inom körlivet.

I årets anslagsäskande har akademiens styrelse dessutom angivit två områden där akademien önskar ta initiativ, det ena gäller organisationen av det internationella musiksamarbetet och det andra gäller en ökad publikationsverksamhet i akademiens skriftserie."

Akademiens preses Seve Ljungman har i Svenska musikperspektiv (Akademiens jubileumsskrift 1971) sammanfattat med ett citat från utländska källor uppgiften för en akademi som "ett organ där ledamöterna väljs för sina kvalifikationer, oberoende av dagens läge och bekymmer (exempelvis den politiska situationen). Deras uppgift är att sikta mot framtiden. De skall se de stora linjerna."

Akademiens beskyddare är Hans Maj:t Konungen, i styrelsen utser akademien själv 7 ledamöter, regeringen 2. Akademiledamöterna utses av tidigare ledamöter genom inval. Akademien har för närvarande det direkta ansvaret för biblioteket, och till akademien är knutet Musikhistoriska museet. Budgetåret 1975/76 har den tilldelats 2 200 000 kr i statligt anslag. Enligt årsboken 1975 arbetar den med en kyrkomusikerkommitté, en orgelnämnd, en publikationsnämnd, en skolmusikkommitté, en musikakustisk nämnd, en stipendienämnd för utlandsstipendier och en tonsättarstipendienämnd. Orgelnämndens verksamhet har till syfte att "främja nutida kvalitetsorgelbyggeri, att vårda det föreliggande orgelbeståndet och att medverka till en sund utveckling av orgelkonsten." Akademien har genom kyrkomusikerkommittén alltjämt tillsynen över kurser för avläggande av organist- och kantorsexamen samt orgelspelarexamen (prop. 75/76:135). Akademien beslutar om fördelning av stipendier till musikelever, men kom-

mer enligt den nyssnämnda propositionen i framtiden icke att handlägga tonsättarstipendierna, eftersom dessa skall beslutas av den nya konstnärsnämnden. Akademien har utsett inspektörer till läroanstalter, bl. a. Stockholms Musikpedagogiska Institut. För närvarande är akademien huvudman för Stiftelsen Elektronmusikstudion i Stockholm. Frågorna om elektronmusikens framtida ställning är för närvarande under utredning. På akademins initiativ har 1975 tillsatts en musikakustisk nämnd med företrädare för rumsakustik, hörsolforskning, ljudåtergivning, musikinstrumentens akustik och tonpsykologi. Ett endagsseminarium anordnades 1975 i samarbete med Tekniska Högskolan i Stockholm.

Årsboken 1975 innehåller en relativt utförlig redogörelse för verksamheten vid musikhögskolan i Stockholm, alltså den skola som akademien tidigare hade speciellt ansvar för, och en rapport om examina och diplom vid samtliga statliga högskolor. Ett väsentligt inslag i akademins arbete är de internationella utblickarna och kontakterna, och akademien har tagit initiativ till ett särskilt sekretariat för dessa frågor. I akademisekreterarens årsberättelse 1975, som söker belysa med stadgarnas formulering "utveckling på musiklivets olika områden inom och utom riket", omnämns bl. a. att akademien medverkat till kontakter med OMUS angående ett institut för ny musik samt ett institut för "autentisk odling av äldre tiders musik". Akademisekreteraren uttalar sig på följande sätt om målsättningsfrågorna: "Vad som är ofrånkomligt för en klok utbyggnad av Musik-Sverige är klart deklarerade mål. Detta måste sägas rent ut även efter den statliga kulturpolitikens målformuleringar, som med politisk skicklighet alltför ofta undviker att besvara så konkreta frågor."

Det ingår icke i OMUS' direktiv att överväga någon förändring av akademins ställning inom musikutbildningen sedan omorganisationen gjordes 1970. OMUS kommer eventuellt i senare sammanhang att ta upp stipendiatfrågorna och biblioteket.

3.3 Sammanfattning

3.3.1. *Allmänt*

OMUS har sökt att göra en sammanfattande bedömning av de problem och delvis motsägande tendenser som avspeglas i de senaste årens musikdebatt och i expertmaterialet Musiken i samhället. Vi har ovan citerat olika målformuleringar som gjorts på en rad viktiga områden som berör musikutbildningen och därmed fått en viss insikt i aktuella attityder till musik och musikundervisning i skolväsen, trossamfund och folkrörelser. Stommen i OMUS' utredningsarbete och riktpunkten för alla de förslag vi här framlägger är dock åttapunktsprogrammet för den nya kulturpolitiken som citerades ovan 3.2.2.

Som en sammanfattning av OMUS' erfarenheter och överväganden vill vi, innan vi mer detaljerat framlägger våra förslag till en svensk musikutbildning i framtidsperspektiv, formulera ett övergripande mål för den högre musikutbildningen och i 22 punkter ange vad OMUS anser bör vara riktlinjerna för högre musikutbildning i Sverige.

3.3.2 Mål och riktlinjer

Mål

Målet för den högre musikutbildningen är att ge dem som ämnar bli yrkesverk-samma inom musikområdet sådana kunskaper, färdigheter och attityder, att de är förberedda för att arbeta inom svenskt musikliv i linje med de allmänna prin-ciperna för den svenska kulturpolitiken. De skall genom utbildningen bli medvet-na om sitt ansvar för att levandegöra det musikaliska kulturarvet i vid mening samt för att utveckla och förnya musiklivet.

Principiella riktlinjer

De av den svenska riksdagen 1974 angivna målen för kulturpolitiken innebär enligt OMUS' uppfattning här nedan angivna särskilda ansvarsområden för den högre musikutbildningen. De 22 punkterna är ordnade i anslutning till de 8 delmålen i det kulturpolitiska beslutet som finns uppräknade ovan i 3.2.2: Yttrandefriheten (1,2), skapande aktivitet och kontakt mellan män-niskor (3,4,5,6,7), kommersialismens negativa verkningar (8,9,10), decen-tralisering (11,12,13), eftersatta grupperns behov (14,15,16), förnyelse (17,18,19), bevarande av äldre kultur (20), internationalisering (21). Den 22:a punkten refererar till det övergripande målet i kulturrådets betänkande om en mänsklig miljö.

1) Den högre musikutbildningen skall medverka till att reella förutsätt-ningar skapas för största möjliga yttrandefrihet på musikområdet. Den skall eftersträva att arbeta oberoende av genrebegränsningar med en öppen sö-kande attityd gentemot skiftande musikaliska uttrycksmöjligheter. Den skall fungera som ett fritt forum för ny experimentell musik och andra sådana musikaliska uttrycksformer som kan ha svårt att bli uppmärksammade och prövade inom ramarna för vårt musikliv.

Den högre musikutbildningen skall stimulera till en levande debatt med ständig prövning av de olika estetiska, psykologiska och sociala element som ingår i bedömningar av musikens kvaliteter.

2) Den högre musikutbildningen skall verka för att ett rikt och mångsidigt utbud av musikalier, läromedel och pedagogisk litteratur blir tillgängligt och kritiskt granskat på olika nivåer av undervisning och utbildning. Den har ett speciellt ansvar för att musikalier och litteratur publiceras oberoende av kommersiella hänsyn.

3) Den högre musikutbildningen skall vara så organiserad och tillämpa sådana pedagogiska metoder att de studerandes förmåga till eget skapande utvecklas och förstärks under studietiden. Den skall därtill eftersträva att ge de studerande sådana attityder och färdigheter att de senare som yr-kesverksamma artister och pedagoger kan uppmuntra och inspirera till ska-pande aktiviteter.

4) Den högre musikutbildningen skall anordna fortbildning och vidareut-bildning även för sådana individer eller grupper som spontant utvecklats

egna musikaliska aktiviteter, t. ex. pop- och jazzgrupper, sådana som spelar folkmusik eller arbetar med elektronmusik.

5) Den högre musikutbildningen ansvarar för en vidareutveckling av musikens möjligheter att skapa gemenskap mellan människor. Musiken som kommunikation och sociala sidor av musiklivet måste vara väsentliga inslag i den högre musikutbildningen. Utbildningen skall göra de studerande rustade att i sin framtida yrkesroll kommunicera med människor i olika sammanhang, både vid estradframförande av musik och om det gäller att musikaliskt aktivera grupper i olika miljöer. Det skall t. ex. ingå som en naturlig del i yrkesrollen att muntligt eller skriftligt förbereda en publik inför en musikupplevelse och att med olika medel söka frigöra människor från negativa förhandsinställningar till vissa musikformer.

6) Den högre musikutbildningen skall ge de studerande aktuell kunskap om och praktisk erfarenhet av det folkliga musiklivets och amatörmusikerandets villkor.

7) Den högre musikutbildningen skall orientera de studerande om den svenska kulturpolitikens mål och medel, bl. a. formerna för samhällets kulturstöd, fackliga förhållanden, folkrörelsernas verksamhet, skolundervisningen och musikutbildningens organisation. Utbildningen skall särskilt söka ge de studerande allsidig information om arbetsmarknaden på musikområdet.

8) Den högre musikutbildningen skall principiellt stå oberoende gentemot kommersiella hänsyn i betydelsen privatekonomiska intressen. Detta skall gälla såväl valet av repertoar och läromedel som kursernas inriktning.

9) Den högre musikutbildningen skall göra de studerande rustade att analysera musikfunktionerna och musikverk så att de blir medvetna om hur musik kommersiellt kan utnyttjas med negativ verkan för kulturlivet.

10) Den högre musikutbildningen har ansvar även för sådana genrer och musikformer som hittills varit underrepresenterade i utbildningen. Dit hör såväl olika former av improvisatorisk musik som folk- och konstmusik från skilda kulturmiljöer. Utbildningen bör i enlighet med sitt kulturpolitiska ansvar söka stödja och utveckla sådana former av populärmusik som skapas utifrån konstnärliga, sociala och pedagogiska ambitioner och inte i kommersiellt spekulationssyfte.

11) Vid lokalisering av den högre musikutbildningen bör eftersträvas jämlikhet för studerande från olika landsdelar att nå utbildningsorten. Man skall även beakta den betydelse utbildningen kan ha för det regionala musiklivet. Samtidigt måste hänsyn tas till att begränsade resurser ej kan splittas på för många enheter. I de fall då endast en eller ett fåtal specialutbildningar kan anordnas, eftersom resurserna annars skulle bli alltför splittade, måste dessa utbildningar anses ha ett ansvar för hela landet, och ett samarbete skall etableras mellan högskoleenheterna så att alla berörda studerande får möjlighet att utnyttja utbildningen.

12) Samhällets politiskt ansvariga och anslagsbeviljande organ skall ange målen för och göra principiella avgränsningar av resp. linjes ansvarsområde, ge dem uppgifter att tillgodose olika gruppers behov och ange vilka huvudmoment som bör ingå i utbildningen. Varje linje eller kurs skall själv inom de angivna ramarna utveckla innehållet och metodiken i undervisningen under ständig samverkan mellan lärare, studerande och representanter för yrkeslivet.

13) Varje linje eller kurs inom den högre musikutbildningen skall utan organisatoriska hinder kunna ta initiativ för att skapa en viss egen profil t. ex. i anslutning till det lokala och regionala musiklivets möjligheter och behov.

14) Den högre musikutbildningen skall hos samtliga studerande söka skapa intresse för behovet av musik inom olika hittills eftersatta grupper i vårt samhälle samt en förståelse för deras särskilda svårigheter. Utbildningen skall ge de studerande praktisk erfarenhet av metoder att ge olika grupper möjligheter till direkt upplevelse av musik, även gravt fysiskt eller psykiskt handikappade. De s. k. omusikaliska är ur kulturpolitisk synvinkel intressanta målgrupper.

15) Väsentligt är att barn och ungdom genom aktivt deltagande i oprentiöst musicerande får en positiv upplevelse av sin egen skapande förmåga. Nybörjarmetodikerna måste speciellt beaktas inom den högre musikutbildningen och utvecklas så att alla oberoende av musikalisk fallenhet kan uppleva lusten att själva musicera och i skolan grundlägga ett bestående musikintresse.

16) Den högre musikutbildningen har ett ansvar för att olika invandrargrupper stimuleras att odla sina egna musikaliska traditioner.

17) Den högre musikutbildningen har ett principiellt ansvar för musiklivets förnyelse och skall själv eftersträva att initiera och pröva nya uttrycksformer. De som är verksamma inom utbildningen måste vara lyhörda för nya musikformer och musikaliska behov som växer fram inom olika grupper, både i Sverige och på det internationella fältet. Den högre musikutbildningen skall ständigt kritiskt bevaka musiklivet och skall söka medvetandegöra de studerande om pågående förändringar, antingen dessa orsakas av samhällets omvandling, de betingas av ny teknik eller hör samman med nya konstnärliga intryck.

18) Den högre musikutbildningen skall etablera ett fortlöpande samarbete med den musikvetenskapliga forskningen liksom med forskning och utvecklingsarbete i övriga grenar av den nya högskolan för ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter på olika fält.

19) Den högre musikutbildningen skall avsätta särskilda resurser för fortbildning av de lärare som arbetar inom högskolorna, så att de kan tillgodogöra sig nya rön i metodik och pedagogik. Det är viktigt att de olika högskoleenheterna och linjerna samverkar så att lärare inom samma ämnesområden kan ge varandra impulser och erfarenheter.

20) Den högre musikutbildningen skall göra de studerande medvetna om olika musikgenrers och enskilda musikverks historiska och sociala bakgrund samtidigt som de skall inspireras att ge äldre tiders musik friska levande tolkningar.

21) Den högre musikutbildningen skall arbeta i ständig växelverkan med musikutbildning och musikliv utanför Sveriges gränser. Utbyte av lärare och studerande över nationsgränserna ger kunskap om andra länders och folks musikaliska traditioner och särprägel, men kommer samtidigt att stimulera utbildningarna inom Sverige att utforma sin egenart.

22) Den högre musikutbildningen skall göra de studerande medvetna om att det moderna industrisamhället medför allvarliga risker för en allmänt försämrad ljudmiljö för människan.

Alla musikutbildade bör vara beredda att medvetandegöra människor om ljudmiljöns problem och stimulera till insatser för förbättrade akustiska miljöer i hemmen, på arbetsplatserna och ute i det övriga samhället.

4 Några grundproblem vid organisation av högre musikutbildning

En kommitté med uppdrag att föreslå utbildningsplaner, kursplaner och tjänsteorganisation för en högre musikutbildning i det nya svenska högskolesystemet ställs inför en rad speciella problem.

4.1 Frihet inom organiserade ramar

Musik är en uttrycksform som är beroende av stor frihet för att utvecklas som konst och kommunikationsmedel. Musikutbildning innebär en utveckling av individers särpräglade begåvning, en tillfredsställelse av deras personliga uttrycksbehov, men kräver också ständig övning av praktiskt musicerande tillsammans med andra i skiftande ensembleformer och ständigt varierad pedagogisk verksamhet. Risk finns att själva organisationsramen för en utbildning kan hämma och begränsa den frihet att förnya musiken som är så väsentlig. Administrativa hänsyn kan t. ex. leda till att redan etablerade musikformer blir dominerande. Dessa har ofta entydiga studiemål i form av fasta tjänster i en senare yrkesverksamhet, och utbildningen till sådana yrkesroller är på många sätt enklare att organisera än en utbildning för frilansverksamhet. På samma sätt kan en fast anställd lärarstab inom högskolan binda utbildningsinnehållet och göra ett redan inarbetat kursystem svårt att förändra efter nya behov, t. ex. musik i nya genrer.

Likafullt måste givetvis den musikutbildning som samhället svarar för eller stöder ges en organisation med rimlig administrativ stadga. De allmänna medel som avsätts för att stödja den måste fördelas och redovisas, och de som arbetar inom utbildningen måste ha anställningstrygghet och godtagbara arbetsvillkor.

Kommittén måste sträva efter att konstruera ramar som tillåter utbildare och studerande att fritt utveckla musiken som konst och kommunikationsform, samtidigt som samhället behåller möjligheten att garantera en resursfördelning alltefter aktuella behov i det svenska musiklivet.

4.2 Föränderlighet och förnyelse

Som framgår av kapitlet Musiken i samhället kan musikens villkor förändras snabbt. De tankegångar och värderingar som präglade 60-talets musikdebatt och musikutbildningskommitténs förslag 1968 förefaller nu på flera punkter föråldrade. Omkring år 1982 kommer de första större grupperna ut i yrkesverksamhet av dem som genomgått den av OMUS föreslagna reformerade utbildningen. Om vi binder en utbildningsreform vid de behov vi finner angelägna 1976, finns stor risk att utbildningen kommer att verka med en ständig eftersläpning i relation till tidens krav. Det förefaller dock å andra sidan omöjligt att nu ge tillförlitliga prognoser om musiklivets behov vid 80-talets mitt.

OMUS måste följaktligen försöka bygga musikutbildningens ramar så, att en garanti för kontinuerlig förnyelse finns inbyggd i systemet. Innehållet i olika utbildningsmoment måste kunna omprövas alltefter förändrade behov. Enligt vår uppfattning är detta möjligt endast om utbildningsinstitutionerna står helt öppna för påverkan från yrkeslivet och samhället i övrigt. Det kan ske om de studerande t. ex. genom varvad praktik hela utbildningstiden kan få en realistisk uppfattning om yrkets krav, och om utbildningens lärare i sin tjänst kan inräkna löpande erfarenheter från arbetsmiljöerna i de yrken de utbildar för och ständigt ha tid avsatt för fortbildning och vidareutbildning tillsammans med kolleger. Musikutbildningens innehåll och metoder måste växa fram i ett fruktbart samspel mellan de direkt utbildningsansvariga, de studerande och representanter för samhället, främst yrkeslivet.

4.3 Musikens mångfald

Det svenska samhället präglas av pluralism; kapitlet Musiken i samhället vittnar om musiklivets brokiga, om man så vill, förvirrande mångfald. I diskussionen kring OMUS-boken "Vi tycker om musik" har från flera håll omvittnats att svenskt musikliv tyvärr alltför ofta också utmärks av ett skråtänkande. Särskilt mellan vissa intresseområden finns till synes oöverstigliga barriärer och ömsesidig misstro.

En kommitté som skall organisera modern musikutbildning möter dessa problem ställda på sin spets. Skall utbildningsinstitutionerna, som för närvarande har sin verksamhet koncentrerad mest till vissa etablerade musiktyper, i framtiden ansvara för alla tänkbara områden och genrer, t. ex. jazzen, popmusiken, folkmusiken och olika former av s. k. underhållningsmusik? OMUS' direktiv har där redan tagit ställning; samhällsstöd skall utgå även till utbildning i sådana genrer som hittills fått utveckla sin egen pedagogik med ringa eller intet stöd från det allmänna. Ett problem som genast inställer sig för utbildningsorganisatören gäller huruvida vissa av dessa genrer överhuvud kan pedagogiskt utvecklas inom en institutionell organisation. I varje fall har många experter framhållit att t. ex. svensk folkmusik och jazz måste var för sig odla sin särskilda pedagogik efter sin egenart. En annan intressant fråga är om en "pluralistisk" utbildning inom en in-

stitution får negativa verkningar, antingen i form av ständig konfrontation och irritation eller kanske tvärtom genom en utslätning och nivellering. Många menar att ett möte mellan olika musikformer inom samma utbildning i längden kommer att motverka misstro och misstänksamhet och leda till fruktbart ömsesidigt utbyte. En musiklärare, verksam i allmänna skolväsendet eller de kommunala musikskolorna och studieförbunden, måste i alla händelser kunna möta studerande i alla åldrar på deras eget plan, dvs. ha en så generös attityd till och bred kunskap om helt olika musikformer att han kan inspirera människor med skiftande bakgrund och intressen.

4.4 Beredskap för musikycken

Avsnitt 4.3 för oss in på det kanske svåraste dilemmat för en utbildningsorganisatör 1976 – inom de flesta högskoleutbildningar, men inte minst på musikområdet. Hur skall en utbildning inom ramen för en rimlig studietid kunna inrymma ett stoff som ständigt blir mer komplicerat och mångfaldigt. Våra resurser att kunna lyssna till musik i de mest fulländade utföranden växer oavbrutet – också resurserna att studera hela världens musikskatt; samtidigt ger oss den nya elektroniken möjligheter att skapa aldrig hörda ljudkombinationer. Det framställs som ett självklart krav inte minst på musiklärarsidan att utbildningen skall ge bred musikalisk allmänorientering, samtidigt som de studerande får öva sig att möta olika gruppers behov. Detta är en svår uppgift redan i teorin. Därtill kommer att musik är ett praktiskt ämne. Läraren bör åtminstone hjälpligt kunna instrumentalt eller vokalt demonstrera olika stilar och musicera i de genrer som hans elever har mest intresse av. Än värre blir dilemmat för musikerutbildningen, om framtidens musikpublik kräver av t. ex. orkestermusikern att han ska ge konstnärliga tolkningar av hittills oprövade musikformer med ny notering, underlag för improvisation etc. Uppsökande konsertformer kommer därtill att förutsätta en beredskap hos framtidens musiker att arbeta i varierande ensembletyper i etermedia eller inför publik av den mest skiftande sammansättning.

I detta sammanhang kan utbildningsplanerare ha anledning att ställa sig frågan: vad kommer den hantverksmässigt skicklige musikern att få för position i en värld, där nya raffinerade möjligheter till tonalstring och tonförvandlingar eller nya lättspelade instrument enligt vissa uppfattningar kommer att göra den musikaliske hantverkaren överflödig? Just nu tenderar knappast den levande musiken att trängas tillbaka – snarare verkar ett ökat amatörmusicerande leda till stigande intresse för direktupplevelse av musik.

En annan sida av problemet kvarstår emellertid. Kommer ett ökat krav på teknisk perfektion att leda till en allt hårdare driven färdighetsträning med sikte på absoluta topprestationer? Vilket pris är vi beredda att betala för en sådan elitmusik? Ska vi tvingas acceptera att musikern begränsar sig som personlighet i övrigt, att han eller hon i sin ständiga träning inte kan få tid till intresse för andra mänskliga uttrycksformer, för allmänna samhällsproblem eller egna fackliga frågor. I all musikutbildning kan det finnas en risk av liknande slag. I musicerandet kan den studerande klart iakta sina egna tekniska och konstnärliga framsteg. Det kan lätt bli så

att instrumentalstudierna undantränger andra ämnesområden, som kanske är mer vaga och svårångade men väl så viktiga, t. ex. de för en yrkesmusiker väsentliga teoretiska och principiella frågorna inom det ämnesblock vi kallar Musik och samhälle. Här finns onekligen avvägningssproblem som utbildningsledningen och den enskilde studerande ständigt måste bevaka.

Ett viktigt motto i all musikutbildning är att en musikalisk färdighetsträning kräver tid; en konstnärlig mognadsprocess kan icke forceras. Å andra sidan kan det inte accepteras att studerande upptar plats så länge inom utbildningslinjen, att berättigade krav på nyantagning icke kan tillfredsställas.

Varje utbildningsorganisation brukar bli utsatt för motsägelsefull kritik beroende på skilda individuella behov. En del studerande upplever att den leder till överkrav, andra att den ger de studerande alltför begränsade kunskaper och vyer. Man blir föga hjälpt i musikutbildningen av att förenkla resonemangen till enkla alternativlösningar av typen: bredd *eller* specialisering. I varje särskilt fall måste utbildningsledning, yrkeslivets representanter och framför allt den studerande själv pröva vad som kan vara en rimlig avvägning i balansen mellan bredd *och* specialisering med sikte på studiemålet, yrkesrollen, och med hänsyn till utbildningstidens rimliga längd.

Inför ökande krav på musiker och musklärare måste OMUS i sina förslag utgå ifrån det realistiska synsättet att musikutbildningen kan garantera endast ett visst mått av allmän orientering, kunskaper, färdigheter och tillämpningspraktik, en viss *beredskap* att påbörja ett yrkesmässigt arbete i musiklivet. Vi måste inom den högre musikutbildningen, inte minst med tanke på musiklivets snabba föränderlighet, räkna med att en proportionellt mycket stor resurs måste avsättas till fortbildning och vidareutbildning, där de redan yrkesverksamma kan återkomma som studerande i delkurser, konferenser och seminarier för utveckling och förnyelse.

4.5 Terminologi

Musik är i sig själv ett kommunikationsmedel, ett slags språk. Men det är ofta svårt att till ord överföra musikaliska upplevelser. En svårighet i all musikpedagogik är att verbalt formulera och därmed meningsfullt kunna diskutera musikfrågor eller presentera musikverk. OMUS har på samma sätt ställts inför språkliga svårigheter, t. ex. en rad termer som icke är allmänt accepterade eller entydiga. Vi har i vissa fall sett oss nödsakade att tillgripa nya termer: ett exempel på detta är ordet "*bruksklaver*" som vi lånat från danska språket för att beteckna den form av praktiskt bruksmusicerande på klaviaturinstrument, framför allt piano, som vi anser bör vara obligatoriskt för studerande i alla utbildningar, och som nära sammanhänger med det ämnesblock som vi med en annan ny term kallar "*Material för musikalisk gestaltning*". Enligt OMUS' uppfattning bör en särskild term begagnas, för att utbildning i detta pianospel icke skall förväxlas med studier i piano med sikte på konsertant spel.

Ibland utnyttjar OMUS tidigare använda termer, men ger dem en specifik avgränsad innebörd. I direktiven till OMUS begagnas termen "artist". Vi

använder i stället genomgående beteckningen *musiker*. Genom hela betänkandet kommer vi att begagna ordet *musiklärare* för dem som genomgått den relativt breda grundläggande utbildningen på lärarlinjen. "Musikinstruktör" lanserades som term i Framnäs och Ingesund, då "instruktör" var en vanlig term i studieförbunden. Den är numera inaktuell. OMUS anser att musikinstruktörer helt faller in under kategorin musiklärare och kommer icke att använda termen.

Termen "musikpedagog" används inte i betänkandet som yrkesbeteckning (se vidare 6.2.4). OMUS använder beteckningen *specialiserad pedagog* för dem som utbildats inom musikerlinje (i vissa fall även lärarlinje) som specialister på visst instrument (eller i sång) och/eller viss instrumentgrupp resp. specialister inom en viss genre och som samtidigt har fått pedagogisk utbildning. De kan lämpligen betecknas efter sin specialitet: violinpedagog, sångpedagog, klarinettpedagog, folkmusikpedagog, jazzpedagog etc. Ordet *solist* som tidigare varit flitigt i bruk för all instrumentalutbildning använder vi enbart i dess egentliga betydelse.

Med "*ensemble*" avser vi allt musicerande i grupp. Orkestern är alltså en stor ensembleform, kören en vokalensemble etc. För att förenkla terminologin talar vi i utbildningsplanen om *instrumental- och vokalmusiker*, men annars betraktar vi i de flesta sammanhang människorösten som ett instrument bland andra och avgränsar särskilt det vokala endast om missförstånd kan uppstå.

Som beteckning på alla som yrkesmässigt skapar ny musik i upphovsrättslagens mening har vi beslutat oss för termen "*komponist*". "Tonsättare" är mindre lämpligt eftersom det för tanken till en viss typ av komponist, och vi vill se yrkesrollen breddad över alla genregränser. "Kompositör" vore också en möjlig term, eftersom den för närvarande är vanligare än "komponist" i allmänt språkbruk, men vi har menat, att det avgörande bör vara det osökta tillfället att införa samma term i svenskan som i danskan och norskan.

Ett begrepp som ofta används i internationell musikpedagogisk terminologi är "*animation*", "*animatör*". Med animation avses att inspirera människor till musikalisk aktivitet. Det är en självklar viktig funktion inom all undervisning och folkbildning för vad OMUS kallar musiklärare, men det bör också kunna vara en inriktning i utbildningen av musiker, att de utöver sin konsertanta verksamhet utbildas att som "animatörer" aktivera olika grupper, t. ex. spela tillsammans med barn, ungdom och vuxna i olika miljöer – även med psykiskt och fysiskt handikappade, och aktivera dem att musicera. Med svensk folkbildningstradition är det i och för sig inte nödvändigt med en ny term för denna viktiga funktion.

Vissa ord är värdeladdade och samtidigt något diffusa till innebörden och kan lätt missförstås eller skapa debatt på felaktiga förutsättningar eftersom de fått karaktären av slagord. Dit hör t. ex. "seriös", "kommersiell", "kreativitet", "kvalitet". Dessa ord är dock nödvändiga att använda i debatten om mål och metoder trots att de används alltför ofta som modeord utan täckning. I varje sammanhang där vi använder uttryck av denna typ söker vi klargöra exakt vad vi menar. Vi försöker undvika termer av typen "seriös" om de inte kan anses någorlunda klart definierade av sammanhanget.

Ett av dessa värdeladdade ord, som ständigt återkommer i debatten är "kvalitet". Det är samtidigt ytterst svårt att exakt definiera, eftersom det inte är något entydigt begrepp. Det kan gälla själva musiken, ibland används det om upplevelsen av musiken, ofta avser det snarast färdighetsnivån hos den som musicerar. Kvaliteten i en viss musikform kan också definieras sociologiskt: musik uppfattas av en viss grupp äga god kvalitet eftersom den motsvarar denna grupps förväntningar. Kvaliteten i en musiklärarens pedagogiska verksamhet bör bedömas utifrån den effekt hans undervisning har i den grupp han arbetar i. I fråga om den högre utbildningens kvalitet kan sägas att den bör värderas utifrån hur väl utbildningen lyckas tillgodose de behov som för de studerande är väsentliga i relation till deras personliga studiemål, eller om man vill formulera det så, den yrkesroll de önskar förverkliga i musiklivet. Kvalitetsbegreppet har i många sammanhang en moralisk dimension. I materialet *Musiken i samhället* och debattboken diskuteras på flera ställen musiken som vara i ett marknadssystem och den konflikt som uppstår mellan musiken som handelsvara och musiken som kulturprodukt.

Den samhällsstödda utbildningen måste alltid se musiken i förhållande till en ambition, ett ansvar. OMUS använder i sina riktlinjer på varje punkt termen utbildningens ansvarsområden. Utbildningen måste ge de studerande tillfälle att tillägna sig en yrkesetik, där det står klart att de musikutbildade icke kan använda sitt yrkeskunnande på vilka villkor som helst, i vilka syften som helst. I detta synsätt ligger något av en kvalitetsdefinition.

Enligt OMUS' uppfattning kan musikutbildning icke arbeta utifrån ett fixerat kvalitetsbegrepp, utan måste ständigt ställa under kritisk granskning de värderingsnormer som används vid bedömning av olika musikaliska eller pedagogiska prestationer.

En rad termer slutligen måste omprövas då vi står i begrepp att införliva musikutbildningen med den nya högskolan. OMUS söker i betänkandet använda de termer som införts i förslaget till ny högskolelag, men då betänkandet går till tryckning har terminologin på högskoleområdet såvitt vi kan förstå icke ännu stabiliserats. Det är alltså möjligt att vissa här använda begrepp kan missförstås genom att de under slutfasen av högskolereformen ges en annan innebörd än här.

Kommittén har själv i 3.2.3 kritiserat, att högskolepropositionen och förslagen till ny högskolelag använt endast termen "forskning" och inte termer som "utvecklingsarbete och/eller konstnärlig och pedagogisk förnyelse", vilket enligt OMUS' mening kan innebära risker för viss diskriminering av kulturutbildningarna i den nya högskolan.

För "arbetsenheten för utbildning i musik" tillåter vi oss använda den hittills vedertagna termen *musikhögskolan*. Det måste då stå klart att detta icke är en statusterm eller innebär en värdering i och för sig – det betyder en postgymnasial yrkesutbildning för musiker och/eller musiklärare. Termen kommer med samma innebörd att fr. o. m. 1977-07-01 kunna användas om utbildning i Framnäs, Ingesund och Örebro. Den del av dessa skolors verksamhet som är postgymnasial yrkesutbildning är således högskoleutbildning i musik (musikhögskola).

Hur vi i övrigt sökt anpassa musikutbildningens termer till den nya högskolans terminologi, framgår av våra överväganden och förslag.

5 Attityder i utbildningen

*social and political commitment without
commitment to articulateness and poetry
will do little for the world beyond trans-
forming it into a monstrous discothèque,
free and equally brutalizing to all.*

John Simon, New York, 1970

*(fritt översatt: socialt och politiskt engage-
mang utan en medveten strävan efter det
äka och poetiska kommer att göra föga
för världen utom att förvandla den till ett
monstruöst diskotek, fritt och på jämlika
villkor lika brutaliserande för alla)*

Genom utbildning förmedlas kunskaper, färdigheter och attityder. Det är relativt lätt att precisera vad som avses med kunskaper och färdigheter. De attityder som det ingår i musikutbildningens mål att stimulera hos de studerande kan det däremot vara desto svårare att definiera i ord. Ändå är de attityder som präglas i kulturutbildningar väl så väsentliga som de teoretiska kunskaperna och praktiska färdigheterna. Inte minst vid all utbildning av pedagoger måste man beakta, att den utbildades attityd gentemot ämnet och eleverna kan vara avgörande för hans yrkesskicklighet.

I de riktningsskildringar som gjorts i kapitel 3 nämns några attityder som bör präglja inriktningen av den högre musikutbildningen.

5.1 Öppen, sökande, kritisk attityd

I de principiella riktlinjernas punkt 1 talas om en "öppen, sökande attityd gentemot skiftande musikaliska uttrycksmöjligheter".

Här kommer givetvis undervisningen om historiska, sociologiska, antropologiska sammanhang i det ämnesblock som OMUS kallar "Musik och samhälle" i centrum. I begreppet "öppenhet" innefattas attityder av generositet och tolerans mot det som verkar artskilt och främmande, antingen det är fråga om nya experiment eller olika kulturers särpräglade konst- och folkmusik. För musikinlärares innebär den öppna attityden särskilt en ärlig vilja att ständigt utifrån deras egna förutsättningar söka förstå de värderingar och smakriktningar de möter hos olika grupper i samhället. Alla kategorier musikutbildade måste med hänsyn till punkterna 5 och 14 i riktlinjerna vara beredda att skapa musik för, musicera med eller undervisa också grupper eller enskilda som icke tillhör dem som blivit privilegierade med en utpräglad musikalisk begåvning eller haft möjlighet nå en hög grad av egen musikerfarenhet. Den högre musikutbildningen kan framgent inte binda sig vid vissa genrer och uttrycksmedel som de enda "kvalitetsbärande". Med

den öppna inställningen sammanhänger en attityd av kritisk analys och värdering. Kvalitetsfrågorna måste ständigt omprövas och kan inte avfärdas med svepande generaliseringar eller allmänna talesätt. Musikern bör vara beredd att motivera sitt repertoarval, och läraren på samma sätt sitt metodval inför olika typer av elever. Det borde kunna bli mycket stimulerande om den praktik som senare närmare kommer att diskuteras också kan innefatta kritiska iakttagelser på olika auskultations- och praktikplatser, erfarenheter som sedan gemensamt diskuteras och värderas i utbildningarna. De studerande kan på detta sätt redan under utbildningstiden ge positiva bidrag till den förnyelse som de senare skall medverka till i sin yrkesroll inom musiklivet och musikundervisningen på olika stadier.

5.2 Att få musik att fungera socialt

Musiken har en väsentlig social kommunikativ funktion. Alla musiker och musiklärare har med andra ord ett pedagogiskt ansvar.

Ett av de väsentligaste inslagen i en musikutbildning med kulturpolitiska förtecken är att stimulera de studerande att söka sig fram till nya musikmiljöer, att vidga kretsarna av intresserad publik och skapa flera aktivt musicerande.

I debattboken Vi tycker om musik representerar Dorothy Irving och Eje Thelin två olika grundinställningar. Eje Thelin menar att musiken skall tala för sig själv – artisten skall låta instrumenten tala, han bygger på en viss rit eller ritual som inte får pratas sönder i förväg. Dorothy Irving menar att vi har mycket att vinna genom att få kontakt med publiken även utanför musikmediet så att den blir beredd till ett aktivt lyssnande. Det kan givetvis inte vara rimligt att kräva av alla utbildade att de skall framträda som skribenter och föreläsare om sin musik. Eje Thelins metod kan vara den riktiga i hans speciella fall. Alla arrangörer av musik i skolor och i skiftande folkbildningssammanhang kan vittna om vad god kontakt mellan musiker och publik och en riktig "musiksvenska" i meningen rätt kommentar i rätt ögonblick kan betyda för de närvarandes musikupplevelse. Den normala framtida konsertsituationen torde för de flesta icke bli det strålkastarbelysta podiet i en fullsatt konsertsal utan snarare en okonventionell musikmiljö för växlande publiktyper, oftast icke specialister. Även i massmedia inför en TV-kamera eller radiomikrofon brukar man gärna eftersträva en avspänd "mänsklig" kontakt mellan musiker och publik.

Med musikens sociala funktion sammanhänger inte bara den pedagogiska förmågan att aktivera till lyssnande utan också kanske framför allt att aktivera andra till musicerande. För läraren på alla stadier, cirkelledaren, ensembleledaren etc är detta en central attityd. En utvidgad praktik i samhällets olika musikmiljöer borde på ett naturligt sätt stimulera både vilja och förmåga hos de flesta att animera olika människor till musikaliska aktiviteter.

Med krav på intensiva instrumentalstudier kan följa en viss risk för personlig isolering. Man kan redan under utbildningstiden söka motverka den genom vidgat utrymme för ensemblespel och gruppundervisning där instrumentövningarna integreras med träning i gehör, rytm och improvisation.

5.3 En kreativ attityd

Musik machen muss in jedem Alter, auf jeder Stufe, für jede Gesellschaftsschicht und für jedes Gesellschaftssystem heissen: Förderung der Spontanität, der Kreativität, des Spieltriebes.

Att musicera måste i varje ålder, på varje stadium, för varje samhällsskikt och för varje samhällssystem betyda: att stimulera spontanitet, kreativitet, lust att spela.

Jürg Wyttenbach, Schweiz, i debattartikeln: Weg zu "Spielräumen", zu einem "Bauhaus" für Musik? – Weg mit den Konservatorien! 1973

Det första mötet med musiken

Avgörande för musiklivets utveckling på längre sikt är de attityder till musik som grundläggs redan vid barnens första möte med musiken i hem och förskola. Musikundervisningen på de första grundskolestadierna är också av mycket stor betydelse. All erfarenhet talar för att upplevelsen av att själv aktivt musicera är en grundläggande förutsättning för ett musikintresse senare i livet. Särskild omsorg måste därför, som poängteras i riktlinjernas punkt nr 16, ägnas åt att utforma metodiken vid det första mötet med musik. Alltför tidigt insatta prestationskrav, t. ex. på perfektion i utförandet, eller införande av konkurrenssituationer med utgallring av mindre begåvade, kan blockera mångas möjlighet till musikupplevelse. Eget skapande bör dominera det första umgänget med musik. Det kan ge ett musikaliskt självförtroende. Men det kräver samtidigt en mindre auktoritär lärarroll än den vi hittills traditionellt mest utbildar till. Gehörsträningen måste spela en central roll i nybörjarmetodiken både vokalt och instrumentalt.

Kreativitet

Nära sammanhängande med det ovan sagda är den allmänpedagogiska attityd som brukar kopplas till begreppet "kreativitet", dvs. läraren skall söka på alla sätt stimulera den studerandes eget skapande. Ibland brukar "kreativitet" användas som allmänt honnörssord med opreciserat innehåll, men uppfattat så, att den studerande hela tiden skall pröva sig fram, söka egna vägar, skapa sin egen tolkning eller sin egen musik, har det en avgörande innebörd när det omsätts i praktisk pedagogik och metodik.

Kreativetspedagogik förutsätter en grundsyn på relationerna mellan lärare och studerande, där läraren har rollen av inspirerande vägledare snarare än dominerande auktoritet. Sådana attityder skulle ha stor betydelse för en förnyad musikundervisningsmetodik i linje med den nya kulturpolitiken – på alla stadier från förskolan till högskolans kvalificerade yrkesutbildningar.

5.4 Styrningsmodeller i en musikhögskola

Man kan tänka sig olika styrande principer i en högre utbildning. En kan beskrivas så att utbildningen präglas av ett kvalitetsbegrepp, definierat främst av de i utbildningen verksamma lärarnas kunskaper, attityder och intressen. En annan ledande princip kan sägas bestå i att de ytterst eftersträvade studiemålen är att uppnå särskilt ansedda och framstående yrkeskategorier, t. ex. solistrollen. De som under en ständigt pågående gallringsprocess inte når pyramidens toppskikt får inta andra platser i systemet, t. ex. pedagogens eller lärarens roll. De här något förenklat och karikerat framställda styrningsmodellerna torde som ledande principer för en högre musikutbildning överensstämma föga med den nya kulturpolitiken. De torde inte heller vara förenliga med en verklighetsnära bedömning av framtida yrkesroller i ett vitalt musikliv ute i regioner och kommuner.

OMUS föreslår att utbildningen skall styras av två huvudprinciper. De studerande måste genom utbildningen utveckla sina personliga musikaliska uttrycksmöjligheter, men utbildningen måste samtidigt nära anknyta till de musikaliska behoven i samhället. OMUS har i konsekvens härmed låtit den föreslagna utbildningsorganisationen framförallt styras av de utbildades tänkta yrkesroller i det framtida musiklivet. Yrkesroll får i detta sammanhang givetvis inte uppfattas som en fast funktion i ett visst fixerat sammanhang, såsom en bestämd anställning eller liknande. En fritt skapande experimentator, en frilansmusiker inom jazzen osv. har självfallet en yrkesroll. Den studerande måste ständigt ställa sina personliga intressen och sin speciella begåvning i relation till en realistisk syn på musikens funktion i samhället. Tekniska färdigheter eller vissa kunskapsnivåer skall aldrig ses som ett självändamål för utbildningens egen skull, utan bör alltid bedömas i perspektiv av det tänkta studiemålet.

De studerande måste före inträdet i musikhögskola göra ett val om de främst tänker sig en lärarutbildning eller en utbildning till musiker. I båda fallen måste de studerande om det är fråga om en fullständig grundläggande utbildning räkna med att utbildningens inledningsskede, den s. k. basutbildningen, skall garantera var och en viss bredd i fråga om orientering på olika arbetsfält liksom i fråga om olika musikformer. Den studerande bör sedan under utbildningstiden få göra nya vägval som innebär fördjupning på vissa yrkesområden. Det är väsentligt att alla hela tiden hålls realistiskt orienterade om de tänkbara konsekvenserna av de val de gör. Praktikerfarenheter borde kunna ge viss vägledning, var den enskilde studerande har sina brister att komplettera och vilka uppgifter han eller hon sannolikt är bäst lämpad för.

Självfallet måste en konstnärlig utbildning ge tillfälle för individer och

grupper att göra exklusiva val för att deras begåvning eller experimentvilja skall komma till sin rätt. Vad ovan sagts om den yrkesrollsanknutna attityden innebär ingalunda att alla musikutbildade stöps i samma form. Vårt musikliv är – som tidigare konstaterats – i hög grad pluralistiskt. Med den här föreslagna typen av styrning är risken för likriktning och ensidighet mindre än i de utbildningstyper som skisserades i inledningen till detta avsnitt. Den öppenhet som det talats om i punkt nr 1 bland riktlinjerna och som knyts till tesen om reell yttrandefrihet liksom punkt nr 17 om initiativ till nya uttrycksformer och lyhörddhet för aktuella krav i musiklivet har i själva verket sin förutsättning i en fortlöpande nära kontakt mellan musikutbildningen och de enskilda människornas eller gruppernas situation i vårt samhälle och deras speciella behov av musik.

The first part of the report is a general introduction to the project. It describes the objectives of the study and the methods used to collect and analyze the data. The second part of the report is a detailed description of the results of the study. This section includes a discussion of the findings and their implications for the field of research. The final part of the report is a conclusion that summarizes the main points of the study and offers suggestions for future research.

The following table shows the results of the study. The data is presented in a clear and concise manner, making it easy to understand. The table is organized into columns and rows, with each cell containing a specific value or description. The overall layout is professional and easy to read.

6 Utbildning efter musiklivets behov

6.1 Yrkesroller i musiklivet

6.1.1 *OMUS' metod*

För att så konkret som möjligt förankra studieorganisationsförslaget i musiklivets reella behov har OMUS låtit en rad experter studera vad kommittén kallat olika "yrkesroller" på musikområdet. OMUS tillsatte sålunda våren 1975 fyra arbetsgrupper med uppdrag att lägga fram synpunkter, hur de tänkt sig den idealiska utbildningen för fyra centrala yrkesroller: artisten, instrumentalpedagogen, den s. k. breda pedagogen och läraren i det allmänna skolväsendet. Frågeställningarna kunde också formuleras: vilka förväntningar kommer det svenska samhället under 1980-talet att ställa på dem som utbildats i den nya musikhögskolan.

Varje grupp var principiellt sammansatt så att där skulle finnas representanter för dem som är verksamma i respektive yrkesroll, både dem som nyligen genomgått utbildningen och dem som hade längre yrkeserfarenhet. Vidare skulle i möjligaste mån olika instrument och genrer finnas representerade. Där skulle också finnas sådana som arbetade inom nuvarande utbildningar.

Orsaken till att OMUS skilde på instrumentalpedagogen och den breda pedagogen var att man både från folkbildningens och de kommunala musikskolornas sida framhållit att man utöver specialiserade pedagoger behövde en "allmänpedagog", en roll som var instrumentalt mer mångsidig och genrebred än de pedagoger som nuvarande musikhögskolor utbildade och samtidigt hade en bredare anknytning till olika musikmiljöer.

Grupperna fick vissa direktiv: bl. a. skulle moment såsom kulturpolitisk orientering, kreativ inriktning i metodiken och "kommunikativ beredskap" ingå i alla utbildningar. Instrumentalpedagogen skulle vid sidan om sina pedagogiska uppgifter också kunna vara verksam som stämledare i amatörorkestrar. Artistgruppen skulle diskutera även ensembleledarens roll.

Det visade sig snart att resultaten skulle bli mest intressanta, om varje grupp inte följde en given gemensam mall för utbildningsorganisationen, utan arbetade efter sin egen metod och med de perspektiv respektive grupp fann mest fruktbara. Gruppernas samlade material förelåg i september 1975

och utsändes då för kommentarer och kompletterande synpunkter till styrelsen, lärarna och eleverna vid varje högskola och dessutom till ett 80-tal berörda fackliga och ideella organisationer.

Utöver de experter som anlåtats i de fyra huvudgrupperna har OMUS riktat särskilda frågor till t. f. professorn i komposition Gunnar Bucht om "kreativa roller" och till professorn i dirigering Stig Westerberg om dirigentutbildning samt till universitetslektor Bertil Sundin om förskolans musik (förskollärarytbildarens och fritidspedagogutbildarens yrkesroller). En grupp arbetar med musikvetenskaplig forskning och musikalisk förnyelse. I skrivelser och personliga intervjuer har därtill OMUS sökt få en uppfattning om önskemålen från en rad olika organisationer om utbildningar för särskilda yrkesroller.

Det rikhaltiga materialet har i allt väsentligt bildat grundval för det principiella organisationsförslag som här framläggs och kommer sedan också att stå till förfogande för att lämna stoff till dem som skall arbeta med kursplaner och metodiska anvisningar i nästa etapp av OMUS' arbete.

Av utrymmesskäl gör vi i detta avsnitt endast korta sammanfattningar av de mest karaktäristiska dragen i materialet. Vi återkommer sedan ständigt i våra överväganden och förslag till olika synpunkter som framlagts av experter och kommentatorer.

6.1.2 *De fyra stora yrkesrollerna*

6.1.2.1 *Artisterna*

Artistgruppen hade en komplicerad, mångfacetterad uppgift. Begreppet artist innefattar många skiftande yrkesroller.

Gruppen inleder med en principiell diskussion om skillnader i villkoren för olika musikaliska genrer. Fastän det finns exempel på eftersatta genrer även inom utbildningen för den s. k. västerländska konstmusiken, är det nu fråga om att infoga helt nya genrer i högre utbildning. Gruppen betonar särskilt skillnader i pedagogiska metoder som betingas av att t. ex. folkmusik, jazz och pop traderas gehörmässigt och innefattar starka kreativa element. Svårigheter uppstår vid antagning av studerande och bedömningar av prov, eftersom man inte kan arbeta med preciserade skriftliga förlagor och formulera kvalitetskriterier. Det finns en stor spridning av musikaliska ideal inom dessa genrer; ofta eftersträvas det unika och personliga, kanske t. o. m. det avvikande. Gruppen tar avstånd från synsättet att grundläggande instrumentteknik generellt skulle vara densamma oavsett genre. Den framhåller, att gehörstraderad musik kan vitalisera gängse musikpedagogik, om denna musik får plats inom musikhögskolorna, och att olika traditionsbärare under samma tak kan ge varandra inspiration till förnyelse, men säger samtidigt, att undervisning i t. ex. folkmusik och jazz ofta är beroende av vissa miljöer för att fungera väl. Utbildning i gehörstraderade genrer kan knappast baseras på fasta tjänster.

Gruppen framhåller vidare, att utbildning för gehörstraderade och improvisatoriska genrer bör samordnas med tonsättarutbildning. Gruppen pläderar för en mycket flexibel utbildning, där möjligheter ges till långtgående specialisering, men även till artistisk mångsidighet. Kombinationer

med pedagogisk verksamhet förordas, liksom inträngande studier i musikverkens sociala och kulturhistoriska bakgrund. Nutida musik bör vara en obligatorisk del i all instrumentalundervisning. Gruppen tänker sig en indelning av utbildningen i tre faser motsvarande vad OMUS kallar bas-, fördjupnings- och påbyggnadsutbildning. Mindre ensembler bör i sin helhet kunna gemensamt återkomma för specialisering i den tredje fasen.

Enskilda medlemmar i artistgruppen har var för sig exemplifierat gruppens synsätt på sitt specialområde. Några behandlar t. ex. jazzens och popens utbildningsbehov. Huvudproblemen sägs vara: att hitta metoder för ett öppet och rättvist antagningsförfarande, att kompensera luckor i traditionell musikkunskap (notering, satslära osv.), att åstadkomma en studiegång som tar till vara och utvecklar improvisationsmusikerns individuella uttrycks-kraft, samtidigt som han inte fjärras från studerande med annan artist-inriktning. En detaljerad plan framläggs för utbildning av gitarrist och gitarrpedagog på högt specialiserad nivå inom det klassiska området, vidare planer för dirigentutbildning och ensembleledarutbildningar. I fråga om folk-musik av spelmanstyp sägs att där bör förekomma pedagogisk utbildning snarare än artistisk. Folkmusikpedagoger bör utbildas för att accepteras i musikskolor som speciallärare. Symfonimusikerutbildning har behandlats relativt utförligt: allt orkesterspels av god klass förutsätter goda kammar-musiker – instrumentalister bör som ett obligatorium jämförbart med studium på huvudinstrumentet och dess solorepertoar ägna sig åt kammar-musik. Gruppen har även senare diskuterat orkesterutbildningens utformning med representanter för de nuvarande utbildningarna.

Delade meningar framkommer i en del kommentarer till artistgruppens material. De gäller dock mest detaljer, t. ex. synen på genrernas särart eller vissa av de utbildningsinslag gruppen förordar.

Artistgruppens synpunkter återfinns inarbetade i de förslag till *musikerlinje* som OMUS lägger fram i betänkandet.

Som gruppen påpekat, får vissa artister f. n. sin utbildning utanför den högre musikutbildning som OMUS utreder. Det gäller scenartister och operasångare där specialutbildningen sker på lyriska scenskolelinjen i Göteborg och musikdramatiska skolan i Stockholm. Vissa specifika artistroller: "populärauktorer", "yrkestrubadurer", dansmusiker osv. saknar f. n. samhälls-stödd utbildning. OMUS anser att lämplig utbildning i framtiden här skall kunna erbjudas i den kompletterande kursverksamheten i samråd med respektive intresseorganisationer.

6.1.2.2 Instrumentalpedagogen

Instrumentalpedagogens yrkesroll var definierad redan i direktiven till arbetsgruppen som en pedagog för förberedande musikutbildning i gymnasieskolor, folkhögskolor, kommunala musikskolor, studieförbund etc. med funktion också som stämledare i amatörorkestrar osv. Gruppen uppställer inledningsvis övergripande mål för pedagogutbildningen: den bör sikta till att främja den studerandes personlighet i sin helhet, präglas av öppenhet i attityden, högt utvecklad förmåga att kommunicera, verklighetsförankring i dagens samhälle. För att utbildningens innehåll skall få verklig pedagogisk tyngd, kräver gruppen hög skicklighet på instrumentet redan vid antagningen

och en minimiålder av 20 år. Gruppen avvisar antagningsprov i undervisningsskicklighet, framhåller nackdelarna med ett provtillfälle och förordar en provperiod för de sökande, innan de blir definitivt antagna. Var och en bör få fördjupa sig i sin genre: särskilda folkmusik-, jazzpedagoger etc. bör utbildas.

Pedagogerna utbildas lämpligen ensemblervis. Gruppen framhåller att pedagogen bör genomgå en särskild kurs i röstvård, liksom kurser i psykologi, rytmik och improvisation för att kunna fullgöra sina uppgifter. Nivågraderingssystem bör inte användas för färdighetskurser instrumentalt och vokalt, eftersom det konstnärliga framförandet vid redovisningen bör vara avgörande. Det är svårt att ange timplaner, eftersom varje skola bör få en egen profil, varje instrument har sina egna villkor, hänsyn måste tas till linjeledarens arbetssätt etc. De höga antagningskraven innebär, att preparandkurser bör anordnas. Den förberedande utbildningen måste innehålla ett stort mått av ensemblespel, improvisation och allsidiga repertoarstudier.

En kritisk kommentar mot alltför snäv specialisering av pedagoger framförs av gruppen för förberedande utbildning som talar om att denna kan leda till en icke önskvärd ytterligare markering av genregränser.

Den roll som gruppen ovan beskrivit har OMUS föreslagit få beteckningen "*specialiserad pedagog*", och dess utbildningsbehov bör tillgodoses främst inom *musikerlinjen*. (Se spec. 6.2.3, 6.2.4).

6.1.2.3 Den breda pedagogen

I remisserna till OMUS 70:s betänkande *Musikerundervisning* (DsU 1973:19) hade från flera håll, bl. a. från Kommunförbundets och studieförbundets sida, framkommit önskemål om en "*allmänpedagog*" med bredare instrumentfärdighet och ett vidare användningsområde än den mer specialiserade musikpedagog som f. n. utbildas.

Som svar på en särskild enkät som OMUS sände ut till studieförbund gav t. ex. ABF:s ledning följande beskrivning av det utbildningsbehov som där bedöms viktigast för ledarna i ABF:s sammanlagt ca 8 300 musikcirkel (1974/75):

I första hand önskar vi att cirkelledarna ska kunna undervisa i grupp. En gedigen utbildning av att arbeta med människor i grupp fordras i framtiden. Större delen av musikaktiviteten efter att det direkta elementära undervisningstadiet lämnats, bedrivs inom musiksektorn i grupp (ensembleverksamhet, smågrupper etc.). Musikledarna måste ha flexibilitet såväl inför olika typer och genrer inom musiken som inför deltagarna. Att kunna arbeta med såväl yngre som äldre är viktigt. Att kunna i sin undervisning eller ledaruppgift utgå från gruppen själv är synnerligen viktigt. Musiken ska inte styra gruppen utan gruppen ska styra musiken.

Den framtida musikpedagogutbildningen skall ge ledarna sådana kunskaper att man friare kan hantera musiken i sin undervisning (själv göra mindre arrangemang anpassade efter den grupsituation man befinner sig i). ABF kräver vidare att framtidens musikutbildning tar betydligt större hänsyn till den nutida musiken såväl "den klassiska" som musik av typen pop och svensktopp. Slutligen vill ABF framhålla att den framtida musikpedagogutbildningen på ett helt annat sätt än hittills måste integrera kunskaper om samhället vari musiken utövas och verkar. Framtida musikpedagoger måste vara medvetna om musikens roll för såväl folkrörelser, som grupper av samhällsmedborgare och den enskilda människan.

En särskild yrkesrollsgrupp, där bl. a. Kommunförbundets musikpedagogiska råd och studieförbunden var representerade, arbetade med att skissera en utbildning av "breda pedagoger". Gruppen valde att lägga fram ett principiellt förslag utan att knyta det till en särskild pedagogfunktion i kommun eller organisation. I målbeskrivningen sägs att den breda pedagogen skall kunna vara verksam i många olika arbetsmiljöer. Han skall kombinera kunskaper och färdigheter i musik med en social medvetenhet. Centralt för gruppens synsätt är att praktiken skall vara ett viktigt inslag i utbildningen, även allmän samhällspraktik utan musikinslag. Gruppen räknar med att en stor del av utbildningen skall ske i sammanhållen grupp. Ämnessamverkan skall vara en naturlig arbetsmetod. Flera exempel på ämnesintegration ges, bl. a. hur musikhistoria studeras kombinerat med ensemblespel, hur ett projekt, t. ex. "Folkrörelser" genomförs med olika inslag, även s. k. temagestaltning, där dans, drama, bild kommer in. Studieplanen medger viss specialisering, t. ex. på huvudinstrument.

Viss kritik framfördes mot gruppens förslag i kommentarerna. Denna typ av pedagog riskerar, sades det bl. a., att bli en "Mädchen für alles", en tusenkonstnär som inte är specialist på något, om man inte garanterar fördjupning på vissa områden.

OMUS har i sina förslag till studiegång för alla linjer tagit intryck av gruppens principiella resonemang, att praktikerfarenheter skall styra utbildningen. Flera kommentatorer framhöll att utbildningen av breda pedagoger och lärare borde göras gemensam. OMUS har också tagit fasta på detta i sitt förslag till utbildningsplan för *musiklärarlinjen*.

6.1.2.4 Läraren i allmänna skolväsendet

Enkäter om nuvarande lärarutbildning och lärarroll

OMUS gick 1975 ut med enkäter till ett antal nytutexaminerade ettämneslärare och ettämneslärare under utbildning vid musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vissa tendenser kan uttolkas ur materialet (89 svar) om lärarkandidaternas och lärarnas syn på utbildning och yrkesroll. 31 resp. 18 svarade att de ämnade söka eller redan hade musiklärartjänst i allmänna skolväsendet, 26 sade sig inte vilja söka, medan 14 ännu inte bestämt sig.

Den allmänna uppfattningen bland dem som svarat var att man fått en bred allmänmusikalisk utbildning, men den innehöll för få moment som kan användas i den direkta undervisningssituationen och den hade inte i tillräcklig grad inrymt egentlig lärarförberedelse. Undervisningen på grundskolan ter sig föga lockande av flera skäl: den höga undervisningsskyldigheten, ämnets låga status i jämförelse med andra skolämnen, disciplin-svårigheter, mest på grund av stora klasser med elever som har mycket skiftande musikbakgrund på grund av bl. a. ojämn undervisning på lägre stadier av grundskolan samt dåliga lokal- och materielresurser. Läroplanen är svår att realisera eftersom eleverna har musik i klass 7 och 9 men ej i klass 8. Betyg skall dock sättas i årskurs 9.

En annan synpunkt var att utbildningen vid musikhögskolan var så solistiskt inriktad att den skapade ett övervägande intresse för huvudinstru-

mentet. Därför fanns en benägenhet att söka lärartjänst vid kommunal musikskola där man skulle kunna få undervisa intresserade elever i små grupper på det egna instrumentet.

Liknande synpunkter framförs i brev från bl. a. elevkåren vid musikhögskolan i Stockholm.

De enkäter som samtidigt gjordes bland dem som arbetade som handledare under det praktisk-pedagogiska året pekar även entydigt på att lärarkandidaterna när de kommer ut till skolorna har en gedigen musikalisk skolning på de traditionella högskoleområdena, men i allmänhet är relativt dåligt förberedda i repertoar och färdigheter för lärarrollen i klassrummet.

Gruppens förslag

Gruppen hade ett enklare arbete än de övriga tre i så måtto att studiemålet för allmänna skolans lärare är relativt fixerat i Lgr 69 och Lgy 70. Gruppen menar att en huvudlinje i lärarutbildningen bör vara att levandegöra begreppet musik i hela dess vidd: historisk musik likaväl som våra dagars musikformer. Undervisningen tänks så integrerad som möjligt. Med utgångspunkt i musikhistorien behandlas i satslära, gehör, ensemblespel, körsång, piano etc. den epok eller genre som är aktuell. Utbildningen i praktiska lärsituationer sprids ut över hela studietiden, auskultationer och övningsundervisning bör påbörjas så tidigt som möjligt. Varje vecka skall en dubbel föreläsning stå till förfogande för att medvetandegöra den blivande läraren om aktuell debatt och skapa en musikleärare som är öppen för skola och samhälle och för de förändringar som sker. Gruppens förslag innefattar en detaljerad studieplan, där man särskilt kan notera, hur varje moment skall ge de studerande konkret material att använda i klassrumssituationer.

Kritik riktades från några kommentatorer mot gruppens överbetoning av nutida populär musik på bekostnad av den historiska musiken, vidare mot att denna "förlängda SÄMUS" inte gav på det extra året så mycket mer än vad redan SÄMUS, särskild ämnesutbildning i musik, skall ge på 3-4 terminer.

OMUS menar att det i och för sig är värdefullt att – som gruppen fått i uppdrag att göra – renodla skolaspekten på musikundervisning, men att OMUS i sitt förslag till *lärarlinje* måste kombinera rollen "bred pedagog" med den här tänkta lärarens.

6.1.2.5 Lärarens roll och cirkelledarens – ett speciellt definitionsproblem

Under arbetsåret 1974/75 fanns 36 500 studiecirkel i musik rapporterade i verksamhet. För alla dessa fanns ledare anställda med växlande kvalifikationer och funktioner beroende på cirkelns karaktär.

Två perspektiv kan anläggas på cirkelledarrollen. Den kan ses ur synvinkeln vad en cirkelledares önskvärda attityd är med hänsyn till studiecirkelns metod och syfte. Allan Malmgren, ABF, säger härom i skriften "Om våra musikcirkel" 1972 (sid. 40).

"Det är fråga om att utöva ett ledarskap som en kamrat bland kamrater. Inte

att som ensam ansvarig för cirkelns framsteg söka pressa på deltagarna mesta möjliga mått av kunskaper inom ramen för en fastställd tidsplan."

I fortsättningen sägs dock, att en cirkel med barn och ungdom inte kan ledas utifrån samma förutsättningar som cirklar för vuxna.

Den allmänna attityd av dialogpedagogik och aktivitet, som engagerar alla deltagare, och som bör präglade en studiecirkel behöver enligt mångas mening överföras mer och mer till hela vårt skolväsen på alla stadier, även till högskolenivån, vilket högskolepropositionen f. ö. särskilt nämner (Prop. 1975:9 sid. 422).

En annan synvinkel på cirkelledarrollen är vilka kvalifikationer man kan kräva i cirkelns specifika ämne. Detta beror givetvis på cirkelns syfte, dvs. deltagarnas studiemål. En cirkelledare i musik behöver inte i och för sig ha musikkunskaper eller musikaliska färdigheter som överstiger genomsnittet i cirkeln. Hans/hennes uppgift kan vara främst organisatörens – samtalsledarens. Det finns i sådana cirklar ett studiematerial, skrivet eller ljudande, som ger kunskapsstoff och metodiska anvisningar. Denna typ av cirkelledarskap gäller t. ex. en rad lyssnarcirklar och även i viss grad cirklar i ensemblespel. Det finns även för viss instrumentalundervisning material, som bygger på att ingen av cirkelns medlemmar är kvalificerad i ämnet.

I många fall är dock cirkelns ledare samtidigt och framför allt undervisare i mer traditionell mening. Det är ofta fallet i språkcirklar och gäller även många cirklar i musik. Om cirkelns syfte t. ex. är instrumentalskicklighet är det nödvändigt att en utbildad lärare anlitas, bl. a. med hänsyn till riskerna för att en felaktig användning av instrumentet annars grundläggs. Det bör också understrykas, att i kvalifikationerna för en lärare som skall fungera i studiecirklar självfallet skall ingå att läraren har tillägnat sig studiecirkelns metodik att arbeta, t. ex. att tillämpa gruppmetodik, och att han känner till folkbildningsarbetets principer och grundläggande syften i den rörelse som anordnar studiecirkeln.

Cirkelledare och lärare arvoderas högst olika av studieförbunden. En särbestämmelse gäller för folkhögskolelärare som utnyttjas i studieverksamhet. De arvoderas i enlighet med de statliga avtalen för folkhögskolans lärare, och för dem erhålls 100 % statsbidrag.

I Malmgrens bok "Om våra musikcirklar" finns sid. 39 en ordlista med förslag till en ABF's speciella terminologi.

<i>"Istället för</i>	<i>vill vi tala om</i>
Lärare	Cirkelledare
Elev	Deltagare
Lektion	Sammankomst
Läxor	Hemarbete
Lektionssal	Studierum
Undervisning	Studier
Läroböcker	Studiematerial
Läroplaner	Studieplaner"

Denna ordlista kan vålla missförstånd om den tolkas så eller användes som argument för att cirkelledarskap inte skulle kräva välutbildade lärare.

OMUS har i sina överväganden och förslag utgått från att alla som har lärarfunktioner – i skolor, studiecirklar, frivilliga organisationer etc. – ut-

bildningspolitiskt måste behandlas lika. Kravet på ämneskvalifikationer skall bero helt av undervisningens syfte i respektive yrkesroll. De studiecirkelar som kräver kvalificerade lärare skall kunna anlita sådana. Den speciella kvalifikation som det innebär att kunna fungera i svensk folkbildning, skall den högre utbildningen också ansvara för genom löpande kontakt med folkbildningsarbetet, praktik i studiecirkelar och orientering om musiken i samhället. Någon generellt kortare utbildning för studiecirkelledare med lärarfunktioner kan inte komma på fråga. OMUS anser alltså att man i detta betänkande måste utgå ifrån en allmän terminologi som hänför sig till yrkesrollens reella uppgifter. Vi använder termen *musiklärare* för dem som utbildas för att undervisa i instrumentalspel eller andra musikaliska aktiviteter. Vi anser att högskolornas ansvar för utbildning till sådana lärarfunktioner skall avse även "cirkelledaruppgifter" i studiecirkelar där de är nödvändiga.

6.1.2.6 Delvis ny lärarroll i framtidens skola

Den pågående lärarutbildningsutredningen (LUT 74) har i mars 1976 utgivit ett diskussionsunderlag *Läraryroll - lärarutbildning*, där utredningen presenterat en rad frågeställningar som berör alla pedagog- och lärarroller inom den högre musikutbildningen. Man skisserar där fyra aktuella utvecklingstendenser inom skolan: mot ett vidgat ansvarsområde, mot en förändrad elevroll, mot en förändrad inlärningsprocess, mot en öppen skola. Man uppställer också frågor, vilka konsekvenser dessa tendenser får för den framtida utbildningen till lärarrollen.

Ett vidgat ansvarsområde för skolan medför att lärarna behöver fördjupade kunskaper om samhället, mer av övning i gruppsamtal och konfliktlösnings teknik. En förändrad elevroll innebär att läraren behöver mer erfarenhet av elevmedverkan i utbildningen, mer övning att skapa elevsamtal. En förändrad inlärningsprocess innebär mer av ifrågasättande och informationsökande undervisning. Den öppna skolan medför att lärarna behöver bl. a. ökad kännedom om hur lagarbete mellan lärare fungerar, mer kontakt med närsamhället utanför skolan: föräldrar, kommunala organ, föreningsliv, arbetsliv.

LUT 74 tar även upp till diskussion organisationen av lärarutbildningen, ifrågasätter bl. a. om utbildningen inte borde omfatta flera ämnen och flera stadier än nu, om den inte borde innefatta mer av aktivt informationsökande. Den borde vara problemorienterad och mer inriktad på inskolning på själva arbetsplatsen. De problemställningar som LUT 74 här samlat är aktuella genom hela OMUS' betänkande, såväl i överbägandena om och förslagen till organisation av musikutbildningen som i diskussionen om metodikfrågor.

6.1.3 Högskollärarroller

En bra lärare – enligt den etiska modell vi har som utgångspunkt – är inte en som säger sanningen om vilket samhälle vi lever i, utan en som ställer problemet om elevernas egen existens som framtida deltagare i det.

Erling Lars Dale, Pedagogiken i samhället

6.1.3.1 Utbildning

Utkastet till högskolelag formulerar i 4 § högskolans syfte på följande sätt:

”Syftet med utbildning är att de studerande skall få *kunskaper, färdigheter och kritisk skolning* och att deras *personliga utveckling* skall främjas. Utbildningen skall vidare främja den enskildes *yrkesförberedelse* eller vidareutveckling i yrket”.

Lagtexten har här alltså snarast framhävt högskoleundervisningens allmänt personlighetsutvecklande karaktär.

Lärarrollen i högre utbildning bör varken då det gäller kunskaper, färdigheter eller attityder avvika i sin art eller principiella inriktning från de pedagogiska roller som skisserades ovan i 6.1.2. Det är tvärtom angeläget att utbildarna på de högre stadierna har nära personlig kännedom om förhållandena inom de arbetsfält de utbildar för, antingen det nu är fråga om ensembler, skolor eller studiecirklar. Särskilt viktigt är det att utbildarna själva använder de metoder och intar de attityder som är tillämpliga på resp. arbetsfält och repertoarområden. Den fortbildning och vidareutbildning som kontinuerligt skall erbjudas högskolornas lärare måste framför allt gälla en förnyad kontakt med yrkeslivets behov.

Särskilt väsentligt är det t. ex. att förskollärarytbildare och fritidspedagogutbildare liksom utbildare av klasslärare och ämneslärare i framtiden får genomgå speciella fördjupningskurser där de övar den metodik och den musik som är adekvat för resp. stadium.

6.1.3.2 Forskning och utveckling

Vetenskaplig forskning i egentlig mening, dokumenterad i skrift förekommer anknuten till högre musikutbildning i ämnet musikvetenskap som f. n. endast har en professur i Uppsala. Fr. o. m. 1976-07-01 skall ytterligare en professur inrättas i Göteborg. Musikvetenskapliga institutioner finns f. n. i Uppsala, Stockholm, Göteborg och Lund. En lektorstjänst i musikvetenskap föreslås inrättad i Karlstad. OMUS har bl. a. med hänsyn till planerade lärarlinjer i Arvika och Örebro tillstyrkt förslaget. Forskningen har hittills framför allt haft teoretisk inriktning och har haft mycket begränsad anknytning till den utbildning som bedrivits vid musikhögskolorna.

En särskild arbetsgrupp inom OMUS har framlagt synpunkter på utvecklingen av forskning och musikalisk förnyelse.

Gruppen hänvisar till två aktuella texter av Ingmar Bengtsson: Fakta

och funderingar om musikvetenskap i Sverige, i Svenska musikperspektiv, Sthlm 1971, 283–307 samt, Vår underutvecklade forskning i musik, i Humanistisk forskning 1974/2, s. 19–23.

Gruppen har gett följande lägesbeskrivning i fråga om musikvetenskapen idag.

Ämnet musikvetenskap finns f. n. vid fyra av våra universitet (Uppsala, Stockholm, Göteborg och Lund). I jämförelse med andra ämnen (t. ex. litteraturhistoria och konstvetenskap) har musikvetenskap varit och är starkt underutvecklad vad gäller personella och ekonomiska resurser – en situation som saknar motstycke i de övriga nordiska länderna eller i västvärlden överhuvudtaget. Ämnet har bara en enda lärostol (professur).

Det finns endast en handfull forskare och lärare vid universiteten. Dessa är till stor del sysselsatta med administrativa och pedagogiska uppgifter. Forskningspotentialen är idag mycket liten.

Musikvetenskaplig forskning har hittills främst ägt rum inom de mer traditionella områdena (historia, stilanalys, kritiska utgåvor av äldre musik, svensk folkmusik etc.) Så gott som all denna forskning har endast rört europeisk konstmusik. Även inom dessa traditionella områden råder eftersläpning. Så har man ännu inte lyckats få fram en acceptabel handbok i svensk musikhistoria på grund av de många outforskade bitarna. Under 1960-talet växte en naturvetenskaplig-empirisk musikforskning fram, speciellt i Uppsala (rytmforskning) och vid KTH i Stockholm (musikakustik). Samtidigt utvecklades empirisk musiksociologi, främst i Göteborg. Spridda forskningsinsatser beträffande svensk folkmusik och undantagsvis utomeuropeisk folk- och populärmusik har förekommit, framför allt utanför universitetens ram vid särskilda institutioner, arkiv och museer. Någon pedagogisk forskning eller massmediaforskning har knappast förekommit (undantag några få undersökningar dels i form av 60-poänguppsatser dels vid SR/PUB samt den till större delen hemligstämplade forskning som bedrivs av den kommersiella musikindustrin). Antalet studerande inom ämnet har vuxit avsevärt under 1970-talet. F. n. finns 33 doktorander, alla formellt inskrivna i Uppsala där den enda forskarutbildningen finns.

Gruppen skisserar även i vilken riktning strävandena till *musikalisk förnyelse* borde gå.

Ovanstående översikt av musikvetenskapen idag antyder att en samhällsinriktad forskning (musiksociologi, musikantropologi etc.) har börjat växa fram de senaste 10 åren. Detta är en tendens som också finns internationellt. De traditionella historiska och ljud (not) strukturinriktade metoderna har kompletterats med naturvetenskapliga, beteendevetenskapliga, samhällsvetenskapliga och antropologiska metoder. Intresset för musikens användning, funktioner och sociala sammanhang har ökat mycket starkt de senaste åren.

Den nya inriktningen inom musikvetenskapen kan nog delvis ses som ett resultat av den erfarenhet som gjorts av praktiskt utövande musikmänniskor, att samhällets strukturomvandling, dvs. nya produktionssätt som för med sig nya sociala miljöer, har gått så fort att formerna för musik inte hunnit förändras lika fort. Detta innebär att de nya miljöerna inte fått sitt eget musikliv. Det finns i dessa miljöer liksom i alla andra mänskliga kulturer ett behov av fungerande musik, men dessa former för och av musik har i de flesta fall ännu inte hunnit växa fram.

Den ovan skisserade situationen har lett till två olika huvudlinjer inom de senaste decenniernas *musikaliska förnyelse*.

Den ena linjen går ut på att skapa en musik som både är anpassad till marknadsekonomi och hjälpligt kan tillfredställa behovet av musik i de nya miljöerna. Detta är vad vi brukar kalla den kommersiella musiken, eftersom dess utformning

främst styrs av marknadsekonomins krav och först i andra hand av det verkliga behovet i de nya miljöerna. Bl. a. använder man sig av marknadsföringstekniker som mer är avsedda att skapa efterfrågan än avslöja behov. Till denna sektor hör både den rent kommersiella musikindustrin som drivs med vinstmotiv och de allmänfinansierade musikinstitutioner som är uppbyggda efter och styrs av marknadsekonomiska modeller, t. ex. konsert- och operahus, de flesta icke-kommersiella radio- och TV-företagen etc.

Den andra linjen utgörs av grupper av musikutövande människor i de nya miljöerna som i sin verksamhet försöker finna fungerande musikaliska former för sin miljö. En del av dessa människor är s. k. amatörer, dvs. försörjer sig på annan produktion än musikalisk, andra är yrkesverksamma som musikskapare, dvs. försörjer sig på att tillfredställa behovet av musik. Verksamheten går inom denna förnyelselinje omedvetet och oorganiserat eller medvetet och organiserat ut på att avslöja, kartlägga och tillfredställa de verkliga behov av musik som finns i de nya sociala miljöerna (livssituationerna). Linjen har kallats den "icke-kommersiella", den "alternativa", den "progressiva" m. m.

Den kommersiella förnyelselinjen har sedan länge tillämpat en intim koppling mellan forskning och förnyelse. De stora företagen inom musikindustrin har forskningsavdelningar som sysslar med musiksociologi och inte minst musikpedagogik i meningen framtagning av effektiva former för överförande av musikaliska vanor och beteenden från en grupp eller en individ till en annan. Eftersom den kommersiella linjen också är nära lierad med massmedia har man givetvis koncentrerat sig på former för massmediapedagogik och masskommunikation. Denna forskning är till större delen hemligstämplad.

Inom den andra linjen har musikvetenskaplig forskning tillämpats i mycket liten skala. Detta beror på att institutionerna för musikvetenskap och musikutbildning hittills till stor del sysslat antingen med grundforskning eller historiska problem eller varit helt inriktade på att utbilda folk för sociala miljöer som var dominerande när dessa institutioner fick sin nuvarande form under 1800-talets slut och 1900-talets början. Det innebär att dessa institutioner alltmer kommit att konservera kunskaper, färdigheter och pedagogiska former som gradvis förlorat sin förankring i samhället i övrigt. Det är nu av största vikt att ändra detta och finna sätt att knyta samman den institutionella musikundervisningen och forskningen med den musikaliska förnyelse som går ut på att tillfredställa de verkliga behoven av musik i de nya miljöerna.

Medvetenheten om det ovan skisserade förloppet har gradvis vuxit i vårt land och på andra håll i världen. Studier av kulturanthropologer som Oscar Lewis och pedagoger som Paulo Freire har klart visat att om inte en allsidig utveckling av nya kulturformer får ekonomiska möjligheter och stöd av systematisk forskning och medvetandegörande pedagogik kommer obalansen mellan den snabba tekniska utvecklingen och den långsamma "naturliga" framväxten av nya kulturformer att öka allt mer. Detta leder till allt fler lokala och nationella sociala katastrofer – till total passivisering och apati. Dessa gradvis framväxande insikter speglas bl. a. i den nya kulturpolitiken och i OMUS' 22 punkter.

Bland forskarna insåg många redan tidigt vikten av att göra sina resultat lätt-tillgängliga ("populärvetenskapliga" framställningar). På senare år har många forskare gått in för att kombinera forskningen med omedelbar aktiv spridning av resultaten t. ex. i form av TV- och radioprogram eller läromedel (skolradio, skivor och häften). En del har själva börjat en dialog med individerna i de undersökta musikmiljöerna genom direkt feedback av resultaten för att åstadkomma förändring, förnyelse. Detta har kallats "aktionsforskning".

Bland pedagoger och artister har en liknande utveckling ägt rum. Här har den ökade medvetenheten om nödvändigheten av fungerande musikformer i de nya miljöerna tagit sig uttryck i olika former av "animatörs-" verksamheter, uppsökande

verksamhet och s. k. samhällsarbete på musikområdet. En del av denna verksamhet har gått ut på att få gamla musikstrukturer att fungera i de nya sammanhangen (s. k. "omfunktionering"), andra mer direkt på att skapa nya strukturer (ljudverkstad, ljudlek, musiklådor, experiment i otaliga små band med el.-instrument och live-elektronik etc.).

Det är av stor vikt att den redan i praktiken påbörjade aktiva kontakten mellan forskning och musikalisk förnyelse får samhällets stöd på ett helt annat sätt än hittills.

Resurserna för ett systematiskt samarbete mellan forskning och en ickekommersiell musikalisk förnyelse är idag helt otillräckliga jämfört med den kommersiella sidans resurser. De flesta av de ovan nämnda artistiska och kulturpedagogiska verksamheterna har inte utvärderats vetenskapligt.

Bristen på forskningsresultat och medveten ickekommersiell förnyelse på musikområdet och kulturområdet i stort har bl. a. lett till kriser inom samhällsplanering och massmedia. Man finner att relevanta fakta och aktivitetsformer för att uppnå den nya kulturpolitikens mål i stor utsträckning saknas.

Gruppen skisserar olika förslag till kombinationsutbildningar, där insatser från musikvetenskap och musikhögskola ingår, ett musikpedagogiskt centrum samt en musikpedagogisk professur. Dessa förslag behandlas av OMUS nedan (6.2 och 6.6).

Gruppen föreslår slutligen att en särskild musikforskningsnämnd tillsätts med följande uppgifter:

- att ge och förmedla råd och synpunkter på planerade forskningsprojekt
- att vara remissinstans och referensgrupp i frågor som rör musikforskning
- att hjälpa till att skaffa pengar till forskningsprojekt
- att ta egna initiativ beträffande musikforskning och fördela egna medel till sådana.

Gruppen säger avslutningsvis att denna forskningsnämnd skulle samarbeta intimt med forskningsråd, kulturråd och andra anslagsbeviljande organ. Ordet "forskning" bör enligt gruppens uppfattning i detta sammanhang ges en vid mening och förutom strikt vetenskaplig forskning även innefatta försöksverksamheter och musikaliska förnyelse- och utvecklingsprojekt.

OMUS har ovan i 3.2.2 framfört som sin uppfattning att "forskning" och "vetenskap" inte utan vidare kan ges en sådan ny språklig innebörd. OMUS har där framhållit angelägenheten av att "forskning" och "vetenskap" i den nya högskolelagen kompletteras med sådana termer som kan täcka in det konstnärliga och pedagogiska utvecklingsarbete som ingår i den högre musikutbildningens ansvar. OMUS föreslår även att Forskarutbildningsutredningen (FUN) får i uppdrag att särskilt beakta forskarrollens motsvarigheter på kulturutbildningens område.

Det musikpedagogiska utvecklingsarbete OMUS f. n. bedriver sker helt på expertbasis. När den av OMUS föreslagna reformen träder i kraft, bör en del av dessa insatser permanentas och ingå som reguljära delar av lärarfunktionerna vid högskolorna. OMUS kommer nedan att föreslå kombinationsutbildningar, inrättande av en musikpedagogisk professur, organisation av ett musikpedagogiskt centrum och i kapitel 9 lämnas förslag om hur forsknings- och utvecklingsarbetets motsvarighet inom musikhögskolorna skall kunna organiseras genom *utvecklingsgrupper* och hur utvecklingen av musikutbildningen skall handläggas av den s. k. UMU-gruppen

inom UHÄ efter 1977-07-01. OMUS diskuterar i avsnitt 9.3.3.4 även möjligheten att skapa en "konstnärlig fakultet" gemensam för kulturutbildningarna för tvärkulturella forsknings- och utvecklingsprojekt o. d.

6.1.4 *Komponist – arrangör – "musikmakare"*

En rad uppmärksammade inlägg i debatten har på senare år gjorts om yrkesrollen tonsättare – komponist i relation till övriga musikerroller. Viss kritik har bl. a. framförts mot den mer exklusiva form av kompositionsutbildning som hittills funnits lokaliserad till Stockholm med en särskild professur i komposition. Ett gemensamt drag i artiklar av bl. a. Folke Rabe¹ och Jan Bark² och en skrivelse från Föreningen Svenska Tonsättare liksom i G Buchts expertmaterial är att man måste "avdramatisera" komponistrollen. En ljudbyggande, skapande attityd bör känneteckna all musikundervisning och allt musicerande.

I tidigare traditioner i europeisk musik, liksom i afro-amerikansk tradition och folkmusikaliska sammanhang, oftast även i populärmusik och dansmusik, är rollen som musiker – musikanter en syntes av komponist, arrangör, ensembleledare och instrumentalist, förenad i en samlad funktion och i en och samma person.

Folke Rabe har som ett översättningslån lanserat termen *musikmakare* (music maker). L Reimers ger i den internationella översikten (se bilaga 5) intressanta exempel från USA, Canada och England på hur man nu åter söker integrera de kreativa musiker- och musiklärarrollerna: tonsättaren i klassrummet, *comprehensive musicians* ("allomfattande musikanter") etc. Det ovan skisserade synsättet var bakgrunden till att OMUS använde termen "kreativa roller" vid beskrivningen av de i jämförelse med den traditionella tonsättaren vidgade musikskaparrollerna.

Den av den traditionella rollfördelningen betingade motsättningen musiker – komponist tog sig uttryck i att man då från musikerhåll kritiserade ordvalet, eftersom man menade, att OMUS' term kunde uppfattas så att orkestermusikerrollen icke var att betrakta som kreativ utan som en enbart reproducerande funktion, OMUS anser – som framgår av grundsynen i våra förslag – att alla musikeryrkesroller skall vara kreativa, alltså ett betraktalesätt som överensstämmer med F Rabes syn på "musikmakaren".

Experten G Buchts uppgift var att som kreativa roller närmare beskriva de yrkesroller som har att göra med skapandet av "en musikrepertoar som ännu icke existerar".

Bucht skiljer i sitt material på noterad, improviserad och bandad musik. I det sistnämnda ingår en rad olika former av tekniskt mekaniskt framställd musik. När det gäller produktionssituationen skiljer han på individuell musikuppfinding och kollektiv. Han föreslår att komponist/arrangörsutbildning skall förläggas till i varje fall musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Antagningvillkoren bör vara generösa, bl. a. i den meningen att redan visat intresse i sig är en merit. I utbildningen skall ingå allmän samhällspraktik, och den skall organiseras både som allsidig basutbildning och specialiserad påbyggnad.

En rad arbetsfält nämns för framtidens komponister/arrangörer av musik:

1) "konsertsalen" i vid mening, "podie-musik" där musiken är skapad

¹ Utbildning för musikmakare, Nutida musik, 4 1973/74.

² Synpunkter på kompositionsundervisning, Nutida musik, 4 1974/75.

för ett förhållande musiker/publik. Problem har uppstått genom att den nutida experimentella musiken inte funnit gensvar hos stora publikgrupper. Ensemblerna spelar en stående äldre repertoar. Ökat behov av nykomponerad musik kan emellertid förväntas genom de nya kulturpolitiskt motiverade anslagen till musik i föreningar och ensemblernas uppsökande verksamhet, liksom den form av beställningar av musik för regionensembler etc. som sker bl. a. genom Rikskonserter.

2) *amatörverksamheten* som också förutsätts få utökat stimulansbidrag behöver musik för alla nivåer.

3) *teater, film, etermedia*, inte minst de sistnämnda, behöver en för mediet särskilt skapad musik.

4) *trossamfunden* – kyrklig musik för allsång, körsång, ensembler etc. Till denna kategori kan även föras musik för olika *folkrörelsers* behov.

5) *skolorna*.

Därtill kommer att kommuner/landsting kan tänkas anställa komponister för vissa perioder att verka inom resp. region. Bucht talar även om behovet av musikskapare som lärare och menar slutligen, att experimentatorn, den frie forskaren, i sig är en viktig yrkesroll.

”Utrymme för kreativa utopier måste finnas. Svenskt musikliv kan icke vara betjänt av att enbart ha komponister som har som sin huvudsakliga uppgift att serva musikavsnämarna. Man behöver tvärtom även komponister som struntar i all yrkesrollsmusik, som i sig förenar experimentatorn, utopisten, anarkisten, ja t. o. m. destruktivistens egenskaper.”

Expertförslaget sändes på remiss till en rad berörda organisationer. Några menade i kritiska kommentarer, att Bucht trots allt för mycket beskrivit en traditionell tonsättarroll och att han varit för optimistisk när det gäller komponisternas arbetstillfällen. Föreningen svenska tonsättare (FST) har t. ex. gjort en undersökning av andelen svensk musik i symfoniorkestrarnas generalprogram (Tonfallet 3:76) som visar att levande svenska tonsättare f. n. svarar för endast 10 % av det totala utbudet. Andra framhöll, att Bucht för litet beaktat rekryteringsproblemen; den skapande attityden borde främjas redan i den förberedande utbildningen och de kreativa begåvningarna uppmuntras. I en kommentar betonas vikten av att anknyta till våra folkliga traditioner i form av kollektiv improvisation (vardagens musikaliska kreativitet). En del kritiker hävdar särskilt energiskt att de som skapar inte får sälja sig på avnämarnas villkor. Försök att skapa ”alternativ musik” till den kommersiella innebär allvarliga risker, att man blir underställd kommersialismens villkor. De som utbildar sig till kreativa roller skall präglas av stark social medvetenhet, men det skall inte betyda att de måste binda sig vid samhällets villkor. De skall skapa sina egna studiemål.

OMUS kommer i sitt förslag att lägga in musikaliskt skapande (gestaltning) som en ledande princip i alla linjers utbildningsplaner. OMUS anser att i varje fall elementära kurser för arrangörer och komponister bör förekomma som fördjupning och påbyggnad i alla musikhögskolor. Dessa kurser skall organiskt höras samman med sådana inslag i den obligatoriska basutbildningen. Häri ingår också det skapande av ny musik som behövs som underlag för musicerande inom den högre musikutbildningen själv.

OMUS vill också betona vikten av att det musikaliska skapandet icke

isoleras från övriga konstnärliga uttryck och kommunikationsformer. På det kreativa området är samverkan nödvändig med dans, drama, film, bild och dikt.

6.1.5 Ensembleledare och dirigent

Heltidsanställningar eller heltidssysselsättning som ensembleledare förekommer endast inom Regionmusiken och i fråga om vissa ensembledirigenter (kapellmästare) o. d. Kvalificerad dirigentutbildning med sikte på sådan yrkesverksamhet förekommer enbart vid musikhögskolan i Stockholm, där endast några få genomgår utbildning. Åren 1970–1975 har sammanlagt 8 personer utbildats till dirigenter.

Ensembleledarefunktionen förekommer f. n. huvudsakligen som del av en verksamhet som lärare, kyrkomusiker eller ev. musiker. Inte sällan är det fråga om att man förenar en ensembleverksamhet som musiker (sångare) på högsta nivå med en funktion som pedagog eller ledare på lägre nivåer i ungdoms- eller amatörverksamhet.

Ensembletyper av de mest skiftande slag förekommer i den frivilliga undervisningen. Följande torde vara de mest förekommande i dagens musikskolor:

Ungdomssymfoniorkester	Blåsorkester
Stråkorkester	Storband
Spelmanslag	Jazzgrupp
Gitarrensemble	Popband
Mandolinensemble	Blandad ensemble
Blockflöjtensemble	Kör
Trio, kvartett etc.	Öppen grupp

Ensembleledaren har i regel en pedagogisk och instruerande roll samtidigt med den egentliga ledarfunktionen. En viktig del av ensembleledarnas arbete består i förenkling, transkription av musik eller egna arrangemang anpassade till den grupp de arbetar med.

OMUS har i uppdrag enligt 1970 års direktiv att föreslå en utbildning till korister. Enligt OMUS' uppfattning bör ingen utbildning av enbart korister ske, eftersom behovet av heltidsanställda sångare är litet. Däremot bör utbildningen organiseras så att de kvalificerade körsångarna samtidigt blir utbildade till pedagoger och ensembleledare. Försök med körledare- (körpedagog-) utbildning har startats vid musikhögskolan i Stockholm under läsåret 1975/76.

OMUS använder i rubriken till denna rollbeskrivning avsiktligt termen *ensembleledare*. I varje fall den grundläggande utbildningen bör gälla både ensemblesång a capella, ensemblesång kombinerad med instrumentensemble och ensemble med enbart instrument för att tillgodose det mångsidiga behovet. Det synes tidigare ha varit en brist i dirigentutbildningen, att den alltför ensidigt inriktats på instrumentensemble och för litet på vokalmusik.

OMUS föreslår nedan, att viss ensembleledarutbildning blir obligatorisk på lärarlinjen och kyrkomusikerlinjen, frivillig på musikerlinjen, att fördjupningsutbildning i olika typer av ensembleledarskap ges i direkt anknyt-

ning till denna basutbildning på samtliga tre linjer, och att dirigentutbildning anordnas som påbyggnad på musikerlinjen.

6.1.6 *Kyrkomusiker*

OMUS har inte tillsatt någon särskild grupp för att diskutera kyrkomusikernas yrkesroll, främst av den anledningen, att kyrkomusikerna som enda musikyrkesgrupp redan 1972 fått en reformerad utbildning.

Gällande utbildningsplan bygger på en behovsanalys efter liknande principer som nu tillämpas på övriga yrkesroller. En särskild grupp inom OMUS har i uppdrag att ge förslag till bl. a. förstärkningar av den s. k. lägre kyrkomusikaliska utbildningar som skall samordnas med övrig musikutbildning. Organister har inom svenska kyrkan ett fast reglerat tjänstesystem som även innefattar möjligheter till tjänstekombinationer kyrka-skola-kommun. Förslag har framlagts om att även för kantorer söka få till stånd förenade tjänster mellan kommun och kyrka med tanke på kantorens insatser i musikskolor etc. Regeringen har avvisat ändringar f. n. i detta syfte av gällande stadga, men hänvisar till OMUS' arbete med ny lärar- och pedagogutbildning.

Förändringar har på senare år skett i kyrkomusikens innehåll (se ovan 2.3.3) – svenska kyrkans musik har anpassats mer till nutida folkliga traditioner, samtidigt som kyrkor alltmer används som konsertlokaler, även för profan musik (se H. Göransson, "Musik i Herrans namn" i OMUS' bok *Vi tycker om musik*). Frikyrkorna har ett mycket rikt musikliv med en bred provkarta på former och stilar. De har inte framställt speciella krav på den högre musikutbildningens innehåll för egen räkning, kanske bl. a. beroende på att deras kyrkliga musik till stor del baseras på icke direkt yrkesmässig verksamhet. Deras representanter har dock ofta framhållit behovet av körpedagogisk utbildning. De kyrkliga samfundens ungdomsverksamhet betyder mycket för den förberedande utbildningen, vilket också avspeglar sig i det proportionellt stora inslaget av musikstuderande med kyrklig bakgrund. Svenska kyrkans studieförbund (SKS) och Frikyrkliga studieförbundet (FS) svarar för närmare hälften av hela studiecirkelverksamheten i musik. SKS hade 1974/75 7 000 cirklar med 111 000 deltagare, FS 6 200 cirklar och 100 000 deltagare av totalt resp. 36 000 cirklar med 430 000 deltagare.

OMUS föreslår i stort ingen förändring av kyrkomusikerlinjens innehåll utom vad beträffar det praktisk-pedagogiska inslaget, men vill samordna lägre och högre kyrkomusikalisk utbildning och anordna kurser för organist- och kantorexamina som fördjupningsvariant på musiklärarlinjen.

6.1.7 *Kombinationsyrken*

6.1.7.1 *Tekniska yrken*

Samhällslivets snabba förändringar har drivit fram behov av en rad yrken och tjänster som för kort tid sedan var okända. Den tekniska utvecklingen i etermedia, fonogram och produktion av "mekanisk musik", elektronmusik etc. har medfört nya musikyrken, såsom varierande slag av musiktekniker,

studiotekniker och ljudingenjörer. I Tyskland, England och Polen förekommer särskilda utbildningar av kvalificerade ljudtekniker, "Tonmeister". Sveriges Radio har lämnat OMUS ett värdefullt material med en internationell översikt över musikteknisk utbildning. Det mesta av sådan utbildning sker f. n. i vårt land internt inom företag, någon utbildning för musiktekniker i teater- och konsertsammanhang förekommer knappast f. n. Behovet av kvalificerade tekniker kanske numerärt inte är så stort att det skulle berättiga till att anordna allmänna utbildningslinjer för detta ändamål, men utbildningar måste i alla händelser anordnas i form av lokala linjer osv.

En annan typ av tekniker som i varje fall indirekt har med musikutbildning att göra är forskare, ingenjörer och projektörer med kunskap nog för att bevaka vår allmänt hotade akustiska miljö vid industrianläggningar, bostadsbyggande och allmän samhällsplanering.

6.1.7.2 Kulturkommunikation

I den kulturpolitiska debatten används ofta ordet "kulturförmedlare" bl. a. i Kulturrådets betänkande *Konstnären i samhället* (SOU 1975:14). Enligt OMUS' uppfattning är termen något missvisande och förlegad på det sättet att den snarast knyter an till 60-talets av kommersiellt språkbruk påverkade syn på produktion, distribution och konsumtion av kultur. Ordet "förmedla" i pedagogiska sammanhang kritiseras även i *Riktlinjer för läroplansöversyn* (Aktuellt från SÖ 1975/76:42), eftersom det hör ihop med en auktoritär lärarroll. OMUS vill hellre använda ordet "kulturkommunikation" än kulturförmedling.

I kulturpolitisk mening torde den bästa kulturkommunikatören, om man därmed avser den som lyckas inspirera andra till kulturell aktivitet, vara den som tillhör samma socialgrupp, som är arbetskamrat etc., med andra ord den som har en ställning motsvarande studiecirkeledaren i folkbildningsarbetet. De erfarenheter som gjordes vid försöken med uppsökande verksamhet på arbetsplatser för att intressera för vuxenutbildning (FÖVUX) visar att människor naturligt påverkas starkast av dem som de identifierar som sitt eget folk.

En annan lämplig "kulturkommunikatör" är den konstnärligt verksamme, t. ex. den skicklige yrkesmusikern, som kan uppträda som "animatör" och inspiratör.

Svårast att lyckas om det gäller att inspirera till kultur borde den ha som uppfattas ha en mer traditionell lärarroll liknande t. ex. den traditionella föreläsarens.

Det ovan sagda gäller främst kulturaktiviteter i folkrörelser bland det stora flertalet människor. Inom massmedia: i pressen, radio och TV, liksom i institutioners utåtriktade verksamhet finns roller som journalister och vad som med en vag yrkesbeteckning, som kan täcka många olika arbetsinsatser, kallas "producenter". Nära besläktade med dessa är de som arbetar i biblioteken som numera har en betydande öppen verksamhet också med fonogrammusik och lyssnarciklar.

En rad administrativa poster i massmedia, muséer, kulturnämnder och musikinstitutioner borde besättas med människor som genomgått viss musikutbildning.

OMUS föreslår nedan *en linje för kulturkommunikation* där det finns olika kombinationer av praktisk och teoretisk musikutbildning tillsammans med andra högskoleämnen.

6.2 Yrkesområden i stort – allmänna utbildningslinjer

6.2.1 *Principer för indelning i linjer*

När man sammanfattar yrkesrollsmaterialet (6.1), finner man, att de yrken som musikutbildningen siktar till syns ha i princip två olika inriktningar.

I det ena fallet är den yrkesverksamme främst inriktad på att uttrycka sig musikaliskt på konstnärligt kvalificerad nivå: det kan innebära att sjunga eller spela för och med olika publikgrupper, att som ensembleledare studera in och leda musikverk eller att arrangera och komponera musik som är avsedd att framföras.

I det andra fallet är yrkesverksamhetens huvudsakliga syfte att undervisa olika grupper om musik, att stimulera och inspirera till musicerande, att ge handledning i instrumentspel, sång, gehör, ensemblemusicerande etc.

I det första fallet är det fråga om *musikerfunktioner*, i det andra *lärarfunktioner*. Erfarenheten visar att dessa funktioner sällan finns renodlade hos den enskilde. Det vore därför felaktigt att konstruera utbildningarna så, att musikerstuderande konsekvent ginge miste om pedagogisk utbildning, eller att lärarkandidater inte kunde utveckla ett relativt kvalificerat musicerande.

I fråga om vissa yrken, t. ex. kyrkomusiker, är det tydligt att de kräver både konsertanta och pedagogiska specialfärdigheter. Detsamma gäller den yrkesroll som OMUS i förarbetena kallat instrumentpedagog med en verksamhet parallellt som lärare och musiker, t. ex. stämledare i amatörorkestrar o. d., ensembleledare osv.

Det förefaller dock OMUS ändamålsenligt att i stort avgränsa utbildningarna efter de två principiellt olika yrkesinriktningarna genom en fördelning på två allmänna utbildningslinjer:

1. *en utbildningslinje för musiklärare och*
2. *en utbildningslinje för musiker.*

Till utbildning inom musiklärarlinjen hänförs de som siktar till vad som i yrkesrollsmaterialet kallades lärarroller eller breda-pedagog-roller. Musikerlinjen avses täcka de behov som instrumentpedagoggruppen och artistgruppen anfört som väsentliga.

En sådan uppdelning kommer också att förenkla det administrativa förarbetet vid resursfördelningen i den nya högskolan, eftersom *musikerlinjen* förs till sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken och *musiklärarlinjen* förs till sektorn för utbildning för undervisningsyrken.

6.2.2 Kyrkomusikerlinjen

Kyrkomusikerlinjen har i direktiven för högskolereformen förts till sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken. Dess ställning i förhållande till de i 6.2.1 föreslagna två allmänna utbildningslinjerna kräver en särskild diskussion.

Linjen har redan fått en studieorganisation anpassad till högskolesystemet och följer sedan 1972 en av OMUS fastställd allmän studieplan.

Eftersom linjen redan tillämpar OMUS-principen med yrkesanknytning, finns inget behov av att ompröva dess ställning som allmän utbildningslinje eller studieplanens innehåll. Det som sannolikt behöver förändras med anledning av förslagen i detta betänkande är den praktisk-pedagogiska utbildningen för dem som väljer de föreslagna fördjupningsalternativen inom lärarlinjen.

Det system med centralstyrda läroplaner som tillämpades 1972 inom universitetsområdet och till vilket kyrkomusikerlinjen anpassades skall enligt förslag till ny högskolelag ersättas med ett mer decentraliserat system. Endast utbildningsplanen skall vara centralt fastställd; kursplanerna skall beslutas lokalt. Det skulle för kyrkomusikerlinjens del innebära att åtminstone en del av de kursplaner OMUS hittills fastställt ersätts med rekommendationer. En särskild expertgrupp inom OMUS är f. n. sysselsatt med en översyn av linjens kurser.

Flera argument kan anföras *för* att kyrkomusikerlinjen bör arbeta i nära samband med musiklärarlinjens ansvariga inom en musikhögskola. Den inriktning på musikens sociala och kommunikativa funktioner och den genbredd som bör prägla lärarlinjen, torde vara synnerligen önskvärd för framtidens kyrkomusiker med tanke på deras aktivitet i trossamfundens församlingsarbete.

Kyrkomusikerlinjen har redan nu riksgiltig antagning med gemensamma prov, ett system som också kan förordas för lärarlinjernas del, men som knappast kan komma i fråga för musikerlinjen. Den utbildningsplan som följs inom kyrkomusikerlinjen kommer som framgår av OMUS' förslag i det följande att likna lärarlinjens snarare än musikerlinjens i fråga om fördelningen mellan kursmoment, t. ex. om man ser till de proportionellt stora inslagen av vad OMUS kallat ämnesblocken "Musik och samhälle" och "Material för musikalisk gestaltning", av ensembleledning m. m. I avsnitt 6.3.2 föreslås den planerade praktiken på lärarlinjen bli knuten till arbetsfält i skola, folkbildning och frivilligt musikliv. En sådan typ av praktik, organiserad genom lärarhögskolor, bör ge framtidens kyrkomusiker goda kontakter för kommande verksamhet i svenska kyrkan eller frikyrkliga samfund. I varje fall tidigare kombinerade många en kyrkomusikalisk utbildning med utbildning för lärarbehörighet. I den nya utbildningsmodellen kan detta ske så att kyrkomusikerlinjens studerande auskulturer och praktiserar i skolor på samma villkor som lärarlinjens.

Inom musiklärarlinjen bör å andra sidan tillfälle ges för vissa lärarkandidater att specialisera sig på kyrkomusik till den nivå som motsvarar nuvarande organist- och kantorsexamen. Behovet av församlingsmusiker, studiecirkelledare, ungdomsledare etc. i trossamfundens musikverksamhet är f. n. mycket stort. Här kan alltså en samverkan mellan linjerna skapa en

naturlig, för båda parter värdefull koppling mellan kyrkomusiker och de musiklärare som väljer kyrkomusikalisk fördjupning.

Mot en koppling kyrkomusikerlinje – lärarlinje talar att teologi och religionsvetenskap förts till sektorn kultur- och informationsyrken och inte till sektorn för undervisningsyrken.

I den lokala musikhögskolans organisation bör det enligt vår mening vara mest ändamålsenligt att föra linjen till den avdelning som vi i kapitel 9 nedan kallar "avdelningen för utbildning av musiklärare, kyrkomusiker och kulturkommunikatörer m. m." Kyrkomusikerlinjen bör beträffande kursinnehållet ledas av en särskild linjedelegation under linjenämnden för musiklärarutbildning m. m.

Eftersom kyrkomusikerutbildning planeras förekomma endast på sådana musikhögskoleorter där både musiker- och musiklärarlinje finns, kommer kyrkomusikerna i naturlig kontakt med studerande inom båda linjerna. Linjens ev placering i anslutning till linjenämnden för musiklärarutbildning kommer därför på intet sätt att försämra möjligheterna för kyrkomusikerlinjens studerande att samverka inom skolan också med blivande musiker.

När det gäller de budgetmässiga frågeställningarna på UHÄ- och regionstyrelsenivå, bör det vara möjligt att bibehålla den sektorsindelning som föreslagits av den Centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75). Denna indelning innebär att kyrkomusikerlinjen förs till sektorn för utbildning till kultur- och informationsyrken tillsammans med bl. a. musikerlinjen och linjen för kulturkommunikation.

6.2.3 Pedagogisk utbildning inom musikerlinje – specialiserade pedagoger

Viss pedagogisk basutbildning bör erbjudas *alla* musiker bl. a. med hänsyn till den allmänna beredskap för uppsökande verksamhet bland nya typer av publik som den nya kulturpolitiken förutsätter; därtill måste vad OMUS vill kalla *specialiserade pedagoger* få en omfattande pedagogisk skolning delvis av samma art som musiklärarens, samtidigt som deras högt specialiserade färdighet på ett huvudinstrument eller inom vissa genrer gör att deras utbildning dock i regel måste föras till samma linje som musikerutbildningen.

Man bör kunna tänka sig tre huvudtyper av specialiserade pedagoger utbildade inom musikerlinjens ansvarsområde. Det finns självfallet olika varianter av och kombinationer mellan nedanstående typer.

Instrumentspecialiserade pedagoger

Instrumentspecialister kan vara mer eller mindre genrebreda beroende på instrumentet och deras personliga intresse och begåvning. De kan i vissa fall kombinera en hög specialiseringsgrad som konsertanta musiker med ett brett användningsområde som pedagoger. Som konkret exempel kan nämnas klarinettister (som ofta har saxofon som naturligt biinstrument). Inom musikerlinjen bör de få utbildning att spela i olika musikaliska stilar, även svensk folkmusik, jazz och pop, och samtidigt utbildas att undervisa och ge viss instrumental handledning i olika genrer. Man får dock räkna med att de kan vara högt specialiserade endast i en eller ett par genrer.

En sådan lärartyp bör bli värdefull i förberedande utbildning för mer avancerade elever, men kan även göra insatser på sitt specialgebit i konsertanta sammanhang, t. ex. i amatörorkestrar och andra små eller stora ensembler. Andra instrumentspecialiserade pedagoger kan vara relativt genbredda experter t. ex. på slagverk, sång (med ensemblerledning), piano m. fl. klaverinstrument.

Genrespecialiserade eller ämnesspecialiserade pedagoger

Denna kategori är för närvarande den vanligaste typen inom nuvarande musikpedagogutbildning, såsom pedagoger ofta specialiserade på europeisk konstmusik 1750–1900. Här bör förnyelse ske genom rekrytering bland sådana som nu är yrkesverksamma som skickliga instrumentalister och arrangörer inom de s. k. eftersatta repertoarområdena, för en 1-årig eller 2-årig grundläggande pedagogutbildning för verksamhet i skolor och cirklar. Hit hör t. ex. typen *jazzpedagog*, expert på att instrumentalt och verbalt förklara jazzens stilar och uttrycksmedel, eller en *folkmusikpedagog* som på samma sätt kan beskriva och illustrera dialekter i nordisk (svensk) folkmusik. Man kan i detta sammanhang också nämna pedagoger inom den *elektroniska musiken*, *ensembleledarpedagoger* eller experter på *gehör*, *satslära* och/eller *komposition* och *arrangering*. Sådana genre- eller ämnesspecialiserade pedagoger kan sannolikt inte beredas full tjänst inom i varje fall en mindre kommun, men kan bli mycket anlitade i en region eller i flera samverkande musikskolor utöver att de givetvis förutsätts bedriva parallell konsertverksamhet eller liknande. De kan göra värdefulla insatser inom den högre musikutbildningen och t. ex. som traditionsbärare och specialister inom sina respektive genrer vara av avgörande betydelse för en förnyad utbildning vidgad till nya områden.

Musikerutbildade med pedagogisk påbyggnad

Musiker som är instrumentalspecialister bör beredas tillfälle att utöver grundläggande musikerutbildning genomgå en frivillig pedagogisk *påbyggnadsutbildning* för att kunna fungera som pedagoger och praktikhandledare parallellt med konsertverksamheten. Med tanke på arbetsmarknadssituationen bör de flesta sångare, gitarrister eller konsertpianister skaffa sig en sådan pedagogisk påbyggnad.

Gemensamt för alla specialiserade pedagoger är en utbildning i allmän pedagogik och nybörjarmetodik på samma grunder som gäller för lärare (se 6.4.3).

6.2.4 *Skillnaden musklärare – specialiserad pedagog*

Yrkesbeteckningarna musklärare och musikpedagog används f. n. inte konsekvent. Handboken "Den kommunala musikskolan" använder genomgående för samtliga undervisare termen lärare. Den sektion inom Facklärarförbundet som bevakar även dessa "musiklärares" intressen och pedagogiska fortbildning kallas RSM = Riksförbundet Sveriges Musikpedagoger, medan musklärare och SÄMUS-utbildade lärare, huvudsakligen

verksamma i allmänna skolväsendet och ibland även i kommunala musikskolor ofta är medlemmar i MR = Musiklärarnas riksförbund. Nuvarande ettämneshögskoleutbildning leder till musiklärarexamen.

I en framtida organisation skulle man kunna få en viss reda i terminologin om man utgår från den linje vid vilken vederbörande är utbildad.

Utbildningslinjerna kommer som en konsekvens av kravet på anknytning till yrkesområdet i stort att skilja sig främst däri att blivande *musiklärare* får en bred basutbildning med sikte på öppen verksamhet i olika genrer och grupper; de får praktisk instrumentkännedom på en rad instrument och relativt omfattande kurser i vad OMUS kallar "Musik och samhälle" och "Material för musikalisk gestaltning". De motsvarar alltså som tidigare nämnts närmast en syntes av de båda yrkesrollerna bred pedagog och lärare i det allmänna skolväsendet i OMUS' förberedande grupparbeten.

Instrumentspecialiserade pedagoger däremot är redan från början inriktade mot en större instrumental färdighet. De kommer i de flesta fall *inte* att inom den grundläggande utbildningens tidsram kunna få musiklärarens breda sociala erfarenhet, men däremot bör de, om de har genomgått fullständig grundläggande utbildning (ca 8 terminer) ha fått omfattande skolning i arrangemang, ensembleledning och instrumentundervisningens metodik för alla stadier.

Inom musiklärarlinjen kan vissa studerande som utbildar sig med inriktning på instrumental nybörjarundervisning och ensemblespel hinna relativt långt i sin instrumentspecialisering och i sin utbildningsprofil komma specialiserade pedagoger ganska nära. Sådan genre- och ämnesspecialisering inom nutida musik, folkmusik, jazz osv. behöver inte, som i 6.2.3 förutsattes, i första hand komma ifråga för redan yrkesverksamma musiker, utan kan med fördel ske i fördjupningsutbildning också inom musiklärarlinjen. I så fall kan man alltså tala om musiklärare med specialisering på jazz, folkmusik etc.

För deltagande i fördjupningsutbildning och påbyggnadskurser i ensembleledning och komposition är genomgången musiklärarlinje en väl så god grund som musikerlinjen, och dessa kurser bör därför kunna följa på båda utbildningslinjerna. Andra påbyggnadsutbildningar kommer normalt att bygga på en speciell utbildningslinje, så bör exempelvis utbildning för viss solistisk verksamhet kräva genomgången musikerlinje på grund av att lärarlinjen inom tidsramen inte ger tillräckligt utrymme för långt drivna egna instrumentala studier. Påbyggnadskurser på musikerterapeutiska områden kommer att kräva en grund inom musiklärarlinje etc.

Begreppen *specialiserad pedagog* resp. *musiklärare* ger en anvisning om på vilken linje vederbörande har fått sin utbildning; läraren har en garanterad bredd genom sin basutbildning. Om den här föreslagna terminologin blir gängse efter reformen, kommer "musikpedagog" att bli en allmän term som endast anger att personen i fråga sysslar med någon form av musikpedagogisk verksamhet. Termen ger däremot ingen vägledning om vederbörandes pedagogiska eller musikaliska utbildning. I detta betänkande kommer vi konsekvent att undvika termen "musikpedagog" för att inte missförstånd skall uppstå.

6.2.5 Rytmiklärarutbildningen

Rytmiklärare utbildas för närvarande inom en särskild linje vid musikhögskolan i Malmö och vid Svenska Dalcroze-seminariet i Stockholm.

Rytmikpedagogiken utgår från principen att musikupplevelser kommer bäst till uttryck, då ett musikaliskt förlopp tolkas via kroppsrörelser. Det innebär ett speciellt intresse för elementära musikaliska beteenden och reaktioner. En sådan pedagogisk inriktning är inte bara av värde för fritt musicerande och skapande i grupp, utan innebär också en metodik av värde för träningen av gehör, improvisationsförmåga etc. på alla stadier. Mycket i den moderna rytmikpedagogikens synsätt och metodik borde påverka all utbildning av lärare och musiker.

Lärare i rytmik har börjat få en allt mer betydelsefull plats på musikundervisningens olika stadier, inte bara i förskolan, grundskolan och utbildningen av fritidspedagoger osv. Det gäller bl. a. utbildningen av förskollärarytbildare, inom musikterapiens olika områden och utbildning för insatser i omsorgsverksamhet. Rytmiklärarna får på så sätt viktiga användningsområden också inom den högre musikutbildningen och den förbättrande musikutbildningen. Av särskilt intresse är att utbildning i rytmik ger naturliga bryggor över till andra kulturutbildningar: dans, drama, bildkonst osv. Handboken *Den kommunala musikskolan* talar i sitt kap 6 om det ökande intresset för dans, drama och bild parallellt med musiken.

Det är alltså av många skäl angeläget att rytmiklärarutbildningen inte isoleras från den övriga högskoleutbildningen i musik utan organiseras så, att den ständigt kan påverka denna. Den bör föras samman med musiklärarlinjen och få karaktär av en särskild profilerad variant av dess fyraåriga utbildning. Utöver den gemensamma basutbildningen kan det tidsutrymme som andra lärarkandidater utnyttjar för instrumentspecialisering osv. användas för rytmikpedagogiska fördjupningskurser. Alla skolor med lärarlinje bör förutom rytmik i basutbildningen ge tillfälle till kortare eller längre fördjupningskurser i ämnet. Det understryker behovet av rytmutbildning på flera orter i landet.

Den grupp som arbetat med utvärdering av Svenska Dalcroze-seminariet har påvisat, att den nuvarande lokaliseringen av rytmiklärarlinje till endast Stockholm och Malmö har lett till en mycket ojämn fördelning av rytmiklärare med koncentration till dessa två regioner.

6.2.6 Kombinationsutbildningar

6.2.6.1 Nuvarande kombinationsmöjligheter

En av fördelarna med att musikutbildningarna fr. o. m. 1977-07-01 organiseras inom universitets- och högskoleväsendet är att många vägar därmed öppnas till olika kombinationsutbildningar. För närvarande förekommer sådana kombinationsmöjligheter, att i vissa fall studier i musikhistoria och musikteori inom musikhögskolorna kan tillgodoräknas vid musikvetenskapliga studier och vice versa. Vidare kan de provisoriska utbildningar av lärare i musik och annat ämne, där SÄMUS ingår, sägas vara en form av kombinationsutbildning.

6.2.6.2 Lärarhögskolans insatser i lärarlinjen

För närvarande svarar musikhögskolorna själva helt för lärarpraktik och pedagogisk och metodisk skolning av ettämneslärare och musikpedagoger.

OMUS' direktiv 1974 säger att OMUS bör utgå ifrån att den praktisk-pedagogiska utbildningen av ettämneslärare organisatoriskt sett t. v. bör vara knuten till den institution (musikhögskola eller motsvarande) som anordnar ämnesutbildningen. Om systemet innebär att musikhögskolan skall svara för hela den praktisk-pedagogiska utbildningen, har det uppenbara svagheter. Musikhögskolorna måste i detta fall utan direkt samband med all övrig lärarutbildning skapa egna kontakter med skolväsendet för praktik, ett eget handledarsystem osv. Lärarkandidaterna i musik får då lätt en särbehandling ute på skolorna. Det är föga rationellt, att musikhögskolorna måste bygga upp egna pedagogiska institutioner för undervisning i allmän-pedagogik, skolorganisation etc. Man kan tillägga den kulturpolitiska aspekten att musikhögskolorna inte får isoleras från övriga lärarutbildningar, kulturen får ej avskärmats från skolväsendet och vice versa.

I den framtida organisationen bör man utgå från att lärarhögskolorna skall svara för en del av den praktisk-pedagogiska utbildningen för musikhögskolorna. Härigenom borde musikhögskolornas anknäpning till den allmänna lärarrollen stärkas, och musikhögskolorna kan senare följa med i det reformarbete som 1974 års lärarutbildningsutredning (LUT 74) överväger för alla lärarkategorier.

Det vore lämpligt att lärarhögskolorna, som ju fr. o. m. 77-07-01 skall svara även för utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger, toge ansvar för de delar av basutbildningen som rör allmän beteendevetenskap, utvecklingspsykologi, gruppdynamik, klassrumsmetodik och studiecirkelmetodik, inlärningsmetodik liksom skolorganisation och principiella synpunkter på lärarrollen. Därtill bör lärarhögskolan ansvara för undervisningen om studieförbund och folkrörelser, kommunala musikskolan och övriga frivilliga musikorganisationer.

Likaså bör lärarhögskolorna svara för praktikadministrationen. Ett oefterslignligt villkor är dock, som närmare berörs nedan i avsnittet 6.3.3, att lärarhögskolorna anställer organisatörer och lärare med viss förankring i eller i varje fall god kännedom om musiklivets och musikundervisningens alla olika grenar, alltså icke som nu enbart undervisningen i det allmänna skolväsendet. Det gäller kontakterna med förskola, kommunal musikskola, folkhögskola, studieförbund och trossamfund, frivilliga organisationer av typen RSAO, körförbund etc. Om OMUS' förslag till lärarutbildning skall kunna få regionalt genomslag, bör flertalet lärarhögskolor runt om i landet engageras som praktikförmedlingar, medan de lärarhögskolor som ligger närmast respektive musikhögskola i första hand svarar för baskurser och närpraktik.

Huvudparten av lärarlinjens praktisk-pedagogiska utbildning bör ändå ske vid musikhögskolorna. Det är nödvändigt att metodikundervisningen i de praktisk-musikaliska delarna, dvs. i fråga om instrumentalundervisning, gehör, improvisation, rytmik, arrangering osv, sker där alla ämnesspecialister finns. Metodiken måste här integreras med ämnesstudierna.

Den nya musikhögskolorna bör *icke* fungera som en kombinationsutbildning i den mening att två högskoleinstitutioner bidrar med separata

inslag. Det är angeläget med hänsyn till den varvade praktiken att utbildningen fungerar enhetligt och samplanerat. Linjenämnden måste i detta fall ha en sådan styrfunktion, att lärarutbildningen icke upplevs som delad i två avdelningar. De som inom lärarhögskolorna engageras i musikutbildningen måste vara helt införstådda med musikhögskoledelens metodik och mål. Såvida det inom de blivande lärarhögskolornas organisation icke blir möjligt att uppfylla de krav på vidgade kontakter, nya personella resurser och konstruktion med varvad praktik, som OMUS' förslag förutsätter, bör vårt förslag omprövas i den del som rör lärarhögskolornas medverkan.

6.2.6.3 Musikvetenskap – musikhögskola, tvärkulturella kombinationer m. m.

De i avsnittet yrkesroller (6.1) nämnda musikyrkena med anknytning till journalistik, handel, teknik, vårdsektorn etc. borde få den praktisk-musikaliska delen av utbildningen förlagd till musikhögskola eftersom där finns utrustning och lärarspecialister. Det är naturligt att musikinslaget i sådana yrkesroller byggs upp genom att praktisk musik och musikvetenskap på olika sätt kombineras eller integreras. Omvänt måste det vara ändamålsenligt där det är geografiskt möjligt, såsom redan sker i Göteborg och Malmö, att lärare inom ämnesblocket Musik och samhälle tjänstgör i sambruk mellan musikvetenskap och musikhögskola.

Det har från musikvetenskapligt håll också betonats, att de som inriktar sig mot en senare forskarutbildning borde ha mer av praktisk-musikaliska färdigheter och kunskaper. På samma sätt som sker i Danmark och i många andra länder borde det också här i framtiden vara mycket vanligt att de som ägnar sig åt musikvetenskap toge 20-poängs-, 40-poängskurser o. d. i form av praktisk-musikaliska kurser vid musikhögskolor.

En brist i den hittillsvarande ordningen har varit att kombinationer mellan musikstudier och studier vid scenskola, dansskola eller i teater-, film-, konstvetenskap inte kan räknas samman i en examen. Det är synnerligen angeläget att möjligheter ges till olika "tvärkulturella" kombinationer med praktiska och teoretiska inslag inom sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken.

Den nu tydliga tendensen till isolerad utbildning inom musikyrkena måste på alla sätt motverkas. Inslag av "tvärkulturella" studerande på musikhögskolorna skulle föra med sig stimulerande kontakter med andra konstformer och vetenskapliga synsätt.

I fråga om exempelvis musikteknikerutbildning borde ett fruktbart samarbete med enstaka kurser och individuella linjer kunna etableras mellan Dramatiska institutet och musikhögskolorna, när det gäller musikens användning i olika sceniska och filmiska sammanhang, i etermedia etc. Likaså borde naturvetenskaplig eller teknisk utbildning kunna förenas med musikutbildning som grundval för senare forskning, t. ex. kring akustiska problem och elektronmusik. En annan tänkbar kombinationsmöjlighet är utbildningar inom vårdsektorn: till socialpedagog eller arbetsterapeut, där praktiskt musicerande borde vara ett värdefullt inslag. OMUS vill föreslå, att även naturvetenskapliga, tekniska och medicinska eller samhällsvetenskap-

liga studier skall kunna ingå i den kombinationslinje för kulturkommunikation OMUS behandlar i nästa avsnitt.

6.2.6.4 Kulturkommunikativ linje

Kombinationsutbildningar blir särskilt viktiga som underlag för de olika yrkesroller som *kulturförmedlare*, som den nya kulturpolitiken förutsätter.

En arbetsgrupp för grundutbildningsfrågor inom den fakultetsberedning för humaniora och teologi som är verksam inom UKÄ, har utarbetat förslag till en allmän utbildningslinje för kulturkommunikation, (H 75-information 1/76:PM bil 3).

Linjen bygger på en basutbildning om 20 poäng med stora inslag av allmän språklig skolning, kritisk analysmetod, kulturpolitik och sociologi. Till denna kan fogas ämnesområdesstudier på 60 till 100 poäng. Musik är icke nämnt i de exempel, som framlagts, men OMUS antar, att såväl praktisk-musikaliska studier som musikvetenskap kan fogas in bland ämnesområdena.

OMUS anser det i och för sig värdefullt, att högskolan anordnar en kulturkommunikativ linje i anslutning till den nya kulturpolitiken. Den koncentration på utpräglat kritiskt analyserande teoretiska ämnen och inriktningar som linjen företer i föreliggande exemplifierade förslag gör den emellertid föga ändamålsenlig, såvida dess syfte skall vara en utbildning för aktiv kulturförmedling i linje med kulturpolitikens mål. Som OMUS ser det, borde t. ex. en basutbildning för sådana yrkesroller i första hand ge mycket av reell kontakt med dem som kulturförmedlare skall kommunicera med: svenska folket i studiecirklar, fria och frivilliga rörelser och olika samhällsgrupper.

Basutbildningen bör, om de föreslagna teoretiska momenten ändå måste ingå, omfatta mer än 20 poäng. Vi räknar med, som också antyds i utkastet, att de slutgiltiga förslagen till kulturkommunikativ linje kommer att utarbetas i nära samråd med representanter för folkbildning och folkrörelser som kan tänkas anlita dessa "kulturkommunikatörer". Detta gäller även de delar av utbildningslinjen som hänför sig till olika ämnesområden. OMUS ser det nödvändigt, att en utbildning för kulturkommunikation håller kontinuerlig kontakt med olika arbetsfält under ämnesstudierna, så att dessa blir tillräckligt realistiska och praktiskt inriktade. Det är olämpligt att lägga praktikprojekten samlade sist i utbildningen.

Det är vidare synnerligen angeläget att högskolans (universitetets) lärare, på samma sätt som OMUS föreslår i fråga om musikhögskolorna, blir införstådda med vad de reella yrkesuppgifterna i kulturkommunikation innebär. Om man icke mer konkret och praktiskt inriktar linjen mot yrkesrollen måste det även vara mycket svårt att ange lämpliga dimensioner för en sådan allmän utbildningslinje med tanke på reella arbetsmarknadsbehov.

Departementschefen har i prop. 1975/76:135 s. 207 uttalat, att "någon egentlig längre grundutbildning för kulturförmedlande uppgifter inte bör införas." Han säger i det följande, att man bör satsa på mer differentierade insatser i form av vidareutbildning och fortbildning.

OMUS anser, att det finns risk för att en rad viktiga och värdefulla kombinationsutbildningar på kulturområdet kommer att bli missgynnade, om man inte med den vida definition av linjebegreppet som UKÄ-gruppen

ovan tillämpat kan sammanföra det rikt differentierade fältet till allmänna utbildningslinjer där även grundläggande utbildning kan ges relativt varierande innehåll. Vi förutsätter dock att linjerna blir mer verklighetsanknutna och yrkesanpassade än det ovan kritiserade förslaget.

I avsnittet 6.1.7 finns en rad kombinerade yrkesroller nämnda där musik ingår som väsentlig del i yrken inom journalistik, biblioteksverksamhet, socialpedagogik, psykoterapi, dramatik, filmarbete, ljudteknik. Alla dessa yrken borde enligt kommitténs mening kunna kallas kulturkommunikativa. Sådana yrkesroller kan lätt falla utanför högskolans intresse, om ingen instans känner särskilt ansvar för dem. De moment av praktisk musikalisk utbildning som bör ingå, oftast tillsammans med musikvetenskap i större eller mindre proportioner, får i konsekvens härmed en ännu mer profilerad karaktär i fråga om studiemål än utbildningarna för musiker, musiklärare och kyrkomusiker. Den torde dock i princip få så mycket gemensamt med lärarutbildningen i fråga om historiska, psykologiska och allmänmusikaliska inslag att dess linjenämnd kan ansvara för den mer detaljerade kursutformningen inom musikhögskolan och den förs till samma avdelning som lärare och kyrkomusiker.

OMUS vill därför föreslå, att en speciell variant av den allmänna utbildningslinjen för kulturkommunikation inrättas: en *allmän utbildningslinje för kulturkommunikation på musikområdet*.

Arbetsgrupper inom OMUS har framlagt förslag till utbildningsplaner för sådana varianter där musikvetenskap och praktiskt musik ingår i olika proportioner. Expertgruppen för forskning och musikalisk förnyelse har sålunda föreslagit en linje med inriktning på massmedia. Representanter för musikvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet och musikhögskolan i Stockholm föreslår en musikmedialinje.

6.2.6.5 Utbildning av kulturförmedlare. Folkhögskolans roll

Kulturrådets slutbetänkande "Konstnärerna i samhället" (SOU 1975:14) har i avsnittet 11.6.2 sid. 32–35, sid. 333–340 fört en principiell diskussion om hur kulturförmedlarutbildning borde anordnas. Här framförs att utbildningen till kulturförmedlande uppgifter främst bör anordnas som vidareutbildning av redan yrkesverksamma – dvs. dem som alltså redan behärskar det konstnärliga mediet i praktiken. Vidare bör utbildning för kulturförmedlaruppgifter inom olika rörelser främst vara en intern fråga för respektive rörelse.

OMUS understryker dessa synpunkter som riktiga och väsentliga även vid en tillämpning på musikområdet. Vi finner dock termen "kulturförmedling" alltför snäv, eftersom den antyder ett distributionstänkande – ett förhållande producent – konsument – som vi finner alltför begränsat när det gäller musikområdets aktiviteter. Vi tänker även på de nya möjligheter som öppnas genom anslagen till experimentverksamhet på amatörområdet och de vida ramarna för anslagen till program i föreningslivet.

Kulturrådet finner folkhögskolorna med deras ofta naturliga anknytning till folkrörelser och deras regionala verksamhet vara särskilt lämpliga för kulturförmedlarutbildning. OMUS ansluter sig helt till denna uppfattning i kulturrådsbetänkandet. I form av intern fortbildning i olika rörelser an-

ordnas på många folkhögskolor redan kulturförmedlarkurser med inslag av musik. På folkhögskolorna finns också stora möjligheter till den "tvärkulturella" kontakt OMUS finner nödvändig för att bryta musikens isolering. Det bör vara en viktig uppgift för folkhögskoleutredningen i dess fortsatta överväganden om folkhögskolans roll i högskoleorganisationen att bedöma, hur delkurser inom högskolelinjer för kulturkommunikation kan förläggas till folkhögskola, även den variant OMUS föreslagit under 6.2.6.4 med praktisk-musikaliska inslag. Departementschefen har i Prop 1975/76:135 s. 208 uttalat, att kulturförmedlarutbildning i första hand bör läggas på folkhögskolor, men utesluter inte, att även högskoleutbildning kan förekomma. Det bör gå att finna kontaktvägar mellan folkhögskolans och högskolans utbildningar.

6.2.6.6 Sammanfattning

OMUS föreslår att musikhögskolan utöver att svara för de tre allmänna linjerna för musiker, musiklärare och kyrkomusiker skall stå öppen för utbildningar i kombination med andra högskoleinstitutioner eller arbetsenheter.

OMUS föreslår bl. a., att den allmänna utbildningslinjen för kulturkommunikation får en speciell variant med inriktning på musikområdet. Vi föreslår vidare, att man i fråga om den föreslagna linjen för kulturkommunikation gör den mindre teoretiskt inriktad och mer praktiskt inriktad på kommunikation i egentlig mening, liksom att praktisk musik i olika kombinationer med musikvetenskap skall ingå i linjens ämnesområden.

OMUS anser att folkhögskolan vore ett naturligt forum för kulturkommunikativ utbildning, särskilt i form av olika tvärkulturella vidareutbildningar av musiker och musiklärare, och att folkhögskoleutbildningen i sitt andra betänkande bör överväga om sådan högskoleutbildning kan förläggas till folkhögskola.

OMUS anser vidare, att man vid dimensionering av en treårig allmän utbildningslinje för kulturkommunikation måste beakta, att behovet av "kulturförmedlare" i mycket stor utsträckning kommer att täckas genom vidareutbildning av redan yrkesverksamma och intern utbildning inom folkbildningsorganisationer o. d.

6.2.7 *Instrumentbyggare, pianostämmare etc*

F. n. finns inom musikhögskolan i Stockholm en utbildning av pianostämmare. Enligt OMUS' uppfattning faller en fullständig grundläggande utbildning av pianostämmare utanför vad en arbetsenhet för utbildning i musik på högskolenivå (musikhögskola) bör ansvara för. Instrumentbyggare, pianostämmare osv. bör utbildas inom särskilda yrkestekniska linjer inom gymnasieskolan. Pianostämmarutbildningen är f. ö. under utredning inom SÖ.

Inom högskolan bör däremot mer än nu praktisk instrumentvård i fråga om alla instrument ingå i momentet praktisk instrumentkännedom. Kurser i enkelt instrumentbygge för pedagogiska ändamål bör ges som fritt val

och fördjupning, liksom självfallet kurser om konstruktion och vård av olika äldre instrument och deras varianter inom folkmusik och konstmusik.

Enligt uppgift hör instrumentbyggandet till den kategori av hantverksyrken som är i behov av särskilt stöd för att få återväxten av yrkesskickliga arbetare tryggad. OMUS föreslår att en särskilt arbetsgrupp med representanter för i yrket verksamma, för musiker och för utbildningsmyndigheter får i uppgift att föreslå lämpliga utbildningsformer.

6.3 Samband utbildning – yrkesliv

Den s. k. högre musikutbildningen – dvs. den musikaliska yrkesutbildningen – har föga med verkligheten att göra. Dess förhållande till behoven är mycket diffust.

Folke Rabe, Utbildning för musikmakare, Nutida musik, 4 1973/74, s. 33

6.3.1 Linjenämndernas inflytande

En grundförutsättning för att musikutbildningen skall kunna fungera i samspel med yrkeslivet är att alla vägar hålls öppna för ömsesidig information och personliga kontakter. Ett direkt samband utbildning – yrkesliv etableras i fortsättningen genom att yrkeslivet enligt principerna för den nya högskolan får direkt representation i linjenämnderna. OMUS anser därför att linjenämnderna skall ha ett avgörande inflytande över utbildningens innehåll och dess inriktning mot studiemålen. Även i vissa av de linjedelegationer som OMUS föreslår i det följande kan representation från yrkeslivet vara önskvärd.

6.3.2 Anställningsformer för musikhögskolans lärare

En annan väg till direkt samband utbildning – yrkesliv är att säkerställa högskolelärarnas fortlöpande kontakt med musikyrkena.

Lärarna inom utbildningen borde genom smidiga *anställningsformer* få möjlighet att uppehålla en naturlig kontinuerlig kontakt med yrkesområdet. I fråga om musiker sker detta i viss mån redan nu genom att i synnerhet instrumentallärarna ofta är yrkesverksamma i orkestrar eller som frilansare parallellt med verksamheten i utbildningen. Det vållar vissa problem, om det är fråga om en dubbelanställning som binder tid vid turnéer, fasta repetitioner, konserter etc. och försvårar ett engagemang från lärarens sida i högskolans inre arbete. I fråga om lärare kan liknande svårigheter uppstå. Dubbelanställningar kan överhuvud vara en otillfredsställande lösning med tanke på vad den reformerade utbildningen kommer att kräva av helhjärtat lärarengagemang i högskolearbetet. I varje fall högskolelärare med minst halvtidstjänstgöring bör inte vara splittrade mellan två huvudarbetsgivare.

Man bör i stället söka skapa anställningsformer med olika alternativ till växelspel utbildning – yrkesliv. Internationella förebilder finns för hur detta kan ordnas. Lärarna kan t. ex. arbeta parallellt i utbildning och i olika undervisningstyper eller former av musikerverksamhet så, att arbetet ute i musiklivet kan räknas tjänsten inom utbildningen tillgodo. Läraren skulle också kunna pendla mellan vissa verksamhetsår ute i musiklivet och vissa år inom utbildningen.

Det är synnerligen angeläget med tanke på musiklivets variationsrikedom att *gästlärare och andra tillfälliga lärare* engageras i stor utsträckning, inte minst inom de kursavsnitt som avser hittills eftersatta generer. I fortbildningskurser måste gästlärarsystemet i stor utsträckning tillämpas. Man bör även utnyttja resurserna för att ofta anlita gästlärare från de nordiska länderna och utifrån det internationella fältet i övrigt för att de studerande skall få en direkt inblick i musiklivet utanför Sverige.

Vid läranställning i högre musikutbildning bör de perioder vederbörande har arbetat ute i musiklivet räknas som en merit. Det gäller i synnerhet för dem som skall undervisa inom läroplanen. Dessa lärare bör ha erfarenhet av det allmänna skolväsendet, de kommunala musikskolorna, studiecirklar och kurser av olika slag. Sådana erfarenheter skall vara obligatoriska för den som skall undervisa i metodik för blivande musiklärare eller specialiserade pedagoger. På motsvarande sätt kan vid anställningen av lärare på musikerlinjen deras specialkunskaper och yrkeserfarenheter inom vissa repertoarområden vara avgörande meriter vid en anställning.

6.3.3 *Praktik för de studerande*

6.3.3.1 *Fördelar med varvad praktik*

Hela den principiella syn OMUS anlägger på utbildningens kontakt med samhället innebär att den måste bygga på att de studerande kan uppehålla en *kontinuerlig kontakt hela utbildningstiden* med yrkeslivet. Detta kan bäst ske genom s. k. varvad praktik. De behov de studerande upplever under praktikperioderna kan då styra deras efterfrågan på utbildning och bidra till en realistisk syn på situationen inom musikyrkena. Praktiken kommer givetvis också att stärka den studerandes *motivation* inför olika moment i utbildningen. Därtill kan praktiken på samma gång ge en positiv *kulturpolitisk effekt* och få regionala återverkningar om man kan låta praktikanterna spridas över hela landet. En praktikant får härigenom också möjlighet att söka sig tillbaka till sin egen hemort eller hemregion både för den auskulerande första praktiken och då det gäller längre praktikperioder. På det sättet kan man också tänka sig att vederbörande senare är beredd att återvända för att ta anställning där han eller hon redan är rotad, och man kan alltså undvika den ur regionalpolitisk synpunkt negativa effekten att de högskolestuderande, som nu ofta sker, sugs in i de stora tätorternas musikliv.

Praktiken borde få en *återkopplingseffekt* genom att den kritiska inställning vi eftersträvar hos de studerande tar sig uttryck i en aktiv kritisk syn på praktikfältet. Denna kan sedan ge underlag för givande diskussioner om praktikerfarenheterna bland kamraterna inom musikhögskolorna. Man får

på detta sätt samtidigt samlad kännedom i musikhögskolorna om musiklivets förändringar och regionala skiftningar. Detta sätt att utnyttja praktiken borde över huvud bidra till att hos de studerande skapa den eftersträfvade attityden av medansvar och beredskap för aktiva insatser i musiklivet.

6.3.3.2 Fyra former av praktik

En arbetsgrupp med representanter för SÖ, UKÄ och Arbetsmarknadsstyrelsen lade i juni 1975 fram en rapport *Praktik* där man beskriver och klagar över praktikfrågor över hela fältet. Den av OMUS här förordade varvade praktiken med en auskultationsperiod, en period av handledd och självständig praktik samt till slut en mer sammanhängande praktikperiod hör närmast till de praktiktyper som rapporten kallar "inbyggd utbildning" och "företagsförlagd utbildning". Den liknar närmast de former av praktik som f. n. tillämpas av lärarhögskolor, socialhögskolor, journalishögskolor och bibliotekshögskolan.

Nuvarande system för lärarutbildning såväl för ettämneslärare som för SÄMUS-lärare innebär i princip att utbildningen omfattar en sammanhängande period av ämnesutbildning och som avslutning en koncentrerad praktisk-pedagogisk utbildning. Kritiken mot detta system är massiv i alla de förslag som lämnats till OMUS. När det gäller just ämnet musik, upplevs det mycket otillfredsställande att ämnesutbildning pågår för sig i tre år och att sedan de studerande plötsligt försätts i olika klassrumssituationer eller gruppmiljöer där de förväntas aktivt musicera med barn och ungdom. Det måste ju tvärtom vara erfarenheten av reaktioner inför musik i olika grupper som motiverar innehållet i utbildningen till musklärare. Denna måste till stor del bygga på att lärarkandidaten successivt lär sig behärska metoder att aktivera en grupp musikaliskt.

Praktiken bör först efter en viss översiktlig information innefatta *auskultationer* inom olika arbetsfält och musikmiljöer som de studerande själva är med om att välja ut som intressanta inom respektive linje. Den första auskultationen bör ge breda erfarenheter av samhället och musiklivet. Den grupp som arbetade med yrkesrollen bred pedagog föreslog att de blivande allmänpedagogerna borde praktisera relativt länge i olika miljöer utanför musikområdet. Lärarhögskolans utbildning innehåller redan viss sådan allmän samhällsinriktad praktik (SIP). LUT 74 har i sina direktiv fått uppdrag att ytterligare överväga sådana praktikformer. Den av oss här tänkta första auskultationen kan mycket väl ha delvis en allmän inriktning i form av besök i olika samhällsmiljöer, men vi kan icke inom de snäva tidsramar som musikutbildningen f. n. har till sitt förfogande pressa in krav på längre allmän auskultation för alla i första skedet. Det är likaså svårt f. n. att sätta in arbetslivserfarenhet som förutbildningskrav, även om den i och för sig är önskvärd som en värdefull bakgrund till en mer socialt medveten lärarattityd.

Efter cirka tre terminers utbildning bör anordnas handledda övningar i metodik, ensemblespel m. m., ibland inom eller nära musikhögskolan, i vissa fall som projekt utanför skolorten. Musikhögskolan bör kunna erbjuda praktik också genom att skolan själv står öppen för allmänheten med kon-

serter som de studerande har ställt samman och själva kommenterar, workshop-aktiviteter etc. Dessa *handledda övningar* övergår smidigt mer och mer i moment av *självständiga övningar*, där praktikanten får ta mer eget ansvar. Därutöver bör de studerande få *en längre sammanhängande praktikperiod* – en lämplig term vore kanske "lärlingskap" – under t. ex. ett halvår (en termin) i de fall då detta är möjligt. Då det gäller ensemblespel i fria grupper eller solistisk verksamhet och i förekommande fall pedagogisk verksamhet kan det vara bättre att dela upp detta lärlingskap i kortare perioder.

I fråga om *musiklärarna*, som ofta ska ha praktik i olika skolformer (kommunal musikskola, grundskola, gymnasieskola), folkbildningsarbete eller i körer och amatörorkestrar, torde det vara lämpligt att förlägga hela lärlingskapet till en "musikmiljö", t. ex. i en kommun, ev. en förort, stadsdel e. d. och inleda denna period med allmänna auskultationer i den totala samhällsmiljön.

Man kan tillämpa och bör ha rätt att pröva flera olika praktikvarianter med hänsyn till resp. högskolas möjligheter och den enskildes önskemål. Det bör t. ex. stå öppet, huruvida lärlingskapet ska läggas sist i hela utbildningen för att möjliggöra en mjuk övergång till yrkeslivet, eller om den skall förläggas under t. ex. den näst sista terminen för att den sista terminen skall kunna användas till fria val eller till de kompletteringar som den studerande finner nödvändiga efter sin erfarenhet under praktiken.

En mycket lämplig praktikform i varje fall då det gäller självständig övning och lärlingskap är större eller mindre *projekt* där praktikanterna engageras i ett målmedvetet lagarbete tillsammans med handledare, lärare och musiker på platsen för att planera och genomföra ett visst program, som sedan kan utvärderas och redovisas. (Se exempel i 6.5.5.3). Etermedia, t. ex. den nya lokalradion, borde vara intresserade av dylika projekt, där yrkesverksamma och praktikanter kan samverka t. ex. med skolor och folkrörelser i en kommun.

Eftersom praktiken är en integrerad del i den totala utbildningen måste enligt OMUS' mening de studerande finansiera praktiken med *studiemedel*. Detta innebär att en studerande inte kan uppbära arvode för sina insatser under praktikperioderna. Det är också viktigt att föra förhandlingar med de fackliga organisationerna, så att praktiken inte upplevs som ett intrång i reguljär yrkesverksamhet. Den måste uppfattas som ett inslag i utbildningen och får inte användas för vikariat eller för sådana arbetsinsatser som bör utföras av de redan yrkesverksamma.

Sedan år 1972/73 har en praktikantverksamhet för instrumentaliser i symfoniorkestrar anordnats på initiativ av SAMI (Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation). Denna praktik har finansierats till större delen med SAMI:s egna medel, men staten har bidragit med anslag ur medlen för särskilda kulturella ändamål. År 1974/75 anslogs sålunda kr 100 000 av en total kostnad av kr 580 000. Medlen har huvudsakligen använts till arvodering av praktikanterna och deras handledare. SAMI-praktiken skiljer sig alltså från den av OMUS föreslagna praktiken inom alla linjer i så måtto att praktikanterna i OMUS-förslaget endast får studiemedel (och rese- och traktamentsersättningar) icke arvode. SAMI-praktikanterna har uttagits av SAMI efter visst samråd med berörda musikhögskolor. Orkerstrarna har utsett handledare. OMUS' praktiksysteem måste fungera helt på utbildnings-

ledningens ansvar: följdriktigt skall handledarna därför anställas och ar-
voderas av resp. högskola- dock givetvis efter överenskommelse med ar-
betsgivare, orkestern osv.

Praktikanterna kan givetvis inte påtvingas de olika arbetsmiljöerna. Det
kan knappast betraktas som en kommuns skyldighet att ta emot praktikanter,
lika litet som t. ex. en orkersters. Man kan förutsätta att berörda skolor,
ensembler, regionmusikavdelningar, studieförbund, etermedia, fria grupper
etc. i sitt eget och musiklivets intresse kommer att inom rimliga gränser
hjälpa till med utbildningen av en ny generation yrkeskunniga.

När det gäller orkesterpraktik o. d., bör den lokala handledaren kunna
påfordra provspelning för att kontrollera om en praktikant är mogen att
praktisera i just den önskade orkestern. Inom musikerlinjen är det inte
självkänt att den studerande får fullgöra praktiken i den orkester, ensemble
e. d. han/hon själv önskar.

Specialiserade pedagoger kan praktisera t. ex. i en kommun, där de får
tillämpa både sina metodiska kunskaper i undervisning på olika stadier och
sina färdigheter som ensembleledare i amatörorkestrar, jazzgrupper etc.

För komponister/arrangörer kan tänkas många intressanta praktikvaria-
tioner: skapande verksamhet i samarbete med de studerande på lärar- och
musikerlinjerna för deras ensemblespel, auskultationer i skolor, på arbets-
platser, i amatörgrupper (även teatercirklar, bland dansare osv.) för att ge
den skapade musiken en konkret social förankring: "lärlingskap" i form
av en längre tids skapande verksamhet i en viss miljö, för en kommun,
en viss folkrörelse etc.

Studerande inom ensembleledarutbildning torde på liknande sätt själva
kunna medverka till att skapa åt sig inspirerande praktiktillfällen i olika
musikmiljöer. Dirigentaspiranter borde i lärlingskapsperioden få pröva sina
kunskaper och färdigheter på att tillsammans med handledaren göra delar
av program eller sammanställa och genomföra ett kvällsprogram med någon
av våra symfoniorkestrar.

6.3.3.3 Administrativa problem. Musikhögskolors och lärar- högskolors insatser

En varvad praktik skapar givetvis en rad av *administrativa svårigheter*, särskilt
under en övergångstid innan kontakter är etablerade. Praktiken kan medföra
vissa pedagogiska olägenheter i jämförelse med nuvarande system. Prak-
tikperioderna kan t. ex. upplevas som avbrott i en kontinuerlig studiegång.
Detta problem kan lösas åtminstone delvis, om man i allmänhet förlägger
praktiken under sådana delar av terminen och i sådana sammanhang att
perioderna kommer samlade som "intensivveckor" och inte inverkar stö-
rande på rytmen i övrigt under terminen.

En invändning mot en utbildningsgång splittrad av praktikavbrott brukar
vara att instrumentalt studerande kräver kontinuerlig "tillsyn" varje vecka.
Det torde dock vara möjligt att tänka sig större beting för de studerande
över praktikperioden och därtill eventuellt ett assistentsystem eller former
av direktkontakt mellan instrumentallärare, handledare och studerande så
att instrumentalfärdigheten kan utvecklas under praktikperioden. I själva
verket måste ju praktiken i sig innebära en intensiv instrumental träning

i olika sammanhang. Det borde kunna göras vinster i pedagogisk effektivitet om instrumentallärarna regelmässigt samarbetar med dem som i olika ensembleuppgifter skall handleda praktikanternas instrumentalspel.

Det är också klart att varvad praktik innebär *organisatoriska problem*, framför allt genom de stora kontaktytor som måste upprättas mellan utbildningarna och yrkeslivet. Särskild personal måste anställas för att klara sådana kontakter. Det kommer t. ex. säkerligen att ta viss tid, innan *handledarproblemet* har lösts genom att tillräckligt många handledare kunnat utbildats för verksamheten ute i landet.

Först efter omkring fem år kan de som själva har erfarenhet av den nya grundläggande utbildningen börja utnyttjas som handledare. Det nyss skisserade systemet med spridning på många orter borde dock underlätta anskaffandet av handledare.

För organisationen av praktiken inom *musikerlinjen* bör *musikhögskolan själv* ansvara. Vid varje musikerlinje måste minst en *praktikorganisatör* anställas som ständigt bevakar praktikmöjligheterna och förmedlar kontakterna mellan praktiksökande och arbetsplatser. Detta system innebär en stor förbättring för många musikstudierande i jämförelse med det nuvarande, särskilt för frilansmusiker. Det betyder att det aktivt uppsökande arbete som varje studerande f. n. måste ägna sig åt under slutskedet av sin utbildning för att slå igenom som frilansmusiker eller för att skaffa sig en anställning i fasta ensembler hädanefter kommer att stödjas direkt av utbildningsinstitutionen. I fråga om musikerpraktiken måste en central service till alla musiklinjer i landet byggas upp för att ge uppslag och förmedla personliga kontakter med konsertanordnare och olika lämpliga musikmiljöer. Rikskonserter borde med sin överblick över hela landets musikaktiviteter och sitt regionala kontaktnät kunna medverka i planeringen av olika former av uppsökande verksamhet inom skilda regioner, turnéer till skolor osv. för ensembler och fria grupper. Praktiken för lärare och specialiserade pedagoger kan sannolikt bäst organiseras genom *lärarhögskolorna*, som ju redan har en praktikadministrativ erfarenhet beträffande förskolor, det allmänna skolväsendet och i vissa fall även det fria folkbildningsarbetet och folkhögskolorna. Om musiklärarkandidaterna ska kunna få tillfredsställande praktikmöjligheter med de yrkesrollsinriktningar de kommer att få i den kommande utbildningen, måste till lärarhögskolorna som handledare och administratörer knytas personer som är direkt engagerade i t. ex. studie-cirkelarbetet på musikområdet, i frivilliga organisationer som RSAO, SOR o. d. och som har nära kontakt med de olika trossamfundens arbete. Särskilt viktig blir kontakten med arbetet i respektive regions kommunala musikskolor.

Om vi ska tillämpa samma kulturpolitiska synsätt som vi nyss gjorde i fråga om de blivande musikernas praktik, måste vi i fråga om lärarkandidaterna finna det felaktigt, om endast de lärarhögskolor, som ligger inom den närmaste räjongen för en musikhögskola, skulle bli engagerade i praktikverksamhet, dvs. lärarhögskolorna i Malmö, Mölndal, Karlstad, Örebro, Stockholm och Luleå. Det ur regionalpolitisk synvinkel mest effektiva och rättvisa torde vara att ett stort antal lärarhögskolor bleve involverade i detta arbete, således även en del av de högskolor som enligt

Lista över lärarhögskolor lämpliga som praktikcentra (Jfr. Information från H 75, nr 1/76)

Län			Län		
Luleå	ms, ls, fp, fö	BD	Stockholm	äl, ms, ls, fp, fö	A, B
Härnösand	fp, fö	Y, Z	Linköping	äl, ms, ls, fp	E
Umeå	äl, fö, ms, ls	AC	Jönköping	ms, ls, fp, fö	F
Falun	fp, fö	W	Karlstad	ms, ls, fp, fö	S
Gävle	fp, fö, ms, ls	X	Mölnadal	äl, ms, ls, fp, fö	O, P, R, (N)
Uppsala	fp, fö, ms, ls	C	Växjö	fp, fö	G
Västerås	fp, fö	U (D)	Kalmar	fö, ms, ls	H, K
Örebro	fp, fö	T	Malmö	äl, ms, ls, fp, fö	L, M, (N)

fp = fritidspedagogutbildning

fö = förskollärarytutbildning

äl = ämneslärarytutbildning

ms = mellanstadielärarytutbildning

ls = lågstadielärarytutbildning

lärarytutbildningspropositionen (75/76:89) har direkt ansvar endast för den grundläggande utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger.

Flera lärarhögskolor har vid kontakter med OMUS uttalat sitt stora intresse för att kunna engagera sig som "relästationer" för praktiken. Hela den praktikplan som OMUS här föreslår förutsätter dock att lärarhögskolorna, oberoende av vilka uppgifter de eljest har i utbildningsväsendet, anställer organisationer som kan samverka med t. ex. fortbildningsavdelningarna vid länskolnämnderna, musikkonsulenterna i allmänna skolväsendet, studieombudsmän eller bildningskonsulenter, musikledare etc. inom de frivilliga organisationerna, representanter för folkhögskolorna och naturligtvis särskilt de kommunala musikskolornas ledningar inom regionen. Om högskole-regionerna skapar särskilda regionala musikutbildningsråd (regionala UMU-grupper) som härnedan föreslås av OMUS (se kap 9) borde dessa om så är lämpligt kunna använda vissa lärarhögskolor också som centra för regional högre musikutbildning i form av lokala linjer och enstaka kurser. Om skolans samarbete med det frivilliga kulturlivet skall kunna fungera i linje med Lgr 69 och SIA-propositionen, måste lärarhögskolorna såvitt vi förstår även på andra områden än musiken organiseras så, att de, som OMUS' förslag innebär, kan fungera som bryggor mellan skola, folkbildning och fria organisationer.

Ett särskilt problem med den varvade praktiken uppstår genom att lärarhögskolorna f. n. tillämpar ett varvat system endast i klasslärarytutbildningen, medan ämneslärarytutbildningen i princip har samma system som nuvarande ettämneslärarytutbildning vid musikhögskolorna. Det kan välla speciella problem framför allt i fråga om tvåämnesutbildningen i musik (SÄMUS-typen). Den förskollärarytutbildning som fr. o. m. nästa år skall förläggas till ett antal lärarhögskolor använder dock samma varvade system som klasslärarytutbildningen. Som tidigare nämnts, vill OMUS sätta som ett oeftergivligt villkor för en effektiv utbildning av musiklejare att lärarhögskolorna här oavsett skolform anpassar sig till det varvade systemet.

6.4 Yrkesrollers olika krav på bred kunskap och fördjupning

6.4.1 Skillnader musiklärare – musiker

Problemet hur kraven på bred kunskap och fördjupning fördelas i fråga om olika yrkesroller har olika karaktär på musiklärarlinjen och musikerlinjen.

Man måste under alla förhållanden kunna kräva av *musiklärare*, att de är "musikaliskt allmänbildade". De måste ha bred kännedom om musikens olika stilar och uttrycksformer genom tiderna. De skall kunna med enkla medel illustrera dem musikaliskt. De bör också kunna ge råd och hjälp till elevgrupper som sysslar med egen musik. Vidare har man en förväntan att musikläraren skall kunna aktivera skilda grupper till allsång, allspel eller enkelt ensemblemusicerande. En koncentration på enbart bred kunskap utan fördjupning på något eller några områden skulle emellertid medföra en risk för ytlighet som skulle göra musikläraren olämplig för många uppgifter inom de musikmiljöer där man har behov av hans tjänster.

När det gäller *musiker* kan man inte ställa samma grundkrav på bred baskunskap, men det är naturligtvis också här önskvärt med en så stor allmänbildning på musikområdet, att vederbörande har förståelse för de speciella uttrycksmedlen i olika musikformer och har ett underlag för att göra kritiska värderingar i musikfrågor. För framtidens orkestermusiker torde kraven komma att stiga på bred förtrogenhet med de mest växlande uttrycksformer. Det förväntas nu mer än tidigare av en orkestermusiker att han skall kunna spela äldre musik på ett autentiskt och stiltroget sätt. Den nutida musiken bygger ofta på vitt skilda musiktraditioner och kan ha inslag av improvisation, elektronik och nya notationer.

Då det gäller frilansmusiker måste man räkna med att de skall ha rätt till en långt gående fördjupning inom de områden som de finner angelägna för att utveckla sin musikaliska egenart. Under alla förhållanden måste musikerlinjen ge stora möjligheter till hög specialiseringsgrad i fråga om ett instrument eller inom särskilda repertoartraditioner.

En viktig principiell skillnad i musikerlinjens och musiklärarlinjens allmänna inriktning när det gäller specialiseringsproblematiken kan formuleras så, att musiklärarkandidaterna ofta måste komplettera sina brister innan de kan utveckla sina speciella intressen, medan det för musikerstuderande är mer legitimt att satsa tid på utveckling av egna specialanlag och -intressen. Den som t. ex. är skicklig jazzpianist redan vid antagningen till lärarlinjen måste på grund av lärarrollens krav använda mycken tid till att lära sig spela i andra stilar, t. ex. wienklassisk eller modern europeisk musik. En jazzpianist på musikerlinjen däremot kan ofta fördjupa sig än mer i sin egen genre.

Den fullständiga grundläggande utbildningen på en allmän linje för musiker resp musiklärare måste enligt OMUS uppfattning organiseras så att den i sig kan uppfylla två villkor.

1. Den måste kunna ge vad OMUS vill kalla *en allmän beredskap* för musiker- respektive musikläraryrken.

Detta sker genom en *basutbildning* för respektive linje. Dess mål är att ge en gemensam grundval för dem som utbildas på linjen. Basutbildningen måste i båda fallen byggas så, att den *garanterar* en viss bredd, "en musikalisk allmänbildning".

2. Den måste ge *speciell beredskap* för de yrkesroller inom läroområdet, respektive musikerområdet som vederbörande vill inrikta sig mot. Detta sker genom fördjupningsutbildning och tillvalskurser.

För att finna en lämplig organisation av linjerna bör man med utgångspunkt i yrkesrollerna söka analysera fram:

1. vilka delområden eller delkurser som måste finnas med i *basutbildningen* för att den ska garantera allmän beredskap för musikeryrken, respektive allmän beredskap för musiklektaryrken,

2. inom vilka delområden en högskola med allmän musiker- respektive musiklektarlinje måste kunna garantera *fördjupning*,

3. vilka delområden som därutöver är önskvärda eller möjliga.

6.4.2 Basutbildning och fördjupning för musiklektaryrken

6.4.2.1 Arbetsfält på musiklektarlinjen

För att kunna se dels vilka moment en orienterande översikt eller bred allmän musikerfarenhet bör omfatta, dels vilka avsnitt som lämpar sig för specialisering eller fördjupning, kan det vara fruktbart att söka dela upp ett helt stort yrkesområde som musiklektarernas i en rad delfunktioner. Vilka funktioner inom musiklektarens totala yrkesområde kan man då avgränsa?

Eftersom lärarnas viktigaste uppgift är att aktivera människor i olika miljöer, borde det vara lämpligt att utgå ifrån de arbetsmiljöer och grupper som musiklektaren skall tänkas verka inom.

Arbetsfält 1. En grupp för sig är *barnen i förskoleåldern*. Särskilda attityder, musikaliska färdigheter och kunskaper om barns utveckling och reaktioner är nödvändiga om man skall lyckas stimulera små barns musikaktiviteter.

Arbetsfält 2. Åldersgrupperna 7–12 år är en annan relativt naturlig avgränsning som dock innefattar stora variationer. De motsvarar låg- och mellanstadiet i grundskolan. Kommunala musikskolan skall framgent enligt den handbok som Kommunförbundet arbetat fram ha sin grundkurs (mot-svarighet till tidigare FU) inom åldrarna 7–9 år och förordar att försök görs med ett system med kompanjonlärare på detta stadium. Här krävs fortfarande i mycket samma attityder som i arbetsfält 1. Studieförbunden och ungdomsorganisationerna kan komma att efterfråga fler och kunnigare handledare för barn i dessa åldrar om SIA-propositionen får effekt.

Arbetsfält 3. Åldersklasserna 13–16 år kan vara en tacksam åldersgrupp att arbeta inom för den som kan möta ungdomens eget musikintresse, men kan också vara en ytterst svårarbetad kategori, om läraren saknar utbildning att anknyta till ungdomens eget musicerande. Ungefär samma krav ställs på lärare i grundskolan och på de lärare inom kommunala musikskolor som skall leda vad ovannämnda handbok kallar *öppen gruppverksamhet*, liksom på dem som skall verka inom den öppna fritidsverksamhet av olika slag som drivs av folkrörelser och andra grupper i samhället *bland både ungdom och äldre*. För att bli kompetent att leda den reguljära undervisningen på grundskolans högstadium, måste läraren också utbildas för att förmedla det kunskapsstoff som anges i Lgr 69. Den resurs för instrumentalundervisning som finns i det allmänna skolväsendet på högstadiet används oftast för de speciella verksamhetsfält som här nedan kallas nybörjarundervisning

på instrument samt undervisning i ensemblespel etc. (arbetsfält 5, 6 och 7).

Arbetsfält 4. Gymnasieskolan har på vissa linjer obligatorisk undervisning i musik. Den förutsätter goda kunskaper i historia, även konsthistoria, med tanke på den samverkan med teckningslärarna som Lgy 70 förutsätter. Även andra "tvärkulturella" inriktningar är av värde: drama, film, dans etc. Vad man kan fordra av undervisningen här liknar de krav man kan ställa på en lärare i *folkhögskola* eller en kvalificerad handledare för *lyssnarcirklar i musik* inom folkbildningsarbetet. De attityder och kunskaper som krävs i gymnasieskolan erinrar också om olika *kulturkommunikativa roller*: att kommentera musik muntligt eller skriftligt i samband med konserter e. d. SÖ har 1976 publicerat ett expertarbete *Konst och musik*. Här framhålls, att musikämnet på gymnasiet bör vara ett personlighetsutvecklande upplevelseämne snarare än ett kunskapsämne. Gymnasieskolans instrumentalundervisning som tillval i estetisk specialisering eller på särskild musiklinje bör liksom grundskolans föras till arbetsfälten 5, 6 och 7 nedan.

Arbetsfält 5. Vad som dominerar inom de kommunala musikskolorna vid sidan av grundkurserna är *nybörjarundervisningen på olika instrument*. Denna krävande och ansvarsfulla uppgift upptar även en stor del av verksamheten inom studieförbunden och i privatundervisningen. Metodiken varierar, beroende på nybörjarens ålder. Lärarna måste här alltså ha kunskap om barns och vuxnas olika reaktioner vid inläring. Det är dels fråga om en *allmän principiell metodik* för nybörjarundervisning som bör ingå i all basutbildning, dels en *instrumentspecifik nybörjarmetodik*. Den allmänna nybörjarmetodiken hör nära samman med attityder i fälten 1 och 2 ovan.

Arbetsfält 6. En viktig lärarroll är handledningen av dem som instrumentalt kommit *över nybörjarstadiet* och deltar i *ensemblespelet* i vad den kommunala musikskolan kallar "ämneskurser". Denna roll innefattar både instrumental (vokal) övning och ensembleledning liksom handledning av skapande verksamhet. Det är att hoppas att en vidgad verksamhet i körer, instrumentensemble etc. i linje med SIA-propositionen skall kunna bli en gemensam angelägenhet för grundskolan/gymnasieskolan och den frivilliga verksamheten. Lärarinsatserna här avser hela det stora amatörmusikområdet i olika folkrörelser, trossamfund, studieförbund osv.

Arbetsfält 7. Man kanske också bör särskilja ytterligare en kategori, även om gränserna är flytande till fält 6, nämligen de lärare som kan leda *undervisning för mer avancerade elever* när det gäller olika instrument, ensemblespel och musikteoretiska ämnen. Dessa lärare bör på ett tidigt stadium få sig anförtrödda de elever som visar särskild fallenhet för musikycken eller ett utpräglat musikintresse. Lärare som har tillräckliga kvalifikationer för detta kan anställas inom förberedande utbildning och högre utbildning för yrkesmusiker och skickliga amatörer, t. ex. i gymnasieskolans musiklinjer, kvalificerade kurser inom kommunala musikskolor och studieförbund, i folkhögskolor etc. Till denna kategori skall väl även räknas lärare inom lärarlinjerna på musikhögskolorna. Inom fält 7 kommer sannolikt mest vad OMUS kallar specialiserade pedagoger att undervisa.

Om vi närmare studerar den lärarverksamhet vi beskrivit ovan kan vi urskilja att den har skiftande inriktningar: 1-4 omfattar mer av kollektiv verksamhet, 6 och 7 mer av individuellt färdighetsinriktad verksamhet.

Det centrala i OMUS' syn på läraruppgifter är att en lärares attityd skall vara sådan att han/hon utbildats att fungera *både* öppet kollektivt *och* med inriktning på utveckling av individuella färdigheter. Metodiken har allt att vinna på att läraren genom utbildning i gruppundervisning kan arbeta i grupp och ensemble även inom fälten 5-7.

En basutbildning som ger alla lärarkandidater tillfälle att pröva på verksamhet inom fälten 1 och 2 (bland barn upp till 12 år) har flera positiva effekter. För det första är det nödvändigt för dem som arbetar med ungdomsskolan (grundskolans högstadium och gymnasieskolan) att konkret känna till musikundervisningens innehåll och metodik i tidigare stadier. Vidare måste alla instrumentalundervisare grundligt lära känna barnens reaktioner och inlärningsförmåga i tidiga åldrar. Pedagogen måste ha en helhetssyn på individens musikaliska utveckling. Mer allmänt kan sägas att den attityd inför musik och musikaliskt skapande som är nödvändig för lärarrollen vid mötet med barn i tillämpliga delar bör överföras till metodiken på högre nivåer. Ett underlag för detta skapas här på ett naturligt sätt genom basutbildningens konstruktion.

En viktig övergripande motivering för en basutbildning innefattande musicerande med alla generationer slutligen hör samman med den allmänna lärarrollen som också innefattar musikläraren. Det är icke musiken som är det centrala utan människan. Musiken skall inte ses som avkoppling och förströelse utan som medel att utveckla barnens verklighetsupplevelse. Musikalisk aktivitet innefattar sinnesträning, kommunikationsförmåga, begreppsträning och utveckling av olika färdigheter.

Utöver dessa stora arbetsfält kan en rad speciella lärarfunktioner kräva sina motsvarigheter i fördjupningsutbildningar inom den grundläggande musiklärarutbildningen. Dit hör t. ex. en *specialisering på förskolemetodik* med sikte på de krav som kommer att ställas på dem som skall bli verksamma som musiklärare inom lärarhögskolornas förskollärarutbildning och fritidspedagogutbildning, likaså en motsvarande *metodikspecialisering på olika stadier av grundskolan resp. gymnasieskolan* för senare utbildning till lärarutbildare. Den högre musikutbildningen själv behöver dessa och andra lärare som handledare inom lärarlinjerna. Man kan som ovan anfördes (6.2.4) också tänka sig kurser i t. ex. elektronmusik, pop, jazz, eller olika länders folkmusik som *genrespecialisering* inom fälten 6 och 7 ovan. Ett arbetsfält för sig är *kyrkomusiken*. Det torde vara angeläget både för svenska kyrkan och de frikyrkliga samfundet att intressera lärare för en viss kyrkomusikalisk specialisering, t. ex. motsvarande organist- och kantorsexamen, för att möta de stora behov som finns inom svenska kyrkan och andra trossamfund av församlingsmusiker, ungdomsledare etc. Inom *omsorgsverksamhet* av olika slag finns också skiftande arbetsfält, t. ex. i sjukvården och socialvården med vad vi med en alltför generell term kallar musikterapi och som förutom musikalisk aktivering (s. k. animation) i sig innefattar många deluppgifter, specifika för olika typer av handikappade (rörelsehindrade, hörselskadade, utvecklingsstörda etc.). Slutligen kan nämnas *administrativa, ledande funktioner* i olika former av organiserad musikundervisning.

6.4.2.2 Anställningar som musiklärare

Om man skall bedöma vad allmän beredskap för läraryrken respektive speciell beredskap för musiklärare bör innebära, bör man undersöka de nuvarande anställningsalternativen för musiklärare och framtidsprognoserna. Anställningsförhållanden inom musikyrkena erbjuder f. n. en provkarta på de mest olika arbetsgivare och tjänstekombinationer. Inom musiklärarområdet gäller för det allmänna skolväsendets del behörighetsbestämmelser, som i vissa avseenden måste anses föråldrade och som i anslutning till den av OMUS föreslagna reformen bör ses över och delvis omarbetas. Inom de kommunala musikskolorna finns vissa avtalsbundna tjänster och anställningsvillkor, men i övrigt ett relativt lösligt system växlande från kommun till kommun. Studieförbunden och de frivilliga organisationerna har ännu friare villkor för sina medhjälpare på musiklärarsidan. Det är ännu icke helt klart vad SIA-propositionen (1975/76:39) kommer att leda till för konsekvenser i fråga om relationerna mellan det statliga skolväsendet å ena sidan och å andra sidan den frivilliga verksamhet som drivs av kommuner, studieförbund, ungdomsorganisationer och andra huvudmän. Än mindre kan man nu överblicka vilka följder ett utbyggt samarbete i propositionens anda kan leda till för framtida tjänstekonstruktioner.

SIA-propositionen föreslår stimulansåtgärder för en vidgad samverkan mellan skola och arbetsliv, skola och föreningsverksamhet. Kommunerna skall få fritt disponera en förstärkningsresurs för detta ändamål. Det förutskickas vidare att kommunen tills vidare skall svara för utgifterna till den kommunala musikskolan i samma utsträckning som hittills – förstärkningen tänks alltså inte gälla t. ex. sådan musikverksamhet bland barn och ungdom som där redan bedrivs. Statsrådet säger sig dock (s. 260) dela Kommunförbundets åsikt, att den nuvarande statliga resursen för frivillig musikundervisning skall få samordnas med den kommunala musikskolan.

Handboken *Den kommunala musikskolan* uttalar sitt positiva stöd för den redan rådande tendensen till allt närmare samarbete mellan de kommunala musikskolorna och det allmänna skolväsendet, en samverkan som redan nu faller sig naturlig i det stora flertalet kommuner, där skolstyrelsen ansvarar för båda.

OMUS måste i sina ställningstaganden och planeringen av musiklärarutbildningen räkna med att denna redan påbörjade samverkan mellan det allmänna skolväsendet och de kommunala musikskolorna kommer att bli allt intimare, och att flertalet musiklärare i framtiden kommer att arbeta parallellt inom båda. Ett sådant förhållande skulle också bidra till att lösa de problem som uppstått genom att lärarna på grundskolans högstadium nu har en alltför betungande och ensidig uppgift i att ständigt arbeta med klassundervisning i stora grupper med skiftande intressen och kunskaper. I de otillfredsställande arbetsförhållandena ligger en väsentlig orsak till den mycket svåra brist på kompetenta lärare i grundskolan som OMUS påtalat i en särskild skrivelse till statsrådet våren 1975 (se 2.4.2, 7.2.3). Det måste vara stimulerande och värdefullt för alla lärare, om tjänstgöringen kunde fördelas mera jämnt mellan högstadiundervisning i heterogena grupper och instrumentalundervisning, ensembleledning etc. i grupper där alla vill musisera tillsammans. På detta sätt kan också lärare i grundskolan naturligt

och direkt påverka elever att ägna sin fritid åt aktivt musicerande. Det måste bli betydligt lättare att organisera en musikundervisning, positiv för alla, om skolan och kommunala musikskolan samverkar i ständigt växelspel. Härmed skulle också motverkas tendensen att verksamheter utanför skolan slår ut de skolmusiktraditioner som på sina håll ännu existerar och som innebär att ett särskilt musikliv utvecklas inom skolans ramar. Det borde vara positivt för ett bredare musikintresse, om de kommunala musikskolornas lärare – i framtiden alltså oftare än nu identiska med skolväsendets – kan medverka till en restauration av musicerandet inom den allmänna skolan, i skolorkestrar, körer, pop- och jazzgrupper, musikteatergrupper etc.

I detta sammanhang borde de försök som handboken "Den kommunala musikskolan" föreslår (kap. 4), med "kompanjonlärarskap" på grundskolans lågstadium, fylla en viktig uppgift och utvidgas, där så är lämpligt, till förskola och mellanstadium. Det är dock viktigt, att de ordinarie lärarna på dessa stadier inte kopplas bort från ansvaret att integrera musiken i all undervisning och att grundskolans mål: "musik för alla, för alla" bibehålls. Kompanjonlärarskapet borde fungera som en stimulerande "ömsesidig fortbildning".

Vad som här sägs om kommunala skolor, gäller givetvis i alla tillämpliga delar om studieförbund och andra fria och frivilliga organisationer, som – om SIA-propositionens intentioner blir verklighet – kommer att kunna driva musikalisk verksamhet inom skolans väggar.

Det borde med god vilja vara möjligt att provisoriskt lösa problemen med lärarnas anställningsvillkor trots de skiftande och komplicerade villkoren för samhällsstöd (se bilaga 3 tablå 1). Skolan har statligt reglerade tjänster, kommunala musikskolor reglerade tjänster utan statsbidrag, svenska kyrkan har statligt avlönade och reglerade tjänster, studiecirkel får statsbidrag och kommunala bidrag och har tjänster enligt avtal med respektive studieförbund. Fria samfund och övriga organisationer får bidrag efter skiftande grund. I kulturpropositionen (1974:28 s. 313) signalerar statsrådet att han kommer att framlägga förslag om samordnat stöd till olika verksamhetsformer på kulturområdet inklusive musiken.

Kommunerna har enligt min mening gjort en värdefull insats genom uppbyggnaden av musikskolorna. Från kulturpolitisk synpunkt bör en bred verksamhet eftersträvas. De kommunala insatserna bör vidgas till andra konstområden än musiken. Det bör emellertid ske i intim samverkan med föreningslivet. Jag delar också remissinstansernas uppfattning att en närmare samverkan mellan olika former av kommunal kulturverksamhet inom och utanför skolan är önskvärd. Organisationskommittén för högre musikutbildning har bl. a. presenterat vissa tankegångar och förslag beträffande olika former av kommunal musikundervisning i betänkandet (Ds U 1973:19). Musikundervisning, som nu remissbehandlas. Sedan remissbehandlingen avslutats avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att utredningen om skolan, staten och kommunerna i samarbete med statens kulturråd prövar hur en bättre samordning mellan skolans obligatoriska undervisning och frivillig kommunal verksamhet för barn och ungdom inom skilda konstområden påverkar statsbidragsfrågorna.

En av samordningssvårigheterna förorsakas av att skilda bestämmelser gäller för lärare och ledare inom olika kommunala verksamheter, för kyrkomusiker och för ledare inom studiecirkelverksamhet. Möjligheter till samordning av arbetsuppgifter inom mer än en verksamhetsform bör därför undersökas. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

1970 års OMUS har redan tidigare i betänkandet Musikundervisning (DsU 1973:19) föreslagit statsbidrag till de kommunala musikskolorna.

Innan formerna för statsbidrag till kommuners kulturella insatser i en framtid definitivt regleras, bör varje kommun i det kulturpolitiska programets och SIA-propositionens anda kunna söka sig fram till praktiska lösningar för att effektivt utnyttja kommunens resurs av musklärare. Dessa lärare bör kunna användas för hela det spektrum av frivillig verksamhet med olika huvudmän i skiftande kombinationer som finns i kommunen. Kommunerna bör därtill tillämpa de former av interkommunal samverkan som kan bli lämpliga enligt de rekommendationer som ges i handboken "Den kommunala musikskolan" (kap. 8).

OMUS kan i varje fall inte tänka sig något annat framtidsperspektiv än att vi nu måste planera utbildningen så, att framtidens musklärare, kyrkomusiker, specialiserade pedagoger och musiker i samverkan skall kunna bidra till musikundervisningen och det frivilliga musiklivet i sin kommun (kommundel, förort) – på alla tänkbara arbetsfält – med de proportioner i vars och ens tjänstgöring som motsvarar hans/hennes verkliga kunskaper och intressen.

OMUS föreslår i konsekvens härmed för musklärarna en allmän basutbildning med sikte på funktioner inom arbetsfältet förskolestadiet, 7–12 årsåldern, högstadieåldrarna, gymnasieskolan och allmän nybörjarmetodik (samt motsvarande verksamheter bland barn, ungdom och vuxna i folkrelser, trossamfund och fria organisationer). OMUS föreslår därtill inom den grundläggande utbildningen tillfälle till olika kombinationer av fördjupnings- och specialiseringsutbildning på valda arbetsfält: grundskolan, gymnasieskolan, undervisning i instrumentalspel, ensembleledning och annan musikalisk gestaltning på olika nivåer. Utbildningen skall göras så yrkesanknuten och verklighetsnära, att lärarna är beredda att i samverkan med varandra stimulera det aktiva musikintresset ute i kommunerna.

6.4.2.3 Basutbildning för musklärare

En lärarkandidat kan rimligtvis inte under en begränsad utbildningstid på t. ex. fyra läsår hinna få en fullständig beredskap att börja yrkesverksamhet på alla de sju stora arbetsfält som vi skisserat i föregående avsnitt. Ett problem vid konstruktion av en musklärlinje blir att avväga vad som ska föras till den gemensamma basutbildningen mot vad som kan hänvisas till fördjupningsutbildningen.

Basutbildning bör som ovan konstaterats innebära, att lärarkandidaten har prövat på verksamhet i de fem första arbetsfälten. Basutbildningen bör inte ha karaktären av ett slags ytlig snabb "sight-seeing" inom musiken, men den skall inte heller förväntas i sig ge en fullständig förberedelse för en kvalificerad yrkesverksamhet inom något visst arbetsfält. Frågan blir då först hur lång och omfattande basutbildningen ska få vara, och vidare vilka kurser i fördjupningsdelen som skall rekommenderas för att ge en speciell beredskap för olika lärarroller.

Ytterligare en problemställning är: när skall den studerande välja fördjupningsalternativ – redan vid antagningen, efter en eller två terminer eller skall han/hon få bestämma sig strax före kursstarten?

Vi kan börja med den sistnämnda problematiken. Det torde vara administrativt svårbemästrat, inte minst med de utspridda praktikmiljöer OMUS tänker sig, att en studerande normalt skall få vänta med valet av fördjupningsalternativ till en kort tid före kursens början. Det rimliga vore, att de studerande redan i sin ansökan kunde ange, om de söker i första hand till ettämnes- eller till tvåämneslärover utbildning, vidare vilka huvudinstrument e. d. de främst tänker sig. På ett mycket tidigt stadium i anslutning till utbildningens början bör den studerande i samråd med yrkesvägledare och sin egen studiehandledare staka ut en preliminär studieväg som anger hur han/hon tänker sig den kommande studiegången. Den studerande bör sedan under intryck av auskultationer och andra erfarenheter i basutbildningen kunna ändra sin först planerade studieväg om den visar sig olämplig.

Basutbildning, fritt val och fördjupningsutbildning kan icke ses åtskilda enkelt och schematiskt på det sättet att basutbildningens samtliga moment kommer tidsmässigt i sin helhet före tillval och fördjupning. Självfallet måste t. ex. de som väljer instrumentundervisning och ensemblespel som fördjupningsalternativ, dvs. arbetsfält 6, få påbörja sin egen instrumentalövning redan från den första terminen.

Det torde vara ett samhällsintresse och av vikt för de studerandes val av realistiska studiemål att arbetsmarknadsmässiga bedömningar kan göras om hur olika fördjupningsutbildningar skall dimensioneras t. ex. i fråga om grundskolans högstadium, gymnasieskolan. Det kan också vara önskvärt att beräkna fördelningen av studerande på vissa instrumenttyper med hänsyn till efterfrågan ute i landet. De lärarspecialiseringar som täcker angelägna bristområden på arbetsmarknaden måste bli tillgodosedda. Denna anpassning till arbetsmarknadens behov sker bäst genom att högskolan bl. a. med speciell personal kan ge både aspiranter och studerande en fortlöpande information och rådgivning.

I detta principbetänkande kan OMUS inte mer detaljerat gå in på vad en obligatorisk basutbildning bör innehålla och innehållet i de fördjupningsutbildningar som bör komma i fråga för den speciella beredskapen till olika arbetsfält. Vi kan här endast skissera en översikt som en illustration till våra tankegångar. Arbetet med att söka precisera vilka moment som är mest angelägna och vilken metodik som bör tillämpas har redan påbörjats i ett antal särskilt utsedda expertgrupper. I förslaget till ny högskolelag sägs att de lokala enheterna själva skall få avgöra kursplanerna, och OMUS har i de principiella riktlinjer vi ovan föreslagit (3.4) för den högre musikutbildningen framfört att linjenämnden på varje musikhögskola bör ha stort inflytande över val av metodik och innehåll inom de angivna ramarna. Genomgången basutbildning skall dock innebära garanti för att den examinerade musikläraren fått en bred grund av faktakunskaper och färdigheter praktiskt tillämpade i de centrala arbetsfälten. Skolorna skall alltså inte kunna göra sådana avvikelser från utbildningsplanen att basutbildningens bredd äventyras.

En god utgångspunkt för beräkning av basutbildningens längd och de viktigaste moment som bör ingå i den ger de erfarenheter man redan gjort i den försöksverksamhet vid SÄMUS (särskild ämnesutbildning i musik) som nu pågått i fem år. Målet för SÄMUS är enligt den allmänna studieplanen

”att bibringa de studerande sådana färdigheter i musik som krävs för att de skall kunna aktivera och leda de olika verksamheter som förekommer inom det allmänna skolväsendets obligatoriska musikundervisning”. SÄMUS har alltså ett studiemål som är begränsat till yrkesrollen inom arbetsfälten 3 och 4 ovan (grundskolans högstadium och gymnasieskolan). Dessa två arbetsfält täcker dock in en väsentlig del av den gemensamma bredd som är önskvärd inom alla läraryrken.

SÄMUS har utvärderats av särskilda OMUS-experter och därtill av de studerande och lärarna inom utbildningen. Det allmänna omdömet är att utbildningen i och för sig ger i stort sett det underlag som krävs för yrkesrollen, men den tid av tre terminer (60 poäng) som beräknats vara tillräcklig anses av lärarna och eleverna vara alltför kort tillmätt, och utvärderarna betonar att utbildningstakten blir mycket forcerad. Om man skall beräkna basutbildningens längd i relation till nuvarande SÄMUS, bör man ha klart för sig att i den planerade basutbildningen tillkommer en viss auskultation och tillämpad praktik samt ett tillägg av vissa moment med sikte på barn i åldrarna upp till 12 år. Samtidigt måste man ta i beräkningen att basutbildningen å andra sidan icke bör innehålla det speciella kunskapsstoff som krävs i gymnasieskolan och grundskolans högstadium. Dock måste ju basutbildningen som ”musikalisk allmänbildning” rimligen innehålla musikhistoriska grundkunskaper som är erforderliga för att läraren skall kunna leda en öppen verksamhet och kommentera musik i studiecirkel osv. OMUS utgår från att basutbildningen inklusive viss auskultation och praktik bör kunna rymmas inom tidsmarginalen 60 poäng (3 terminer). Tvåämneslärares utbildning efter reformen bör omfatta en med ettämneslärares gemensam basutbildning plus fördjupning med sikte på grundskola och gymnasieskola. Detta kommer i realiteten att innebära en utökning av nuvarande SÄMUS med ungefär 20 poäng, dvs. att det gällande treterminalsalternativet för lärarbehörighet utgår och utbildningen blir generellt fyra terminer.

Man bör både i basutbildning och fördjupningsutbildning skilja mellan tre typer av kurser (delkurser, kursmoment): A. *kurser* (kursmoment), som *ger basfakta och basfärdigheter*, B. *metodikkurser*, dvs. *direkt övning av praktiska lärarfunktioner*, C. *praktik ute på arbetsfälten*. Alla tre typerna – alltså även den första kursstypen – skall vara medvetet inriktade på verksamheten i det eller de arbetsfält som utbildningen gäller.

Terminologin i de kursmoment vi här nedan räknar upp som lämpliga inslag i en basutbildning har i allt väsentligt hämtats från SÄMUS' utbildningsbeskrivningar och yrkesrollsgruppernas material.

A. Fakta och färdigheter i lärarnas basutbildning

1. *Yrkesroll, arbetsplats, samhälle*. Vad innebär olika lärarroller. Skollivets organisation. Vad innebär SIA. De frivilliga organisationerna (studieförbund, folkrörelser, musikorganisationer av alla slag). Kulturpolitisk översikt.

2. *Beteendevetenskaplig orientering*: Allmän utvecklingspsykologi. Musikens psykologi. Inlärningsteknik. Gruppdynamik.

3. *Musikens verktyg*. Att behandla rösten väl i tal och sång. Att utveckla förmågan till primavistasång och improvisatorisk användning av rösten. Att på piano och gitarr kunna ackompanjera melodier i olika genrer och stilarter

i de vanligaste tonarterna (bruksklaver, bruksgitarr). Transpositions- och improvisationsövningar. Grundfärdigheter på ett urval instrument, främst slagverk, bas, blockflöjt eller annat melodiinstrument med pedagogisk användbarhet. Elementär praktisk kännedom om de viktigaste instrumenten. Erfarenhet av enkel improvisation i grupp med röst och olika instrument.

Att gehörmässigt uppfatta och beskriva musikaliska struktureringsprinciper. Att omsätta klingande och noterade förlaga i egen praktisk musikutövning. Praktiska kunskaper om satstekniska normer tillämpade i egna skriftliga sats- och instrumentationsuppgifter. (Övningarna här görs med utgångspunkt i olika musikstilar.) Grunderna i ensembleledning för kör och instrumentalensemble. Att styra skilda typer av improvisation. Instuderings- teknikens grunder. Att själv delta i vokal och instrumental improvisation i grupp. Att uppleva musik och rörelse i samverkan. Att med musik, rörelse och andra uttrycksmedel gestalta dramatiska förlopp.

Elementära kunskaper om ljudapparatur och färdighet att använda främst bandspelare för upptagning, återgivning och bearbetning av ljud.

Elementära kunskaper om akustiska grundbegrepp, kännedom om psykologisk och socialpsykologiska undersökningar om ljud- och musikupplevelser.

4. *Musikhistoria med musikanthropologi och musiksociologi.* Översikt av musiken som konst och samhällsföreteelse genom tiderna och i olika delar av världen. Kännedom om de vanligaste struktureringsprinciperna för musik.

5. *Musik som terapi.* Orienteringskurs om hur musik kan användas i omsorgsverksamhet och sjukvård.

B. Metodikkurs

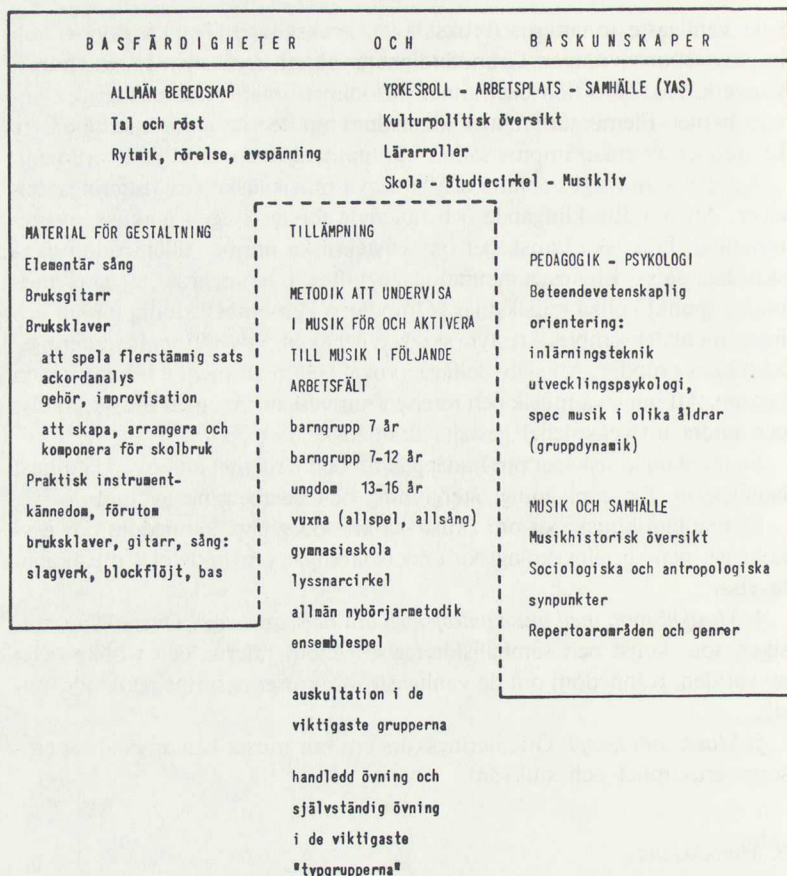
Undervisningen om basfakta och inövning av basfärdigheter i A skall hela tiden styras av arbetsfältens behov i fråga om undervisningsmetodiken, valet av övningsrepertoar etc.

Basutbildningsskedets resultat bör främst redovisas i form av projekt och praktik med sikte på följande arbetsfält – med följande huvuduppgifter

1. att musicera med barn under 7 år
2. att aktivera barn musikaliskt i åldern 7–12 år (gruppmusicerande, introduktion av vissa instrument etc.)
3. att musicera med ungdom och vuxna
4. att leda studiecirklar, kommentera musik etc. för ungdom och vuxna (driva "kulturkommunikativ" verksamhet)
5. allmän nybörjarmetodik i anslutning till 1 och 2.

C. Auskultation och praktik på arbetsfälten

Basutbildningen bör inledas med en orienterande auskultation i t. ex. en kommuns musikmiljöer, även i form av en bredare samhällsorientering. Övningen och redovisningarna i dess slutskede bör förknippas med viss praktik i naturliga yrkesmiljöer som representerar miljöerna 1–4 ovan.

Figur 6.1 Basutbildning för musiklärare.

6.4.2.4 Alternativ fördjupningsutbildning på musiklärarlinjen

Liksom basutbildningen bygger fördjupningsutbildningen på studier för att uppnå grundkunskaper och färdigheter enligt A. ovan, men de av linjenämnderna fastställda kurserna för godkäntnivån skall här ännu mer än i basutbildningarna redovisas i samband med metodisk tillämpning och praktiseras i yrkeslivets miljöer.

Lärrrollen hör framför allt samman med tre stora arbetsområden och vi bör först se på hur fördjupningsutbildningen där kan fördelas:

1. Utbildning för grundskolan, speciellt dess högstadium (innefattar även liknande aktiviteter för äldre i studiecirkel o. d.) – arbetsfält 2 och 3.
2. Utbildning för gymnasieskolan (inklusive motsvarande verksamhet i folkhögskolor, studieförbund osv.) – arbetsfält 4.
3. Utbildning för instrumentalundervisning och ensembleledning – arbetsfält 5, 6 och 7.

För en fullständig förberedelse för *grundskolans högstadium* krävs utöver basutbildningen ökade kunskaper, främst inom området "Musik och samhälle", speciella kunskaper om skolorganisationen och lärarens roll, vidgad repertoar för klassrumsbruk i form av illustrerande musikexempel, enkla

arrangemang för grupper av växlande sammansättning etc. Tillämpade övningar erfordras i klassrumssituationer, ev. även i studiecirklar och andra grupper och praktik av mer självständigt slag, kulminerande i ett "lärlingsstadium" med praktik i egna lektionsserier liknande den som erbjuds övriga ämneslärare vid lärarhögskolan men med komplettering i studiecirklar o. d. OMUS beräknar den sammanlagda tidsåtgången till 30 poäng (1 1/2 termin) inklusive praktiken.

För den som parallellt förbereder sig för grundskola och gymnasieskola tillkommer för den senare skolformen en ytterligare utökad kurs i musikens historia, sociologi och antropologi med inövning av egna enkla illustrationer på instrumentet. Därtill kommer ytterligare praktik av ämneslärartyp inom gymnasieskolor och/eller folkhögskolor, ev. även studiecirklar. OMUS kalkylerar med en tidsåtgång av ca 20 poäng (1 termin) utöver basutbildning och fördjupning för grundskola.

Om fördjupning för gymnasieskolan genomförs ensam, kan den beräknas till ungefärligt 40 poäng (1 läsår).

För instrumentalundervisning och ensembleledning kan inget fast poängtal anges. Här kan bara sägas, att den studerande kan ägna sitt huvudinstrument och ev. andra instrument så mycket tid som återstår att lägga inom tidsramen i proportion till de andra inslag vederbörande önskar medta i sin yrkesförberedelse. Dessa inslag görs i form av tillval och ingår i den studieplanering eller studieväg han/hon valde vid utbildningens början med sikte på en yrkesroll. I studieplanerna måste alltid skälig tid reserveras för praktik. Instrumentalundervisningen bör arbeta med nivåkurser, liksom inom den nuvarande kyrkomusikerlinjen, definierade t. ex. utifrån repertoarens komplexitetsgrad. Det är viktigt att poängtera, att en kurs i instrumentalundervisning *icke* innebär endast individuell spelträning. I kursen måste ingå kreativa inslag, arrangering, verkanalys osv. och givetvis en stor del undervisningsmetodik. Det är viktigt att använda relativt mycken tid och omsorg på nybörjarmetodiska problem i all instrumentalundervisning. För alla alternativ inom lärarlinjen blir det alltid nödvändigt med en bred repertoarkännedom.

En lång rad tillvalskurser av växlande längder och i sig eventuellt indelade i olika nivåer kan tänkas ingå i fördjupningsdelen av lärarnas grundläggande utbildning, i den mån de får plats inom tidsramarna. Även dessa tillvalskurser bör innefatta praktik och gärna inriktas mot projekt på respektive arbetsfält.

Exempel på tillvalskurser

Kyrkomusik (organist- och kantorsexamen)
komposition, arrangering
rytmik, gehör, improvisation, ljudskapande
ensembleledning, som i sin tur kan specialiseras t. ex. på kör eller olika typer av instrumentensemble
skolledaradministration
musikterapi (med olika specialiseringar)
förskolemetodik
metodik för grundskolans låg- och mellanstadium

metodik för grundskolans högstadium
 metodik för gymnasieskolan
 metodik i vuxenutbildning
 (de 5 sistnämnda främst med tanke på lärare inom lärarhögskolor och musikhögskolor)
 jazz
 pop
 svensk folkmusik
 olika etniska gruppers musik
 äldre europeisk musik
 nutida musik
 ljudverkstad

Det är viktigt att avväga vilka fördjupningsalternativ som skall ingå som ett minimum för att den studerande skall sägas ha avlagt musiklärarexamen.

OMUS beräknar, att följande möjligheter kan ges till alternativa val av speciell yrkesberedskap för en musiklärarexamen:

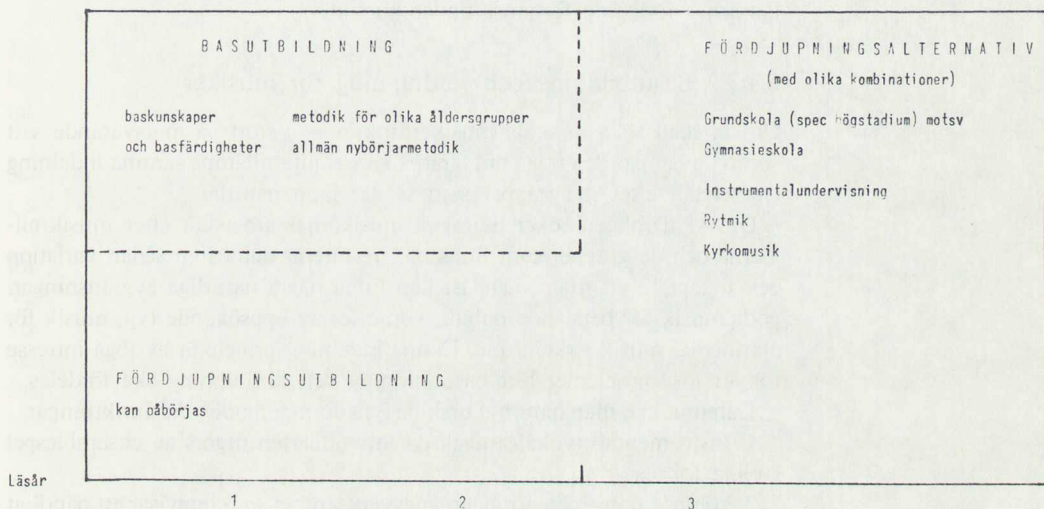
För alla gäller som obligatorisk grund basutbildning på 60 poäng. Det återstår för fördjupningsutbildning sammanlagt 100 poäng, om normal studietid inklusive praktik räknas till 8 terminer (8 x 20 poäng).

A. Grundskolan, speciellt dess högstadium	30
Gymnasieskolan	20
För tillval återstår: instrumentalundervisning, rytmik, kyrkomusik etc. 50 p., varav ca 10–15 åtgår till praktik.	
B. Grundskolan, speciellt dess högstadium	30
För tillval återstår: instrumentalundervisning, rytmik, kyrkomusik etc. 70 p., varav ca 15–20 åtgår till praktik.	
C. Gymnasieskolan	40
För tillval återstår: instrumentalundervisning, rytmik, kyrkomusik etc. 60 p., varav ca 15 åtgår till praktik.	
D. Koncentration till instrumentalundervisning utan speciell beredskap för grundskola eller gymnasieskola etc.	
För instrumentalundervisning och andra tillval disponeras således 100 p., varav 25 p. bör avsättas till praktik.	
E. Musikdelen av tvåämneslärarutbildning (motsvarande nuvarande SÅMUS) 50 p. inklusive praktik. Det skulle innebära, att sammanlagt ca 100 p. ägnas åt musik och musikpedagogik, 60 p. åt ämnesstudier och metodik i det andra ämnet. Den allmänna pedagogiken och skolkunskapen blir gemensamma för båda ämnena. OMUS anser att kritiken mot att 60 poäng skulle räcka för lärarbehörighet – vilket gäller vid nuvarande SÅMUS – är befogad. Enligt OMUS' uppfattning innebär den i linje med LUT 74s direktiv studieövergripande basutbildning som här föreslås och svårigheten att forcera praktiska instrumentalstudier vägande argument för att musikämnesdelen i tvåämneslärarutbildningen kräver 80 poäng.	

De lärare som valt fördjupningsutbildning inom grupperna A–C kan sägas ha speciell beredskap för att tjänstgöra både inom det allmänna skolväsendet och den frivilliga verksamhet som de använt tillvalsmöjligheten för att förbereda sig till.

D har endast allmän, icke speciell beredskap för den allmänna skolans verksamhet.

E har i varje fall inte inom utbildningen förvärvat färdighet på sitt instrument tillräckligt för att arbeta inom instrumentalundervisning. I fallet D bör för musikärexamen krävas, att de studerande icke styckar sönder den disponibla tiden (100 poäng = 5 terminer) i en mängd delkurser, utan specialiserar sig på ett eller gärna två instrument, inberäknat sång och rytmik, så att de kan göra fullvärdiga insatser på åtminstone något område.

Figur 6.2 Skiss över musiklärarlinjens uppläggning.

6.4.3 Musikeryrkens behov av basutbildning

6.4.3.1 Anställningsförhållandena inom musikerområdet

Anställningsförhållandena inom musikerområdet ger oss föga vägledning för en prövning av indelning i yrkesfunktioner och arbetsfält.

Fast anställda musiker finns huvudsakligen i Regionmusiken, (1975 ca 600 heltidsanställda) i de statsunderstödda symfoniorkestrarna (1975 ca 600 heltidsanställda, jämför bilaga 3, tabell 8) och i vissa teaterensembler o. d. Många musiker får en viss anställningstrygghet som pedagoger i musikskolor och inom den högre musikutbildningen e. d. I övrigt är majoriteten hänvisad till frilansverksamhet som musiker och privatundervisare.

Det ligger en risk för en obalans i utbildningarnas inriktning i det förhållandet att en del studerande har möjlighet till trygga ensembleanställningar, medan andra f. n. endast är hänvisade en osäker frilansmarknad. De studerande kan alltså frestas att i första hand sikta till etablering i fasta ensembler.

Det kan också leda till att utbildningarna innehållsmässigt tar för stor

hänsyn till de etablerade avnämarna, dvs. till de fasta ensemblernas yrkeskrav och ger för litet spelrum åt frilanssidan. Det kan bli särskilt ödesdigert då det gäller de områden som nedan behandlas som "eftersatta genrer" (6.4.5). Resursfördelningen till musikutbildningen måste följaktligen avpassas så att typiska frilansområden garanteras en rimlig andel.

Det är en kulturpolitisk fråga av stor vikt som icke hör direkt till OMUS' område hur samhället i olika former kan stödja frilansmusikernas yrkesverksamhet, t. ex. i form av inkomstgarantier, anställningar i landsting och kommuner osv. Dessa problem har senast tagits upp i betänkandet Konstnärerna i samhället (SOU 1974:14) och i kulturpropositionen 1976 (Prop 75/76:135). En särskild komplikation, som berörs i avsnitt 7.6 uppstår inom fortbildningen och vidareutbildningen, där arbetsgivarna ofta kommer att ge sina anställda tillfälle till kurser på betald arbetstid. Vem betalar frilansarnas förlorade förtjänst under kurstid?

6.4.3.2 Basutbildning och fördjupning för musiker

Om vi skall söka särskilja musikerfunktioner i stort på motsvarande sätt som vi ovan gjorde i fråga om lärarna kan vi inte tillämpa samma indelning i arbetsfält efter målgrupper som vi där fann naturlig.

Om vi nämligen söker definiera musikernas arbetsfält efter musikmiljöerna och de grupper som finns där, resulterar detta i en sådan variation och mångfald att man knappast kan finna några naturliga avgränsningar: podiemusik för betalande publik, konserter av uppsökande typ, musik för etermedia, musik i skolor etc. Denna indelningsprincip är av föga intresse för att lösa problemet hur basutbildning och fördjupning ska fördelas.

Däremot kan man naturligt urskilja fyra dominerande yrkesinriktningar:

1. instrumental- (vokal-)musik där huvudparten utgörs av ensemblespel i olika former
2. kompositions- och arrangemangsverksamhet som uppvisar ett oändligt antal varianter med tanke på målgrupper, ensembleformer, personlig uttrycksvilja etc.
3. ensembleledning
4. pedagogisk verksamhet, ibland som huvudsaklig yrkesroll t. ex. vid musikhögskola eller oftast i kombination med de tre ovannämnda yrkesfunktionerna.

För pedagogen kan man i sin tur skönja många målgrupper, dvs. arbetsfält, gemensamma med lärarnas, nämligen 5, 6 och 7: nybörjarstadiet (instrumental-, vokalelever), elever över elementärstadiet respektive avancerade elever.

Givetvis kan i fråga om den enskilde musikern alla tänkbara kombinationer mellan rollerna förekomma i olika proportioner, och det är viktigt att inriktningarna *icke* uppfattas som från varandra skarpt avgränsade yrkesroller.

Som ovan anförts (6.1.3), kan den framtida yrkesrollen för en musiker innebära en syntes av arrangör, ensembleledare och komponist, där inslaget av skapande verksamhet är det centrala – "musikmakarens" roll för att använda Folke Rabes term.

Komponist- och arrangörsutbildning bör i konsekvens härmed inte kon-

centreras till endast ett seminarium eller en påbyggnadsutbildning vid musikhögskolan i Stockholm, utan anknytas organiskt som fördjupning och/eller påbyggnad till den utbildning om material för musikalisk gestaltning som ingår i musikerlinjens och musikläroslinjens basutbildningar. Härmed kan också redan genom naturlig samverkan inom utbildningarna motverkas den klyfta mellan tonsättare och utövande musiker som inte sällan kommit till synes i diskussionen.

Ensembleledarutbildning bör redan i elementära stadier och än mer på fördjupningsnivåerna förenas med övningar i arrangering. De experter som på OMUS' uppdrag arbetar med att närmare utforma förslag till kursinnehåll och metodik i fråga om komposition/arrangering och ensembleledning skall i utbildningarnas uppläggning följa OMUS' synsätt att yrkesinriktningarna inte skall renodlas var för sig utan integreras organiskt.

Varje allmän musikerlinje skall i sin grundläggande utbildning garantera åtminstone elementär utbildning som grundval för fördjupnings- eller påbyggnadskurser med inriktning mot de fyra huvudområdena: instrumentalspel (sång), komposition, ensembleledning, pedagogisk verksamhet.

Däremot kan man knappast kräva att alla musikerstuderande obligatoriskt skall ha i varje fall mer omfattande utbildning för alla dessa fyra inriktningar i sin basutbildning.

Man kan då fråga sig, vad det är för *basutbildning* som skall vara gemensam för alla som genomgått fullständig grundläggande utbildning till musiker. Vad är det med andra ord för "musikalisk allmänbildning" som borde tillkomma alla musiker oavsett specialisering? I detta sammanhang bör understrykas den skillnad som bör finnas i grundsynen på olika utbildningsmoment inom en lärarlinje och en musikerlinje. På musikerlinjer kan inte termen "obligatoriska kurser" användas lika självklart som då det för lärarkandidater gäller basutbildning för en lärarexamen. I musikerutbildningen måste generellt ges större valfrihet och möjlighet att gå individuella studievägar.

OMUS anser dock att man inom den *fullständiga* grundläggande utbildningen till musikeryrken skall betrakta följande fem kurser som obligatoriska.

1. En allmän orientering om musikeryrkena delvis i form av auskultationer. OMUS använder som rubrik för denna delkurs "*Yrkesroll – arbetsplats – samhälle*" (YAS). Auskultationerna kan läggas in som studiebesök i olika miljöer där musiker kan tänkas fungera: ungdomsgårdar, vårdanstalter, föreningar som med de nya kulturanslagen bedriver experiment- eller programverksamhet etc.

2. En genomgång av *de kulturpolitiska målen* som underlag för en fortlöpande diskussion om olika kvalitetsvärderingar, om musik i skilda miljöer och om utvecklingen av svenskt musikliv.

3. *En allmän pedagogisk beredskap* för alla musiker: beteendevetenskaplig orientering, särskilt musikpsykologi, gruppdynamik och elementär pedagogik samt instuderings teknik, färdigheter och kunskaper i tal- och röstvård, "musiksvenska" (förmåga att i skrift och tal kommentera musik), scen teknik, avspänning, plastik. Allt detta kan tillsammans med samhällsorienteringen och de kulturpolitiska kunskaperna i moment 2 bilda underlag för de "kommunikativa attityder" som hänger samman med den stude-

randes utbildning till att aktivt medverka i olika musikmiljöer (se 6.6.4.5).

4. Färdigheter och kunskaper inom de moment som ryms i samlings termen *Material för musikalisk gestaltning* – alla studerande skall med hjälp av huvudinstrumentet och pianot som "bruksklaver" arbeta kreativt med grunderna i gehör, sats, rytm, improvisation, notläsning, strukturanalys etc. Det är viktigt att denna basutbildning nära samspelar med de påbörjade parallellt löpande instrumentstudierna och siktar till behoven i ensemblespel och för pedagogernas del ensembleledning och arrangering.

5. Översiktliga kunskaper i *Musik och samhälle* från olika epoker och musikvärldar: verkanalys utifrån stilhistoriska, sociologiska, antropologiska utgångspunkter. Detta är även viktigt som underlag för den pedagogiska uppsökande verksamhet som kan ingå i den specialiserade utbildningens senare skeden. Verkanalysen skall ske även praktiskt-musikaliskt. Härtil kommer breddningsaspekten in: alla fullständigt utbildade musiker bör få tillfälle att lära sig "musikaliskt" och i viss mån verbalt förklara karaktäristiska drag i de väsentligaste uttrycksformerna i de musiktraditioner som dominerar svenskt musikliv.

Det är svårt att exakt beräkna poängtal för denna basutbildningsdel i en fullständig musikerutbildning på 4 år. På grundval av vissa expertbedömningar beräknar OMUS 20 poäng som ett minimum. Om de instrumentala kraven höjs i fråga om förmåga att spela i olika stilar, är 30 ett rimligare poängtal (alltså en sammanlagd tid av 1 1/2 termin). I detta tal inräknas den under perioden förekommande praktiken.

För dem som väljer att utbilda sig till specialiserade pedagoger tillkommer redan i basutbildningen auskultationer och tillämpningskurser på lärarlinjens arbetsfält 1, 2 och 5, alltså musik med förskolebarn och allmän nybörjar-metodik. Det är viktigt att dessa blivande pedagoger på samma sätt som lärarna tillägnar sig en helhetssyn på människans musikaliska utveckling.

I fråga om fördjupningsutbildning kan icke fasta alternativ ställas upp för något slags "musikerexamen" i stil med vad som gäller kyrkomusiker och musiklärare. Däremot kan man tänka sig att man definierar ett poängtal inklusive praktik för den pedagogisk-metodiska delen i en specialiserad pedagogs särskilda beredskap. Man skulle kunna avlägga en pedagogexamen, om vissa minimikrav är uppfyllda.

För musiker i övrigt blir det uppställda studiemålet och den beräknade tidsgränsen helt avgörande. Viktigt är att musikerlinjen inte självklart skall inriktas i huvudsak för instrumentalisten i symfoniorkester e. d., utan det bör prövas från fall till fall vilken typ av ensemblermusiker, genre etc. som den studerande skall utbilda sig till.

I nästa avsnitt diskuterar vi ytterligare en principiell garanti, som enligt OMUS uppfattning måste gälla utbildningen av både musklärare och musiker, nämligen en garanti för att utbildning i båda fallen kan erbjudas inom alla väsentliga "genrer" – eller för att använda ett neutralare ord som vi skall precisera nedan – väsentliga "repertoarområden".

6.4.4 Olika "genrers" plats i musikutbildningen

Om detta ord "musik" är heligt och reserverat för 1700- och 1800-talens instrument kan vi bygga ut det mot en mer meningsfull term: "organiserat ljud".

John Cage, Ingenting.

Som framgått av översikten Musiken i samhället råder en obalans mellan den nuvarande musikutbildningens innehåll och musikutbudet ute i samhället. Inte bara så att musikutbildningen hittills inte tagit ansvar för att utveckla den enkla populärmusiken, utan den har även av olika skäl begränsat sig till vissa musikaliska traditioner när det gäller musik med kvalificerade konstnärliga ambitioner.

Det är bara att konstatera att vad vi skulle kunna kalla "europeisk musik 1750-1900" dominerar repertoaren. Den gör det redan i den förberedande utbildningens strävan att ge elever en god grund, eftersom denna musik har räknats till musikhögskolornas så att säga självklara ansvarsområde.

Radikala förändringar är nu på väg i fråga om hela detta synsätt. OMUS' direktiv och de principiella riktlinjer vi ovan fastställt som en konsekvens av kulturpolitiken innebär att de allmänna utbildningslinjerna i framtiden skall ha lärarresurser osv. så att de kan erbjuda *praktisk-musikalisk undervisning inom alla de väsentliga repertoarområdena i svenskt musikliv*.

Det uppstår givetvis genast en diskussion om vad vi då ska mena med *repertoarområde* och vad som är väsentligt eller oväsentligt.

I själva verket är det med utgångspunkt från OMUS' synsätt angeläget och önskvärt att denna diskussion fortlöpande kommer att prägla arbetet i utbildningarna. Det är nämligen helt i linje med den öppna kritiska syn vi eftersträvar. En debatt om genrers karakteristiska, vad som är väsentligt och värdefullt i dessa etc. är en del av den ständiga kvalitetsdiskussion som aldrig får stelna i schablonartade värderingar. Det skall aldrig vara självklart vad som inte kan spelas eller vad som måste sjungas.

OMUS vill inte, då det gäller att ge underlag för överväganden hur en breddningsgaranti skall åstadkommas, använda det vaga ordet "genre" som tycks kunna beteckna både stora enheter typ "jazz", "folkmusik" och begränsade: "dixieland" eller "gånglåtar".

Man skulle kunna tänka sig att man med en praktisk organisatorisk motivering ungefärligt indelade musiken i några stora "*repertoarområden*". Indelningen görs i fullt medvetande om att den aldrig kan vara invändningsfri för ambitiösa teoretiker. Den utgår endast från ett praktiskt syfte: att få en garanti dels för att varje musikhögskola skall ge blivande lärare och musiker en tillfredsställande orientering om resp. repertoarområde, dels för att fördjupningsutbildning skall erbjudas inom varje område.

OMUS föreslår följande repertoarområden:

1. *europeisk musik före 1750* (även nordisk musik). Här inryms alltså framför allt repertoar från medeltid, renässans, barock.
2. *europeisk musik 1750-1900* (även nordisk musik). Detta område dominerar f. n. den högre musikutbildningen.

3. *konstmusik efter 1900*. Här innefattas "nutida musik", "framtidens musik", experimentell musik av alla de slag.

4. *afro-amerikansk tradition*. Som redan konstaterats i kapitlet *Musiken i samhället* är utbudet inom detta repertoarområde kvantitativt dominerande i våra dagars Sverige. Hit hör t. ex. alla former av jazz- och popmusik.

5. *nordisk folkmusik* i vid mening, särskilt svensk musiktradition. Här avses inte bara spelmansmusik, vistradition etc. utan även folkrörelsernas musik och nutida populärmusik.

6. *övriga etniska gruppers folk- och konstmusik*. Det sjätte repertoarområdet är i själva verket inget område i sig utan innefattar en mängd repertoarområden från olika kulturkretsar i världen.

Repertoarområdena är naturligtvis inte klart avgränsade från varandra. Den afro-amerikanska musiken kännetecknas t. ex. i dag av att den påverkas av en mångfald traditioner från Europa och Asien. T Millroth citerar i OMUS' bok *Vi tycker om musik*, 1975, s. 165 ett yttrande av Bernt Rosengren: "... jazzmusiken är ju en form som inte utvecklats i isolering utan snappar upp inslag från många olika musikkulturer. Vi gör en musik som är obegränsad, som är en blandning av allt: popmusik, orientalisk folkmusik, svensk folkton, blues, noterad seriös musik osv." I dessa frågor skall man i det praktiska utbildningsarbetet givetvis inte vara formalist. Det väsentliga är att ingen intressant musik blir utestängd.

Musik inom de olika repertoarområdena innebär ofta musik på skilda instrument, inte sällan instrument med annan användning än den vanliga. En öppenhet inför olika stilar innebär också nya instrument och instrumentkombinationer i den högre utbildningen.

Det är väsentligt för en nödvändig förnyelse av musikutbildningen, att alla repertoarområdena verkligen kommer till sin rätt vid antagningar av studerande, utformning av kursinnehåll, kursredovisning och bedömning av studerandes prestationer, liksom vid anställning av lärare. Man bör tänka sig en organisatorisk garanti i form av särskilda "genrebevakningsgrupper" eller "repertoarområdesdelegationer". Dessa arbetsgrupper skulle förslagsvis arbeta med delegationsuppdrag från linjenämnden för musikerlinjen. De skulle bestå av specialister utvalda bland lärarna och representanter för de yrkesverksamma. De skulle svara för att godkänthkurserna inom basutbildningen ger acceptabel musikalisk bredd och "allmänbildning" och att fördjupningsutbildning anordnas med tillfredsställande innehåll. Det skulle också höra till dessa gruppers ansvar att följa den svenska och internationella utvecklingen inom resp. repertoarområde.

I fråga om område 6 – olika etniska gruppers musik – får man utöver den allmänorientering som ges i basutbildningen – tänka sig att musikhögskolor med intresserade studerande anställer lärare för fördjupningskurser i respektive folkgrupps musiktradition.

6.4.5 Vilka genrer är eftersatta?

*Först i dessa sista dagar har folkets musik
blivit salongsfärdig och erövrat etermedierna.
Nu är det fint att kunna nynna en låt
från Mockfjärd och Delsbo och antyda
de knepiga triolerna.*

Stig Sjödin

Direktiven använder begreppet "eftersatta genrer". Det är nödvändigt att precisera vad OMUS avser med detta begrepp. I den allmänna diskussionen om resurser till musikutbildningen brukar med visst fog anföras, att alla områden av musiklivet kan påstås vara eftersatta, eftersom musikutbildningarna allmänt sett hittills icke givits särskilt generösa resurser i Sverige. Om man jämför med vissa satsningar som görs i de nordiska länderna eller andra europeiska länder, är det lätt att finna en lång rad avsnitt av musikområdet vara eftersatta, åtminstone om man jämför med länder som är särskilt frikostiga mot vissa musiktraditioner. Det kan t. ex. sägas, att svenska musikhögskolor med våra nuvarande lönegrader och tjänster icke kan konkurrera med USA eller jämförliga europeiska länder, t. ex. Danmark, om det gäller att locka hit internationella kapaciteter som fasta eller tillfälliga lärare. Danmark har 27 professurer, Norge 6, Finland 8 och Sverige 4. Vidare kan man med visst fog påstå att satsningen på äldre musik – t. ex. barockmusik, inte motsvarar det växande intresset för sådan i god mening museal musik här hemma. Det har i sin tur inspirerats av de satsningar som görs ute i Europa på utbildning av musiker att spela efter tidstrogen uppförandep Praxis med autentiska instrument. Andra eftersatta områden är t. ex. körledarpedagogiken om man ser till det stora körsångsintresset ute i landet.

Vad OMUS i första hand måste mena med begreppet "eftersatt genre" är dock de "repertoartraditioner" som först på allra sista tiden överhuvud börjat räknas in under utbildningens ansvarsområde. Hit hör områdena 4–6 ovan, alltså *afro-amerikansk tradition*, *nordisk folkmusik* och hela sektorn *folk-musik – konstmusik* från övriga etniska grupper. Det kan även sägas att området 3, särskilt vad det gäller "framtidens musik", är underdimensionerat i relation till sin betydelse. Det är dock viktigt att vi i denna diskussion håller i minnet att område 3 – den nutida musiken – i realiteten ofta är identisk med eller starkt inspirerad av just de olika etniska gruppernas musiktraditioner. Eftersom här råder en så markant obalans mellan utbildning och yrkeslivets realiteter, måste snabbt en *kraftig specialsatsning* göras för att utbildning skall kunna erbjudas på de nya repertoarområdena. Denna satsning måste koncentreras i två riktningar.

1. Tillräckligt många *genrespecialiserade pedagoger* måste snabbt utbildas för att kunna tillgodose behovet på lärarlinjerna, i musikerlinjernas basutbildning (för breddningsgarantin) och i den grundläggande utbildningen av specialiserade pedagoger.

2. Lämpliga former för dessa nya utbildningar måste samtidigt utprövas med stöd av erfarenheter i liknande kurser på andra håll. Intressanta erfarenheter av utbildning i afro-amerikansk tradition finns t. ex. i USA, Ös-

terrike (Graz) men börjar även samlas inom våra egna SÄMUS-utbildningar, i Ingesundskurser m. m. Dessa erfarenheter bör utnyttjas och kompletteras i *pilotkurser* och *symposier*.

Det är att hoppas att olika repertoartraditioner nu inte längre på samma sätt som tidigare skett spelas ut mot varandra i en ofruktbar debatt, där argumentationen förs efter linjen antingen/eller, vi och de. En nödvändig satsning på nya ansvarsområden får inte äventyras genom att den ställs i motsats till utvecklingen och förnyelsen av de tidigare etablerade områdena av utbildningen.

Särskilt två problem måste beaktas. Afro-amerikansk tradition och svensk folkmusik har f. n. icke tillräckligt många pedagoger anställda inom högskoleutbildningarnas lärarstab. Det är därför viktigt att specialister och traditionsbärare snabbutbildas pedagogiskt för att kunna få anställning vid högskolorna. Ofta kan det i fråga om dessa typer av utbildning med dess många växlande aspekter och ständiga förnyelser vara lämpligt att anlita gästlärare och tillfälliga lärare i stor utsträckning. Mer än i utbildningen av orkester- och ensemblemusiker är de studerande nämligen frilansmusiker. De är intresserade av att komplettera sin egen personliga profil och efterfrågar alltså ofta en rik provkarta på specifika utbildningsmoment som icke en fast lärarstab kan väntas svara för.

Det är väsentligt att ta hänsyn till att dessa repertoarområden ofta är förknippade med vissa musikmiljöer, särskilda sociala förhållanden etc., om de skall kunna utveckla sin egenart. En del genrer har t. o. m. utvecklats som protest mot tidigare "akademisk" högskolemiljö och etablerad utbildning. Det är alltså inte alls självklart, ofta inte ens önskvärt, att utbildningen försiggår i högskolornas lokaler, utan den kan med fördel förläggas i så naturliga miljöer som möjligt: för spelmansmusikens del alltså som redan nu sker, t. ex. i form av kurser ute i bygden i anslutning till spelmansstämmor; när det gäller yrkestrubadurer, genom kurser i deras mest inspirerande miljöer, för jazzens del t. ex. med work-shops i anslutning till klubbar etc. Utbildningen bör ofta kunna kombineras med musikteater, dans med viss publik osv. Under alla förhållanden måste en musikerutbildning inom de eftersatta områdena byggas upp efter varje genres egenart på dess egna villkor. Det finns redan en viss "pedagogik" eller snarare en rad organiskt framväxna pedagogiska former som fungerar inom jazzmusik, liksom inom åtminstone vissa typer av folkmusik. Man måste till varje pris undvika att högskoleutbildningen leder till en nivellerad, glättad "skolupplaga" av musikformen. Däremot kan sannolikt den utbildning som drivs på ett riktigt, "kreativt" och samtidigt lyhört analyserande sätt komma att förbättra och utveckla de pedagogiska naturmetoder som tidigare använts. Experter inom blocken "Material för musikalisk gestaltning" eller "Musik och samhälle" kan inom musikhögskolorna här göra en pionjärinsats.

Då det gäller de "eftersatta genrerna" är det i högsta grad nödvändigt att utbildningen blir yrkesanknuten också i så måtto att de frivilliga organisationer som arbetar t. ex. inom jazzen eller folkmusiken får utöva ett direkt inflytande på utbildningen. Det kan underlättas om ansvaret för utbildning regionaliseras, så att varianter kan erbjudas i olika delar av landet, dels med musikhögskolornas egna resurser, dels utanför högskolorna i form av särskilda resurser som OMUS föreslår kommer att ställas till region-

styrelsernas förfogande för att disponeras till en lokalt profilerad verksamhet med individuella och lokala kurser och linjer.

I de SÄMUS-utbildningar som pågått i Göteborg sedan 1971, i Malmö sedan 1973 har undervisningsmetodik inom de här berörda nya genrerna redan regelbundet prövats för en sådan genrebred typ av lärarutbildning som enligt OMUS' förslag skall vara obligatorisk även för ettämnslärare. De där vunna erfarenheterna blir en värdefull grundval för den systematiska uppbyggnaden av nya utbildningsformer som OMUS redan påbörjat med hjälp av anslagen för musikpedagogiskt utvecklingsarbete (MPU).

Det utvecklingsarbete inom musikutbildningen som måste ske i förlängningen av OMUS' uppdrag efter 1977-07-01 måste ha som en central uppgift att så snabbt som möjligt bygga upp ändamålsenliga utbildningsformer för vad vi här har kallat de eftersatta genrerna. Med ledning av den allmänna debatten och en systematisk kartläggning som måste organiseras för att få en översikt av utbildningsbehoven, bör det årligen göras en ständig prövning var särskilda medel bör sättas in inom olika s. k. repertoarområden för att möta angelägna behov. Vissa kvoteringar bör t. ex. kunna göras för nyantagningar av studerande. Detta gäller givetvis även nya vägar att levandegöra det europeiska musikerlivet osv. liksom utvecklingen av den "historiska" musiken på äldre instrument och i äldre ensembletyper och satsningar på nya experiment.

En konsekvens av OMUS-reformen på längre sikt borde vara att inga s. k. repertoarområden skulle kunna rubriceras som "eftersatta" inom högre musikutbildning.

6.4.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att OMUS söker lösa problemet att garantera både bred kunskap och fördjupning för yrkesrollen på följande sätt:

Varje musikhögskola som anordnar grundläggande utbildning i form av allmänna utbildningslinjer för *musiklärare* skall garantera en basutbildning som ger *allmän beredskap* för musikläraryrken genom vissa kunskaper, färdigheter och tillämpad praktik för de väsentligaste lärarrollerna (på de viktigaste arbetsfälten). Skolan skall samtidigt garantera en möjlighet till fördjupning (specialisering) för arbetsfält som ingår i till musiklärarexamen.

Musikerlinjen skall i den fullständiga grundläggande utbildningen erbjuda en viss gemensam basutbildning. Denna skall ge grundförutsättningar för musikaliskt skapande och en "musikalisk allmänbildning" för musikeryrken, som kan tjäna som grundval för kritisk bedömning av musik och uppsökande verksamhet i olika miljöer.

Varje allmän utbildningslinje för *musiker* eller *musiklärare* skall i den grundläggande utbildningen som basutbildning garantera att de studerande får kunskaper och färdigheter i fråga om de väsentligaste repertoartraditionerna i svenskt musikliv. På samtliga dessa repertoarområden skall den högre musikutbildningen därtill kunna erbjuda möjligheter till fördjupning och specialisering. En stor satsning måste göras på de områden som utbildningen tidigare inte tagit ansvar för. Ett rikt utbud av kompletterande

kurser skall kunna ge de intresserade möjlighet att vidareutbilda sig på fler arbetsfält, förnya sitt vetande och sina musikaliska färdigheter.

6.5 Integrerad utbildning

6.5.1 *Allmän debatt om integrationsproblem*

Svårbemästrade problem i alla typer av utbildning är hur man skall åstadkomma integration mellan olika moment så att utbildningen upplevs av de studerande som en helhet och inte splittrad i separata kurser och ämnen. Problemen hör nära samman med frågan hur studiemålet skall slå igenom i organisationen och sammanhänger med det sätt att angripa grundläggande pedagogiska frågor från nya utgångspunkter som börjat växa fram mer och mer i den aktuella debatten. Man betonar alltmer anknytningen mellan skolan, samhällets verklighet och yrkeslivets reella behov, de studerandes motivation för utbildningen, deras egen skapande aktivitet och möjligheter att påverka utbildningens innehåll. Utbildning ses nu ofta som ett lagarbete, där lärarens huvudsakliga uppgift inte längre är att meddela fakta eller att agera som "tränare" och bedömare av prestationer. Diskussionen återspeglas i vissa på senare tid utkomna betänkanden och propositioner om studieorganisation och undervisningsplanering.

De 74-05-31 givna direktiven för den pågående lärarutbildningsutredningen (LUT-74) liksom propositionen om skolans inre arbete, SIA (1975/76:39) talar om förändrade lärarroller med vidgade sociala funktioner. LUT-74 har våren 1974 utgivit ett diskussionsunderlag "Läraryrket - läraryrket - utbildning". Eftersom högre musikutbildning till stor del innefattar utbildning för kommunikativa (pedagogiska) uppgifter, måste de nya lärarrollerna påverka också musikhögskolornas arbetssätt.

Barnstugeutredningens betänkande *Utbildning i samspel* (SOU 1975:67) ut-säger redan i sin titel något väsentligt om sin pedagogiska grundsyn. OMUS skulle ha kunnat rubricera sitt eget principbetänkande med samma ord för att markera sin allmänna syn på utbildning. Utredningen säger i sin sammanfattning, sid. 14.

"*Lagarbete* föreslås därför känneteckna utbildningarnas alla delar. Det medger de studerandes och lärarnas nära och reella samverkan med varandra. Det öppnar vägar både för de studerandes inbördes samarbete och för lärarnas samarbete med varandra. Planeringen av studiernas uppläggning skall göras av lärare och studerande gemensamt. Även de studerandes självstudier föreslås i stor utsträckning användas för lagarbete.

Utbildningarna föreslås inrikta sin pedagogik på att medvetandegöra och formulera problem samt syfta till ett värdeval. Frågor och problemområden som de studerande själva formulerar i samspel med lärarna bör vara utbildningens kärna.

Studiernas utgångspunkt skall vara *verkliga* problem med anknytning till den framtida arbetsinsatsen. Bearbetning av dessa skall styra arbetet. Studierna föreslås därför organiseras i *projekt*. Vid projektorienterade studier är arbete i grupp/lagarbeteten dominerande arbetsformen. Gruppen/arbetslaget planlägger och genomför en undersökning. Lärarna finns med i arbetslaget som en resurs, som handledare.

Betänkandet *Folkhögskolan* (SOU 1976:16) ägnar stort utrymme åt folkhögskolans arbetsformer och utvecklar i ett särskilt kapitel (7) dess metodik. Utredningen talar om vikten av problemorienterade studier, av informationssökande på fältet och ett lagarbete inom skolan där lärare och elever samverkar. Lärarna måste vara lika "inlärningsintresserade" som eleverna.

Enligt OMUS' uppfattning bör den framtida högre utbildningen i musik – givetvis med tillämpning på sina speciella studiemål – i mycket kunna bygga sin utbildningsplanering och sina arbetsformer på liknande principer. I samband med den föreslagna reformen bör utbildningarna alltså målmedvetet påbörja försök att successivt utvecklas till "utbildningar i samspel" i mer än en bemärkelse.

6.5.2 *Gestaltning och kommunikation i centrum*

*It don't mean a thing
if it ain't got that swing.*

Duke Ellington

En väg till ökat samspel och större koncentration av högskolans arbete är att söka samla utbildningen kring de för musikyckena centrala funktionerna. OMUS skulle vilja sammanfatta dem under de allmänna termerna: *gestaltning* och *kommunikation*.

Gestaltning är ett samlingsbegrepp för alla former av musikaliskt uttryck: sång, spel, musikskapande och improvisation, ensembleledning.

Kommunikation avser pedagogisk verksamhet i vidaste mening: kontakt med andra människor för att aktivera dem att musicera och att lyssna till musik etc.

Principen för utbildningsplanering bör alltså vara att de kunskaper som de studerande erbjuds, de färdigheter de övar in, de attityder som undervisningssituationerna bidrar till att förmedla, samlat skall leda fram till att de studerande kan gestalta musik och/eller kommunicera med människor genom musik- och om musik.

Varje utbildningsmoment har två faser:

1. De studerande erbjuds att lära in översiktliga *basfakta* (baskunskaper) och att öva *grundläggande färdigheter*. Det bör alltså inte vara fakta för deras egen skull eller färdighetsträning i största allmänhet. Syftet skall vara motiverat av tillämpningen i nästa fas.

2. Det centrala i varje utbildningsmoment är *den praktiska övningen av gestaltning och kommunikation*. Ju närmare dessa övningar kan föras verklighetens situationer, desto bättre. OMUS har ovan (6.3) argumenterat för att varvad praktik skall ingå periodvis i hela utbildningen. Redovisningen av kunnande och färdigheter skall alltså slutligt ske inte som interna skolangelägenheter utan direkt i samband med yrkeslivets verklighet.

6.5.3 *Studiemålet – yrkesrollen i centrum*

Om musikalisk gestaltning och kommunikation är det centrala, kan inga enskilda ämnen eller moment uppfattas som självändamål.

Linjenämnderna och linjedelegationerna inom respektive högskola har ansvar för att kursernas innehåll och metodik överensstämmer i kvaliteter och kvantitet med målen i stort för respektive kurs och linje. De ansvarar också för att redovisningarna och utvärderingarna för respektive kursmoment står på en tillfredsställande nivå.

Den studerandes planerade yrkesroll är hans/hennes motivation. Varje delmoment vägs in av den studerande själv i samråd med lärarna alltefter dess väsentlighet för respektive studiemål.

Om redovisningarna av gestaltning och kommunikation skall vara mindre "skolmässiga", mer verklighetsnära, måste de ofta ha karaktären av samlade *projekt*, där lärare och studerande samverkar, kanske ofta även med yrkesverksamma.

En projektorienterad utbildning medför en rad administrativa problem och innebär delvis nya lärarfunktioner.

6.5.4 *Lärafunktioner i integrerad undervisning*

Inom högre musikutbildning är lärartätheten mycket hög. Många utbildningsmoment, t. ex. instrumentalundervisning, kräver hög specialisering. Ett stort antal tillfälliga timlärare anlitas. Risken är uppenbar, att lärarna har svårt att träffa samma för att planera och samråda. De kommer lätt att koncentrera sig var och en på sin specialitet. De studerande kan på detta sätt få svårt att skapa sig en helhetssyn. Deras möjligheter till en helgjuten gestaltning försvåras eller omintetgörs, om t. ex. gehörstråning drivs för sig utan sammanhang med instrumentala studier eller instudering av musikaliska verk sker utan koppling till en verkanalys, där musiken sätts in i ett historiskt, socialt sammanhang. Lika illa blir det om den enskilda instrumentövningen drivs så ensidigt att de studerande inte tillämpar den parallellt i ensemblespel med andra instrument. Specialister kan i entusiastiskt nit för sitt ämne hamna i ett slags revirtänkande, driva upp kraven på sitt särskilda fält och söka påverka de studerande att satsa oproportionerligt hårt inom deras område.

Om man vill motverka att läraren i första hand upplever sig som ämnesspecialist, kan detta ske bl. a. genom att läroanställningarna framgent inte knyts till ett "ämne" utan till en uppgift eller flera funktioner för en viss utbildningslinje. I tjänstebeskrivningen kan markeras vad lärarens speciella uppgift är men där bör också ingå skyldigheter och rättigheter att som del av tjänstgöringen delta i samplanering och projektverksamhet e. d.

Om utbildningen skall på varje punkt bli motiverad i studiemålet och om samlade projekt med inriktning på gestaltning och kommunikation skall kunna genomföras, är det oundgängligen nödvändigt att lärarna i linjedelegationer och andra samrådskonferenser kan träffas för att tillsammans med de studerande planera och utvärdera centrala teman och projekt i utbildningarna. Tjänstetid och utbildningstid måste avsättas kontinuerligt för sådan verksamhet.

6.5.5 Ämnesindelningen under omprövning

6.5.5.1 Ämnesbegreppet

En vanlig kritik mot högskoleutbildning har varit, som nyss antydde, att de studerande upplever den som uppsplittrad på "ämnena", vart och ett styrt av en specialist som har *sin* metod, *sin* terminologi och *sina* speciella utbildningsmål och krav på de studerande, som han/hon kan motivera med sitt särskilda kunnande baserat på erfarenhet. "Ämnesbeteckningar" kan inom musikutbildningen vara lika exklusiva som "genrebestämningar" inom musiken. Vad man menat med ämne och avgränsat som speciell kurs på betyg, intyg o. d. synes tidigare ha följt traditioner från utländska konservatorier och de lärarspecialiseringar som där vuxit fram i anslutning till vissa musiktraditioner. Utbildningen till musklärare har t. ex. varit uppdelad på ett stort antal ämnen: musklära, gehörslära, kontrapunkt, harmonilära, välläsning, musikalisk satslära, formlära med repertoarkännedom, instrumentation med instrumentkännedom, kördirigering, orkesterdirigering, blockflöjt och knäppinstrument osv.

I och för sig är "ämne" en häutig term, om man därmed avser ett visst område av baskunskap och basfärdighet som fordras som underlag eller verktyg för musikalisk gestaltning och kommunikation.

"Ämnena" griper emellertid hela tiden in i varandra och det är omöjligt att skarpt avgränsa dem från varandra. Ofta innebär de i själva verket olika infallsvinklar på samma problem eller funktion. Faran i ämnestänkandet ligger i att ämnet, drivet av specialisten, blir ett självändamål, och att det enskilda ämnet går före helhetsfunktionen.

6.5.5.2 Ämnesblock

För att förhindra en splittrande och oöverskådlig ämnesindelning skulle man kunna dela in det kunskapsstoff som skall meddelas respektive de basfärdigheter som skall inövas i några få *ämnesblock*. Ämnesblocken skall uppfattas som en praktisk åtgärd för att fördela ansvaret för olika sidor av högskolans arbete och organisera service till de studerande, så att de vet var de kan finna den.

De olika moment som finns upptagna inom de här skisserade blocken får ses som exempel. Vissa moment kan lika gärna föras till det ena blocket som till det andra. Listorna gör icke anspråk på fullständighet eller fixerade termer. De illustrerar en princip.

Block 1. "Allmän beredskap för musikycken"

tal, röst,
 avspänning, rörelse, rytmik, fritt skapande
 beteendevetenskaplig orientering: gruppdynamik, musikens psykologi
 inlärningsteknik
 färdighetsträningens problem (instuderingsteknik etc.)
 övrig psykisk – fysisk beredskap inför klassrumssituationer, konsertant verksamhet osv.
 att i tal och skrift kommentera musik

Block 2. *"Musik och samhälle"*

verkanalys utifrån historiska, antropologiska, sociologiska utgångspunkter
 aktuell kulturpolitik
 orientering om yrkesroll – arbetsplats – samhälle (YAS)
 praktisk biblioteks- och arkivkunskap (som grund för de studerandes eget
 sökande efter fakta, repertoar etc).
 musikens funktion nu och i framtiden.

Block 3. *"Material för musikalisk gestaltning"*

allmän musikleära (akustik, tonsystem, ljudlära, notation, beskrivningssystem)
 gehör (improvisation, rytm etc.)
 grunderna för komposition och arrangering
 satslära
 kunskap om musikinstrument, instrumentvård, instrumentbygge (även
 praktisk = PRIK)
 färdighetsövningar med hjälp av bruksklaver (speciellt piano), elementär
 sång, bruksgitarr, slagverk, kontrabas, blockflöjt och även andra instrument
 med pedagogisk användbarhet, musikteknik, ljudverkstad.
 Hit hör ansvaret för den elektronmusikstudio som bör vara ansluten till
 högskola med allmän utbildningslinje

Block 4. *"Instrumentalspel, enskilt och i ensemble, samt ensembleledning"*

Inom detta block får man räkna med en rad sektioner: stråk-, träblås-, bleck-
 blås-, sträng- och klaverinstrument, slagverk, sång etc.

Specialister måste finnas på olika ensembletyper och former för ensemble-
 ledning.

Block 5. *"Pedagogik"*

I fråga om allmän pedagogik och undervisningsmetodik måste man som
 ovan anförts i 6.2.6.2 räkna med att vissa insatser görs genom lärarhögskolan
 i dess nya former, medan huvudparten av *ämnesmetodiken* ligger inom
 musikhögskolans ansvar. Lärarhögskolan bör svara för följande tre typer
 av pedagogisk utbildning:

a) Den allmänna pedagogiken, utvecklingspsykologi, skolorganisation.
 SIA-propositionen innebär att här innefattas även folkrörelsernas och andra
 frivilliga gruppers aktivitet i skolväsendet; förskola, kommunal musikskola,
 studieförbund inräknas även i organisationsområdet.

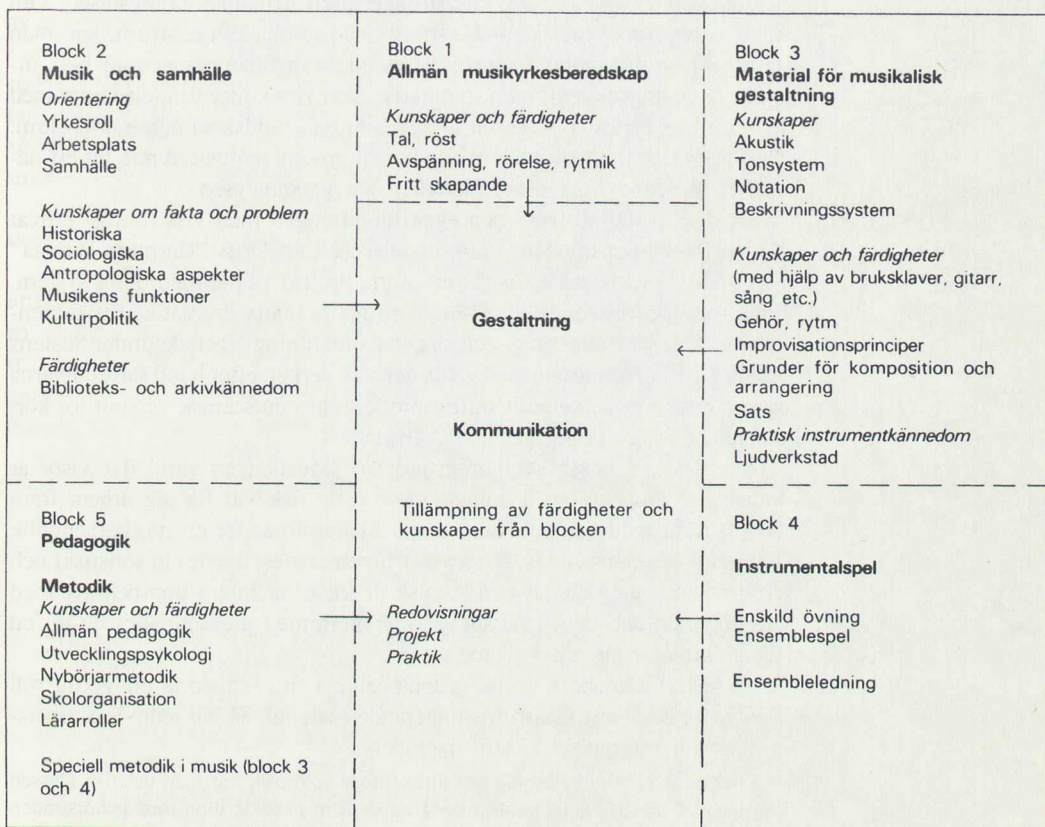
b) Lärarrollen i förskola, fritidspedagogutbildning, grundskola, gymna-
 sium, studiecirkel.

c) Praktikorganisationen ute i olika regioner (jfr. 6.3.3).

Uppgiften att leda och organisera ämnesblockens service kan ges till vissa
 lärare som "studierektorsuppdrag" på deltid. Studierektorn för blocket
 Instrumentalstudier kommer att bl. a. ansvara för den komplicerade orga-
 nisationen av övningsensembler. Studierektorn för Pedagogikblocket orga-
 niserar samarbetet med lärarhögskolan och metodikundervisningen. Stu-

dierektorn i ämnesblocket Material för musikalisk gestaltning ansvarar bl. a. för ljudlaboratoriet (elektronmusikstudion).

Ämnesblocken får naturligtvis under inga förhållanden arbeta avskilda från varandra och utvecklas till något slags självstyrande enheter, "institutioner" inom högskolan. I så fall skulle de göra mer skada än nytta. Det är viktigt att poängtera, att det centrala i utbildningen är tillämpningen i gestaltning och kommunikation av de genom ämnesblocken meddelade baskunskaperna och färdigheterna.

Figur 6:3 Skiss över ämnesblock och integration.

6.5.5.3 Några exempel på integrerad utbildning

Vid The Royal Northern College of Music i Manchester, England, pågår sedan några år försök med ett nytt slags instrumentalist- och sångareutbildning under ledning av skolans rektor, John Manduell. Undervisningen i ensemble, dramatisk gestaltning, strukturanalys, musikhistoria och stilhistoria integreras och samlas kring bestämda instuderingsprojekt. Även undervisning i sång, instrumentalspel och gehörsträningen påverkas av projektet, som fördelas på perioder under läsåret. De ger den studerande under

en fyraårig studietid grundlig träning i att uppfylla varierande och konkreta yrkesfordringar inom musikteater och konsertverksamhet. Skolan besökte t. ex. Sverige och Danmark våren 1976 och presenterade vid turnén ett projekt som innefattade 2 operaföreställningar och 2 fullständiga symfoniorkesterprogram. Rektor Manduell var inbjuden att presentera sin projektorienterade utbildningsplan vid Nordiska konservatorierådets möte i Helsingfors 1976.

En intressant variant av integration föreslås av yrkesrollsgrupperna som behandlat lärarrollen i allmänna skolväsendet resp. breda pedagogrollen. Integrationen avser här både baskunskapsfasen och tillämpningsfasen. Om man sätter ämnet musikhistoria (musik och samhälle) i centrum, kan man få en integrationsprincip som givetvis inte kan tillämpas genom hela utbildningen konsekvent, men som kan ge den viss koncentration i linje med yrkesrollens behov: i detta fall undervisning i grundskola och gymnasium. Praktisk instrumentkännedom och enkelt ensemblemusicerande får ett naturligt samband med musikhistorien och verkanalysen.

SÄMUS i Malmö har i den egna utbildningen med viss framgång prövat denna integrationsmodell. Framförandet av Carl Orffs "Carmina Burana" vid SÄMUS i Malmö 1976 var ett större projekt i linje med detta system. Ett arbetslag bestående av företrädare för ämnena dramatik, instrumentensemble, körsång, sång- och slagverksutbildning arbetade under höstens första 8 veckor ämnesvis med valda delar av verket, efter hand sattes delarna samman och presenterades slutligen offentligt i en scenisk version för kör, solister, 5 slagverksspelare och 2 flyglar.

Nämnas kan också skolkonsertprojekt "Musik i en värld där visor är vapen": 5 grupper om 4 studerande i varje fick var för sig arbeta fram ett program med den rubriken, tänkt att framföras för en högstadiepublik. Program sammanställdes, sånger instrumenterades, övades in solistiskt och ensemblemässigt och gavs en scenisk dräkt. Efter intern uppspelning med efterföljande debatt och putsning av programmen presenterades de för ett 25-tal skolor runt om i Skåne.

I SÄMUS Göteborg spelar grupparbeten i musikhistoria en viktig roll med syfte att skapa klassrumsfungerande material. Så här redovisas arbetsgången för ett typiskt sådant exempel:

Efter en översiktsföreläsning om utomeuropeisk musik har man delat in klassen i grupper. I det här fallet valde man grupper som passade ihop med gehörsundervisningen för att kunna arbeta gemensamt med analys av musikmaterialet.

Varje grupp fick hand om ett kulturområde: Afrika, Indien, Europeisk folkmusik, Amerika, Indonesien.

Uppgiften bestod i att genom ett musikexempel och beskrivningar av kulturen kring detta belysa musikens struktur och användning i utomeuropeiska kulturer.

Afrikagruppen valde att leta efter en av de ursprungligaste samhällsformerna man kunde hitta på denna kontinent.

Nästa steg blev då att bege sig till bibliotek (för SÄMUS Göteborgs del finns det skolans, stadens och universitetets att välja på) för att leda efter material. I det här fallet fann man på UB en skiva och en bok om musiken hos BaMbuti-pygmeerna. Man delade ut uppgifter åt varandra som bestod i att läsa in sig på olika allmänna frågor kring afrikansk musik och afrikansk kultur (historia, religion etc). Därefter jobbade man med musikmaterial och valde ut ett stycke som var rimligt att transponera och uppföra. Här kunde man utnyttja gehörslektioner för att arbeta med nedtecknandet

av musiken. (Det känns ofta nyttigt att låta arbetet med det klingande material ta lång tid, eftersom det ingående studiet av *en* låt blir en serie av olika upplevelser där man steg för steg närmar sig en förståelse för t. ex. afrikansk musik överhuvudtaget).

Grupparbetet redovisades (som brukligt är) i en stencil och med ett muntligt framträdande där gruppen pratade om de allmängiltiga kunskaper man kunde få ut av BaMbuti-stammens musik. I samband med redovisningen kunde man i klassen gemensamt utföra den i stencilen nedtecknade sången.

Vid musikhögskolan i Göteborg gjorde lärarkandidaterna i årskurs 4 våren 1976 ett projekt i form av en musikalisk-dramatisk presentation inför publik av *musikmiljöer 1906*: Musikalisk salong i en grosshandlares hem och Halta Lottas krog. För ett sådant arrangemang krävs insatser från Allmän beredskap men framför allt från Musik och samhälle, Material för gestaltning (arrangemang av tidstypisk musik) och givetvis instrumentalstudier i ensemble. En särskild lärare instruerade det sceniska framförandet som även innefattade dialog och danser.

Några *illustrerande (fingerade) exempel* kan belysa hur en integrerad redovisning kan förberedas och fungera:

1. En delkurs avser gestaltning i instrumentalspel. Sådana kurser kommer att finnas både inom lärarlinjen, avsedda för arbetsfältet ämneskurs på kommunal musikskola eller instrumentalundervisning i studiecirkel, och på samma nivå inom musikerlinjen. Kurserna blir något olika inriktade om det gäller utbildning av musiker för ensemblespel eller av specialiserade pedagoger på instrumentet i fråga.

Följande ämnesblock borde enligt skissen ovan medverka till att den studerande får underlag kunskaps- och färdighetsmässigt för sin redovisning (sitt gestaltningsprov) eller med andra ord: en studerande kan söka den handledning han behöver hos lärare inom nedanstående ämnesblock:

a) *Instrumentalläraren* ger enskild undervisning och leder övningar i ensemblespel för att ge tekniska och konstnärliga förutsättningar för den studerande att spela de valda verken från det repertoarområde (de repertoarområden) som delkursen gäller. Redovisningar bör ofta ske i naturligt ensemblesammanhang. Läraren har själv kanske tillräckliga kunskaper för att analysera verkets struktur vid instuderingen. Annars medverkar för detta moment

b) Specialist från blocket *Material för musikalisk gestaltning* (sats, gehör etc)

c) Från blocket *Musik och samhälle* får den studerande anvisning på litteratur eller direkt personlig handledning för att göra en verkanalys ur musikhistoriska, antropologiska, eller sociologiska synvinklar. Specialister på det repertoarområde (eller de repertoarområden) delkursen avser bör medverka.

d) En redovisning skall alltid innefatta moment av *kommunikativ beredskap*, dvs. de studerande skall vara beredda att skriftligen och/eller muntligen redogöra för varför de spelar verken, i vilka miljöer de skulle kunna framföras, hur de kan tänka sig presentera verken i olika musikmiljöer etc. Det är lämpligt att en redovisning sker just i en speciell miljö för att föra studierna så nära yrkeslivets verklighet som möjligt. För förberedelserna i detta avsnitt kan de studerande få handledning från blocket *Allmän beredskap* och ev. *Musik och samhälle*.

e) På en lärarlinje (pedagogutbildning inom musikerlinje etc.) skall i studierna fortlöpande ingå *metodiska frågor*: inläringsteknik, instuderingsproblem osv. Vid redovisningar skall alltså i så fall behandlas även metodiska problem och föras diskussioner med vilka motiv resp. verk kan sättas in i instrumentalundervisning – för vilka kategorier, på vilken nivå etc.

2. Ett projekt som handledt och självständig praktik för musiker och/eller musiklärare gäller musikalisk "animation" av *en grupp utvecklingsstörda*.

De studerande som valt projektet vänder sig till blocket Musik och samhälle för faktaunderlag om de utvecklingsstördas behov, organisationen av omsorgsverksamhet etc., gör orienterande studiebesök och anstaltsstudier. Allmän-beredskaps- eller pedagogiklärare ger musikpsykologiska eller pedagogiska informationer. Genom experter i Material för musikalisk gestaltning ges tips och konkreta förslag. Lämpliga arrangemang och samspelsformer utarbetas.

6.5.5.4 Sammanfattning

OMUS kan icke föreslå någon enhetlig modell för att lösa integrationsproblemen i högre musikutbildning. Här finns inga patentlösningar och enkla administrativa grepp. Det är fråga om att sätta i gång en utvecklingsprocess, där lärarnas och de studerandes intresse och engagemang kommer att i varje högskola driva fram olika profilerade alternativ till en utbildning samlad kring de väsentliga studiemålen.

6.6 Metodik i en yrkesanknuten musikutbildning

What is needed is not only change through learning, but also learning to change.

Det är nödvändigt inte bara att förändra genom att lära sig, utan också att lära sig att förändra

Udo Kasemets, Eight Edicts on Education.

6.6.1 *Redan pågående musikpedagogiskt utvecklingsarbete*

Om yrkeslivets behov och krav skall styra utbildningen, måste detta innebära, att den metodik som används inom den nya högskolans kurser utformas så nära de tänkta yrkessituationerna som möjligt. Ett relativt omfattande musikpedagogiskt utvecklingsarbete (MPU) har med särskilda anslag redan igångsatts av OMUS med detta syfte. Det innefattar för det första *symposier och konferenser*, där lärare från olika högskolor kan mötas till pedagogisk debatt, för det andra *pilotkurser*, där metodik för att möta olika yrkeskrav och för utbildning i nya genrer kan prövas ut, för det tredje *projekt inom högskoleutbildningarnas ramar*. En redogörelse för pågående s. k. MPU-arbete ges i avsnittet 7.5.3.

Den mest omfattande försöksverksamheten har hittills bedrivits inom SÄMUS, särskild ämnesutbildning i musik i Göteborg (sedan 1971) och Malmö (sedan 1973). Ytterligare en sådan utbildning skall enligt budgetpropositionen startas i Framnäs, Piteå, hösten 1976. I SÄMUS har hela utbildningar tre till fyra terminer konstruerats för lärarrollen i grundskola och gymnasium. Den yrkesrollsanknutna metodik man där söker sig fram till kommer att ge värdefull vägledning för metodiken i den reformerade musikhögskolan.

6.6.2 Samlad dokumentation av musikpedagogisk erfarenhet

OMUS har konstaterat ett stort intresse för förnyelse av metodiken bland lärare och pedagoger på alla stadier. Det MPU-arbete som ännu bara befinner sig i inledningsfasen visar att intressanta idéer och värdefulla erfarenheter finns på många håll hos enskilda lärare och lärargrupper. Lovande försök, t. ex. i gruppundervisning, improvisation, nybörjarmetodik, pågår runt om i landet – utom i musikhögskolorna själva, i förskolor, grundskolor, kommunala musikskolor, studiecirkelar och olika organisationer. Det är dock en allvarlig brist att vi saknar en samlad *dokumentation* av hittillsvarande erfarenheter, dvs. en dokumentation som inte bara redovisas som "hör-sägen", spontana personliga kontakter eller i vissa läromedel och tidskrifts-artiklar.

Ännu mer hämmande är bristen på fortlöpande information om de rön som görs och den för svensk utbildning väsentliga debatt som förs på det internationella fältet. ISME (International Society of Musical Education) har förbindelser främst med SMPU (Svensk Musikpedagogisk Union) som samverkar med NMPU (Nordisk Musikpedagogisk Union). SMPU drivs dock som en helt ideell sammanslutning med knappa resurser. (Jfr L Reimers' översikt i bilaga 5).

I samband med de reformer som här föreslås i den av staten stödda högre utbildningen är det enligt OMUS' uppfattning angeläget att staten nu tar ansvar för ett *dokumentationscentrum*, lämpligen förlagt i anslutning till en av högskolorna. Där skall böcker, tidskrifter och på annat sätt dokumenterat material om musikutbildning inom och utom Sverige systematiskt samlas, katalogiseras och göras tillgängligt för alla. Härifrån skulle alla som sysslar med undervisning och utbildning i musik kunna få kännedom om metodikerfarenheter inom alla stadier och genrer av undervisningsfältet.

Viktigt är t. ex. att de erfarenheter av olika projekt, som OMUS redan samlat och samlar, kan komma musikpedagoger över hela landet till godo. Det vore lämpligt att detta musikpedagogiska centrum genom en periodisk tidskrift och/eller en skriftserie kunde ge fortlöpande möjligheter för alla att följa inhemskt och internationellt utvecklingsarbete.

Till staben av medhjälpare vid detta centrum är det angeläget att knyta en särskild expert som kontinuerligt bevakar det internationella fältet.

Förslag har framställts att ett dokumentationscentrum borde byggas upp på samnordisk bas. OMUS anser att ett centrum självfallet bör arbeta i intim samverkan med NMPU (Nordisk Musikpedagogisk Union) och de övriga nordiska ländernas utbildningar. Sverige har dock sina särskilda ut-

gångspunkter, intressen och behov i fråga om skolorganisation, folkrörelser och kulturpolitik (jfr Reimers' översikt i bilaga 6), och framför allt har vi här med hänsyn till den stora musikutbildningsreformen behov av att ett centrum byggs upp snabbt och effektivt.

OMUS anser angelägenhetsgraden så hög, att vi i anslagsframställningen för budgetåret 1977/78 kommer att framlägga förslag om att ett sådant centrum börjar byggas upp redan 1977. Det bör redan finnas i verksamhet när reformen genomförs. Det MPU-arbete som redan utförts och som pågår får också på detta sätt en kontinuerlig samlad dokumentation, så att det kan komma alla tillgodo som är verksamma i musikundervisning och musikutbildning.

6.6.3 *Tillämpad forskning i musikundervisningsmetodik*

Det ovannämnda musikpedagogiska utvecklingsarbetet som OMUS leder är för närvarande icke knutet till någon samordnande instans för tillämpad forskning. Det existerar nämligen ingen målmedveten systematisk forskning inom det musikpedagogiska fältet i Sverige, vilket är synnerligen anmärkningsvärt i relation till det stora antal personer som är sysselsatta med musikundervisning och den stora sektor av svenska folket som direkt berörs av sådan undervisning.

På snart sagt varje fält inom musikundervisningsmetodik som OMUS-arbetet berör finns viktiga frågeställningar att belysa och samband att utforska; inom instuderingstekniken, rytmiken, gehörsträningen, undervisningen i improvisationsspel, gruppundervisningsmetodiken för att bara nämna några exempel.

Det måste enligt OMUS' uppfattning vara en angelägenhet av första ordningen att inrätta en professur i tillämpad musikpedagogik med hela den högre musikutbildningen som ansvarsområde. Denna forskningsledares primära uppgift skulle vara att planera projekt inom området musikundervisningsmetodik, främst sådana projekt som an knyter till de kulturpolitiska målen och de reformer som OMUS föreslår, dvs. en yrkesanknuten utbildning till musklärare och musiker och en lämplig förberedande utbildning till denna. Forskningsresultaten skulle genom kompletteringskurserna för fortbildning och vidareutbildning och det i 6.6.2 nämnda dokumentationscentrum komma hela musiklivet till godo.

Det vore enligt OMUS' uppfattning lämpligt att den här nämnda professuren bleve tillsatt redan från 1977-07-01 samtidigt som det nyssnämnda dokumentationscentrum för musikpedagogik med även internationell bevakning började byggas upp. Även professors samordning av forskningsprojekt borde ha inletts som en grundval för reformen innan den nya organisationen genomförs från 1 juli 1978 enligt OMUS' förslag.

6.6.4 *Några centrala metodikproblem*

6.6.4.1 Allmänt

OMUS kan icke i detta principbetänkande gå in på en översikt över hela det komplicerade metodikfältet. Vi vill endast peka på några centrala om-

råden för att belysa betydelsen av systematisk dokumentation och samordnade forsknings- och utvecklingsprojekt.

6.6.4.2 Undervisning i grupp

I de principiella riktlinjerna (punkterna 5, 14, 15) har betonats musikens sociala och kommunikativa roll. Det är naturligt, att gruppundervisning i olika former är av stor betydelse i utvecklingen av framtidens musikpedagogik. Instrumentalstudier har traditionellt bedrivits på elementära stadier till stor del som enskild övning med läraren som handledare. På senare år har intresset blivit alltmera utbredd att tillämpa metoder med eleverna samlade i grupper.

Bakgrunden har väl delvis varit den stora anhopningen av elever vid kommunala musikskolor och det deltagarantal (minst 5) som krävs i studiecirkel, men det har framför allt visat sig att gruppmetoder, skickligt tillämpade, ofta kan vara mer stimulerande och effektiva än den gamla metoden en lärare – en elev.

En särskild expertgrupp har tillsatts av OMUS för att kartlägga gruppundervisningsproblemen och samla de intressanta erfarenheter som redan gjorts i musikskolor och studiecirkel i fråga om olika instrument, instrumentkombinationer och olika former av skapande verksamhet etc.

Gruppundervisning är en självklar metod i lägre åldrar, men det har också visat sig vara en metod att höja motivationen och glädjen att musicera bland nybörjare på instrument, särskilt om eleverna får ägna sig åt ensemblespel med inslag av improvisation. T Fülep har inom OMUS' MPU-försök redovisat en snabbare utveckling av bl. a. intonationsfärdighet i fråga om violin vid gruppundervisning i gehörsspel. Gruppmetoder i den förberedande utbildningen av instrumentalmusiker lägger god grund för blivande ensemblemusiker. På högre stadier kan man även med fördel öva instrumentalt tekniska moment i grupp.

Det är angeläget att de studerande inom musikhögskolornas egen grundläggande utbildning själva får pröva sådana arbetssätt och övningar att de vinner egna erfarenheter av gruppmetodik på olika nivåer.

När det gäller gruppundervisning inom musikerutbildningen synes det råda något delade meningar om effekten av tidigt insatt ensembleträning, om man får döma av de förslag som kommit OMUS tillhanda. Här är ett viktigt fält för förutsättningslös forskning och debatt. Så mycket är klart, att redan den förberedande utbildningen före högskolan bör innefatta varierade erfarenheter av ensemblespel, att den helt dominerande yrkesrollen bland musiker är ensemblespelaren, och att en instudering av stilar och uttrycksätt för de flesta instrument kräver olika former av ensemblemusicerande.

6.6.4.3 Nybörjarundervisningens metodik

Det har ovan nämnts, att det första mötet med musiken kan ha avgörande betydelse; det gäller i hög grad också det första mötet med musikens instrument. Det centrala i lärarens arbete på nybörjarstadiet består i att hålla

elevernas intresse levande genom stimulerande musikalisk samvaro i form av enkelt ensemblespel osv. Läraren skall ständigt kunna anpassa musikaliska arrangemang till elevernas möjligheter, t. ex. utifrån elevens sångrepertoar. Lärarna har ett stort ansvar att anpassa nybörjarmetodiken till elevens anlag och ambitioner. Det kan vara stor skillnad på metodiken för barn och för vuxna. Alltför höga förväntningar från lärarens sida om snabba framsteg kan avskräcka elever som på sitt åldersstadium främst vill se musiken som möjlighet till lek och förströelse. Samtidigt är det angeläget att läraren har ingående kunskap om hur man undviker manér och felaktiga spel- eller sångmetoder, som i senare stadier av instrumentalstudierna kan leda till svårigheter, hämningar och spänningar.

Över huvud måste stor vikt läggas i lärarnas utbildning i instrumentalundervisning och praktisk instrumentkännedom vid riskerna för felaktiga spelvanor. Lärarna måste också tränas att bli observanta, vilka elever som har utpräglad fallenhet för kvalificerat musicerande, och som bör beredas möjlighet till studier för specialiserade pedagoger. Det bör dock inte ske så att de speciellt musikintresserade blir isolerade som en grupp för sig. För ömsesidig stimulans är det viktigt att de mest kvalificerade övar i ensemble med dem som inte studerar med sikte på musikkyrken. Ett kontinuerligt lagarbete måste etableras inom musikskolor och studieförbund mellan lärarna för att varje elev ska få bästa utbyte av sina studier.

Lärarna måste genom sin egen utbildning ha fått en sådan genbredd och mångsidig kännedom om metodik, att de kan välja för varje situation riktiga repertoaralternativ och metodiska grepp, t. ex. i form av stimulerande kreativ gruppundervisning. Undervisningen bör ofta vara kreativ också i så måtto att den ger tillfälle för eleverna till egen musikproduktion.

Nybörjarmetodiken i fråga om sång och instrument är ett mycket omfattande och betydelsefullt område för dokumentation och forskning. Rika erfarenheter finns här på det internationella fältet att ta lärdom av.

En väsentlig problematik och ett viktigt forskningsfält är vilka instrument som är lämpliga för barn, om särskilda barninstrument skall användas osv. Handboken "Den kommunala musikskolan" (avsnitt 4.4.5) ifrågasätter blockflöjtens dominanta användning som nybörjarinstrument i grundkurserna för barn. Nya intressanta instrumenttyper lämpliga för barns första musicerande har på sistone lanserats, t. ex. melodica, dragflöjt och de s. k. choroiflöjterna.

6.6.4.4 Kreativitet, improvisation, rytmik

*A class should be an hour
of a thousand discoveries.
For this to happen, the
teacher and the student
should first discover each
other.*

*En lektion bör vara en
timme av tusen upptäckter.
För att detta skall kunna ske,
bör läraren och den studerande
först upptäcka varandra.*

R. Murray Schafer, komponist och pedagog,
Vancouver, Canada: "The Rhinoceros in the
Classroom."

Kreativitet är en ofta använd term i debatten om kulturaktiviteter, men också i den allmänna pedagogiska debatten förekommer ordet ofta med en ganska vag innebörd. Med kreativitetspedagogik menas allmänt den metodik som låter elevens nyfikenhet och egna skapande vara dominerande drivkrafter i inlärningsprocessen. Den lärarroll som sammanhänger med detta synsätt har kommit i förgrunden under debatten kring skolans inre arbete (SIA).

Inom all musikundervisning på alla stadier torde attityden, att elevernas (de studerandes) eget aktiva skapande skall stå i centrum, vara en fundamental princip för metodiken. En kreativ pedagog söker först pejla elevernas musikaliska intressen och förväntningar för att sedan utifrån dessa skapa underlag för musicerandet. Genom att låta eleverna själva bygga med musikens material kan man bedriva en naturlig gehörsträning.

Många pedagogikforskare menar att iakttagelser av hur barn reagerar musikaliskt i tidiga åldrar ofta ger viktigt underlag för diskussion av hur in-studering av musik och musikaliskt skapande i senare stadier skall ske på ett riktigt sätt.

Begreppet *improvisation* är inte entydigt i den musikpedagogiska debatten. OMUS avser med termen främst spontana melodiska, rytmiska, klangliga eller dynamiska förändringar av ett givet musikmaterial. Med utgångspunkt i olika traditioner kan detta sätt att kreativt arbeta med musikens uttrycksmedel vara pedagogiskt mycket givande på alla musikundervisningens stadier. En metodisk fördel är t. ex. att man med de enklaste former och ett mycket begränsat tonförråd kan skapa musik, där alla kan medverka, var och en efter sin förmåga. Improvisation i olika former är samtidigt ett av de väsentligaste konstnärliga uttrycksmedlen, och en systematisk övning att använda olika improvisationsprinciper är viktiga inslag i högre musik-utbildning.

Rytmik som i sig innefattar rytmik, rörelse, gehörslära och improvisation syftar till att förvandla kroppen till ett musikaliskt uttrycksfullt instrument

via en lång rad övningar, vilka tillsammans avser att inom individen skapa ett ton- och rytmedvetande – och genom upprepade erfarenheter ton- och muskelminne – samt sinne för behärskning av rörelserna i styrke-, rums- och tidsförhållandena. De improvisatoriska aktiviteterna som särskilt präglar rytmiken understryker den skapande förmågans betydelse vid allt musicerande. Kontinuerliga rytmikstudier kan vara mycket fruktbara, inte bara i elementär undervisning utan även i avancerade stadier av högre musikutbildning i samspel med övningar att stärka det inre hörandet, minnet, form-, rytm- och klangkänslan liksom improvisations- och kompositionsövningar. De europeiska konstmusiktraditioner som dominerat högre musikutbildning har tenderat att överbetona notskriften, underskatta den direkta gehörstraderingen och har på detta sätt riskerat att förlora förbindelsen med den folkliga musikens levande rytmiska traditioner. De folkliga musiktraditioner från alla delar av världen vi nu kan komma i kontakt med bör kunna stimulera den högre utbildningen att åter integrera rytmiken och rörelsen i all musikalisk verksamhet.

Om utbildningen av ensemblemusiker skall bli framgångsrik, måste den ge grundläggande kunskaper om musikens material och gestaltningsmöjligheter, så att gehöret utvecklas samtidigt med instrumentfärdigheten. Musikerna måste med andra ord ha gehörsmässig täckning för vad de spelar. De skall ha nått en sådan kunskap om det spelade verkets formella uppbyggnad, stil, tradition, uppförandep Praxis att de kan göra en personlig, insiktsfull tolkning. I praktiska utbildningssituationer får detta synsätt också konsekvensen att musikhistoria med verkanalys ständigt måste påverka in-studeringen under instrumentala övningar.

Det stoff som OMUS sammanfattat i blocket Material för musikalisk gestaltning måste lämnas så stort utrymme i alla utbildningar att de studerande får vidgade möjligheter att utnyttja musikens uttrycksmedel för eget skapande och improvisation och i sin metodik för den kommande musikundervisningen med egna elever. I utbildningen av lärare, specialiserade pedagoger och ensembleledare måste ingå utbildning i arrangemang, och elementär komposition, eftersom de i klasser, grupper, amatörensemble etc. ständigt ställs inför uppgiften att arrangera musik anpassad till de röster och instrument som för tillfället finns tillgängliga.

Det är en viktig förutsättning för meningsfulla studier i material och gestaltning, att alla studerande i högre utbildning kan använda *bruksklaver* och/eller andra "bruksinstrument". Pianot bör kunna utnyttjas av alla i högre utbildning för ackompanjemang, studier av harmoni och klang, strukturanalyser, olika former av improvisation, förenklat gehör- och a vista-spel o. d. OMUS vill för denna typ av pianospel eller spel på andra klaviaturinstrument använda termen "bruksklaver" till skillnad från det konsertanta pianospelet solo eller i ensemble. Den förberedande utbildningen till musikyrrken bör erbjuda alla elever övningar i bruksklaver och sång för tillämpning i elementär musikalisk gestaltning. Det bör diskuteras om inte all nybörjarundervisning i piano och gitarr borde utgå ifrån instrumentens bruksfunktioner.

Gehör, rytmik, improvisation är centrala moment i all undervisning, men i Sverige lider vi tyvärr brist på läromedel och saknar en samlad dokumentation av de intressanta försök som redan gjorts. OMUS har i lärar-

symposier och expertgrupper sökt påbörja en planering av utvecklingen inom dessa områden.

6.6.4.5 Kommunikativ beredskap

Musiken är ett medium för kommunikation mellan människor.

Det är en självklarhet att metodiken vid utbildningen av *musiklärarna* i varje moment måste lägga huvudvikten vid kontakten mellan lärare och elev, liksom aktiveringen till musikalisk gemenskap mellan elever. Läraren måste träna förmågan att skapa en positiv atmosfär i undervisningssituationer genom rätt förberedd yttre miljö, genom sitt eget uppträdande med grundval i en praktisk psykologisk kunskap som får honom/henne att vara lyhörd för olika gruppreaktioner. Utbildningen måste omfatta träning av röst, rörelse, användning av tekniska hjälpmedel: ljud och bild, men för musiklärare och specialpedagoger tillkommer den särskilda metodik som krävs för att direkt få musik att fungera som kommunikationsmedel.

Den nya kulturpolitiken innebär, att en helt annan vikt än tidigare måste läggas vid liknande pedagogiska funktioner i utbildningen av *musiker*. För alla blivande ensembleledare är det i princip nödvändigt med samma skolning som av lärarkandidaterna. Det fordrar psykologisk insikt och social medvetenhet att t. ex. leda en kör och bidra till sammanhållning och entusiasm inför uppgiften. Praktiskt taget alla instrumentalister kan i framtiden räkna med att bli engagerade i olika former av uppsökande verksamhet. Regionmusikavdelningarna kommer av den hittills gjorda profileringen att döma att i övervägande utsträckning arbeta i småensembler och uppsöka olika musikmiljöer. S. k. fria grupper av alla de slag i skilda genrer kommer mer än nu att stödjas av samhället, sannolikt bl. a. genom att de temporärt anställs inom regioner (kommuner) för undervisnings- och folkbildningsverksamhet. Även inom de större statsunderstödda orkestrarna med fast anställda musiker torde man få räkna med att den redan nu förekommande delningen i mindre kammarensembler och konserterande grupper kommer att fortsätta och utvecklas än mer.

Framtidens musiker måste alltså redan genom sin grundläggande utbildning ha fått utveckla en i god mening pedagogisk attityd, dvs. en beredskap till kommunikation och direktkontakt med sin publik – om man vill använda detta internationella begrepp: till funktionen som ”animatörer”. Det innebär att en hel rad frågeställningar måste aktualiseras genom hela utbildningen i de olika kursmomenten och kursredovisningarna. En musiker måste vara beredd att analysera problem av följande typ: ”För vilka spelar jag? Vad har dessa människor för social bakgrund? Vilken musik skall jag välja? Vad kan de om den här musiken? Har de hört den förr? Kan vi rent av musicera tillsammans? Vad behöver den här publiken veta om musiken? Vad behöver den veta om mig? Ska jag försöka förklara tonsättarens syfte – musikens ursprungliga miljö – dess sociala och politiska sammanhang?” Utbildningen måste ge blivande musiker handledning om hur de i böcker och tidskrifter kan söka nödvändiga fakta. De måste träna sig att i olika situationer skriftligen eller muntligen kommentera musiken för publik i en stil som passar deras egen personlighet. I beredskapen för publikkontakt och kommunikation ingår också röstvård, mikrofon- och ljudanläggnings-

teknik, ljussättning, AV-teknik, sceniskt uppträdande (att utnyttja "scenens" resurser).

Ett viktigt moment i sammanhanget är *kulturpolitisk allmänbildning*. Inte minst för frilansmusiker är det angeläget med en konkret kännedom om hur svenskt kulturliv fungerar organisatoriskt: hur beställs konserter, vilka myndigheter och organisationer skall jag samarbeta med: länsbildningsförbund, studieförbund, skolor, samfund, musikföreningar och jazzklubbar: hur fungerar Regionmusiken, Institutet för Rikskonserter, de statsunderstödda orkestrarna, Statens Kulturråd?

Man får inte heller glömma teatrarernas och andra kulturformers verksamhet. I planeringen av musikernas praktikperioder måste handledarna ägna särskild omsorg åt att praktikanterna får realistiskt tillämpa kunskaperna och färdigheterna för aktiv "kulturkommunikation". Den kulturkommunikativa verksamheten kommer i framtiden att bli en särskilt värdefull sida av en yrkesmusikers insats för ett rikare musikliv i linje med den nya kulturpolitiken.

6.6.5 *Tvärkulturell utbildning*

En intressant aspekt som delvis hör samman med metodiska problem är hur renodlat musikalisk en musikutbildning bör vara. "Musik" kan härledas ur ett grekiskt uttryck som betyder 'musernas konst', dvs. egentligen inbefattande all humanistisk bildning. I modernt svenskt språkbruk avser ju musik enbart tonkonsten. Vår tids musikutbildning har ibland tenderat att dra musikutbildningens gränser skarpt och snävt. Utbildningen kan bli så specialiserad att den förlorar kontakten med andra kulturutbildningar. Orsaken har bl. a. varit att instrumentalstudier för orkestermusiker och solister kräver en så långt driven specialövning att det knappast finns tid för andra studier eller intressen.

En isolering av musikhögskolor från övriga kulturutbildningar innebär emellertid inte bara en risk för snäva horisonter och försvagad samhällskontakt i de studerandes personlighetsutveckling. Det kan i längden leda till en försämring av musiklivets egna utvecklingsmöjligheter.

Levande musik skall fungera i människors miljöer. Den vinner gensvar genom att uttrycka relationer och stämningar, inspirerade av händelser i samtiden, av bildkonst och ordkonst. Dans och dramatik hör till de musiska lekar som ända sedan antiken hört nära samman med tonkonsten.

Det är därför nödvändigt att utbildningen inte renodlas så till det musikaliska, att de studerande inte kan uppleva musikens naturliga samband med andra konst- och kommunikationsformer. Riskerna är mindre i tvåämnesutbildningar. Man borde med den nya högskolans kombinationsmöjligheter kunna uppmuntra tvåämneskurser med konst/musik, film/musik, dans/musik, teater/musik etc., där både praktisk konstnärlig utbildning och teoretisk vetenskaplig skulle kunna förenas – alltså för musikhögskolans del vissa baskurser på musiker- resp. musiklärlinjen.

För musikläraren, som skall undervisa i grundskola och gymnasieskola är kunskaper om dramats, bildkonstens och filmens historiska samband med olika musikgenrer obligatoriska. För komponister/arrangörer och ensembleledare är det likaså nödvändigt att från ämnesexperter inom blocket

Musik och samhälle bilda sig en uppfattning om uttrycksformer inom dansen och dramat (filmen) med tanke på kommande musikaliska insatser i sådana sammanhang. Också för instrumentalisternas del är en sådan orientering angelägen. Samverkan med scenskolor och dansskolor bör vara naturliga inslag under studietiden, även i form av t. ex. uppsökande praktikprojekt.

Inom förberedande utbildning samt i det regionala utbudet av enstaka kurser kan folkhögskolorna erbjuda mjjöer som ofta har en naturlig anknytning till folkrörelser och folkbildning och ger rika tillfällen till tvärkulturella kontakter. Inom kursverksamheten de närmaste åren bör överhuvud olika former av tvärkulturella temakurser stimuleras som viktiga inslag i ett musikpedagogiskt utvecklingsarbete. Särskilt gäller detta kulturkommunikativa uppgifter.

6.7 Läromedel i musikutbildningen

Läromedel i fråga om musikutbildning innefattar läroböcker och annat skrivet material, men framförallt musikalier (noter) av alla slag och fonogram. Det är inom alla stadier av musikundervisning och musikutbildning ett komplicerat problem att anskaffa läromedel som är anpassade till resp. nivå. Skoladministrationen och lärarna måste ägna mycket av sin arbetstid till detta.

I de allmänna riktlinjerna (3.4) har OMUS uttalat, att utbildningarna i princip skall stå fria gentemot kommersiella hänsyn i betydelsen privatekonomiska intressen. I en annan passus sägs att musikhögskolorna skall ansvara för ett rikt och mångsidigt utbud av musikalier för undervisningsändamål och andra läromedel. För närvarande hämmas högskolornas möjligheter härvidlag av en rad svårigheter.

En läromedelsproduktion, som till allra största delen är styrd av marknads krafter, kan inte erbjuda en repertoar med önskvärd bredd och variation för alla stadier när det gäller musikalier. Även olika upphovsrättsliga spärrar hindrar här en fri utveckling av musikutbildningen. I fråga om läroböcker och liknande läromedel, liksom handböcker för lärarna och musikpedagogiska skrifter innebär de begränsade upplagorna inom vårt språkområde, att det kan vara mycket svårt att överhuvud få sådan litteratur tryckt och förlagd. På fonogramsidan är situationen något bättre genom den samhällsstödda produktion av grammofonskivor med pedagogiskt intresse som bedrivs av bl. a. Institutet för Rikskonserter. Även för den högre musikutbildningen värdefulla initiativ har på senare år tagits av Sveriges Radio och vissa studieförbund.¹

I detta sammanhang bör också nämnas de begränsade lånemöjligheter som erbjuds inom den nuvarande biblioteksorganisationen.

Ett annat för musikundervisningen viktigt område är produktionen och utvecklingen av musikinstrument och musikteknisk apparatur. Kommersiella styrkrafter kan här spela stor roll på ett område där kostnads- och kvalitetshänsyn är viktiga för den enskilde och samhället med ett växande intresse för eget musicerande i hem, skolor och folkrörelser.

De här ovan skisserade problemen blir akuta, om man i enlighet med

¹ Exempel på kurser som används i OMUS' MPU-verksamhet: Radiokonservatoriet 1968 förf. S. Andersson – Bo Wallner.

Brevskolans kurser: Jazz – handledning för dig som lyssnar (förf. J. Bruér och L. Westin)

Jazz- och popimprovisationer (förf. G. Lindgren och L. Åberg)

Vi tycker om musik, Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS)

Ljudverkstad (ny upplaga 1975) (förf. J. Bark och F. Rabe)

OMUS' förslag vill reformera och förnya musikutbildningen. De förslag som OMUS framlägger till mer av kreativa inslag i utbildningen, till färdigheter för lärare att vara sina egna musikarrangörer och läromedelsskapare etc. räcker inte långt om man vill åstadkomma en bred förnyelse av läromedel och studiematerial.

Den nya kulturpolitiken signalerar aktiva motåtgärder mot kommersialismens negativa verkningar. Musikutbildning är ett speciellt känsligt område, där samhället måste ta ansvar och göra målmedvetna insatser för att motverka ett kommersiellt tryck som kan verka negativt och hämmande. Sådana avtal bör t. ex. träffas som möjliggör ett vidgat fritt begagnande för undervisningssyften av legalt skyddade verk. Samhället bör mer än nu stödja läromedelsproduktion och skapa bättre och rikhaltigare bibliotek för lån av musikalier och fonogram.

Nordiska ministerrådet beslöt i maj 1975 att nationella kommittéer skulle tillsättas för en översyn av upphovsrättslagstiftningen. Det heter i ministerrådets riktlinjer:

”En allmän strävan vid reformarbetet bör vara att främja ett större och mera rikhaltigt kulturutbud.

En viktig målsättning bör vara att den upphovsrättsliga lagstiftningen utformas så att den i den praktiska tillämpningen kan fungera på ett ändamålsenligt sätt. Den individuella upphovsrätten måste alltså vara lagstiftningens utgångspunkt.

För att de moderna tekniska hjälpmedlen för kulturspridning skall kunna användas på områden där angelägna behov finnes, bör emellertid, i den mån det är förenligt med gällande konventioner, ökade möjligheter skapas att utnyttja skyddade verk utan individuellt samtycke från rättighetshavarna och mot att vederlag ges i kollektiva former. De problem som den nuvarande ordningen har inneburit för såväl upphovsmän och andra rättighetshavare som utnyttjare av deras verk bör genom sådana särordningar kunna bemästras.”

En svensk sakkunnigutredning tillsattes av regeringen i mars 1976.

OMUS har funnit läromedelsproblemen vara så väsentliga, att vi i samband med reformarbetet ansett oss på vår sektor böra kartlägga, på vilka vägar kommersiella styrkrafter inverkar på undervisning och utbildning, och hur de kan hämma en önskvärd framtida utveckling. En särskild expertgrupp har tillsatts av OMUS för att belysa effekterna av nu rådande system. Den kommer också, där så är möjligt, att ge konkreta förslag till förändringar. Någon redovisning kan ännu inte ges av resultaten.

6.8 Utbildningsskeden, utbildningstyper, utbildningens längd

6.8.1 *Den nya högskolans terminologi: grundläggande utbildning – påbyggnadsutbildning*

De principer vi i detta kapitel hävdar som väsentliga för den framtida musikutbildningen – anknytningen till yrkeslivet – står i nära överensstämmelse med det allmänna synsättet i hela den reform av högskoleväsendet som skall genomföras 1977-07-01.

Det är angeläget, att den reformerade musikutbildning som nu skall införas i högskoleorganisationen tillämpar samma organisationssystem och termi-

nologi som den nya högskolan så långt detta är möjligt. Här nedan följer några konsekvenser för den föreslagna reformen som måste beaktas, om man skall diskutera utbildningstidens längd.

Med *grundläggande utbildning* menas den utbildning som de allmänna utbildningslinjerna svarar för. Vid musikhögskolor som har tilldelats allmän utbildningslinje skall erbjudas möjligheter att genomgå fullständig sådan grundläggande utbildning. Enstaka kurser eller delkurser inom grundläggande utbildning kan därtill förekomma.

Som tidigare diskuterats i 6.3 föreslår OMUS att den grundläggande utbildningen består dels av en *basutbildning* som garanterar viss bredd som allmän beredskap för musikeryrken resp. läraryrket, dels *fördjupnings- eller specialiseringsutbildningar*. Basutbildningen behöver inte tidsmässigt vara avslutad innan specialiseringen börjar – vissa valfria kurser, t. ex. i instrumentalundervisning på lärarlinjen påbörjas lämpligen redan i årskurs 1.

Utöver denna grundläggande utbildning talar högskolelagen om möjligheter till *påbyggnadsutbildning*. På musikerområdet kan räknas till denna kategori en rad av specialutbildningar.

1. *Komposition och arrangemang.*
2. *Ensembleledning och dirigentutbildning.*
3. Vidare kan föras hit det som nu kallas diplomstudier inom *sångar- och instrumentalistutbildningarna*.
4. Inom instrumentalistutbildningen kan även *pedagogutbildning* läggas som påbyggnad.

Alla de fyra ovannämnda påbyggnadsutbildningarna förs till musikerlinjens ansvarsområde. Det måste dock stå klart att antagningen skall stå öppen för studerande som fått grundläggande utbildning till musiklejare i fråga om 1 och 2, i fråga om kyrkomusiker gäller detta även kategori 3. I fråga om 1 och 2 kan studerande i vissa fall antas utan att ha genomgått grundläggande utbildningar.

På musiklejrarlinjen kan påbyggnadsutbildningar tänkas i fråga om speciella arbetsfält i första hand följande: 1. *skoladministration*, 2. olika former av *musikterapi*, 3. *lärarutbildning* för olika högskolor, även högre musikutbildning.

6.8.2 *Termen återkommande utbildning*

I högskolesituationen begagnas ofta termen återkommande utbildning. Härmed avses en förläggning av utbildningen till perioder varvade med yrkesverksamhet.

I fråga om musikyckena kan det t. ex. bli fråga om att vissa studerande önskar förlägga grundläggande utbildning över en längre tid med inlagda perioder av yrkesarbete. Det torde vara föga rekommendabelt för de flesta i fråga om reguljär fullständig musiker- och lärarutbildning. Särskilt problematiskt kan det bli inom musiklejrarlinjen som ofta bygger på sammanhållen undervisning.

Däremot måste man räkna med att den nya utbildning som OMUS här föreslår icke kan anses helt avslutad med musiklejarexamen, kyrkomusikaliska examina, examina för specialiserade pedagoger eller det påbörjade professionella arbetet som frilansmusiker eller ensembleanställd.

OMUS vill i alla sammanhang betona, att den grundläggande utbildningen icke i och för sig ger fullständig yrkeskompetens. Den ger en *beredskap* för yrkesverksamhet, som efter perioder med yrkeserfarenheter behöver kompletteras med nya kurser. Detta sammanhänger även med musiklivets ständiga förnyelse. I konsekvens härmed måste högskolorna i framtiden ta ett ansvar för kurser som återkommande utbildning för de tidigare studerande som en tid varit yrkesverksamma och som önskar förnya eller komplettera kunskaper och färdigheter.

6.8.3 *Individuella och lokala linjer, enstaka kurser, fortbildning och vidareutbildning*

Utöver grundläggande utbildning med påbyggnader förekommer *individuella* och *lokala linjer* liksom *enstaka kurser*, vilka kan vara fristående eller vara delar av de allmänna linjernas grundläggande utbildning, påbyggnadsutbildningar, eller delar av vissa individuella och lokala linjer.

OMUS borde kunna ta fasta på vad som uttalats i Information från H 75 nr 1/76 s. 4:

”Vissa utbildningar, som i prop. 1975:9 behandlats som enstaka kurser, bör också lämpligen karakteriseras som påbyggnadsutbildningar med hänsyn till att de regelmässigt bygger på viss högskoleutbildning eller har direkt anknytning till viss allmän utbildningslinje. Detta gäller bl. a. fortbildningen av journalister, vidareutbildningen av sjuksköterskor, vidareutbildningen av klasslärare till ämneslärare samt viss fort- och vidareutbildning inom kulturområdet. Det finns anledning att i planering m. m. behandla sådana kurser tillsammans med närmast berörda allmänna utbildningslinjer och sålunda inte som enstaka kurser i allmänhet. Enligt ovannämnda budgetdirektiv skall också medel för enstaka kurser av detta slag budgetåret 1977/78 beräknas under anslagen för yrkesutbildningssektorerna.”

Det skall alltså vara möjligt att utöver den reguljära fullständiga utbildningen tänka sig ett otal varianter och kurskombinationer.

Detta flexibla system är synnerligen värdefullt för en fri och fruktbar utveckling av en yrkesanknuten högre musikutbildning i framtiden. Utbildningen måste kunna anpassas till nya behov, vilket för redan yrkesverksamma innebär ständiga behov av vidareutbildning och fortbildning. Med *vidareutbildning* menas studier som leder till en ny verksamhet, t. ex. så att en lärare blir ensembleledare, en musiker studerar komposition. Med *fortbildning* avses principiellt en anpassning till nya erfarenheter eller ändrad organisation inom samma yrke som tidigare. Utöver utbildning på linjer eller i enstaka kurser som klart definierad vidare- och fortbildning behövs i vårt rikt differentierade musikliv individuella och lokala kurser för en rad musiker och lärare som upplever behov av viss grundläggande utbildning eller personlig förnyelse. Vi har slutligen (6.4) redan talat om den utbildningsverksamhet som behöver byggas upp inom hittills eftersatta genrer i samarbete med ideella organisationer och rörelser.

Vi måste alltså utöver satsningarna på de allmänna utbildningslinjernas grundläggande utbildningar och påbyggnadskurser i fråga om musikområdet få en proportionellt stor satsning på utbildningslinjer i de nu möjliga fria flexibla formerna: dels som komplement inom musikhögskolornas egen

verksamhet, dels ute i regionerna, där regionalstyrelserna kommer att disponera en egen resurs för högre musikutbildning för att möta lokala behov. Icke minst blir det viktigt att avsätta en stor resurs under det kritiska första skedet av OMUS-reformen på fortbildning och vidareutbildning av alla pedagogiskt verksamma inom den högre utbildningen.

I kapitel 7 kommer vi att mera utförligt belysa behovet av kompletterande utbildningar och hur det organisatoriskt kan mötas.

6.8.4 *Utbildningstidens längd*

Det differentierade kurssystemet med rätt till återkommande utbildning och fortbildning kan göra det komplicerat att precisera vad som exakt avses med begreppet utbildningstid.

I OMUS' första direktiv 1970 talas dels om en 4-årig utbildning av ettämneslärare, vari skulle kunna ingå en 3-årig musikpedagogisk utbildning utan praktisk-pedagogiskt påbyggnadsår. Vidare skulle musikpedagogutbildningar utformas så att de med olika modeller kan avslutas efter två år, tre eller fyra år. Instrumentalist- och sångarutbildningen skall vara 4-årig.

Direktivens utbildningsmodeller har i våra förslag till linjer modifierats till innehållet, framförallt har den varvade praktiken tillkommit för musiker och specialiserade pedagoger och de allmänpedagoger som OMUS överlag nu vill kalla musiklärare. Även de utbildningar som finns i Framnäs, Ingesund, Örebro vill OMUS ge samma studieorganisation som de statliga högskolorna, dvs. 4-åriga lärolinjer med 1-årig praktik inom utbildningstiden.

Den enda utbildning som kan klart tidsangivas är den grundläggande utbildningen. Dock finns även här en komplikation. Det har i fråga om musikerutbildningen med fog framhållits att högskoleutbildningens tid bestäms av den förberedande utbildningens kvalitet. En effektiv förberedande utbildning på instrumentet beträffande intonation, teknik och ensemblemusicerande samt i fråga om grunderna i material för musikalisk gestaltning innebär att högskoleutbildningen kan göras kortare. Vi kommer i kapitel 8 att utförligare behandla de möjligheter till förberedande utbildning som för närvarande står till buds och ge vissa förslag hur de kan förbättras.

Det har också diskuterats, om instrumentvalet påverkar utbildningstidens längd. De flesta tycks anse, att violinen (violan), åtminstone med nuvarande förutbildningsmöjligheter, för de flesta kräver en längre studietid. Detta beror främst på de tekniska svårigheter instrumentet erbjuder, t. ex. i fråga om intonationen, med krav på långa övningstider, men också på de krav som i allmänhet ställs på en bred repertoarkännedom för den som skall utbildas till ensemblemusiker.

Det är relativt lätt att definiera, när en grundläggande utbildning till musiklejare kan anses avslutad. Lärarexamen kan erhållas efter åtta terminers studier med fullgjord godkänd basutbildning och godkända fördjupningsalternativ inklusive praktik (för 2-ämneslärares del efter fem terminer). De fria-val-kurser som de studerande inte hunnit med inom åtta-terminersperioden får de ev. söka till som påbyggnadsutbildning. Överutbildning bör icke ske med ytterligare fördjupningskurser, förrän den studerande enligt den för honom uppgjorda tidsplanen klarat de för lärarexamen obligatoriska

avsnitten. (Se ovan 6.4.2 om basutbildning och fördjupningsutbildning för musiklärare).

Svårare är att avgöra, när den grundläggande utbildningen för en ensemblemusiker skall anses avslutad. Det är knappast lämpligt att räkna med absolut fasta tider. Instrumentell skicklighet är beroende av en personlig mognadsprocess. Självfallet är detta inte minst påtagligt när det gäller sångare. För en del kan sju terminer inklusive praktik vara tillfyllest, för andra behövs nio, kanske särskilt som ovan antydde när det gäller violinister. I fråga om specialiserade pedagoger får man i viss mån räkna med dubbelpraktik med både pedagogiska och konsertanta inslag som kan förlänga utbildningen.

Tidigare har tilläggsterminer beviljats särskilt skickliga musiker för vidare diplomutbildning. Detta kommer nu att hänföras till kategorin påbyggnadsutbildning utanför den grundläggande utbildningen. Denna påbyggnad bör vara spärrad och kräva ny ansökan och antagningsprov. I stället bör begreppet *tilläggsterminer* användas om den extra studietid som efter motiverad och av lärare tillstyrkt ansökan kan beviljas dem som behöver komplettera sitt kunnande inför yrkesverksamheten. Spärrar måste givetvis sättas hur många tilläggsterminer som kan beviljas maximalt. Hänsyn skall alltid tas till utnyttjandet av skolans resurser, bl. a. rättvisan gentemot nya sökande till grundläggande utbildningar.

6.9 Antagning till högre utbildning

6.9.1 *Direktiven*

I OMUS-direktiven 1970 ges en rad anvisningar vad OMUS bör överväga vid bedömningen av lämpliga former för tillträde till högre utbildning, bl. a. breddad och varierad antagning, förenkling och förkortning av antagningsförfarandet, t. ex. så att musikgymnasiers betyg skulle kunna gälla, samt central antagning.

Som generell princip för antagning bör i konsekvens med OMUS' syn på yrkesanknytningen gälla, att linjenämnderna eller av dem delegerade organ fastställer och värderar proven, att följaktligen yrkeslivsrepresentanter och studerande medverkar vid provens utformning, genomförande och bedömning.

Den linjeindelning vi ovan diskuterat förutsätter helt olika antagningsförfaranden till lärare- och kyrkomusikerlinje å ena sidan, musikerlinje å den andra, liksom en speciell antagningsprocedur till linjen för kulturkommunikation eller andra kombinationsutbildningar

Antagningsproblemen hänger nära samman med den förberedande utbildningens utformning. Detta kommer vi att diskutera i ett särskilt avsnitt (kap 8), och där behandlas även den viktiga frågan hur informationen skall ske till de studerande om antagningsvillkor och lämplig förberedande utbildning.

6.9.2 Lärarlinjer och kyrkomusikerlinjer

Som gemensamt tillträdeskrav för lärarlinjerna bör gälla gymnasiekompetens, dvs. allmän behörighet. OMUS föreslår även att kunskaper i historia skall krävas motsvarande tvåårig gymnasiekurs på social linje. Därtill kommer den särskilda behörigheten, dvs. den musikaliska färdighet och kunskap om musikens material och former som är en förutsättning för att följa basutbildningen på lärarlinjen. Den särskilda behörigheten måste prövas, eftersom det här är fråga om en praktisk musikalisk utbildning. Det alternativ som direktiven antyder, att musikgymnasiebetyg skulle gälla, är uteslutet bl. a. p. g. a. att den tvååriga försökslinjen hittills icke ger behörighet i historia eller för studier i det andra ämnet i tvåämnesutbildning och dessutom finns endast på fem orter i landet. I fråga om antagning till lärarlinje bör liksom till kyrkomusikerlinje en gemensam antagning kunna ske vid alla de skolor, där allmän utbildningslinje anordnas. Den modell för antagning som utprovats vid SÄMUS bör stå som förebild, eftersom den visat sig ge tillfredsställande utslag i fråga om musikalitet och bredd (se bilaga 4). För den sökande som ämnar specialisera sig som instrumentallärare utöver basutbildningen, kan kompletterande färdighetsprov krävas för det planerade huvudinstrumentet och ev. ett biinstrument. Det torde vara ofrånkomligt med hänsyn till dimensionering och planläggning av utbildning och praktik att de studerande i sin ansökan klagör, om de i första hand söker till ettämnes- eller tvåämnesutbildning, vidare vilka huvudinstrument de önskar få undervisning på inom lärarlinjen (se ovan 6.4.2.3).

Det synes svårt att finna acceptabla prov som ger direkta tillförlitliga utslag i fråga om lärlämplighet. Däremot kan man sannolikt i den riktning som SÄMUS prövat finna provtyper som testar sådana musikaliska attityder och kunskaper som är lämpliga för lärarroller, t. ex. gehörsspel, röstbehandling, intresse för spontant ensemblespel, musikalisk bredd.

Försök har initierats av OMUS och skall genomföras i Stockholm, Göteborg och Malmö vid antagningarna våren 1976 till ettämnesutbildningarna läsåret 1976/77.

OMUS återkommer med mer detaljerade förslag till antagningsförfarande, sedan resultat redovisats från gjorda försök, men utgår ifrån att gemensamma riksgiltiga antagningsprov kan göras till basutbildningen i alla lärarlinjer liksom till kyrkomusikerlinjen. Proven borde dock kunna göras mindre kostsamma och mer förenklade än de nuvarande SÄMUS- och kyrkomusikerantagningarna, utan att därför ge missvisande utslag. Bl. a. borde mindre kvalificerade sökande kunna gallras bort på förhand, och okynnesanmälningar kan begränsas genom depositionsavgifter. Det bör undersökas om inte antagningsprov kan ske vid alla skolor för hela landets behov, så att de sökande oavsett hemort kan pröva vid närmaste musikhögskoleort.

Som närmare kommer att beröras i kapitel 8 om förberedande utbildning, är det viktigt, att lärare i skolor som sysslar med denna får klart för sig, att instrumental skicklighet att spela noterad musik icke i sig kvalificerar för antagning vid lärarlinjer, om den ej förenas med bred musikalitet.

6.9.3 *Musikerlinjen*

Det torde vara omöjligt att tänka sig enhetlig antagning till musikerlinje, antingen det är fråga om grundläggande utbildning eller påbyggnadskurser. Strängt taget får många studievägar här karaktären av individuell studiegång. Det måste vara viktigt att varje sökande i förväg får noggrann information om olika studievägar och själv om möjligt anger vad han i första hand, i andra hand osv. siktar till.

Proven för den som planerar att bli instrument- respektive genrespecialiserad pedagog; den som vill bli ensembleinstrumentalist, och den som har specifik sångbegåvning måste utformas vart för sig i relation till studiemålet. Å andra sidan bör enskilda med udda specialbegåvning få pröva utan deciderad studieplan. De måste ges möjlighet att visa sin musikaliska särart och få rådgivning vilken väg de bör välja för att sedan besluta sig för studievägen. Än mer grannliga blir uttagningen till fördjupningskurser och påbyggnadsutbildningar (t. ex. av ensembleledare eller av arrangörer/komponister). När det gäller antagning av specialister på vad vi ovan kallat eftersatta genrer eller på udda repertoarområden bör bland bedömnarna alltid ingå yrkesrepresentanter eller genrespecialister.

Med tanke på vad OMUS ovan föreslagit som gemensam basutbildning för dem som skall genomgå fullständig grundläggande utbildning till musiker, bör antagningsproven förutom spel på huvudinstrumentet innehålla ett prov i enkelt spel på bruksklaver (piano) eller sådant ackordsinstrument där samtidigt kunskaper i satslära, rytm och gehör visar sig. Den sökande skall på detta sätt ådagalägga sin förmåga att följa basutbildningen.

Antagningsproblemen i fråga om musikerlinjen sammanhänger med dimensioneringsfrågorna, speciellt kvoteringen till olika typer av instrumentaler och repertoarområden (genrer). Hittills synes antagningen i Stockholm, Göteborg och Malmö ha styrts av huvudsakligen fyra principer.

1. Att fylla behov av olika instrumentalister för att ge skolan en fungerande orkesterutbildning;
2. Att ge utbildningens lärare full tjänstgöring;
3. Att ge de utpräglat begåvade sökande tillfälle till utbildning;
4. Att fylla de brister på vissa instrumentalistområden som bedömes väsentliga i musiklivet.

Ur musiklivets synpunkt torde de två sistnämnda faktorerna vara mest relevanta, medan princip nr 2 borde vara sekundär. Lärartjänstgöringen bör som OMUS föreslår i senare sammanhang kunna lösas på ett mera flexibelt sätt, och de enskilda högskolelärarnas möjligheter till full tjänstgöring kan icke få vara en styrfaktor i fråga om antagningen av sökande och därmed för högskolans och hela musiklivets inriktning. Ovanstående principer kan vara nog så komplicerade att administrera antagningen efter, men kan ändå fungera relativt rättvist och ändamålsenligt så länge musikerlinjernas ansvar omfattar nästan enbart symfoniorkestrars och regionmusikavdelningars behov plus vissa solisters individuella studiemål och är begränsat huvudsakligen till repertoarområdet europeisk musik 1750–1900.

Med det synsätt OMUS nu anlägger att den högre utbildningen ska motsvara hela musiklivets behov blir antagningen en betydligt mer komplicerad angelägenhet.

Eftersom s. k. eftersatta genrer skall ha en rättmätig plats i utbildningen, bör under ett övergångsskede en viss minimikvot fastställas för varje årskurs, så att en successiv uppbyggnad av utbildning för dessa genrer kan garanteras. På samma sätt som t. ex. kyrkomusikerutbildningen får speciella resurser kan man tänka sig att t. ex. de olika musikerlinjerna får resurser tilldelade för att utbilda genrespecialiserade pedagoger inom afro-amerikansk tradition, som sedan i sin tur kan medverka som utbildare vid lärarlinjer och musikerlinjer. Vidare kan exempelvis tänkas, att en viss kvot på samma grunder avsätts eller medel för musikpedagogiskt utvecklingsarbete tillsammans med skolans resurser används för försök med utbildning av pop- och jazzinstrumentalister. Härvid kan liksom vid utbildning av orkestermusiker den ovannämnda första antagningsprincipen tillämpas, dvs. skolan antar instrumentalister i lämpliga kombinationer för att bilda intressanta övningsensembler, alternativt antas hela redan verksamma ensembler för utbildning inom individuella linjer.

6.9.4 *Antagning till musikutbildning i kombination med andra högskoleutbildningar*

De som önskar antas till kurser inom praktisk musikutbildning vid musikhögskola för kombinationer i kulturkommunikativ linje eller för senare musikvetenskaplig forskning etc. bör i regel få redovisa den särskilda behörigheten för resp. kurs genom ett enkelt instrumentalprov eller intyg om annan kurs som gett motsvarande kunskapsnivå (t. ex. musikhistoria eller musikteori).

Sådana kurser, där den instrumentala färdighetsnivån ofta förutsätts relativt elementär, hör lämpligen under musiklärarlinjens ansvarsområde.

6.9.5 *Överflyttning mellan högskoleutbildningar, antagning till enstaka kurser, lokala linjer osv.*

Basutbildningar och fördjupningskurser, liksom enstaka delkurser bör kunna preciseras till innehållet eller nivåbestämmas efter ett i samråd mellan musikutbildningarna upprättat system. Om varje kurs konsekvent inplacerades i systemet, skulle överflyttning mellan högskoleenheter, antagning till enstaka kurser och lokala linjer etc. så småningom kunna ske smidigt och förenklat utan särskilda prov. Ett intyg från en musikhögskola eller annan kursanordnare borde då kunna vara tillfyllest för att vederbörande studerande skulle kunna antas t. ex. vid en utbildning på högre nivå vid en annan skola.

6.10 Redovisningar av utbildningens resultat

6.10.1 *Allmänt*

Hur skall musikutbildningens innehåll och resultat (nivå) redovisas? Frågeställningen är väsentlig för samspelet mellan utbildning och yrkesliv. Hit hör alltså problemen, hur och när prov skall utföras, om utbildningen ska

leda till vissa examina, viss behörighet etc, hur betyg och intyg skall utfärdas. Frågan är mycket komplicerad och måste lösas olika på de skilda linjerna.

6.10.2 *Former för resultatredovisning inom utbildningen*

Generellt kan sägas att en kontinuerlig bedömning av utbildningsresultaten ofta är att föredra framför ett enda samlat helt avgörande slutprov. Likaså är en indelning av kurser i etapper i form av delkurser (eller nivåer) av flera skäl i de flesta fall lämpligare pedagogiskt och ger en rättvisare möjlighet till bedömning. Det är väl även en allmän iakttagelse att utbildningen blir bättre yrkesanpassad om "prov" kan förläggas till naturliga yrkesmiljöer, i musikutbildningens fall i form av musikalisk aktivering och handledning i klassrumssituationer, ensemblespel i en autentisk miljö osv.

6.10.3 *Former för information*

Den officiella information som i form av skriftliga intyg, betyg, examensbevis e. d. lämnas om utbildningen måste utformas så att den blir av värde för

1. de studerande som genomgått utbildningen
2. institutioner där de utbildade ämnar fortsätta sina studier
3. arbetsgivare som vid tillsättning av tjänster av olika slag måste kunna särskilja olika sökande
4. de fackliga organisationerna så att de får en så klar bild som möjligt av utbildningens nivå i stort och de speciella kurser den utbildade genomgått. Härigenom blir det möjligt för resp. organisation att i förhandlingssituationer kunna särskilja olika grupper kompetens
5. samhället i övrigt för att möjliggöra en bedömning av utbildningens värde i olika sammanhang.

Den högre musikutbildningen kommer att ingå som en del av den reformerade högskolan fr. o. m. 1977-07-01. I den av riksdagen antagna propositionen om den nya högskolan sägs bl. a. följande:

"Det värderingssystem som f. n. har vidast tillämpning inom högskolan innehåller tre steg: underkänd, godkänd och väl godkänd. I likhet med U 68-beredningen ansluter jag mig till förslaget att denna betygsskala tills vidare skall utgöra riktpunkt för betygssättningen inom högskolan. Möjligheter till variationer även i detta avseende bör, som bl. a. UKÄ förordat, finnas.

Man bör sålunda för en kurs eller utbildningslinje kunna använda färre betygssteg, dvs. avstå från att använda betyget väl godkänd. I en del fall, t. ex. i fråga om viss konstnärlig utbildning som i dag saknar betygssättning, bör man även i fortsättningen kunna avstå från att använda betyg."

Utbildningsdepartementet har tillsatt en enmansutredning för att kartlägga nuvarande system för utvärdering och betygssättning inom alla de utbildningar som kommer att ingå i den nya högskolan. Det sammanställda materialet skall användas som underlag för den arbetsgrupp som utbildningsdepartementet avser att tillsätta under våren 1976 med uppgift att framlägga ett konkret förslag till betygssystem för den nya högskolan.

I samråd med utredaren har OMUS gjort en översiktlig kartläggning av

nuläget (stadga och praxis vid tillämpning av betygsättning) och inhämtat synpunkter från utbildningarna, elevkårerna, fackliga organisationer och representanter för arbetsgivarna hur intyg, betyg, utbildningsbeskrivningar etc. bör vara utformade.

Som framgår av bilaga 3, tablå 3 används olika betygssystem vid snart sagt varje högskoleutbildning. För arbetsgivaren liksom för de studerande måste det system eller snarare den brist på system som nu råder vara mycket otillfredsställande. I samband med musikutbildningsreformen måste enhetliga principer utarbetas för informationen och bedömningen.

OMUS kan i detta betänkande icke lägga fram några konkreta förslag i dessa frågor, eftersom vi måste avvakta departementets betygsutredning och de principiella ställningstaganden som kan väntas för hela högskoleområdet, särskilt i fråga om betyg i lärarutbildning. Vi ber alltså att få återkomma med definitiva förslag. Vi vill endast framföra några synpunkter som underlag för en fortsatt diskussion.

6.10.4 *Musikerlinjen. Betyg och utbildningsbeskrivningar*

Det sades i fråga om tillträde till musikerlinje, att många studievägar var att anse såsom individuella, och att antagningsproven därför måste vara individualiserade. I konsekvens härmed kan man knappast heller tänka sig enhetliga normer för värdering av studerandes prestationer och utbildningsresultaten.

Det torde med andra ord vara praktiskt ogenomförbart att ge graderade betyg på musikerlinjen. Den främsta motiveringen för betyg, nämligen att de ger en möjlighet för arbetsgivaren att gradera sökande med samma utbildning och för den sökande att återopa fasta meriter, bortfaller dessutom, eftersom det naturliga sättet att pröva sökande är provspelning. Detta gäller även instrument- och genrespecialiserade pedagoger etc. som i regel samtidigt är utövande musiker.

Däremot skulle en relativt utförlig utbildningsbeskrivning vara av stort värde för mottagaren. De genomgångna kurserna i basutbildning och fördjupningsdel skulle där finnas beskrivna i fråga om omfattning och studiemål. Denna utbildningsbeskrivning bör vara kortfattad och skriven på ett språk som kan förutsättas vara begripligt för anställaren. Den bör när det gäller instrumentutbildningar o. d. ange med repertoarexempel den komplexitetsnivå kurserna gällt. Praktiken bör beskrivas i form av särskilda intyg, liksom de projekt som kan vara av särskilt intresse. Utbildningsbeskrivningarna bör vara hållna i sakligt deskriptiv ton, om möjligt utan värdeord. Det finns risk för inflation i värdeomdömen, liksom OMUS' betygsenkät visar tendensen till inflation i höga betyg.

Det har anförts i debatten, att det för administrationen är alltför tidsödande och komplicerat att sammanställa dylika individuellt *profilerade utbildningsbeskrivningar*. Sannolikt kan förfarandet göras smidigt genom vissa rutiner, formulär e. d. I alla händelser måste dessa former av utbildningsbeskrivningar bedömas vara av mycket stort värde för mottagarna när det gäller anställningar i specialiserad pedagogisk verksamhet eller kombinationer av uppgifter, t. ex. i en kommun, och de kan samtidigt ge värdefull information utåt om musikhögskolornas verksamhet.

Utbildningsbeskrivningarna kan också vara av stort värde för antagningar till påbyggnadskurser och fortbildnings- eller vidareutbildningskurser i andra högskolor.

6.10.5 *Lärlinjen och kyrkomusikerlinjen*

6.10.5.1 Betyg och utbildningsbeskrivningar

Vid anställning av lärare och kyrkomusiker uppstår andra problem än när det gäller musiker. Provspelningsförfarandet kan sällan tillämpas. Prov i klassrumssituationer, med nybörjarmetodik, ensembleledning e. d. vid enstaka tillfällen gör sällan rättvisa åt de sökandes pedagogiska förmåga i den vardagliga lärargärningen.

Inom det allmänna skolväsendet krävs f. n. betyg för lärarbehörighet; inom kommunala musikskolor, folkhögskolor, studieförbund etc. tillämpar arbetsgivaren i regel fri prövning med kombinationer av olika metoder. Också inom musikområdet har en livlig debatt förts om betygsättningens positiva och negativa konsekvenser och möjligheterna att ersätta betygssystemet med andra bedömningsmodeller. Från studerandehåll, särskilt inom SÄMUS-utbildningarna, har energiska protester framförts mot betygsättningen.

För ett bibehållande av den i högskolereformen föreslagna tregradiga skalan; väl godkänd – godkänd – icke godkänd anförs bl. a. följande argument: i frånvaro av betyget Väl godkänd kommer betyget Godkänd att täcka en alltför stor variation av prestationer. Graderade betyg ökar studiemotivationen. Betyget Väl godkänd ger möjlighet för arbetsgivaren att välja i en konkurrenssituation och ger samtidigt den anställningssökande en möjlighet att överklaga anställningsbeslut med klara meriteringsfakta. *Mot* tregradig skala anförs bl. a. följande: Gränsen mellan godkänd och väl godkänd blir godtycklig och kan ej jämföras mellan olika skolor. Betygsättning driver fram en konkurrensanda som stör en god studiemiljö och de arbetsformer med gruppaktiviteter etc. som är mest önskvärda. De kvantitativt mätbara områdena inom utbildningen övervärderas, dvs. ofta de områden som inom kulturutbildningar och pedagogiska utbildningar är minst intressanta.

OMUS vill i detta sammanhang anföra att det med en basutbildning och fördjupningsutbildning som föreslås kan vara tänkbart att tillämpa betygsgradering i basutbildningen i varje fall i vissa kurser. De försök som hittills gjorts vid SÄMUS tyder dock på att betyg i de kurser som avser ensemblespel, animerande gruppverksamhet och andra viktiga delar av lärarfunktionerna är särskilt svåra att gradera. I fördjupningsavsnittet torde det vara mycket komplicerat att använda graderade betyg. De betyg som i så fall skulle sättas i lärarskicklighet borde t. ex. vara svåra att sammanfatta eftersom det gäller mycket olika kvaliteter, t. ex. grundskolans högstadium, nybörjarmetodik eller gymnasiet mer teoretiska kurser. Framför allt kommer varje musiklärare att uppvisa så varierande utbildningsprofiler, att arbetsgivaren snarare måste vara mer intresserad av hur profilen passar med de aktuella behoven än av en samlad betygssumma eller ett sammanfattande betyg. Med den syn OMUS ovan i avsnittet 6.4.2.2 anlagt på anställningarna av musiklärare i kombinerad verksamhet för olika kommunala organ, sam-

fund och folkrörelser kan man i en framtid förvänta sig att skolstyrelsen eller andra huvudmän går ut med specificerade tjänstebeskrivningar i de annonser som ledigförklarar tjänsterna. Det skulle innebära att arbetsgivare och studerande är mest intresserade av det slags utförliga konkreta *utbildningsbeskrivningar* som ovan föreslogs i fråga om musikerlinjen.

De tidigare SÄMUS-lärarna, dvs. tvåämneslärarna, erbjuder liksom andra kombinationsutbildningar med övrig högskola, t. ex. inom linjen för kulturkommunikatörer, speciella svårigheter, eftersom det här blir fråga om kombinationer med kurser för fil. kand. examina, där de övriga kursdelarna tillämpar en tregradig bedömningsskala.

Sammanfattningsvis vill alltså OMUS uppskjuta ett slutgiltigt ställnings-tagande i betygsfrågan, men pläderar för att den högre musikutbildningen under alla förhållanden – alltså oberoende av hur högskolorna i övrigt ställer sig till betygsproblemet – bör tillämpa ett system med intyg som innehåller konkreta *individuellt profilerade utbildningsbeskrivningar*.

6.10.5.2 Examina, behörighet

Behörighetsproblemet måste enligt OMUS uppfattning tas upp i särskild ordning, sedan OMUS principförslag slutbehandlats. Det vore olyckligt om den föreslagna organisationens relationer till nuvarande behörighetsregler skulle binda möjligheterna att göra bästa möjliga studieorganisation. Det torde vara rimligt att ett visst kompetenssystem infördes, som kan bedömas efter samma grunder av olika arbetsgivare. Genomgången basutbildning för lärare plus vissa alternativ i fördjupningsutbildningarna inklusive praktik skulle kunna utgöra en sådan grundval vid kompetensbedömningarna, liksom uppfyllda minimikrav för speciell pedagogexamen på musikerlinje.

OMUS förslår i utbildningsplanerna (avsnitt 9.2) vissa minimikrav för musiklärarexamen och examen som specialiserad pedagog.

7 Kompletterande utbildning

Continuing education should be an integral part of the teacher education process . . . procedures should be as flexible as possible and adaptable to teachers' individual needs and the special features of each region.

Fortbildning bör vara en integrerad del av all lärarutbildning . . . så flexibel som möjligt, anpassad till individuella behov och varje regions särdrag.

Rekommendation till utbildningsministrar, utfärdad vid UNESCO:s International Conference on Education, sept. 1975

7.1 Utgångspunkt för analys av utbildningsbehoven

Under en längre tid har utbudet av musikutbildning i Sverige varit klart otillräckligt. Det har framför allt varit ojämnt anpassat till musiklivets reella behov.

Man måste räkna med att det föreligger ett stort uppdämt behov av kompletterande utbildning bland många som är yrkesverksamma som lärare eller musiker. Åtskilliga har på grund av den knappa tillgången på musiklärare fått åta sig läraruppgifter trots ingen eller bristfällig pedagogisk och musikalisk skolning. Samhällsstödd utbildning här hittills saknats praktiskt taget helt inom vissa repertoarområden. OMUS' föreslagna reformer kommer i sig själva att leda till än mer ökade krav på utbildningskomplettering bland alla dem som utbildats efter en äldre ordning.

Om vi utgår från indelningen i högskolans nya organisation är det för den ene fråga om kompletteringar inom *grundläggande utbildning* inom de allmänna utbildningslinjernas ramar, för andra ligger de önskade kurserna inom *påbyggnadsområdet*. Om vi i stället ser problemet ur yrkeslivets synvinkel är det för många fråga om *fortbildning* för att bättre fylla yrkets krav, medan det för andra gäller *vidareutbildning* för nya viktiga uppgifter inom yrket.

Gränserna är flytande mellan dessa kategorier.

OMUS kommer i detta kapitel konsekvent att söka bortse från utbildningsorganisatoriska eller fackliga utgångspunkter, eftersom de inte bör vara avgörande faktorer när man vill beräkna utbildningsbehovens storlek och fördelning.

Man bör alltså icke på detta stadium låsa resonemangen om behoven vid sådana fackliga synpunkter som vad de olika kurserna innebär för möjligheter till bättre anställningsvillkor, högre lönegrader etc. inom den nuvarande tjänsteorganisationen. Det vore principiellt felaktigt att binda moti-

ven för utbildningsintresset vid de beföringsgångar, avancemangsmöjligheter etc. som nu gäller. Man bör i stället utgå ifrån musiklivets, musikpedagogikens behov av stimulans till förnyelse och utveckling. De fackliga konsekvenserna blir en senare förhandlingsfråga. Vi kommer att genomgående använda termen *kompletterande utbildning* (kompletteringsutbildning) för att täcka hela fältet. Vi avser därmed vad den enskilde yrkesverksamme musikern eller läraren behöver komplettera i fråga om kunskaper och färdigheter för att göra en för honom själv och samhället mer meningsfull insats i musiklivet, bättre utveckla sin egenart och utnyttja sina personliga resurser.

I följande avsnitt vill vi försöka analysera vilka behov av kompletterande utbildning som förefaller mest angelägna de närmaste åren. Det torde vara fruktbart att härvid utgå från i stort sett samma disposition som i kap. 6. Vi kan däremot icke i detta principbetänkande annat än genom vissa exempel gå in på en beskrivning av de kurs typer som skulle vara lämpliga för att möta behovet. Däremot kommer vi att söka sammanfatta hur det ekonomiska ansvaret för kompletteringskurserna skulle kunna delas upp mellan olika intressenter, vidare hur statens anslag till kompletterande musikutbildning lämpligen skulle kunna fördelas på centrala resurser, tilläggsanslag till de allmänna utbildningslinjerna och anslag till de olika regionerna för lokal användning. Behovet av kompletterande utbildning sammanhänger nära med utvecklingen av musikutbildningen i framtiden. Vi vill också i anslutning till detta avsnitt ge synpunkter på hur ett system för utveckling av musikutbildning skulle kunna byggas upp sedan OMUS slutfört sitt uppdrag.

7.2 Behov av kompletterande utbildning på musklärarnas arbetsfält

En översiktlig sammanställning över aktuella behov av kompletterande utbildning kan för musklärarnas del bäst disponeras efter de i 6.4.2 föreslagna arbetsfälten.

7.2.1 Förskolläro- och fritidspedagogutbildning

De som avlagt muskläroexamen har f. n. behörighet att tjänstgöra som lärare i musik vid förskoleseminariet. Ingen som helst specialutbildning ges inom musikhögskolorna för denna uppgift.

En stor utbyggnad förestår nu av lärohogskolorna för att utbilda förskolelärare och fritidspedagoger. Barnstugeutredningen ger i betänkandet "Utbildning i samspel" musiken en central betydelse i förskolans innehåll. Utredningen föreslår (s. 81) att "de studerande skall ha tillfälle att utveckla egen uttrycksförmåga i musik och förståelse för musik. De bör också ges tillfälle till egen experimentell verksamhet med ljud och bygga musik i grupp". Samtidigt framhåller utredningen att hanteringen av konventionella instrument icke är ett "måste" och föreslår att ämnet "instrumentalmusik"

som finns i förskollärarytbildningen utgår och endast blir ett frivilligt ämne där de studerande hänvisas till studiecirklar etc. Det framgår dock ej om "sång" betraktas som konventionellt instrument. Det kan starkt ifrågasättas om de studerande kan utveckla egen uttrycksförmåga i musik utan att tränas instrumentalt. Det är sannolikt att bakom utredningens förslag ligger en kritisk inställning mot det hittillsvarande instrumentalstudiet som koncentrerats för mycket på färdighetsträning utan samband med förskolans mål och metodik. . . Den lärare som i den reformerade musikutbildningen enligt OMUS' plan specialiserar sig för fältet förskollärarytbildning måste kunna ge undervisning om musik och i rörelse, sång, allmän musikleära och instrumental färdighet, som är nära knuten till förskollärarens behov just sådana de beskrivits i utredningens betänkande s. 193-195.

Problem kring instrumentalundervisning vid lärarhögskolor och förskoleseminarier har behandlats av en arbetsgrupp för forsknings- och utvecklingsarbete i musik, tillsatt av SÖ (Se Forsknings- och utvecklingsarbete rörande ämnen med praktisk-estetisk inriktning. En konferensrapport. Skolöverstyrelsen, Byrå L3:1, 1976).

Arbetsgruppen säger: "Ett ofta förekommande missnöje från såväl utbildare som lärarkandidaters sida antyder att denna undervisning släpar efter ifråga om innehåll och metoder" och kommer med vissa förslag för att anpassa undervisningen efter dagens situation.

För att musiken i förskollärarytbildningen de närmaste åren inte skall bli osystematisk och eftersatt i strid med den ambitiösa allmänna målsättning som "Utbildning i samspel" tilldelar musikämnet i förskolan, måste kursverksamhet snarast igångsättas inom den högre musikutbildningen för att kompletteringsutbilda redan verksamma musiklejare för de nya uppgifterna i den kommande förskollärarytbildningen. Sådana kurser måste också erbjudas de lärare som nu är under utbildning vid musikhögskolorna. Erfarenheter inom rytmiklejarytbildningarna i Svenska Dalcroze-seminariet, Stockholm, och musikhögskolan i Malmö borde ge gott underlag för det kursinnehåll och den metodik som är aktuell.

Det torde också vara angeläget att ge alla musiklejare tillfälle till studier i den nya förskolans mål och metodik i musik. Musiklejare som utbildats efter en äldre ordning har ej fått utbildning om den totalsyn på människans musikaliska utveckling som är önskvärd för alla lärare. Den rytmik, det fria skapande med anknytning till dans, drama, bild och form etc. som ingår i förskolemetodik är dessutom av intresse för lärarens verksamhet även på andra stadier.

Traditionellt har förskolans pedagogik skilt sig från grundskolans. Den förra har betonat barnets hela utveckling, den senare barnets prestationer. Den förra har försökt arrangera situationer där barn själva kan lära, utan instruktioner, medan den senare betonat direkta instruktioner.

Denna skillnad tenderar att minska, bl. a. genom olika pågående försök med integration mellan förskola och grundskolans lågstadium, där man i varje fall på en del håll försöker finna någon form av syntes både värdemässigt och metodiskt, mellan de båda systemen (jämför synsättet på "grundkursen" i handboken "Den kommunala musikskolan"). Detta bör givetvis även påverka musiklejarytbildningen i riktning att arbeta fram en integrerad pedagogik för de aktuella åldersgrupperna, så att man inte ena året undervisas

efter ett sätt och nästa år efter ett helt annat. Ett sådant integrerat arbetssätt finns påbörjat i finsk musiklärarutbildning (jfr bilaga 6).

7.2.2 *Låg- och mellanstadiet. Åldrarna 7–12 år*

De lärare som nu utbildas som klasslärare på låg- och mellanstadiet blir – som underströks redan i OMUS-betänkandet Musikundervisning (DsU 1973:19, s. 69–70) – ofullständigt utbildade för att fullgöra sina uppgifter enligt Lgr 69, kanske framförallt som en följd av att musik på grund av gymnasieskolans nuvarande konstruktion icke är ett obligatoriskt ämne vid antagningen, och att det delvis är alternativ till gymnastik inom lärarhögskolorna. Detta för musikundervisningen i stort ödesdigra problem kan på lång sikt lösas endast genom en förändrad klasslärarutbildning i musik, vilket icke ligger inom området för OMUS' direktiv. Kompletterande utbildning på detta område ges redan nu under insyn av SÖ inom dess fortbildningsverksamhet framförallt genom de fortbildningskonsulenter i musik som är knutna till länskolnämnderna. Denna verksamhet måste ytterligare intensifieras. Det är OMUS' förhoppning att dessa konsulenter i framtiden nära knyts till den praktikorganisation som skall gälla för de kommande utbildningslinjerna för musiklärare och som skall möjliggöra att studerande inom musiklärarlinjer skall få praktik även inom grundskolans lägre stadier.

Handboken Den kommunala musikskolan föreslår att musikskolornas grundkurser skulle kunna öppnas för alla barn och bli en allaktivitet som byggs samman med grundskolans undervisning för barn. Därtill föreslås i handboken att undervisningen på låg- och mellanstadiet i grundskolan de närmaste åren skulle kunna stimuleras och förbättras genom det system av "kompanjonlärare" som redan praktiseras på sina håll inom lågstadiet. Statsbidrag utgår redan till vissa av de musikgrupper som drivs av ungdomsorganisationer och folkrörelser bland barnen i åldrarna 7–12 år. Om intentionerna i SIA-propositionen fullföljs, kommer behovet att öka av sådana kompanjonlärarinsatser även i de frivilliga organisationerna.

Om alla dessa för musiklivets breddning mycket viktiga uppslag och förslag genomförs måste en satsning på kompletterande utbildning göras för lärare av alla kategorier när det gäller modern musikundervisningsmetodik för barn i åldrarna 7–12 år. Kurser måste alltså här erbjudas lärarna inom allmänna skolan, kommunala musikskolor och i studieförbund etc. De projekt, t. ex. det s. k. ROS-projektet, som med framgång drivits i samverkan mellan SÖ och Sveriges Radio ger intressant stoff för en sådan verksamhet.

7.2.3 *Grundskolans högstadium*

Endast knappt 50 % av de lärare som undervisade 1975 vid musiklektioner på grundskolans högstadium var behöriga för uppgiften. Enkäter som gjordes våren 1975 påvisar en situation som kan betecknas som katastrofal (se bilaga 3, tabellerna 6 och 7).

SÖ föreslog i samråd med OMUS i april 1975 några åtgärder som på kort sikt skulle kunna förbättra läget något.

Vissa kategorier skulle det t. ex. vara möjligt att snabbt vidareutbilda, bl. a. följande:

1) Den reserv av lärar aspiranter som nu avvisas från lärarhögskolan på grund av den mättade marknaden i ämnen som svenska, matematik, historia, engelska. Bland dem finns troligen ett antal musikbegåvade och musikintresserade som efter en förutbildning kunde placeras in i utökad SÄ-MUS-utbildning. Till denna grupp kan föras även de behöriga ämneslärare som f. n. undervisar i musik utan särskild utbildning i detta ämne.

2) Icke-behöriga som nu undervisar i musik ute på skolorna, bl. a. mellanstadie lärare.

3) Övertaliga klasslärare med musikutbildning.

För grupp 2 och 3 kan tänkas olika typer av kompletteringsutbildning för högstadietkompetens. Vidgad kompetens beträffande grupperna 2 och 3 överensstämmer med den allmänna prövning av en lärarroll över stadiegränserna som finns i direktiven för lärarutbildningsutredningen (LUT 74).

Hittills har dessa förslag icke lett till konkreta åtgärder.

Kompletteringsutbildningar kommer att behövas under lång tid framöver. De bör som OMUS tidigare föreslagit främst erbjudas dem som ligger relativt nära en fullständig behörighet. Utöver de tre kategorier som nämndes i förslaget 1975 bör tilläggas ytterligare de som utbildats till musikinstruktörer i Framnäs och Ingesund och som fått viss utbildning på det s. k. FU-området (förberedande undervisning) och inom grundskolan och vidare alla de som visat utpräglat intresse för arbete i klassrumssituationer, men nu är verksamma på andra håll inom musiklivet.

Behovet är därutöver stort för dem som redan är behöriga för grundskolans högstadium och verksamma på området att få en kompletteringsutbildning för att tillgodogöra sig de projekt som utvecklats inom SÖ, men framförallt de vidgade erfarenheter som det pågående reformarbetet inom musikläroplanerna kan ge. Det gäller särskilt en breddning av repertoaren för att möta ungdomarnas behov i klassrummet och en utbildning i improvisation och arrangemang. En stor del av denna komplettering bör kunna ske successivt genom SÖ:s egen fortbildningsavdelning.

7.2.4 Öppen gruppverksamhet. Allspel, allsång i alla åldrar

Intresset för ett fritt musicerande är i tilltagande inom öppen ungdomsverksamhet och hela föreningslivet. I fritidscentra borde "allspel" och "allsång" kunna utvecklas för alla åldrar inte minst för pensionärerna. Det finns stort behov av öppna verkstäder och den form av fri "animationsverksamhet" som möjliggör spännande möten mellan musiker, musikskapare och en öppen publik. De nya anslagen till fritt kollektivt skapande och föreningsarrangemang kan komma att öka denna typ av kulturaktivitet. Kompletterande kurser (ofta i form av öppna verkstäder) bör anordnas i alla regioner för både musiklärare och musiker.

7.2.5 Gymnasieskolan

Också i gymnasieskolan finns stor brist för närvarande på behöriga lärare (ca 40 %). Det bör ifrågasättas om inte särskilda kompletteringsutbildningar skulle anordnas för sådana som önskar medverka som lärare, men som endast har teoretisk studiebakgrund, t. ex. musikvetenskap, konstvetenskap. Kurser med 40, 60 eller 80 poäng praktisk musik och pedagogik på lärarlinjen borde ge god kompetens för insatser i gymnasieskolans obligatoriska undervisning i musik och i konst- och musikhistoria. Om den nya musiklinjen inom gymnasieskolan med dess högre specialkurs, som SÖ föreslagit, verkligen skall kunna fungera som förberedande utbildning för den högre musikutbildningen i dess reformerade skick fordras kompletteringsutbildning av redan anställda lärare och dem som skall anställas i de nya skolor som kommer att inrättas. Det är angeläget att gymnasieskolans musiklinje skall kunna erbjuda de studerande en kreativ undervisning med bred kännedom om olika repertoarområden om linjen skall kunna tjäna som grundval för den kommande yrkesutbildningen. (Jämför nedan 8.5.2).

7.2.6 Lyssnarcirklar

Antalet studiecirklar i musiklyssnande visar en markant ökning 1969 till 1975 (+ 175 %). Studieförbunden kan här tänkas kräva kompletteringsutbildningar i musikhistoria, folkmusik och kanske särskilt jazz-pop för lärare i lyssnargrupper, kommentatorer till konserter, kulturförmedlare av alla kategorier. Som ovan anförts (6.2.6) är utbildning till kulturförmedlare på musikområdet till mycket stor del en fråga om kompletteringsutbildningar av redan verksamma lärare och – framför allt – musiker.

En forskningsrapport om cirkelledarens pedagogiska situation refereras nedan i samband med instrumentcirkelarna (7.2.7.2).

7.2.7 Nybörjarmetodik för olika åldrar. Undervisning i instrumentalspel och ensemble

7.2.7.1 Enkät om fortbildningsbehov i kommunal musikskola

OMUS gjorde våren 1975 tillsammans med Kommunförbundets Musikpedagogiska Råd (KMPR) en enkät bland lärarna i kommunala musikskolor i syfte att få fortbildningsbehovet belyst.

Enkäten omfattade 270 lärare i 28 kommuner. Av lärarna hade 178 enbart tjänst i musikskolan, övriga även inom folkhögskolan, studieförbund eller allmän skola. Enkäten har ännu ej hunnit grundligt analyseras av Kommunförbundet, men KMPR:s sekreterare har ändå gjort en allmän tolkning som grund för OMUS' överväganden.

Drygt 81 % av lärarna ansåg att deras utbildning absolut eller ganska väl svarade mot de krav som tjänsten ställer. Endast 11,8 % var negativa, 17 lärare (6,3 %) har inte svarat.

Lärarna är sålunda förvånansvärt nöjda med sin utbildning. Detta beror troligen i rätt hög grad på avsaknaden av övergripande mål och kursplaner för musikskolan. Varje lärare kan faktiskt idag utforma undervisningen efter sina egna förutsättningar

och sin egen utbildning. Om den svarar mot ett utbildningsbehov hos elever och samhället och mot den musikutveckling som ständigt äger rum reflekterar man troligen mindre över. Lärarna i musikskolan är betydligt mer isolerade från varandra och från musikskolans ledning än t. ex. grundskolans lärare. Tillfälle till pedagogiska diskussioner saknas nästan helt.

Något planerat utvecklingsarbete och någon mera utbredd försöksverksamhet finns knappast alls.

Pedagogiska problem av typen gruppundervisning, gehörspel, improvisation, ny musik av skilda slag, folkmusik osv. kringgår man genom att helt enkelt utesluta dessa moment/undervisningssätt ur sin undervisning.

Slutsatsen blir att lärarnas utbildning måste göra dem både medvetna om ovan nämnda problem och kunniga på dessa områden. Från musikskolor behövs en kraftigare pedagogisk styrning mot de nämnda områdena. Tillfällen till pedagogisk debatt och metodisk fortbildning måste skapas i högre grad än nu. Lärarnas isolering måste brytas.

När det gäller *fortbildning* anser 41,5 % av lärarna att de fått detta i sådant som varit väsentligt för deras arbete. Drygt 50 % av lärarna är dock missnöjda med hitillsvarande fortbildning.

54,5 % av lärarna anser att det skulle vara värdefullt om det funnes en musikpedagogisk utbildning som ger kompetens för både grundskola och musikskola. 45,6 % anser att sådana kombinerade tjänster bör skapas men endast 33,7 % skulle vilja ha en tjänst bestående av t. ex. 25 vtr i musikskola och 5 vtr i ett studieförbund.

Av de 270 lärarna har 36 genomgått SÖ:s musikpedagogiska kurser och anser dessa i allmänhet (23 st) vara bra eller mycket bra.

På frågan om huruvida inslag av samhällsorientering på kultur- eller musikområdet funnits i utbildning eller fortbildning svarade 159 nej och 59 ja. Från 52 kom inget svar. Ett mindre antal lärare har uppgivit att de fått sådan undervisning inom ramen för sin grundutbildning, huvudsakligen i ämnet musikhistoria. Flertalet lärare anger att de fått utbildning genom kursverksamhet av skilda slag.

Ett mycket klart behov av kulturorientering föreligger sålunda både i grundutbildning och fortbildning.

7.2.7.2 Cirkelledarens pedagogiska situation

Som ett led i forskningsprojektet Studiecirkeln som pedagogisk situation vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet har Gun-Britt Hermansson i juni 1975 publicerat en delrapport "*Om musikcirkel*" (IAN-rapport nr 165) som behandlar musikcirkelledarens pedagogiska situation. Delrapporten berör främst instrumental- och ensemblecirkelarna och innehåller för utbildningen av cirkelledare intressanta synpunkter.

Här understryks bl. a. svårigheten för cirkellärare att få daglig informell kontakt med arbetskamrater, något som annars brukar vara en av de naturligt fungerande fortbildningsmetoderna.

"Lärare vid samma skola utnyttjar detta vid de tillfällen de träffas; vid raster, lunchbordet, kollegiesammanträden och håltimmar.

Dessvärre finns knappast denna möjlighet för cirkelledare. Musikcirkelledare inom en och samma lokalavdelning i t. ex. ABF har olika tider, ofta olika lokaler, över huvud taget har de mycket få "naturliga" tillfällen att träffas – kanske inte förrän vid den fest som avdelningen ofta anordnar vid ett studieårs slut. Många är dessutom ensamma om sitt ämne vid den lokalavdelning där de är ledare, speciellt när det gäller undervisning i enskilda instrument.

Vardagskontakten mellan ledarna är viktig – inte minst för att de ska våga pröva de nya grepp och metoder de läst om eller funderat på. Utebliven vardagskontakt kan ha till effekt, att någon aktiv debatt om ledarfrågor inte förs på lokalplanet och att varje enskild ledare får brottas och svettas och ensam försöka klara ut de problem han/hon stöter på.”

Delrapporten som framför allt bygger på intervjuer och samtal med deltagare och ledare i ABF-cirklar betonar studieförbundets intresse av att metodiskt skola sina ledare att följa de principer som kännetecknar den egna rörelsen i fråga om ämnesval, attityder till deltagarna etc. ABF har för detta syfte ett speciellt system.

Rapporten diskuterar även innehållet i de av SÖ sedan 1973 bedrivna musikpedagogiska kurserna (beskrivna nedan 7.5.2). Enligt rapportören har studiecirkelledarna varit underrepresenterade vid dessa kurser. ”Kurserna vänder sig inte primärt till musikledare inom folkbildningen, och särskilt mycken kännedom om folkbildning får man inte heller under dessa kurser.”

Sammanfattningsvis konstaterar rapportören: ”Antalet ledarkurser för musikcirkelledare är litet i förhållande till verksamhetens omfattning. De ledare, som har pedagogisk utbildning, är i de flesta fall utbildade att undervisa individuellt. Många musikcirkelledare saknar således utbildning för och erfarenhet av gruppundervisning.

Även deltagarna saknar ofta erfarenhet av musikundervisning i grupp. De har kanske inte heller erfarenhet av arbetsstudier i andra ämnen och är vana vid en studieform där läraren bestämmer och eleverna rättar sig efter läraren.”

7.2.7.3 Sammanfattning

En stor del av dem som nu är verksamma i musikskolor och cirklar har sannolikt inte fått tillfälle till en allmän utbildning om beteendevetenskapliga problem, t. ex. metodik för olika åldrar, inlärningsteknik och specifik in-studeringsteknik för olika typer av instrument och i fråga om olika musikstilar. Ett särskilt viktigt kapitel är gruppundervisningsmetodik, som en stor del av lärarna för närvarande icke fått någon som helst utbildning för, och som kräver tillämpade övningar och praktik för att fungera och leda till det gruppmusicerande som i sin tur är förutsättning för ensemblespel. Det är angeläget att instrumentallärarna kan träffas även över gränserna för sina specialområden för att skapa det lagarbete kring den enskilde elevens anlag och behov som blir nödvändigt i den nya kommunala musikskolan. I samband med presentationen av den kommunala musikskolans handbok har man i anslutning till SIA talat om nödvändigheten av ”MIA”, musikskolans inre arbete. En sådan inre förnyelse förutsätter en ständig kompletterande utbildning av alla lärare.

Ett allmänt problem, gemensamt för musikskolor och studieförbund, är att lärarna ofta är så instrumentalt begränsade att skolorna har svårt att möta elevernas växande och alltmer varierade behov. Det måste finnas en stor marknad för kompletterande kurser, där lärare kunde utbilda sig i nybörjarmetodik på ett andra instrument. Den kraftiga ökningen av antalet studiecirklar visar på ett starkt behov av utbildning till ensembleledare.

De som redan är verksamma som körledare och ledare för andra ensembler borde regionalt sammankallas till återkommande kurser för att lära sig den senaste utvecklingen inom metodiken och genom stimulerande gästlärare inspireras till ett friskt repertoarval och till nya ambitioner inom sina resp. områden.

Både Kommunförbundets och studiecirkelforskarens kommentarer betonar vikten av ett rikt utbud kurser för kategorin musiklärare, eftersom dessa på grund av sin specifika undervisningssituation lätt blir isolerade från stimulerande kollegiala diskussioner till vardags.

7.2.8 Olika specialkurser inom musikterapiområdet

Med termen musikterapi har här sammanförts en rad specialområden, där kursverksamhet framför allt borde kunna anordnas som komplettering för redan verksamma lärare.

Dit hör kurser i "animation" med musik för psykiskt sjuka eller utvecklingshämjade, rytmik för rörelsehindrade och utvecklingen av musik för hörselsvaga och döva. Ett intressant område är utbildningen av speciallärare för de s. k. omusikaliska. Försök på det sistnämnda området har påvisat hur man genom att lösa blockeringarna mot musik ibland kan frigöra barnens hela personlighet.

Musikterapin intar sedan decennier en framträdande plats som terapiform i USA och flera europeiska länder, bl. a. Danmark. I Sverige har vi knappast mer än påbörjat utvecklingen av detta viktiga och stora fält. SÖ anordnade i januari 1974 ett samnordiskt symposium kring musikterapi. I anslutning till detta bildades Svenska Förbundet för Musikterapi.

Musikvetenskapliga institutionen i Lund har i en skrivelse till UKÄ kritiserat en UKÄ-utredning om utbildning i psykoterapi och psykosocialt arbetssätt för att den helt förbigått musikterapin i sitt förslag till framtida utbildning av psykoterapeuter.

OMUS anser, att det bör utredas av en särskild arbetsgrupp hur musikterapiområdet kan utvecklas och hur den praktisk-musikaliska utbildningen därvid skulle kunna medverka.

7.2.9 Komplettering för redan verksamma lärare

Vad vi ovan beskrivit av utbildningsbehov kommer ytterligare att förstärkas, allteftersom OMUS' föreslagna reform byggs ut. Den största skillnaden mellan majoriteten av nu verksamma instrumentallärare som f. n. oftast kallas "musikpedagoger" och de nya musiklärare som utbildats kommer att vara att de senare har dels en bredare basutbildning med praktikerfarenhet av verksamhet i olika grupper, dels i allmänhet en större bredd i kunskaper om Musik och samhälle och musicerande i olika stilar.

Skillnaden mellan de nya ettämneslärarna och de tidigare är att lärarna efter reformen har utbildningen mer direkt anpassad till olika undervisningssituationer och en större repertoarbredd.

Det måste generellt bli en rättighet för de redan verksamma att delta i kompletteringskurser med ett innehåll som motsvarar det som ges i den kommande reguljära lärarlinjen.

7.3 Kompletterande utbildning för musiker

När vi sökte precisera yrkesrollerna, fann vi att musikerlinjen i viss mån kan uppfattas som en rad individuella linjer eftersom de studerandes utbildningsbehov här är mycket varierande. Behovet av kompletterande utbildning är givetvis också mycket individuellt. Här skall anges några områden som förefaller särskilt angelägna.

7.3.1 *Pedagogisk komplettering*

Ett stort antal musiker arbetar som pedagoger utan pedagogisk och metodisk utbildning. Här behövs kurser i vad OMUS kallar YAS (Yrkesroll-arbetsplats-samhälle) och allmän pedagogik liksom i nybörjarmetodik och kurser för utbildning av specialiserade pedagoger. Inom denna kategori ryms också de pedagogiska kurser för jazz- och popmusiker, traditionsbärare inom folkmusiken etc. som efterlystes i avsnittet om "eftersatta genrer" (6.4.5) med sikte på behovet av pedagoger på dessa områden inom alla former av musikundervisning. I detta sammanhang kan också nämnas den nödvändiga vidgade kursverksamheten kring "kommunikativ beredskap" för de redan yrkesverksamma, eftersom den s. k. uppsökande verksamheten inom alla ensembletyper kan väntas öka.

Erfarenheterna av sådan redan pågående kompletteringsutbildning i Rikskonserters regi av regionmusiker borde ge vägledning om innehåll och metodik i sådana kurser.

7.3.2 *Repertoarbreddning – förnyelse – internationellt utbyte*

I diskussionen (6.4.5) om vilka genrer som var eftersatta visades den bristande överensstämmelsen mellan musiklivets reella innehåll och utbildningens kapacitet och fördelning.

Kompletteringsbehov finns inom alla s. k. repertoarområden. Här kan endast anföras några särskilt viktiga exempel:

Uppförandep Praxis i äldre musik (barockmusik etc), kurser i modernistisk musik (experimentell nutida musik) för alla kategorier ensemblemusiker.

Inom områdena afro-amerikansk tradition och svensk folkmusik kurser på alla nivåer inom blocket Material för musikalisk gestaltning (arrangering, sats, improvisation). Häri ingår även det som innefattas i begreppet populärmusik.

Kontakten med de många invandrargrupperna i vårt land med intressanta inslag av olika musikformer borde inspirera till en rad kompletterande kurser.

Självfallet måste kompletteringskurserna även innefatta fördjupning av den egna specialiteten genom tillfällen att möta stimulerande kolleger. Härvidlag måste ett utökat internationellt utbyte vara särskilt betydelsefullt.

Äldre musiker och lärare kan genom att delta som "pedagogiska praktikanter" i sommarläger med kurser av olika slag komma i kontakt med ungdomliga musikanter för gemensam skolning på nya repertoarområden och fördjupning av de redan etablerade. Jämför kapitel 8.

Som särskilt angelägna former av kompletteringsutbildning, inte minst för musiker, ser OMUS tillfällen till studier vid utländska musikhögskolor. F. n. finns begränsade möjligheter till stipendier bl. a. genom Musikaliska akademien; dessa stipendier är i regel finansierade genom fondmedel. Staten borde komplettera med egna insatser betydligt mera än nu i linje med kulturpolitikens internationella inriktning. I framtiden bör man räkna med mycket mera av utbyte och clearing med utländska högskolor både i fråga om lärare och studerande.

7.4 Kompletteringsutbildning för lärare inom högre musikutbildning

Alla de behov av kompletteringsutbildning vi ovan nämnt för lärare och musiker i avsnitten 7.2 och 7.3 gäller även den högre musikutbildningens egen lärarstab.

Det blir avgörande för möjligheterna att genomföra reformerna, om tillräckligt stora resurser snabbt kan sättas in för symposier, konferenser och kurser med alla de lärare som är eller kommer att bli verksamma inom de kommande utbildningarna. Det gäller såväl heltidsanställda lärare som timlärare och mer tillfälliga specialister.

Sådan fortbildningsverksamhet har redan satts igång genom OMUS' MPU-resurs. Det är viktigt att dessa symposier och kurser tar upp alla de organisatoriska och metodiska problemställningar som detta betänkande behandlar (bl. a. i avsnittet 6.6.4). Det är framför allt angeläget, att lärarna utgår i diskussionen från de kulturpolitiska mål som motiverar de föreslagna förändringarna.

OMUS föreslår som framgår av kapitel 9 att en ny tjänsteorganisation införs 1978-07-01. Samtliga lärare knyts därvid till specificerade uppgifter i det nya linjesystemet. De lärare som nu tjänstgör inom högre utbildning måste under åren närmast före reformen och under övergångstiden erbjudas rika tillfällen att delta i kompletterande utbildning, så att de kan medverka i vissa nya eller vidgade funktioner som det nya systemet kan medföra.

De anslag som nu anvisas under rubriken Musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet (MPU) bör kraftigt förstärkas under 1977/78 för att möjliggöra fortbildningskurser som kan göra skolorna rustade att på ett smidigt sätt övergå till den nya organisationen.

7.5 Nuvarande organisation och dimensionering av kompletterande utbildningar

7.5.1 *Splittrat och överskådligt område*

OMUS söker i det följande ge en översikt över den nuvarande kompletteringsutbildningens omfattning och organisation. Den kan inte på något sätt göra anspråk på att vara fullständig eftersom området är splittrat och överskådligt. Det är svårt att urskilja hur proportionen mellan kostnader för den enskilde och bidrag från det allmänna är fördelad och att bedöma huruvida utbildningen verkligen tillgodoser reella behov kvantitativt och kvalitativt.

Musikutbildning av kompletteringstyp är f. n. uppsplittrad på en mängd inressenter och inte sällan beroende av enskilda initiativ. Resurserna fördelas ojämnt och oregelbundet. Statsanslag kanaliseras på en mängd vägar via olika organisationer och myndigheter. Extra resurser tillkommer ofta i form av kanslihelp från andra institutioner, bidrag på speciella villkor från primärkommuner, landsting och privata fonder.

OMUS har i den följande beskrivningen liksom i förslagsavsnittet 7.6 spaltat utbildningarna i tre kategorier: 1. utbudet av intern kursverksamhet, 2. fortbildningen av den högre musikutbildningens personal, 3. utbudet av gemensamma kurser för olika musikyrokeskategorier. De två sistnämnda typerna kommer delvis att sammanfalla.

Om man närmare studerar kursernas innehåll, konstaterar man snart, att man i många fall inte kan särskilja kompletterande kurser från förberedande kurser eller amatör- och folkbildningsverksamhet. Särskilt när det gäller det fria utbudet av sommarkurser och läger visar det sig, att kurserna vänder sig till heterogena målgrupper.

De riktar sig inte sällan till fyra kategorier samtidigt:

1. Sådana som förbereder sig till högskolestudier
2. Musikhögskolestuderande som behöver särskild stimulans i något ämne inom utbildningen eller – oftast – praktik i ensemblespel
3. Redan yrkesverksamma som behöver kompletteringsutbildning
4. Amatörer som är rena fritidsmusikanter.

Denna kategoriblandning är i regel en fördel snarare än en nackdel. Den blir ofrånkomlig och vanlig under en övergångstid, då lärarna för att fungera i den nya utbildningen måste skaffa sig den genbredd, öva det improvisationsmusicerande etc. som deras tidigare grundutbildning inte gav dem. Därvid befinner sig lärare och blivande studerande inte sällan på samma plan. Enligt OMUS' mening bör detta kunna utnyttjas metodiskt till att ge större utbyte för alla kategorier i både lärarfortbildning, studerandepraktik och högskoleförberedelse.

7.5.2 *Interna kurser*

En stor del av utbildningskompletteringen i musik har formen av interna kurser anordnade av olika myndigheter och organisationer för deras egna anställda eller medlemmar. Här nedan beskrivs de viktigaste anordnarna

av interna utbildningar och några av de kurstyper och den service som oftast förekommer.

Skolöverstyrelsen har en särskild *fortbildningsavdelning* f. n. administrativt knuten till lärarhögskolan i Linköping. Den har sedan 1968 riksansvar för fortbildning av lärare i musik. Verksamheten har bl. a. innefattat

- kurser, konferenser och studiedagar för lärare i musik inom förskolan, grundskolan, gymnasieskolan, kommunala musikskolan och det frivilliga folkbildningsarbetet
- utbildningskurser, seminarier och symposier för lärarutbildare, statliga och kommunala fortbildningskonsulenter i musik m. fl.
- gemensamma symposier för musikutbildningsansvariga inom de nordiska länderna
- forsknings- och utvecklingsarbete inom musikutbildningsområdet
- framtagning och distribution av studiematerial, informationskrifter, ITV-produktion, AV-hjälpmedel m. m. rörande musikundervisning
- samverkansprojekt med Sveriges Radio, Rikskonserter, kommunala utvecklingsblock etc.
- idéutbyte med skilda utländska institutioner och musikutövare

Fortbildningsavdelningen har under senaste 5-årsperiod anordnat 34 större kurser, symposier och konferenser, utgivit 10 läromedel och haft 4 FoV-grupper i verksamhet, vilket dragit en total kostnad (statliga medel) av 1,1 milj. kr.

Bland kurstitlarna kan nämnas:

Fritt musikaliskt skapande

Musikundervisning i åk 7

Musikundervisningen i gymnasieskolan

Musikundervisningen i grundskolan och kommunal musikskola

Aktuell tonårsmusik

Jazz, pop och improvisation

Rytm och skapande (ROS 1, 2 och 3)

Sommarkursprojekt med Sv. Radio, Rikskonserter och 90% av Sveriges kommuner, ca 40 000 deltagare i minst 2 hela studiedagar. (Omfattande materialproduktion och studieledarutbildning)

Musiken i särskolan. Musikterapi

Skapande verksamhet i musik

Kan alla lära sig sjunga? (utvecklingsprojekt med försök med sånggruppskliniker på sångsvaga barn etc.)

Därutöver har en rad fortbildningskurser o. d. vänt sig till lärare och instruktörer i musik och andra lärarkategorier (t. ex. svenska, teckning, fritidsledare, dramatik).

Serviceverksamhet vid fortbildningsavdelningen har omfattat en rad uppgifter – allt ifrån råd och anvisningar om instrumentvård, köp och underhåll av musikinstrument till idéblad om undervisningsmetodiska problem, om musiken och kulturpolitiken och kurshänvisningar för enskilda som önskar förkovra sig t. ex. i gitarr, ensembleledning etc. Servicebehovet har kontinuerligt ökat.

Studiecirklar och idédebatter arrangeras även i stor omfattning via fortbildningsavdelningen.

Länsskolnämnder bedriver därtill på skolområdet egen verksamhet med hjälp av särskilda fortbildningskonsulenter i musik, som bl. a. arrangerar studiedagar för olika kategorier av musiklärare.

Kommunförbundet saknar egna medel för fortbildningsverksamhet, men hjälper kommunerna att administrera kurser för kommunala tjänstemän såsom skolchefer, förtroendevalda och kommunala musikledare. Sedan februari 1976 finns en person heltidsanställd på kommunförbundet dels för handläggning av fortbildningsfrågor, dels för att leda fortbildningskurser. Tidigare anordnades 3 kurser per år, men kursutbudet ökar nu i anslutning till handboken *Den kommunala musikskolan*. Innevarande år beräknar man starta 7 kurser. Tidigare rekryterades deltagarna ur samtliga ovannämnda kategorier och blandades på kurserna. Numera separerar man deltagarna. Sålunda finns det 3 kurser bara för förtroendevalda. Kurser för musikledare kommer troligen att anordnas regionalt.

Institutet för Rikskonserter administrerar f. n. fortbildningen och vidareutbildningen av *regionmusiker*. Ansvaret för denna verksamhet beräknas 76-07-01 bli överförd till styrelsen för Regionmusiken. Totalt förfogar man 1975/76 över 886 000 kr till detta ändamål, därav sammanlagt ca 350 000 kr för produktionsmedel: lärare, kursmaterial, lokalhyror. Anslaget har successivt trappats ner sedan 1972/73, då det var 1,3 mkr. Utbildningen tjänar främst till att skola regionmusiker för nya uppgifter i samband med profileringsplanerna. Kurserna omspanner ett brett register alltifrån fördjupningskurser i instrument och olika traditionella ensembleformer till mer speciella ämnen såsom kurser för kapellmästare, arrangörer, kurser med rubriken "Fest i folkton", "Stadspipareensemble", "Renässansmusik", "Barockmusik", "Balett", "Modern musik med gruppen Harpans kraft". Scenisk beredskap är ett ofta återkommande tema med hänsyn till den uppsökande verksamheten.

Kyrkomusikorganisationernas samarbetskommitteé (KOSK) bedriver kompletteringsutbildning av i huvudsak två slag, dels kurser för oexaminerade orgelspelare, dels kurser i övrig kyrkomusik. Den första kategorin omfattade 1974/75 tre typer av kurser, 8 längre, sammanhängande kurser under sommaren, högst 35, minst 10 dagar; 3 läsårs- eller terminskurser med regelbundet återkommande kursdagar samt 6 weekendkurser 2 eller 3 dagar med uppgift att testa kunskapsnivån och ge vägledning för de fortsatta studierna. Inom den andra kategorin anordnades 40 kurser, varav 37 ägnades åt körsång, kurserna förlades till 10 av landets 13 stift (3 utomlands). Sammanlagda antalet kursdeltagare var ca 2 000 (föregående år 1 400).

Bidrag till kurserna lämnades bl. a. genom Musikaliska Akademien (65 000 kr) och Kulturrådet (80 000 kr). Totalkostnaden beräknas till 240 000 kr. En stor del finansieras genom deltagarnas kursavgifter. Kyrkomusikerorganisationerna önskar obligatorisk betald fortbildning efter mönster av den som gäller för präster. Fortbildningen skulle enligt deras förslag finansieras av kyrkofonden och staten gemensamt. En motion härom har väckts vid senaste kyrkomötet.

Studieförbunden bedriver intern utbildning och fortbildning av cirkelledare. Statsanslag utgår till att organisera utbildningen samt till att framtaga pedagogiska hjälpmedel. Budgetpropositionen för 1976/77 anvisar härför drygt

10 milj. kr. Medlen fördelas till de 10 studieförbunden. Det är däremot omöjligt att utläsa hur stor del härav som avsätts för musikledarutbildning, men man kan anta att satsningen på musikområdet bör vara ungefär proportionell till musikcirkelarnas andel av totalantalet cirklar dvs. ca 15% (alltså ca 1,5 milj. kr).

Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar (RSAO) arbetar enligt stadgar antagna 1975 på ideell grund med huvuduppgift att stimulera till aktivt amatörmusicerande och verka för att höja medlemmarnas musikaliska kvaliteter. F. n. är ca 400 orkestrar anslutna med ca 30 000 musikanter. RSAO anordnar dirigentkurser dels inom landet, dels på det samnordiska planet i samverkan med Nordisk Amatörunion (NAMU). Tre kurser har 1975/76 ordnats på distriktsplanet. RSAO anordnar dessutom ett antal instrumentalkurser och stämmor, ofta på samnordisk bas. Kurserna finansieras genom statsbidrag som förmedlas via Kulturrådet. Budgetåret 1975/76 är totalanslaget 285 000 kr, varav ca 35 % utnyttjas för kursändamål.

Sveriges Orkesterföreningars Riksförbund (SOR) är samorganisation för 77 offentligt verkande orkestrar (1976) med symfonibesättning relativt jämnt fördelade över landet och med ca 3 000 orkestermedlemmar, såväl yrkesmusiker som amatörer. SOR disponerar 1975/76 150 000 kr i statsbidrag förmedlade genom Kulturrådet, varav huvudparten f. n. används till kursverksamhet. SOR anordnar dels dirigentkurser, dels orkesterkurser. I båda fallen står kurserna öppna för SOR:s egna musiker, studerande i högre musikutbildning samt för musikintresserade i allmänhet. Kurserna anordnas ofta i samarbete med folkhögskolor. Dirigentkurserna arrangeras tillsammans med Norrköpings orkesterförening.

Körsam sedan 1971 samlande organ för nästan samtliga körorganisationer i landet, driver en omfattande egen kursverksamhet, från grund- och fortbildningskurser på olika nivåer till s. k. dirigentkollegier för körledare av alla kategorier. Hittills har man nått ca 600–700 körledare genom kollegierna. I samarbete med IRK har även hållits dirigentkurser på hög nivå med deltagare från hela Norden. Speciella former av ledarkurser prövas ofta, t. ex. "Work-shop kring amerikansk körmusik" 1972 samt symposier kring gosskörproblematik och om kör och dramatik. På koristsidan kan nämnas de högre kurs för korister som 1976 anordnas för tredje gången. Kulturrådet anvisar för 1975/76 150 000 kr till kursverksamheten. Medlen används främst till lärarkostnader. Körsam kartlägger dessutom kursverksamheten på körområdet och informerar landets körledare och korister om kursmöjligheter. Ett stort antal interna kurser anordnas av olika körorganisationer lokalt och centralt, och i många fall har de karaktärer av kompletterande utbildning.

Olika ideella eller fackliga organisationer bedriver på sina speciella områden intern utbildning som kan sägas vara kompletteringsutbildningar inom högskolefältet.

Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI) har i samarbete med Svenska Musikerförbundet tidigare anordnat kurser inom landet i hu-

vudsak för fast anställda instrumentalister, varvid arbetsgivarna svarat för deltagarkostnader, SAMI för utbildningen. Vissa ensemblekurser med utländska gästlärare har också förekommit. F. n. ger SAMI stipendier för sångare som deltar i sommarkurser i utlandet, bl. a. i Salzburg (1975/76:6 deltagare). SAMI har som ovan nämnts (6.3.3.2) framför allt engagerat sig ekonomiskt i en speciell praktikantverksamhet i orkestrar.

Svenska Facklärarförbundet, till vilket är anslutet *Riksförbundet Sveriges Musikpedagoger (RSM)* anordnar årligen viss skolläraryrkesutbildning. *Musiklärarnas Riksförening (MR)* är inte bara engagerad i fackliga utan även pedagogiska frågor.

En rad specialorganisationer driver viss egen fortbildnings- och utvecklingsverksamhet, ibland med internationellt utbyte; här nedan en lång lista dock utan anspråk på fullständighet.

Svenska Blockflöjtpedagogförbundet, Svenska Pianopedagogförbundet, Röstpedagogers förbund, Tal- och sångpedagogförbundet, Sveriges Spelmäns Riksförbund, Svenska sektionen av ESTA (stråkpedagogernas internationella sammanslutning), Svenska förbundet för Musikterapi, Föreningen Svenska Jazzmusiker, Svenska Jazzriksförbundet.

7.5.3 MPU-projekt

Någon egentlig fortbildning i form av kursverksamhet har tidigare icke existerat för musikhögskolornas lärare. I samband med OMUS' reformarbete har dock de senaste åren utdelats särskilda anslag för musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet. (MPU-anslaget).

Anslaget var 1974/75, då det första utdelades 100 000 kr. Läsåret 1975/76 disponerades 310 000 kr och budgetåret 1976/77 slutligen har anslagits 570 000 kr för musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet.

Höjningen sammanhänger med att OMUS i sina nya direktiv i oktober 1974 ålades att vid sidan av det egentliga utredningsarbetet medverka i praktiskt reformarbete.

OMUS tolkade detta så att MPU-anslaget som första året mest använts till enstaka projekt inom de statliga högskolorna av OMUS alltmer satsas på symposier och konferenser av fortbildningskaraktär ofta sammankopplade med expertarbetet.

Ett antal arbetsgrupper för metodik och kursplanering har bl. a. i uppgift att kartlägga problemen, samt föreslå metodik och läromedel. Grupper arbetar hittills, i följande ämnen: material för musikalisk gestaltning, (satslära, gehör, instrumentation etc.), musik och samhälle, gruppundervisningsmetodik, ensembleledarmetodik, tal- och röstvård, bruksklaver, förskolans metodik, improvisation, folkmusik, ljudverkstad.

Nedanstående lärarsymposier/kurser har redan hållits eller är planerade att hållas under 1976:

1. Symposium kring ämnet gehörsskolning och satslära med instrumentation
2. Symposium kring ämnet musikhistoria

3. Kulturpolitisk orientering
4. Konferens inom kyrkomusikerlinjen
5. Symposium för lärare i gehörs-spel och improvisation
6. Kurser kring röst, tal och sång
7. Symposium med pianolärare kring "bruksklaver" och gehörsspel
8. Kurs för pianolärare i gehörsspel och gehörsspelsmetodik
9. Gruppundervisningsmetodik
10. Sommarkurs i komposition
11. Ensembleledarmetodik
12. Konferens för samtliga lärare i piano vid musikhögskolorna och SÄMUS

Symposier och kurser planeras därutöver på bl. a. följande områden

1. försöksutbildning för folkmusikpedagoger (SMH),
2. konferenser om och utbildningar i jazz- och pop-improvisation,
3. fortbildningskurser i förskolans musikmetodik
4. ljudverkstad

Följande försök inom vissa musikhögskolor har även helt eller delvis karaktären av kompletteringsutbildningar:

1. utbildning av ensemblepedagoger (SMH)
2. individuella utbildningslinjer (GMH)
3. körpedagogisk linje (Framnäs)

För närvarande kan nämnas att på initiativ av skolorna följande försöksprojekt är under arbete eller har redan slutförts:

- Projekt kring improvisation (SMH)
- Försök med gehörsspel inom musikpedagogisk utbildning (SMH)
- Svensk/nordisk musikhistoria (SMH)
- Undervisning i svensk folkmusik (SMH)
- TV-apparatur i dirigeringsundervisning (GMH)
- Elementär violinundervisning byggd på gehörsspel (GMH)
- Övningar i uppsökande konsertverksamhet (GMH och MMH)
- Gruppundervisning/gehörsspel på piano (MMH)
- Förberedande sångundervisning (MMH)
- Uppföljning av igångsatta försök med gehörsspel på piano och elementär sångutbildning (MMH)
- Diverse projekt bl. a. kring musikterapi samt frivilliga rytmikaktiviteter i anslutning till skoldagen (Dalcroze-seminariet)
- Undervisning i improviserade musikformer för lärare och elever i pianopedagogiska klassen (ÖMI)
- Studier vid Elektronmusikstudion (EMS) av elever från Framnäs folkhögskola

7.5.4 Gemensamma kurser för olika kategorier

För närvarande bedrivs kursverksamhet över kategorigränserna med direkt centralt statligt stöd genom i huvudsak två kanaler: Skolöverstyrelsens sommarkurser och de kurser som stöds av Musik för ungdom.

Skolöverstyrelsen disponerar ett särskilt anslag (1975/76: 220 000 kr) för pedagogiskt utvecklingsarbete i musik, merparten (ca 200 000 kr) utnyttjas för musikpedagogiska kurser. Kurserna drivs av SÖ i samverkan med Folkbildningsförbundet och Svenska kommunförbundet. Kurserna läggs ut på folkhögskolorna i Lunnevad, Bollnäs och Ingesund som ämneskurser vilket gör att folkhögskoleanslaget för lärarelöner kan utnyttjas. Statsanslaget används för resekostnader över 100 kr och inackordering samt vissa produktionskostnader.

Kurserna har som huvudsakliga målgrupper ledare i studieförbundens musikcirklar och lärare i kommunala musikskolor. Målet är "att utveckla deltagarnas färdigheter i gruppundervisning, öka ämneskunskaperna samt stärka förståelsen för det psykologiska samspelet mellan lärare och deltagare".

Sedan 1973 organiseras kurserna om vardera en vecka under sommarferierna.

Kurserna består av ett huvudämne och ett eller två biämnena. Varje huvudämne är uppdelat i olika områden, och i varje delkurs studeras ett bestämt område av huvudämnet.

Varje delkurs är i sig ett avslutat helt och kan därför under vissa förutsättningar genomgå utan sammankoppling med andra delkurser. Men kurserna kan också av den som så önskar individuellt byggas samman till en längre pedagogisk utbildning.

Det nuvarande kurssystemet har avlöst de av SÖ tidigare anordnade musikpedagogiska kurserna, de s. k. kompetenskurserna. Sex delkurser motsvarar utbildningen i de tidigare kurserna under förutsättning att tre av dessa sex har instrumental- eller sångmetodik som huvudämne.

Huvudämnena är instrumentalmetodik (piano, violin, gitarr, blockflöjt, dragspel, flöjt, klarinett/saxofon, bleckblås, sång, slagverk) musikverksamhet med barn, improvisation och ljudskapande, ensembleledning, musikaliskt hantverk, musikhistoria, pedagogik. Biämnena kopplas efter ett visst system till huvudämnet: psykologi, musiklära, gehörslära, musik och samhälle, organisationsfrågor. Ämnena kan variera efter behovet år efter år.

Kurserna står i princip öppna för alla intresserade. Verksamheten omfattade 1975 totalt ett 40-tal kursveckor för 287 personer (totala antalet deltagarveckor var 483).

Majoriteten av deltagarna är anställda vid de kommunala musikskolorna, men många arbetar parallellt i olika organisationer. Intresset för kurserna är stort. 483 sökande anmälde sig 1975. Antalet sökta kursplatser var 1315, 396 platser var tillgängliga. Enligt uppgift finns 1976 ca 520 sökande. Deltagarna tas ut av en kommitté med representanter för SÖ, arrangörsskolorna, musikhögskolorna, Folkbildningsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

Institutet för Rikskonsert i sig ansvarar efter 1976-07-01 icke för egentlig utbildning även om vissa av institutets verksamhetsformer t. ex. stöd till socialpedagogiska projekt, folkmusik eller workshops samt förberedelse för skolturnéer och stöd till vissa internationella projekt griper in i utbildningsområdet. Vissa kompletteringsutbildningar skulle inte komma till stånd utan detta indirekta stöd från IRK.

Musik för ungdom som f. n. är administrativt knutet till IRK är däremot direkt involverat i en omfattande utbildningsverksamhet. Som tidigare nämnts i 3.2.2.2 är MfU en svensk sektion av Jeunesses Musicales och spelar därför en särskilt viktig roll som förmedlare av internationella kontakter.

I styrelsen för MfU sitter representanter för de inblandade samhällsorganen och organisationerna. MfU:s administration är f. n. under omprövning.

Direkt över statsbudgeten anslås 1975/76 260 000 kr till kurser, därtill kommer att MfU har tillgång till IRK:s kansli. I övrigt finansieras kurserna med anslag från de mest olika håll lokalt och centralt även i form av privata satsningar. År 1976 kommer man t. ex. att driva ett folklöreprojekt med 15 000 kr i anslag via Kulturrådet. Huvudparten av verksamheten är de s. k. MfU-lägren som har formen av samarbetsprojekt med musikskolor, studieförbund (på riksplanet/regional/lokalt), länsbildningsförbund, folkhögskolor, SÖ, RSAO/RUM m. fl. År 1974/75 anordnades 26 läger med sammanlagt 1 530 deltagare (därav 2 utomlands med tillsammans 113 deltagare).

”Samtliga musikläger bör betraktas som en del i en musikutbildning för ungdom genom att komplettera den utbildning som bedrivs av institutioner och organisationer. Ibland försöker man dra en gräns mellan vad som skall betraktas som yrkesutbildning och vad som skall hänföras till verksamhet för amatörmusicerande. En sådan gränsdragning måste bedömas som svår.

Varje yrkesutövande musiker har i sin utbildning en mängd moment, som helt sammanfaller med vad den s. k. amatören ägnar sig åt i sitt musicerande och många goda amatörer övergår efter hand till arvoderat heltidsmusicerande och betraktas då som yrkesmusiker.”

Musiklägerverksamheten är huvudsakligen att hänföra till kategorin förberedande utbildning. Målsättningen framgår av beskrivning nedan i 8.2.8.6. MfU-lägren kan dock spela en stor roll även som kompletteringsutbildning för redan yrkesverksamma, varför OMUS i detta sammanhang vill belysa några för detta kapitel viktiga inslag i verksamheten.

Musiklägren kan t. ex. ofta fungera som praktikplatser för musiker och musiklärare. MfU har t. ex. även bedrivit handledarutbildning för handikappade i samarbete med Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI). Vad som MfU-rapporten här säger om Regionmusikens medverkan f. n. kan gälla även instrumental- och vokalpedagoger och musiklärare av olika typer.

Yngre regionmusiker har sedan Regionmusikens tillkomst i viss utsträckning deltagit i de internationella musiklägren i Ingesund, Bollnäs och Groznjan, Jugoslavien, och det nordiska lägret i Lund. Till viss del har också samma lärarkrafter utnyttjats vid utbildningen av regionmusiker och vid MfU-lägren. Målsättningen är i stora drag gemensam. Regionmusiker kan delta i MfU-läger som stämledare, repetitörer, dirigenter, ledare för kammarmusikensembler, turnerande lägerartister, solister eller som ”vanliga” lägerdeltagare. Arbetet som instruktörer och handledare för unga musiker (ev. blivande orkester- el. regionmusiker) bör utgöra en viktig del av deras yrkesutbildning. Repertoarkännedom, stilanalys, uppförandep Praxis o. d. är ytterligare några ex. på ämnen, som ingår i den gemensamma målsättningen. ”Vanliga” vuxna elever vid lägren har liksom regionmusikerna medverkat vid skol-, intern- och kvällskonserter.

Länslägren har ett ungefärligt geografisk avgränsat rekryteringsområde och länsbildningsförbund som administrativt ansvariga. Studieförbund, musikskola, folkhögskola kan stå som huvudansvariga för riks- eller regionalkurs.

Förläggningen sker i allmänhet på folkhögskola. Lägren finansieras genom anslag från kommun, landsting, stat och folkbildning, genom bidrag från organisationer, föreningar eller fonder och genom elevavgifter.

Förutom orkesterspel, kammarmusik, sång som dominerar bland ämnen förekommer improvisationsövningar, gruppdiskussioner med utgångspunkt i spelrepertoar, musiklyssning, rytm-rörelse och gehörsövningar, etc.

En s. k. huskomponist har medverkat vid flera av musiklägren. Han har haft till uppgift att aktivera samtliga elever kring ett eller flera vid lägret komponerade verk med för eleverna ovanliga och intressanta musikaliska uttrycksformer och notationsprinciper och med hänsyn tagen till deras olika kunskapsnivåer. Många läger har haft en speciell musikalisk profil – man har t. ex. kunnat knyta an till en lokal folkmusiktradition, som ibland avspeglats i lägerkompositionen.

Speciellt anslag kan utgå till enligt MfU:s styrelse intressanta, nyorienterande, studiemålsinriktade projekt. Med nyorienterande läger kan t. ex. avses läger med ljudverkstad, elektronisk musik eller annan nutida musik. Läger av nyorienterande slag kan också tänkas ta upp frågor, som rör "scenisk beredskap", t. ex. kommunikation mellan ensemble och otränad publik. Beteckningen nyorienterande läger bör också täcka in läger, där samspel mellan olika uttrycksformer såsom musik – rörelse, musik – bilder, musik – färg och form osv. äger rum.

Folkhögskolorna är som ovan nämnts direkt inblandade i form av statsunderstödda ämneskurser i både SÖ:s och MfU:s verksamhet. Därtill kan läggas ett ytterligare utbud av kortkurser i musik på den egna folkhögskolans initiativ. Folkhögskolan har där samverkat med andra lokala eller regionala organ. OMUS har inte ansett det möjligt att här söka renodla de specifika folkhögskoleinsatser som kan sägas ha inslag av kompletterande yrkesutbildning.

Vi vill bara i detta sammanhang för att ange den *totala dimensionen* – oavsett om kurserna är att hänföra till de öppna eller interna – till enbart kompletteringsutbildning, förberedelseutbildning eller folkbildning eller alla dessa tre element i varierande proportion, att 1974/75 anordnades 174 kortkurser på sammanlagt 6 128 elevveckor med 4 852 deltagare av 40 folkhögskolor (med kortkurs avses kurs kortare än 8 veckor).

Kurserna erhöi i statsanslag för lärarlöner enligt en ungefärlig beräkning sammanlagt 2 milj. kr. inklusive lönekostnadspålägg.

Fördelningen framgår av nedanstående tabell:

Tabell 7:1 Kurser kodade som musikkurser 1974/75 vid folkhögskolor

Kurser som inte berättigar deltagarna till studiestöd, dvs kortare än 56 dagar
Arrangörer: 39 skolor + 1 filialskola.

Antal dagar	Kurser	Deltagare	Elevveckor
1- 2	23	641	241
3- 4	28	639	402
5- 7	75	1 628	1 628
8-11	29	1 045	1 447
12-18	15	676	1 387
19-25	-	-	-
26-55	4	223	1 023
Summa	174	4 852	6 128

Vissa *studieförbund* kan även sägas anordna kompletterande utbildning som icke är avsedd vara intern utbildning för egna ledare. Ett exempel är Vuxenskolan genom Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI). Denna verksamhet som ofta avser s. k. återkommande utbildning diskuteras nedan i kap. 10.

7.6 Kompletteringsutbildningar – initiativ och ansvar

7.6.1 *Principiella frågeställningar*

Tre frågeställningar är viktiga när det gäller hur kompletterande utbildningar skall administreras i den nya högskolan.

Vilka skall ta initiativ till dem? Vilka skall ha ansvar för att genomföra och administrera dem? Hur skall resurser kanaliseras till olika kurstyper – och sammanhängande med detta – hur skall man få en garanti för att angelägna bristområden kommer i första hand vid resursfördelningen?

7.6.2 *Initiativ till intern utbildning*

I propositionen om den nya högskolan (prop. 1975:9) betonas att stort utrymme skall ges för lokala och regionala initiativ. Beslutandefunktioner skall i princip föras ner så nära de berörda som möjligt. Det överensstämmer med vad OMUS ovan anført om vikten av att de utbildningar med samhällsstöd som nu påbörjas i s. k. eftersatta genrer, t. ex. jazz och folkmusik, präglas av de önskemål som framförs av de yrkesverksamma och de olika intresseorganisationerna likaså det kulturpolitiska intresset av anknytning till det regionala musikkivet. Det är viktigt, att t. ex. lärarytbildningen för studieförbundens behov påverkas direkt av dem som berörs av den, att trossamfundet får göra kompletteringskurser anpassade till sina behov, liksom körorganisationerna till sina, RSAO-avdelningarna (ungdomsorkestrarna) till sina osv. Det torde också i sådana fall ofta vara så, att de organisationer som arbetar på länsplanet eller regionalt bättre än centrala samorganisationer kan se de mest angelägna behoven.

Fördelen av lokala och regionala initiativ torde också gälla interna utbildningar för de kommunala musikskolorna. Om kurser kring centrala teman anordnas länsvis eller rent av för en eller några kommuner kommer de att vinna i genomslagskraft och effektivitet. För regionmusikavdelningarna liksom andra ensembler kan på samma sätt de lokala initiativen till fortbildning leda till snabba och värdefulla resultat. Ett bra exempel på det regionala initiativets fördelar visar länskolnämndernas fortbildningsavdelningar som kan göra konkreta nyttiga insatser när det gäller musikundervisningen.

Utöver de lokalt och regionalt förankrade kurserna krävs kurser interregionalt eller för hela landet. Studieförbunden och de olika ideella organisationerna eller intresseorganisationerna, typ Pianopedagogförbundet, Regionmusiken, SÖ, Kommunförbundet etc. behöver även ta initiativ till och genomföra centrala kurser – dels för ämnen som är så specialiserade att de inte kan få tillräckligt många deltagare till regionala kurser, dels för att främja sammanhållningen i hela landet och utbilda ledare och lärare som i sin tur i ett senare led skall arbeta lokalt och regionalt.

7.6.3 *Gemensamma kurser för olika kategorier*

Det vore olyckligt, om all kompletteringsutbildning bleve bunden till yrkeskategori eller arbetsgivare, så att t. ex. lärare eller musiker från olika arbetsfält aldrig kunde studera musikalisk gestaltning eller gemensamma musikfrågor i kurser över kategorigränser. Det betonas från både studieförbundens och de kommunala musikskolornas sida, att den för vårt lokala musikliv så nödvändiga kopplingen mellan grundutbildning i musikskolor och vidarestudier i frivilliga organisationer, studiecirklar etc. inte kommer till stånd på grund av att de olika läkarkategorierna alltför sällan kommer i direkt kontakt med varandra. Sådana kurser skulle kunna åstadkommas genom kommunala/regionala initiativ från kulturnämnder, länsbildningsförbund etc., men dessutom måste de sannolikt stimuleras genom centrala initiativ. *Musikhögskolorna* bör därför i sin övergripande ning få en extra resurs beräknad för att ta initiativ till eget utbud av kompletterande kurser. Hit skulle söka t. ex. de som vill komplettera kunskaper och färdigheter inom grundläggande utbildning allt ifrån enkel komposition och arrangering till instrumentalspel eller instrumentalundervisningsmetodik på högre nivåer än de utbildats för. Musikhögskolornas utbud av kompletterande kursverksamhet bör riktas som erbjudande till hela landet. Högskolorna borde ta särskilt ansvar för att anordna kurser på sådana områden som lätt blir eftersatta och bortglömda om de ej bevakas: modernistisk musik, äldre "museal" musik, etniska gruppers speciella musik etc.

Det vore också värdefullt, om kompletteringsutbildning kunde ordnas gemensamt för flera kategorier inom varje högskoleregion för sig utöver musikhögskolornas utbud. Musikhögskolorna fördelar sig ojämnt inom de sex högskoleregionerna. Linköpingsregionen saknar f. n. helt musikhögskola med allmän linje. En lämplig form för att få fram dylika regionala initiativ vore ett *musikutbildningsråd*, knutet som referensgrupp till resp. högskoleregions styrelse och där inrättade utbildningsnämnder för kultur- och

informationsyrken respektive för undervisningsyrken. Det torde bli svårt för en regionstyrelse med dess mångfacetterade uppgifter att bevaka en så omfattande och rikt varierad sektor som regionens behov av musikutbildning utan att arbeta med en sådan särskilt utsedd referensgrupp. Där borde finnas representanter för arbetsgivarintressen, fackliga och ideella organisationer i musiklivet. Genom rådets kartläggning av de regionala behoven och dess förslag till angelägna kurser finge regionstyrelsen ett underlag för att begära resurser till kompletterande enstaka kurser eller lokala linjer, som sedan kunde ordnas gemensamt för t. ex. allmän skola – kommunal musikskola – studieförbund – SOR – RSAO – körförbund osv.

Det är betydelsefullt, inte minst med OMUS' allmänna synsätt på musikerns och lärarens funktion över alla "skrägränser" i kommunens musikliv, att sådana kurser anordnas där deltagare från olika delar av musiklivet får mötas. Musikutbildningens kanske största svaghet just nu är att olika genrer eller olika organisationer arbetar var för sig med vattentäta skott mellan varandra.

7.6.4 Centrala initiativ – OMUS' fortsättning

Den reform som OMUS föreslår med nära kontakt musikutbildning – musikliv kommer inte att kunna genomföras bara i och med att en ny organisationsram fastställs och nya utbildningsplaner formellt träder i kraft. Det avgörande är att skapa centrala resurser för rådgivning, information och samordning för att reformens intentioner ska förverkligas. Från centralt håll måste initiativ kunna tas till kompletteringskurser, särskilt på de nyckelområden, där reformens realiserande beror av snabba insatser eller där försöksverksamhet måste göras på helt nya fält. Avgörande blir här vad som berörs under 7.4, nämligen att den högre utbildningens egna lärare och de blivande praktikhandledarna i första hand snabbt erbjuds tillfällen till information, samråd och egna kursinitiativ, så att de kan fungera som något av pionjärer och piloter för utvecklingen av den nya musikutbildningen. Idealet vore givetvis att den högre utbildningens lärare och handledare låge generellt ett steg före och hela tiden kunde inspirera de lokala och regionala initiativ vi ovan nämnde.

Den centrala tillsynsmyndigheten UHÄ kommer att ha ansvaret för hela den interna personalutbildningen, innefattande alla lärare som på heltid, som timlärare eller mera tillfälligt arbetar inom den högre musikutbildningens system av linjer och kurser. Enligt uppgift är läsåret 1975/76 drygt 450 lärare anställda vid de läroanstalter som berörs av OMUS' direktiv. Det ger en uppfattning om dimensioneringen av denna fortbildning. Det är angeläget – i varje fall under den första övergångstiden – att en central instans, förslagsvis en referensgrupp inom UHÄ, sätts in såsom provisorisk förstärkning av UHÄ:s centrala resurs. Den skulle få i specialuppdrag att arbeta med alla de särskilda frågor som inställer sig då musikutbildningsreformen skall genomföras. Denna grupp bör genom anställd expertis också tjäna som rådgivande organ för musikhögskolorna, den bör kontinuerligt följa de olika etapperna vid övergången till det nya systemet, och den bör samtidigt kunna ta initiativ till konferenser, symposier och kompletterings-

kurser för alla den högre musikutbildningens lärare. OMUS använder för denna grupp, som alltså utgör ett slags "OMUS' fortsättning", termen UMU-gruppen. UMU står för "*utveckling av musikutbildning*". Gruppens uppgifter behandlas närmare ur organisatorisk synvinkel i avsnitt 9.5.2.2.

Det är synnerligen angeläget att lärare från samtliga skolor under de första åren kan träffas regelbundet för att få till stånd en samplanering av kurser och utbildningar. Den första tiden får den nya utbildningen i många delar karaktären av försöksverksamhet. UMU-gruppen måste därför själv också få ta initiativ till *pilotkurser* och *försöksprojekt* av den typ som nu bedrivs för OMUS' s. k. MPU-anslag. (MPU = Musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet).

7.6.5 *Fördelning av ansvar och resurser för kompletterande utbildningar*

7.6.5.1 Intern utbildning

Det har alltmer blivit en praxis att den interna fortbildningen och vidareutbildningen av personalen inom ett företag betraktas som arbetsgivarens ansvar. Det innebär i detta fall, att i varje fall kortkurs- och konferensverksamheten i musikutbildningen ska ske på betald tjänstetid, och att eljest ledighet beviljas generellt för studier som kan göra vederbörande bättre skickad att fullgöra sina uppgifter.

Hela den kompletterande utbildningen av den *högre musikutbildningens lärare* skall efter denna princip bekostas ur UHÄ:s resurser för fortbildning. Det är angeläget att den högre musikutbildningen redan för budgetåret 1977/78 får ett speciellt anslag för att ge lärarna inom utbildningen möjligheter att förbereda sig för sina nya instanser.

Den interna utbildning, som bedrivs inom *statliga eller kommunala organ* och som respektive organ tagit initiativet till, bör på samma sätt i stor utsträckning bekostas av myndigheten själv, det gäller även kostnader för lärare, studiematerial osv. Detsamma gäller de interna kursverksamheter som olika *studieförbund* redan nu bedriver för olika medlemsorganisationers räkning och t. ex. den interna utbildning av körledare och korister som Körsam anordnar i egen regi med anslag från Kulturrådet. OMUS förutsätter att samma statsbidragsbestämmelser som nu tillämpas kommer att gälla även i fortsättningen. Bidragen till studieförbund, amatörorganisationer etc. bör förstärkas med anledning av reformens krav på information och förnyelse.

Ett särskilt problem uppstår i fråga om *frilansmusikerna*. Risk är att denna inom musikområdet centrala grupp blir förbigången eftersom frilansmusikerna ju i realiteten har "svenska folket" som arbetsgivare men inte har anställning hos någon bestämd organisation.

Enligt OMUS' uppfattning bör de av statsrådet (prop. 1976/76: 135) föreslagna lönegarantierna för konstnärer ha som naturlig konsekvens ett samhälleligt ansvar för ersättning till de frilansmusiker av olika kategorier som förlorar arbetsförtjänst p. g. a. deltagande i kurser, som är av så kort varaktighet att studiemedel i vanlig mening inte kan utgå. OMUS föreslår att *konstnärsnämnden* utöver vad som nämns i propositionen s. 236 också får i uppdrag att i samråd med de fackliga organisationerna svara för ersättningar för kursdeltagande motsvarande vad andra arbetsgivare står för. Dessa problem

bör skyndsamt lösas så att frilansmusikerna redan från början kan få möjlighet delta i kompletterande utbildning inom eftersatta genrer osv. i den utsträckning som är önskvärd.

7.6.5.2 Kompletteringsutbildning gemensam för flera kategorier

De i 7.6.3 nämnda regionala och interregionala kurserna, gemensamma för flera intressenter, bör stimuleras och delvis finansieras inom högskolesystemet i den mån de är att betrakta som högre utbildning, alltså på samma nivå som högskolornas egna kurser. Den av Skolöverstyrelsen hittills bedrivna fortbildningen och vidareutbildningen av studieförbundens cirkelledare m. fl. med sitt öppet utåtriktade kurserbjudande bör höra under högskolornas ansvarsområde och i varje fall under en övergångstid – innan ansvaret eventuellt kan delegeras till regionerna sedan resursbehoven blivit mer fullständigt inventerade – ombesörjas av den föreslagna expertgruppen inom UHÄ (UMU-gruppen). Anslaget till sådana kurser bör med hänsyn till betydelsen av denna för studieförbund och kommunal musikskola gemensamma utbildning kraftigt förstärkas. Det har nu stått oförändrat under en längre period.

Till *musikhögskolorna* bör utgå som ett tillägg till resurserna för de allmänna utbildningslinjerna en särskild del reserverad för kompletteringskurser som skall vara öppna för sådana deltagare som icke genomgår fullständig grundläggande utbildning eller antas till de speciella påbyggnadsutbildningarna. Dessa kompletterande kurser på olika nivåer kan även motiveras med det ansvar för kompletterande återkommande utbildning som varje musik-högskola måste ta som en konsekvens av OMUS' argumentation i bl. a. avsnitt 4.5. En fyraårig musikutbildning som OMUS hävdar där är i sig icke tillfyllest för yrkeskompetens i egentlig mening. En grundläggande utbildning får ses endast som en beredskap för kommande insatser på yrkesområdet. OMUS har ju också framhållit att de som genomgått utbildningen måste ha rätt till att återkomma för att förnya sina kunskaper med hänsyn till musiklivets ständiga förändring.

Därtill kommer de initiativ till lokala linjer och enstaka kurser som i framtiden skall finnas hos regionstyrelserna själva. OMUS menar att en tredje kanal för resurser till kompletterande kurser bör gå till de kurser som initieras av de föreslagna regionala musikutbildningsråden.

En särskild problematik uppstår vid fördelningen av resurser eftersom man för den kompletterande utbildningen utnyttjar *folkhögskolorna*. De är särskilt lämpade för detta ändamål genom sina internatmöjligheter. Det 20-tal folkhögskolor som f. n. har musiklinje har därtill tillgång till speciella lärarresurser och musikutrustning. För folkhögskolorna gäller f. n. särskilda statsbidragsbestämmelser. Det bör ankomma på folkhögskoleutredningen att närmare uttala sig, huruvida kompletterande yrkesinriktad utbildning inom den högre musikutbildningen skall få förekomma finansierad genom folkhögskolans statsbidragssystem. Eftersom en så stor och central del av kortkurserna f. n. finansieras som ämneskurser, torde den av folkhögskoleutredningen föreslagna totalresursen på 20 000 elevveckor inte vara tillräcklig som vi närmare anför i 8.5.3.1. En annan komplikation utgör de

kompletterande utbildningar som bedrivs av vissa *studieförbund* icke i syfte att utbilda ledare för den egna verksamheten eller för syften som ligger inom respektive rörelses intresseområde utan där utbildningarna direkt har karaktären av t. ex. kompletterande utbildning för kommunala musikskolans lärare. I dessa senare fall ber OMUS att få hänvisa till den utredning om avgränsningen mellan folkbildning och övrig utbildning som har tillsatts av statsrådet och som beräknas framlägga sitt betänkande hösten 1976.

Problemet högskoleundervisning på folkhögskola och i studieförbund berörs även nedan i kap. 10.

7.6.6 Sammanfattning. Avvägning mellan centralt och lokalt ansvar

OMUS har gjort ett försök ovan att inventera behoven av kompletterande utbildningar och att diskutera ansvarsfrågor och resursfördelningsprinciper. Den allmänna slutsatsen är att sådana utbildningar f. n. förekommer i mycket liten omfattning i relation till de verkliga behoven. Området är svårgenomträngligt, OMUS' kartläggningsförsök demonstrerar den komplicerade mångfald och ojämnhet som utmärker svenskt musikliv – inte minst organisationslivet på musikområdet. Statens kulturråd är f. n. sysselsatt med att mer systematiskt utreda, hur amatörverksamhetens organisationer fungerar på musikområdet. Mångfalden är både en styrka och en svaghet. Styrkan är att initiativen och ansvaret ligger fördelade på många människor, att olika genrespecialiseringar, folkrörelseintressen osv. kan odlas. Svagheten ligger i att resursernas användning f. n. knappast kan överblickas. Satsningen från det allmänna kan i vissa fall bli mindre effektiv genom att den plottas bort i småposter. Områden som inte etablerat de rätta kanalerna eller redan har fast rotade traditioner riskerar att bli eftersatta. Tillgången på specialister inom Sverige är begränsad och räcker i många fall bara till för ett riksplanerat kursutbud. Framför allt kan kompletteringsutbildningarna i de separata organisationerna alltför lätt hamna utanför det pedagogiska reform- och förnyelsearbete som nu planeras.

OMUS har övervägt olika förslag till samordning. Om man skulle söka åstadkomma reda och ordning i ordets egentliga bemärkelse i fråga om kursernas mångfald, kommer man alltför lätt att åstadkomma en centraldirigering med en byråkratisk apparat och risker för en hämmande likriktning. Det gäller, så vitt vi förstår, att åstadkomma en balans mellan å ena sidan en central instans som överblickar hela kursverksamheten och har vissa rådgivande, stimulerande, resursfördelande funktioner, å andra sidan kursintressenter på riksplanet i frivilliga organisationer, ansvariga myndigheter etc., men även kursanordnare regionalt och lokalt runt om i landet. Den kompletterande kursverksamheten har en sådan nyckelroll i förnyelsen av utbildningen i samband med högskolereformen genom fortbildningen av lärarna i högskolan att samma centrala organ bör ansvara för att reformen blir genomförd och att kursverksamheten utvecklas. Detta organ bör enligt OMUS' uppfattning inte ha en centraldirigerande effekt utan rådgivande och stimulerande.

Sammanfattning

OMUS vill alltså föreslå följande organisation för den stora satsning av resurser, som blir nödvändig de närmaste åren, om vi skall kunna åstadkomma en förnyelse av musikutbildningen i kulturpolitikens anda.

1. Den *interna* kursverksamheten får ökade resurser genom att den för varje område anslagsbeviljande myndigheten avsätter ett högre belopp för vidgat kursutbud.

Det innebär att SÖ ökar fortbildningen av sina lärare regionalt och centralt, liksom Kommunförbundet då det gäller sina. Regionmusikens interna fortbildning byggs ut.

OMUS vill i detta sammanhang erinra om de förslag till utbildningar av lärare för grundskolans högstadium som OMUS och SÖ i samråd lade fram i anslagsframställningen för 1976/77 och som finns refererade ovan 7.2.3.

Körsam, RSAO, SOR etc. får ökat anslag för kurser genom Kulturrådet. Studieförbundens särskilda bidrag till pedagogisk verksamhet bör ökas med hänsyn till deras kulturpolitiska möjligheter etc.

OMUS anser det alltså viktigt att den interna kursverksamheten i musik inte bara fortgår som tidigare på resp. myndighets och organisations ansvar utan att dessa kurser får ökade resurser från samhällets sida – både statligt, landstingskommunalt och primärkommunalt. De utgör en integrerad del av det kulturpolitiska programmet. Det bör därför stå klart att de tidigare satsningarna icke skall dämpas i förväntan på en utökad statlig satsning på högskolesektorn. De statliga resurserna för kompletterande musikutbildning när det gäller intern utbildning kan effektivast också framgent kanaliseras över dessa redan inarbetade vägar. Det innebär alltså i samband med musikutbildningsreformen 1977/78 att utbildningspolitiska skäl för höjningar skall kunna anföras utöver de kulturpolitiska.

2. Den resurs som motsvarar vad övriga arbetsgivare satsar på intern fortbildning eller deltagande i fortbildnings- och vidareutbildningskurs skall från statens sida satsas på någon form av "studiestipendier" till de frilansmusiker, komponister etc. som deltar i kompletteringskurser. Stipendier skall utgå ur en ekonomisk resurs som förvaltas av konstnärsnämnden på samma sätt som lönegarantin.

3. OMUS avvaktar Folkhögskoleutredningens yttrande i dess andra betänkande huruvida kanaliseringen av resurser för viss kompletteringsutbildning via folkhögskoleresursen skall ske på samma fria sätt som hittills. Såvitt vi kan finna, blir det en svår administrativ omreglering, om folkhögskolorna ej kan utnyttjas lika fritt och smidigt som hittills för dessa kombinerade kulturpolitiska och utbildningspolitiska syfte. Det är i många fall omöjligt som vi anförde i 7.5.1 att renodla om en kurs har fortbildande eller folkbildande syfte.

4. Den grupp inom UHÄ för utveckling av musikutbildning (UMU) som föreslås inrättad för att efter OMUS' avveckling 1977-07-01 medverka till reformens genomförande skall inom detta uppdrag även ha ansvaret för

- ledningen och planeringen av den högre musikutbildningens interna fortbildning och vidareutbildning av lärarpersonalen som måste intensifieras fr. o. m. 1977
- uppbyggandet av det *dokumentationscentrum* som påbörjar sin verksamhet 1977-07-01 och som genom särskild expertmedverkan även skall svara för *kartläggningen* av den kompletterande utbildningen i alla former inom landet, så att UMU-gruppen skall ha en systematisk överblick över området (se avsnitt 6.6.2).
Den "kurskatalog" som nu publiceras av SÖ som en service för alla utbildningsintresserade bör i stället publiceras av det dokumentationscentrum som föreslås. I varje fall samtliga kurser som drivs med statsbidrag i någon form borde till detta centrum inkomma med redovisning av genomförda kurser och samtidigt låta "registrera" de kurser som planeras.
- initieringen och stimulansen av projekt, pilotkurser och kurser på särskilda bristområden inom musikutbildningsområdet. Genom den kontinuerliga överblicken som ges genom dokumentationscentrum kan UMU-gruppens experter få en uppfattning om var i landet, inom vilka arbetsfält och repertoarområden etc. bristen är störst. Dessa kurser kommer att delvis sammanfalla med kategorin fortbildningskurser för högskollärare ovan.
- den resurs som nu tilldelas SÖ för musikpedagogiska kurser. Den förstärks och förvaltas av UMU-gruppen genom en av den utsedd särskild arbetsgrupp med bred representation liknande den i den nuvarande SÖ-gruppen.

Själva genomförandet av kurser och projekt delegeras i regel av UMU-gruppen till musikhögskolor eller särskilda experter.

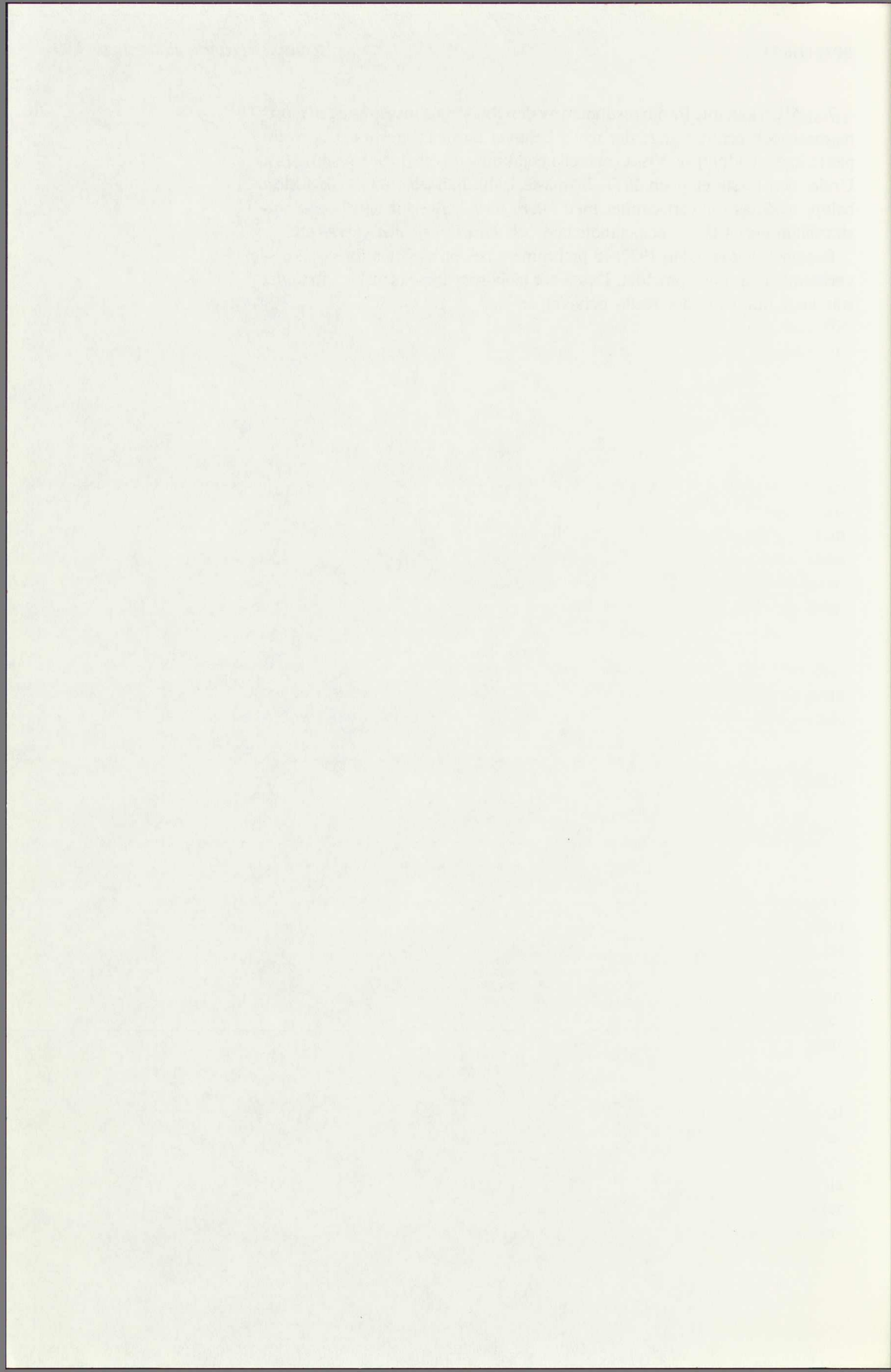
Det är angeläget att UMU-gruppen disponerar en egen resurs av "snabba" pengar för att kunna sätta in dessa när behov anmäler sig.

5. Vid varje statlig musikhögskola borde inrättas en särskild utvecklingsgrupp som skulle ansvara för förnyelsearbetet i samband med reformen i samverkan med UMU-gruppen (se 9.3.3.4). Varje musikhögskola bör ha en kursadministration, beredd att organisera dels från UMU delegerade specialkurser, intern lärarfortbildning, återkommande utbildning, bl. a. för redan yrkesverksamma, dels ett eget utbud av sådana för olika kategorier gemensamma kurser som resp. skolas lärare är specialister på och/eller som det antas vara ett stort behov av.

6. Varje regionstyrelse rekommenderas att bilda någon form av "regional UMU-grupp", en referensgrupp för musikutbildningsfrågor med bred representation från musikundervisning och musikliv. Lämplig term vore *regionalt musikutbildningsråd*. Rådet gör en kartläggning av regionens speciella musikutbildningsbehov som skulle kunna tillgodoses genom lokala linjer eller kurser inom regionen resp. måste kräva riksövergripande eller inter-regionala kurser.

7. OMUS kan inte förrän resultaten av den föreslagna inventeringen gjorts regionalt och centralt ange det reella behovet av ökade resurser för kompletteringsutbildningar. Vissa generella beräkningar görs dock i avsnitt 10.9. Under den första etappen 1977-78 måste i alla händelse ett särskilt stort belopp avsättas för verksamhet med *intern fortbildning* för den högre musikutbildningens lärare och handledare och *försök med nya genrer* etc.

Regionalt borde redan 1977-78 preliminära belopp avsättas för viss kursverksamhet på musikområdet. Dessa bör gälla som försöksanslag innan det står klart hur stort det reella behovet är.

8 Förberedande utbildning

8.1 Musikundervisningens onda cirkel

Det betänkande det tidigare OMUS utgav 1973 "Musikundervisning" (Ds U 1973:19) analyserade de principiella problemen i den förberedande musikutbildningen. Av betänkandet och de många synpunkterna i remissbehandlingen framgick betydelsen av det första mötet med musik i förskola och grundskola, vikten av att den allmänna nybörjarundervisningen blir stimulerande och kreativ, liksom riskerna med en felaktig instrumentundervisning i de första stadierna. Det framgick att om den allmänna musikundervisningen i grundskola och gymnasieskola verkligen kunde uppfylla de ställda målen och följa de givna läroplanerna (Lgr 69, Lgy 70), borde det finnas ett relativt gott underlag för rekrytering av framtidens yrkesmusiker.

Tyvärr befinner sig musikutbildningen just nu i något av en ond cirkel, som det måste till extra resurser och målmedvetna åtgärder för att bryta. Otillräcklig utbildning av förskollärare och klasslärare i musik, av grundskolans och gymnasieskolans musiklärare liksom av lärare i frivilliga skolor och cirkel hindrar att barn och ungdom får utveckla sina musikaliska anlag, vilket i sin tur medför sämre underlag och minskad rekrytering för nästa generations lärare osv. Den särskilda arbetsgrupp som för OMUS 74:s räkning diskuterat den förberedande utbildningens problematik har ytterligare understrukt "den onda cirkelns" negativa verkningar. Den undersökning som gjordes av tillgången på behöriga eller i varje fall utbildade musiklärare våren 1975 visade att lärarbristen på detta område kunde betecknas som katastrofal: mellan 50 och 60 % av lärarna på grundskolans högstadium saknar behörighet, 40 % av lärarna i gymnasieskolan (jfr bilaga 3, tabell 6).

Problemen i den förberedande utbildningen måste även ses ur aspekten regional kulturpolitik, vilket denna undersökning också belyste. Undersökningen visade att tillfällena till god musikundervisning i grundskola och gymnasieskola är mycket ojämnt fördelade över landet. Detta är inte bara fråga om ett glesbygdsproblem.

Arbetsgruppen har våren 1976 gjort enkätundersökningar även om de kommunala musikskolornas resurser. Undersökningarna utgick ifrån en be-

räkning av antalet veckotimmar i den kommunala musikskolan per 100-talet elever i grundskolan. 204 kommuner har svarat. Medelvärdet är 10 veckotimmar kommunal musikundervisning per 100-talet elever i grundskolan. Stora skillnader föreligger mellan kommuner. Ekerö, Krokomb, Leksand och Lycksele satsar mest (19 vtr). Det finns en viss generell skillnad mellan norr och söder i landet. Samtliga 16 kommuner som ligger högst i sin satsning befinner sig norr om en linje Dalsland – Östergötland. Av de 12 kommuner som satsar minst ligger 8 i Skåne. En jämförelse mellan Stockholm, Göteborg och Malmö visar anmärkningsvärt stora skillnader: Stockholm redovisar en så hög satsning som 18 vtr, Göteborg och Malmö 4 vtr.

Stora insatser inom den förberedande utbildningen görs i folkrörelser och frivilliga organisationer, i studieförbund och folkhögskolor. Här blir ur de musikintresserade barnens och ungdomarnas synvinkel fördelningen på olika orter än mer ojämn.

För att få en jämförelse kan man t. ex. beräkna den procentuella andelen deltagare i musikcirkel av det totala antalet invånare över 10 år i olika län. Man finner då en relativt stor spännvidd mellan de län som uppvisar den högsta resp. lägsta andelen. Jönköpings, och Östergötlands län redovisar sålunda inemot 10 % musikcirkeldeltagare, Uppsala, Skaraborgs, Örebro och Västerbottens län 7–8 %, medan Stockholms, Blekinge, Malmöhus, Hallands och Jämtlands län enligt materialet endast har ca 5 % cirkeldeltagare av totalbefolkningen över 10 år.

Musikundervisningens kvantitet och kvalitet är mycket beroende av personresurser, av ortens "eldsjälar" och olika rörelser genomslagskraft i regionen. Påfallande är den stora betydelse som frikyrkliga rörelser har när det gäller att fånga ungdomars intresse för sång och spel, inte minst på blåsinstrument.

Det bör framhållas i detta sammanhang – och det betonades redan av den tidigare kommittén (OMUS 70) att hela det kontinuerliga undervisningssystem som den tidigare militärmusikaliska skolan (regionmusikskolan) utgjorde har avvecklats. Det betydde särskilt mycket i fråga om blåsarutbildning. Någon medveten satsning från samhällets sida för att kompensera detta bortfall har icke gjorts hittills.

OMUS kommer i detta betänkande inte att mer utförligt analysera och ge material om de första stadiernas musikundervisning eftersom den diskuterats ingående i betänkandet Musikundervisning och i den efterföljande remissomgången. Ingen markant förändring har inträffat sedan 1973. De förslag till förbättrad lärarutbildning vi framlägger genom organisationen av den nya samlade allmänna utbildningslinjen för musiklejare har utgått från de behov som påvisats i betänkandet Musikundervisning, i remisserna och i våra expertgruppers arbete.

OMUS koncentrerar sig här på de sista stadierna av förberedelse, alltså den i egentlig mening direkt yrkesförberedande utbildningen. Den försiggår för närvarande huvudsakligen i gymnasieskolor, folkhögskolor, vissa konservatorieliknande skolor och kurser, i kommunala musikskolor, studiecirkel och i privatundervisning.

8.2 Direkt yrkesförberedande musikutbildning just nu

8.2.1 Enkäter om den förberedande utbildningens kvalitet och kvantitet

OMUS' särskilda arbetsgrupp för förberedande utbildning har gjort tre mer omfattande enkäter. Två av dem – våren 1975 och hösten 1975 – vände sig till studerande i de första årskurserna i olika linjer vid SMH, GMH, MMH, SÅMUS Göteborg och Malmö, ÖMI, Svenska Dalcroze-seminariet, Folkliga musikskolan i Arvika och Framnäs folkhögskola i Piteå. De studerande tillfrågades hur de förberett sig för högskolestudierna.

I den senare undersökningen som refereras mer utförligt här svarade 283 studerande i årskurs 1 på frågor om sin förberedande utbildning.

Gruppen har sammanfattat några intressanta iakttagelser i enkätsvaren. På frågan "Var fick Du Din musikaliska utbildning?" fördelar sig svaren sålunda

	%
Enbart kommunal musikskola	9
Enbart friv musikundervisning i den allmänna skolan	0,4
Enbart studieförbundens cirklar	0
Enbart musikgymnasium	0,7
Enbart musiklinje vid folkhögskola	1,8
Enbart privatstudier	5,3
Kommunal musikskola jämte annan musikutbildning	64
Frivillig musikundervisning i allmänna skolan jämte annan musikutbildning	34
Studieförbundens cirklar jämte annan musikutbildning	20,8
Musikgymnasium jämte annan musikutbildning	12
Musiklinje vid folkhögskola jämte annan musikutbildning	24,7
Privat undervisning jämte annan musikutbildning	46,3

Kommunala musikskolan svarar som väntat för en stor andel av förberedande utbildning. Privat undervisning förekommer i större utsträckning än man kunde förmoda, vilket understryker behovet av ökade samhälleliga satsningar på den förberedande utbildningen.

Ett visst mått på fördelningen av musikundervisningen på ämnen i olika former av förberedande utbildning kan man få genom att summera det antal studiemerter som de studerande totalt använt inom varje ämne eller ämnesgrupp.

Tabell 8:1 Totala antalet studiemerter i förberedande musikutbildning, fördelat på ämnen och utbildningsformer. Enkät svar från 283 musikstuderande.

	Stråk	Sträng	Bleck	Trä	Piano	Ensemble Sång	Teori
Kommunal musikskola	976	179	188	667	1355	740	273
Frivillig musik i allmän skola	78	34	18	67	252	97	102
Studiecirklar	15	16	22	38	56	18	43
Gymnasieskola	57	22	8	40	64	112	193
Folkhögskola	98	51	42	129	194	219	471
Privatundervisning	162	60	22	57	734	16	145

Pianospelet dominerar som synes i kommunal musikskola, frivillig undervisning och privatundervisning, men ensemble är på frammarsch och har relativt sett höga siffror i gymnasiets musiklinje och folkhögskolans musiklinjer. Ensemble betyder här i regel dock spel i små ensembler, icke i skolorkestrar e. d.

Vid vilken ålder och varför man bestämde sig för att bli yrkesmusiker framgick av svaren på en del frågor. I åldern 15–20 år beslutar man sig i stort sett för att bli yrkesmusiker. Vid SÄMUS kan man möjligen se en tendens att välja yrke något senare. Bland orsakerna till yrkesvalet nämns främst intresse (11,7 %), arbetsmarknaden (4,2 %), enda sorts utbildning man kunde tänka sig (3,5 %), lärarinpiration (2,8 %).

Med siffror från 1–5 angav de studerande hur de förberedande studierna har motsvarat de krav som ställs vid inträdesproven.

Tabell 8:2 Värdering av förberedande studier i relation till inträdeskrav. Genomsnitt i enkätsvar från 283 musikstuderande. 1 = dålig, 5 = bra.

	Teori	Gehör, improvisation	Instrumental- undervisning, sång
Kommunal musikskola	2,4	2,1	3,1
Frivillig musik i allmän skola	2,5	1,7	2,8
Studiecirklar	2,4	3,1	2,8
Gymnasieskola	3,3	3,2	3,9
Folkhögskola	4,0	3,8	3,9

Av de 85 kommunala musikskolor som "betygsatts" har några skolor inom vissa ämnesområden fått mycket höga poäng, men då antalet avgivna omdömen per skola i dessa fall varit lågt (1–2), kan man inte dra några säkra slutsatser av detta. Samma resonemang kan föras beträffande de låga poängen. Folkhögskolans musiklinjer fungerar enligt enkäten bättre som förberedande utbildning än gymnasiets musiklinje, som emellertid startade först höstterminen 1971 som försöksverksamhet.

Som en sammanfattning av enkätsvaren om "brister och förtjänster" i den förberedande utbildningen kan nämnas att improvisation och gehörsspel allmänt sägs få för litet undervisningstid.

I undersökningen våren 1975 svarade 100 studerande. Den innehöll inte lika specificerade uppgifter, men gav i stort sett samma resultat och visade samma tendenser som den här refererade höstundersökningen.

8.2.2 Gymnasieskolan

Enligt Lgy 70 kan ämnet musik efter ett komplicerat system ingå i olika linjer, dels som obligatoriskt valämne parallellt med teckning, dels som frivilligt valämne i form av estetisk specialisering. Dessutom förekommer frivillig undervisning i instrumentalmusik, solosång och körsång. Musik som estetisk specialisering medger en i stor utsträckning individuellt anpassad studiegång med möjlighet till specialstudier av olika moment. Individualisering kan ske, eftersom grupperna som regel blir ganska små. Det timal som står till buds för frivillig undervisning – en veckotimme för

varje fullbordat 45-tal elever – ska också delas med teckning och dramatik och kan därför bli otillräckligt. Det stora problemet är emellertid här liksom i grundskolans högstadium lärarbristen.

Sedan höstterminen 1972 förekommer även försöksverksamhet med estetisk variant av gymnasieskolans tvååriga sociala linje i Stockholm och Linköping. Årskurs 1 och 2 har här 6 resp. 5 veckotimmar för studier i estetiska ämnen såsom musik, rytmik, formgivning och miljökunskap, dramatik, konstnärlig dans, film- och TV-kunskap. Bland övrig musikundervisning i gymnasieskolan kan också nämnas Stockholms musikgymnasium. Ett relativt litet antal elever går enligt expertgruppens uppgift härifrån vidare till högre musikutbildning.

8.2.3 Gymnasieskolans musiklinje

Försök med tvåårig musiklinje vid gymnasieskola bedrivs sedan 1971/72 i Stockholm, Göteborg, Malmö, Karlstad och Härnösand med två paralleller i Stockholm och en på var och en av de övriga orterna.

Syftet med den tvååriga musiklinjen anges i Kungl Maj:ts proposition 1970:2 (sid. 99) vara att tillfredsställa elevernas "önskemål om en yrkesmässigt betonad musikalisk utbildning med möjlighet till mera specialiserade studier i musik, samtidigt som linjen skall kunna utgöra grund för fortsatta studier utanför den musikaliska sektorn". För denna linje gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet för de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan.

Timplanen upptar ämnena svenska, engelska, samhällskunskap, matematik, tillvalsämne och gymnastik. Därjämte ingår musikaliskt satsstudium, rörelse, instrument/sång med flera olika studiealternativ, vokal träning, ensemble, fritt valt muskarbete och timme till förfogande. Utvärdering av försöksverksamheten med tvåårig musiklinje har gjorts under år 1975. Till grund för denna utvärdering har legat enkäter som besvarats av skolledare, lärare och elever vid musiklinjen.

I den elevenkät som gjordes av SÖ:s utvärderingsgrupp bland eleverna på gymnasieskolans musiklinjer 1973 och 1974 ger eleverna följande svar om sin yrkesinriktning:

68 resp. 72 % uppgav att de tänkt sig ett musikyrke och av dessa avser
 21 resp. 20 % att söka musiklärarutbildning,
 0 resp. 6 % kyrkomusikerutbildning,
 23 resp. 29 % instrumentalpedagogutbildning,
 10 resp. 6 % sångpedagogutbildning
 26 resp. 33 % till soliststudier och (sångar- eller instrumentalistutbildning)
 20 resp. 6 % 2-ämnsläroinriktning vid SÄMUS.

En naturlig följd av den starka yrkesinriktningen som kan utläsas ur ovanstående redogörelse blir också att både under 1973 och 1974 önskade 80 % av de svarande en förändring av timplanen innebärande en förstärkning av musikundervisningen.

Den här visade trenden har enligt aktuell uppgift från SÖ snarast förstärkts.

Av den gjorda utvärderingen av verksamheten framgår att musiklinjen

icke fungerat tillfredsställande som förberedande utbildning för studier vid musikhögskolor. Studietidens längd är inte tillräcklig för att eleverna annat än i undantagsfall ska nå den färdighetsnivå som krävs för antagning till högre musikutbildning. Som förberedelse till rytmiklärarutbildningen har dock musiklinjens rörelseundervisning fungerat väl.

Musiklinjen ger i likhet med övriga tvååriga linjer f. n. inte allmän behörighet till högre studier, men kommer att ge sådan behörighet fr. o. m. 1977-07-01. Det förhållandet att den nuvarande timplanen endast rymmer ett begränsat antal allmänna ämnen har medfört kompletteringsstudier för elever som velat studera utanför den musikaliska sektorn.

För att komma tillrätta med linjens svagheter, framför allt när det gäller att förbereda för högre musikutbildning, föreslår SÖ hos regeringen att försöksverksamheten med musiklinje gradvis upphör från läsåret 1976 och att en tvåårig musiklinje samma är inrättas vid de fem skolor där försöksverksamheten nu bedrivs. Enligt SÖs förslag bör en ettårig högre specialkurs också få inrättas vid dessa skolor från läsåret 1976/77.

Förslaget till ny musiklinje innebär vissa förändringar av musiklinjens nuvarande timplan beträffande ämnenas rubricering och timtal samt att historia och körsång införs som nya ämnen.

Den högre specialkursen bör enligt förslaget både vara yrkesinriktad och förbereda för vidare studier. Ur båda aspekterna bör musikämnena dominera timplanen. De allmänna ämnen som föreslås böra ingå i timplanen är svenska, språk – där eleverna har att välja mellan engelska, B-språk, C-språk eller en nybörjarkurs i italienska – samt gymnastik. Därför föreslås en timme till förfogande.

För sådana elever som inte har förkunskaper motsvarande två årskurser av gymnasieskolan i ämnena svenska, engelska, B-språk eller C-språk bör enligt förslaget genom samläsning med elever på andra studievägar göras möjligt att studera dessa ämnen på den nivå som svarar mot elevernas förkunskaper. Det bör dessutom för samtliga elever vara möjligt att utbyta undervisning i ett av dessa ämnen mot fördjupning i något eller några av de för studievägen karaktäristiska ämnena. Gymnastikämnet bör få en inriktning mot ifrågakarande elevgrupps speciella behov. Det bör innehålla konditionsträning samt rörelseskolning och ergonomiska moment med syfte att förebygga framtida besvär eller yrkesskador. Däremot bör sådana moment undvikas i vilka eleverna riskerar att få skador som kan inverka menligt på deras musikstudier.

Enligt förslaget skall de musikämnena som föreslås ingå i den tvååriga musiklinjen återfinnas även i timplanen för specialkursen. Ämnet rörelse föreslås dock utgå och ersättas med skapande i grupp, där samverkan förekommer mellan olika uttrycksmedel såsom rörelse-bild-ljud-dramatik.

Ingen ändring av intagningsbestämmelserna föreslås för musiklinjen. Behörig till intagning till den högre specialkursen föreslås vara den som genomgått tvåårig musiklinje eller har motsvarande kunskaper i de för musiklinjen specifika ämnena. SÖ kommer att utfärda närmare bestämmelser angående behörighet och intagning.

Enligt SÖ bör mot bakgrund av det redovisade elevintresset, det stora behovet av möjligheter till förberedande, yrkesmässigt betonad musikutbildning samt samhällets behov av bl. a. kunniga musiker och mu-

siklärare en gradvis utökning av antalet orter med musiklinje ske. SÖ har tidigare i yttrande 1974-05-03 över OMUS' betänkande "Musikundervisning" framhållit: "Sedan utvärdering gjorts bör möjligheten prövas att inrätta flera musiklinjer, eventuellt en i varje län". I förslaget säger sig SÖ inte nu beredd att ange utbyggnadstakten, utan avser att återkomma i denna fråga i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1977/78.

Vid övervägande om på vilka orter den nya musiklinjen skall kunna inrättas bör man enligt SÖ utgå från vikten av en geografisk spridning så att linjerna finns inom rimligt avstånd från elevernas hemorter. Dessutom bör vid den fortsatta successiva spridningen av musiklinjen hänsyn tas till elevintresse och utbildningskapacitet vid den högre musikutbildningen samt till tillgången på de speciella lokal- och personalresurser som erfordras för sådan linje.

Behovet av den högre specialkursen kommer enligt SÖ:s uppfattning att vara stort. Det är sannolikt att man måste räkna med en tillströmning av sökande inte enbart från musiklinjen utan även från andra linjer. Sådana sökande kan ha fått sin musikutbildning utanför gymnasieskolan och genomgått särskild prövning i de ämnen som ingår i musiklinje. SÖ föreslår därför, att specialkurs får inrättas från läsåret 1976/77 med en klass vid var och en av de skolor som nu har musiklinje.

Även beträffande den fortsatta dimensioneringen av den högre specialkursen avser SÖ att återkomma i samband med sina anslagsäskanden.

8.2.4 Kommunala musikskolan

Den kommunala musikskolan spelar som ovan konstaterats en viktig roll i den direkt förberedande utbildningen.

I handboken Den kommunala musikskolan sägs att ett av målen för musikskolans ämneskurs (instrumentalundervisningen och sångundervisningen) skall vara att förbereda yrkesinriktade elever för högre musikutbildning. Detta förslås ske genom att eleverna deltar i s. k. särskild kurs, vilket bl. a. innebär högre tempo i studierna och mera tid för enskild undervisning.

Handboken anger färdighetsträningen som en väsentlig beståndsdel i musikerutbildningen. Man anser att denna bör starta tidigt om eleverna i de övre tonåren ska nå erforderlig färdighetsnivå.

Även för elever på högstadiet och i gymnasieåldern bör musikskolan tas i anspråk.

Musikskolan bör enligt handboken disponera över vissa medel för extra insatser att användas för de särskilt musikbegåvade eleverna:

"Det kan gälla att ge elever flera lektioner i veckan på huvudinstrumentet, att låta elever få flera biämnen, att ta in en mycket ung elev till individuell undervisning redan från början, att låta en elev resa till en kvalificerad lärare i annan kommun någon eller några gånger per månad, att ge en viss lärare möjlighet att komma till musikskolan för speciell undervisning med regelbundna mellanrum osv".

Vissa kommunala musikskolor satsar mer målmedvetet på förberedande utbildning än andra, t. ex. Stockholm och Eskilstuna.

De kommunala musikskolorna har fått en sådan förankring i kommu-

nernas kulturliv att de, näst efter biblioteken, totalt sett representerar den största utgiftsposten i kommunernas kulturbudget. Dock kan musikskolans ställning (som konstaterats i den ovannämnda enkäten 8.1) variera kraftigt från kommun till kommun, beroende på tradition och kulturpolitisk viljeinriktning. Det finns skäl att anta, att verksamhetens omfattning inte kommer att förändras i någon högre grad de närmaste åren. I pedagogiskt och organisatoriskt avseende torde man dock kunna räkna med vissa förändringar. Kommunförbundets handbok pekar på nya aktiviteter och på pedagogiska idéer som knyter an till senare tids musikpedagogiska debatt. Grundkursens förändring, ökat utrymme för sång, gehörsspelning samt improvisation får tjäna som exempel i detta avseende. Helt avgörande är givetvis i vilken takt handbokens förslag genomförs.

OMUS' speciella expertutredning om musikskolornas kapacitet att göra direkt förberedande insatser redovisas nedan 8.5.4 i direkt anslutning till kommitténs överväganden och förslag.

8.5.2 Försök i Växjö med samordning gymnasieskola – kommunal musikskola

Inom det pedagogiska utvecklingsblocket i Växjö startades hösten 1975 ett försöksprojekt som syftar till samordning av möjligheterna till musikstudier i gymnasieskolan och kommunala musikskolan. Musikutbildningen förläggs till och administreras av Katedralskolan och kan väljas av gymnasieskolans elever oavsett linje. Under den första terminen deltar 27 elever i försöket.

Projektets organisation medför att dessa elever belastas med ett relativt stort antal lektioner per vecka. De flesta elevernas timplan kommer under det första året att omfatta 38 till 40 vtr. Eftersom dessa elever utöver den nödvändiga läsläsningen för de allmänna ämnena måste ägna mycket fritid till färdighetsövning på sina instrument, framstår deras studiesituation som relativt pressad. Någon utvärdering här ännu ej presenterats.

8.2.6 Folkhögskolornas musiklinjer

Läsåret 1975/76 finns musiklinjer, s. k. utvidgad musikundervisning eller ämneskurser i musik om 30 veckor eller mer vid ett 20-tal folkhögskolor. (I fortsättningen används beteckningen "musiklinjer" för alla dessa kurser.) Av dessa har fem en tilldelning av 4,0 lärartimmar per elevvecka, fem har 2,8 och återstoden har som alla andra folkhögskolor 2,2 lärartimmar per elevvecka. Härtill kommer att två folkhögskolor utöver allmänna förberedande linjer bedriver pedagog- och instruktörsutbildning på högskolenivå. Dessa skolor, Folkliga Musikskolan i Inggesund, Arvika och Framnäs i Piteå, behandlas särskilt i kap. 10.

Flera skolor har gjort framställningar om höjt lärartimtal för sina musikkurser.

Eftersom varje folkhögskola har stor frihet att själv bestämma målen för sin verksamhet växlar musiklinjernas målsättning från skola till skola. Förutom det grundläggande syftet att ge en god musikalisk grundutbildning anger de flesta musiklinjer i sin målsättning två punkter, nämligen att ge

eleverna tillfälle till personlig utveckling och att förbereda för högre musikutbildning. Därutöver betonar några skolor musiklinjens anknytning till behov inom folkrörelser och folkbildning. Några skolor anger att de vill förbereda för organist- och kantorsexamen.

Musiklinjerna omfattar från en till tre årskurser. Därtill förekommer vid ett par skolor påbyggnadskurser med speciell målsättning. Antagning av elever görs på olika sätt. Vid nio skolor förekommer inträdesprov i några fall kombinerade med intervjuer med de sökande. Ett par skolor gör sitt urval av elever under en veckolång preparandkurs som ordnas för de sökande varje sommar. Övriga gör intagningen på grundval av dels betyg och intyg de sökande har skickat in, dels samtal med referenser som de uppgett.

Flera skolor tar hänsyn till vilka instrument de sökande spelar, detta med tanke på dels skolans resurser av lärare och instrument, dels önskvärdheten att kunna ordna ensemblespel. Några skolor ger företräde åt elever som har inriktning på visst slags musikutövning, t. ex. kyrkomusik. Vid de skolor som ordnar preparandkurser för de sökande före antagningen blir lärarnas samlade bedömning av deltagarnas förutsättningar för att bedriva musikstudier avgörande för vilka som antas.

Det är framför allt två slags sysselsättning som eleverna vid en folkhögskolas musiklinje ägnar sig åt efter avslutade studier där. Det ena är fortsatta musikstudier, det andra musikalisk yrkesverksamhet, t. ex. som musiklejare, studiecirkelledare, församlingsmusiker eller utövande jazz- eller popmusiker.

Innehållsmässigt dominerar helt naturligt musiken i utbildningen, men i regel ingår också allmänna, dvs. icke-musikaliska ämnen. Vanligast bland dessa är svenska och därnäst psykologi, religionskunskap, samhällskunskap, ett eller flera moderna språk, konsthistoria, litteratur, historia, aktuell orientering med flera ämnen. Antalet timmar som ägnas åt allmänna ämnen varierar men ligger i mer än hälften av fallen på mellan 7 och 13 veckotimmar.

De skolor som har musiklinjer uppfattar dennas betydelse för skolan i dess helhet som stor. den berikar tillvaron i skolan, ger den fest och färg. Några påpekar att den ger skolan värdefull PR.

På olika sätt deltar musikeleverna i evenemang i den omgivande bygden. Detta sker dels genom att de medverkar i lokala och regionala orkestrar, dels genom att ensembler av olika slag från skolan deltar i kulturevenemang utanför skolan. En inte obetydlig del av dessa insatser görs genom medverkan i föreningsmöten, besök på ungdomsgårdar. Ålderdomshem, vårdinrättningar m. m. Samarbeta med folkrörelseorganisationer, kyrkoförsamlingar, kommuner och landsting förekommer.

Ovanstående översikt finns detaljerat utförd i betänkandet Folkhögskolan (SOU 1976:16) avsnitt 13.1.3.

Utöver musiklinjernas många kurser anordnar folkhögskolorna en mängd kortare s. k. ämneskurser som ibland ingår i förberedande utbildning. Jfr. ovan 7.5.4.

Folkhögskoleutredningen har i sina överväganden och förslag (13.2.3) sid. 288 uttalat sig för att "förberedelse för högre studier inom de olika konstarterna även i fortsättningen bör kunna vara en uppgift för estetiska specialkurser inom folkhögskolan". Utredningen anser dock att sådana kurser

inte bör enbart inriktas på förberedelse för högre studier och pekar på att bland musiklinjernas elever bör samtidigt med dem som förbereder sig för högre studier också finnas de som kan göra värdefulla amatörinsatser i när-samhället, de som kan utbildas för folkrörelsernas behov etc. Linjerna bör enligt utredningen omfatta även allmänna ämnen med den problemcenterade pedagogik utredningen i stort rekommenderar för folkhögskola (6.1.5 sid. 132). I ett särskilt avsnitt (sid. 291) kritiseras den typ av inträdesprov som görs vid ett enda tillfälle. De överensstämmer knappast med folkhögskolans allmänna målsättning. Elevantagning bör ske på grundval av en så omfattande bedömning av de sökandes livssituation och utvecklingsförmåga som möjligt. Utredningen antyder, att i varje fall de skolor som inte har riksrekrytering och stor sökandefrekvens bör anordna den typ av "förberedande kurs" såsom antagningsmetod som redan finns vid vissa musiklinjer.

Folkhögskoleutredningen har förståelse för att musiklinjerna för sin enskilda undervisning behöver större resurser än vad folkhögskolekurser normalt får sig tilldelade. Det gäller inte bara de linjer som bedriver förberedande utbildning. Utredningen föreslår att resurser inte ska utgå som nu efter fasta normer för vissa skolor. SÖ får fördela en årlig resurs på 20 000 elevveckor till de skolor som ansöker härom, och SÖ förutsätts då också se till en viss regionalpolitisk rättvis spridning och en fördelning till olika rörelser. Resursen 20 000 elevveckor motsvarar ungefär den högsta nuvarande tilldelningen (4.0 lärarveckotimmar per elevvecka) till det antal elevveckor som läsåret 1974/75 fanns totalt vid de längre specialkurserna i musik.

8.2.7 Studiecirklar

Av den totala cirkelverksamheten under budgetåret 1974/75 är knappa 15 % studiecirklar i musik. Utvecklingen av musikcirkelverksamheten speglas i tabell 8:3. Musikcirkelverksamhet förekommer inom samtliga tio av SÖ godkända studieförbund. De studieförbund som har anknytning till trosamfund och nykterhetsrörelsen har en större andel musikcirklar i sin verksamhet än de övriga förbunden.

Tabell 8:3 Antalet studiecirklar i musik, studietimmar och deltagare 1972-74

	Antal cirklar	Antal studietimmar	Antal deltagare
1972/73	30.799	827.008	382.435
därav vokalmusik	10.563	282.034	181.260
instrumentalmusik	18.236	493.975	181.272
1973/74	32.932	889.001	400.513
därav vokalmusik	10.628	284.714	185.517
instrumentalmusik	20.095	548.285	193.474
1974/75	36.489	1.029.315	428.136
därav vokalmusik	11.230	310.879	193.349
instrumentalmusik	21.965	620.698	205.986

När antalet deltagare diskuteras bör man komma ihåg att körer och i viss mån också ensembler ofta arbetar så att samma grupp redovisas som cirkel två gånger samma år. Samma personer deltar ofta även i flera studiecirkel parallellt.

Att mäta musikcirkelnas betydelse som förberedelse för högre musikstudier i statistiska termer är svårt för att inte säga ogörligt. Flera av studieförbunden bedriver en betydande verksamhet för barn i förskoleåldern. I den verksamheten ingår musik och rytmik. För ungdomar som slutat den obligatoriska skolan men som av olika skäl inte kan (skolan tar av ålders- eller konkurrensskäl inte emot) eller inte väljer att direkt fortsätta i förberedande musikundervisning på heltid kan deltagande i musikcirkelverksamhet utgöra en viktig del i förberedelserna för högre musikstudier. "Deltagande i" kan inrymma såväl att man är deltagare i musikcirkel som att man arbetar som ledare. För människor som i vuxen ålder vill lära sig spela är studiecirkeln oftast det enda tillgängliga alternativet.

Vissa studieförbund redovisar speciella musikskolor med olika inriktning, exempelvis ABF och FS. På sina håll förekommer det att musikskolor i studieförbunds regi fyller de uppgifter som på andra orter den kommunala musikskolan svarar för, t. ex. ABF i Landskrona och Motala och FS i Sölvesborg. Vidare finns en del musikskolor med anknytning till studieförbund som har en något annorlunda målsättning. Det gäller t. ex. Stockholms musikpedagogiska institut (Vuxenskolan), Svenska artist- och musikerskolan (Medborgarskolan), Stockholms musikkonservatorium (TBV), ABF:s cirkel- och ledarutbildning i Kristinehamn, Improvisationsskolan i Örebro (Studieförbundet) och Operastudio 67 (Vuxenskolan). En del av dessa kan förmodas spela en viss roll som förberedande utbildning.

Många av studieförbundens medlemsorganisationer har en mångskiftande musikalisk aktivitet som av studieförbunden redovisas som studiecirkelverksamhet. Som exempel kan nämnas frikyrkliga organisationers musikskolor och föreningskörer. Även om man inte kan mäta de olika aktiviteternas betydelse för den förberedande musikutbildning i klart angivna procent, måste den mångskiftande verksamhet som finansieras via studiecirkelanslagen ses som en mycket viktig resurs för högskoleförberedande musikstudier.

8.2.8 Övriga utbildningsmöjligheter

8.2.8.1 Förberedande kyrkomusikerutbildning

För att bli antagen som elev i kyrkomusikerlinje vid musikhögskola måste den sökande genomgå inträdesprov i orgelspel, pianospel, sång samt gehörsskolning och satslära. Vissa ämnen är enligt de allmänna studieplanerna nivågraderade. De möjligheter till förutbildning som står till buds är huvudsakligen:

1. Statliga kurser för avläggande av organist- och kantorsexamen
2. Kurser vid Sköndalsinstitutets kyrkomusikaliska linje

3. Kurser vid vissa folkhögskolor, t. ex. Geijerskolan och Oskarshamns folkhögskola, (dels kurser som omfattar ett eller flera läsår dels sådana som pågår ett visst antal veckor under sommartid).
4. Gymnasieskolans musiklinje
5. Privatstudier
6. Organists eller kyrkokantors fria musikundervisning
7. Kommunal musikskola
8. Studiecirklar företrädesvis i de kyrkliga och frikyrkliga studieförbunden
9. Kyrkliga musikskolor

Studierande som avlägger organist- och kantorsexamen med höga betyg kan anses ha de kunskaper och färdigheter som krävs för inträde vid musikhögskolornas kyrkomusikerlinje. Studierna i vissa folkhögskolors kyrkomusikaliska kurser kan avslutas med organist- och kantorsexamen. Examen kan ej avläggas på studieorten, varför examination äger rum. År 1975 avlade ca 180 personer organist- och kantorsexamen. Vid folkskoleseminarier anordnades tidigare varje år s. k. vinterkurser för blivande klasslärare som var intresserade av att avlägga organist- och kantorsexamen. Dessa kurser blev ett naturligt underlag för rekrytering till de statliga kurserna. OMUS' arbetsgrupp för utbildning av kantorer m. fl. har ansett att de s. k. vinterkurserna är av stort värde för att rekrytera blivande skolkantorer varför gruppen föreslagit att vinterkurser ånyo igångsätts vid lärarhögskolorna.

Det ringa antalet gymnasieskolor med musiklinje har hittills helt naturligt inte kunnat spela någon större roll i detta förutbildningssammanhang, vilket också framgår av en av OMUS utsänd enkät till studerande vid musikhögskola och SÄMUS. En framtida utbyggnad av musiklinjerna blir av betydelse också för kyrkomusikerutbildningen.

Privatstudier kan givetvis direkt anpassas till gällande inträdeskrav. Omnämnda enkät visar att en stor del (3/4) av studerande på kyrkomusiklinje bedrivit privata studier före inträde på musikhögskola. Studietiden har varierat mellan 1 och 9 år.

Organists och kyrkokantors fria musikundervisning – 5 resp. 2 veckotimmar à 60 min. – är i första hand en resurs för kyrkomusiken i församlingarna men kan också utnyttjas av församlingsbor som förberedelse för fortsatta studier vid musikhögskola. Detta gäller i första hand orgelspel, men även pianospel, satslära och sång bör i detta sammanhang kunna studeras.

Vissa kommunala musikskolor har lärarresurser som kan tas i anspråk för kyrkomusikerutbildning. Den ovannämnda enkäten visar t. ex. att ca 50 procent av de studerande på kyrkomusikerlinje, som besvarat enkäten spelat orgel i kommunal musikskola i mer eller mindre omedelbar anslutning till studierna vid musikhögskola.

De kyrkliga och frikyrkliga studieförbunden anordnar studiecirklar i ämnen som ingår i kyrkomusikerutbildningen. Huvudsyftet med dessa cirklar är bl. a. att ge deltagarna förutsättningar för medverkan i församlingarnas musikliv utan egentlig tanke på att avlägga någon examen. För ett mindre antal studerande har dock dessa studiecirklar utgjort ett viktigt led i förberedande utbildning.

Endast ett fåtal församlingar inom svenska kyrkan har någon form av kyrklig musikskola. Som exempel kan nämnas Kyrkliga musikskolan i Uddevalla, som sedan starten 1962 har fungerat som förberedande utbildningslinje för ett antal studerande vid musikhögskola.

Antalet sökande till musikhögskolornas kyrkomusikerlinje har hittills varit så stort att många som vid inträdesproven visat sig uppfylla föreskrivna krav ändå måste avvisas. Antalet antagna studerande för läsåret 1975/76 var ca 20 procent av antalet sökande. Ca 80 procent av alla som genomgick inträdesprov var godkända i samtliga prov.

8.2.8.2 Kopparbergs läns landstings högre musikskola

Kopparbergs läns landsting tog initiativ till en "högre musikskola" höstterminen 1967 för att i anknäpning till landskapets musiktraditioner förbättra instrumentskickligheten bland ungdom. Utbildningen är 2-årig och förbereder för inträde vid musikhögskola eller annan högre utbildningsanstalt. Kurserna omfattar instrumentspel med tonvikt på stråkinstrument, sång och musikteoretiska ämnen. F. n. går 18 elever i årskurs 1, 14 i årskurs 2. Under åren 1969-75 har 111 elever genomgått 2-årig utbildning. Av dessa har inte mindre än 70 under samma tid vunnit inträde vid högre musikutbildning.

Utbildningen står öppen för sökande från hela landet. Inträdesåldern är f. n. 16 år. Statliga studiemedel beviljas icke de studerande. Landstinget har hittills svarat även för dessa. Av eleverna är bland dem som nu utbildas 50 % från länet, övriga fördelar sig på 8 olika län. I årskurs I saknar 6 av 18 elever allmän gymnasial behörighet, i årskurs II 6 av 14. I årskurs I har 9 elever genomgått 3-årig gymnasieskola, i årskurs II 6. (Siffrorna avser läsåret 1975/76).

8.2.8.3 Frivilliga insatser från amatörorganisationer o. d.

Riksomfattande amatörorganisationer gör värdefulla insatser inom den förberedande utbildningen genom sin instruktions- och ensembleverksamhet. Deras verksamhet har redan berörts i avsnittet 7.5.4 i samband med kompletteringsutbildning. *Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar* (RSAO) omfattar mest blåsarensembler, men har på senare år även börjat ta upp andra instrument. RSAO bedriver genom RUM (Riksförbundet Unga Musikanter) verksamhet bland ca 18 500 ungdomar i ca 160 ungdomsorkestrar och storband. Verksamheten expanderar. RSAO kan i sina blåsarensembler för ungdom anknäpna till en internationell tradition, särskilt stark i länder som Norge, Holland, Tyskland, England, USA. RSAO/RUM var f. ö. värdar för det internationella samarbetsorganet CISPM:s konferens i Gävle sommaren 1975, då ett Swedish Youth Symphony Band, sammansatt av unga musikanter från hela landet, framträdde. RSAO bedriver en omfattande kursverksamhet som betyder mycket för att öka intresset för speciellt blåsar-musik.

Även *SOR*, *Sveriges orkesterföreningars riksförbund*, centralorganisation för de lokala amatörorkestrarna, gör direkt och indirekt insatser i ensemble-

skolningen av blivande yrkesmusiker. Samspelet amatör – professionella kommer sannolikt att i en framtid betyda mer än nu för musikutbildningens utveckling.

Körsam, samlingsorganet för Sveriges körer och deras lokala eller nationella förbund, driver en omfattande instruktions- och kursverksamhet som bildar en naturlig inkörsport till musikyrken för många ungdomar.

8.2.8.4 Kurser och läger

Varje år anordnas ett stort antal musikkurser på skilda platser i landet. För åtskilliga deltagare är kurserna ett led i en förberedande musikutbildning. Kurserna pågår företrädesvis under sommartid och har som regel en längd av 1–2 veckor, i enstaka fall upp till 6 veckor. I SÖ:s samlingsprogram över sommarkurser 1975, som dock inte ger en fullständig redovisning, upptogs drygt 100-talet musikkurser. Folkhögskolor, studieförbund och länsbildningsförbund stod helt eller delvis som arrangör för 76 av dessa.

Kurserna ingår i de flesta fall i ett komplicerat mönster av samverkande rörelser och amatörorganisationer av den typ som nämndes i 7.5.4 vid beskrivningen av kompletterande utbildningar: länsbildningsförbund, studieförbund, folkhögskolor.

Några exempel på mer speciella arrangemang kan nämnas. *Nordiska ungdomsorkestern* i Lund har formen av en 18-dagars sommarkurs. Den arrangeras av Lunds teater- och musiknämnd i samarbete med Rikskonserter och Musik för ungdom. Den går in i sitt 26:e verksamhetsår och lär därmed vara den äldsta kursen av denna typ i Norden. Kursen står öppen för ungdomar mellan 16 och 30 år från hela Norden (i vissa fall även från utomnordiska länder). Verksamheten drivs förutom med bidraget från Rikskonserter med anslag från Lunds kommun och Malmöhus läns landsting.

Lundgrenska stiftelsen anordnar varje sommar förberedelsekurser för högre musikutbildning om ca 2 veckor för unga violinister. Deltagarna i åldern 9–16 år rekryteras från hela landet till ett antal av 25–30 och får delta i högst tre kurser.

I *Ingesund* anordnas varje sommar en improvisationskurs med flera av de främsta svenska jazzmusikerna som lärare. Deltagare har varit såväl spelsugna ungdomar som musiklärare.

I en stor del av sommarkursverksamheten är Musik för ungdom engagerad.

8.2.8.5 Musik för ungdom – samordnande organ

Musik för ungdom (MfU) – svensk avdelning av den internationella organisationen Jeunesses Musicales (om syfte se 3.2.2.2) – är f. n. det enda organ som med statliga medel driver understödjande och samordnande arbete för att ge ungdom tillfällen till internationella musikaliska kontakter och som har en viss överblick över den kortkursverksamhet som kan ge högskoleförebereidelse. MfU:s viktigaste uppgift är att stimulera den s. k. musiklägerverksamheten. MfU har f. n. en särskild konsulent anställd för detta och har tillgång till Rikskonserterns administrativa resurser.

MfU-konsulenten beskriver lägren på följande sätt:

Deltagarna vid musiklägren blir så småningom medlemmar i lokala kammarmusikensembler och körer, SOR-orkestrar, regionensembler etc. Många går vidare till musiklinjer vid folkhögskola eller musikhögskola.

De övergripande målen för musiklägren är

- att öva deltagarnas instrumental- eller sångtekniska färdigheter,
- att utveckla deltagarnas musikaliska känslighet och receptivitet,
- att i ensemblemusicerande och andra skapande gruppaktiviteter utveckla förmågan till samarbete,
- att förmedla kunskaper i teori, historia, utveckling och uttrycksformer för den musik lägret arbetar med,
- att ge deltagarna tillfälle att lyssna till och samtala om musik, kulturliv och samhälle samt uppmuntra till ställningstagande och värderingar, som stimulerar en obunden och fördomsfri inställning,
- att låta deltagarna få information om och kontakt med andra musikgrenar och konstyttringar än vad de i första hand ägnar sig åt,
- att genom information och samtal behandla olika publikgruppers mottagarsituation – miljöer, vanor, attityder och andra barriärer. kommunikationsmetodik med särskild tonvikt på samtalsmetodik m. m.

Kurserna i Groznjan syftar bl. a. till

- att genom internationellt samarbete skapa förståelse för och ge kunskap om andra kulturer och samhällssystem
- att ge tillfälle till nära kontakt med äldre folkliga musiktraditioner och öka kunskapen om landets nutida musikutveckling
- att ge information om och genom offentliga och interna konserter öka kännedomen om och intresset för nordisk musik
- att medverka till att realisera gällande överenskommelse om kulturutbyte Jugoslavien-Sverige.

MfU:s administrativa organisation berörs närmare under 7.5.4 i anslutning till lägerverksamhetens betydelse för den kompletterande utbildningen.

8.2.8.6 Självstudier – fria grupper, etermedia

Ett av de mera markanta inslagen i musiklivet under 1960-talet är den enskildes ökade möjligheter till högklassig musikåtergivning i hemmiljön. Denna utveckling diskuteras i Konsertbyråutredningens betänkande Fogrammen i musiklivet (SOU 1971:73), och Kulturrådet behandlar den i sitt betänkande "Ny kulturpolitik" (SOU 1972:66 kap. 5.6 sid. 206–207).

S. k. fri kollektivt skapande verksamhet inom musikområdet vilar ofta på grunder som är avhängiga av den kommunikationstekniska utvecklingen. De utvidgade möjligheterna till självstudier, som denna utveckling skapar, bidrar till att öka behoven av högre musikutbildning. Särskilt för gehörs-traderade musikformer har parallellt med den kommunikationstekniska utvecklingen använts ljudband och grammofonskivor som läromedel – ofta i kombination med lärar- och/eller musikkontakter. Musik är inte bara ett uttrycksmedel för individen, utan också ett sätt att kommunicera med andra. Det är därför angeläget att de som bedriver självstudier också bereds tillfälle att musicera tillsammans med andra. Det sker i stor utsträckning i mer

eller mindre organiserade former inom den s. k. "musikrörelsen" som grupp-musicerande. Den i 7.2.7.2 nämnda forskarrapporten¹ om musikcirklar innehåller även en intressant redogörelse för hur en fri folkmusikgrupp fungerar – enligt rapportören ger den gott resultat genom kollektiv medverkan utan ledare eller studieplan.

I detta sammanhang bör också påpekas den betydelse som olika kurser i radio och tv av typ radiokonservatoriet, tv-kursen i gitarr- och blockflöjtsspelande kan ha för musikundervisningen i stort och för den förberedande utbildningen i synnerhet.

Enligt uppgifter, som utarbetats på OMUS' förfrågan i samråd mellan SR och TRU, finns intresse och goda förutsättningar för en utveckling av musikundervisning och musikutbildning genom etermedia, där i en framtid även videokassetter skulle kunna komma till användning.

8.2.8.7 Studier hos privatlärare

Den tidigare helt dominerande formen av förberedelse för högre studier i musik bestod i privatlektioner. Om eleven hade privilegiet bo i – eller råd att bosätta sig i – en stad med musikkonservatorium eller i Stockholm med Kungl. Musikaliska Akademien, tog eleven ofta lektioner för lärare som själva även ansvarade för antagning till och undervisning i högre musikutbildning. Det kan alltså ha förekommit att samme lärare som givit privatlektionerna som slutspurt i förberedelsen sedan suttit i antagningsjuryn och bedömt om de egna privatelevernas prestationer var tillräckliga för högskolestudier i tävlan med de andra sökandenas.

Enkätsvar från studerande vid musikhögskolor och i annan högskoleutbildning visar att 52 % alltså 1975 hade bedrivit åtminstone en del av sina förberedelsestudier som privatlektioner. Man har till största delen tagit lektioner i instrumentalmusik och sång, men i betydande utsträckning också i teori. Se tabell 8:1 i avsnitt 8.2.1.

Privatlärare svarar alltså för en ansevärd del av förberedande musikutbildning. Det har i regel också inneburit att eleverna fått stå för hela konstnaden själva.

8.2.8.8 Förberedande utbildning i musikhögskolornas egen regi

I Sverige har de statliga musikhögskolorna i regel inte anordnat preparandkurser i egen regi, såsom är vanligt i andra länder, t. ex. Danmark och Finland. Utbildningsgången vid Framnäs folkhögskola och Folkliga musiksolan, Ingesund har delvis haft karaktären av direkt högskoleförberedelse. De allmänna linjerna där har delvis tjänat som direkt förberedelse för de egna instruktörs- och pedagoglinjerna på högre nivå, delvis för inträde vid de statliga skolorna. Vid Ingesund har t. ex. under perioden 1968–75 26 studerande av 74 på de allmänna linjerna gått vidare till högre musikutbildning.

I Framnäs har sedan skolans tillkomst därtill anordnats sommarkurser i musik, under senare år i form av 3-veckorskurser, som varit direkt preparerande och kombinerade med inträdesprövningar. Enligt uppgift skall denna kurstyp upphöra.

¹ IAN-rapport nr 165, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Expertgruppen för förberedande utbildning har för sin del kritiserat nuvarande antagningssystem med ett enda provtillfälle där den sökandes prestation bedöms i pressad situation. Gruppen föreslår en antagning liknande den som Framnäs tidigare praktiserat med en kombination av preparandkurs och successiv prövning under t. ex. en vecka.

Vid musikpedagoglinjerna vid musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö utgör övningsundervisning en del av utbildningen. Studerande vid dessa linjer får under lärares ledning undervisa i instrumentalmusik och sång på olika nivåer. De elever som undervisas såsom s. k. "objekt" är som regel i åldrarna 9–20 år. Enligt uppgifter från musikhögskolorna går ett visst antal av dessa elever vidare till högre musikutbildning inom samma skola (i Stockholm 1–2 elever per år, i Göteborg 3–4 och i Malmö 9–10 elever per år). Systemet är olika utformat vid skolorna; det förefaller f. n. mest medvetet genomfört i Malmö.

8.3 Krav på innehållet i förberedande utbildning

8.3.1 Relationer till högre utbildning

Den förberedande utbildningens innehåll måste givetvis i första hand vara beroende av den högre utbildningens inriktning.

Den högre utbildningen har som ovan framgått tidigare haft ett av tradition begränsat ansvarsområde. De lärare som varit bestämmande för den förberedande utbildningens innehåll, antingen de undervisat privat eller i musikskola och kurser av olika slag, har själva varit utbildade vid högskolan. De har fört vidare högskolans traditionella värderingar i fråga om vad som varit "högskolemässigt" och skulle krävas i antagningsproven till nästa generation högskolestuderande. På detta sätt kan man få något av en sluten kretsgång, ett låst system utan förnyelse.

Den modell för högre utbildning som OMUS föreslår skall vara knuten till yrkeslivets behov och den nya kulturpolitiken. Det måste innebära att också den förberedande musikutbildningen måste kontinuerligt förnyas så att den inte ger eleverna en förberedelse med fel proportioner, anpassad till redan föråldrade antagningskrav. Förberedelsen måste framför allt, liksom den högre utbildningen, bidra till att grundlägga en attityd av öppenhet, kreativitet osv., som ovan behandlats i kapitlen 5 och 6. Eleverna skall i varje fall inte ha blivit snävt begränsade redan på detta stadium. Överhuvud bör antagningsprov vara så beskaffade och förberedelsestudierna bedrivas i en sådan anda att en begränsad inriktning på provets detaljinslag inte skall kunna bli utslagsgivande vid antagning.

Den reformerade utbildningen kommer att ge större utrymme för andra repertoarområden och musikformer än den europeiska konstmusik 1750–1900 som hittills dominerat. Det borde ge flera med skilda musikaliska profiler möjligheter att förbereda sig för musikyrfen. Den förberedande utbildningen bör med ett brett register kunna tillvarata elevers särskilda anlag och intressen mer än förut.

OMUS 74 ställer sig tveksam till det förslag som den tidigare kommittén OMUS 70 ställt (DsU 1973:19 s. 119) att centralt utfärdade anvisningar

eller kursplaner borde konstrueras för hela det förberedande fältet åtminstone på mer "målbestämda stadier" och att dessa anvisningar borde ange kompetenskrav för lärarna. Sådana anvisningar riskerar att binda förberedelsen alltför mycket vid det som går att formellt precisera, vid vissa repertoarområden eller attityder. Enligt OMUS' uppfattning måste man här ge anvisningarna i form av rikhaltig och tydlig information från skolorna till alla berörda om antagningsvillkoren för olika linjer. Viss ledning för att bedöma nivå och kursinnehåll får man f. ö. genom de läroplaner och anvisningar som SÖ utfärdar för de högre specialkurserna på gymnasieskolans musiklinje.

8.3.2 *Skilda antagningskrav till olika linjer*

I avsnittet 6.9 ovan diskuterades antagningskraven till olika linjer.

Där framgår att *lärarlinjen* kommer att kräva mer av musikalisk bredd, gehörsspel, ensemblemusicerande än av speciell instrumentfärdighet, även om det senare är ett plus för den som vill välja fördjupningskurser med specialisering på visst eller vissa instrument. Den nya lärarlinjens antagningsprov kommer sannolikt att bygga på erfarenheterna från SÄMUS-antagningen. I bilaga 4 redovisas SÄMUS' "provprov" våren 1976. Se även avsnitt 6.9.

Musikerlinjen kommer att ge plats för mer personliga profiler hos de sökande, men givetvis framför allt ställa större krav på instrumental färdighet. Även här är bredd i och för sig ofta en fördel.

8.3.3 *Behörighet och dispens*

8.3.3.1 Allmän och särskild behörighet

För antagning till den fullständiga grundläggande utbildningen vid samtliga linjer skall krävas allmän behörighet enligt högskoleförordningen.

Det är enligt OMUS' uppfattning icke rimligt att studerande skall antas som har endast allmänna grundskolekunskaper. Det är inte förenligt med den utbildning som skall ges i samhällsorientering, historia, pedagogik etc. och de krav som kan ställas på muntligt och skriftligt framförande.

För samtliga linjer vill OMUS därtill föreslå att kunskaper i historia motsvarande 2-årig kurs på social linje skall krävas. Orsaken är den stora vikt som måste läggas vid förmågan att se musiken i dess historiska sammanhang både när det gäller lärare och musiker.

8.3.3.2 Dispens från behörighetskrav

Dispens från allmän behörighet bör enligt OMUS' uppfattning endast i rena undantagsfall beviljas när det gäller tillträde till fullständig grundläggande utbildning. De studerande som antas med dispens bör i så fall genom högskolans försorg alltid erbjudas studier för allmän behörighet parallellt med högskolestudier. Dispens kan främst gälla vissa individuella studiegångar. Allmän gymnasiebehörighet skall vara ett praktiskt taget undantagslöst villkor för examina som musiklejare, kyrkomusiker, specialiserad pedagog med

4-årig utbildning. Beträffande förkunskaper i ämnet historia kan dispens ges i vissa fall i fråga om musikerlinjen, men knappast i fråga om de övriga linjerna. Om dispenser beviljas alltför generöst finns speciellt risk för att baskunskaperna i blocket Musik och samhälle blir otillräckliga för högskolenivån hos alltför många studerande, så att utbildningens önskade nivå inte kan uppehållas.

För kompletteringskurser kan inte allmän behörighet generellt krävas – även om den ofta är önskvärd – inte heller för pedagogisk komplettering i form av 40-poängskurser t. ex. för genrespecialiserade pedagoger.

8.3.3.3 Dubbelt förberedelsekrav

De musikstuderande får en mer pressad studiesituation än de flesta andra som sysslar med högskoleförberedelse.

Eleverna skall under sin tid i gymnasieskolan dels fullgöra sina vanliga studier med hemuppgifter osv., dels delta i t. ex. kommunala musikskolans lektioner och ensembleövningar, dels för det tredje träna sin egen färdighet, vilket de måste göra i hemmet under fritiden. I fråga om vissa instrument, t. ex. violin, kan åren då gymnasieskolan pågår, dvs. 15–18 årsåldern, vara en avgörande tid om vederbörande verkligen skall kunna utvecklas till en god instrumentalist.

OMUS' expertgrupp har påpekat, att skolförordningen 9 kap. 28 § ger möjlighet att studera som extra elev eller specialelev. Det borde kunna tolkas så att enstaka elever kan få dispens från vissa ämnen, dvs. genomgå ett slags "privat" musiklinje för sin del. I varje fall bör man hoppas på att skolornas ledning är medvetna om att de som vill förbereda sig till musikyркиn har krav på sig om ett slags *dubbel utbildning* när de går i vanliga gymnasieskolan utan musiklinje. De borde i varje fall kunna räkna på samma stöd och förståelse som de elever som ägnar sig åt idrott. Riksidrottsförbundet driver sedan 1972/73 försöksverksamhet i samarbete med specialidrottsförbund med kombination av gymnasieskolutbildning och idrottsträning. Syftet är att göra det lättare att kombinera utbildning med idrottsträning på elitnivå. Verksamheten omfattar 1975/76 230 elever i 7 idrottsgrenar på 7 orter.

8.3.4 Viktiga inslag i förberedelsen till de nya linjerna

8.3.4.1 Färdighetsträning och ensemblespel

Självfallet spelar den instrumentala färdigheten en stor roll särskilt för blivande musiker. Det är viktigt att eleverna redan under förberedelse tiden övas i ensemblespel. Särskilt för vissa typer av ensemblemusiker krävs intensiva träningsperioder under ungdomsåren som alltför litet tillgodoses inom ramen för nuvarande förberedelsemöjligheterna. Det syns vara angeläget att eleverna inte blir alltför snävt inriktade utan att de tidigt fått pröva på olika repertoarområden (gener) och de variationer i instrument-sammansättning som betingas av olika stilar.

8.3.4.2 Sång och bruksklaver för alla. Eget skapande

För alla läraraspiranter men även för blivande musiker borde förberedelsen innefatta elementär sång och den typ av bruksmusicerande på piano (gehörsspel, ackompanjemang etc.) som OMUS kallat "bruksklaver". De blivande lärarna behöver dessutom kunna hantera även en gitarr på samma sätt.

På alla linjer är det angeläget att de studerande redan under förberedelseåren fått en kreativ "musikbyggande" inställning. Redan på ett förberedande stadium bör eleverna lära sig något av "det musikaliska hantverket". Det är viktigt att högskoleförberedelsen *inte* blir präglad av perfektionistiskt notbundet reproducerande. Över hälften av de tillfrågade, 150 av de 260, i OMUS' enkät bland högskolestuderande svarade nej på frågan om deras förberedelse stimulerat dem till eget musikaliskt skapande. Endast 110 anger att de fått skriva vokala och instrumentala arrangemang, fått undervisning i komposition och improvisation, ensembleledning, rytmikstudier, spel i olika grupper (jazz, pop, klassisk ensemble), visackompanjemang, bandslöjd.

För dem som ämnar bli musiklärare krävs t. ex. redan nu vid antagningsprovet till SÄMUS ensemblemusicerande i olika funktioner, en bredd i sånglig repertoar – utöver en "klassisk" sång, en blues, jazzlåt eller visa, en improvisation över en ackordföljd. (Se bilaga 4).

8.3.4.3 Musik och samhälle

Även om antagningsproven icke innehåller direkta frågor om mål och principer för svensk kulturpolitik, om musikyrkena i vårt samhälle etc., bör en god förberedelse innefatta saklig orientering och diskussion om musiken i samhället, vad vi inom högskolelinjerna kallat YAS (Yrkesroll-arbetsplats-samhälle).

De lärare som arbetar i förberedelsestadiet bör genom fortbildning få tillfälle att kontinuerligt hålla sig informerade om de aktuella problemen. Det är givetvis alltid olyckligt om ungdomar får inpräglade attityder och värderingar i fråga om musik som begränsar deras framtida utveckling. Lärarna bör alltså i enlighet med den allmänna synen på lärarrollen stimulera eleverna redan i förberedande stadier till debatt om musikens villkor och olika kvalitetsvärderingar, inte söka påtvinga dem en värdeskala med fixerade normer.

8.4 Dimensioneringen av förberedande utbildning

Vid antagningen till högre musikutbildning har t. o. m. höstintagningen i SÄMUS Göteborg 1975 i allmänhet inga problem funnits för antagningsnämnderna att fylla platserna med lämpliga studerande. En rundfråga från expertgruppen våren 1976 till rektorer och utbildningsledare visar, att antalet sökande till högre musikutbildning med nuvarande dimensionering i stort sett hittills varit tillfredsställande, vilket även framgår av sammanställning bilaga 3 tabellerna 3–5. Här kan avläsas de stora variationerna i fråga om intresset för olika instrument och antagningsmöjligheterna. Endast ca 14 %

av i proven godkända flöjtister antogs, omkring 30 % av klarinettister, blockflöjtspelare och gitarrister, drygt 50 % av violinister, cellister, medan i fråga om mer udda instrument som altfiol, fagott, tuba, harpa etc. de flesta godkända också blev antagna.

I de förberedande utbildningarna är efterfrågan på platser stor. Till årskurs I vid folkhögskolors musiklinjer sökte 1974 1 512 personer, av vilka 340 eller ca 22 % antogs.

Platser i musiklinjerna på de 5 försöksorterna har, trots att den 2-åriga linjen givit relativt dåligt underlag för såväl musikstudier som andra högskolestudier, varit utomordentligt efterfrågade. År 1975 låg sålunda antagningspoängen bland de högsta för någon gymnasielinje i landet.

Statistikens siffror talar sitt tydliga språk om det stora intresset för musikyran. De utslagna sökandes reella förutsättningar att utbilda sig för ett musikycke framgår icke av siffrorna. Tyvärr är många som redan nämnts handikappade redan av de geografiskt orättvist fördelade förberedelsestillfällena. Den förberedande utbildningens innehåll har hittills i många fall inte motsvarat de mottagande skolornas krav. De genom musikutbildningsreformen ändrade kraven kommer därtill att behöva en viss övergångstid innan de slår igenom i de sökandes reella kunskaper och färdigheter.

De som svarar för antagningen till högre utbildning kommer nog för ganska lång tid framöver att tvingas acceptera en ojämn standard hos de sökande beroende på otillräckliga förberedelsemöjligheter.

Man skulle kunna sammanfatta den förberedande utbildningens problematik så, att det kvantitativt totalt sett finns tillräckligt många förberedelsestillfällen men de är alltför ojämnt utspridda. Vad som framför allt brister är undervisningens kvalitet.

Det bör sägas, att den utbyggnad kvantitativt av musikutbildningen på gymnasial nivå och den studiesociala satsning OMUS nedan föreslår samtidigt måste ses som en värdefull allmänt kulturpolitisk satsning.

Förberedelsen för högre studier är värdefull även om den inte leder till en utbildningsplats vid musikhögskola. Den kan utveckla egna personliga musikupplevelser och betyda mycket för musiklivet på en ort genom att vederbörande kan verka som amatörmusiker, ungdomsledare, studiecirkelledare osv. Förberedelseutbildningen kan lika litet som den högre utbildningen dimensioneras snävt efter arbetsmarknadsmässiga utgångspunkter.

8.5 Förstärkning av förberedande utbildning

8.5.1 Indirekta åtgärder

OMUS behöver här inte upprepa den förstärkning och breddning av all grundläggande musiklektörutbildning som OMUS' förslag i detta betänkande innebär. Den kommer direkt att på längre sikt påverka förberedande utbildning på de flesta stadier. För att de akuta bristerna ska avhjälpas krävs speciellt att det av OMUS (i kap 7) föreslagna programmet för förstärkningar av kompletteringsutbildning påbörjas omedelbart och genomförs snabbt.

Den förra kommittén (OMUS 70) framhöll redan i Musikundervisning (DsU 1973:19), att förskolan och grundskolans lågstadium är de svagaste

länkarna i musikundervisningssystemet. De är samtidigt nyckelstadier i grunden för all musikundervisning. OMUS' reformförslag kan endast i andra hand genom bättre utbildning av lärarhögskolelärare och ett utbildningsunderlag i den nya lärarutbildningen för ett visst kompanjonlärarsystem påverka musikundervisningen av de yngsta barnen. Den allvarligaste bristen, som många berörda med skärpa framhållit, är de icke adekvata kraven för särskild behörighet till förskollärare- eller klasslärarestudier. De nu gällande antagningsprinciperna omöjliggör enligt mångas utsago, att dessa lärarkategorier kan bli fullt kompetenta att handha den undervisning de skall ansvara för. Antagningsprinciperna i sin tur har sin förklaring i brister i gymnasieskolans musikundervisning. Om musik enligt bl. a. Barnstugeutredningens betänkande Utbildning i samspel (SOU 1975:67) skall vara ett centralt kommunikationsämne i förskolan (jfr. målsättningen citerad i 3.2.7), om de studerande bl. a. skall "utveckla förmågan att använda musik som medel för kommunikation, samverkan och personlig utveckling" måste detta rimligen förutsätta att de i gymnasieskolan eller andra skolformer tidigare studerat musik mer än bara som orienteringsämne. Till yttermera visso föreslår utredningen att instrumentalmusik i själva förskollärare- och fritidspedagogutbildningen enbart skall vara frivilligt studiecirkelämne. OMUS har i en särskild skrivelse till statsrådet kritiserat utredningen på denna punkt och förordat, att instrumentalmusik skall kvarstå som ämne, men att undervisningen instrumentalt och vokalt ska helt anpassas till förskolläraryrkets behov. OMUS anser det orimligt att en olycklig formell konstruktion av gymnasielinjerna med ett ojämnt utbud av möjligheter till musikstudier skall i längden få blockera en gynnsam utveckling av hela den svenska musikundervisningen.

OMUS vill alltså föreslå

att de ansvariga i samband med högskolereformen tar upp frågan om särskilda behörighetsvillkor i form av vissa tidigare musikstudier för tillträde till linjerna för fritidspedagog- och förskolläraryrkesutbildning.

att den kommande reformering av klassläraryrkesutbildning som nu utreds av lärarutbildningsutredningen (LUT 74) tillförsäkrar grundskolans lärare med god formell och reell kompetens på musikområdet.

att den aviserade översynen av gymnasieskolan även innefattar en ny prövning av utrymmet för ämnet musik i de gymnasielinjerna som förutsätts ge behörighet för förskollärare- och fritidspedagogutbildning samt klassläraryrkesutbildning.

OMUS vill i detta sammanhang även erinra om vad den tidigare kommittén (OMUS 70) föreslog i betänkandet Musikundervisning (DsU 1973:19 s. 12)

att möjligheterna till en valfri, mer omfattande kurs i musik av det slag som nu finns i form av estetisk variant på tvåårig linje i Stockholm och Linköping kan spridas till fler orter i landet.

I de Riktlinjer för läroplansöversyn (Arbete med grundskolans fortsatta utveckling) som publicerats i Aktuellt från SÖ nr 42 1975/76 finns ingenting sagt direkt om musikämnets ställning i grundskolan. Den egendomliga placeringen av ämnet musik på högstadiet i årskurserna 7 och 9 med ett uppehåll

i årskurs 8 hör inte till de läroplansproblem som särskilt påpekats. Den nuvarande splittrade ämnesindelningen rimmar dock illa med den strävan till successiv personlighetsutveckling hos eleven och det integrerade arbetsätt som både de anförda riktlinjerna och lärarutbildningsutredningens (LUT 74) debattunderlag om nya lärarroller talar om.

OMUS föreslår,

att frågan om den obligatoriska musikundervisningens ställning i grundskolans högstadium tas upp till förnyad prövning i samband med läroplansöversynen.

8.5.2 Statens ansvar för direkt högskoleförberedelse

8.5.2.1 Statens principiella ansvar

Staten måste anses ha ett övergripande ansvar för den direkta förberedelsen till den av staten anordnade högre musikutbildningen. Ansvaret måste innebära att alla som har intresse och fallenhet för högre musikstudier skall oberoende av hemvist och personlig ekonomi kunna få tillgång till förberedande utbildning. Det är lätt konstaterat, att statens insatser hittills inte uppfyllt de krav man här kan ställa. Den direkt förberedande utbildning som initierats och drivs av staten inom det allmänna skolväsendets ramar inskränker sig till gymnasieskolans musiklinje.

8.5.2.2 Musiklinjen i gymnasieskolan

Stommen i förberedelsen för högre musikstudier borde ha varit en musiklinje inom gymnasieskolan. 1965 års Musikutbildningskommitté föreslog därför 1968 att 25 *musikfackskolor* skulle inrättas spridda till varje län. Av dem har hittills blivit en tvåårig linje, som drivits på försök sedan 1971 på 5 orter.

På en musiklinje i gymnasieskolan kan två krav ställas: för det första att musikstudierna där verkligen skall vara tillräckligt intensiva för att de begåvade skall vara förberedda att bli godkända vid ett inträdesprov till musikhögskolan, för det andra att dess allmänbildande del skall vara nog omfattande för att de som inte väljer musikycken skall kunna bli behöriga till andra högre studier.

Försökslinjen hade redan från begynnelsen uppenbara brister. Den innehåller icke ämnet historia vilket är en svårt brist både med hänsyn till allmänbildningen, och med tanke på att musikhögskolans utbildning kommer att kräva en allmän historisk bakgrund för studierna i Musik och samhälle. Dess musikundervisning var klart otillräcklig som förberedelse. Förberedande musikstudier kan i de flesta fall inte komprimeras inom en tvåårsperiod. Särskilt fatalt var därtill att det samtidigt startade försöket med tvåämnesutbildningar (SÄMUS) inte kunde rekrytera elever från musiklinjerna, eftersom dessa saknade särskild behörighet för det andra ämnet.

OMUS har haft tillfälle att förtämlöpa ta del av SÖ:s utvärdering och

har kunnat följa diskussionen inom SÖ och avvägningen mellan olika alternativ till permanent linje.

Ursprungligen diskuterades en treårig sammanhållen linje som skulle ge dels viss särskild behörighet för högskolestudier av den typ som treårig gymnasielinje kan ge, dels en sammanhållen ändamålsenlig musikförberedelse. Den musiklinje som SÖ hösten 1975 presenterat regeringen som sitt definitiva förslag omfattar dock en tvåårig utbildning plus möjligheter att välja en ettårig specialkurs. Förslaget bearbetas f. n. inom utbildningsdepartementet.

OMUS har hela tiden pläderat för att de som siktar till musikhögskolestudier skulle ha rätt till treårig gymnasial utbildning. Kommittén har dock för sin del intet att erinra mot att linjen får konstruktionen med tvåårig linje + ettårig specialkurs.

En treårig linje baserad i ett relativt fåtal orter kommer nämligen att ha den nackdelen att den alltjämt ger föga av geografisk rättvisa. Om specialkursen däremot konstrueras så att den kan anordnas separat på fler orter, vinner man flera fördelar. Vuxna musikintresserade eller sådana som genomgått andra gymnasielinjer och som då kanske studerat parallellt vid t. ex. kommunal musikskola skulle här erbjudas en möjlighet till statsunderstödd förberedelse till musikhögskolestudier.

SÖ vill inrätta en specialkurs redan hösten 1976 vid de skolor som redan har försökslinjen. OMUS har i särskild skrivelse till statsrådet framhållit, att det är synnerligen angeläget att specialkursen kommer till stånd omgående. De ungdomar, som nu deltar i det bevisligen otillräckliga tvååriga försöket, måste få tillfälle att med statligt stöd fortsätta sina musikstudier. Den bristfälliga förberedelse som orsakat problem för alltför många ungdomsgenerationer kommer redan som det nu är att vålla svårigheter för det planerade positiva reformarbetet i högskolan för lång tid framöver. Det är därför i högsta grad angeläget att påskynda utbyggnadstakten av gymnasielinjerna. Det är t. ex. anmärkningsvärt att inget musikgymnasium finns norr om Härnösand och att tätbefolkade områden i Mellansverige helt saknar statligt stödd musikförberedelse inom gymnasieskolor. Lokaliseringen av musiklinjer är en kulturpolitisk och regionalpolitisk fråga. Linjen har hittills varit mycket efterfrågad trots dess brister i att ge formell behörighet. SÖ:s skrivelse nämner för åren 1973–75 siffrorna 245, 304, 249 förstahandssökande till 100 elevplatser. Medelbetygspoängen vid intagningen i Stockholm var 1975 4,06, Göteborg 4,22, Karlstad 3,91, Härnösand 3,70, Malmö 4,25, dvs. bland de högsta vid någon gymnasielinje. Med hänsyn till den mycket stora efterfrågan som de sökande visat, är det principiellt felaktigt att hålla tillbaka utbyggnaden som hittills skett. Skolväsendet skall ju principiellt söka anpassa sig till elevernas önskemål om linjeval. Här har ett stort elevintresse för en utbildningsväg blivit åsidosatt.

SÖ föreslår att den högre specialkursen får inrättas "med en klass vid var och en av de skolor där försök med musiklinje nu bedrivs". . .

Enligt OMUS' uppfattning borde i princip möjlighet ges att anordna specialkurser på betydligt fler orter, där lärarresurser och elevintresse finns. Ett av de starkaste skälen för att en konstruktion med tvåårig linje + ettårig specialkurs är bättre än en treårig sammanhållen utbildning är nämligen att det bereder möjlighet för dem som genomgått andra gymnasielinjer att

få specialstudera musik. De siffror som redovisas i 8.2.2 från Kopparbergs högre musikskola vittnar om att majoriteten av eleverna där (62 %) redan nu lagt musikstudierna ovanpå en gymnasiebehörighet de redan besitter. Kravet på allmän behörighet för studier till musikhögskola kommer sannolikt att förstärka denna tendens. Det torde vara naturligt för många att skaffa sig "normal" gymnasiebehörighet i första hand, studera parallellt vid kommunal musikskola på fritiden, och uppskjuta en inriktning mot musikyrfken till 17-18-årsåldern. Med en specialkurs separat på flera orter skulle man kunna skapa just den efter individuella behov anpassade "konservatorielinje" där f. n. så många upplever en lucka i utbildningsgången till musikhögskola. Även med en fullt utbyggd fördelning enligt OMUS' framtidsperspektiv, där en gymnasial musiklinje finns i varje län, kommer många att sakna musiklinje på hemorten. Det omvittnas från de nuvarande försökslinjerna att inackordering utanför hemorten för många 16-åringar innebär en svår social situation, särskilt då det gäller att få hyggliga tillfällen att öva på sitt instrument. Det har ofta visat sig att många tvekar att av bl. a. ekonomiska och personliga skäl flytta från hemorten för gymnasiala studier. Statens ansvar för möjligheten till högskoleförberedelse bör få konsekvensen att den kompletterande specialkursen skall finnas på åtminstone de större orterna i hela landet. En lokal högre specialkurs kan f. ö. samtidigt ha stimulerande effekt på ortens musikliv. Även kulturpolitiska skäl talar alltså för att specialkurserna *inte* bör bindas till orter med tvåårig linje.

Enligt SÖ:s förslag skall ingen generell förändring ske av antagningen till linjen; till den högre specialkursen däremot skall SÖ utfärda bestämmelsen om behörighet och antagning.

OMUS anser det nuvarande antagningsförfarandet med schablonmässig beräkning av genomsnittligt grundskolebetyg mycket otillfredsställande. Den nu arbetande parlamentariska betygsutredningen (BU), tillsatt 1973, torde någon gång hösten 1976 framlägga förslag till viss revision av nuvarande principer för tillträde till gymnasieskola. Förslaget väntas med utgångspunkt i den diskussionspromemoria som utgavs i september 1974 innebära att man skall kunna dämpa betygshetsen i avgångsklasserna. De matematiskt beräknade antagningsnormerna skall modifieras genom att andra urvalsinstrument även kan användas för att bedöma de sökandes möjligheter att tillgodogöra sig linjens undervisning. Såvitt OMUS kan bedöma, gynnar nuvarande principer för antagning till musiklinjer vissa typer av sökande som knappast torde sammanfalla med de mest musikintresserade eller dem som borde fått genomgå linjen med hänsyn till sin speciella musikbegåvning. Musik kan vara vissa elevers specialbegåvning trots att de uppvisar ett lågt genomsnitt i övrigt men de har då ingen chans till musikstudier med nuvarande system. De som t. ex. ägnar sig åt musicerande i grupper osv. på fritiden istället för läxläsning men som genom sitt starka musikintresse är presumtiva yrkesmusiker missgynnas definitivt². Statsmakterna har redan beviljat idrottsbegåvade elever en viss särställning då det gäller studier vid gymnasieskolor. Det är märkligt om man med formella hinder skulle utestänga de särskilt musikbegåvade från den linje som särskilt anordnats för dem.

F. n. tillämpas ett generellt system, där 30 % får antas på s. k. fri kvot. Denna avser dock i regel äldre elever med arbetserfarenhet. Kvoten utnyttjas

² Vid SÄMUS-utbildningarna finns en överväldigande manlig majoritet, kanske beroende på att jazz- och pop-intresserade där fått en chans till utbildning. På gymnasieskolans musiklinjer däremot är flickorna i majoritet. 114 flickor, 66 pojkar. (1975/76)

f. n. av betydligt färre än vad som vore möjligt. Intagningen ombesörjs av den lokala intagningsnämnden för resp. skolort, och musiklinjens ledning eller lärare har inget som helst inflytande.

Enligt OMUS' mening borde för musiklinjerna såväl vid intagningen till åk 1 som till specialkursen ett kvotssystem införas, där bedömningen av de sökandes kvalifikationer delegerades till en grupp av lärare vid linjen. Man borde därvid söka nå de verkligen musikbegåvade även bland de 16-åringar som icke har toppbetyg från grundskolan.

En annan lämplig väg som bör tillämpas vid sidan av den förra är att anta elever även efter vissa instrumentkvoter liknande vad som sker vid musik-högskolan. I stället för att ta in en orimligt stor andel t. ex. av pianister som man nu kan tvingas till kan man av samtliga som har ett betygspoängtal förslagsvis över 3,5 ta in blåsare, sångare, violinister, slagverkare etc. i vissa proportioner så att man får garanterad möjlighet till ett stimulerande ensemble-spel inom skolans arbete.

Det också enligt OMUS' uppfattning nödvändiga införandet av ämnet historia i SÖ:s förslag har medfört att vissa andra ämnen i årskurs 1 fått minskat timantal. Kritik har framförts från en del lärare och elever i den nuvarande linjen mot SÖ-förslaget att de kreativa inslagen i musikämnen de första åren minskats. Från OMUS' sida är vi givetvis, som vi anført i 8.3, angelägna att musiklinjens undervisning i stort skall präglas av samma anda som högskoleutbildningen där det kreativa elementet starkt betonats (jfr avsnitten 6.5 och 6.6). Det är alltså viktigt att instrumentalundervisningen, liksom studierna i allmän musikleära och körsång i sig blir så kreativa som möjligt.

Såvitt vi kan bedöma borde det kunna ske, om linjen i läroplanerna ges relativt stor frihet i resursanvändningen t. ex. i fördelningen mellan undervisning enskilt och i grupp. Man måste kunna anpassa undervisningen nära till elevernas behov och ge stort utrymme för deras skapande aktiviteter och egna projekt. En viss rörlighet borde kunna vara tillåten även i de läroplaner som blir fastslagna som definitiva. I detta sammanhang kan understrykas nödvändigheten av den *administrativa förstärkning* som SÖ föreslagit. Musikundervisning kräver ett större antal specialiserade lärare än de flesta andra ämnen – redan det en svårighet för administrationen att bemästra, därtill kommer de nyssnämnda kraven på kreativitet och projektorientering som är starkt beroende av en effektiv administration. OMUS har förståelse för att det kan vara svårt att göra linjens utformning permanent, innan OMUS' eget förslag till högskolelinjer fastställs, men det är med hänsyn bl. a. till lärartryggheten och möjligheterna att påskynda en utbyggnad viktigt att försöksverksamheten inte blir alltför långvarig. Den bör avpassas så att linjen kan göras permanent, samtidigt med att den planerade övergripande över-synen av gymnasieskolan slutförs.

8.5.2.3 Musikstudier inom kommunal vuxenutbildning

Enligt nu gällande bestämmelser får ämneskurs i bl. a. musik enligt läroplanerna för grundskolans högstadium och gymnasieskolan samt konst- och musikhistoria enligt gymnasieskolans läroplan anordnas inom kommunal vuxenskola endast efter SÖ:s prövning i varje särskilt fall. Kurser i estetiska

ämnen enligt gymnasieskolans läroplan får anordnas i sådan skola under förutsättning att flertalet av eleverna som studiemål har fullständig kompetens enligt läroplanen för estetisk variant inom gymnasieskolan. (Aktuellt från SÖ 1970/71:12).

F. n. förekommer knappast musikutbildning inom kommunal vuxenskola. Det beror framför allt på att någon permanent gymnasielinje inte existerar, dels på att ämnet musik hör till dem som vid gränsdragningen mot studieförbundens ansvarsområde förts till folkbildningsarbetet.

Det är viktigt att förhållandet vuxenskola-studieförbund på detta område närmare utreds av den arbetande folkbildningsutredningen. Den högre specialkursen, särskilt om den lokaliseras på fler platser än den tvååriga linjen, bör kunna ge bättre tillgång till musikstudier för vuxna.

Det är i alla händelser angeläget att vuxna erbjuds fler studietillfällen på mer kvalificerad nivå och att de stimuleras att utnyttja dem.

8.5.2.4 Problemet dubbelförberedelse

Kravet på gymnasial behörighet som nu gäller fr. o. m. 1977-07-01 kan som ovan påpekats i 8.3.3.3. betyda avsevärda problem för många ungdomar allra helst som gymnasieskolans musiklinje med den musikanpassade studiegången inte alls hunnit utbyggas när bestämmelsen träder i kraft. Musikstuderande kan inte som många andra som bedriver yrkesförberedande studier koncentrera sin förberedelse periodvis, t. ex. studera allmänbildande ämnen i 2-3 år, helt avstå från musiken och sedan återuppta den. Musikövningar måste pågå kontinuerligt. Då den nu allmänna behörigheten - 2-årig gymnasieskola - blir obligatorisk, måste de lokala skolmyndigheterna och skolledningarna uppmärksammas på problemet med de musikintresserade "dubbelförberedelse". Ungdomarnas situation kan förbättras om elevernas lärare i musik och de ansvariga för skolan kan samarbeta och göra de modifieringar i den teoretiska utbildningen som kan behövas med hänsyn till elevens situation. De försök som gjorts i Växjö, refererade ovan i 8.2.5, har ännu icke utvärderats, men varje tillfälle bör självfallet utnyttjas att samplanera t. ex. musikstudier i kommunal musikskola och gymnasiestudier så att eleverna inte förlorar intresset att gå vidare.

Om specialkursen i musik kunde som OMUS föreslår förläggas separat till fler orter, skulle pressen på de elever som tvingas till dubbelförberedelse bli mindre eftersom de kunde lägga slutfasen av sin musikförberedelse efter de teoretiska gymnasiestudierna. Myndigheter har visat stort tillmötesgående för idrottsungdomens speciella svårigheter. Det är självklart att man på samma sätt bör se till de musikbegåvades möjligheter.

8.5.2.5 Sammanfattning av OMUS' förslag till musikutbildning inom gymnasieskolan

OMUS har i ovanstående resonemang av naturliga skäl främst utgått från den gymnasiala musiklinjen såsom förberedelse för högre musikutbildning.

Självfallet har den en central funktion i svenskt musikliv, även oavsett förberedelsen för högre utbildning, såsom allmän grund för musikintresse-

rade och även som lämpligt underlag för yrkesverksamhet i många musiktekniska yrken, inom handel och distribution, där det inte är nödvändigt med utbildning även inom högskolan.

Inte minst med hänsyn till den nya kulturpolitikens inriktning på allmänt musicerande och satsning på amatörverksamhet fyller musiklinjen en viktig uppgift på kulturområdet.

1. OMUS ansluter sig i huvudsak till SÖ:s förslag. Gymnasielinjen bör alltså organiseras som en tvåårig musiklinje + en ettårig högre specialkurs. OMUS vill särskilt understryka att denna ettåriga kurs bör kunna stå öppen för studerande från andra linjer i gymnasieskolan och för äldre studerande som förvärvat motsvarande förkunskaper. OMUS betonar vikten av de administrativa förstärkningar SÖ föreslagit.

2. OMUS anser att staten enligt sitt ansvar för social och geografisk jämlikhet *snabbt* bör bygga ut ett system av musiklinjer i gymnasieskolan, så att i varje fall en sådan linje finns i minst en centralort inom varje län. Den ettåriga speciallinjen bör kunna anordnas på fler orter än den tvååriga musiklinjen. OMUS anser, att den om intresse och lärarkrafter finns skall kunna anordnas separat för dem som redan genomgått tvåårig gymnasieskola eller genom yrkesverksamhet etc. har motsvarande kunskaper.

3. OMUS anser att försöksverksamheten bör upphöra så snart ske kan, och att musiklinjen skall göras till en permanent institution så att en stomme av lärare snarast kan anställas på fasta tjänster.

4. OMUS anser att antagningen till musiklinjen icke kan ske som nu efter schablonmodeller. Kvoter skall inrättas för bevisligen speciellt musikbegåvade och musikintresserade som ej erhållit höga genomsnittsbetyg från grundskolan. Intagningsnämnden bör delegera intagningen till lärare från musiklinjen. Kvotering skall dessutom göras bland andra eljest likvärdiga sökande efter deras instrumentval för att garantera ensemblespelsmöjligheter i gymnasieskolan.

5. OMUS anser att läroplanen för musiklinjen bör ge möjlighet till rörlig resursanvändning inom totalramarna i fråga om musikämnen, så att utrymme ges för elevernas egen skapande aktivitet.

6. OMUS föreslår att möjligheten till förberedande utbildning för vuxna särskilt uppmärksammas av den sittande folkbildningsutredningen.

7. OMUS föreslår att SÖ och representanter för den högre utbildningen gemensamt går ut med en information till landets skolledningar och klagör vilka problem som kan uppstå för de ungdomar som parallellt tvingas arbeta med musikförberedelse och gymnasiestudier.

8. OMUS föreslår att SÖ tillsammans med UHÄ anordnar informationskonferenser och fortbildningskurser för lärarna i de gymnasielinjer som medverkar i förberedande utbildning så att utbildningen i "musik och sam-

hülle" (kulturpolitik), i kreativa moment som gehör, improvisation, musikaliskt skapande och i fråga om repertoarbredd motsvarar de krav som den kommande högre utbildningen kan ställa.

8.5.3 *Frivilliga insatser med statligt stöd*

8.5.3.1 Folkhögskolan

Varje folkhögskola har stor frihet att själv bestämma målen för sin verksamhet. Detta medför, att också musiklinjernas målsättning skiftar från skola till skola. Detta förhållande torde komma att bestå, om folkhögskoleutredningens principiella inställning i betänkandet (SOU 1976:16) vinner gehör. Ingenting tyder på att folkhögskolornas frihet kommer att beskännas. De flesta av folkhögskolornas musiklinjer ser som en av sina uppgifter att förbereda för högre musikutbildning. Detta gäller i allmänhet även sådana linjer som har annan huvuduppgift, t. ex. att utbilda ledare för insatser inom folkrörelser och folkbildningsarbetet. Av en undersökning, företagen av folkhögskoleutredningen vårterminen 1975, framgår att av 191 elever som våren 1974 avslutade sina studier vid musiklinjerna inom folkhögskolan kom 63 in på olika slag av högskoleutbildning på musikområdet.

Kommittén är medveten om att den inte genom sina förslag kan styra inriktningen av verksamheten vid folkhögskolornas musiklinjer. Eftersom flertalet av dessa linjer har som ett syfte att förbereda för högre musikutbildning, och ett inte obetydligt antal av de studerande där faktiskt kommer in vid olika högre musikutbildningsanstalter, är det emellertid angeläget att även folkhögskolornas musiklinjer beaktar de allmänna kraven på förberedande utbildning. Musiklinjernas inriktning torde f. n. – särskilt i fråga om förberedelsen till lärarlinjen – väl överensstämma med OMUS' allmänna synsätt. OMUS, liksom folkhögskoleutredningen, anser det väsentligt att de som siktar till musikyran kommer i nära kontakt både med samhällsfrågorna och med andra konstarter och kommunikationsformer som drama, dans, dikt. Inte minst för elever med mer allmänna intressen för estetiskt skapande borde tvärkulturella folkhögskolekurser kring temaprojekt bildord-ton-rörelse vara stimulerande. OMUS anser det angeläget att musiklinjerna inom denna skolform i betydande omfattning bereder plats också för studier av kunskapsstoff som inte uteslutande hör hemma på det musikaliska området.

Vi vill också betona att folkhögskolornas frihet från centralt utfärdade föreskrifter om läroplaner och kurslängd ger skolformen möjligheter att snabbt och smidigt anpassa sig till uppkommande behov vilket är en stor fördel. Folkhögskolan bör kunna vara mycket användbar för den kompletterande förberedelsen i form av intensivträning i ensemblespel, musikteori o. d. som så många elever är i behov av, liksom för experiment med nya genrer. Den enskilda folkhögskolan kan följa utvecklingen inom den region där den verkar och inom de folkrörelseorganisationer som den på ett eller annat sätt kan ha anknytning till – ur OMUS' synvinkel en annan av folkhögskolornas fördelar, liksom internatformen som ger rika tillfällen till ensemblespel, gemensamma projekt och problemorienterad undervisning. Redan

OMUS' direktiv pekar på att folkhögskolan främst är en skola för vuxna – den står öppen för de kategorier äldre elever som inte kan eller vill utbilda sig inom t. ex. den barn- och ungdomsdominerade allmänna skolan eller kommunala musikskolan. Vi vill speciellt peka på de möjligheter folkhögskolan har att ge *allmän och särskild behörighet för högstestudier* för dem som vill söka till tvååmnesutbildningar av SÄMUS-typ. För personer som har erforderliga musikkunskaper men saknar behörighet för studier i det andra ämnet kan det vara lämpligt att söka till en folkhögskola med musiklinje, eftersom de där får tillfälle att både studera allmänna ämnen och parallellt utveckla sin musikaliska färdighet. Vi menar också att det bör finnas möjlighet för elever vid folkhögskola utan musiklinje att parallellt med studier vid folkhögskola fortsätta sin musikaliska utbildning vid den kommunala musikskolan på orten.

En långtgående samordning av innehållet i studierna vid folkhögskolans musiklinjer är varken möjlig eller önskvärd. Det torde emellertid vara av stort värde om lärare och elevrepresentanter vid dessa linjer regelbundet finge tillfälle att mötas för utbyte av erfarenheter. SÖ bör avsätta resurser för att årligen anordna konferenser för dessa grupper. De som arbetar som lärare vid folkhögskolornas musiklinjer bör erhålla samma information som övriga inom förberedande musikutbildning och beredes tillfälle delta i det regionala UMU-arbetet och fortutbildningen.

OMUS har för sin del intet att erinra om de i 8.2.6 refererade synpunkterna från folkhögskoleutredningen på antagning till folkhögskolornas musiklinjer. Kritiken mot att en momentan prestation vid ett antagningsprov blir avgörande är berättigad. Förberedande studier i mer heterogena grupper kan vara berikande på annat sätt än att öka den sökandes individuella färdighet. Under alla förhållanden är det felaktigt om antagningsprovet blir utformat så, att t. ex. instrumentala prestationer blir det enda antagningskriteriet.

Å andra sidan måste kortare kurser i t. ex. ensemblespel bygga på ett relativt homogent elevmaterial i fråga om instrumental teknisk nivå. Folkhögskolorna torde ha mycket att lära varandra – och musikhögskolorna – genom att på de konferenser som föreslås diskutera bl. a. elevantagningskriterier och provteknik.

Beträffande förslaget om extra lärarresurser till musiklinjerna – en totalresurs på 20 000 elevveckor att fördelas av SÖ – vill OMUS anföra att principen i och för sig är god. Särskilt viktig är utredningens synpunkter att skolorna inte alltför ensidigt skall satsa på musik, och att fördelningen av anslaget ger SÖ möjlighet att prioritera skolor som har viss bredd i sin verksamhet. Nackdelen ligger i att en lösning till 20 000 samtidigt innebär en begränsning av utvecklingsmöjligheterna.

Enligt OMUS' mening måste man räkna med ett växande musikundervisningsbehov. Trenden är redan nu sådan vilket vi visat i bl. a. kap. 2. Om kulturpolitiken får önskad effekt och om det intresse, som spekulativ kommersiell musik hittills utnyttjat, övergår i intresse för den typ av musicerande som musiklinjerna syftar till, är det olyckligt om extraresursen till musiklinjerna skall stå fixerad vid 1977 års satsning: 20 000 elevveckor. Risken är också att vi med en fast resurs återigen får en speciell grupp musikprivilegierade skolor, och att SÖ trots allt får föga utrymme för att flytta över resurser från en skola till en annan av regionalpolitiska skäl,

eller att stimulera en intressant nysatsning på en skola, sedan väl en första fördelning en gång skett. OMUS' främsta invändning gäller dock utgångspunkten för bedömningen av resursens storlek: det ungefärliga antal elevveckor som fanns 1974/75 vid *längre specialkurser i musik*.

OMUS förutser en stor ökning av resurskrävande kortkurser i musik – både inom *förberedande utbildning* och som vi visat i kap. 7 inom sektorn *kompletteringsutbildning*. Att ge statligt stöd till sådana kurstyper via folkhögskoleanslaget kan vara ett smidigare och rörligare system än tilldelning via högskoleresurser eller andra bidragsformer. Den reella utgiften för staten blir snarast lägre genom att anslaget tas ut via folkhögskolans administration. Den spärr som innebär att statsbidrag icke skall tas ut från två håll till samma sak måste självfallet kunna kontrolleras särskilt om den kommande kartläggningen av kurserna ger en enklare överblick över kursernas finansiering (jfr. OMUS' överväganden i kap. 7 om kompletteringsutbildning).

OMUS vill alltså av ovannämnda skäl uttala sig för en rörligare resurs – OMUS önskar att det redan i det första principbeslutet klart anges att SÖ i varje anslagsframställning kan inkomma med förslag om höjning av denna specialresurs, om musikundervisningsbehovet så påkallar.

Sammanfattning av förslag i fråga om folkhögskolan

OMUS vill alltså i överensstämmelse med folkhögskoleutredningens bedömning rekommendera folkhögskolekurser som förberedelse för musikutbildning.

OMUS föreslår att folkhögskolornas lärare ges tillfälle delta i alla de informationskonferenser och fortbildningskurser som ingår i utvecklingen av musikutbildningen i samband med reformen, och att SÖ samlar musiklinjernas elever och lärare till konferenser om folkhögskolekursernas speciella innehåll och metodik.

OMUS anser folkhögskoleutredningens förslag om en totalresurs för högre undervisningstäthet på musiklinjer att fördelas årligen av SÖ vara en lämpligare form än nuvarande system med speciellt avvägda satsningar på varje skola.

OMUS ifrågasätter dock om en fixering vid 20 000 elevveckor, baserad på viss tilldelning till de långa kurserna vid musiklinjer 1974/75, är försvarlig. OMUS anser, att SÖ i sin framställning om anslag till folkhögskolorna varje år får motivera satsningens storlek med hänsyn till aktuella behov. Satsningen måste också tas med i beräkningen kortkursverksamheten och den bör ökas i takt med musikintressets ökning i en expansiv kulturpolitik.

8.5.3.2 Studiecirklar

Lika litet som i fråga om folkhögskolorna kan och bör statliga organ och myndigheter ställa krav på studiecirklarnas innehåll. De måste präglas av frihet och frivillighet. Just därför kan de också vara särskilt värdefulla för förberedande musikundervisning. Vad engagemanget för rörelser praktisk-musikaliska mål kan innebära demonstreras bl. a. av den betydelse som trossamfundens ensembler och körer har för rekryteringen till musikkyrken.

Det kan vara tveksamt om studiecirkelformen skall utnyttjas för en snäv förberedelse till antagningsprov av typen preparandkurs. OMUS anser ju f. ö. principiellt att förberedelsen inte bör ske med alltför ensidig inriktning på enskild färdighetsträning. Studiecirkelarna borde liksom folkhögskolorna – genom sin fria konstruktion på grundval av kursdeltagarnas intresse och behov – kunna ännu mer än som redan skett bilda ett naturligt experimentalfält för att pröva nya former för förberedande utbildning i fråga om både läromedel och metoder. Det gäller inte minst den kreativa attityd, den improvisationsvana och den gruppmetodik som är så centrala moment i förberedelsen till studier på lärarlinjen. Det gäller också studier i nya genrer och på udda instrument.

OMUS anser emellertid att statsbidragsvillkoren för musikcirkelarna behöver en översyn. De behöver anpassas bättre till reella behov. Denna översyn bör ses som en speciell deluppgift för den utredning som tillsattes i november 1975 för att analysera en rad problem inom folkbildningsområdet. De frågor som här är av intresse rör närmast utredningsdirektivens avsnitt 2.6 om "Folkbildning – annan fritidsverksamhet".

OMUS föreslår vidare, att lärarna i musikcirkel inbjuds att delta i kompletterande utbildning på samma villkor som övriga lärarkategorier för information och förnyelse av förberedelsearbetet.

8.5.3.3 Anknytning mellan s. k. lägre och högre kyrkomusikalisk utbildning

För kommittén syns det viktigt att alla tillfällen tillvaratas att samordna utbildningar inte bara mellan musikhögskolornas sidoordnade kurser och linjer utan även med andra musikutbildningsvägar som t. ex. organist- och kantorsutbildningen. Som nämnts i avsnittet 8.2.8.1 kan kantorsutbildningen utgöra ett förskede i en kyrkomusikalisk högre utbildning. En person, som avlägger organist- och kantorsexamen med höga betyg, kan anses ha de kunskaper och färdigheter som krävs för inträde vid musikhögskolornas kyrkomusikerlinje.

OMUS tror att om kantorsutbildningen får en terminologi och studieorganisation som nära anknyter till den högre kyrkomusikerutbildningen kan detta både underlätta och stimulera fortsatta studier inom den högre utbildningen. Inte minst bör samordningen bidra till mindre skarpa gränser mellan olika utbildningar för i princip samma yrkesroll. I syfte att nå dessa samordningsmål föreslår vid följande åtgärder. De nuvarande ämnena i organist- och kantorsexamen får i huvudsak samma benämning som på kyrkomusikerlinjen i enlighet med följande:

Nuvarande benämning	Föreslagen benämning
orgel	solistiskt orgelspel liturgiskt orgelspel
sång	samma som nuvarande
piano	pianospel

Nuvarande benämning	Föreslagen benämning
harmonilära med musik- och gehörslära	gehörsskolning och satslära (motsvarande i huvudsak nivå A inom ämnesområdet ge- hörsskolning och satslära med instrumen- tation på kyrkomusikerlinjen)
orgelkännedom	orgelvård
kördirigering	liturgisk sång och kör- och ensembleled- ning (finns ej på kyrkomusikerlinjen) liturgik (nytt ämne)

Liksom på kyrkomusikerlinjen är följande ämnen *nivågraderade*: solistiskt orgelspel, liturgiskt orgelspel, sång, pianospel samt gehörsskolning och satslära.

Icke-nivågraderade ämnen är orgelvård, liturgisk sång och kör- och ensembleledning, liturgik.

För godkänd organist- och kantorexamen skall fordras att ha fått godkänt betyg på lägst nivå A i de nivågraderade ämnena enligt nu gällande fordringar på kyrkomusikerlinjen. I de icke-nivågraderade ämnena krävs också godkänt betyg enligt fordringarna för de studieplaner i dessa ämnen vilka måste utarbetas särskilt för kantorsutbildningen.

För kommittén syns det viktigt att momentet tal- och röstvård ges ett väl tilltaget utrymme inom sångämnet.

Kantorsutbildningens studieorganisation bör vara sådan att en studerande som visar särskilt goda anlag i något nivågraderat ämne kan avlägga prov även på högre nivå än A-nivån. I princip skulle en kantorsstuderande ha möjlighet att avlägga prov på alla de nivåer som kyrkomusikerlinjens studerande kan pröva på. Men om detta av praktiska skäl, bl. a. den omfattande och tidsödande nivåredovisningen, låter sig göra, får närmare undersökas. Det är troligt att nivå C bör vara den övre gränsen i kantorsutbildningen. Kommittén menar, att den föreslagna samordningen kan ske utan att kraven på kvantitet behöver höjas inom kantorsutbildningen i förhållande till nuläget. Den föreslagna studieorganisationen innebär en förbättrad yrkesberedskap liksom den redan reformerade kyrkomusikerlinjen.

8.5.3.4 Ökad satsning på kurser. MFU:s uppgifter

Den kursverksamhet som drivs av amatörorganisationer, studieförbund, länsbildningsförbund, folkhögskolor m. fl. och som översiktligt beskrevs i 8.2.8.4 och 8.2.8.5 fungerar f. n. som en oumbärlig komplettering av den förberedande utbildningen för många.

Genom dessa kurser får många som var och en på sin hemort kan vara relativt isolerade på sin nivå och med sitt speciella musikintresse tillfälle till ensemblespel med kamrater i samma utbildningsfas och till intensivträning på de områden, där deras yrkesförberedelse brister. På kurserna möts högskolestuderande, redan yrkesverksamma amatörer och sådana som mer medvetet siktar till yrkesförberedelse. Det är angeläget, att antalet av dessa

kurser utökas, bl. a. borde kommunala musikskolor stimuleras också genom statliga stödåtgärder – att mer systematiskt samla deltagarna i sina särskilda kurser till läger och kurser i ensemblespel, improvisationsövningar, gen-specialisering (jazz, folkmusik) etc.

Deltagarna i den rikt förgrenade kursverksamheten bör av musikhögskolorna ses som särskilt värdefulla målgrupper för information om de nya högskolornas arbete. Lärare borde alltså kunna medverka för att introducera deltagarna i antagningsvillkor, lämplig förberedelse, arbetsmarknadssituationen etc. Kursmiljön ger osökta tillfällen till mer ingående personlig rådgivning om musikyren. Kurser som efter samråd med musikhögskolorna kan anses speciallt lämpliga som förberedelse kan redan i utannonseringen ange, att kursen kan utnyttjas som förberedande musikyresutbildning och att information ges om musikhögskolornas arbete.

Ett av de mest effektiva sätten att få kurser och läger att fungera som informationskanaler om musikutbildning är att engagera musikhögskolornas studerande i informationsarbetet. Det fungerar så redan nu att musikhögskolestuderande ofta deltar i sommarkurser. Man skulle i fortsättningen kunna låta en del kurser – i samråd med resp. arrangör – tjänstgöra som praktikprojekt ingående i högskolestudierna. Det är överhuvud angeläget att mer medvetet använda sommarkursverksamheten för pedagogiska försök.

Den verksamhet som Musik för ungdom (MfU) bedriver är av stor betydelse för den förberedande utbildningen. MfU borde mer än nu kunna tjäna som ett samordnande, rådgivande och inspirerande organ för en kursverksamhet över skolformernas och organisationernas gränser. MfU har en särskilt stor uppgift när det gäller att stimulera det i fråga om kurs- och läger så värdefulla internationella utbytet. MfU håller f. n. på att omorganiseras i fråga om sina relationer till Rikskonserter. OMUS anser det synnerligen angeläget att MfU – oavsett hur resurserna kommer att kanaliseras till dess verksamhet – kommer att nära samverka med UMU-gruppen inom UHÄ för en medveten satsning på det yrkesförberedande inslaget i kurserna, inte minst de internationella kontakterna. Det är också viktigt att de organisationer och myndigheter som är direkt involverade i kurs- och lägerverksamheten får insyn i och inflytande över MfU:s arbete, så att organisationen kan fungera som ett gemensamt serviceorgan.

Liksom när det gäller den kompletterande kursverksamheten anser OMUS att också de förberedande kurserna skall stödjas främst genom de statliga och kommunala organ som tidigare bidragit till verksamheten. De som förut tagit initiativ och ansvar bör i huvudsak även i fortsättningen göra det. Det innebär att de anslag som beviljats via Statens kulturråd till amatörorganisationerna bör förstärkas, liksom till studieförbundens kursverksamhet. Som OMUS tidigare anfört, anser vi den samlade resursen 20 000 elevveckor till folkhögskolorna, som folkhögskoleutredningen föreslagit, alltför snäv, om vi ser den i perspektiv av en nödvändig utökning av kortkursverksamheten i musik.

Utöver ökad satsning genom tidigare kanaler till den rikt förgrenade kursverksamheten är det enligt OMUS' uppfattning nu erforderligt att sätta in speciella stimulansåtgärder dels i form av studiesocialt stöd dels genom särskilda projekt och pilotkurser på utpräglade bristområden samordnade

med musikpedagogiska projekt ledda av den s. k. UMU-gruppen. Dessa åtgärder behandlas särskilt i avsnittet 8.5.5.

Sammanfattning

1. OMUS anser, att de olika fria och frivilliga amatörorganisationer, studieförbund osv. som bedriver kurs- och lägerverksamhet i egen regi bör få förstärkta statliga anslag till sin kursverksamhet från Statens Kulturråd och andra anslagsbeviljande statliga organ och myndigheter. Musikutbildningsreformens behov av förstärkt förberedelseutbildning och organisationernas värdefulla insatser där en ytterligare motivering för anslagsförstärkning utöver den rent kulturpolitiska.

2. OMUS föreslår vidare, att musikhögskolorna vid sommarkurser och läger ställer lärarkrafter till förfogande för information om högre utbildning och stimulans till yrkesförberedande studier, och att musikhögskolestuderande som praktikanter deltar i kurserna.

3. OMUS föreslår, att Musik för ungdom ges resurser för att i samarbete med UMU-gruppen kunna fungera som ett samordnande, rådgivande organ för förberedande utbildning – särskilt när det gäller det internationella utbytet, men även på det riksövergripande och interregionala planet inom landet.

8.5.4 *Preparandkurser*

8.5.4.1 *Konservatorier knutna till högskolan*

I utlandet är det vanligt, att förberedande "konservatorielinjer" finns direkt anslutna till musikhögskolan själv. Så är t. ex. fallet i Danmark och Finland.

Enligt OMUS' uppfattning är detta system inte att rekommendera för Sveriges del. I och för sig kan systemet vara effektivt, inte minst ur högskolelärares synvinkel, eftersom de kan följa en studerandes utveckling under en längre period. Allrahelst i nuvarande läge, då musiklinjerna är otillräckligt utbyggda, besväras högskoleutbildningen av de studerandes ojämna kunskaper. Ett par konservatorieår skulle göra kunskapsunderlaget jämnare anpassat till högskolornas ambitioner. I realiteten betyder det att man generellt förlänger högskoletiden för alla 1–2 år genom att tillägga ett inledningsstadium. Följden blir, att lärarresursen vid högskolan blir upp-bunden med uppgifter i den förberedande utbildningen – förberedelsestadiet och högskolan själv kan då ännu mer än nu bli ett slutet system. Det är principiellt otillfredsställande att samma lärare som sysslats med förberedelse sitter i de nämnder som sedan avgör vilka som skall få delta i högskolans utbildning. Risken finns också att de studerande under förberedelsestiden blir "skolpräglade" så att de kommer ifrån situationen i musiklivets verklighet. Att antas till förberedelsen innebär i själva verket att man är antagen till utbildning. Det är svårt att förklara och kompensera ett avbrott efter 1–2 förberedelseår vid högskolan på högskolans ansvar. Därtill kan läggas

att dylika konservatorielinjer tenderar att koncentrera all förberedelse till centralortens musikmiljö. De som kommer utifrån kan sällan bryta sig direkt in i systemet eftersom de inte har den speciella högskolepräglade förberedelsen. Intresset för förberedelsestudier ute i landet kommer att avta, eftersom de inte upplevs motiverade. Vi förlorar den positiva kulturpolitiska effekten av yrkesförberedelseambitioner utspridda på många håll i landet.

Däremot borde kontakten mellan högskolan och förberedelsestudierna bli förstärkta genom det av OMUS föreslagna praktikantsystemet. Om pedagogpraktiken via lärarhögskolorna sprids ut över hela landet kommer många aspiranter i kontakt med högskolans metoder och attityder via praktikanten och handledarna. Det system som nu med viss framgång tillämpas vid musikhögskolan i Malmö med inbyggd övningskola kan då sägas fungera t. o. m. i decentraliserad form (jfr 8.2.8.8).

OMUS anser dock att högskolorna tämligen generöst måste tillämpa ett slags system med individuella kompletterande kurser vid antagningen av studerande, så länge förberedelsen är så bristfälligt anordnad ute i landet som nu. De olika linjerna skall alltså kunna anta sökande men ansvara för att dessa under den första högskoletiden kompletterar sin utbildning i ett eller annat avseende, dock inte som privatstuderande aspiranter e. d.

8.5.4.2 Framnäs' och Ingesunds allmänna linjer

Vad som här sägs om negativa effekter mot högskoleanknutna förberedelsekonservatorier kan också anföras i fråga om de s. k. allmänna linjerna vid Ingesund och Framnäs. Dessa linjer har dock redan ifrån början haft som målsättning att åtminstone delvis fungera som rekryteringskällor för musikhögskolorna, bara till viss del för de egna instruktörs- och pedagoglinjerna.

OMUS föreslår nu en lokalisering av musiklärarutbildning till båda platserna. Med riksintagning till dessa linjer torde risken bli mindre för att den allmänna linjen huvudsakligen uppfattas som rekryteringskälla till den egna högskolan. Denna av OMUS föreslagna musiklärarlinje erbjuder f. ö. i sig ett brett spektrum av pedagogik och instrumental skicklighet, som skulle kunna medföra att skolorna genom sin lärarstab bleve relativt mångsidiga. De allmänna linjerna vid Framnäs och Ingesund bör ha goda möjligheter till den kombination av allmän samhällsinformation, bred musik-kunskap och viss instrumental specialisering enskilt och i ensemblespel, som kan ge god grund för högskolans musikyrkeslinjer. Framnäs och Ingesund har av hävd anslag och status som folkhögskolor – Ingesund dock efter en särskild stadga. Båda utbildningarna anordnas i lokal anslutning till annan folkhögskoleundervisning. De bör därför framgent fungera i sin förberedande del som folkhögskolor i linje med folkhögskoleutredningens förslag. Även Ingesund bör härvid följa de allmänna folkhögskoleförordningen i fortsättningen. Ett närmande till mer folkhögskolemässigt kursinnehåll av Ingesunds allmänna linje som tidigare varit mycket ensidigt musikspecialiserad skulle enligt OMUS' uppfattning enbart vara till fördel för skolans insatser i den högskoleförberedelse som blir aktuell efter musikutbildningsreformen.

En speciell fråga i sammanhanget är antagningsåldern. Enligt OMUS'

uppfattning bör både Ingesund och Framnäs söka dispens för elever i 16-årsåldern med hänsyn till vikten av att instrumentalt begåvade får tillfälle att kombinera musikstudier och studier för allmän gymnasial behörighet.

Det måste dock stå klart att den förberedande linjen skall vara *reellt* förberedande, alltså hjälpa elever till en högskolebehörighet som innefattar de allmänna ämnena. I förekommande fall kan det då bli nödvändigt att låta vissa elever förbereda sig i 3 år för att deras studiesituation inte ska bli alltför pressad.

8.5.4.3 Kopparbergs läns landstings högre musikskola

Kopparbergs läns landstings högre musikskola i Falun har en speciell utformning som påminner starkt om Ingesunds allmänna linje. Skolan uppvisar liksom Ingesund goda resultat när det gäller rekrytering till musikhögskolorna. Särskilt ensemblespelet odlas i Faluskolan. Hittills har skolan inte givit gymnasial allmän behörighet. Om den skall fortsätta sin verksamhet som förberedande utbildning, måste den alltså liksom Ingesund kombinera instrumentalstudierna med allmänbildande ämnen. Enligt uppgift finns vid skolan under årskursen 1975–1976 12 av 32 elever som saknar den allmänna behörighet som kommer att krävas fr. o. m. 1977-07-01. Skolan har f. n. en lägsta antagningsålder av 16 år.

Kopparbergs läns högre musikskola intar en särställning i så måtto att skolan icke har några som helst statsbidrag utan drivs helt med landstingsmedel. Från landstingets sida har upprepade försök gjorts att på olika vägar få statsbidrag till skolan. Man har bl. a. prövat att få skolan förklarad som filial till Folkliga musikskolan, Ingesund; man har diskuterat att skolan skulle förvandlas till en ämneskurs ansluten till folkhögskolan i Fornby, Borlänge, som också ägs av landstinget. En tredje möjlighet som nu aktualiseras är att förvandla skolan till musiklinje vid gymnasieskolan i Falun. Den sist föreslagna varianten av gymnasial musiklinje, alltså med ett tredje år som specialkurs skulle kunna förenas med den högre musikskolans nuvarande karaktär. Ett fjärde alternativ slutligen har landstinget självt föreslagit i en skrivelse till OMUS, nämligen att skolan på något sätt skulle få statsbidrag såsom speciell konservatorielinje.

OMUS finner den högre musikskolans verksamhet värdefull. Vi ser det dock nödvändigt att skolan om den skall fortsätta med sin yrkesförberedande karaktär under alla omständigheter måste erbjuda de elever som saknar tidigare gymnasiebehörighet en gymnasial utbildning parallellt med verksamheten i skolan. Vidare anser kommittén, att skolan är anpassad till nuvarande statliga högskolor med instrumentalutbildning, men måste införa vissa av de inslag den reformerade högre utbildningen kräver, t. ex. i form av samhällsorientering och repertoarbredd. Skolans nuvarande form av intagningsprov hindrar den från att fungera som gymnasielinje. Man bör dock observera att den schematiska betygsintagningen till gymnasieskolan enligt OMUS' förhoppning kommer att modifieras. En komplikation om man vill lokalisera musiklinje i Falun är att en annan primärkommun i Kopparbergs län önskar få sådan linje lokaliserad där. Alternativet att organisera den högre musikskolan som en folkhögskolekurs ansluten till landstingets folk-

högskola Fornby är inte utesluten med hänsyn till vad som anförs i folkhögskoleutredningens betänkande om möjligheten att lokalisera kurser utanför folkhögskoleorten. Skolan kommer emellertid då att konkurrera med de redan etablerade folkhögskolorna om den resurs som folkhögskoleutredningen föreslagit. Denna måste alltså höjas i motsvarande grad över 20 000 elevveckor.

Det förefaller OMUS uteslutet att staten skulle lämna ett för den förberedande musikutbildningen så intressant skolförsök som Faluskolan utan statsbidrag och dess elever utan studiemedel, när staten som vi ovan markerat har ett ansvar för den förberedande utbildningen och f. n. har så få förberedelsemöjligheter organiserade. Med hänsyn till att den typ av "konservatorieutbildning" i skarven mellan grundskola/gymnasieskola och musikhögskola, som man prövat i Falun är av stort intresse för rekryteringen till musikhögskolorna vill OMUS föreslå som ytterligare ett tänkbart alternativ att Kopparbergs läns landstings högre musikskola skulle få karaktären av speciell försöksverksamhet i gymnasieskola med separat högre specialkurs av den typ OMUS föreslagit i avsnitt 8.5.2.5. Förutsättningen är då givetvis att skolan kommunaliseras och samverkar med övrig gymnasieutbildning i Falun. Om linjen skulle kunna anordnas som försök med separat högre specialkurs 1-2 år, kunde den blivande UMU-gruppens experter i samarbete med lärarna vid linjen göra pedagogiska försök för att utröna hur en förberedande utbildning av typen separat högre specialkurs bör organiseras, dess läroplaner, metodik och samverkan med tidigare gymnasieutbildning och yrkesverksamhet, och man kunde här samla värdefull erfarenhet om hur högre specialkurser skulle kunna utformas i framtiden för att bäst fylla sitt syfte.

Beträffande de konservatorieliknande utbildningar som finns inbyggda i vissa kommunala musikskolor anser OMUS att deras statsbidragsfråga bör lösas i anslutning till den principiella lösningen av hela frågan om anslag till kommunernas musikskolor. När det gäller den konservatorieliknande förberedande verksamhet som vissa studieförbund bedriver bör statsbidragsproblemen behandlas av folkbildningsutredningen i anslutning till deras diskussion i gränsdragningsfrågorna mellan yrkesutbildning och folkbildning. Beträffande elevernas möjlighet att få studiemedel kommer OMUS i avsnitt 8.5.6.4 att lägga förslag att alla förberedelsestudier härvidlag skall behandlas lika oavsett inom vilka institutioner eller organisationer den förläggs.

8.5.5 *Kommunala musikskolans insatser*

Den kommunala musikskolan kommer i fortsättningen alltså att spela en viktig roll i den förberedande utbildningen särskilt eftersom de gymnasiala musiklinjernas utbyggnad till varje län ännu kommer att ta viss tid och de ändå icke kommer att täcka hemorterna för alla intresserade. Dessutom kommer självfallet majoriteten att skaffa sig sin gymnasiala behörighet i vanliga 2- och 3-åriga linjer och söka musikaliskt kvalificera sig i musikskolan. Det är att hoppas att musikskolornas samverkan med gymnasieskolor skall bli så intim och skolmusiken restaureras så att eleverna också inom gymnasieskolan kan få spela och sjunga i ensembler med sina egna skolkamrater.

OMUS anser det angeläget, att de förslag till pedagogisk organisation och verksamhetsinriktning som anges i Kommunförbundets handbok om den kommunala musikskolan genomförs, eftersom handbokens rekommendationer på flera punkter anger förändringar, vilka enligt vår mening torde innebära en förstärkning av den förberedande utbildningen.

OMUS lät våren 1976 företa en särskild expertutredning av de kommunala musikskolornas nuvarande kapacitet att ta emot mer kvalificerade elever.

En enkätundersökning, som delvis refererades ovan i 8.1 för att illustrera den geografiska ojämlikheten, besvarades av 201 kommunala musikskolor.

Följande resultat kan vara av visst intresse för en bedömning av kommunala musikskolors möjligheter att medverka i förberedande utbildning.

På frågan om gymnasieelever får delta i den kommunala musikundervisningen svarar 84 % av kommunerna ja och 16 % nej. De flesta av nejsvaren kommer från kommuner som redovisar en låg satsning.

Att döma av enkäten tycks möjligheterna för vuxnelevar att delta vara begränsade. Sålunda svarar 39 % av kommunerna nej på denna fråga. 28 % av kommunerna svarar ja med förbehåll som t. ex. "endast ensemble", "i mån av plats", "vissa instrument" m. m. Även här dominerar nejsvaren bland kommuner som redovisar låg satsning.

En viktig fråga avsåg musikledarens egen bedömning av musikskolors möjligheter att klara den förberedande musikutbildningen. Fyra svarsalternativ gavs:

48 % svarade: "Ja, inom de flesta instrument/ämnen"

21 %: "Ja, inom vissa instrument/ämnen"

9 %: "Endast undantagsvis"

22 %: "Nej".

Anmärkningsvärt är, att av de 24 kommuner som redovisar den högsta satsningen svarar endast 8 enligt svarsalternativ 1. Orsaken är förmodligen att det i vissa mindre kommuner sker en mycket stor kommunal satsning inom vissa ämnesgrupper eller stadier och att möjligheterna till undervisning på högre nivå saknas.

Endast 25 av de 201 kommunerna svarar ja på frågan om samverkan sker med andra kommuner.

De kommunala musikledarna har angett ungefärligt hur många elever över grundskoleåldern som förbereder sig för inträde vid högre musikutbildning. En sammanräkning visar att ca 2 000 elever f. n. enligt ledarnas uppfattning deltar i direkt förberedande musikutbildning. Siffran får emellertid tas med reservation eftersom musikledaren sällan har exakt kontroll över vilka elever som deltar i undervisningen med sikte på framtida yrkesverksamhet. Siffran bör också bedömas med hänsyn till att inte alla musikskolor besvarat enkäten.

OMUS' expert tolkade enkätundersökningen på följande sätt:

Kvantiteten förberedande musikutbildning i kommunala musikskolor täcker mer än väl det totala behovet, om man bortser från den ojämna fördelningen över landet.

C:a hälften av kommunerna anser sig kunna klara högskoleförberedelsen för de flesta instrument/ämnen.

Många mindre kommuner klarar trots avsevärd kommunal satsning inte förberedande musikutbildning.

Ungdomar bl. a. i Göteborg och Malmö (liksom stora delar av Skåne) har betydligt sämre möjligheter inom kommunala musikskolor till förberedande musikutbildning än ungdomar i genomsnittskommuner.

Möjligheterna för vuxenelever att få sin förberedelse i kommunal musikskola är starkt begränsade.

Samverkan mellan kommuner förekommer hittills endast i mycket ringa utsträckning. Insatser bör därför göras för att åstadkomma samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och studieförbund.

Centrala insatser t. ex. i form av initiativ till interregional eller riksövergripande kursverksamhet behövs för att utjämna regionala orättvisor.

Vid bedömning av enkätsvaren ovan bör man hålla i minnet att kommunala musikskolornas ledningar ännu knappast känner till de riktlinjer för en förändrad förberedande musikutbildning som OMUS' förslag innebär. Man utgår sannolikt från musikskolornas möjligheter att medverka i den traditionella utbildningen med i första hand symfoniorkestrars instrument.

OMUS' sammanfattning:

Förberedande utbildning är primärt att anse som ett statligt ansvar. Kommunala musikskolornas insatser för förberedande utbildning blir därför en av de speciella motiveringar som vid sidan av de allmänt kulturpolitiska skälen kan anföras för statlig bidragsgivning till musikskolornas verksamhet.

OMUS kommer nedan i avsnittet 8.5.6.4 att föreslå vissa särskilda förstärkningsåtgärder som berör kommunala musikskolorna, bl. a. av studie-social karaktär och för stimulans av gemensamma kurser.

OMUS anser att staten bör understödja de kommunala musikskolornas inre pedagogiska förnyelse och anpassning till den reformerade utbildningens krav på förberedelserna genom en omfattande satsning på kompletteringsutbildning av lärare till vilken musikskolornas personal skall inbjudas.

8.5.6 *Speciella förstärkningsåtgärder*

8.5.6.1 Allmänt

Den avgörande insatsen för en allmän bättre förberedelse till högskolestudier måste enligt OMUS' uppfattning få formen av en satsning på musikgymnasier i varje län och högre specialkurser i alla större tätorter.

I avvaktan på denna långsiktigt enda möjliga lösning, om vi ser yrkesförberedelsen som ett statligt ansvar, utnyttjar samhället t. v. fria och frivilliga satsningar i kommuner, folkhögskolor, studieförbund, amatörorganisationer osv. för att säkra rekryteringen till musikycken.

Staten måste alltså på bred front stödja alla dessa frivilliga insatser, svara för utbildningen och fortbildningen av deras lärare och för en samordnad information. Därtill måste staten rimligen ta visst ansvar för studiestöd till *alla* som driver yrkesförberedande studier på heltid eller deltid.

En analys av den förberedande utbildningens brister i fråga om innehållet visar att därtill förstärkningsåtgärder på särskilt svaga punkter bör insättas med omedelbar verkan.

Enligt samfällida uttalanden från högskolornas och den förberedande musikutbildningens representanter är den förberedande musikutbildningen framför allt bristfällig i fråga om den instrumentala skickligheten hos de sökande till musikerlinjen eller till instrumentalpedagogisk utbildning:

1. De sökande har haft alltför *liten möjlighet till intensivträning på sina instrument.*

2. De sökande har haft alltför *få tillfällen till övning i ensemblespel.*

Många som i och för sig haft utpräglad begåvning för musikeryrken går förlorade på vägen till följd av att tillräckligt stimulerande tillfällen till undervisning i instrument och ensemblespel inte erbjudits under de för ett sådant specialiserat yrkesval viktiga ungdomsåren (i grundskolans högsta stadium, under och omedelbart efter gymnasietiden). Musikintresserade ungdomar kommer inte i för dem avgörande skeden i kontakt med de kvalificerade lärare som skulle kunna föra dem vidare.

3. En tredje svårighet som kommer att existera i varje fall de närmaste åren, torde bli brister i förberedelsen för speciellt musiklärarlinjen när det gäller gehörsspel, improvisation, eget skapande, bruksklaverspel och genrebredd. De olika förberedelsealternativen kan där inte förväntas ha hunnit anpassa sig till nya antagningsvillkor och det saknas ofta lämpliga lärare och passande metodik.

4. Orsaken till att ungdomar avbryter ansatser till en förberedande musikutbildning kan slutligen också vara *ekonomiska*. De studiesociala orättvisorna är anmärkningsvärda på musikutbildningsområdet: vissa utbildningsvägar erbjuder statlig studiehjälp, andra inte. Dyrbara preparandstudier för privatlärare avskräcker sannolikt många.

8.5.6.2 Projekt och pilotkurser

En av de viktigaste åtgärderna för att förbättra den förberedande utbildningen vore att staten genom UKÄ och SÖ i samråd toge initiativ till informationskonferenser och kompletteringskurser för de lärare i olika frivilliga organ som nu är direkt verksamma i förberedande utbildning.

Informationskonferenser borde helst redan under läsåret 1976/77 kunna anordnas i varje region som ett led i UMU-verksamheten där representanter för olika högskolelinjer, UMU-experter på de speciella bristområdena och de som är ansvariga för eller lärare inom de organ och organisationer som driver förberedande verksamhet skulle kunna diskutera fram vilka gemensamma insatser t. ex. i form av interkommunal regional kursverksamhet som skulle kunna göras i resp. region för att förbättra musikyrkesförberedelsen. Före dessa regionala konferenser borde en inventering göras av resp. områdes förberedelse tillfällen som underlag för diskussionen. Särskilda *musikpedagogiska projekt* skulle kunna läggas in i den kursverksamhet som redan finns och som beskrivits i 8.2.8.4, 8.2.8.5. Man kan här uppnå i samma kurs en flerdimensionell effekt:

1. Projektledare och informatörer från den högre utbildningen (både högskolelärare och praktikanter bland de studerande) prövar metoder att förbättra undervisningen i ämnet och ger samtidigt värdefull kontakt med högskolan och information om musikutbildningens villkor.

2. Lärare inom förberedelseutbildning deltar som assistentlärare och medhjälpare och får därigenom själva en praktisk kompletteringsutbildning.

3. Elever som befinner sig på förberedelsestadiet blir trimmade inom de

i 8.5.5.1 nämnda bristområdena och får inspiration att gå vidare.

Projekt liknande de ovanstående planeras redan 1976/77 inom MPU-arbetet. Utöver de kurser som ordnas av resp. organisation borde UMU-gruppen själv kunna initiera pilotkurser på särskilt viktiga områden. UMU-gruppens resurser som slussas via UHÄ bör kunna utnyttjas till detta, eftersom kurserna som vi visade i exemplet ovan samtidigt fungerar som lärarutbildning inom de fortbildningsprojekt som hör samman med reformen. Kurserna har med andra ord karaktären av försök med övningsundervisning eller praktikundervisning.

8.5.6.3 Studiesocialt stöd till deltagare i vissa musikkurser

Varje år anordnas företrädesvis under sommaren som vi ovan konstaterat ett stort antal kurser speciellt i ensemblespel men även andra ämnen med olika arrangörer. Kurserna är som regel öppna för ungdomar inom ett visst län eller från hela landet, också – ofta på utbytesbas – för utländsk ungdom. Elever från t. ex. mindre kommuner får härigenom möjlighet att delta i ensemblespel på relativt avancerad nivå.

För ungdomar i mindre kommuner eller i kommuner med mindre väl utvecklat musikkliv är kursverksamhet på regional nivå en nödvändighet för deras högskoleförberedelse. Det förekommer enligt OMUS mening alltför ofta, att elever som nått långt i sin instrumentala utveckling saknar möjlighet att delta i för stadiet lämplig ensembleverksamhet och av lokala musikkurser rekommenderas att delta i samspelsgrupper som inte ger dem tillfredsställande möjligheter till vidareutveckling. Det är givetvis angeläget att dessa elever, i mån av tid, deltar i ensembler på lägre nivå för att därigenom inspirera sina kamrater, men detta får inte utgöra den enda möjligheten för deras ensemblespel.

Den samverkan över kommungränserna som f. n. förekommer i alltför liten utsträckning bör enligt OMUS' mening utvecklas, så att elever från olika kommuner mera regelbundet kan få tillfälle till ensemblespel på avancerad nivå. Likaså har vi ovan påpekat värdet för många ungdomar att få delta i kurser t. ex. i improvisation, gehörsspel, rytmik eller inom speciella repertoarområden för att möjliggöra deras förberedelse till musikkärlinjen som efter reformen kommer att ställa delvis vidgade förberedelsekrav i jämförelse med nuläget.

OMUS anser att deltagandet i denna förberedande utbildning oumbärliga kursverksamheten bör stimuleras genom ett särskilt bidrag av studiesocial natur till eleverna. Den översiktliga undersökning vi gjort bär vittne om att deltagarkostnaderna vid kurserna är mycket ojämnt rabatterade beroende på de bidragskanaler som kunnat utnyttjas. Det kunde bli ett enhetligare och rättvisare system om i varje fall de samhällliga insatserna koncentrerades till *produktionssidan* via arrangören, bl. a. MFU, alltså lärarkostnader, lokaler, pedagogisk planering, förberedelse, information och uppföljning samt att samhället därutöver efter en viss schablonmodell bidrog till *konsumtionssidan*, till *deltagarnas resor och uppehälle*, i detta fall elever i en direkt förberedelsesituation. Eftersom det är svårt att särskilja vilka elever vid en viss kurs som är "amatörer" resp. "yrkesförberedande" borde

det rimliga vara liksom när det gäller musiklinje- eller folkhögskoleelever att *alla* får bidrag. Däremot skulle man kunna fastställa ett visst antal kurser som genom sin målsättning är klart lämpliga för dem som har yrkesplaner. Det skulle främst vara fråga om kurser som är av kategoriövergripande karaktär och som kan ingå i UMU-gruppens utvecklingsarbete.

Den av OMUS här föreslagna modellen bör jämföras med de principer som nu gäller för SÖ:s musikpedagogiska kurser, där staten (delvis via folkhögskoleanslagen) svarar för "produktionskostnaderna" och samtidigt stipendierar deltagarna med fritt uppehälle + resekostnader över 100 kr. När det gäller icke yrkesarbetande ungdom i en yrkesförberedelsesituation borde det vara väl så angeläget ur rättvisesynpunkt att de finge del av liknande förmåner.

OMUS föreslår alltså att eleverna vid ett antal interkommunala, regionala eller riksrekryterade kurser inom och utom Sverige skall erhålla förslagsvis resekostnaden över 100 kr och därtill delar av uppehållskostnaderna enligt en schablonbedömning täckta genom statliga stipendier. För att erhålla bidrag skall ledaren (arrangören) för resp. kurs insända ansökningar till SÖ som bör vara tillsynsmyndighet för denna verksamhet på gymnasieskolans nivå.

En särskilt arbetsgrupp med representanter för SÖ, UMU-gruppen och arrangerande institutioner och organisationer skall avgöra vilka kurser som skall kunna komma ifråga. Ett särskilt statligt bidrag över SÖ:s budget bör utgå till dessa kursstipendier.

Det är svårt för OMUS att i detta principbetänkande göra en kostnadsberäkning, men vi kan nämna att om vi t. ex. tar den kurs- och lägerverksamhet 1974/75 där MfU medverkade som ett mått för minsta tänkbara dimension rör det sig om ca 2 000 deltagarveckor inom och utom landet och 1 500 deltagare. I så fall skulle resebidragen röra sig omkring 300 000 kr, inackorderingssubventionen 400 000 kr, beräknad efter 200 kr/vecka.

Det torde vara en riktighet att räkna med att en satsning motsvarande 700 000 kr i nuvarande penningvärde vore ett rimligt anslag.

En del av det samhällsstöd som nu fördelas ojämnt på deltagarsidan kan sedan i stället överföras på produktionsidan till flera och mer resurskrävande kurser och kursinslag.

8.5.6.4 Studiesocialt stöd till deltagare i förberedande utbildning

Till följd av den splittring på olika institutioner och organisationer som f. n. kännetecknar den förberedande musikutbildningen uppstår svåra studiesociala orättvisor. Man kan uttrycka det så, att de som måste utnyttja kommunala musikskolor, studiecirklar och privatundervisning för att förbereda sina högskolestudier blir dubbelt drabbade. För det första får de betala för studierna: musikskolor och studiecirklar kräver i motsats till gymnasieskolor och folkhögskolor deltagaravgifter, för det andra går de miste om det statliga studiestödet.

OMUS har sökt utreda möjligheten att ge studiestöd till dem som inte får privilegiet att studera i gymnasieskola eller folkhögskola där nuvarande studiestödsförfattningar äger tillämpning. Studiestödet omfattar bl. a. studiehjälp och studiemedel. Följande regler tillämpas f. n.:

Elever i åldern 16–19 år som bedriver gymnasial utbildning kan få *studiehjälp*, vilken f. n. omfattar:

Studiebidrag	150 kr/mån
Resetillägg	85–195 kr/mån (bostad-skola)
Inackorderingstillägg	170 kr/mån + 2–4 fria hemresor per månad
Inkomstprövat tillägg	20–75 kr/mån (fr. o. m. 17 år)
Behovsprövat tillägg	högst 110 kr/mån
Återbetalningspliktiga studiemedel	högst 2 600 kr/läsår högst 4 000 kr/läsår för inackorderad elev.

För att studiehjälp skall utgå krävs i regel att eleven deltar i heltidsundervisning under en period av minst åtta veckor.

Elever 20 år och äldre kan få *studiemedel* omfattande:

Studiebidrag	1 998 kr/läsår
Återbetalningspliktig del	11 583
	<hr/>
	13 581

För deltidsstudier utgår lägre belopp.

I de fall den studerande har egen inkomst reduceras studiemedlen enligt särskilda regler.

Villkoret för studiestöd är att läroanstalten eller utbildningslinjen är statlig, statsunderstödd eller ställd under statlig tillsyn, men vid sidan av gymnasieskolan och övriga statliga läroanstalter finns enskilda skolor som är godkända för studiestöd.

I Förteckning över läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka statligt studiestöd utgår (Centrala studiestödsnämnden 1975-09-30) finns sid 10–12 36 sådana skolor upptagna. En del av dessa företer principiellt stora likheter med den yrkesinriktade förberedande utbildning vi här diskuterar.

Enligt nuvarande regler är elever vid kommunala musikskolor och sådana som studerar i studiecirklar o. d. utestängda från möjligheten att få studiestöd. Särskilt berörda av detta förhållande är studerande som efter gymnasieskolan eller efter en tids förvärvsarbete väljer att genom dessa studieformer förbereda sig för inträde till högre musikutbildning.

Den förberedande musikutbildningen bör enligt OMUS' mening betraktas som gymnasial utbildning, eftersom syftet är att förbereda elever för inträde vid musikhögskola. Man måste vara införstådd med att den gymnasiala förberedelsen till högre musikutbildning med de särskilda behörighetskrav som ställs ifråga om musikalisk färdighet för många måste innebära koncentration på enbart musikaliska ämnen periodvis.

För gymnasial utbildning utgår som tidigare sagts studiehjälp till elever i åldern 16–19 år och studiemedel till elever över 20 år. Båda stödformerna består av en bidragsdel och en återbetalningspliktig del. Enligt gängse princip bör studerande i förberedande utbildning ha tillgång till både bidrags- och återbetalningsdelarna.

Enligt den nuvarande organisationen beslutar studiemedelsnämnderna om *studiemedel*.

Staten som har ansvaret för förberedande musikutbildning har f. n. inte någon speciell tillsynsmyndighet för musikundervisningen i kommunala musikskolor, studieförbund etc. Vi har dock ovan konstaterat att studiestöd redan ges till elever vid vissa skolor som fått tillsynen ordnad på särskilda villkor. Detta måste vara möjligt också vid kommunala musikskolor och studieförbund.

Enligt OMUS' uppfattning borde det vara tillfyllest att den lokala *skolstyrelsen* som i regel är huvudman för den kommunala musikskolan stöde som garant för att vederbörande går i regelbunden utbildning för lärare i skola eller cirkel med sikte på musikyrkesförberedelse. Skolstyrelsen kunde i sin tur basera sitt godkännande av vederbörande på intyg från de kommunala musikledaren eller motsvarande. Den senare kan genom prov osv. kontrollera utbildningens nivå och framsteg. Bestämmelser får utfärdas om minimiantal lektioner och studiernas bredd i relation till den tänkta högskolelinjen. Studiestödet bör maximeras till högst två läsår.

Det är mycket svårt att göra en beräkning hur många som skulle söka det föreslagna studiestödet eftersom någon direkt enkät inte kunnat göras. De flesta av de 2 000 elever som nämns i expertenkäten ovan 8.5.5 parallellstuderar med gymnasieskolan. Om vi antog att det kommer att gälla ca 1 000 elever/år, skulle detta betyda en statlig satsning av 2 miljoner kronor i nuvarande penningvärde om det icke återbetalningsbundna stödet är 2 000 kr/år.

8.6 Musikstuderande och värnplikten

Värnpliktstjänstgöringen kan för de musikstuderande medföra särskilda problem. Vi har tidigare anfört, att de som studerar musik som högskoleförberedelse måste syssla med sina instrumentala övningar kontinuerligt. Avbrott en längre tid eller alltför oregelbundna övningstider eller besvärliga övningsförhållanden kan betyda tillbakagång eller rent av omöjliggöra ett tänkt val av musikyrke. Värnpliktstiden kan – efter vad OMUS underhand erfarit – för inte så få instrumentalspecialister innebära ett direkt avbräck i studierna särskilt om tjänstgöringen görs på förband med påfrestande manuell inlag. Om studierna fortfarande ligger på förberedande stadium betyder det inte sällan att vederbörande slår musikstudierna ur hågen.

Eftersom musik som underhållning och ceremoni fortfarande är ett militärt intresse och en uppgift för Regionmusiken, kan man fråga sig om inte i varje fall instrumentalister skulle kunna få göra sin värnplikt helt eller delvis som praktiserande musiker. De skulle då kunna bli en naturlig komplettering och förstärkning till Regonmusik-resursen, få en intressant musikalisk praktik som kan jämföras med inslag i den tidigare militär-musikaliska utbildningen och samtidigt undgå de risker för studieavbrott som militärtjänsten kan innebära.

OMUS vill föreslå att en arbetsgrupp med representanter för försvaret, Regionmusiken och musikutbildningen får i uppdrag närmare belysa denna

fråga, som kanske främst berör förberedelsestuderande i sin ur musikutbildningssynpunkt känsligaste ålder, men även högskolestuderande.

8.7 Samordning – utveckling – information

8.7.1 *Förberedelse tillfällen – en splittrad mångfald*

Avsnittet om förberedande utbildning ger ett intryck av förvirrande mångfald och brist på sammanhang. Sannolikt har OMUS inte lyckats redovisa alla tänkbara bitar i pusslet. Man får samtidigt en föreställning om hur svårt det måste vara för de ungdomar som vill söka sig till musikyrkena att finna en väg till högre musikutbildning genom vad som ibland liknar en labyrinth, om det ens finns någon möjlig väg på den egna orten. Det måste också vara mycket svårt för SYO-konsulenter, yrkesvägledare ute i landet och musikhögskolorna själva att ge riktig information till aspiranterna. Speciellt har OMUS velat fästa uppmärksamheten vid den ojämlikheten i fråga om studiesociala förmåner som kännetecknar de nuvarande förhållandena. Denna otillfredsställande ordning kan, som OMUS redan konstaterat, ej konsekvent förbättras förrän musiklinjen anordnas permanent i alla län som en stomme utifrån vilken sedan kompletteringar och personliga varianter kan planeras och anordnas.

Differentieringen hade som vi konstaterat i 7.6 vissa fördelar när det gällde kompletteringsutbildningar. I fråga om förberedelsen är behovet av samordning, speciellt samordnad information desto starkare. Statens övergripande ansvar för förberedelseutbildningen måste ta sig uttryck i en statlig satsning dels på samordnad kartläggning av förberedelseområdet dels på fortlöpande information till alla berörda.

8.7.2 *UMU-ansvar även för förberedande utbildning*

I avsnitt 7.6.4 har OMUS föreslagit att en expertgrupp inom UHÄ, den s. k. UMU-gruppen, efter 1977-07-01 får i uppdrag att kartlägga behovet av kompletteringsutbildning och även samla information om den utbildning som erbjuds.

Enligt OMUS' uppfattning går inte den förberedande utbildningen att särskilja från övriga musikutbildningssektorer om man vill arbeta med att "utveckla musikutbildningen". I beskrivningen av de kompletterande kortkurserna och utbildningslägren sommartid konstateras att samma kurs ofta med fördel riktar sig till 4 kategorier samtidigt: elever på förberedelsestadiet, högskolestuderande, redan yrkesverksamma och rena amatörer. Särskilt under kommande reform- och förnyelseskede är det ofrånkomligt – inte minst i fråga om nya genrer eller eftersatta ämnesområden – att elever och lärare finns på samma nivå. UMU-gruppen skall initiera pilotkurser och projekt för kompletteringsutbildningar av lärare som skall verka just inom förberedande utbildning, högskolans studerande praktiserar med fördel på sommarkurserna etc. OMUS föreslår därför att UMU-gruppen får i uppdrag att kartlägga även den förberedande utbildningens brister och resurser. Lämpligt vore, att denna kartläggning inleddes genom att de av respektive

regionstyrelse tillsatta referensgrupperna – *de regionala musikutbildningsråden* – utredde även den förberedande utbildningens problem i den egna regionen. Man skulle i förlängningen kunna tänka sig att varje region inte bara ginge ut med information om det rika utbudet av högre utbildning utan även om den förberedande utbildningens resurser inom den egna regionen. Den viktigaste informationen i form av annonser, prospekt etc. bör dock utgå från musikhögskolorna själva – lämpligen genom att det samarbetsråd av utbildningsledare vi föreslagit nu ger ut ett gemensamt prospekt om den grundläggande utbildningen på alla linjer.

Det är angeläget att UMU-gruppen på detta område samarbetar nära med Musik för ungdom (MfU) och med kursarrangörerna för att få en överblick över kurs- och lägerverksamheten inom och utom landet.

OMUS kommer även att föreslå, som berörs i kapitel 9, att en särskild yrkesvägledare anställs vid varje linje på respektive musikhögskola med uppgift att informera såväl inåt till de studerande som utåt till allmänheten och dem som är särskilt intresserade.

Den bästa informationseffekten kommer troligen att uppnås genom den av OMUS föreslagna varvade praktiken – i allmänna skolan, cirklar, musikskolor och organisationer. Särskilt informativ kan denna praktik bli om den förläggs direkt till den kursverksamhet som domineras av ungdom som vill pröva om musiken skulle kunna bli deras framtida yrke.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

9 Utbildningsplaner och studieorganisation

9.1 Allmänt

I kapitel 6 har kommittén diskuterat de principer som bör gälla för musikutbildningen, om den skall kunna fungera i nära samband med musikyrkenas behov, med skolan, folkrörelserna och musiklivet.

Svensk musikutbildning skall nu, samtidigt som hela det svenska högskoleväsendet nyorganiseras, för första gången i sin historia få en organisationsram fastställd. Det är därför angeläget, att OMUS redan i detta principbetänkande söker formulera konkreta förslag till utbildningsplaner och studieorganisation. Vi kommer också att ge förslag om hur beslutsprocesser och styrfunktioner bör ske i den nya musikhögskolan. OMUS anser sig däremot icke kunna föreslå en tjänsteorganisation i detta stadium. Vi menar, att tjänsternas rubricering och lönegradsplacering kan bli föremål för noggrann prövning med berörda fackliga organ först sedan vårt principiella förslag till studieorganisation antagits. Tjänsteorganisationen måste också sättas i relation till systemet i övriga högskolor. OMUS kommer däremot att i den mån det är möjligt söka precisera vilka personella resurser som sannolikt behövs för att våra förslag skall fungera. Vi kommer även att antyda några av de principer som den nya tjänsteorganisationen borde bygga på för att underlätta administrationen av den nya musikhögskolan och anpassa tjänstekonstruktionen till i vissa avseenden nya administratörs- och lärarroller.

9.2 Utbildningsplaner och lokala kursplaner

9.2.1 Allmänt

I förslaget till ny förordning om högskoleutbildning §20, §21 (Ds U 1975:19 s. 26–27) sägs, att utbildningsplan för *allmän utbildningslinje* skall gälla för samtliga utbildningsanstalter vid vilka linjen anordnas, och att utbildningsplanerna fastställs av UHÄ. I de fall SÖ är tillsynsmyndighet skall UHÄ och SÖ fastställa planer i samråd. Utbildningsplaner för *lokal utbildningslinje* fastställs enligt förslaget av respektive linjenämnd, för *individuell utbildningslinje* av den styrelse som inrättar linjen.

För kurs som ingår i allmän eller lokal utbildningslinje finns en *kursplan* (§24). Sådan plan fastställs av den linjenämnd till vars ansvarsområde kursen hör.

I den kommentar som H 75 utgivit i Information från H 75 nr 1/76 s. 3 finns principen formulerad:

Planer för kurser, vare sig det är fråga om kurser som ingår i utbildningslinjer eller om fristående enstaka kurser, skall i den nya organisationen helt vara lokala angelägenheter. Det innebär t. ex. för de nuvarande filosofiska fakulteternas område att ordningen med centralt fastställda normalstudieplaner kommer att försvinna.

Såvitt OMUS kan bedöma innebär detta att yrkesrepresentanter, lärare och studerande vid de enskilda skolorna kommer att få relativt stor rörelsefrihet att forma kursinnehållet. Regeringen skall fastställa den av OMUS föreslagna allmänna utbildningslinjens omfattning och inriktning i stort; den egentliga utbildningsplanen utfärdas av central högskolemyndighet, medan däremot linjenämnderna vid varje arbetsenhet kommer att fastställa den lokala planen och lärarna och de studerande tillsammans med vissa yrkesrepresentanter i de av OMUS föreslagna delegationerna kommer att styra det detaljerade genomförandet av intentionerna.

Eftersom musikutbildningen för första gången överhuvud kommer att tillämpa riksgiltiga utbildningsplaner, torde det vara nödvändigt att ge relativt detaljerade rekommendationer i fråga om kursinnehållet. Det är också angeläget med hänsyn till lärarfortbildningen under den första övergångstiden att utbildningarna planerar sin kursfördelning och vissa kursnivåer i nära samråd så att de inte tolkar utbildningsplanens innebörd olika och utvecklas i helt skilda riktningar. Givetvis är det önskvärt och värdefullt att de olika skolorna utvecklar en egen profil, men det bör ske inom rimliga gränser, t. ex. då det gäller kraven för musikärexamen. Nackdelen med en långt driven lokal frihet vid kursutformningen är också att svårigheter kan uppstå vid byte av studieort eller när delkurser även används som enstaka kurser i fortbildningen. Varje delkursnivå bör därför vara någorlunda klart preciserad. Under alla förhållanden måste de lokala kursplanerna söka använda en gemensam terminologi.

9.2.2 *Fyra allmänna utbildningslinjer*

OMUS söker i de närmast följande avsnitten formulera utkast till utbildningsplaner för de föreslagna fyra allmänna utbildningslinjerna för musiker, musiklärare och kyrkomusiker samt för den kulturkommunikativa linjen på musikområdet.

9.2.2.1 *Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för musiker*

Inom den allmänna utbildningslinjen för musiker skall ges en grundläggande musikalisk och pedagogisk utbildning som förbereder de studerande för yrkesverksamhet på olika områden inom musiklivet:

som instrumental- eller vokalmusiker, såväl i orkestrar och andra former av ensembler som i solistisk verksamhet,

som komponister och arrangörer eller som ensembleledare.

Yrkesverksamheten kan även innefatta vissa pedagogfunktioner i det allmänna skolväsendet, den frivilliga musikundervisningen och folkbildningsarbetet, högskoleutbildningen samt övriga funktioner av liknande slag inom musiklivet i Sverige eller på det internationella fältet.

Utbildningen skall verka för en förnyelse och utveckling av musiklivet i enlighet med riksdagsbeslutet om den statliga kulturpolitiken 1974 och de allmänna riktlinjer för högre musikutbildning som angivits i (här anges beteckningen på regeringsbeslutet om riktlinjer som i OMUS' föreslagna utformning återfinns i avsnitt 3.3.2).

Utbildningen skall syfta till att främja de studerandes personliga utveckling och deras förmåga till kritisk värdering av musiken såsom konstnärligt uttryck och kommunikationsmedium.

Särskilt skall utbildningens syfte vara att ge de studerande sådana kunskaper, färdigheter och attityder, att de kan gestalta musik på en konstnärlig nivå, och att de kan förmedla musikaliska upplevelser i olika sociala sammanhang.

Inom linjen skall i den fullständiga grundläggande utbildningen ges en basutbildning med nedan angivet innehåll samt tillfälle ges till fördjupningskurser och specialiseringar på instrumentalspel eller sång, på skapande verksamhet, ensembleledning, pedagogisk verksamhet eller andra musikyrkesfunktioner inom särskilda genrer eller repertoarområden.

Den grundläggande utbildningen till musiker skall i regel omfatta högst 160 poäng; studietiden skall till viss del avsättas till praktik inom det planerade yrkesområdet.

Basutbildningen bör omfatta 20–30 poäng. Dess syfte är att ge ett underlag för gestaltande och kommunikativ verksamhet inom musikeryrken och den skall innehålla följande moment:

- översiktliga kunskaper om arbetsmarknad och kulturpolitik,
- kunskaper i tal- och röstvård, psykologi och pedagogik som bakgrund till instuderingsteknik och inlärningsmetodik,
- översiktliga kunskaper om musik och samhälle, speciellt som bakgrund till analys av musikaliska verk ur historiska, sociologiska, antropologiska synvinklar,
- kunskaper och vissa färdigheter att musikaliskt gestalta de viktigaste repertoarområdena i svenskt musikliv,
- kännedom om psykologisk och sociologisk forskning som rör musikaliska upplevelser samt problemen kring den akustiska miljön,
- kunskaper om musikens material och uttrycksmedel,
- grundläggande färdigheter
 - att* med hjälp av instrument ackompanjera, transponera och improvisera
 - att* gehörmässigt uppfatta och beskriva musikaliska struktureringsprinciper
 - att* omsätta klingande och noterad förlaga i eget musicerande,

att arrangera musik och göra enkla kompositioner,

- elementära kunskaper om vanlig ljudapparat,ur,
- elementära kunskaper om akustiska grundbegrepp.

Basutbildningen bör organiseras så att studierna på specialinstrumentet eller andra fördjupningskurser skall kunna påbörjas och pågå parallellt.

Vid musikerlinjen kan avläggas examen som specialiserad pedagog. Studierna i pedagogik och metodik skall därvid omfatta minst 40 poäng, varav 10 poäng avsätts till praktik. Pedagogisk utbildning kan läggas antingen som inslag i en 160-poängsutbildning, såsom enstaka kurs eller som påbyggnad.

För antagning till musikerlinje krävs allmän behörighet enligt bestämmelserna i Förordning om tillträde till högskoleutbildning (föreligger f. n. endast i form av utkast).

Som särskilt antagningsvillkor gäller sådana kunskaper och musikaliska färdigheter som erfordras för att tillgodogöra sig den planerade utbildningen. Speciella antagningsprov anordnas i regel vid varje skola, där sådan linje anordnas.

Kommentar: För att undvika missförstånd bör i själva planen därtill kanske utsägas att studier i de flesta av basutbildningens moment icke är avslutade i och med det underlag denna utbildning givit – de flesta ingår sedan och utvecklas alltmer i fördjupningsutbildningen.

9.2.2.2 Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för musiklektörer

Inom den allmänna utbildningslinjen för musiklektörer skall ges en grundläggande musikalisk och pedagogisk utbildning som förberedelse för yrkesverksamhet på olika arbetsfält inom undervisningsområdet. Yrkesverksamheten kan gälla det allmänna skolväsendet, den frivilliga musikundervisningen och folkbildningen, förskolan och fritidspedagogiken, högskoleutbildningen samt övriga liknande funktioner inom musiklivet i Sverige eller på det internationella fältet.

Utbildningen skall verka för en förnyelse och utveckling av musiklivet i enlighet med riksdagsbeslutet om den statliga kulturpolitiken 1974 och de allmänna riktlinjer för högre musikutbildning som angivits i (här anges beteckningen på regeringsbeslutet om riktlinjer som återfinns i OMUS' föreslagna utformning ovan i avsnitt 3.3.2). Utbildningen skall syfta till att främja de studerandes personliga utveckling och deras förmåga till kritisk värdering av musiken som konstnärligt uttryck och kommunikationsmedium. Särskilt skall utbildningens syfte vara att ge de studerande sådana kunskaper, färdigheter och attityder,

att de kan undervisa i ämnet musik och belysa musiken i historiska, sociologiska och kulturpolitiska perspektiv,

att de kan inspirera människor att lyssna aktivt till musik, att själva musisera och att skapa musik.

Inom linjens utbildningar skall dels ges en gemensam basutbildning med den inriktning och de kursmoment som anges nedan, dels erbjudas tillfälle till fördjupningskurser med inriktning mot olika arbetsfält.

Den grundläggande utbildningen till ettämneslärare i musik skall omfatta 160 poäng; för lärare i musik och annat ämne skall musikdelen omfatta 110 poäng. I studietiden bör ingå 40 resp. 25 poäng i form av praktik inom yrkesområdet. Basutbildningen skall i båda fallen omfatta 60 poäng. Dess syfte skall vara att ge de studerande ett sådant underlag för kommunikativ och gestaltande verksamhet att de kan musicera med grupper av barn, ungdom och vuxna och inspirera sådana grupper till aktivt lyssnande och eget musicerande.

Basutbildningen skall innefatta följande obligatoriska moment:

- en översikt över *musiklivet* och den aktuella *kulturpolitiken*, den allmänna skolans syfte och dess organisation, den frivilliga musikundervisningen i skolor och folkrörelser som underlag för en diskussion om lärarrollen,
- kunskaper på det *beteendevetenskapliga området*: utvecklingspsykologi, gruppdynamik, inläringsteknik osv. som grundval för övningar i kommunikation,
- kunskaper och färdigheter för att utveckla *rösten i tal och sång*, att sjunga primavista och använda rösten improvisatoriskt,
- kunskaper och färdigheter i fråga om *musikens material och uttrycksmedel*
 - att* kunna på bruksklaver, framför allt piano, och på gitarr ackompanjera melodier från olika repertoarområden i vanliga tonarter,
 - att* transponera och improvisera i enkla former,
 - att* kunna musicera enkelt på slagverk, kontrabas, blockflöjt eller annat melodiinstrument med pedagogisk användbarhet och ha elementär praktisk kännedom om de väsentligaste musikinstrumenten och deras vård,
 - att* improvisera i enkla former med röst och varierande instrumentsammansättningar,
 - att* gehörsmässigt uppfatta och beskriva musikaliska struktureringsprinciper,
 - att* öva instuderings teknik på ett elementärt plan,
 - att* omsätta klingande och noterad förlaga i eget musicerande,
 - att* skriva sats- och instrumentationsuppgifter i olika musikstilar,
- elementära kunskaper om den vanligast förekommande ljudapparaturen och färdighet att använda den för upptagning, återgivning och ljudbearbetning,
- elementära kunskaper om akustiska grundbegrepp, psykologisk och sociologisk forskning om musikalisk upplevelse samt den akustiska miljöns problem,
- en orientering om musikens användning för terapeutiska syften i omsorgsverksamhet och sjukvård,
- grundläggande kunskaper och praktiska övningar i gruppaktiviteter,
 - att* leda kör, instrumentalensemble eller blandade ensembler,

- att styra olika typer av improvisation och själv delta i vokal och instrumental improvisation,
- att både som ledare och deltagare i grupp uppleva musik och rörelse i samverkan och gestalta dramatiska förlopp med musik, rörelse och andra uttrycksmedel,
- översiktliga kunskaper om musiken som konst och kommunikationsmedium i olika samhällen genom tiderna. Kännedom om de viktigaste struktureringsprinciperna inom olika repertoarområden,
- färdigheter att med enkla medel gestalta exempel från olika repertoarområden i undervisningssyfte.

Basutbildningen bör organiseras så att fördjupningskurs i specialinstrument o. d. kan påbörjas och pågå parallellt.

Basutbildning och fördjupningskurser kan leda fram till *musiklärarexamen*, såvida de senare täcker något av följande fyra alternativ. I varje poängtal inräknas även praktik på yrkesområdet som då det gäller grundskola och gymnasieskola även innefattar motsvarande verksamhet inom frivillig musikundervisning och annan musikalisk aktivitet.

1. kurser som syftar till verksamhet på grundskolan, speciellt dess högstadium 30 poäng och gymnasieskolan 20 poäng, sammanlagt 50 poäng.

2. kurs som syftar endast till grundskolan, speciellt dess högstadium 30 poäng.

3. kurs som syftar endast till gymnasieskolan 40 poäng

4. kurs som syftar endast till instrumental- och ensembleundervisning 80 poäng, varav i regel minst 50 avsätts till huvudinstrumentet och dess undervisningsmetodik.

Huvudinstrumentet kan utbytas mot rytmik.

För tvåämnesutbildning gäller alternativ 1.

Efter studier i kyrkomusikalisk fördjupningskurs vid musiklärarlinje kan även *organist- och kantorsexamen* avläggas.

Vid musiklärarlinje kan även kurs anordnas som leder till examen som *specialiserad pedagog* i visst repertoarområde eller ifråga om visst instrument. Som allmänt behörighetsvillkor för linjen gäller bestämmelserna i Förordning om tillträde till högskoleutbildning (föreligger f. n. endast i form av utkast).

Som särskilt antagningsvillkor gäller sådana kunskaper och musikaliska färdigheter som är nödvändiga för att tillgodogöra sig den planerade utbildningen. Kunskaper erfordras i ämnet historia dokumenterade genom betyget godkänd i gymnasieskolans tvååriga sociala kurs eller motsvarande kunskaper styrkta på annat sätt.

Speciella riksgiltiga prov i musik anordnas konstruerade utifrån de kunskaper och färdigheter som är nödvändiga för att tillgodogöra sig den gemensamma basutbildningen.

Kommentar: För att undvika missförstånd bör man kanske därtill klart utsäga i planen att basutbildningens moment i regel icke är avslutade kapitel i och med det garanterade underlag de där givit. De skall ingå i fördjupningsutbildningen och där vidareutvecklas.

9.2.2.3 Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för kyrkomusiker

Inom den allmänna utbildningslinjen för kyrkomusiker skall ges en grundläggande musikalisk och pedagogisk utbildning som förbereder de studerande för yrkesverksamhet på det kyrkomusikaliska området. Yrkesverksamheten kan även innefatta vissa pedagogfunktioner i det allmänna skolväsendet, den frivilliga musikundervisningen och folkbildningsarbetet, högskoleutbildningen samt övriga funktioner av liknande slag inom musiklivet i Sverige eller på det internationella fältet.

Utbildningen skall verka för förnyelse och utveckling av musiklivet i enlighet med det kulturpolitiska programmet 1974 och de allmänna riktlinjer för högre musikutbildning som angivits i (allmänna riktlinjer som regeringen enligt OMUS' förslag skall fastställa – se ovan 3.3.2). Utbildningen skall syfta till att främja de studerandes personliga utveckling och deras förmåga till kritisk värdering av musiken såsom konstnärligt uttryck och kommunikationsmedium. Särskilt skall utbildningens syfte vara att ge de studerande sådana kunskaper, färdigheter och attityder, att de kan gestalta musik på en konstnärlig nivå inom kyrkomusiken och att de kan förmedla musikaliska upplevelser i olika sociala sammanhang, särskilt inom församlingsarbetet i svenska kyrkan och andra trossamfund.

Den nuvarande kyrkomusikerlinjens läroplan skall i övrigt omformuleras till utbildningsplan efter samma principer som följts för de två förstnämnda linjerna. Utbildningsplanen kommer inte att innehålla detaljerade anvisningar och poängtal för varje delkurs, eftersom dessa skall fastställas av linjenämnd.

Det skall särskilt anges att kyrkomusiker som fördjupningskurs kan välja pedagogisk utbildning med sikte på skolväsendet och/eller den frivilliga musikundervisningen på samma sätt som musiklärare eller specialiserade pedagoger.

Vid kyrkomusikerlinje kan avläggas kyrkomusikerexamen samt därtill lärarexamen som specialiserad pedagog efter genomgång av särskilda fördjupningskurser.

9.2.2.4 Utbildningsplan för allmänna utbildningslinjen för kulturkommunikation inom musikområdet

Utbildningslinjen skall med alternativa tillämpningar förbereda för kulturkommunikativa arbetsuppgifter inom massmedier, förlag, bibliotek, arkiv, museer och övriga kulturvårdande och/eller kulturöfrmedlande institutioner samt för kulturadministrativa uppgifter inom studieförbund, organisationer och förvaltning. Utbildningslinjen kan även i särskilda varianter förbereda för sådana uppgifter där kulturkommunikationen är knuten till tekniska och naturvetenskapliga uppgifter eller till yrkesuppgifter inom sjukvård, omsorgsverksamhet och vårdsektorn i övrigt.

Linjen ges inom sektorn för kultur- och informationsyrken. Utbildningsplanen är fastställd 197 av UHÄ att gälla vid

Linjen består av en basutbildning, ämnesstudier med en musikalisk huvudinriktning i kombination med humanistisk-samhällsvetenskapliga, naturvetenskapliga eller medicinska studier, valfria kurser samt tillämpade studier.

Basutbildningen omfattar 20 poäng, ämnesstudierna och de valfria kurserna 80–100 poäng och det avslutande tillämpade studiet 20 poäng. Normalt omfattar utbildningslinjen 120–140 poäng.

Kommentar: Utbildningsplanen ovan är uppställd i sin första del efter modell av de formuleringar som finns i utkast till utbildningsplan för kulturkommunikationslinje i PM från Centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) 1976-01-22.

OMUS kan för denna linje i principbetänkandet inte närmare ange målen och huvudmomenten för varje särskild variant inom dessa kombinationsutbildningar. De bör t. v. stå öppna för att närmare utformas i samband med att den nya högskolans organisation växer fram.

9.2.3 *Kommentarer och tillägg till utbildningsplanerna*

9.2.3.1 Enstaka kurser anslutna till linje

Som OMUS ovan 6.8.3 anført, bör H 75:s tolkning av högskolebeslutet innebära att även enstaka kurser av den typ musikutbildningen omfattar kan betecknas som "viss fort- och vidareutbildning inom kulturområdet" och skall kunna i planeringen behandlas tillsammans med närmast berörda allmänna utbildningslinjer (Information från H 75 1/76 sid. 4)

Det innebär för *musikerlinjen* att man vid planeringen av linjen bör kunna räkna med icke blott den fullständiga 160-poängsutbildningen där basutbildning på 20–30 poäng ingår, utan även kan planera en mängd enstaka kortare och längre kurser och kurskombinationer i anknytning till linjen. Motsvarande förhållande gäller *musiklärarlinjen*.

Till sådana kurser hör – för att nämna några särskilt vanliga eller angelägna exempel

- kurser på 40 poäng som leder till examen som specialiserad pedagog, avsedda för redan yrkesverksamma musiker t. ex. inom ett repertoarområde som jazzen eller folkmusiken, inom visst ämnesområde (material för musikalisk gestaltning, musikteori e. d.) eller visst instrument. I de två förstnämnda fallen torde ovannämnda examen kunna avläggas även efter enstaka kurs anordnad av musiklärarlinje.

- kurser eller kombinationer på 10–20 poäng i ensembleledning
- kurser eller kurskombinationer på 20–120 poäng i komposition och arrangering eller ljudskapande.

- kurser på 5–20 poäng för att ge redan verksamma dansmusiker kunskaper och färdigheter inom basutbildningssektorn, t. ex. inom blocket material för musikalisk gestaltning eller kurser i instrumentation och arrangering.

Det innebär även att sådana enstaka kurser som kan ingå i återkommande (varvad) utbildning och vad OMUS kallar kompletteringsutbildning skall kunna planeras och anordnas i anslutning till en linje.

I utkastet till Förordning om högskoleutbildning s. 42 säger 46 § att "den som har genomgått enstaka kurser, som motsvarar utbildningen på viss

linje som leder fram till en bestämd examensbenämning, skall få samma utbildningsbevis som gäller för den som har genomgått utbildningslinjen i vederbörlig ordning”.

9.2.3.2 Individuella studievägar inom linjen

OMUS vill även föreslå att de individuella kursvarianter och studievägar som orsakas av de ojämna möjligheterna till förberedande utbildning bör kunna rymmas inom den allmänna utbildningslinjen. Dit kan höra kompletterande kurser i t. ex. bruksklaver eller satslära betingade bl. a. av att den förberedande utbildningen under övergångsskedet icke hunnit anpassa sig till antagningskraven.

Däremot bör det vid olika högskolor med något varierande innebörd tillämpade systemet med ”privatister” och ”aspiranter” upphöra i den mån det inneburit att studerande följer utbildningars gemensamma lektioner, men ej enskild undervisning. Detta sätt att studera går svårligen att förena med den antagning och den projektorienterade undervisning OMUS förordar.

9.2.3.3 Poängtal och nivåer

Varje kurs skall enligt högskoleförordningen åsättas ett *poängtal*. Inom den högre musikutbildningen förekommer poängsystem f. n. endast inom den reformerade kyrkomusikutbildningen. Poängtalet anger den andel av den totala utbildningstiden som anslås till en viss kurs eller ett speciellt kursmoment. I poängtalet ingår såväl lektionstid som beräknad tid för förberedelse och självstudier. Ett läsår på 40 veckor med heltidsstudier motsvarar normalt 40 poäng (utkastet till högskolelag: 7 §). Poängberäkningen utgår från en normalstuderandes beräknade genomsnittstid för att tillgodogöra sig en kurs. Självfallet förekommer inte minst inom musikutbildning mycket stora individuella variationer beroende bl. a. på tidigare förvärvade kunskaper och färdigheter.

OMUS vill i den gemensamma av UHÄ fastställda utbildningsplanen för de allmänna linjerna endast fixera poängtalen för basutbildningarna i sin helhet samt vissa fördjupningskurser som krävs för examina. Vi anser att poängtalen för kurser och kursmoment skall fastställas av den lokala linjenämnden och att de alltså kan variera något från skola till skola inom ramen för linjens eller utbildningens totala poäng. Det förutsätts dock att linjerna skall samråda, och kommittén kommer i avsnittet 9.2.3.5 *Gemensamt underlag för kursplanering* nedan att söka ange vissa riktpunkter för metodik- och kursplaneringsgruppernas arbete i etapp 2 av OMUS' arbete.

Med nivågradering avses att en kurs eller ett kursmoment utformas så att den studerande kan avsluta en etapp i studierna genom att redovisa ett resultat i form av t. ex. godkänt instrumentalspel på en viss nivå. Nivågradering innebär t. ex. att man genom repertoarexempel söker ange en teknisk komplexitetsnivå där vissa studerande kan avsluta sina studier för att ägna sig åt andra utbildningsmoment, medan övriga fortsätter med samma instrument på högre nivåer. Inom kyrkomusikerlinjen finns f. n. nivåerna A–G inom solistiskt orgelspel, pianospel och sång samt nivåerna A–E inom

gehörsskolning och satslära med instrumentation, liturgiskt orgelspel, där A betecknar den lägsta nivån, B den närmast högre nivån etc. A har fått betyda antagningsnivå, C godkänd nivå.

Nivågradering har olägenheter eftersom det är problematiskt att genom repertoarexempel fixera grader av gestaltningssvårighet, särskilt inom improvisatoriska eller gehörstraderade genrer. Det är dock enligt OMUS' uppfattning lämpligt och nödvändigt att skapa någon form av nivågraderings-system för att kunna ge de studerande möjlighet att fullfölja sin utbildning i klart angivna var för sig avslutade etapper. Högskolepropositionen anger särskilt att delar av utbildningen i möjligaste mån skall kunna avgränsas som fullgjorda moment. Nivågradering är dessutom nödvändig för att man överhuvud taget skall kunna göra individuella studieplaner på musikleärlinjen, speciellt då det gäller instrumentalundervisning, där metodikutbildningen för övrigt samtidigt skall anpassas till nivåer i instrumentalspelet. Utan nivågradering är det också omöjligt att göra avvägningar mellan studier i huvudinstrument och biinstrument. Ännu ett skäl för nivågradering är att den möjliggör, att man vid återkommande utbildning och fortbildning kan någorlunda precisera, vilket kursinnehåll som är det lämpligaste för en viss studerande.

Nivågraderingens tillämpning kommer att behandlas av särskilda arbetsgrupper i OMUS-utredningens etapp 2, 1976/77. De kommer att få i uppdrag att söka finna även andra metoder än repertoarexempel för att lösa det svåra problemet att söka gradera nivåerna.

9.2.3.4 Individuell studieplan. Tilläggstermin. Återkommande utbildning

Varje studerande skall vid utbildningens början i samråd med yrkesvägledningskonsulenten och sin personlige studievägledare staka ut en preliminär studieväg, som sedan kan revideras under utbildningens gång efter vissa principer som den lokala linjenämnden avgör. Denna *individuella studieplan*, som utbildningsledningen bör ha fått skriftligen angiven från den studerande, skall även utgå från en tidsram där den maximala studietiden för linjens grundläggande utbildning är en gräns. Om studerande av olika skäl icke uppnår sitt studiemål inom tidsramen, kan de beviljas *tilläggsterminer* i viss utsträckning av utbildningsledningen. *Påbyggnadsutbildningen* kan påbörjas i direkt anslutning till grundläggande utbildning. Den individuella studieplanen skall även i vissa fall kunna innebära återkommande utbildning av den typ som t. ex. Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI) nu praktiserar. Det torde dock vara nödvändigt att den studerande även där skriftligen preciserar sin planerade studieväg.

9.2.3.5 Exempel på underlag för riksövergripande kursplanering

Som en utgångspunkt för expertarbetet med kursplaner under OMUS-arbetets andra etapp vill kommittén skissera den ungefärliga poängfördelningen för olika moment på ett område där samplanering är särskilt nödvändig, nämligen *musikleärlinjens basutbildning*. De rekommendationer till

kursplaner som utarbetas för att sedan lokalt fastställas i ev. profilerat skick av resp. linjenämnd bör givetvis mer detaljerat ange innehållet i olika moment än vad som här skett. Utgångspunkter för OMUS' poängangivelser är erfarenheterna från SÄMUS i Göteborg och Malmö samt materialet från de arbetsgrupper som lämnade förslag till utbildning av lärare och breda pedagoger.

De 60 poäng som disponeras för musiklärarnas basutbildning skulle förslagsvis kunna fördelas på följande sätt (jämför utbildningsplanen ovan 9.2.2.2):

1. Översikt över musikliv och kulturpolitik, skolorganisation, yrkesroll-arbetsplats-samhälle, folkrörelser, inkl. auskultationer, studiebesök och diskussioner, orienterande föreläsningar enligt förslag från yrkesrollsgruppen för lärare	4
2. Beteendevetenskap: allmän pedagogik, utvecklingspsykologi, gruppdynamik och gruppmetodik, inläringsteknik, speciellt "allmän nybörjarmetodik" med tillämpning bland barn	5
3. Röst och tal, elementär sång – basfärdigheter samt tillämpning inom moment 7	7
4. Bruksklaver – basfärdighet	6
5. Bruksgitarr – basfärdighet	6
6. Alternativt 4 eller 5, fördjupning och undervisningsmetodik	4
7. Material för gestaltning: baskunskaper, underlag för satslära, ackompanjemang, gehör, improvisation, arrangemang, enkel komposition etc.(tillämpning ingår i 3, 4, 5, 8, 9, 10 och 12)	6
8. Praktisk instrumentkännedom inkl. instrumentvård Enkelt spel på slagverk, bas, annat melodiinstrument med pedagogisk användbarhet	8
9. Ensemblespel med ensembleledning (inkl. körsång)	4
10. Rytmik och rörelse	2
11. Ljudverkstad	2
12. Musik och samhälle – översikt (tillämpning speciellt i 9)	6

Man måste ha klart för sig, att de i avsnittet 6.5 nämnda integreringsprinciperna försvårar en klar avgränsning mellan kursmoment. Varje moment har – som där visades – två faser: dels att inhämta baskunskaper och basfärdigheter som underlag, dels att öva gestaltning och kommunikation. Det senare är ofta integrerat som projekt eller praktikinslag där olika block samverkar. I vår poängfördelning räknar vi genomgående med hela den första fasen plus den skattade andelen av den integrerade andra fasen. Som exempel på sådan integration kan nämnas att de avsnitt som ingår i moment 7. Material för musikalisk gestaltning hela tiden är knutna i sin instrumentala del vid 3-6 och 8-11. Man bör också kunna utgå från att 8. Praktisk instrumentkännedom och 9. Ensemblespel med ensembleledning är nära sammanhängande och att poängfördelningen dem emellan är relativt godtycklig, eftersom man egentligen borde föra dem samman till en enhet om 12 poäng. Ensemblespelet bör i stor utsträckning vara integrerat med den praktiska instrumentkännedomen. Alla de 12 momenten skall givetvis vara inriktade mot basutbildningens studiemål att "musicera med grupper av barn, ungdom och vuxna och inspirera sådana grupper till aktivt lyssnande".

Momenten är i mycket skiftande grad lärarkrävande beroende av om undervisningen kan bygga på små grupper eller kan vara organiserad i storgruppslektioner. Så exempelvis bör musik och samhälle kunna behandlas i grupper om 24 studerande medan instrumentala färdigheter i viss utsträckning kommer att studeras enskilt även om högre utbildning mer än förr kommer att tillämpa gruppundervisningsmetodik.

Ytterligare en aspekt som har med lärartätheten att göra är förhållandet mellan lektionstid och egna studier. Vissa moment som exempelvis beteendevetenskap och färdighetsundervisning kräver en stor andel hemarbete för den studerande och den lärarledda handledningen utgör mindre delar av den totala arbetstiden. Andra moment som t. ex. rytmik och rörelse förutsätter en stor andel lärarhandledd undervisning.

En tredje aspekt är om undervisningen kan ske sammanhållet under en viss period eller bäst förläggs t. ex. till 1 timme per vecka under långa perioder. Den största delen av en musikutbildning inbegriper normalt en mögnadsprocess som inte kan forceras i koncentrerade kurser. Sådana delar som YAS (yrkesroll – arbetsplats – samhälle), beteendevetenskap, musik och samhälle skulle kunna avhandlas under kortare perioder. Om så bör ske får givetvis linjenämnder besluta om. De har då att beakta om behovet av integration mellan olika delar är möjlig att åstadkomma.

Det bör noteras att studierna i huvudinstrumentet och eventuellt biinstrument påbörjas samtidigt med basutbildningen, men ingår inte i dess här angivna poängtal. Vissa studerande gör "poängvinster" genom att de som huvudinstrument valt t. ex. 3, 4 eller 5 (sång, piano, gitarr). Givetvis kommer de studerande att i ensemblespel och även i praktiska övningar i moment 7 kunna använda sitt eget instrument också som "bruksinstrument".

Övergången mellan basutbildningen och olika fördjupningskurser bör i realiteten kunna ske smidigt och utan skarpa gränser. Den sker oftast i samband med den mellersta praktikperioden, som ju enligt OMUS' förslag ovan i 6.3 skall innefatta överföring stegvis från handledd övning till mer självständiga övningsuppgifter. Fördjupningen för grundskola, gymnasieskola, musikskolor, studiecirklar etc. bör hänga "organiskt" samman med basutbildningen. Basutbildningen bildar alltså knappast i sig ett avrundat helt i den mening som högskolepropositionen i allmänhet tycks förvänta sig av sådana utbildningar. På grund av de praktiska musikstudiernas speciella karaktär måste vi räkna med att de studerande för att uppehålla en viss färdighetsnivå måste fortsätta studier i t. ex. bruksklaver, även om de redan i och för sig nått en godkändnivå.

Den i 9.2.3.4 nämnda individuella studieplanen bör alltså innehålla vilka instrumentval och ev. övriga fria tillval den studerande vill göra redan under de första åren.

Praktiska studier i nybörjarmetodik påbörjas lämpligen i direkt naturlig anknytning till bruksklaver och bruksgitarr. Detta skulle få till följd att många musiklärare kommer att få viss handledning i ämnet instrumentalundervisning på nybörjarstadiet i endera bruksgitarr eller bruksklaver. I fördjupningskursen kan de sedan studera instrumentspecifik metodik i sitt huvudinstrument eller biinstrument.

9.3 Studieorganisationen

9.3.1 Högskolan och kulturutbildningarna

Kulturrådet och de kulturpolitiskt ansvariga myndigheterna var liksom kulturutbildningarna själva mycket kritiskt inställda till högskoleförslaget i 1968 års utbildningsutredning (U 68). Statsrådet betonade därför i högskolepropositionen att stor hänsyn skulle tas till kulturutbildningarnas särart, då ramarna för den nya studieorganisationen gjordes upp. Det heter bl. a. härom (prop. 1975:9, sid. 441 och 442):

Studieorganisationen inom utbildningen på kulturområdet är av naturliga skäl mycket varierande. Vid remissbehandlingen av U 68:s förslag har bl. a. framförts den uppfattningen att de olika utbildningarna på kulturområdet för att kunna svara mot den konstnärliga och kulturpolitiska utvecklingens krav behöver anknytning till andra utbildningsområden och ökade kontakter sinsemellan. Jag delar denna uppfattning och anser det av detta skäl angeläget med en utveckling på det studieorganisatoriska området också inom denna del av högskoleutbildningen. Det nyssnämnda utredningsarbetet i fråga om utbildning inom kulturområdet bör kunna visa hur långt det är möjligt och lämpligt att anpassa studieorganisationen på detta område till en mer enhetlig studieordning inom högskolan som helhet.

För all utbildning på kulturområdet gäller som primärt krav att studierna måste anknyta till och stödja den konstnärliga mognadsprocessen hos de studerande. Utbildningen är således i sig själv en skapande process som inte i alla avseenden kan och bör bedrivas på ett i förväg planerat sätt. Detta måste få påverka både sättet att organisera studierna, utformningen av de planer som styr utbildningens innehåll samt arbetsformerna. Praktiska och teoretiska moment i utbildningen bör oftast vara mycket nära samordnade. Att lösa upp sambandet mellan olika moment genom en indelning i kurser är här inte alltid meningsfullt. I regel bör de olika momenten i studierna bedrivas parallellt. Möjligheterna att kombinera moment från befintliga utbildningar på kulturområdet med högskoleutbildning av annat slag är av dessa skäl begränsade. Samtidigt är det angeläget att kombinationsmöjligheter av detta slag kan utvecklas.

En rad motioner väcktes vid riksdagsbehandlingen av högskolereformen, och även utbildningsutskottet var i sitt yttrande angeläget att betona studieorganisationernas flexibilitet. (UbU 1975:17).

Utskottet finner det först angeläget att stryka under departementschefens uttalande att ett inordnande av olika utbildningar inom ett vidgat högskolebegrepp ingalunda utesluter att man vid utformningen av organisationen tar hänsyn till varierande förutsättningar för olika utbildningar och enheter. Enligt denna bör enhetsstyrelserna ha frihet att inrätta organ för särskilda uppgifter och också att delegera beslutanderätt inom enheterna så att en ändamålsenlig arbetsfördelning uppnås. Enhetsstyrelserna bör sålunda enligt propositionen kunna uppdra åt bl. a. avdelning inom styrelsen, rektorsämbetet och åt permanent eller särskilt inrättat organ inom enheten att besluta på styrelsens vägnar.

Statsrådet understryker ånyo kulturutbildningarnas egenart i den tredje kulturpropositionen (Prop 1975/76:135 avsnitt 10.2.3).

OMUS har vid alla de tillfällen till samråd som erbjudits med den centrala organisationskommittén för högskolereformen (H 75) och med regionala kommittéer hävdad, att OMUS i första hand måste utgå från det utbild-

ningsinnehåll som svarar mot musiklivets och samhällets reella behov. Sedan kan kommittén med dessa utgångspunkter bedöma, hur en ändamålsenlig pedagogisk och administrativ organisation borde vara uppbyggd. Kommittén utgår från att enhetsstyrelsens funktioner liksom den regionala och centrala organisationen blir så rörlig att kulturutbildningarna – i linje med regeringens och riksdagens intentioner i högskolebeslutet – inte skall uppleva den nya högskoleadministrationen som en hämmande ”tvångströja”. OMUS har därför i nedanstående förslag konsekvent sökt följa principen att strävan till formell likformighet inte skall få hindra en god praktisk lösning.

Då detta avsnitt tryckes, har OMUS ännu inte samlat kunnat ta del av remisserna på H 75s förslag till ny högskoleförordning, inte heller sett alla remisser på de regionala organisationskommittéernas förslag till enhetsindelningar. Intressanta synpunkter i dessa har alltså inte kunnat bakas in. Det är fullt möjligt att den slutgiltiga lagen och organisationen får annan utformning än nu föreslagits i varje fall i detaljer.

9.3.2 *Läsår –terminsindelning*

Utkastet till Förordning om högskoleutbildning §§ 4 och 5 anger att grundläggande utbildning skall meddelas under en period av 40 veckor av det statliga budgetåret (ett s. k. läsår). Lsåret fördelas på två terminer. Styrelsen för Musikhögskolan i Stockholm har kritiserat, att UHÄ skall besluta om terminernas förläggning och anser att dessa beslut bör kunna fattas närmare de berörda. OMUS instämmer i kritiken. Linjenämnderna bör fatta beslut i denna fråga. Vid musikhögskolor kan många speciella hänsyn behövas, då man avgör terminsgränserna, t. ex. förläggning av antagningsprov.

OMUS anser det också viktigt att beakta den praktik som förutsätts ingå i den studerandes utbildning och den medverkan härvidlag som skall ingå i lärarnas tjänstgöring. I kap 7 och 8 har visats den stora betydelse för utvecklingen av ensemblespel och andra ämnen som sommarkurserna har både som förberedande utbildning och kompletterande. Dessa sommaraktiviteter torde vara mer vanliga på musikområdet än annorstädes i högskolan och en förutsättning för musiklivets utveckling. Det är nödvändigt, att högskolelärarna här får göra en insats inom ramen för sin tjänst, och att de studerande får inräkna sommarkurser i praktiktid. Beräkningen av reell läsårstid behöver alltså göras efter mer flexibla grunder än i fråga om andra utbildningar. OMUS anser en anpassning till ett 40-veckorssystem över alla linjer vara ofrånkomlig.

9.3.3 *Beslutsprocesserna*

9.3.3.1 *Organisationsmodeller i olika regioner*

Då detta betänkande går till trycket, har de regionala organisationskommittéerna just lämnat sina förslag om sin speciella regionala modell till den centrala kommittén H 75.

Vi kommer nedan i avsnittet 9.5 att behandla den centrala samplaneringen inom UHÄ och hur musikutbildningen kan inordnas i denna. Med vår utgångspunkt i den lokala studieorganisationen bör vi här först nämna hur verkan av den nya högskoleorganisationen kan bli i fråga om de enskilda

högskolorna. Vi utgår då främst från skillnaderna mellan de regioner där de statliga högskolorna ingår. De nytillkommande utbildningar som har kommunala eller privata huvudmän eller folkhögskolestatus behandlar vi i samband med lokaliseringsfrågorna (kap. 10).

Stockholms organisationskommitté (H 75-S) framlägger två alternativa förslag:

Alt 1: Fyra enheter, där musikhögskolan inkl. musikhögskolans utbildningen förs till en *högskoleenhet för de konstnärliga utbildningarna*. (Övriga lärarutbildningar liksom musikvetenskap förs till universitetet).

De övriga sex konstnärliga utbildningar som förs till denna enhet är Dramatiska institutet, Statens dansskola, Musikdramatiska skolan, Scenskolan, Konsthögskolan, Konstfackskolan inklusive Teckningslärarinstitutet.

Alt 2 innebär att en femte enhet, en särskild högskola för lärarutbildning tillkommer som då överflyttar under sin styrelse den praktiskpedagogiska delen av musikhögskolans utbildning.

Göteborgs organisationskommitté föreslår två högskoleenheter i Göteborg, Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet. Till den senare förs utbildningen vid musikhögskolan och nuvarande SÄMUS. Lärarutbildningarna skall enligt förslaget bilda en särskild lärarutbildningsenhet inom universitetet, men hur detta skall ske, är ännu icke fullt utarbetat.

Organisationskommittén för *Lund/Malmö högskoleregion* diskuterar olika alternativ, men lägger som huvudförslag att en högskoleenhet bildas i Lund/Malmö, där endast statens scenskola i Malmö står utanför. I förslaget skisseras även en speciell organisation som innebär att läroanstalterna förskoleseminariet, musikhögskolan, SIHUS och SÄMUS sammanförs och grupperar sig kring lärarhögskolan för att ömsesidigt betjäna varandra, där de alla kommer att ha lokalmässig gemenskap. Musikinstitutionen betjänar alltså alla som behöver inslag av musik.

Av ovanstående framgår att de tre regionkommittéerna framlagt fyra helt olika lösningsalternativ i fråga om musikhögskolornas relationer till högskoleenheterna. Olika betingelser i viss mån av skillnader i lokalförhållandena. Båda Stockholmsalternativen innebär organisatoriska komplikationer för musikhögskolans del, om vi jämför dem med OMUS' förslag till utbildningslinjer och deras innehåll. I alternativ 1 får arbetsenheten musikhögskolan som hör till konstnärliga enheten söka samplanera sina resurser med musikvetenskapliga institutionen som hör till universitetens enheten. Pedagogiska inslag får "köpas" i lärarhögskolan som också hör till universitetet. Resursfördelningen handläggs i två sektorer inom UHÅ: sektorn för undervisningsyrken och sektorn för kultur- och informationsyrken.

Alternativ 2 är än mer komplicerat. Då skall lärarhögskolan inom en egen styrelse administrera resurserna för den praktiskpedagogiska utbildning som av OMUS föreslås helt integrerad med utbildningen inom lärarlinjerna. (Jfr ovan 6.2.6.2 och 6.3.3.3.), Musikvetenskapen hör fortfarande till universitetet.

I Göteborgsmodellen är lärarhögskolans ställning som arbetsenhet ännu oklar. Här slipper man liksom i Lund/Malmö-modellen arbeta med flera

högskoleenheters styrelser samtidigt. Lund/Malmö-förslaget med lärarutbildningen som samlande "paraply" för en rad institutioner förefaller praktiskt. OMUS vill dock inte se högskolan som "institution".

9.3.3.2 Högskolestyrelse – linjenämnd – samplaneringsnämnd

De komplicerade relationer som i föregående avsnitt visats – speciellt i Stockholmsregionen – i fråga om relationerna mellan högskoleenheten och arbetsenheten musikhögskola har till följd att beslutsfunktionerna måste delegeras från högskolestyrelsens nivå till linjenämnderna. Med den syn man alltmer anlägger att besluten bör ligga nära de direkt berörda bör man tänka sig ytterligare beslutsdelegering till olika organ inom arbetsenheten.

OMUS har i kap 6 ovan argumenterat för den högre musikutbildningens anknnytning till yrkeslivets behov. I den nya högskolan kommer linjenämnderna att ha den starkaste bindningen till yrkeslivet. I konsekvens härmed anser OMUS, att *linjenämnderna* måste ha den väsentliga styrande funktionen i studieorganisationen. De skall enligt kommitténs uppfattning ha reell makt att inom utbildningsplanens ram besluta om utbildningarnas innehåll; det innebär att de även måste ha stort inflytande över antagningsprocedur, redovisning och utvärdering (ev. examination). Det medför även att deras förslag eller yttranden måste väga tungt vid tjänstetillsättningar. Till slut måste det även innebära att de måste medverka vid utformningen av den ekonomiska planeringen och resursfördelningen.

I H 75s utkast till Förordning med instruktion för statliga högskoleenheter föreskrivs följande om linjenämnderna (35 och 36 §§):

35 § Linjenämnd inrättas av högskolestyrelsen om ej annat följer av beslut enligt andra stycket. I beslutet om inrättande skall högskolestyrelsen ange vilken eller vilka allmänna eller lokala utbildningslinjer vid högskoleenheten som skall ingå i nämndernas ansvarsområde.

Regionstyrelse kan inrätta linjenämnd som är gemensam för två eller flera högskoleenheter eller för högskoleenhet och annan läroanstalt med högskoleutbildning i regionen. I beslutet skall regionsstyrelsen ange vilken eller vilka allmänna eller lokala utbildningslinjer som skall ingå i nämndens ansvarsområde samt till vilken högskoleenhet nämnden skall vara knuten. I ärende enligt detta stycke skall styrelserna för läroanstalterna beredas tillfälle att yttra sig.

Det sistnämnda fallet bör bli aktuellt i Stockholmsregionen. Linjenämnden skall enligt förslaget ha följande uppgifter.

36 § Linjenämnd har inseeendet över den eller de utbildningslinjer som tillhör nämndens ansvarsområde. Till linjenämnd kan även genom beslut av högskolestyrelsen överlämnas uppgifter i fråga om enstaka kurs. Inom sitt ansvarsområde svarar linjenämnd för samordnande planering av utbildningen.

Inom ramen för föreskrifter som meddelats av regeringen, universitets- och högskoleämbetet, regionstyrelsen och högskolestyrelsen åligger det linjenämnd särskilt att inom sitt ansvarsområde, i samarbete med de institutioner eller andra arbetsenheter som berörs,

1. främja utvecklingen av utbildningen under beaktande av samhälls- och yrkeslivets krav och forskningens utveckling,
2. besluta om utbildningens innehåll och organisation, varvid dock ärende, som kan handläggas av institutionsstyrelse, efter samråd med styrelsen bör överlämnas till denna,

3. verka för att de kurser och andra utbildningsmoment som ingår i en utbildningslinje samordnas pedagogiskt och studieorganisatoriskt med hänsyn till utbildningslinjens mål,

4. lämna högskolestyrelsen underlag för förslag till anslagsframställningar och andra framställningar hos riksdagen samt för plan för fördelning och användning av enhetens resurser,

5. ägna uppmärksamhet åt studieförhållandena och följa de studerandes studieresultat,

6. ägna uppmärksamhet åt frågor om information om utbildningen,

7. hos vederbörlig myndighet föreslå de åtgärder i fråga om utbildningen som nämnden finner påkallade eller i övrigt lämpliga.

Linjenämnden skall bestå av ordförande och det antal övriga ledamöter som den myndighet som inrättat nämnden bestämmer. Bland ledamöterna skall finnas företrädare för lärare och studerande inom nämndens ansvarsområde samt representanter för yrkeslivet med anknytning till nämndens ansvarsområde och, om så är lämpligt, för sådan högskoleutbildning som har anknytning till ansvarsområdet men ej ingår i detta. I linjenämnderna kan även ingå företrädare för teknisk och administrativ personal. Ordförande och yrkeslivsrepresentanter utses av högskolestyrelsen, ledamöterna av resp. studerande- och personalorganisation. Lärare, studerande och företrädare för yrkeslivet skall vara lika många till antalet, representanter för teknisk-administrativ personal kan saknas eller utgöra en mindre del av den.

OMUS vill i detta läge inte ge någon rekommendation om lämpligt antal ledamöter i musikutbildningens linjenämnder. Sannolikt bör de vara relativt många eftersom en musikykeslinje har ett så brokigt ansvarsområde – många specialister bland lärarna och många skiftningar i yrkesrollen även i fråga om repertoarområden. Det bästa vore om nämnden i sin helhet bleve representativ genom att de olika valkorporationernas representanter kunde komplettera varandra eller att företrädare med bred anknytning valdes. Det är dock självfallet inte möjligt att utifrån styra de olika intressenternas val av företrädare i linjenämnden. Linjenämnderna kan delegera beredning och vissa beslutsfunktioner till andra organ. OMUS anser dock att de *icke* skall kunna delegera sin beslutanderätt till institutionsstyrelse, som det sägs i moment 2 av de i förordningsförslaget uppräknade åliggandena. OMUS önskar nämligen inte inom organisationen använda det från universitetet hämtade institutionsbegreppet, vare sig som term eller organisationsform.

Enligt utkastet till § 59 i förordningen skall *institutionsstyrelse* ha följande 10 speciella åligganden:

1. besluta om riktlinjer för organisation av arbetet samt för fördelning av göromål mellan tjänstemännen,

2. besluta om riktlinjer för disposition av lokaler och materiella resurser i övrigt, dock med undantag av lokaler och materiel som sjukvårdshuvudman tillhandahåller,

3. besluta om riktlinjer för anordnande av undervisning och examination,

4. utarbeta och avge förslag till föreskrivna planer för utbildningen,

5. utarbeta underlag för förslag till anslagsframställningar,

6. avge förslag som avses i 00 §§ förordningen (1977:000) om lärare vid statliga högskoleenheter angående lärartjänst som är eller blir ledig (motsvarande 69 § universitetsförordningen),

7. avge förslag om inrättande av tjänst,

8. avge yttrande i fråga om tillsättning av ledig tjänst,
9. antaga studerande till forskarutbildning,
10. besluta i frågor som överlämnats åt styrelsen genom beslut av högskolestyrelsen enligt 18 § eller av linjenämnd enligt 42 § denna förordning.

Enligt OMUS' uppfattning bör beslutanderätten i fråga om 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 från högskolestyrelsen delegeras till linjenämnden. Nämnden kan i sin tur delegera ärenden till sin verkställande tjänsteman som OMUS vill kalla *utbildningsledare* och detaljärenden till vad OMUS betecknar som *linjedelegationer*.

OMUS anser det viktigt att en ny kulturutbildning som den praktisk-musikaliska utbildningen vid musikhögskola inte blir bunden av den institutionsmodell som universiteten byggt upp. Institutionstypen innebär inte så stora risker i de fall då en arbetsenhet består av endast *en* linje, men då det gäller de tre statliga musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö, där både musiker- och musiklärlärlinje skall samverka, anser vi det angeläget, att dessa inte skall tvingas konkurrera om inflytandet i en gemensam institutionsstyrelse. De skall utvecklas var och en efter sin yrkesrollspräglade egenart samtidigt som gemensamma personal- och lokalresurser utnyttjas. OMUS vill alltså föreslå att de ansvariga högskolestyrelserna tillämpar 70–73 §§ i förslaget till förordning på de statliga musikhögskolorna:

Arbetsenheter, inrättningar, förvaltningsnämnder m. m.

70 § Högskolestyrelsen får besluta att vid sidan av eller i stället för institutioner andra arbetsenheter för utbildning eller forskning skall finnas. Högskolestyrelsen meddelar de föreskrifter för sådan arbetsenhet som behövs.

71 § Vid högskoleenhet kan enligt beslut av högskolestyrelsen finnas en eller flera som har till uppgift att tillhandahålla service åt utbildningen eller forskningen vid enheten. Regionstyrelse får föreskriva att sådan inrättning skall vara gemensam för två eller flera högskoleenheter. I ärendet skall styrelserna för enheterna beredas tillfälle att yttra sig.

Inrättning som avses i första stycket förvaltas genom styrelse eller enbart genom särskilt förordnad föreståndare. Bestämmelser om sådan förvaltning meddelas av högskolestyrelsen eller, om inrättningen är gemensam för två eller flera enheter, regionstyrelsen.

72 § För förvaltningsuppgifter som rör två eller flera institutioner, andra arbetsenheter eller inrättningar vid högskoleenhet får finnas en eller flera förvaltningsnämnder. Förvaltningsnämnd inrättas av högskolestyrelse. I beslut om inrättande anges de uppgifter som förvaltningsnämnden skall fullgöra.

73 § I förvaltningsnämnd ingår företrädare för de anställda och de studerande inom nämndens ansvarsområde. Närmare föreskrifter om nämndens sammansättning meddelas av högskolestyrelsen.

I Stockholms komplicerade fall bör det ankomma på regionstyrelsen att tillsätta en nämnd för arbetsenheten. OMUS föreslår, att resp. högskoleenhets styrelse beslutar om att inrätta en förvaltande nämnd förslagsvis kallad "*samplaneringsnämnd*" för en rad samordnande administrativa uppgifter.

OMUS tänker sig att denna nämnd som samordningsorgan för arbetsenheten "*musikhögskolan*" måste permanent ha utbildningsledarna när-

varande från linjenämnderna, och att den skall ha ansvaret för uppgifter av följande slag:

- att ansvara för de gemensamma resurserna i form av lokaler och utrustning
- att anställa kanslipersonal och teknisk personal
- att samplanera utnyttjandet av personal som är gemensam för olika linjer
- att samordna anslagsärenden från olika linjer och föra dem vidare till resp. högskolestyrelse (regionstyrelse). Budgetsamordningen måste även gälla uppdelningen på sektorer.

Som huvudansvarig för samplaneringen i denna nämnd tänker sig OMUS en chef ("rektor", "prefekt" e. d.). Till nämnden knyts administrativa tjänstefunktioner av kameral, kanslimässig och teknisk natur för hela arbetsenhetens bruk, lämpligen bl. a. en administrativ chef, "förvaltningschef". Förvaltningschefen kan i Stockholms fall sköta materiel- och lokalresurser även för musikvetenskapliga institutionens räkning.

Det kan vara skäl att sammanfattningsvis än en gång understryka att "makten" att besluta om undervisningens innehåll bör ligga hos linjenämnd och utbildningsledare; "samplaneringsnämndens" funktion vill OMUS se främst administrativ – serviceinriktad.

Den här av OMUS skisserade funktionsfördelningen kan ge anledning till åtskilliga kompetensvister särskilt under en övergångsperiod. Det blir en grannliga uppgift på varje arbetsenhet att fördela ansvaret. Sannolikt finns ingen idealisk lösning av denna problematik, där högskoleförordningen själv ger föga klarhet om den reella maktfördelningen mellan linjenämnd och institutionsstyrelse.

Den största svårigheten måste bli en diskussion om resursfördelningen i Stockholms fall, då lärarutbildningsenheten har att som särskild enhet bedöma pedagogikdelen av en integrerad lärarlinjes äskanden, konstnärsutbildningarnas enhetsstyrelse en annan del etc. Det måste i sådana fall bli regionstyrelsens sak att se till, att resurserna blir sammanförda realistiskt vid planeringen.

9.3.3.3 Avdelningar – linjedelegationer

Musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö föreslås uppdelade i två avdelningar, var och en ledd av linjenämnd med en utbildningsledare som föredragande.

Linjenämnden för musiklärarutbildning får ansvaret för *avdelningen för utbildning av lärare, kyrkomusiker, kulturkommunikatörer m. m.*, linjenämnden för musikerutbildningen ansvarar för *avdelningen för utbildningen av musiker och specialiserade pedagoger*. I representationen för yrkesverksamma, lärare och studerande bör alltså i den förstnämnda avdelningen finnas företrädare för även andra än musikläraryrken. Linjenämnderna bör delegera beredande uppgifter och vissa beslutande uppgifter till särskilda kommittéer inom avdelningen; OMUS vill kalla dem *linjedelegationer*. I dessa delegationer (liksom i linjenämnden) kan lärare från både musikhögskola och lärarhögskola ingå. Där bör finnas studeranderepresentanter och yrkesföreträdare. Inom avdelningarna för musikläraryrken borde följande ansvarsområden för speciella delegationer vara aktuella. För motiveringar vill vi hänvisa till argumentationen i avsnitten 6.4 och 6.5. (jfr bilaga 3, tablå 6).

1. Metodik i arbetsfälten 1–2

att *musicera med barn* (basutbildningen för dessa arbetsfält, fördjupningskurserna i metodik för förskola och grundskolans lågstadium, kommunala musikskolans grundkurs etc.),

allmän nybörjarmetodik

2. Metodik för arbetsfält 3

basutbildningen: att *musicera i öppen grupp*,

fördjupningsutbildningen: kunskapsstoff och metodik för grundskoleundervisning, motsvarande metodik i studiecirkel och annan frivillig verksamhet

3. Metodik för arbetsfält 4

basutbildningen: att *leda lyssnarcirkel* etc.,

fördjupningsutbildning: gymnasieskolans metodik, speciellt kunskapsstoff i musik och samhälle, motsvarande metodik etc. för kulturkommunikation

4. Metodik för arbetsfält 5–7

fördjupningsutbildning i *instrumentalundervisning* och *ensemble* samt i *ensembleledning*

5. Kyrkomusik

fördjupningsutbildning i *kyrkomusik*.

En särskild grupp eller delegation kan därtill tänkas för *rytmik* eventuellt kombinerad med *ramatik* och *temagestaltning*.

Antagningsproceduren måste delegeras från högskoleenheten till respektive linjenämnd i fråga om grundläggande utbildning eftersom de specifika antagningarna till musikhögskolorna icke kan avgöras av nämnder på regions- eller enhetsnivå. Linjenämnden bör delegera utformningen av proven till en av de olika delegationerna sammansatt nämnd. OMUS föreslår att lärarlinjen får riksgiltiga provformer men lokal jury, där samma princip för representation från yrkeslivet bör tillämpas som inom linjenämnderna. Även studerande bör vara representerade i juryn.

Linjenämnden för musikerutbildning kan arbeta med *delegationer* med förslagsvis nedanstående ansvarsområden:

1. Instrumentalistutbildning
2. Pedagogisk utbildning (även basutbildningens pedagogiska delar)
3. Utbildningar till komponist, arrangör, ensembleledare (även basutbildningens kreativa del)
4. Musik före 1750
5. Musik 1750–1900
6. Nutida musik
7. Afro-amerikansk tradition
8. Nordisk folkmusik

Beträffande argumentationen för de 5 sistnämnda delegationerna hänvisas till avsnitt 6.4.4 och 6.4.5 ovan. Delegationerna 4–8 ansvarar för bredden i musikerlinjens basutbildning och bevakar kvaliteten i fördjupningsutbildningarna på resp. repertoarområde.

9.3.3.4 UMU-arbete inom högskolan

Under reformens första skede kommer det att vara en komplicerad och angelägen uppgift att bevaka uppbyggnaden och utvecklingen av musikutbildningen i varje musikhögskoleenhet: lanserandet av utbildningar i efter-satta genrer, etableringen av kontakter med andra högskolor, inte minst på det konstnärliga området för olika "tvärkulturella" projekt, pilotkurser och musikpedagogiska projekt, fortbildningen av högskolans lärare etc. – allt detta som OMUS sammanfattat med beteckningen UMU-arbete, "utveckling av musikutbildning".

OMUS föreslår, att de statliga högskolorna i varje fall under en övergångstid arbetar med en "utvecklingsgrupp", förslagsvis med "rektor" som samordnare och verkställande ledamot och med utbildningsledarna från linjenämnderna, personal- och studeranderepresentanter och lämpligen företrädare för allmänna kulturpolitiska intressen – andra konstnärliga utbildningar o. d.

Utvecklingsgruppen, som alltså skulle fungera på högskoleplanet som den UMU-grupp vi föreslår i UHÄ, skulle på olika linjer o s v fördela det särskilda UMU-anslag motsvarande det nuvarande MPU-anslaget som enligt OMUS' förslag i 7.6.5.2 och 7.6.6 skulle hänvisas till varje musikhögskola.

En särskilt viktig uppgift för dessa utvecklingsgrupper borde vara att handlägga resurssatsningar till vad som i högskoleförordningen innefattas i begreppet "forskning" och "forskarutbildning", d. v. s. vad fakultetsnämnderna på universitetssidan kommer att behandla. Enligt OMUS' uppfattning borde utvecklingsgrupperna för musikens del söka samverka med de övriga kulturutbildningarna i resp. enhet eller region för att skapa med dem gemensamma "forsknings- och utvecklingsnämnder", dvs. ett slags "fakulteter för kulturutbildningarna", där resurser kunde erhållas för satsningar på gemensamma projekt eller för olika konstnärliga utbildningar specifika projekt, självfallet även i samarbete med vetenskaplig forskning inom universiteten.

Linjenämnderna fråntas genom utvecklingsgruppens verksamhet självfallet ingenting av sitt ansvar för förnyelse och utveckling – den grundinställningen ingår ju f. ö. i de principiella riktlinjerna för all högre musikutbildning. Utvecklingsgruppen bör delegera genomförandet av kurser o. s. v. till resp. linjenämnd.

Det bör även i detta sammanhang poängteras, att när man inom den högre musikutbildningen talar om utvecklingsarbete detta inte behöver innebära forskning på hög teoretisk nivå eller gestaltning av experimentell musik med utpräglat intellektuella förnyelseambitioner, utan också kan t. ex. vara fråga om att pröva praktiskt fungerande metoder på relativt elementär nivå inom för högskoleutbildningen nya genrer.

9.4 Tjänstefunktioner

9.4.1 Några principer

En grundläggande princip för en ny tjänsteorganisation borde vara att möjliggöra en så fri användning som möjligt av lärarresurserna. Det bör med

andra ord inte finnas formella skrankor som inskränker lärarens rätt att få fullgöra sin tjänst, där han bäst fyller en uppgift inom hela det spektrum av verksamheter som finns i den reformerade högre utbildningen.

Det bör ligga i både de anställdas och arbetsgivarens intresse att förhandla fram former för en lärarinsats som ej blott innebär en undervisning beräknad efter antal lektioner utan även innefattar tid avsatt för andra inslag i en modern lärarroll: utvecklingsarbete, egen fortbildning, informationsverksamhet, studievägledning, praktikhandledning, liksom administrativa funktioner som följd av den alltmer utökade "demokratin på arbetsplatsen" etc. Lärarinsatsen bör även kunna kombineras – som vi ovan pläderat för i avsnitt 6.3 – med arbete som musiker, lärare etc. i de yrkesfunktioner som vederbörande utbildar för.

När det gäller lärarinsatsens fördelning över året, är det föga funktionellt att utgå från att lärarens arbetstid fördelas jämnt över läsåret. Den vidgade kortkursverksamheten måste betyda ett ojämnare engagemang under året, som dock i sin tur i ett flexibelt system kan bli kompenserat genom insatser på varierande områden. OMUS har i kapitel 7 och 8 ovan visat hur den interna sommarkursverksamheten borde kunna utnyttjas för information från högskolans lärare och medverkan från lärarens sida i förberedande utbildning och kompletteringskurser.

Inom bl. a. folkhögskolan tillämpas ett system som medger att en lärare, som inte fått full tjänstgöring under ett år, äger rätt att kompensera bortfallet efter vissa regler ett kommande år och vice versa. Även detta borde undersökas i strävan att göra tjänsterna flexibla, så att de kan motsvara utbildningens varierande behov. Det borde också vara möjligt att icke binda en tjänst vid endast *en* högskoleenhet. Även andra skolor borde få utnyttja en udda specialist. En lärare som samtidigt är solist skulle t. ex. kunna utnyttjas för värdefull medverkan vid orkesterövningar på andra skolor, en ensembleledare eller kompositionspedagog medverka vid flera skolor och på detta sätt fylla sin tjänst med för hela landets musikpedagogik värdefulla insatser. Något slags clearingsystem borde gå att konstruera.

OMUS vill föreslå att en ny tjänsteorganisation införs för hela den högre musikutbildningen fr. o. m. 78-07-01. Vid detta tillfälle bör alla tjänster rubriceras och lönesättas i överensstämmelse med övrig högskolepraxis bl. a. i fråga om de av FUN (forskarutbildningsutredningen) vid denna tidpunkt framlagda förslagen till tjänster med kombination av forskning – utvecklingsarbete och undervisning. Det är angeläget att av OMUS tillsätta experter då även konstruerat tjänsterna så att de blir knutna till huvudsakliga funktioner inom linjerna, icke till allmänna ämnesrubriceringar.

9.4.2 *Speciella funktioner i den nya högskolan*

9.4.2.1 Undervisning

Undervisningen kan med förändrade lärarroller bli mindre bunden vid ett fast lektionssystem, t. ex. om man gör en kurs mer projektinriktad. Det kan betyda ojämnare fördelning under året och varierande lektionstider. Undervisningen kan i vissa fall innebära att man har mottagning för att studerande ska kunna få personlig handledning och anvisning om litteratur

etc. Praktikersystemet måste innebära att även högskoleläraren engageras i handledarfunktioner ute på fältet, i förberedelser för skolkonserter, metodikövningar etc.

Ett sätt att genomföra specialistledd undervisning i t. ex. instrumentalspel utan att vid varje lektionstillfälle behöva anlita den hårt upptagne specialisten själv är att införa ett system med *biträdande lärare*, som då kan instruera efter samma metod som huvudläraren. På detta sätt kan man också lättare kombinera projekt- och praktikorienterad undervisning med kontinuerlig regelbunden färdighetsträning.

9.4.2.2 Utveckling

OMUS har ovan i 3.2.3 argumenterat för att vad som i universiteten nämns "forskning" i kulturutbildningarna skall kallas "utvecklingsarbete".

Det är angeläget att högskolelärarnas tjänster konstrueras så att de innehåller varierande grader av tid avsatt för utvecklingsfunktioner. Det gäller inte minst sådana expertinsatser som förväntas inom UMU-arbetet efter 1977-07-01 och den fortbildning som blir nödvändig i anslutning till reformen.

Det är anmärkningsvärt så litet vi i Sverige hittills satsat på utvecklingsarbete i musikhögskolornas tjänster. En jämförelse mellan nordiska länder talar sitt tydliga språk: 1974/75 fanns 3 professurer i Sverige, 27 i Danmark, 8 i Finland, 6 i Norge. Ett annat expertmaterial visar, hur man vid musikhögskolornas motsvarigheter i t. ex. Västtyskland eller Östeuropa bygger hela systemet på universitetsmässigt avlönade "professurer" där tjänsten innefattar ansvar för utvecklingsarbetet i fråga om varje instrument eller annat ämnesområde. Under rubriken utveckling bör även föras tillfällen till egen fortbildning och fördjupning genom utlandsresor, tjänstledighet för studier osv. Det är OMUS' förhoppning att musikutbildningens uppgående i den allmänna högskolan skall innebära generösare och därför också för en utveckling av musiklivet bättre villkor härvidlag.

9.4.2.3 Information – yrkesvägledning, studievägledning

Informationen inom skolan till de studerande och informationen utåt till förberedande utbildningar, till andra skolformer och deras syo-konsulenter, till musiklivets alla förgreningar, till politiker och allmänheten i stort – informationen blir överhuvud en central uppgift i den reformerade musikhögskolan.

Enligt OMUS' uppfattning bör en särskild "konsulent" knytas till varje avdelning (linje). På denna befattning bör anställas en person som har en så bred erfarenhet av musik att han/hon kan uppehålla kontakter med alla berörda intressenter. Vederbörande måste inte minst ha en klar uppfattning om musikutbildningens kulturpolitiska uppgifter. Det blir närmast dessa yrkesvägledningskonsulenters uppgift att göra reklam för musikhögskolan i annonser och prospekt. Härvidlag måste de givetvis samarbeta på riksplanet. De bör även på skolkansliet vara de som närmast sköter kontakten med de sökande.

Med tanke på den komplicerade utbildningslabyrinten och de krav som med OMUS' förslag ständigt ställs på den studerande att själv välja studieväg (jfr ovan 9.2.3.4) vill OMUS föreslå att i lärares tjänst även skall kunna ingå tid för kurativa, studievägledande insatser. Idealet vore att varje studerande i den fullständiga grundläggande utbildningen finge en personlig studievägledare som kontinuerligt gav råd och stöd och överhuvud intresserade sig mer personligt för den studerandes försök att följa sin individuella studieplan.

9.4.2.4 Administration

I kapitel 6 har OMUS visat, att den framtida musikutbildningen måste ge möjligheter till projektorienterad undervisning, rörlig kontinuerlig anpassning till yrkeslivet och innefatta en rad praktikmoment samt därtill hålla samband med andra kulturutbildningar och sektorer inom högskolan; i kapitel 7 är OMUS' tes att en stor satsning måste göras på kompletteringsutbildning; i kapitel 8 visas vikten av fortlöpande information till och förbindelser med de förberedande utbildningarna.

Alla dessa nödvändiga funktioner kräver en effektiv administration, dels i form av heltidstjänster i förvaltning och kansli, dels såsom särskilt angivna och beräknade inslag i lärartjänster (jfr bilaga 3, tablå 6).

I den administrativa ledningen för arbetsenheten musikhögskola med uppgift att *samplanera* verksamheten bör stå en person som har en funktion motsvarande "rektor" eller "prefekt". Han/hon skall representera hela arbetsenheten utåt vid förhandlingar med myndigheter och organisationer etc., vid internationella kontakter osv. Det måste bli en förhandlingsfråga om arbetsbördan för denna ledarfunktion kommer att tillåta att den kan ingå i tjänsten för endera utbildningsledaren eller kräva en särskild heltidsanställning. Det bör observeras att han/hon icke i denna ledarfunktion har direkt ansvar för utbildningsinnehållet i grundläggande utbildningar, som ju åvilar linjenämnderna och därmed utbildningsledarna. Däremot borde det vara lämpligt att till denna övergripande ledarfunktion knyta även ansvaret för den *utvecklingsgrupp* OMUS föreslår. Till arbetsenhetens centrala kansli bör ett antal servicetjänster knytas. Kansliet bör ha en särskild ledarfunktion i form av en "förvaltningschef" som har ansvar för det kamerala arbetet, lokalförvaltningen, materielutrustningen etc.

I kapitel 7 betonas att enstaka kurser kommer att spela en stor roll i framtidens musikhögskolor, dels som ett särskilt riksövergripande utbud, delvis delegerat från UMU-gruppen som försöksprojekt och pilotkurser, dels såsom inslag i återkommande utbildning av den typ t. ex. Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI) f. n. bedriver. Vid det centrala kansliet måste med största sannolikhet en administrativ personalresurs – ett kurssekretariat – finnas för att organisera detta kortkursutbud, vars innehåll linjenämnderna skall ansvara för. Det bör observeras att kortkurser i en musikhögskolas regi skall kunna lokaliseras var som helst i landet där det är lämpligt, bl. a. med hänsyn till vissa genrens speciella bundenhet till miljöer.

Till musikhögskolor kan delegeras från UHÄ speciella riksövergripande uppdrag även av administrativ art. Dit hör t. ex. det *dokumentationscentrum* som OMUS föreslår. Skulle OMUS' förslag om en musikpedagogisk professur

följas, kommer det även att innebära att den administrativa resurs som en sådan professur kräver för sin riksomfattande verksamhet måste tilldelas den musikhögskola till vilken professuren knyts.

För varje avdelning med en eller flera linjer skall som redan ovan nämnts finnas en *utbildningsledare* som har ansvaret för beredning, samordning och verkställande av linjenämndsbesluten. Administrativa funktioner i linjenämnder, linjedelegationer och andra arbetsgrupper skall kunna ingå i lärartjänster med tid beräknad allt efter insatsens art. De i avsnitt 6.5 skisserade ämnesblocken bör sålunda ha lärare avdelade för administrativa insatser som ett slags "*studierektorer*" på deltid.

En av de mest väsentliga och komplicerade uppgifterna i högre musikutbildning kommer att bli att organisera de studerandes praktik, som enligt OMUS förslag huvudsakligen är en typ "inbyggd utbildning". Som framgår av avsnittet 6.3 ovan, föreslår OMUS att lärarlinjens praktik skall organiseras via lärarhögskolorna som då förutsätts vidga sitt ansvarsområde även till den folkliga verksamheten i musikskolor och organisationer. Den närmast belägna lärarhögskolan svarar för samplaneringen av samtliga 3 perioder:

Period 1: i den studerandes hemort eller annan plats vald i samråd med de studerande (auskultationer och studiebesök).

Period 2: i den egna högskolans närhet (handledd och självständig övning i metodiska moment, liksom redovisning av de färdigheter och kunskaper som erhållits i basutbildningen).

Period 3: i den studerandes hemort eller i annan lämplig kommun/region (längre sammanhängande period med olika lärarfunktioner i en viss miljö).

En heltidsanställd *praktikorganisatör* måste knytas till de lärarhögskolor som ligger närmast respektive musikhögskola med lärarlinje (Stockholm, Mölndal, Malmö, Karlstad, Örebro, Luleå). Denne organisatörs uppgift blir – utom att organisera praktikperiod 2 – att förmedla kontakter med de deltidsanställda praktikorganisatörer som ute i landet skall organisera musiklärarpraktiken i period 1 och 3 inom sina resp. upptagningsområden. Den regionala praktikorganisatören torde även få ansvaret för att administrera de kurser och konferenser för handledarna i upptagningsområdet som kan bli erforderliga.

OMUS föreslår att följande lärarhögskolor i första hand bör komma i fråga utom de redan nämnda: i Umeå-regionen: Härnösand, Umeå; i Uppsala-regionen: Falun, Gävle, Uppsala, Västerås; i Linköpings-regionen: Linköping, Jönköping; i Lund/Malmö-regionen: Växjö, Kalmar.

I avsnitt 6.3 föreslår OMUS, att praktikorganisatören för *musikerlinjen* skall vara anställd vid resp. musikerlinje. Det torde här bli fråga om minst en heltidstjänst. Den satsning OMUS föreslår på regionala *musikutbildningsråd*, referensgrupper knutna till utbildningsnämnderna vid regionstyrelserna, torde förutsätta att regionkanslierna disponerar en viss administrativ personalresurs för detta. Det inventerande, registrerande arbete som OMUS önskar få till stånd i fråga om utbud av och efterfrågan på kompletteringsutbildning och förberedande utbildning i resp. region kan delvis sägas vara "utvecklingsarbete" enligt 9.4.2.2 ovan.

9.5 Samplanering och samordning

9.5.1 *Samverkan mellan musikhögskolorna*

Högskolereformen innebär att initiativ, ansvar och beslut i många frågor delegeras till linjenämnds nivå eller ännu närmare den direkta utbildningssituationen. Samtidigt medför detta som ovan anförts t. ex. i avsnittet 9.1 och 9.2 att skolorna mer än tidigare måste samverka med varandra på riksnivå för att inte utbildningssystemet skall bli en förvirrande mångfald sett ur de studerandes synpunkt. Utbildningsledarna måste träffas regelbundet till formella och informella överläggningar för att diskutera hur utbildningsplaner tillämpas och kursplaner utformas. Speciellt måste antagningsvillkoren utformas gemensamt. Det är viktigt att samråd sker mellan representanter för linjedelegationerna, även repertoarområdesgrupperna på musikerlinjerna. Särskilt viktigt är att yrkesvägledarna träffas och samplanerar information utåt i form av prospekt, annonser etc.

I fråga om det pedagogiska samarbetet måste den "utveckling av musikutbildning" som UMU-gruppen skall leda bygga på ett fortlöpande utbyte av erfarenheter vid symposier, konferenser och fortbildning som ovan beskrivits i kap. 7.

9.5.2 *UHÄs uppgifter*

9.5.2.1 Högskolelagens instruktion för UHÄ

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) skall utgöra den centrala förvaltningsmyndigheten för högskolan. UHÄ skall enligt förslaget till högskoleförordning "följa utvecklingen av *utbildning och forskning* inom landet och i andra länder." Även i denna instruktion finns alltså den för kulturutbildningarna alltför snäva syn på högskolans uppgift som OMUS påtalat ovan 3.2.2. Det bör sägas också i detta sammanhang något om "utvecklingsarbete på kulturområdet". I punkt 7 av instruktionen bör på motsvarande sätt formuleringen vara: "utarbета underlag för riksdagen och regeringens beslut i fråga om inriktningen och utvecklingen av resurserna för utbildning, forskning och konstnärlig förnyelse samt villkoren för utbildning- och forskningsverksamhet samt utvecklingsarbete på kulturområdet." Det heter i punkt 8: "Svara för översiktlig och samordnande planering för forskningen och forskarutbildningen." Här bör tilläggas: ". . . liksom för utvecklingsarbetet på kulturområdet."

OMUS anser att det kan ifrågasättas om det inte i instruktionen för UHÄ bör uttryckligen poängteras att UHÄ har ett *kulturpolitiskt ansvar*. I vissa fall kan diskussion uppstå, var gränserna går mellan statens kulturråds och UHÄs ansvarsområden. OMUS' uppgift att förena utbildning med aktiv kulturpolitik är ett exempel på hur statens kulturråds och UHÄs bevakningsfält sammanfaller. I kap 7 och 8 visas en rad exempel på hur statens kulturråd direkt eller indirekt stöder utbildning. Kulturrådet har närmast ansvaret för musiklivets utveckling och därmed också utbildningens inriktning. Det bör därför vara ett stadgat åliggande för UHÄ att tillsammans med statens kulturråd planera t. ex. utvecklingen av musikutbildningen och dimensioneringen av kulturutbildningarna.

OMUS vill alltså föreslå att avsnittet om UHÄs samarbete med andra myndigheter kompletteras enligt följande: "Vid fullgörande av de uppgifter som avses under 1-6 skall ämbetet samarbeta med SÖ, med statens kulturråd och med styrelsen för jordbrukets högskola och statens veterinärmedicinska anstalt i frågor som har anknytning till dessa myndigheters ansvarsområden inom högskolan."

Inom UHÄ skall finnas fem planeringsberedningar - den högre musikutbildningen berörs av två: den som har ansvar för sektorn som omfattar utbildning för *undervisningsyrken*, samt den som har ansvar för sektorn omfattande humanistiska och teologiska fakulteterna och utbildning för *kultur- och informationsyrken*. I UHÄ kommer man att arbeta med 3 s. k. UF-byråer (UF = utbildning och forskning). En av dessa (UF3) kommer att handlägga alla de frågor som rör både planeringsberedningarna för undervisningsyrken och kultur- och informationsyrken.

UHÄ kommer sannolikt i stor utsträckning att liksom nuvarande UKÄ anlita sakkunniga och experter för att kunna driva utvecklingsarbetet inom högskolan.

9.5.2.2 UMU-gruppen

Den högre musikutbildningen kommer i ett särskilt läge, eftersom den skall bygga upp en ny egen studieorganisation från grunden, samtidigt som den ingår i högskolan. Enligt OMUS' uppfattning är denna reform möjlig att genomföra endast under förutsättning att UHÄ kan avsätta särskilda expert- och kansliresurser för att genomföra den. OMUS har sedan oktober 1974 arbetat med en sakkunnigkommitté på sex personer, varav en heltidsanställd, och haft tillgång till ett eget kansli bestående av en huvudsekreterare och två biträdande sekreterare samt en eller oftast flera kanslist. OMUS har därutöver anlitat drygt ett 100-tal experter för utredningsuppdrag eller för musikpedagogiskt utvecklingsarbete.

Eftersom OMUS' föreslagna reform framför allt är knuten till det kulturpolitiska programmet, vill OMUS föreslå, att en särskild ledningsgrupp med viss kulturpolitisk anknytning utses med uppdrag att medverka till att reformarbetet snabbt kan påbörjas efter OMUS' avgång 1977-06-30, så att studieorganisationen byggs upp och det nya utbildningssystemet kan införas med de årskurser som tas in hösten 1978. Det skulle också bli denna arbetsgrupps uppgift att lägga förslag hur övergångsbestämmelser mer detaljerat skall utformas för de studerande som påbörjat sina grundläggande utbildningar 1975-77.

Det väsentligaste i gruppens uppgift måste dock bli att stimulera det pedagogiska förnyelse- och utvecklingsarbete som erfordras i samband med reformen, främst i form av fortbildning av musikhögskolornas lärarpersonal. OMUS har även i kapitlen 7 och 8 visat att denna fortbildning nära sammanhänger med kursverksamheten i stort då det gäller kompletteringsutbildningar och förberedande utbildning, där det är nödvändigt påbörja en kartläggning av utbud och efterfrågan.

OMUS föreslår, som redan nämnts i 7.6.4 att den till UHÄ knutna gruppen skulle kunna ges namnet UMU-gruppen, där UMU står för "utveckling av musikutbildning".

OMUS har övervägt hur en sådan grupp lämpligen skulle kunna vara sammansatt. Den nuvarande kommittén utsågs efter principen att den skulle få en relativt fristående och oberoende ställning gentemot dem som är direkt anställda och verksamma inom musikutbildningen. Det är nämligen på grund av musikområdets starkt differentierade karaktär svårt att tänka sig en fungerande arbetsgrupp som skulle kunna täcka alla väsentliga fält med representation från musikutbildningen. OMUS har haft goda erfarenheter av att kommittén med sin allmänna sammansättning i sin tur kunnat anlita ett stort antal experter som kunnat företräda de flesta viktiga sektorerna inom det mångskiftande utbildningsområdet. OMUS anser därför att UMU-gruppen efter liknande principer som OMUS borde sammansättas av sådana som kan anses allmänt representativa för väsentliga inriktningar inom kulturpolitik och utbildningspolitik med viss anknytning till musikområdet.

Gruppen bör tillsättas av UHÄ. Till UMU-gruppen bör knytas lämpligt antal experter, för att i heltids- och deltidsuppdrag medverka i UMU-arbetet. OMUS kommer att i anslagsframställningen för 1977/78 mer specificerat söka ange gruppens behov av resurser.

UMU-gruppens uppgifter skulle kunna sammanfattas på följande sätt (jfr bilaga 3, tablå 7). UMU-gruppen skall verka inom UHÄ som en provisorisk förstärkning av byrå UF 3 i samband med musikutbildningsreformen. Dess huvudsakliga uppgifter skall vara:

att inom UHA utarbeta förslag till fördelning av resurser till den interna personalfortbildningen inom högre musikutbildning,

att med speciella resurser för musikpedagogisk försöks- och utvecklingsverksamhet initiera och genomföra projekt och pilotkurser i anslutning till musikutbildningsreformen i samverkan med utvecklingsgrupper och linjenämnder,

att speciellt leda det kartläggningsarbete som skall bilda underlag för beräkningar och behovet av kompletteringsutbildningar och förstärkningar av förberedande utbildning,

att medverka till uppbyggnaden av ett dokumentationscentrum för musikpedagogik med material från hela landet och från det internationella fältet,

att biträda planeringsberedningarna genom att göra särskilda yttranden över de framställningar om anslag till högre musikutbildning som inkommer till UHÄ.

att biträda utbildningarna med råd och information eller annan service i alla frågor som rör musikutbildningsreformen och UMU-arbetet,

att i övrigt bistå UHÄ i alla de frågor som rör utvecklingen av musikutbildningen.

9.5.2.3 Regionalt UMU-arbete

OMUS har ovan föreslagit att den centralt samordnade kartläggningen av utbildningsbehoven bör förankras i regionalt samlade och framlagda önskemål. Likaså bör regionstyrelserna i de sex regionerna kunna äska och få en egen resurs att disponera för lokala linjer och enstaka kurser.

Regionstyrelsen kan till sig knyta statliga utbildningsnämnder, var och en med ett ansvarsområde motsvarande yrkesutbildningssektorerna inom

UHÄ. I förslaget till Förordning med instruktion för de regionala styrelserna sägs därtill (9 §) att styrelsen får inrätta ytterligare rådgivande organ.

Med hänsyn till att musiklivet är så omfattande och heterogent och att utbildningen skall ha en förankring i regionala behov vill OMUS föreslå, att regionsstyrelserna rekommenderas till utbildningsnämnderna knyta grupper, "musikutbildningsråd", med företrädare för skolor, institutioner, frivilliga organisationer etc. i regionerna. Råden bör fungera som regionala UMU-grupper. De bör bistå den centrala UMU-verksamheten med uppgifter om kursutbudet och kursefterfrågan i regionerna på det sätt som OMUS ovan föreslagit i 7.6.3 och 8.7.2.

Självfallet bör rådet nära samverka med den musikhögskola som ev. finns redan lokaliserad inom regionen.

9.5.2.4 Dokumentation. Musikpedagogisk professur

OMUS har i avsnitt 6.6 argumenterat för att en *professur i tillämpad musikpedagogik* inrättas redan fr. o. m. 1977-07-01 med särskild uppgift att samordna forskning och utvecklingsarbete i fråga om metodiken inom undervisning och utbildning i musik på alla stadier. Denna professur bör enligt OMUS' uppfattning förläggas administrativt till musikhögskolan i Stockholm och knytas till dess utvecklingsavdelning. Professurens uppgifter skall vara riksövergripande. Det torde vara lämpligt att förlägga även det planerade *dokumentationscentrum* i anslutning till professorskansliresurser. Motiveringen att förlägga professuren till Stockholm är främst att både musikhögskola och musikvetenskapliga institutionen där kommer att finnas lokaliserad i omedelbar närhet till varandra. På samma ort finns också Musikaliska Akademiens bibliotek som i framtiden bör få karaktären av riksövergripande servicebibliotek.

OMUS kommer i sin anslagsframställning att mer specificera vilka speciella personella och administrativa resurser som bör beräknas för detta dokumentationscentrum och hur stort lokalutrymme bör kalkyleras. Som föreslogs ovan (6.6) bör en särskild resurs avdelas för en bevakning av det internationella fältet.

1917. The first of these was the fact that the...
 The second was the fact that the...
 The third was the fact that the...
 The fourth was the fact that the...
 The fifth was the fact that the...
 The sixth was the fact that the...
 The seventh was the fact that the...
 The eighth was the fact that the...
 The ninth was the fact that the...
 The tenth was the fact that the...

2.2.1. Experimental procedure

The first part of the experiment was...
 The second part of the experiment was...
 The third part of the experiment was...
 The fourth part of the experiment was...
 The fifth part of the experiment was...
 The sixth part of the experiment was...
 The seventh part of the experiment was...
 The eighth part of the experiment was...
 The ninth part of the experiment was...
 The tenth part of the experiment was...

10 Dimensionering och lokalisering

10.1 Principiella problem

Det är förenat med stora svårigheter att beräkna dimensioneringen av högre musikutbildning. Som vi berört redan i avsnitt 6.9.3 kan fyra faktorer styra dimensioneringen och fördelningen då man antar studerande till en musikerlinje: hänsynen till tjänstgöringsmöjligheterna för utbildningens lärare, beräkningar att få en fungerande ensembleverksamhet vid skolan, de sökandes begåvning och intressen samt arbetsmarknadsmässiga skäl. Det vore enligt OMUS felaktigt att låta fördelningen av specialister i den etablerade lärarstaben bli utslagsgivande för antagning och dimensionering. Tjänstgöringsförhållandena för lärarna bör kunna lösas på ett smidigare sätt med de förslag OMUS lagt i avsnitt 9.4.1. Alla de tre övriga faktorerna är viktiga att ta med i beräkningarna, men de gör både den långsiktiga och kortsiktiga planeringen speciellt komplicerad på en musikhögskola.

De sökandes begåvning och speciella intressen kan komma i konflikt med arbetsmarknadsbehoven. Hänsynen till skolans ensemblespel kan hindra att en tillfällig anhopning av begåvade elever kan få sin utbildning samtidigt. Vissa tider är en del instrument mer populära än andra: en tid har – för att ta några exempel – gitarrpedagogutbildningen varit mycket eftersökt, violinutbildning har det däremot en tid varit svårt att få kvalificerade sökande till, nu tycks den bristen börja lätta något (jfr. avsnitt 8.4). Det måste ligga i de konstnärliga utbildningarnas målsättning, att – i varje fall på en musikerlinje – enskilda specialbegåvningar skall antas även om de vill "skapa sitt eget studiemål" och sina egna arbetstillfällen.

Arbetsmarknadsprognoser är mycket vanskliga att göra, om man skall sikta fyra år och längre framåt i tiden. I detta fall är det dessutom fråga om en kulturutbildning under ett kulturpolitiskt utvecklingsskede, där alla faktorer är variabler. Uppsökande verksamhet expanderar, studiecirkelnas antal ökar, konsertintresset stiger etc. Det enda någorlunda konstanta tycks vara antalet musiklektjänster i den allmänna skolan – och svårigheten att besätta dem med behöriga lärare. SÖ gjorde 1972 en beräkning av musiklektläraryrket, som visade att så få av de 1 300 heltidstjänsterna inom allmänna skolan då var besatta, att man varje år under en 10-årsperiod måste utexaminera 178 lärare för att komma i fatt bristen; först sedan kunde man nöja sig med att kompensera den naturliga avgången (ca 65/år). År 1975

är fortfarande ca 50 % av de 1 300 tjänsterna besatta av icke behöriga lärare. Även senare uppgifter visar samma svåra situation: enligt Skolvärlden Nr 13, 15 april 1976, tillsattes under läsåret 1975/76 av 913 icke ordinarie musiklärarplatser 775 med icke behöriga lärare, dvs. 85 %. Musiklärarbehovet är det sämst tillgodosedda av alla inom skolan. Sannolikt kommer detta olyckliga läge att bestå så länge arbetsförhållandena för det allmänna skolväsendets musiklärare upplevs så otillfredsställande som nu (jfr. enkäten 6.1.2.4). Framtidsperspektiven kan ljusna, om folkrörelserna, kommunala musikskolan och allmänna skolan får arbeta med gemensamma resurser som SIA-propositionen signalerar och som OMUS förutsätter i sitt förslag till lärarlinje. Dessa perspektiv gör det emellertid svårt för OMUS att göra hållbara prognoser, eftersom bedömningen av antalet lärartjänster med fördelning i olika kombinationer blir osäker.

I de kommunala musikskolorna har den pressande ekonomiska situationen på många håll skapat ett ansträngt läge. De trygghetslagar som nu samtidigt införts med stora sociala åtaganden för arbetsgivarna har på flera orter lett till att man beslutat låta skolans expansion upphöra oavsett ökat intresse. Inga nya tjänster tillsätts, åtminstone för en tid. Inte ens välutbildade kvalificerade lärare kan tas emot – redan tillsatta lärare utan utbildning håller platserna. Problemet kan bli särskilt besvärligt, eftersom musikskolorna under 60-talet och början av 70-talet upplevde en snabb tillväxt, samtidigt som utbildningen av musiklärare inte alls motsvarade den stigande efterfrågan. Många lärare med ofullständig utbildning ställde sig då till förfogande under uppbyggnadsåren. Betänkandet Folkhögskolan (SOU 1976:16) framhåller t. ex. sid 289 att sådana som genomgått endast förberedande utbildning i musik inte sällan får anställning som musiklärare på grund av den rådande bristen på examinerade lärare. Materialet i bilaga 3, tabell 7 visar t. ex. att 45 personer med endast förberedande utbildning vid folkhögskola arbetar i grundskolan och gymnasieskolan. Exceptionella krissituationer kan leda till att just de som inte antas vid prov till högskolors lärarlinje kan bli engagerade direkt som lärare. Särskilt prekär är situationen därvidlag som vi ovan anfört alltså på grundskolans högstadium, men skolväsendet har å andra sidan ett behörighetssystem som kommunala musikskolor i regel saknar. I allmänna skolan kan behöriga lärare sålunda så småningom beredas plats, medan de kommunala musikskolornas tjänsteinnehavare ofta sitter kvar, även om vederbörande har otillräcklig eller ingen utbildning.

En komplikation om man skall göra dimensioneringsprognoser f. n. är den pedagogutbildning och examination som kan förekomma i studieförbund. Det är angeläget att dessa pedagogers antal och kvalitet kan bestämmas så att de kan tas med i beräkningen av framtida statliga utbyggnad. Problemet behandlas i avsnitt 10.6.

När det gäller *musikerlinjen* kan kontrasten bli skarp ur arbetsmarknads-synpunkt mellan dem som kan sikta till fasta anställningar i ensembler och orkestrar, och dem som är hänvisade till de fria skaparnas eller solisternas otrygga tillvaro.

OMUS har hemställt hos statens kulturråd att rådet skulle låta göra en prognosundersökning om behov utav olika musiker kategorier under 80-talet även på frilansområdet. En sådan uppgift bör enligt OMUS' uppfattning

falla under kulturrådets ansvarsområde, eftersom alla dylika bedömningar samtidigt innebär något av kulturpolitiska ställningstaganden. Kulturrådet har ännu inte hunnit ge OMUS några prognoser som underlag för beräkningar, men har underhand påpekat den stora osäkerheten på frilanssidan. En intressant förebild hur man skulle kunna gå tillväga är ev. den i Finland gjorda arbetsmarknadsundersökningen (jfr. Reimers' översikt i bilaga 6).

De beräkningar OMUS lägger fram i detta betänkande får närmast ses som räkneexempel.

En svårighet för den som önskar se en snabb utbyggnad av högre musikutbildning är den tröghet som beror av bristen på lämpliga lärare. Detta kan t. ex. vålla speciella problem då det gäller att genomföra lärarlinjens krav på genbredd.

Sammanfattningsvis kan sägas att den dominerande osäkra faktorn vid alla arbetsmarknadsprognoser på musikområdet är med vilken kraft och målmedvetenhet statlig och kommunal kulturpolitik kommer att drivas i linje med beslutet 1974. En politik i linje med 1974 års beslut bör leda till fortskridande ökad efterfrågan på skickliga musiker och kunniga lärare. Dessa kommer sedan i sin tur genom sin blotta existens att skapa en egen marknad och göra nya kulturpolitiska insatser. Alltför återhållsam satsning nu med motiveringen att arbetsmarknaden är otrygg kan å andra sidan redan i sig själv leda till negativa effekter om 4 år genom att det då fortfarande kan finnas en sådan brist på kvalificerade lärare och musiker att musiklivets expansion vänds i sin motsats i ett kritiskt läge där de negativa kommersiella krafterna får övertaget.

Slutsatsen av dessa resonemang måste bli – liksom i fråga om förberedande utbildning: satsning i överkant kan på musikerområdet alltid försvaras kulturpolitiskt – om man så vill socialpolitiskt – i linje med våra argument i avslutningen av kap 2. Satsningar i underkant betyder en kulturpolitisk återhållsamhet som kan få återverkningar i framtiden.

10.2 Försök till dimensionering

10.2.1 Dimensionering beräknad 1974

Den tidigare kommittén (OMUS 70) måste räkna fram en ungefärlig dimensionering av den högre musikutbildningen, eftersom statsmakterna behövde ett underlag för att beräkna lokalramar för musikhögskolorna. Ännu 1974 var planeringen av framtida lokalutrymmen icke slutförd för de tre statliga musikhögskolornas del. Samtliga skolor arbetade i splittrade, delvis provisoriska lokaler.

OMUS 70 lade i en skrivelse 1974-05-29 fram ett dimensioneringsprogram för högre musikutbildning med ett förslag till *miniminivå* för den totala utbildningskapaciteten i framtiden vid de tre statliga musikhögskolorna samt vid Folkliga musikskolan, Ingesund. Framnäs folkhögskolas musiklinje och Örebro musikpedagogiska institut.

Eftersom vi inom den nuvarande kommittén (OMUS 74) finner det lämpligt att i vår diskussion om dimensioneringen utgå från samma beräknings-

grunder som OMUS 70 använde, citerar vi här i sin helhet bilaga I till skrivelsen: Beräkning av minimikapaciteten inom högre musikutbildning.

Inom högre musikutbildning utbildas instrumentalister och sångare, kyrkomusiker, musikpedagoger samt olika slag av musikalärare. Därtill kommer dirigerings-, tonsättar- och pianostämmarutbildningar, vilka har ett jämfört med övriga utbildningar lågt studerandeantal.

OMUS gör i det följande beräkningar av det minsta antal studerande som den högre musikutbildningen skall omfatta för att dels behovet av återrekrytering av yrkesverksamma pedagoger eller musiker skall bli tillgodosett, dels förutsättningar skall finnas för en viss ökning av antalet yrkesverksamma inom musikområdet.

För beräkning av den för återrekryteringen erforderliga kapaciteten utgår OMUS från omfattningen av musikyrkesområdet som helhet. Kommittén begränsar sig dock i detta sammanhang till den del av musikyrkesområdet som rekryterar musiker eller pedagoger från högre musikutbildning. Antalet yrkesverksamma personer inom detta område, evalverat till heltidstjänster, uppgår till omkring 6 700. Av dessa utgör kyrkomusiker med högre musikutbildning ca 400, instrumentalister, sångare och specialiserade musikpedagoger ca 2 000, mer allmänt inriktade musikpedagoger ca 3 000 medan musikalärarnas antal uppgår till ca 1 300. Kommittén förutsätter i sina beräkningar att den genomsnittliga yrkesperioden för dessa musiker och pedagoger är omkring 30 år. Under denna period kan musikern/pedagogen förändra tyngdpunkten i sin yrkesverksamhet så, att t. ex. musikern efter en tid övergår till att huvudsakligen ägna sig åt pedagogisk verksamhet. Förändringar av detta slag påverkar emellertid inte kommitténs beräkningar eftersom dessa utgår från omfattningen av musikområdet som helhet.

I en arbetsmarknad med 6 700 heltidsverksamma, där den genomsnittliga yrkesperioden är 30 år, motsvarar den årliga avgången ca 225 heltidstjänster.

Eftersom inte alla utbildade ägnar sig åt musikyrkesverksamhet på heltid under hela sin yrkesverksamma period, måste från den högre musikutbildningen examineras ett större antal studerande än 225 varje år för att nämnda årliga avgång skall bli kompenserad. OMUS uppskattar att en utbildad person genomsnittligt kommer att fullgöra arbetsuppgifter inom musikområdet till 70 % av heltidstjänstgöring under den aktuella tidsperioden om 30 år. För att åstadkomma en ersättning av 225 heltidstjänster inom musikområdet krävs därför att från högre musikutbildning varje år utexamineras omkring 320 studerande (70 % av 320 = 225).

För att utifrån detta examinationsbehov beräkna antalet inom högre musikutbildning närvarande studerande krävs en beräkning av den genomsnittliga studietiden. Till följd av direktiven till OMUS kommer studietiden för det övervägande antalet studerande normalt att vara mellan 3 och 4 år. Med en genomsnittlig studietid om 3,5 år blir antalet närvarande 1 120 (= 320 x 3,5).

OMUS räknar med att en utökning av antalet yrkesverksamma inom musikområdet kommer att bli aktuell under de närmaste åren. Vissa utökningar kan bli följden av förändrade kulturpolitiska ambitioner. Även tjänsteorganisatoriska förändringar kan ge upphov till att behovet av yrkesutbildade kommer att öka. OMUS ser det också som angeläget att de delar av musikyrkesområdet, som f. n. inte i någon nämnvärd utsträckning tillgodoses genom den högre musikutbildningen, men ändå skulle gynnas av bättre utbildningsmöjligheter framgent kan få sitt behov av yrkesutbildade till en större del tillgodosett inom ramen för den högre musikutbildningen (exempelvis den fria musikerverksamheten, musikbildningsarbete). För dessa olika behov menar OMUS att ett årligt tillskott av 50 yrkesutbildade måste utgöra ett absolut minimum. Med en utbildningstid om genomsnittligt 3,5 år innebär detta 175 närvarande studerande.

Slutligen tillkommer ett visst behov av utbildningsplatser för olika slag av påbyggnadsutbildning, som f. n. motsvarar totalt ca 50 studerandeplatser.

Utifrån ovanstående premisser beräknar OMUS en minimikapacitet av *totalt ca 1 350* närvarande studerande i högre musikutbildning.

I skrivelsen är OMUS 70 noga med att framhålla, att "det enbart är fråga om utbildningsplatser inom grundutbildning" (med vår terminologi: grundläggande utbildning). Det heter vidare: "Vid dimensioneringen har således inga hänsyn tagits till det platsbehov, som uppstår till följd av en satsning på fortbildning och vidareutbildning."

10.2.2 Direktiven om dimensioneringen

Direktiven för OMUS 74 ger kommittén i uppdrag "att överväga och ge förslag om den framtida dimensioneringen av den högre musikutbildningen både totalt och för olika former av utbildning".

Det heter vidare – utöver de lokaliseringsdirektiv som vi återkommer till i avsnitt 10.3.2:

"I sitt förslag till fördelning av den totala utbildningskapaciteten på olika former av utbildning bör OMUS se till att den pedagogiskt inriktade utbildningen, däribland även den typ av utbildning som bedrivs vid Svenska Dalcroze-seminariet, får ett tillräckligt stort utrymme och särskilt beakta det akuta behovet av att öka musiklärarutbildningen".

10.2.3 Beräkning av nuvarande och framtida utbildningskapacitet

10.2.3.1 Principer

OMUS anser sig i detta principbetänkande bl. a. av tidsskäl inte kunna gå in på dimensioneringen av enskilda ämnen eller instrument. Tabellerna om antagning (bilaga 3, tabellerna 4 och 5) ger en föreställning om antalet instrument och speciallinjer liksom variationerna i intresse och utbildningskapacitet. Vi koncentrerar oss här på dimensioneringen av de allmänna linjerna och den totala kapaciteten för den grundläggande utbildningen där. I detta avsnitt räknar vi endast med den kompletteringsutbildning och/eller påbyggnadsutbildning som är direkt knuten till musikhögskolornas allmänna utbildningslinjer. Vi räknar inte in i denna kapacitet för de allmänna linjernas resurser den utbildning som bedrivs internt och genom folkhögskoleanslagen, inte heller den som kan komma att initieras av regionstyrelserna som enstaka kurser och lokala kurser. Den kapaciteten måste beräknas för sig. Problemet om dimensioneringen där berörs i avsnitt 10.9.

10.2.3.2 Nuvarande kapacitet

De siffror OMUS använder i nedanstående översikt avser i regel läsåret 1974/75 om inte annat anges. Antalet studerande kan variera något under löpande läsår. Här avses situationen i mars 1975, då en "folkräkning" på OMUS' initiativ gjordes i alla högre utbildningar.

Antalet närvarande studerande i vad som närmast motsvarar vad OMUS kallar grundläggande utbildning på *musikerlinje* var följande:

Samtliga lärare från 1-ämnes- och 2-ämnesutbildningar får f. n. behörighet för gymnasieskola och grundskola.

Det årliga utflödet av lärare skulle med denna kapacitet bli maximalt av 1-ämneslärare ca 55, av 2-ämneslärare ca 65 (omräknat i musiklärare på heltid ca 55 respektive 35).

I Framnäs folkhögskola, Folkliga musikskolan, Ingesund och Örebro musikpedagogiska institut förekommer därtill 3-årig utbildning av musikpedagoger och musikinstruktörer. Dessa utbildningar hänförs i OMUS' framtidsplan till musiklärarlinjen; f. n. ligger pedagogerna i Framnäs, Ingesund, ÖMI närmast vad OMUS kallar specialiserade pedagoger, "musikinstruktörerna" från Ingesund och Framnäs något närmare musiklärarriktningen.

Följande antal pedagoger var under utbildning våren 1975:

Framnäs	58 varav 28 "instruktörer"
Ingesund	83 varav 61 "instruktörer"
Örebro	42

Dessa musikpedagoger och musikinstruktörer går i allmänhet ut i verksamhet på musikskolor och studieförbund. Den årliga examination blir här efter 3-årig utbildning ett 60-tal pedagoger, av vilka 25-30 instruktörer.

Vid Svenska Dalcrozeseminarier i Stockholm utbildas rytmikpedagoger. De var våren 1975 46 i en 3-årig utbildning. Den årliga utexamineringen som resultat av en sådan kapacitet blir ca 15 pedagoger. Därtill kommer ca 6 från Malmös rytmikpedagogutbildning, sammanlagt ca 20 rytmikpedagoger.

Som framgår av bilaga 3, tablå 2 förekommer pedagogexamination utöver den som bedrivs i de utbildningar som OMUS' direktiv nämner. Vid Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI) kan sålunda en pedagogexamen avläggas som avtalsmässigt ger samma kompetens (A-nivå) som musiklärarexamen för lönegradsplacering vid kommunal musikskola m. m.

Sammanfattning

Vid de i OMUS-direktiven nämnda läroanstalterna befann sig vårterminen 1975 totalt ca 1 200 studerande under utbildning, fördelade enligt följande:

Tabell 10:1 Utbildningskapacitet inom högre musikutbildning vårterminen 1975

	Antal närvarande studerande	Motsvarar utflöde för heltidsverksamhet i musikyrken
Ettämnesmusiklärare (instruktörer, pedagoger motsv.)	473	ca 140
Tvåämnesmusiklärare	130	ca 35
Musiker och specialiserade pedagoger, inkl. regionmusiker	496	ca 140
Kyrkomusiker	78	ca 20
Påbyggnadsutbildningar	34	

10.2.3.3 OMUS' beräkningar av dimensioneringen år 1982

Som redan anförts i avsnittet 10.1 får en beräkning av dimensioneringen av de allmänna linjerna 1982 ses i mycket som ett räkneexempel, men den kan utgöra viss grund för den lokaliseringdiskussion som förs i nästa avsnitt.

Vi har valt året 1982 eftersom då den första kullen fyraårsutbildade kommer ut i arbetslivet om den föreslagna reformen börjar genomföras 1978.

OMUS 70 beräknade antalet lärartjänster (omräknade till heltidstjänster) i allmänna skolan till 1 300. Därtill synes man ha uppskattat lärartjänsterna (här kallade "mer allmänt inriktade musikpedagoger") i kommunal musikskola, studieförbund etc. till ca 3 000. Det ger ett återrekryteringsbehov med OMUS 70:s beräkningssätt av i runt tal 210 lärare.

När OMUS 74 skall göra en skattning av det tänkta återrekryteringsbehovet av lärare 1982, utgår vi från att antalet lärartjänster på den frivilliga sektorn ökat något på grund av en positiv kulturpolitik, även om den viktigaste förnyelsen här måste ske genom fortbildning av redan anställda lärare. OMUS vill räkna upp återrekryteringsbehovet 1982 till 240 nya musiklärare/år. I 10.1 anfördes att lärarbristen i allmänna skolan enbart i sig skulle kräva nytillskott av 178 lärare varje år under en 10-årsperiod. I detta sammanhang måste man dock beakta att tjänsterna i skolan trots allt oftast uppehålls av personer med viss musikutbildning, även om hela 127 personer i enkäten 1975 uppgav att de helt saknade utbildning.

I varje fall huvudparten av de obehöriga lärare som får ge vika för nya behöriga kommer därför sannolikt att övergå till den frivilliga sektorn. Extrautbildning – bl. a. fortbildning av redan verksamma – är ändå angelägen de närmaste åren för att komma över den akuta bristsituationen som f. n. förlamar musikundervisningen med långsiktig efterverkan. OMUS har föreslagit viss extra utbildning i avsnitt 7.2.3. De av OMUS föreslagna nya lärarlinjerna kommer samlat att innehålla mer av grundskole- och gymnasiebehöriga än de nuvarande, bl. a. på grund av ökad satsning på 2-ämneslärare, men först 1982 kommer en viss effekt av de nya lärarlinjerna att börja märkas.

Musikernas antal uttryckt i heltidstjänster beräknades av OMUS 70 till 2 000. Häri innefattades då specialiserade pedagoger (ca 500), instrumentaler och sångare (ca 1 500). Det betyder med OMUS 70:s räknemetod att återrekryteringsbehovet kräver ett utflöde av ca 100 4-årsutbildade musiker och specialpedagoger per år. Därtill kommer 16 kyrkomusiker för att täcka återrekryteringsbehovet för 400 heltidstjänster på detta område. OMUS 70 tillade i sin kalkyl ett intag av ytterligare 50 som ett absolut minimum för att åstadkomma det tillskott som kan bli följden av "förändrade kulturpolitiska ambitioner". Häri gick både satsning på eftersatta genrer och "musikbildning". Det senare motsvarar snarast kulturkommunikation i OMUS 74:s förslag.

OMUS 74 följer den tidigare kommitténs kalkyler, men skattar nyrekryteringsbehovet för specialpedagoger och musiker i eftersatta genrer till ca 75 per år – man får dock räkna med att en stor del av dessa inte kommer att genomgå fullständiga fyraåriga utbildningar. Dessa 75 motsvarar 150 närvarandeplatser med 2-årsutbildning som ett tänkt genomsnitt.

För påbyggnadsutbildningar av den typ som påbörjas efter 160 poäng (4 år) beräknar vi liksom OMUS 70 50 närvarandeplatser per år.

Därtill kommer den av OMUS föreslagna nya kulturkommunikationslinjen vars årliga intag och utflöde skulle kunna skattas till 50 studerande (genomsnittstid alltså 40 poäng per studerande).

Det är svårt att i nuvarande läge yttra sig om totaldimensionering för kompletteringsutbildning av kortkurstyp 1982, ännu mindre i vad mån den blir förlagd inom ansvarsområdet för linjenämnder. Låt oss endast illustrera med ett räkneexempel. Antag att det anordnas 50 kursveckor med genomsnittligt 20 deltagare. Det ger 1 000 studieveckor. Återfört till studerandeplatser under ett 40 veckors läsår innebär dessa kursveckor för 1 000 personer endast 25 hela studerandeplatser.

10.3 Förutsättningar för linjernas lokalisering

10.3.1 Antalet närvaroplatser

Om vi vill diskutera hur linjerna skall kunna vara lokaliserade i den högre musikutbildningen år 1982 måste vi först liksom OMUS 70 beräkna antalet närvarande studerande under ett och samma år för att se om skolorna har lokalkapacitet nog att ta emot studerande.

OMUS 70 utgick från ett läge 1973 med ca 1 150 närvarande studerande och ansåg 1 350 närvarande studerande vara en absolut minimikapacitet.

Som framgår av sammanfattningen i 10.2.3.2 fanns våren 1975 ca 1 200 närvarande studerande motsvarande en återrekrytering av ca 175 lärare och 140 musiker. I påbyggnadsutbildning fanns 34 studerande.

Om vi använder OMUS 70:s beräkningsmetod, finner vi med påslag för viss kulturpolitisk expansion att den högre musikutbildningen i Sverige år 1982 bör ha byggts ut för att täcka ett rekryteringsbehov av 240 lärare/år och av 175 musiker och specialpedagoger/år (omräknat till heltidsverksamma i musikyrken).

OMUS föreslår att av lärarna 180 heltidstjänster beräknas bli täckta av ettämneslärare, medan 60 heltidstjänster skulle täckas av tvåämneslärare. Eftersom den senare kategorin normalt kommer att ha musikundervisning motsvarande halvtidstjänstgöring måste utbildningen dimensioneras efter 120 nyantagna, dvs. 240 närvarande. Årligen antagna 180 ettämnesstuderande motsvarar 630 närvarande ($180 \times 3,5$) där hänsyn tagits till att minst ett halvt års praktik är förlagd utanför skolans lokaler.

Musikerlinjens 175 nyantagna beräknas fördelas efter 100 studerande med 3,5 års närvarotid vid skolan och 75 med 2 års, vilket resulterar i 500 närvarande studerande.

Därtill bör i kyrkomusikerutbildning finnas 60 närvarande studerande, i påbyggnadsutbildningar över 160 poäng 50 studerande och på den nya kulturkommunikationslinjen 50 studerande. Detta motsvarar en total kapacitet av drygt 1 500 närvarandeplatser om man räknar med de nya linjernas utbildningstider. Här är inte inräknat kortkursplatser, där 50 kursveckor à 20 deltagare (1 000 personer) motsvarar 25 helårsstuderande.

Vi kan således år 1982 räkna med följande antal närvarande studerande/år.

Ettämnesmusiklärare med 4-årig utbildning	630
Tvåämnesmusiklärare	240
Musiker och specialiserade pedagoger med 4-årig utbildning	350
Musiker och specialiserade pedagoger med i genomsnitt 2-årig utbildning	150
Kyrkomusiker	60
Kommunikationslinjer	50
Påbyggnadsutbildningar	50
Summa	1 530

10.3.2 Direktivens tak för kapaciteten i Stockholm, Göteborg och Malmö

OMUS har med direktivens formulering "för att det återstående utrednings- och reformarbetet skall kunna bedrivas på ett realistiskt sätt och med hänsyn till de berörda skolornas egna intressen" fått dimensioneringen fastlagd för de tre statliga musikhögskolorna, nämligen 425 närvarande studerande vid musikhögskolan i Stockholm och 275 närvarande studerande vardera vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö.

Det heter vidare:

En eventuell ökning av kapaciteten utöver nuvarande nivå på ca 1 150 studerande bör ske genom utbyggnad vid övriga berörda skolor. För Folkliga musikskolan, Ingesund, Framnäs folkhögskolas musiklinje och Örebro musikpedagogiska institut innebär detta att utbildningskapaciteten vid skolorna, som f. n. har en omfattning motsvarande sammanlagt ca 150 närvarande studerande, därutöver ökar i den utsträckning som behövs för att uppnå den mer definitiva nivå för den totala dimensioneringen av den högre musikutbildningen som OMUS kommer att föreslå.

Direktiven hänvisar till OMUS 70:s förslag i skrivelse från 74-05-29 – de miniminivåer som där angavs har alltså nu satts in som maximinivåer.

Eftersom det lokalprogram som nu följs för musikhögskolorna bygger på dimensionerna 425-275-275, måste OMUS i sitt lokaliseringsförslag utgå ifrån att kapaciteten ej får överstiga de angivna talen. Man bör dock räkna med att den kompletteringsutbildning i kortkursform som administreras från högskolan ej behöver belasta lokalerna under läsåret på 40 veckor. Den kan i stor utsträckning förläggas till sommartid eller på annat ort. I Malmö och Göteborg innefattas de nuvarande rytmikpedagog- och SÄMUS-utbildningarna i talet 275, men i Stockholm ingår icke Svenska Dalcroze-seminariet.

10.4 Speciella lokaliseringsproblem

10.4.1 Stororkester i Stockholm

Från lärare vid musikhögskolan i Stockholm har vid upprepade tillfällen framförts att en fullgod musikerutbildning kräver att åtminstone en mu-

sikhögskola i landet har ett så stort antal musikerstuderande samlade att de studerande inom skolan kan övas i stor symfoniorkester. Med detta begrepp avser vi vad experten Björn Sjögren definierat som fullt utbyggd "romantisk och modern orkester". Man har från lärarhåll menat att en relativt bred kännedom om symfoniorkesterrepertoaren bör ges redan i skolans övningsorkester. Från elevkåren i Stockholm har däremot i skrivelse till OMUS (december 1975) kritik framförts mot den nuvarande instrumentalutbildningen just för att den för tidigt söker sätta elever i stororkester, att den omfattar för lite av kammarmusikalisk övning och inte tillräckligt stimulerar eleverna att bilda kammarensembler. Eleverna föreslår att den regelbundna stororkesterövningen ersätts med intensivveckor i maj månad för instrumentalister i årskurserna 2-4.

OMUS vill i detta sammanhang erinra om att de studerande i sin kommande yrkesverksamhet endast i begränsad omfattning kommer att spela som fast anställda i stor symfoniorkester. Regionmusiken, som innefattar drygt hälften av landets fast anställda ensembleinstrumentalister, bygger i sin profilering huvudsakligen på spel i små ensembler.

Den nya kulturpolitiken kommer i stor utsträckning – som även elevkåren påpekat i sin skrivelse – att bygga på uppsökande verksamhet av mindre ensembler, ofta i form av fria grupper.

De regionala orkestrar och ensembler som framgent bildas för att fungera som teaterensembler (som i Umeå) eller som länsensembler (som i Oskarshamn) kommer knappast att vara av formatet stora symfoniorkestrar. Även i de medelstora symfoniorkestrar som redan finns kommer man sannolikt i framtiden mer än nu att söka stimulera bildandet av mindre ensembler inom orkestrerna för uppsökande verksamhet.

Det förefaller knappast rimligt att i detta läge bygga upp hela musikutbildningens dimensionering och lokalisering endast på den faktorn att en av musikhögskolorna bör ha underlag för en fast stor orkester i funktion hela läsåret. Det förefaller också som om detta beroende av stororkestern kan verka hämmande för det för många studerande viktigare spelet i mindre ensembler. Däremot torde det vara lämpligt att anordna intensivveckor i någon form för orkesterträning. Det förslag som OMUS framlägger om inbyggd orkesterpraktik kommer f. ö. att medföra att de för stororkesterspel mest lämpliga studerande kommer att under sin praktik i yrkesorkester minst ett halvår få öva symfoniorkesterrepertoar och orkesterinstudering i professionellt sammanhang. Den av OMUS föreslagna praktikperioden med handledd och självständig övning skulle därtill bl. a. kunna utnyttjas för samspeleveckor med symfoniorkesterinriktade studerande från de andra musikhögskolorna, även på samnordisk basis. Även studerande från Göteborg och Malmö kan på detta sätt få stororkestererfarenhet. Andra möjligheter är att göra projekt (konserter e. d.) med blandade orkestrar där även kvalificerade amatörer och professionella utanför skolan medverkar.

Med det dimensionstak som fastställts av regeringen för Stockholms lokalbehov finns i varje fall ingen möjlighet att fullfölja stororkestertanken och samtidigt förverkliga önskemålet att Stockholm breddar musikerutbildningen att omfatta hittills eftersatta genrer, så att det ges tillfälle till stimulerande möten mellan musiker och pedagoger med varierande genrespecialiseringar inom skolan. OMUS anser att en kvot av utbildningsutbud

för eftersatta genrer måste läggas också i Stockholm och att detta intresse är viktigare att tillgodose än den permanenta resursen för stororkesterövning inom skolan.

10.4.2 *Proportionen ettämneslärare – tvåämneslärare*

SÄMUS-utbildningarna med för de flesta fyraårig lärarutbildning i två ämnen påbörjades 1971. OMUS har 1976 ännu inte fått tillräckligt material för att kunna bedöma den arbetsmarknadsmässiga effekten av SÄMUS, framför allt därför att majoriteten hittills valt att läsa musikämnet först. De undersökningar OMUS gjort våren 1976 (se bilaga 3, tabellerna 9–10) ger inte underlag för några slutsatser om lärarkandidaternas benägenhet att fullfölja studierna och gå ut i skolväsendet. Vi kan ännu inte heller säga hur stor del av tjänsterna som utnyttjas för musikundervisning. Bortfallet tycks hittills vara relativt litet, fast man har anledning misstänka, att det alternativ de flesta väljer – att ta musikämnet före det teoretiska ämnet – leder till förseningar och risk för studieavbrott. I framtiden bör man alltså uppmuntra de sökande att läsa teoriämnet först om möjligt. Tyvärr har SÖ:s information av allt att döma ännu ej nått fram i önskad utsträckning till skolstyrelserna, så att de börjar utlysa tvåämnestjänster vid sidan av ettämnestjänster, när de behöver musiklärare. När det gäller utbildningens effektivitet har elever och lärare vid SÄMUS i regel ansett att treterminsutbildningen är för kort, framför allt därför att instrumentalstudierna blir forcerade. De flesta elever har därför också valt möjligheten att utnyttja en fjärde termin för fördjupning. Bedömningar av utbildningstid och effektivitet bör också göras mot bakgrunden att urvalet av studerande de första åren kan ha varit särskilt gynnsamt, eftersom utbildningen då fyllde ett uppdämt behov, inte minst eftersom den gav ett efterlängtat tillfälle att studera eftersatta genrer som saknades i övrig högre utbildning. Inga tecken tyder dock ännu på någon avmattning i sökandefrekvensen. Totalfrekvensen sökande till Göteborg och Malmö var vårterminen 1975 178, vårterminen 1976 175 till 48 platser.

OMUS har ansett det nödvändigt att föreslå – som framgår av avsnitt 6.4 – att tvåämnesutbildningarnas musikandel i framtiden skall vara tvåårig (80 poäng). Beträffande utbildningens metodik och innehåll anser OMUS att de hittills vunna erfarenheterna ger gott underlag för att bygga upp lärarutbildningar för både tvåämnes- och ettämneslärare, såsom framgår av våra förslag till bas- och fördjupningsutbildningar på lärarlinjerna i avsnitt 6.4 och kapitel 9.

Om man skall döma efter den syn på framtidens lärarroll som framträder i lärarutbildningsutredningens diskussionsunderlag våren 1976, bör tvåämneslärarna i hög grad ha framtiden för sig tack vare sitt vidare användningsområde i skolan. De ursprungliga argumenten för tvåämneslärare står sig också givetvis fortfarande att denna lärartyp får fler tillfällen till samverkan med kolleger och naturligare status i skolsamhället än ettämnesläraren, som ofta är ensam i sin art på skolan. OMUS vill därför i sitt förslag – som redan framgått av översikten i 10.3.1 – utöka intaget tvåämneslärare från 96 per år (1976/77) till 120 per år (och därmed täcka återrekryteringsbehovet för cirka 60 heltidsverksamma musiklärare). Vi hoppas att man i framtiden inte skall låta SÄMUS-lärare enbart studera vissa teoretiska

ämnen som andra ämne utan att detta skall kunna väljas inom ett betydligt bredare register, t. ex. andra kulturämnena.

10.4.3 *Proportionen specialiserad pedagog – musiklärare*

Såsom framgår av diskussionen om yrkesrollerna (6.1) har från flera håll påtalats att de snävt specialiserade pedagogerna snarast är för många i jämförelse med musiklärare som har ett bredare användningsområde, särskilt gäller detta kommunala musikskolors och studieförbunds behov.

OMUS' lärarlinje är konstruerad utifrån dessa bedömningar. En direkt förfrågan riktades till Kommunförbundets musikpedagogiska råd (KMPR) i december 1975 om rådet kunde söka ange med procent den ungefärliga proportionen i fråga om arbetsmarknaden för "breda resp. smala" pedagoger. KMPR svarade att det i dag var omöjligt för rådet att bestämma någon procentuell fördelning, men att man dock klart kunde se att det kommer att behövas fler breda pedagoger än specialiserade. Även i glesbygder kan det dock enligt rådet behövas specialiserade pedagoger, vilka kan tjänstgöra i flera kommuner (t. ex. som cello- och slagverkspedagoger). KMPR:s skrivelse diskuterar även fördelningen mellan olika instrumenttyper – den antyder risken för viss överutbildning av sångpedagoger (härmed avses sannolikt en mer traditionellt utbildad pedagogtyp) och framhäver behovet av blåspedagoger för att fylla tomrummen efter den nedlagda militära musikskolningen.

Såsom lärarutbildningen nu blivit föreslagen med många varianter, kommer många lärare att förena bredd och specialisering på ett sätt som borde tillgodose kommunala musikskolornas önskemål. Specialiserade pedagoger behövs f. n. bäst i folkmusik, jazz o. d. Bl. a. för denna kategori önskar OMUS utbildningsmöjligheter även i anslutning till lärarlinjerna i Framnäs, Ingesund, ÖMI. I detta betänkande har OMUS inte hunnit ta upp de komplicerade problemen om avvägningen mellan olika instrumentgrupper.

OMUS tänker sig som tidigare nämnts att år 1982 skall utbildas samtidigt ca 630 musiklärare av den nya kombinerade ettämnestypen som i många fall både kan arbeta i allmänna skolan och musikskolan. Det motsvarar ett årligt intag och utflöde av ca 180 lärare.

Någon beräkning av fördelningen mellan lärare som specialiserar sig på arbetsfält i allmänna skolväsendet och lärare som koncentrerar sig på instrumentalstudier och rytmik kan svårligen göras i detta skede. Med tanke på arbetsmarknaden kan man förvänta sig att många kommer att välja fördjupning åtminstone på något arbetsfält i allmänna skolväsendet, särskilt om arbetsförhållandena där förbättras.

Den utvärdering av *rytmiklärarnas* utbildning och beräkningen av behovet som gjordes av en särskild arbetsgrupp och som refererats i 6.2.5 påvisar att lokaliseringen till enbart Stockholm och Malmö av sådan utbildning har negativa följder. Rytmiklärarutbildning borde alltså lokaliseras även till Göteborg och/eller någon av de icke-statliga skolorna.

10.5 Lokalisering till icke-statliga utbildningar

10.5.1 *Utvärderingar och underlag*

Direktiven ger OMUS i uppdrag att i högre musikutbildning infoga musikpedagog- och musikinstruktörsutbildningarna vid Folkliga musikskolan Ingesund, Arvika, och Framnäs folkhögskola, Piteå; musikpedagogutbildningen vid Örebro musikpedagogiska institut (ÖMI), och rytmikpedagogutbildningen vid Svenska Dalcroze-seminariet, Stockholm. Kommittén har därför under 1975 låtit särskilda arbetsgrupper utvärdera verksamheten. Som sammankallande i grupperna för Ingesund, Framnäs och ÖMI har tjänstgjort de tidigare av Musikaliska Akademien, numera av OMUS utsedda inspektörerna för verksamheten, dvs. rektorerna i Stockholm (ÖMI), Göteborg (Ingesund), Malmö (Framnäs). I Ingesund- och Framnäsgrupperna medverkade även en representant för tillsynsmyndigheten SÖ. Dalcroze-seminariet utvärderades av en speciell arbetsgrupp. I samtliga grupper fanns även arbetsgivarrepresentanter. Skolornas ledning, lärare, nuvarande och tidigare elever medverkade i den utförliga beskrivning av verksamheten som ingår i det omfattande materialet, bl. a. i form av enkäter. Vi kan icke i detta principbetänkande redovisa detta. OMUS har genom utvärderingarna fått ett viktigt underlag för lokaliseringsförslaget men framför allt för metodik- och kursplanearbetet i nästa utredningsetapp.

OMUS har dragit den slutsatsen av materialet att samtliga de utvärderade fyra läroanstalterna har ett läge, har eller kan få lokaler och utrustning och har eller kan få personalresurser så att de är lämpliga för lokalisering dit av den nya planerade allmänna utbildningslinjen för musiklärare.

10.5.2 *Högskoleutbildning vid folkhögskolorna*

Ett särskilt organisatoriskt problem är förknippat med Framnäs- och Ingesundsskolornas ställning som folkhögskolor. Folkhögskoleutredningen har fått tilläggsdirektiv att separat behandla denna fråga i ett särskilt betänkande. Med utgångspunkt i OMUS' förslag till allmän utbildningslinje för musiklärare och utvärderingsmaterialet skall utredningen ta ställning till om denna högskolelinje skall kunna anordnas inom folkhögskolornas ram eller om den måste brytas ut och få en särskild ställning, medan förberedelseutbildningen i allmänna linjer som behandlas i kap. 8 kvarstår i folkhögskolan. OMUS föreslår lokalisering av lärarlinjer till Framnäs och Ingesund oavsett hur utredningen beslutar i folkhögskolefrågan, som kommittén från sin sida ser mest som ett administrativt problem. Linjens inriktning blir styrd av den centrala utbildningsplanen, och den måste ha antagningsprov och examinationsrätt, praktik och yrkesanknytning på utbildningsplanens villkor. De attityder inom utbildningen och de öppna relationer till både skola och folkrörelser som enligt OMUS' önskan skall känneteckna den nya musiklärarutbildningen, borde i stort vara förenliga med folkhögskolans mål och metoder i framtiden, sådana de framställs i utredningens huvudbetänkande (SOU 1976:16).

I fråga om linjernas yrkesinriktning vill OMUS inte nu göra några ställningstaganden i fråga om avvägningen mellan arbetsfält. Med OMUS' syn

på den breda lärarrollen bör samtliga de i utbildningsplanen 9.2.2.2 nämnda arbetsfälten tills vidare komma i fråga. Vid Framnäs skall finnas både 1- och 2-ämneslärarutbildning.

Ett speciellt problem vållar praktikmöjligheterna i Ingesund på grund av skolans relativt isolerade läge, men enligt underhandsuppgifter anser sig huvudmannen kunna lösa denna uppgift i samarbete med lärarhögskolan i Karlstad. I Framnäs måste lärarhögskolan i Luleå kopplas in. Praktikmöjligheterna blir goda i den s. k. "fyrekanten" Piteå-Älvsbyn-Boden-Luleå.

Med hänsyn till det angelägna kulturpolitiska syftet att utlokalisera utbildningar till specialiserade pedagoger i eftersatta genrer vill OMUS för både Framnäs och Ingesund förorda, att en antagning av sådana studerande skall göras motsvarande 4 heltidsstuderande i 4-årsutbildning (vilket innebär 14 närvarande studerande). I realiteten blir det här ofta fråga om 40-80 poängs utbildningar. Beträffande storleken av satsningarna vill OMUS i fråga om Ingesund förorda att högskoledelen blir ungefär lika stor som dess nuvarande motsvarighet där. En utvidgning bör ske - om lokalutrymme och lärarresurser tillåter - i fråga om den s. k. allmänna linjen för att möta de angelägna behoven på förberedelsesidan (jfr. 8.5.4.2).

I Framnäs compliceras förhållandena av den samtidigt hit lokaliserade 2-ämneslärarutbildningen. Också i Framnäs är det viktigt att den allmänna linjen som svarar för förberedelsesidan hålls väl så stor som nu. Om svårigheter skulle uppstå att hålla en så stor kapacitet i Framnäs, kan man tänka sig att förlägga ett antal platser även i Härnösand i anslutning till folkhögskolan där. Som framgår av avsnittet 10.7 har samarbetskommittén för Sundsvall/Härnösands högskola föreslagit lokalisering av högre utbildning till Härnösand. Styrelsen för Umeå-regionen bör närmare utreda dessa lokaliseringsproblem inom regionen.

OMUS föreslår alltså att fr. o. m. 78-07-01 skall 24 studerande antas årligen till 4-årig utbildning på musklärlinje i Ingesund, 24 på 4-årig utbildning på musklärlinje i Framnäs (ev. kan en viss del av dessa platser lokaliseras i Härnösand), därtill 24 årligen i 2-ämnesutbildning vid Framnäs. En antagning motsvarande 14 närvarandeplatser skall göras till utbildning av specialiserade pedagoger vid vardera skolan.

OMUS' förslag medför följande konsekvenser. Styrelserna för resp. läroanstalt måste ta ställning till förslaget att förvandla utbildningen till allmän lärlinje. Folkhögskoleutredningen måste föreslå utbildningens status inom eller utanför folkhögskolan. Sedan dessa förhållanden är klarlagda kan staten förhandla med resp. huvudman om de konkreta ekonomiska villkoren och ansvarsfördelningen. Enligt utkastet till högskoleförordning skall SÖ och UHÄ i samråd svara för tillsynsfunktionen om skolorna skall förbli folkhögskolor.

10.5.3 Örebro musikpedagogiska institut (ÖMI)

ÖMI har f. n. Örebro läns landsting och Örebro kommun som huvudmän. Skolan hade 1975 42 studerande i provisoriska lokaler. Enligt uppgift kan mer permanenta lokaler anskaffas och iordningställas i Örebro, om institutet får karaktären av kommunal högskoleutbildning.

Örebro erbjuder mycket goda praktikmöjligheter. Även de kommunala

musikskolorna i Västerås och Eskilstuna kan utnyttjas. Enligt OMUS' uppfattning har institutet nu för få studerandeplatser. Kapaciteten bör omfatta minst 24 i varje årskurs, dvs. ca 84 närvarande per år (med avdrag för praktiken). Till Örebro bör även lokaliseras 14 studerande med sikte på specialiserad pedagogutbildning efter samma modell som i Framnäs och Ingesund.

Information från H 75 1976-03-25 innehåller förslag från den centrala organisationskommittén i fråga om kommunala högskolor.

OMUS' förslag är alltså att huvudmannen bör erbjudas möjligheten att vid ÖMI inrätta allmän utbildningslinje för musiklärare. Om huvudmannen accepterar erbjudandet, bör staten inleda förhandlingar med huvudmannen om villkoren. Därvid skall de allmänna bestämmelserna för kommunalt huvudmannaskap tillämpas.

10.5.4 *Svenska Dalcroze-seminariet*

Svenska Dalcroze-seminariets huvudman är en stiftelse. Den direkta tillsynen och vården av seminariets angelägenheter handhas av en styrelse, som delvis utses av stiftelsens förtroenderåd, delvis består av personal och elever.

Seminariet drivs f. n. med statsbidrag som anslås via medel som disponeras för särskilda kulturella ändamål. Det har otillräckliga resurser och tvingas ta ut elevavgifter. Dess lokaler och utrustning är f. n. bristfälliga.

OMUS anser det viktigt att den av seminariet drivna utbildningen till rytmiklärare får fortsätta och utvecklas med bidrag från staten. Utbildningen bör bibehålla så mycket som möjligt av sin frihet och egenart även om den i stort följer utbildningsplanen för musiklärarlinjen och anordnas som en särskild variant av denna. Det innebär att skolan bör få statligt stöd att byggas ut personellt, utrustnings- och lokalmässigt så att den får 24 antagningsplatser årligen (det motsvarar 84 närvarande studerande). Ett alternativ är att lokalisera ett 10-tal platser till annan högskoleregion än Stockholm.

Enligt de allmänna föreskrifterna § 10 i förslaget till högskoleförordning skall regeringen få föreskriva att bestämmelser om högskoleutbildning skall tillämpas även på utbildning som anordnas av enskild huvudman med statsbidrag.

OMUS föreslår, att stiftelsen Svenska Dalcroze-seminariets förtroenderåd (och styrelse) tillfrågas om stiftelsen anser sig kunna vara huvudman för en utbildning som i princip följer utbildningsplanen för musiklärarlinjen och högskoleförordningens villkor, vilket bl. a. innebär i detta fall att musiklärare med allmän basutbildning och rytmik som fördjupningsutbildning skall kunna examineras vid linjen.

Om stiftelsen accepterar dessa villkor, bör staten inleda förhandlingar om seminariets anknytning till högskolan.

10.6 Högre musikutbildning utanför direktivens ram

Om högre musikutbildning definieras som postgymnasial utbildning med sikte på yrkesmässig verksamhet på musikområdet, finns – utöver de i di-

rektiven nämnda – utbildningar drivna med anslag via studieförbund som hör till den högre utbildningens område eller i varje fall kan ses som gränsfall.

OMUS koncentrerar sig i betänkandet på några lärarutbildningar, som direkt har tagit kontakt med utredningen.

Vidare intar den musikutbildning som bedrivs vid Sveriges Radios musikkola i Edsberg en särställning. Den beskrivs nedan i 10.6.5.

10.6.1 *Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI)*

SMI har varit i verksamhet sedan 1960, i början som en universitetscirkel i sång inom Sveriges kyrkliga studieförbund (SKS) med 20 deltagare, senare knutet till Liberala studieförbundet som uppgick i Vuxenskolan. År 1975 omvandlades SMI till självständig avdelning i Studieförbundet Vuxenskolan och har utom en stor verksamhet med öppna cirklar, förberedande utbildning och kortkurser, en treårig pedagogutbildning, där 1975/76 ca 250 studerande är anmälda. En särskild arbetsgrupp vari bl. a. SMI:s av Musikaliska Akademien utsedde inspektor och representanter för SÖ och de kommunala musikskolorna medverkade har för OMUS' räkning i samarbete med lärare och elever gjort en beskrivning av det aktuella arbetet i SMI och en utvärdering av SMI:s insatser.

SMI:s pedagogutbildning som nu omfattar 13 linjer har expanderat kraftigt de senaste åren. År 1972 fanns 106 elever, 1973: 130, 1974: 160, 1975: 230, vårterminen 1976: 251.

Ökningen de senaste åren beror sannolikt delvis på att Borgarskolan i Stockholm har slutat att examinera pedagoger sedan 1974. Enligt skolans ledning är den viktigaste orsaken dock det mycket stora behovet av kompletteringsutbildning bland lärare vid kommunala musikskolor och studieförbund. SMI:s arbetssätt möjliggör för dem att kombinera yrkesverksamhet och studier. En del kan t. o. m. studera fast hemorten ligger utanför Stockholms kommun eller län (ca 30 %). Bland de 251 eleverna vårterminen 1976 var åldersfördelningen:

51–66 år:	7
41–50 år:	22
31–40 år:	65
21–30 år:	150
19–20 år:	7

Vid SMI:s pedagoglinjer har hittills utexaminerats totalt 148 pedagoger i 10 olika ämnen (instrument, sång), varav 55 i sång. År 1973 examinerades 18, 1974 28, 1975 22. Examen ger avtalsmässigt s. k. A-kompetens (jfr. bilaga 3, tablå 2).

SMI har ursprungligen startats efter initiativ från lärare som varit intresserade av musikpedagogiskt utvecklingsarbete. SMI har t. ex. särskilt sökt tillämpa gruppmetodik genom hela utbildningen och utvecklat sångpedagogik och ensembleledning.

OMUS' utvärderingsgrupp ser "SMI:s engagemang på fortbildnings- och vuxenutbildningssidan som särskilt värdefulla då utbildningsalternativ på

dessa områden, som sedan länge försumrats, nästan helt saknas". Gruppen betonar även det positiva i samspelet mellan yrkeserfarenhet och utbildning. En kritisk synpunkt som framförs är att SMI inte kan följa utvecklingen av den instrumentala färdigheten hos den studerande.

Gruppen betonar det värdefulla i SMI:s sociala ansvarstagande och vilja att hålla skolan öppen för olika sökande men säger att det kan bli svårt att fortsätta på detta sätt när behörighetsvillkoren för den nya läroplanen i högskolan träder i kraft.

SMI har genom sin anknytning till ett studieförbund nästan obegränsad frihet att snabbt fatta beslut om och genomföra intressanta försöksprojekt (musikterapi, logonomutbildning, dragspelsutbildning etc.). SMI:s lokalförhållanden är emellertid otillfredsställande, dess administration otillräcklig i förhållande till expansionen och de ekonomiska förhållandena ansträngda både för institutet självt och för dess elever som saknar studiestöd och måste betala undervisningsavgifter.

Det förefaller OMUS tveksamt om denna form av yrkesinriktad utbildning med examination verkligen bör få statsbidrag genom ett studieförbund, allra helst som pedagogutbildningen inte avser studieförbundets eget ledarbehov utan är en direkt parallell till den lärarutbildning som den statliga högskolan har ansvaret för. Kommittén kan knappast tänka sig, att en antagning till pedagogutbildning och en examination av pedagoger verkligen kan fortgå som tidigare, t. o. m. expandera okontrollerat, om samtidigt en statlig utbildning fastläggs med en utbildningsplan för lärarexamen eller examen som specialiserad pedagog och i samband med detta en dimensioneringsram sätts inom högskolan.

Frågan om relationerna mellan högskola och folkbildning behandlas f. n. i folkbildningsutredningen. OMUS vill i första hand hänskjuta frågan om SMI:s ställning till denna och kommer även att dit översända utvärderingsmaterialet.

OMUS vill dock redan i detta betänkande framföra att SMI:s omfattande verksamhet kan ses som ett åskådningsmaterial för hur en kompletteringsutbildning i framtidens statliga högskola i princip bör drivas, nämligen kontinuerligt anpassad till de redan yrkesverksammas behov. SMI visar vilka brister och behov som nu finns inom den statliga utbildningens ansvarsområde. Egentligen borde SMI:s metoder att nå studerande, dess ledning och lärare på något sätt överflyttas till musikhögskolan i Stockholm som en särskild fortbildningssektion eller SMI:s verksamhet på något sätt överföras till en speciell fortbildningsadministration i Stockholms-regionen. En sådan lösning vore sakligt motiverad även om den kan synas formellt svår att genomföra.

I varje region borde liknande "institut" bildas inom högskoleorganisationens ramar för att fylla det mycket stora behov av kompletteringsutbildning som finns inte minst inom de kommunala musikskolorna, vilket ju SMI:s expansion klart avslöjar. De regionala musikutbildningsråd med särskilda uppgifter som OMUS skisserade i kapitel 7 kommer förhoppningsvis att i flera regioner driva fram SMI-liknande utbildningar. I detta sammanhang kan nämnas en studieförbundsverksamhet som inte direkt hör under OMUS' ansvarsområde och som drivs parallellt med SMI med liknande uppläggning, nämligen *Operastudio 67*.

Det är i varje fall OMUS' förhoppning att den frihet att pröva nytt och fatta snabba beslut på lokal nivå som SMI kunnat ha i sitt fria studieförbund skall kunna realiserar också i den nya högskolans utvecklingsarbete där beslutanderätten bör i det mesta ligga hos lokala instanser.

10.6.2 *Pedagogiken vid ABF:s Folkliga musikskola, Motala*

I Motala kommun driver ABF:s Folkliga musikskola, utöver den verksamhet som närmast motsvarar den kommunala musikskolan på andra orter, en pedagoglinje som vuxit fram ur musikskolans verksamhet.

Det heter med skolans egen formulering:

"Sedan 1958 har utvecklats ett behov av fortbildning och utbildning av lärare/cirkelledare. Detta har ledningen försökt tillgodose genom kursverksamhet lokalt, distriktskurser och förbundskurser och genom kontinuerliga pedagogiska studier."

Höstterminen 1975 öppnas pedagogutbildning även för deltagare utanför Motala. Pedagoglinjens studieplaner bygger på 2 års intensivstudier men kan förlängas upp till 5 år beroende på att deltagare kan varva studier med praktik och studera och praktisera parallellt.

Studieplanerna bygger mycket på gruppmetodik, en särskild plan finns för studier i musikerterapi. F. n. deltar ca 30 i utbildningen, som utnyttjar även kvalificerade gästlärare. Skolans ledning och lärare har i en särskild skrivelse november 1975 begärt OMUS' "sanktion" för sin "utbildningsform av musikpedagoger enligt nuvarande musikutbildning och organisation". Skrivelsen åberopar i detta sammanhang även det samarbete skola-folkbildning som SIA-propositionen föreslår. Här säger sig ABF Motala ha egen erfarenhet att bygga på.

Såvitt OMUS kan bedöma kan kommittén lika litet i Motalaskolans fall som i SMI:s ge någon form av "sanktion" för utbildningen. Huruvida den skall ge s. k. A-kompetens är en facklig fråga.

Vi måste även i detta fall i första hand överlämna principfrågan om högskoleutbildning i studieförbund till folkbildningsutredningen.

Om skolan önskar infoga sig i högskoleorganisationen, måste regeringen enligt förslaget till högskoleförordning 10 § bevilja detta. OMUS måste i sanktionsfrågan hänvisa till de föreslagna utbildningsplanerna för allmän lärarlinje och villkoren för lärarexamen. Det är fullt tänkbart att regionstyrelsen i Linköpingsregionen vill se Motalautbildningen som en lokal linje. Vilka konsekvenser för statsbidrag eller studiestöd detta kan få är frågor som måste behandlas av folkbildningsutredningen.

På samma sätt som SMI illustrerar Folkliga musikskolan i Motala hur friheten inom studieförbundens vida ramar främjar egna initiativ och intressant försöksverksamhet.

10.6.3 *Handledarutbildning i Härnösand*

Samarbetskommittén för Sundsvall/Härnösands högskola har i speciell skrivelse till OMUS i januari 1975 föreslagit att en särskild 3-årig "musikhandledarutbildning" inrättas vid Härnösands folkhögskola. Till denna skola har från 74-07-01 överflyttats den tidigare musiklinjen i Kapellsberg som ur-

sprungligen startades som filial till Framnäs folkhögskola. Samarbetskommittén har särskilt framhållit att ingen högre musikutbildning finns mellan Framnäs och Stockholm och att Härnösand med musikgymnasielinje, teater osv. har goda förutsättningar att ge god praktikmiljö för de studerande.

Kommittén anger följande mål för musikhandledarutbildningen:

Musikhandledare bör utbildas för att arbeta inom studieförbund och bildningsorganisationer, på barndaghem och lekskolor, på särskolor för utvecklingsstörda, på ålderdomshem, inom långtidsvård och mentalvård, på fängelser etc., kort sagt, bland människor som tidigare oftast stått utanför musiksamhället/musikgemenskapen. Med fritt valbara komplement inom utbildningen bör dessa handledare dessutom kunna arbeta inom kyrka, frikyrkor och på kommunala musikskolor.

OMUS anser att folkhögskoleutredningens bedömning av folkhögskolans generella möjlighet att fungera som högskola först måste avvaktas, innan ställning tas till Härnösandsförsöket.

Som det nu skisserats, har det snarast karaktären av "lokal linje", och bör kanske då direkt anknyta till regionala behov. Om linjen skall vara allmän utbildningslinje för musiklärare måste det följa den kommande utbildningsplanen.

Som OMUS anført i avsnitt 10.5.2, är det inte otänkbart att styrelsen för Umeå-regionen kan förlägga en del av den för regionen beräknade kapaciteten för musiklärarutbildning i Härnösand för att uppnå större balans i regionens musikutbildning.

10.6.4 *Planer på ytterligare högre utbildning*

Under OMUS' utredningsarbete har några ytterligare musikutbildningsplaner kommit till kommitténs kännedom.

I Gävleborgs län är man t. ex. intresserad av en samplanerad kulturkommunikativ utbildning, där musikhandledarlinjen i Bollnäs folkhögskola, dramapedagoglinjen i Västerbergs folkhögskola och konstnärlig utbildning, lärarutbildning m. fl. i Gävle skulle samverka.

Jönköpings lärarhögskola planerar musikerapeutisk utbildning.

I Falun diskuteras en folkmusikpedagogisk utbildning.

I Umeå har man önskemål om lokala linjer i anslutning till universitetets och lärarhögskolans estetiskt inriktade utbildningar.

Sannolikt kommer det i samband med de regionala organisationskommittéernas nu pågående inventeringar att framföras fler önskemål om lokala linjer.

10.6.5 *Sveriges Radios Musikskola, Edsberg*

Sveriges Radio driver sedan år 1959 en egen musikskola på Edsbergs slott i Sollentuna. Skolans syfte är att utbilda yrkesmusiker på högskolenivå. Skolans prospekt säger närmare härom:

"Samtidigt med en avancerad instrumental-solistisk utbildning får eleverna en omfattande undervisning i ensemblespel, som söker motsvara de krav det moderna musikkivet ställer på kammarmusiker, orkestermusiker och ackompanjatörer. Dessutom

vill man genom gästföreläsningar och extrakurser ge eleverna inte bara musikalisk utan även allmänskulturell orientering.”

Studierna omfattade 1974/75 instrumenten violin, violoncell och piano med resp. 7, 5 och 6 elever. Skolans grundkurs är 4-5-årig. De mest avancerade eleverna bereds efter nya prov tillfälle till ett femte studieår, som kan avslutas med prövning till solist- eller kammarmusikdiplom. Eleverna betalar terminsavgift (1974/75: 125 kr.), men äger rätt till statliga studiemedel.

Skolan finansieras f. n. helt över Sveriges Radios budget, men har en fristående ställning gentemot radioledningen – någon särskild rättighet eller skyldighet till programmerkan förekommer inte. Visst samarbete har etablerats med musikhögskolan i Stockholm i fråga om gästföreläsare o. d.

Någon diskussion har inte förts från OMUS' sida om skolans relationer till det nya högskolesystemet. Radioutredningen kan väntas beröra skolans framtida ställning i sitt betänkande.

10.7 Lokalisering av allmänna utbildningslinjer år 1982

Om nu OMUS slutligen skall söka konkretisera de i tidigare avsnitt förda diskussionerna i ett förslag till lokalisering av allmänna utbildningslinjer, är en avgörande faktor direktivens begränsning av antalet närvarande studerande i Stockholm, Göteborg, Malmö. Vi utgår i övrigt ifrån den dimensioneringsberäkning vi gjorde för år 1982.

Det tal vi först anger i tabell 10:2 nedan gäller årlig antagning, den senare siffran antal närvarande studerande per år i 4-årig utbildning (borträknad 1/8 av utbildningstiden för praktik utom skolan).

Tabell 10:2 Lokalisering av allmänna utbildningslinjer 1982

	Musiker	Specialiserade pedagoger	Lärare 1-ämnes ^a	Lärare 2-ämnes	Kyrko-musiker	Kultur-kommuni-kation	Påbyggnads-utbildning
Stockholm	74/260	ingår i musiker- och påbyggnads-utbildning	12/42	24/48	8/28	20/20	30
Göteborg	36/125	–”–	12/42	36/72	4/14	15/15	10
Malmö	36/125	–”–	12/42	36/72	4/14	15/15	10
Framnäs (ev. Härnösand)		4/14	24/84	24/48			
ÖMI		4/14	24/84				
Ingesund		4/14	24/84				
Dalacroze-seminariet			24/84				

^a Rytmiklärarutbildning kan inkluderas i alla lärarlinjer men Dalacroze-seminariet skall helt specialisera sig på denna.

En summering av antalet antagna per år visar en brist på 48 musiklärare. Denna kan enligt direktivens anvisning täckas av de icke-statliga skolorna,

men såvitt vi förstår kan det komma att belasta deras lokalramar alltför hårt.

OMUS vill därför ifrågasätta om inte ytterligare minst en lärarlinje bör inrättas. F. n. saknar Linköpingsregionen helt grundläggande högre musikutbildning. En lokalisering där bör av regionalpolitiska och kulturpolitiska skäl i så fall komma i första hand. I denna region finns underlag för en musiklärarlinje befolkningsmässigt, och ett mångsidigt musikkliv inte minst i folkliga organisationer och musikskolor borde ge goda praktikmöjligheter. Lärarhögskolan i Linköping har f. n. ansvaret för SÖ:s lärarfortbildning i musik och där är även landets enda utbildning av folkhögskollärare förlagd.

En jämförande översikt mellan lokaliseringen 1976 och 1982 ges i bilaga 3, tabblärna 4-5.

10.8 Kostnadsberäkning för grundläggande utbildning 1982

En beräkning av kostnaderna för en dimensionering och lokalisering av de allmänna utbildningslinjerna år 1982 enligt ovanstående översikt kan bara göras med breda felmarginaler. I följande beräkningar utgår vi från 1976 års löneläge och 36 % lönekostnadspålägg (l_{kp}), liksom från den undervisningsskyldighet som nu gäller för lärare vid musikhögskolan. En minskning från nuvarande 20 heltimmars undervisning per vecka till istället 20 lektioner om 45 minuter, vilket bättre motsvarar vad som gäller inom högskolan i övrigt, medför en ökning av lärarkostnaderna med 33 %.

Om vi för lärarutbildning räknar med nuvarande kostnad för en elevplats i SÄMUS som ett minimum, får vi en årlig kostnad per närvarande studerande av 31 000 kr. inkl. l_{kp}. I denna summa är inräknad samtliga kostnader utom lokalkostnader.

Kyrkomusikerutbildning kan beräknas dra i stort sett samma kostnad per studerande, vilket bör gälla även den nya kommunikationslinjen på samma avdelning i högskolan.

Musikerutbildning är betydligt svårare att kalkylera på grund av de stora variationerna mellan olika instrument. F. n. kan en musikerstuderande beräknas dra en kostnad av i genomsnitt 18 000 kr/år. Med den ändrade inriktningen och ökade inslag av pedagogik och allmänna ämnen bör vi räkna med viss fördyring till ca 23 000 kr. Även för påbyggnadsutbildningar bör beräknas samma kostnad. Kostnaden för de utbildningslinjer och de påbyggnadsutbildningar vi föreslår blir med den dimensionering vi ovan räknat med sammanlagt ca 43 milj. kr. (se tabell 10:3).

Tabell 10:3 Beräkning av kostnader för den föreslagna omfattningen av högre musikutbildning år 1982

	Kostnad per studerande och år tkr	Närvarande studerande år 1982	Total- kostnader tkr
Musiklärarlinje	31	870	26 970
Kyrkomusikerlinje	31	60	1 860
Kommunikationslinje	31	50	1 550
Musikerlinje	23	500	11 500
Påbyggnadsutbildningar	23	50	1 150
Summa		1 530	43 030

OMUS förutsätter vidare att skolorna får medel för utvecklingsarbete av slag som tidigare nämnts. Resursernas storlek kan schablonmässigt beräknas till 10 % av den totala lärarkostnaden. Detta innebär ett resursbehov av ytterligare ca 4 miljoner kr.

10.9 Dimensioneringen av kompletteringsutbildning

I de beräkningar av utbildningsbehov OMUS redovisat ovan har vi tagit hänsyn till den kapacitet som krävs för att avgången p. g. a. pensionering e. d. bland de yrkesverksamma skall bli kompenserad. Ett annat mycket markant utbildningsbehov är de olika slag av kompletterande utbildningar som diskuterats i kap. 7.

För att få en uppfattning om storleksordningen av denna verksamhet inom musiklärarområdet utgår vi från följande antagande. I en kontinuerlig verksamhet bör en heltidsanställd lärare under en 20-årsperiod ha kommit i åtnjutande av kompletteringsutbildning av en omfattning svarande mot 40 poäng (ett studieår). Det normala bör sannolikt vara att denna utbildning blir fördelad under en längre period, t. ex. fem år, och att i viss utsträckning ferieperioder kan komma att utnyttjas för kursverksamhet.

Med en total lärarkader motsvarande 5 000 heltidstjänster skulle detta innebära att varje år skulle anordnas kompletteringsutbildning som svarar mot 250 heltidsstuderande.

Man bör kunna räkna med en lägre kostnad per studerandeplats i detta fall jämfört med en plats i grundläggande utbildning. Metoden enskild undervisning kommer inte att vara vare sig pedagogiskt önskvärd eller möjlig att organisera. Metoder med distansundervisning och kortare intensivperioder i grupp under lärarhandledning är en typ av organisation som kan komma att användas, alltså en metodik som närmast påminner om den som f. n. praktiseras av SMI och ABF Motala.

OMUS förutsätter som tidigare att staten svarar för "produktionskostnaden" i samband med den kompletterande utbildningen, dvs. kostnader för lärare, materiel, lokaler m. m., medan respektive arbetsgivare svarar för "konsumtionskostnaden" i form av tjänstledigheter för deltagarna, kostnader för resor, upphåll m. m. Med denna förutsättning kan den statliga

kostnaden för den årliga utbildningsverksamheten av detta slag uppskattas till omkring 2,5 milj. kr. (250 heltidsstuderande x 10 000 kr).

Den nuvarande situationen inom musiklärarområdet är, som vi tidigare visat, allvarlig i så måtto att en mycket stor andel av dem som uppehåller musiklärarfunktioner har bristfällig utbildning eller helt saknar utbildning. Enligt OMUS' mening är det därför nödvändigt att övergångsvis göra satsningen så stor att i stort sett varje lärare under den närmaste tioårsperioden får 40 poängs kompletterande utbildning. Detta innebär en dubbelt så stor satsning (alltså 5 milj. kr/år) under övergångsperioden jämfört med vad som därefter skulle bli gällande enligt vårt förslag.

OMUS konstaterar således att om man under en 10-årsperiod gör en sammanlagd satsning om 50 milj. kr skulle hela lärarstaben ha genomgått ett års kompletterande utbildning. Enligt vår mening bör detta vara en mycket angelägen åtgärd, om man vill påskynda en reform av musikutbildningen.

OMUS har i kap. 7 framhållit att en effektiv administration av för olika skolor gemensam kompletteringsutbildning sannolikt endast kan åstadkommas *regionalt* genom planeringsinsatser av de föreslagna regionala musikutbildningsråden. Det i 6.3 föreslagna praktiksystemet med 16 lärarhögskolor som "relästationer" skulle samtidigt om det visar sig fungera kunna leda till att dessa skolor också skulle kunna utnyttjas som administrativa centra för regionens kompletteringsutbildning.

11 Reformens genomförande i tre etapper

11.1 Skillnader mellan nuvarande utbildningar och föreslagna

OMUS har i detta principbetänkande inte lämnat utrymme för en differentierad detaljerad nulägesbeskrivning av utbildningsorganisationen vid de statliga högskolorna. Alla uppgifter härvidlag kan hämtas ur de årliga anslagsframställningarna, t. ex. i fråga om kostnader, tjänsteorganisation, elefantantal osv. Det torde inte heller vara nödvändigt för ett ställningstagande till möjligheterna att genomföra OMUS' förslag att känna till detaljerna i nuvarande organisation.

Dimensioneringen av nuvarande utbildningar i stora drag framgår av avsnitt 10.2.3.2. Antagningen till olika utbildningar läsåret 1975/76 kan avläsas i bilaga 3, tabellerna 4-5. En jämförelse mellan lokaliseringen 1976 och den av OMUS föreslagna lokaliseringen 1982 görs i bilaga 3, tablåerna 4-5.

Reformen kommer i huvuddrag som framgår av kap. 9 att innebära dels en helt ny studieorganisation, där den viktigaste styrningen av utbildningsinnehållet sker i linjenämnderna, dels en ny tjänsteorganisation med ett system anpassat till den nya högskolan, dels och framför allt en fortskridande övergång till en yrkesutbildning i inriktning och metodik anknuten till musiklivets behov, bl. a. genom tillfälle till varvad praktik.

Linjeindelningen i sig bör icke vålla stora problem. I själva verket motsvarar musikerlinjens resp. musiklärare- och kyrkomusikerlinjernas ansvarsområden i stort sett nuvarande organisation. Det torde däremot bli en svår administrativ uppgift att bygga upp en praktikorganisation med handledare och kontakter runt om i landet, och det blir sannolikt en komplicerad uppgift under de första åren att rusta skolorna med personella resurser för t. ex. basutbildningarna på den nya lärarlinjen och breddningen av repertoarområden på musikerlinjen.

11.2 Reformens genomförande

11.2.1 Arbetsåret 1976/77

Under OMUS' sista arbetsår 1976/77 kommer principbetänkandet att remsbehandlas och förhoppningsvis leda till regeringsförslag och riksdags-

behandling. Under tiden arbetar OMUS med de expertgrupper som skall sammanställa rekommendationer till lokala kursplaner för basutbildningar och fördjupningsutbildningar – och som samtidigt skall arbeta med metodiken i utbildningen för olika arbetsfält och repertoarområden. Parallellt med detta måste lärarfortbildningen inom den högre utbildningen intensifieras i form av symposier och seminarier eller kurser på särskilt viktiga områden (jämför 7.5.3). Ev. kan vissa metodikgruppers resultat komma att redovisas i form av en särskild skriftserie e. d. Arbetet måste samtidigt påbörjas av den speciella organisationsgruppen med den tjänsteorganisation som skall vara klar att införas fr. o. m. 78-07-01. OMUS måste även söka få arbetet slutfört i den grupp som arbetar med den högre utbildningens relationer till kommersialismen, och kommittén skall söka arbeta fram förslag till betygsättning i den nya musikhögskolan. Förhoppningsvis kommer statens kulturråd att ge underlag för en mer underbyggd prognos för musikutbildningens framtida utbyggnad än OMUS kunnat utgå från i kap. 10 ovan. OMUS skulle även vilja i varje fall påbörja en inventering av efterfrågan och utbud av kompletteringsutbildning och förberedande utbildning i samarbete med de regionala organisationskommittéerna för högskolereformen.

Det centrala i OMUS' arbete före avgången 77-07-01 torde dock vara att med ledning av ställningstagandet till kommitténs förslag i detta betänkande framlägga en anslagsframställning för budgetåret 1978/79 som bör kunna bli det första året med reformerad utbildning. Detta detaljerade förslag till utbildningsorganisation bör samtidigt kompletteras med utkast till övergångsbestämmelser för studerande som redan befinner sig under utbildning.

11.2.2 *Arbetsåret 1977/78*

OMUS har i avsnittet 9.2.2.2 föreslagit att en särskild arbetsgrupp inom UHÄ, UMU-gruppen, fr. o. m. 1977-07-01 skall överta några av OMUS' centrala funktioner.

I anslagsframställningen för 1977/78 ämnar OMUS föreslå, att särskilda resurser ställs till denna grupps förfogande, framför allt till fortbildning och fortsättning av nuvarande musikpedagogiska försöks- och utvecklingsverksamhet (MPU).

I samma anslagsframställning vill OMUS även framhålla som synnerligen angeläget, att reformen börjar förberedas organisatoriskt redan 77-07-01. OMUS anser t. ex. att nämndorganisationen med de två avdelningarna vid de statliga högskolorna enligt förslaget i 9.3.3.3 bör införas samtidigt med den stora högskolereformen 77-07-01. Nuvarande linjer motsvarar ju i stort de föreslagna. Linjesystemet kan lämpligen införas som ett provisorium på försök, och samtidigt bör då t. f. rektor och t. f. utbildningsledare anställas enligt det nya mönstret. Det blir sedan resp. linjenämnders sak att avgöra om de även vill pröva systemet med linjedelegationer i OMUS' förslag. Beträffande utbildningsplanerna står det redan enligt nuvarande system varje utbildning fritt att pröva dem i tillämpliga delar. Om musikhögskolorna beviljas resurser för ovanstående försök under ett uppbyggnadsskede, kommer reformen att betydligt lättare kunna genomföras det påföljande året.

I sin anslagsframställning kommer OMUS att framhålla det som angeläget, att en professur i tillämpad musikpedagogik kan inrättas och tillsättas fr. o. m. 77-07-01, liksom att särskilda resurser avsätts för att påbörja uppbyggnaden av ett dokumentationscentrum för musikpedagogik redan detta arbetsår. Om professur och förslaget centrum finns i funktion 78-07-01, kommer reformen att ha det erforderliga underlaget av metodiskt material och ett gott utgångsläge för en framtidsplanering för utvecklingsarbetet.

11.2.3 Arbetsåret 1978/79

Fr. o. m. 78-07-01 borde enligt OMUS' bedömning förutsättningar finnas för att den reformerade högre musikutbildningen skulle träda i kraft. Vid denna tidpunkt bör alla tjänster vara tillsatta enligt de nya principerna med anknytning till funktioner på resp. linje och tid avdelad för undervisnings-, administrations- och utvecklingsfunktioner. Vidare bör statens förhandlingar med olika huvudmän vara avslutad så att lärarutbildningarnas status i Framnäs, Ingesund, Örebro och Svenska Dalcroze-seminariet är klarlagd. Praktikorganisationen bör redan ha sin stomme – för lärarlinjernas del bör redan de olika lärarhögskolorna vara inkopplade för en första auskultationsperiod, men den kan sedan utbyggas successivt, eftersom den sätts på prov i sin totala utformning först 1981/82.

The first part of the paper discusses the general situation of the country and the position of the government. It then goes on to discuss the various aspects of the country's development, including the economy, the social structure, and the political system. The author concludes by discussing the future prospects of the country and the role of the government in the development process.

1.1. Introduction

The first part of the paper discusses the general situation of the country and the position of the government. It then goes on to discuss the various aspects of the country's development, including the economy, the social structure, and the political system. The author concludes by discussing the future prospects of the country and the role of the government in the development process.

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

Bilaga 1 Direktiv för kommitténs arbete 1970 och 1974

Direktiv till organisationskommittén för högre musikutbildning givna 1970-04-10

Som framgår av prop. 1970:25 angående musik- och dansutbildning m. m. skall som första led i organisationskommitténs uppdrag ingå att förbereda en reform av den högre musikutbildningen som skall kunna genomföras successivt med början budgetåret 1971/72. Därjämte skall organisationskommittén efter den 1 juli 1971 fungera som provisorisk tillsynsmyndighet för musikhögskolorna och för högre musikutbildning vid andra skolor. Förberedelsearbetet för en utbildningsreform omfattar frågor såväl om utbildningen som av organisatorisk och administrativ natur.

1 Utbildningsfrågor

1.1 Tillträdesbestämmelser m. m.

En av de viktigare uppgifterna för organisationskommittén är utformningen av villkor och regler för tillträde till den högre musikutbildningen. I sitt förslag bör kommittén ta hänsyn till kompetensutredningens förslag och statsmakernas ställningstaganden till detta.

Det är angeläget att det finns möjlighet till dispens från det i prop. 1970:25 (s. 101) uppställda allmänna behörighetskravet för tillträde till utbildningen med hänsyn till att den musiklinje, som enligt propositionen skall införas inom gymnasieskolan, utgör ett försök som kommer att bedrivas i begränsad omfattning.

Kommittén bör ägna speciell uppmärksamhet åt frågorna om särskilda behörighetskrav, meritvärdering vid urvalet av sökande och intagningsförfarandet i övrigt. Kommittén bör närmare precisera vilka kunskaper och färdigheter som de sökande bör ha för tillträde till de olika utbildningslinjerna. Kraven på förkunskaper bör inte ställas högre eller vara andra än vad som är motiverat med hänsyn till målet för den utbildning som avses. Det bör vara angeläget att lämna tillträde till utbildningen för studerande med mer varierande förkunskaper än nu, i fråga om både art och nivå. Kommittén bör ta hänsyn till detta då utbildningen planläggs.

I fråga om meritvärderingen av de sökande till högre musikutbildning som gått igenom den särskilda musiklinjen inom gymnasieskolan bör kommittén utgå ifrån att dessa redan fått sina musikaliska kunskaper och färdigheter bedömda och betygsatta.

Kommittén bör föreslå åtgärder i syfte att förenkla och förkorta intagningsförfarandet. Möjligheterna att anordna central intagning av studerande till samtliga skolor, vid vilka högre musikutbildning kommer att bedrivas, bör särskilt övervägas.

1.2 Utbildningens organisation m. m.

Kungl. Maj:t skall fastställa mål och allmänna riktlinjer samt i förekommande fall timplan för utbildningen inom de olika utbildningslinjerna (prop. 1970:25 s. 100). Organisationskommittén bör utarbeta förslag till sådana bestämmelser. Vidare bör kommittén överväga om i övrigt studieplanerna för den högre musikutbildningen kan utformas och fastställas i liknande ordning som gäller för grundläggande utbildning vid filosofisk fakultet (SFS 1969:50 ändrad 1969:327).

Studieplanerna skall inom flertalet utbildningslinjer omfatta grundkurser i vissa basämnena samt tillvalskurser, som kan vara både obligatoriska och frivilliga.

Organisationskommittén bör närmare precisera utbildningsmålet för varje grundkurs samt analysera i vilken utsträckning grundkurserna kan vara gemensamma för olika utbildningslinjer. Kommittén bör vidare ange utrymmet för grundkurser och tillvalskurser inom varje utbildningslinje och därvid söka åstadkomma ett större utrymme för tillvalsämnena (prop. 1970:25, s. 102). De studerande bör så långt det är möjligt kunna fritt kombinera olika kurser.

Kommittén bör utgå från de tillvalsämnena som finns upptagna i musikutbildningskommitténs förslag. Kommittén bör överväga i vilken omfattning tillvalskurserna skall vara obligatoriska eller frivilliga samt formerna för det obligatoriska tillvalet. Det torde vara nödvändigt att räkna med att det endast vid de tre musikhögskolorna blir möjligt att studera samtliga frivilliga tillvalsämnena.

Vid utformningen av utbildningen skall kommittén beakta att en studerande vid byte av studieort skall kunna tillgodoräkna sig de grundkurser och tillvalskurser han fullgjort på en tidigare studieort.

I de delar som kommitténs arbete med utformningen av utbildningen berör den i prop. 1970:25 (s. 110) förordade samordningen med universitetens musikvetenskapliga utbildning skall arbetet bedrivas i samråd med universitetskanslersämbetet.

Organisationskommittén bör utforma regler för undervisning samt kunskaps- och färdighetskontroll på ett sätt som underlättar för de studerande att inom angivna studietider nå sina studiemål. Kommittén bör tillse att studerande som har erforderliga förutsättningar får möjlighet att fullfölja utbildningen i snabbare takt än vad som normalt förutsätts.

En viktig uppgift för kommittén är att föreslå förändringar och förenklingar av de nuvarande formerna för examination inom den högre musikutbildningen. Vid samtliga utbildningslinjer, där studierna är organiserade i form av grundkurser och tillvalskurser, skall i fortsättningen redovisning av studieresultaten ske successivt. Kommittén bör utgå ifrån att examensbetyg som musiklejare, musikpedagog och kyrkomusiker tills vidare skall utfärdas till de studerande som genomgått utbildning vid dessa utbildningslinjer. För övrig utbildning skall kommittén överväga i vilken utsträckning och i vilka former intyg eller betyg över fullföljda studier skall förekomma.

Ett nytt system för betygsättning av genomgångna kurser har föreslagits av 1965 års musikutbildningskommitté i kommitténs betänkande II (SOU 1968:49). Mot bakgrund av den kritik som vid remissbehandlingen av förslaget riktats mot systemet behöver detta modifieras. Organisationskommittén bör med utgångspunkt från förslaget och remisskritiken utarbeta förslag till betygsystem och därvid i så stor utsträckning som möjligt söka uppnå överensstämmelse med det system för betygsättning som tillämpas inom annan högre utbildning.

1.3 Studieplansarbete

För överskådligheiten skall komma de följande preciseringarna av organisationskommitténs uppgifter att även innehålla en sammanfattning av de riktlinjer beträffande utbildningslinjernas allmänna konstruktion och studietider som föreslagits i prop. 1970:25. I sitt arbete skall kommittén utgå från och där så erfordras överarbeta de studieplaneförslag som föreligger i 1965 års musikutbildningskommittés betänkanden.

1.3.1 Musiklejare (prop. 1970:25 s. 104–105)

Organisationskommittén bör i det fortsatta studieplansarbetet i första hand ägna sig åt utbildningen av musiklejare för skolväsendet.

Organisationskommitténs arbete bör bedrivas i samråd med lärarutbildningskommittén.

Lärarutbildningen skall vara fyraårig och omfatta dels utbildning av lärare i musik och annat ämne (tvåämnesmusiklejare), dels utbildning av lärare i enbart musik (ettämnesmusiklejare).

Organisationskommitténs uppdrag i fråga om musiklejareutbildningen avser ämnesstudierna i musik vid utbildning av både tvåämnes- och ettämnesmusiklejare.

Den av musikutbildningskommittén föreslagna vidgade valfriheten beträffande vilka instrument som skall kunna ingå i musiklejareutbildningen skall genomföras.

Ämnesutbildningen i musik kan antingen inleda utbildningen av tvåämnesmusiklejare eller börja först sedan ämnesutbildningen i kombinationsämnet avslutats.

Innehållet i den musikaliska ämnesutbildningen bör anpassas till den utvidgning av uppgifterna för denna lärarkategori i förhållande till musik-

utbildningskommitténs förslag som följer av uttalandena i prop. 1970:25. En möjlighet som organisationskommittén bör pröva är att minska den av musikutbildningskommittén föreslagna grundkursen i ämnet musikhistoria och alternativt ägna motsvarande utrymme åt en ökad grundkurs i annat ämne eller åt tillvalsämnen.

Ettämnesmusiklärare skall i högre grad än tvåämnesmusiklärare kunna förena uppgifter inom skolväsendets obligatoriska undervisning i musik med uppgifter inom den frivilliga musikundervisningen. Med anledning härav ökar kraven på både bredd och djup i ettämnesmusiklärarnas musikaliska färdigheter och metodiska skolning. Mot bakgrund härav bör som förutsätts i prop. 1970:25 den ämnesmässiga delen i utbildningen av ettämnesmusiklärare motsvara en treårig musikpedagogisk utbildning.

1.3.2 Musikpedagoger (prop. 1970:25 s. 103–104)

Som utgångspunkt för arbetet med utformningen av musikpedagogutbildningen bör organisationskommittén göra en analys av utvecklingstendenserna inom den frivilliga musikundervisningen och söka närmare precisera de uppgifter för vilka utbildningen av pedagoger skall vara avpassad.

I enlighet med vad som förordas i prop. 1970:25 skall kommittén utforma musikpedagogutbildningen så att den kan avslutas efter två, tre eller fyra år.

Musikpedagoger skall utbildas för undervisning i instrumentalmusik, sång, rytmik och musikteoretiska ämnen.

I enlighet med vad som föreslagits i prop. 1970:25 skall organisationskommittén utarbeta förslag till studieplan för en tvåårig utbildning av pedagoger för undervisning i instrumentalmusik. Denna utbildning skall i regel omfatta två instrument. Möjlighet bör dock finnas för elev att efter prövning specialisera sig på ett instrument redan från början. Vidare bör kommittén pröva om utbildningen lämpligen bör inriktas på en kombination av instrument inom samma kategori (t. ex. stråk-, blås- och klaverinstrument).

Kommittén bör överväga om det finns anledning att utforma en tvåårig utbildning av pedagoger med även andra uppgifter än undervisning i instrumentalmusik, dvs. pedagoger med sång, rytmik eller musikteoretiska ämnen som huvudämnen i sin utbildning. Möjligheterna att kombinera olika ämnesområden skall också prövas.

Den treåriga pedagogutbildningen skall ha formen av en påbyggnadsutbildning på den kortare utbildningen.

Fyraårig specialiserad musikpedagogutbildning skall enligt prop. 1970:25 kunna anordnas i begränsad omfattning. Utbildning bör kunna utformas som en påbyggnadsutbildning ovanpå en tvåårig pedagogutbildning i de fall där sådan förekommer.

Utbildningen av rytmikpedagoger skall av kommittén utformas på sådant sätt att den klart skiljer sig från den utbildning av danspedagoger som från budgetåret 1970–71 – om riksdagen bifaller de förslag härom som lagts fram i prop. 1970:25 – skall anordnas vid statens dansskola. Kommittén bör även i sammanhanget avge förslag beträffande den utbildningsverksamhet som bedrivs vid Dalcrozeseminariet.

1.3.3 Kyrkomusiker (prop. 1970:25 s. 105–106)

Organisationskommittén bör utarbeta förslag till förstärkning av den lägre kyrkomusikaliska utbildning som hittills främst ägt rum inom ramen för statliga sommarkurser. Vidare bör kommittén undersöka på vilket sätt kursverksamheten innehållsmässigt och organisatoriskt kan närmare samordnas med övrig musikutbildning.

Kommittén skall vidare avge förslag beträffande den högre kyrkomusikaliska utbildningen och därvid utarbeta studieplan för en treårig, för rent kyrkomusikaliska uppgifter avsedd utbildning som kan kompletteras med ett års instrumentalpedagogisk utbildning. Orgel samt ett annat för de kyrkomusikaliska och pedagogiska uppgifterna lämpat instrument skall ingå i utbildningen. Organisationskommittén bör även närmare överväga om den treåriga kyrkomusikaliska utbildningen kan utformas på sådant sätt att den, kompletterad med praktisk lärarutbildning, kan bli godtagbar för behörighet till tjänst som ettämneslärare i musik inom skolväsendet.

1.3.4 Övriga musiker (prop. 1970:25 s. 106–107)

Organisationskommittén skall utarbeta studieplaner för en fyraårig instrumentalist- och sångutbildning och för den däri ingående instrumentala delen av utbildningen av orkester- och ensemblemusiker. I fråga om kraven på utbildning av orkester- och ensemblemusiker skall kommittén beakta bl. a. vad som anförts i prop. 1970:31 angående regionmusik. I musikerutbildningen skall utöver den instrumentala utbildningen ingå även praktisk verksamhet och erfarenhet av arbetsförhållandena inom orkestrar och ensembler. Kommittén bör i fråga om denna del av utbildningen utgå från det förslag till ensembleskolning som lagts fram av teater- och orkesterrådet och 1968 års musikkommitté. Sammanlagt skall utbildningen av orkester- och ensemblemusiker omfatta fyra år.

Organisationskommittén bör utforma instrumentalist- och sångutbildningen på sådant sätt att en nära samordning med instrumental- och sångpedagogisk utbildning blir möjlig. Studiegången bör vara sådan att de studerande vid den tidpunkt som kommittén finner lämplig skall kunna övergå från instrumentalistutbildning till pedagogutbildning och omvänt utan krav på kompletteringar.

Organisationskommittén bör närmare pröva förutsättningarna för att genomföra en koristutbildning i enlighet med musikutbildningskommitténs förslag.

Vid sina överväganden beträffande sång- och koristutbildningen bör kommittén ta upp även frågan om behovet av och formerna för ett närmare samarbete med de statliga scenskolorna.

1.3.5 Ensembleledare (prop. 1970:25 s. 108)

Organisationskommittén bör utarbeta förslag till utbildning av ensembleledare. Därvid bör beaktas bl. a. vad som anförts i prop. 1970:31 angående regionmusik i fråga om kraven på kapellmästare m. fl. befattningshavare inom denna organisation.

1.3.6 Specialutbildning i komposition och dirigering (prop. 1970:25 s. 108)

Specialutbildningen i komposition kommer att avse ett fåtal elever med speciella förutsättningar och intressen. Det finns därför anledning att organisationskommittén ger utbildningen en fri utformning. Utbildningen bör omfatta högst tre år och förläggas till musikhögskolan i Stockholm.

Inom undervisningen i komposition skall i olika frågor med anknytning till nutida musikskapande bedrivas kurs- och seminarieverksamhet, som bör vara öppen för studerande från andra utbildningslinjer. Kommittén bör överväga hur denna verksamhet skall utformas och organiseras både i Stockholm, där specialutbildning i komposition skall anordnas, och vid övriga skolor med högre musikutbildning. Samarbetsformerna mellan musikhögskolan i Stockholm och Stiftelsen Elektronmusikstudion bör tas upp av kommittén i syfte att klarlägga fördelningen av arbetsuppgifterna och möjligheterna att gemensamt nyttja tekniska och andra resurser.

Kommittén skall med anledning av vad som anförs i prop. 1970:25 angående specialutbildningen i dirigering söka utforma denna som en form av påbyggnadsutbildning.

1.3.7 Solist- och annan påbyggnadsutbildning (prop. 1970:25 s. 102)

Organisationskommittén bör närmare undersöka behovet av påbyggnadsutbildning och överväga innehåll och former för denna. Fortsatt solistutbildning bör inte medges längre tid än två år utöver den grundläggande utbildningen.

1.3.8 Kursverksamhet (prop. 1970:25 s. 109)

Organisationskommittén bör arbeta vidare på det material, som redovisats i musikutbildningskommitténs betänkanden, och utförligt redovisa innehåll i och former för den kursverksamhet som det enligt kommitténs bedömning är angeläget att anordna inom ramen för den högre musikutbildningen. Ansvarsfördelningen när det gäller kursverksamhet på området bör preciseras. I dessa frågor erfordras samråd med skolöverstyrelsen, Institutet för rixskonserter, Sveriges Radio, folkbildningsorganisationerna m. fl. Kommittén bör också uppmärksamma den verksamhet som kommer att bedrivas av Stiftelsen Elektronmusikstudion.

1.4 Dimensionering m. m.

Organisationskommittén skall inkomma till Kungl. Maj:t med förslag om antalet intagningsplatser för läsåret 1970/71 vid de olika utbildningslinjerna vid musikhögskolan i Stockholm och musikkonservatorierna i Göteborg och Malmö och därvid beakta vad som anförs i prop. 1970:25 (s. 114) om att plats i första hand bör beredas för sökande som är primärt intresserade av musikläroutbildning.

Kommittén bör, i samråd med statistiska centralbyrån, komplettera det underlag för den totala dimensioneringen av utbildningen som redovisats av 1965 års musikutbildningskommitté och på grundval härav lägga fram en plan för en utbyggnad av utbildningskapaciteten. Kommittén bör särskilt beakta angelägenheten av åtgärder för att häva musiklärarbristen och har att i detta syfte samråda med lärarutbildningskommittén, som inom ramen för sitt arbete skall göra en uppskattning av utbildningsbehovet i fråga om musiklärare. De möjligheter till särskild utbildning av lärare i musik som kan komma att erbjudas med anledning av skolöverstyrelsens förslag den 9 februari 1970 bör beaktas i sammanhanget. En utförligare redovisning av utbildningsbehovet i fråga om musikpedagoger än den som låg till grund för musikutbildningskommitténs förslag är nödvändig. I fråga om kyrkomusiker föreligger ett ökat utbildningsbehov särskilt av kantorer. Vid dimensioneringen av musiker- och ensembleledarutbildningen bör organisationskommittén beakta det förslag till omorganisation av militärmusiken som lagts fram för riksdagen i prop. 1970:31 angående regionmusik samt följderna av att den grundläggande utbildningen inom försvaret genom omorganisationen successivt avvecklas. Kommittén bör räkna med en relativt begränsad utbyggnad av det statsunderstödda orkesterväsendet. Fortsatt solistutbildning bör omfatta ett begränsat antal elever.

2 Organisatoriska och administrativa frågor

2.1 Tillsynsmyndighet

Organisationskommittén skall förbereda och avge förslag beträffande den verksamhet som kommittén skall bedriva i egenskap av tillsynsmyndighet för utbildningen och därvid närmare precisera tillsynsmyndighetens uppgifter. I så stor utsträckning som möjligt bör ansvaret för utbildningen ligga på lokal nivå, dvs. på skolorna och deras organ.

2.2 Musikhögskolorna

Enligt prop. 1970:25 (s. 110) skall från den 1 juli 1971 jämte musikhögskolan i Stockholm finnas statliga musikhögskolor i Göteborg och Malmö. Organisationskommittén skall i samråd med huvudmännen för de statsunderstödda musikkonservatorierna på dessa orter vidta erforderliga förberedelser för att konservatorierna skall kunna förstatligas från angiven tidpunkt.

Organisationskommittén skall avge förslag beträffande uppgifter för musikhögskolornas styrelser samt i fråga om ledning och organisation av verksamheten inom musikhögskolorna. Verksamheten bör anordnas på ett sådant sätt att både elever och anställda får ansvar för och inflytande över utbildnings- och arbetsförhållandena. Kommittén bör särskilt beakta den försöksverksamhet med nya former för samarbete mellan studerande, lärare

och övrig personal som sedan budgetåret 1968/69 bedrivs vid musikhögskolan i Stockholm och musikkonservatorierna i Göteborg och Malmö.

Organisationskommittén skall utarbeta förslag till personalorganisation vid musikhögskolorna. Ingående överväganden erfordras beträffande anställningsformer och kompetenskrav särskilt för lärarpersonalen. Bl. a. bör i större utsträckning än för närvarande tjänster som lärare på olika nivåer tillsättas för begränsad tid. Frågan om de fortsatta möjligheterna att samtidigt inneha och utöva lärartjänst och annan tjänst, både statligt reglerade och andra tjänster, bör tas upp till prövning. Kommittén bör iaktta stor restriktivitet beträffande förslag till tjänster på professorsnivå. Formerna för tjänsteställningar bör i största möjliga utsträckning ansluta till vad som gäller inom undervisningsväsendet i övrigt. Kommittén bör i detta sammanhang samråda med den sakkunnige som tillkallats för utredning av förfarandet vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor m. m. Samråd bör ske med universitetskanslersämbetet beträffande omfattningen av och formerna för att samordna lärarresurserna mellan universitetens musikvetenskapliga utbildning och den högre musikutbildningen.

2.3 *Övriga skolor*

I prop. 1970:25 (s. 111) förordas att viss högre musikutbildning, i första hand två- och treårig musikpedagogutbildning, skall bedrivas vid Folkliga musikskolan Ingesund, Framnäs folkhögskola och Örebro musikpedagogiska institut under förutsättning av att godtagbara överenskommelser kan träffas med huvudmännen för skolorna.

Organisationskommittén skall utföra det förberedelsearbete som erfordras i detta syfte. Arbetet skall bedrivas i samråd med huvudmännen för skolorna och i fråga om folkhögskolorna även med skolöverstyrelsen. Kommittén bör redovisa resultatet av detta arbete, varefter formerna för att träffa erforderliga överenskommelser med skolorna får fixeras.

3 *Övriga uppgifter*

Organisationskommittén skall lägga fram en tidsplan för genomförandet av reformen av den högre musikutbildningen och föreslå erforderliga övergångsordningar. Kommittén skall noggrant beräkna och redovisa kostnaderna för de framlagda förslagen och ange den successiva utgiftsförändringen under de därav berörda budgetåren.

Med anledning av vad som anförs i prop. 1970:25 (s. 114) skall organisationskommittén utarbeta förslag till lokal- och utrustningsprogram för den högre musikutbildning, som skall anordnas utanför Stockholm. Kommitténs uppgifter i samband med arbetet på projektering av nybyggnad för musikhögskolan i Stockholm kommer att anges i annat sammanhang. Med hänsyn till den förutsedda ökningen av utbildningskapaciteten i Göteborg och Malmö är det angeläget att snabbt nå en lösning av lokalfrågorna på

dessa orter. Behovet av överspelningsrum för de studerande bör uppmärksammas.

Kommittén skall i utrustningsfrågor samråda med utrustningsnämnden för universitet och högskolor.

Kommittén bör överarbeta och komplettera redan föreliggande förslag till författningar och andra föreskrifter som aktualiseras genom utbildningsreformen.

Kommittén skall senast den 15 oktober 1970 inge slutlig framställning om anslag för budgetåret 1971/72 till den högre musikutbildningen.

Ytterligare direktiv till organisationskommittén för högre musikutbildning givna 1974-10-04

1 Utgångsläge

Sedan statsmakterna år 1970 fastställt vissa riktlinjer för en successiv reform av den högre musikutbildningen (prop. 1970:25, SU 1970:108, rskr 1970:274) tillsattes organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) med uppdrag att utföra det fortsatta planeringsarbete som erfordrades för att genomföra de avsedda förändringarna.

Direktiv för arbetet finns i en inom utbildningsdepartementet upprättat PM av den 10 april 1970. De läroanstalter, som berörs av uppdraget till OMUS, är i första hand de tre musikhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessutom berörs Folkliga musikskolan Ingesund, Framnäs folkhögskola (musiklinjen) och Örebro musikpedagogiska institut, som alla enligt 1970 års riktlinjer avses få vissa uppgifter inom den högre musikutbildningen, samt Svenska Dalcroze-seminariet.

De utredningsuppgifter, som ingår i uppdraget till OMUS, omfattar både utbildningsfrågor och organisatoriska frågor. Enligt riktlinjerna skall den högre musikutbildningen omfatta flera olika slags utbildning som i grova drag kan indelas i å ena sidan artistutbildning tagen i vid mening, dvs. utbildning av såväl orkester- och regionmusiker, kyrkomusiker som övriga skapande och utövande artister och å andra sidan pedagogiskt inriktad utbildning, dvs. utbildning av musiklejare (lärare för skolans musikundervisning) och musikpedagoger (lärare inom i första hand frivillig musikundervisning i olika verksamhetsformer) samt olika slags påbyggnadsutbildning med pedagogisk inriktning. OMUS har till uppgift att utforma och föreslå bestämmelser för tillträde och antagning samt avge förslag till studieorganisation och studieplaner för de olika utbildningsformerna. De organisatoriska frågor som OMUS skall överväga gäller den lokala institutionella organisationen vid musikhögskolorna och den tjänsteorganisation som dessa skolor behöver för att kunna fullgöra sina uppgifter.

Vid sidan av sina egentliga utredningsuppgifter har OMUS också vissa uppgifter som s. k. tillsynsmyndighet för den högre musikutbildningen. Uppdraget är i denna del av provisorisk karaktär i avvaktan på de förändringar för läroanstalterna på musikområdet som kan följa av statsmakternas ställ-

ningstaganden till U 68:s förslag om en mer sammanhållen organisation för högskoleutbildningen. Uppgifterna som tillsynsmyndighet är begränsade till vissa centrala planerings- och samordningsfrågor med anknytning till det utrednings- och reformarbete som är OMUS' huvudsakliga uppgift. Bl. a. har OMUS sedan 1970 svarat för framställningar om anslag till musikhögskolornas verksamhet.

På förslag av OMUS har sedan 1970 vissa förändringar genomförts beträffande musiklärarutbildningen. Sedan budgetåret 1971/72 pågår således en ny typ av lärarutbildning för skolväsendet, en tvåämnesutbildning som omfattar ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning i musik och ett annat ämne. Den särskilda ämnesutbildning i musik (SÅMUS), som anordnas för ändamålet och leds av OMUS, är ett försök med en till stora delar ny utbildningsform. F. n. bedrivs sådan utbildning i Göteborg och Malmö.

Sedan budgetåret 1972/73 genomförs en reform av den högre kyrkomusikerutbildningen vid musikhögskolorna. I det sammanhanget tillämpas också de allmänna riktlinjer för studieorganisationen inom den högre musikutbildningen som OMUS utarbetat. Dessa innebär att studierna organiseras i utbildningslinjer, studiekurser och kurser enligt en modell som i stor utsträckning ansluter till U 68:s studieorganisatoriska förslag.

Som ett led i arbetet med den pedagogiskt inriktade utbildningen har OMUS i betänkandet (Ds U 1973:19) Musikundervisning sammanställt vissa principiella synpunkter på den fortsatta utvecklingen inom musikundervisningen i och utanför skolan.

Betänkandet har remissbehandlats. De delar av förslaget som inte berörs i denna PM bereds inom utbildningsdepartementet.

De resultat som hittills uppnåtts av OMUS är av stort värde och i vissa avseenden av grundläggande betydelse för det fortsatta utrednings- och reformarbetet. Samtidigt kan det konstateras att de uppgifter som återstår för att fullfölja arbetet är både omfattande och krävande.

Av flera skäl finns det nu behov av att OMUS för sitt fortsatta arbete med den högre musikutbildningen får vissa ytterligare direktiv. De kulturpolitiska ställningstaganden som statsmakterna nyligen gjort i samband med behandlingen av 1974 års proposition om den statliga kulturpolitiken (prop. 1974:28, KrU 1974:15, rskr 1974:248) måste uppmärksammas i detta arbete. OMUS har vidare för egen del framhållit behovet av mer detaljerade riktlinjer för det fortsatta arbetet med den pedagogiskt inriktade utbildningen och i detta syfte lagt fram det tidigare nämnda principbetänkandet om musikundervisning. Remissbehandlingen av betänkandet har föranlett en rad synpunkter och krav som är av betydelse för hela det återstående utrednings- och reformarbetet.

2 Riktlinjer för det fortsatta arbetet

2.1 Uppdragets omfattning och karaktär

OMUS har som redan nämnts vid sidan av sina egentliga utredningsuppgifter haft i uppdrag att provisoriskt fungera som tillsynsmyndighet för den högre musikutbildningen, i första hand musikhögskolorna. Denna dubbla uppgift bör OMUS t. v. ha kvar. Att inom samma organ hålla samman utredningsuppgifter med de centrala planerings- och samordningsuppgifter, som ingår i uppdraget som tillsynsmyndighet, kan innebära vissa olägenheter. OMUS bör därför vara oförhindrad att förändra de arbetsformer som hittills tillämpats.

Kungl. Maj:t kommer inom kort att fatta beslut i vissa frågor av betydelse för lokalförslöjningen vid musikhögskolan i Malmö som bl. a. tar hänsyn till den lokalbehovsberäkning för musikhögskolorna som OMUS lagt fram. I samband därmed kan det bli aktuellt att överföra det programansvar i fråga om lokaler och utrustning för musikhögskolorna, som hittills åvilat OMUS och byggnadsstyrelsen, till vederbörande lokal- och utrustningsprogramkommitté.

Inom den högre musikutbildningen är möjligheterna till fortbildning och vidareutbildning f. n. mycket små. Frågan har uppmärksammats av OMUS i principbetänkandet om musikundervisning och även av ett flertal remissinstanser. Med anledning härav bör OMUS nu ta upp frågan till allmän prövning. OMUS bör inte göra någon beskrivning i detalj av verksamhetens innehåll och former. Arbetet bör i stället inriktas på en systematisk genomgång och analys av de behov av fortbildning och vidareutbildning som finns, inte bara inom det musikpedagogiska området utan inom musikområdet som helhet. Förhållandet mellan grundutbildning och fortbildning bör belysas. Av analysen bör således framgå om utbildningsbehoven inom någon del av området tillgodoses bättre genom fortbildning än genom grundutbildning. Arbetet bör bedrivas i samråd med skolöverstyrelsen. De övriga myndigheter och organisationer, som är direkt berörda, bör få medverka i arbetet i de former som OMUS finner lämpliga.

Enligt direktiven har OMUS vissa uppgifter beträffande kursverksamhet anordnad i anslutning till den högre musikutbildningen. Dessa uppgifter bör anstå tills dess den nyss nämnda analysen av fortbildningsbehoven genomförs.

I övrigt bör uppdraget till OMUS omfatta samma uppgifter som tidigare. Vad som anförs i det följande är preciseringar av de riktlinjer för uppdraget som finns i de ursprungliga direktiven.

En allmän arbets- och tidsplan för det återstående uppdraget anges i det följande. Arbetet består i dels egentliga utredningsuppgifter, som OMUS själv svarar för, dels medverkan i ett praktiskt reformarbete som syftar till att successivt genomföra förändringar inom utbildningen. I fråga om det egentliga utredningsarbetet måste OMUS inrikta sig på att mer ingående än hittills analysera och beskriva den högre musikutbildningens mål och uppgifter med hänsyn till den konstnärliga och kulturpolitiska utvecklingens krav. Samtidigt är det angeläget att arbetet i sin helhet, dvs. såväl utred-

ningsarbetet som det praktiska reformarbetet, når ett snabbt resultat. Arbetet bör, inte minst med hänsyn till de berörda skolornas olika intressegrupper, bedrivas i etapper på sådant sätt att OMUS relativt snart kan nå fram till principiella ställningstaganden i fråga om utvecklingen i stort av utbildningen och verksamhetsformerna vid skolorna. Arbets- och tidsplanen innebär därför att OMUS i en första etapp skall avge ett principförslag i de för utvecklingen centrala frågorna.

2.2 *Utbildningens uppgifter och inriktning*

I det följande anges först några *allmänna riktlinjer* som OMUS bör beakta i det fortsatta utrednings- och reformarbetet. Därefter görs vissa mer speciella preciseringar av uppdraget beträffande artistutbildningen och den pedagogiskt inriktade utbildningen.

Statsmakterna har tidigare i år fastställt mål för kulturpolitiken och gjort vissa uttalanden om utvecklingen på musikområdet. Dessa ställningstaganden bör vara vägledande för arbetet inom OMUS som bör ägna särskilt intresse åt den högre musikutbildningens möjligheter att medverka i förverkligandet av de kulturpolitiska målen.

Remissinstanser som företräder olika delar av musiklivet har i yttranden över det av OMUS avgivna principbetänkandet om musikundervisning gett uttryck för sin syn på den nuvarande högre musikutbildningen. Remissmaterialet bör kunna utgöra en utgångspunkt för det fortsatta arbetet inom OMUS. Flera remissinstanser menar att det från kulturpolitisk synpunkt finns anledning att ställa krav på utvidgning och förändring av musikutbildningens uppgifter och inriktning. I högre grad än hittills bör den högre musikutbildningen såväl praktisk-musikaliskt som teoretiskt bedrivas med utgångspunkt i musiklivets totala situation. Utbildningens uppgift bör vidgas till att omfatta utbildningsbehoven inom musiklivet som helhet. Den höga specialiseringsgraden i utbildningen bör kunna minska. Reella möjligheter bör finnas inom olika slags utbildning att bedriva studier i sådana musikaliska genrer och uttrycksformer som nu är underrepresenterade i verksamheten, bl. a. improviserad och gehörsmässigt förmedlad musik, vissa kammarmusikaliska former samt elektronisk musik och andra experimentella musikformer. En snäv inriktning mot solistiska färdigheter och attityder bör också undvikas och moment som syftar till att utveckla olika sidor av de studerandes skapande förmåga få ökat utrymme i alla slags utbildningsformer.

OMUS bör allmänt överväga hur en utvidgning och förändring av den högre musikutbildningens uppgifter och inriktning bör ske. Syftet med arbetet bör vara att söka utveckla utbildningen i den riktning som anges i de berörda remissyttrandena, vilket bl. a. innebär större bredd och mångsidighet i utbildningen, inte bara totalt sett utan också inom skilda utbildningsformer. I ett principförslag bör OMUS ange målet för och den huvudsakliga inriktningen och uppläggningsformen av olika utbildningar. De allmänna förutsättningarna för att genomföra förslagen bör redovisas, däribland de viktigare konsekvenserna för de organisatoriska frågor som OMUS har i uppdrag att utreda.

I principförslaget måste OMUS också behandla frågan om vilka krav på musikaliska förkunskaper som bör gälla för tillträde till olika slags utbildning och hur dessa bör prövas. OMUS har behandlat förkunskapskraven och behovet av insatser för s. k. förberedande musikutbildning i betänkandet om musikundervisning. Med förberedande musikutbildning avser OMUS den färdighetsträning som behövs som grund för olika slags yrkesverksamhet på musikområdet och som ligger före den avslutande högre musikutbildning som i regel krävs för sådan yrkesverksamhet. Det förslag som OMUS för fram har föranlett en mycket omfattande diskussion vid remissbehandlingen. Remissinstanserna är eniga om att det behövs en medveten satsning på förberedande musikutbildning av det slag som avses. De insatser som redan görs inom ramen för den kommunala musikskolan, vissa folkhögskolor och genom gymnasieskolans musiklinje, behöver samordnas och förstärkas. För den framtida utbildningen av musiker är det nödvändigt att ersätta den internutbildning inom regionmusiken, som är under avveckling, med insatser i annan form. OMUS får kritik av i huvudsak två skäl, dels för att förslaget syftar till att yrkesinriktade delar av musikundervisningen redan på grundskolestadiet, dels för att förkunskapskraven är beskrivna för snävt, i allmänhet med utgångspunkt i de krav som musikhögskolorna i dagens läge ställer upp för den utbildning som nu bedrivs.

De skolor som bedriver högre musikutbildning bör kunna räkna med att det inom den samhällsstödda musikundervisningen ges möjligheter för blivande sökande till skolorna att förbereda sig så att de vid tillträde till utbildningen kan svara mot de förkunskapskrav i musikaliskt avseende som musikhögskolorna har anledning att ställa upp. OMUS bör, som redan nämnts, ta upp frågan om dessa förkunskapskrav till ytterligare diskussion. Musiklinjen inom gymnasieskolan bör även i fortsättningen spela en viktig roll i detta sammanhang. OMUS bör beredas möjlighet att deltaga i den utvärdering av musiklinjen och översyn av linjens timplan som skolöverstyrelsen genomför. Först sedan detta arbete slutförts är det möjligt att bedöma om ytterligare insatser behövs för att tillgodose behovet av förberedande musikutbildning. Det arbete som sker i folkhögskoleutredningen är i detta sammanhang av intresse bl. a. av det skälet att folkhögskolans musikundervisning når andra kategorier av studerande än gymnasieskolans musiklinje.

Den analys av behoven av fortbildning och vidareutbildning på musikområdet, som nämnts i p. 2.1, bör ingå i principförslaget.

I fråga om studieorganisationen för den högre musikutbildningen bör OMUS följa de allmänna riktlinjer som redan behandlats i samband med förslaget till en ny högre kyrkomusikerutbildning. Dessa gäller främst sådan utbildning som kan organiseras i utbildningslinjer. Det studieorganisatoriska systemet behöver emellertid anpassas även till andra slags utbildningsbehov. I stort bör OMUS i sitt fortsatta arbete med studieorganisationen utgå från de allmänna principer som statsmakterna kan komma att ställa upp på grundval av U 68:s förslag.

I fråga om den lokala institutionella organisationen kan vissa preciseringar av förutsättningarna för OMUS' arbete komma att göras sedan statsmakterna tagit ställning till de förslag som avgetts av U 68 och den inom utbildningsdepartementet tillsatta U 68-beredningen.

Artistutbildningen. I de direktiv för arbetet, som ingår i PM av den 10 april 1970, görs en uppdelning mellan utbildningen av musiker, ensembleledare och specialutbildning i komposition och dirigering. Med hänsyn till de allmänna riktlinjer som angetts ovan är det inte nödvändigt för OMUS att i fortsättningen strikt följa denna uppdelning.

Den yrkesmässiga verksamheten på musikområdet behandlas i propositionen om den statliga kulturpolitiken dels i det avsnitt som rör s. k. fri kollektiv skapande verksamhet, dels i avsnittet om musikinstitutionerna. I samarbete med berörda statliga organ på området bör OMUS i sitt principförslag försöka göra en allmän bedömning av utvecklingen och utbildningsbehoven på området. OMUS bör därvid räkna med att ensembler och fria grupper kommer att svara för en del av samhällsstödda verksamheten. Utvecklingen av institutionsverksamheten, som enligt propositionen i hög grad görs beroende av de initiativ och önskemål som kommer att föras fram inom de regioner där institutionerna skall verka, kan förväntas leda till en verksamhet som präglas av större mångsidighet än f. n. i fråga om såväl musikutbud som verksamhetsformer.

Enligt de tidigare direktiven skall i musikerutbildningen ingå möjlighet för de studerande att genom praktisk verksamhet i olika slags orkestrar och ensembler få erfarenhet av sina framtida arbetsförhållanden. OMUS bör i sitt principförslag ta upp även denna fråga och behöver därvid inte vara bunden till det i direktiven nämnda förslaget till ensembleskolning.

Pedagogiskt inriktad utbildning. De i PM av den 10 april 1970 angivna, allmänna riktlinjerna för arbetet med utformningen av utbildningen av musiklejare och musikpedagoger bör fortsatt gälla. Detta innebär att utbildningen av musiklejare, dvs. lärare i musik för skolväsendet, t. v. bör omfatta utbildning av både tvåämneslärare och ettämneslärare. Sambandet mellan utbildningen av ettämneslärare i musik och musikpedagogutbildningen, som innebär att ämnesstudierna i musik i lärarutbildningen i stort sett skall motsvara en musikpedagogisk utbildning, bör kvarstå.

I sitt arbete med utbildningen av musiklejare bör OMUS allmänt uppmärksamma vad som sägs om förändringar i lärarrollen och om lärarens funktion och uppgifter i direktiven till de sakkunniga som nyligen tillkallats för att utreda lärarutbildningens mål, struktur, innehåll m. m. OMUS bör också beakta resultatet av den pågående beredningen av 1968 års lärarutbildningskommittés förslag i betänkandet (SOU 1972:92) Fortsatt reformering av lärarutbildningen.

Tvåämnesutbildningen av lärare i musik och annat ämne, som nu bedrivs i Göteborg och Malmö, bör t. v. fortsätta som försöksverksamhet. Det övergripande ansvaret för den särskilda ämnesutbildningen i musik (SÄMUS) bör ligga kvar hos OMUS, som därvid särskilt bör svara för att erfarenheterna av försöket utvärderas och bearbetas. OMUS bör emellertid vara oförhindrad att i fråga om den direkta ledningen av utbildningen aktualisera andra former än de som f. n. tillämpas.

OMUS bör i det fortsatta arbetet med förslag om utbildning av ettämneslärare i musik beakta vad som nedan sägs i fråga om utformningen av en allmän musikpedagogutbildning. Även den praktisk-pedagogiska utbildningen av ettämneslärare bör tas upp i förslaget. OMUS bör därvid utgå ifrån att den praktisk-pedagogiska utbildningen organisatoriskt sett t. v. bör

vara knuten till den institution (musikhögskola eller motsvarande) som anordnar ämnesutbildningen.

OMUS har i betänkandet om musikundervisning kommit fram till att det kan finnas anledning att anordna både en allmän och en specialiserad musikpedagogutbildning. Remissinstanserna instämmer i detta. OMUS bör arbeta vidare med en allmän musikpedagogutbildning med den uppläggning och inriktning som anges i betänkandet. I arbetet bör ingå att pröva om en allmän musikpedagogutbildning kan utformas som en påbyggnad av SÄMUS. Även tanken på att använda en allmän musikpedagogutbildning som en del i en kombination av utbildning användbar inom olika slags kultur- och fritidsverksamhet bör prövas i detta sammanhang. I arbetet bör OMUS ha kontakt med den nyss nämnda utredningen om lärarutbildningen.

I fråga om den specialiserade musikpedagogutbildningen finns i remissyttrandena över betänkandet om musikundervisning vissa synpunkter som bör beaktas i det fortsatta arbetet. De allmänna överväganden om den högre musikutbildningens uppgifter och inriktning, som OMUS enligt vad som anförts i denna PM har i uppdrag att göra, blir i övrigt av avgörande betydelse i detta sammanhang. Som anges i de tidigare direktiven bör de studerande som antagits i artistutbildning vid lämplig tidpunkt under studierna kunna gå över till utbildning med pedagogisk inriktning. Sådana möjligheter bör finnas inom alla former av artistutbildning. OMUS bör utgå ifrån att behovet av specialiserade musikpedagoger till större delen kan täckas på detta sätt.

2.3 Dimensionering

I en skrivelse den 29 maj 1974 har OMUS föreslagit en miniminivå för den totala utbildningskapaciteten i framtiden vid de tre musikhögskolorna och vid Folkliga musikskolan Ingesund, Framnäs folkhögskolas musiklinje och Örebro musikpedagogiska institut, dvs. de tre skolor som enligt statsmakternas beslut år 1970 också skall kunna tas i anspråk för uppgifter inom den högre musikutbildningen. Förslaget, som innebär en begränsad utökning av den totala dimensioneringen av utbildningen jämfört med den nuvarande utbildningskapaciteten vid de berörda skolorna (minst 1 350 närvarande studerande mot f. n. ca 1 150), tar hänsyn till effekterna av det pågående arbetet med att effektivisera utbildningen och begränsa studietiderna.

I uppdraget till OMUS ingår att överväga och ge förslag om den framtida dimensioneringen av den högre musikutbildningen, både totalt och för olika former av utbildning. Detta uppdrag bör fullföljas. För att det återstående utrednings- och reformarbetet skall kunna genomföras på ett realistiskt sätt och med hänsyn till de berörda skolornas egna intressen finns det emellertid anledning att redan nu ta ställning i vissa delar till det av OMUS framlagda dimensioneringsförslaget. Detta bör ske genom att lägga fast dimensioneringen av de tre musikhögskolorna i enlighet med det förslag som finns i skrivelsen, nämligen 425 närvarande studerande vid musikhögskolan i Stockholm och 275 närvarande studerande vardera vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö. En eventuell ökning av kapaciteten utöver nuvarande

nivå på ca 1 150 studerande bör ske genom utbyggnad vid övriga berörda skolor. För Folkliga musikskolan Ingesund, Framnäs folkhögskolas musiklinje och Örebro musikpedagogiska institut innebär detta att utbildningskapaciteten vid skolorna, som f. n. har en omfattning motsvarande sammanlagt ca 150 närvarande studerande, därutöver ökar i den utsträckning som behövs för att uppnå den mer definitiva nivå för den totala dimensioneringen av den högre musikutbildningen som OMUS kommer att föreslå. I sitt förslag till fördelning av den totala utbildningskapaciteten på olika former av utbildning bör OMUS se till att den pedagogiskt inriktade utbildningen, däribland även den typ av utbildning som bedrivs vid Svenska Dalcroze-seminariet, får ett tillräckligt stort utrymme och särskilt beakta det akuta behovet av att öka musiklärarutbildningen.

2.4 *Genomförande och tidplan*

Utredningsarbetet bör inte bedrivas isolerat från arbetet med att praktiskt genomföra förändringar inom den högre musikutbildningen. Det bör därför vara en viktig del av uppdraget till OMUS att medverka i det praktiska reformarbetet.

Det är av flera skäl angeläget att det praktiska reformarbetet nu kan intensifieras och att de förändringar av utbildningens uppgifter och inriktning, som utredningsarbetet kan väntas leda till successivt kan inledas. Genom utredningsarbetet kommer utbildningsformer att behöva byggas upp som delvis ersätter de som nu finns. Övergången måste med nödvändighet ta viss tid. För att bygga upp nya utbildningsformer krävs förberedelser i form av pedagogiska och metodiska försök eller andra insatser av experiment- eller utvecklingskaraktär. Den avveckling som det kan bli fråga om måste göras med försiktighet både av hänsyn till de sökande som under lång tid inriktat sig på en utbildning av viss typ och med vissa förkunskapskrav och av hänsyn till befintlig lärarpersonal.

OMUS' medverkan i reformarbetet bör huvudsakligen bestå i planering och förberedelse av praktiska försök med nya utbildningsformer. Sådana försök bör kunna genomföras vid en eller flera av de skolor som berörs av OMUS' uppdrag. Krav på åtgärder som bör beaktas av OMUS i detta sammanhang finns bl. a. i vissa remissyttranden över betänkandet om musikundervisning. Några ytterligare helt fristående försök av det slag som SÄMUS representerar bör inte anordnas om inte särskilt vägande skäl talar för detta. I stället bör försöken göras inom ramen för den utbildning som bedrivs vid de berörda skolorna. Detta bör kunna ske utan att OMUS inväntar den tidpunkt då en ny utbildningslinje kan inrättas med en för alla studerande enhetlig studieplan. OMUS bör kunna föreskriva att varierande studieplaner under försökstiden kan tillämpas inom den avsedda utbildningen. OMUS bör även bestämma omfattningen av försöken och den takt i vilken de kan utvidgas. Försöken bör planeras och förberedas i nära kontakt med berörda parter vid skolorna som bör svara för det praktiska genomförandet i samråd med OMUS.

Ett praktiskt reformarbete av angivet slag bör under förutsättning av riks-

dagens medgivande påbörjas läsåret 1975/76 och bedrivs och finansieras som musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet. Innevarande budgetår finns i staten för anslaget till musikhögskolorna en ny anslagspost till sådan verksamhet. Medlen under anslagsposten fördelas av OMUS som också utfärdar de närmare föreskrifter som behövs för verksamheten. OMUS får föreskriva att medel till utvecklings- och försöksverksamhet utgår under förutsättning att viss del av kostnaden betalas från annat håll. När det gäller de praktiska försök som här berörts bör vederbörande skolor svara för huvuddelen av kostnaderna inom ramen för de resurser som skolorna disponerar. För insatser av experiment- eller utvecklingskaraktär bör OMUS kunna tillskjuta medel från anslagsposten till utvecklings- och försöksverksamhet. Frågan om vilka resurser som under budgetåret 1975/76 kan stå till förfogande för insatser av detta slag prövas under det nu pågående budgetarbetet.

OMUS bör lägga upp sitt arbete så att uppdraget för kommitténs del kan vara avslutat senast i och med utgången av juni 1977. I en första etapp bör OMUS inrikta sitt utredningsarbete på att före den 1 mars 1976 lägga fram ett principförslag av det slag som tidigare nämnts. OMUS bör därefter även svara för den detaljplanering som krävs för att slutföra uppdraget.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and a list of the names of the staff members who have been engaged in the work.

The work has been carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the Institute in 1954. The main areas of activity have been the study of the history and the development of the country, the collection and the classification of the plants and the animals, and the study of the natural resources of the country.

The results of the work have been published in a number of papers and reports. The most important of these are the 'Report on the Progress of the Work of the Institute during the year 1955' and the 'Report on the Progress of the Work of the Institute during the year 1956'. These reports contain a detailed account of the work done and the results achieved.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

The work has been carried out in a very efficient and economical manner. The staff members have been very hard working and have made a great deal of progress in the various areas of activity mentioned above. The results of the work have been very valuable and have contributed to the knowledge of the country and its natural resources.

Bilaga 2 Ledamöter och experter

Tidigare ledamöter i OMUS

Fr. o. m. 1970-04-11 t. o. m. 1974-09-30

Ingmar Wetterblad, generaldirektör, ordförande

Barbro Ahlqvist, dåvarande skolkonsulent

Birgit Assarson, departementssekreterare

Ingemar Gabriellsson, rektor

Oscar Olofsson, skoldirektör

Gunnar Sjöqvist, rektor

Gunnar Sjöström, rektor, huvudsekreterare t. o. m. 1972-06-30

Fr. o. m. 1970-04-11 t. o. m. 1971-02-04

Lars Nordstedt, dåvarande studerande

Fr. o. m. 1970-04-11 t. o. m. 1971-06-30

Ingmar Bengtsson, professor

Karl-Axel Thunander, musikdirektör

Fr. o. m. 1971-02-05 t. o. m. 1974-09-30

Johan Falk, dåvarande studerande

Fr. o. m. 1971-07-01 t. o. m. t. o. m. 1974-09-30

Lars Sellergren, konsertpianist

Fr. o. m. 1971-07-01 t. o. m. 1972-06-05

Lars Gurmund, dåvarande avdelningsdirektör

Fr. o. m. 1972-06-06 t. o. m. 1974-09-30

Nils-Bertil Faxén, avdelningsdirektör

Nuvarande ledamöter i OMUS

Fr. o. m. 1974-10-01

Karl-Herman Tapper, rektor, ordförande
 Sigfrid Andersson, studiesekreterare
 Carl-Axel Dominique, musikdirektör
 Bertil Hansson, lektor
 Dorothy Irving, sångerska
 Fritz Karlsson, studieombudsman

Experter som medverkat under arbetet med betänkandet

I nedanstående förteckning är upptagna de som arbetat enskilt eller i grupper för OMUS 74:s räkning med frågor som behandlas i detta betänkande. Här anges ej deras speciella uppgifter. Många av de här nämnda har gjort insatser på mer än ett område.

Gunnar Ahlmark, pianist	Bengt Olof Engström, sekreterare
Barbro Ahlqvist, rektor	Eric Ericsson, professor
Per Gunnar Alldahl, lektor	Birger Eriksson, musiklärare
Bernt Andersson, musiker	Gunnar Eriksson, musikdirektör
Sam Andersson, musikintendent	Johan Falk, violinpedagog
Erland Ansmo, rektor	Nils-Bertil Faxén, avdelningsdirektör
Gotthard Arnér, kyrkomusiker	Stieg Ferneborg, skolkonsulent
Birgit Assarson, departementssekreterare	Lars Fjellstedt, universitetslektor
Jan Bark, tonsättare	Tibor Fülep, violinpedagog
Daniel Bell, musikdirektör	Ingemar Gabrielsson, professor
Ingemar Bengtsson, professor	Jan Granmar, avdelningsdirektör
Per Bengtsson, förste byråsekreterare	Göran Grönkvist, byrådirektör
Göran Bergendal, 1:e producent	Otto Gunér, utbildningsledare
Ingela Bergendahl, pianopedagog	Harald Göransson, musikdirektör
Lennart Berggren, lektor	Lennart Hall, lektor
Anders Bergström, musikdirektör	Gunnar Hallhagen, professor
Italo Bertolotto, musikdirektör	Lennart Hedvall, tonsättare
Stephan Bladh, musikpedagog	Ole Hjort, kammarmusiker
Folke Bohlin, universitetslektor	Bengt Holmstrand, studierektor
Lena Brodin, musikdirektör	Sten Ingelf, musikpedagog
Gunnar Bucht, professor	Bertil Jansson, kulturchef
Eskil Burman, rektor	Knut Jespersson, regionmusiker
Mette Bäverbäck, musikdirektör	Per-Olof Johnsson, gitarrpedagog
Ingvar Cederberg, musikdirektör	Majvor Karlsson, folkbildningskonsulent
Anders Colldén, musikstuderande	Eje Kaufelt, kammarmusiker
Kåge Dominique, pianist	Bengt Kyhlberg, musikbibliotekarie
Bertil Düring, musikdirektör	Carl Rune Larsson, director musices
Christer Eklund, fil. kand.	Eva-Katharina Larsson, musikdirektör
Ninnie Elliot, sångpedagog	Felix Larsson, studieombudsman
Eva Engdahl-Tegegestam, musiklärare	Thomas Liljeholm, regionmusiker

Per Lindborg, musikstuderande
 Gunnar Lindgren, musiker
 Kerstin Lindgren, rytmikpedagog
 Kurt Lindgren, rektor
 Inge Lindholm, musikdirektör
 Jan Ling, universitetslektor
 Stig Lundgren, direktör
 Morgan Lundin, musikdirektör
 Gun Lundqvist, avdelningschef
 Vigo Löfcrantz, rektor
 Krister Malm, fil. lic.
 Lars af Malmborg, kapellmästare
 Red Mitchell, musiker
 Gösta Morberg, musiker
 Torgerd Mårtensson, musikstuderande
 Hans Nerelius, skoldirektör
 Anita Nilsson, musikpedagog
 Gösta Nilsson, musikdirektör
 Kaj Åke Nilsson, musikledare
 Reinhold Nilsson, folkskollärare
 Bo Nordgren, musikdirektör
 Ralf Nordlander, fortbildningskonsulent
 Sixten Nordström, musikdirektör
 Trygve Nordwall, musikkonsulent
 Donald Oberg, lektor
 Gösta Ohlin, sångpedagog
 Oscar Olofsson, skoldirektör
 Bengt Olsson, ämneslärare
 Gunno Palmqvist, musikdirektör
 Elisabeth Persson, musiklärare
 Claes-Merithz Pettersson, klarinettpedagog
 Folke Rabe, artistchef

Walter Ramsby, musiklärare
 Bertil Rehnberg, kulturchef
 Lennart Reimers, musikdirektör
 Lars-Erik Rosell, musikdirektör
 Hans-Erik Rudin, musikdirektör
 Hans Samuelsson, assistent
 Olle Scherwin, musikdirektör
 Björn Sjögren, kammarmusiker
 Gunnar Sjöqvist, rektor
 Gustaf Sjöqvist, musikdirektör
 Gunnar Sjöström, rektor
 Lennart Spångberg, musikdirektör
 Göran Strandberg, rektor
 Göte Strandsjö, sångpedagog
 Johan Sundberg, docent
 Bertil Sundin, universitetslektor
 Stig Svärd, pastor
 Philip Tagg, fil. mag.
 Karl-Axel Thunander, musikdirektör
 Maria Thyresson-Hedin, musikstuderande
 Madeleine Ugglå, musikdirektör
 Bo Wallner, professor
 Sigurd Wargert, studierektor
 Thorleif Warmboe, förbundsombudsman
 Folke Wedar, musikdirektör
 Sven A Wessman, kantor
 Lars Westin, redaktör
 Ingmar Wetterblad, generaldirektör
 Olle Widestrand, musikdirektör
 Carl Wistrand, musikintendent
 Lennart Åberg, musiker
 Hans Åstrand, akademisekreterare

Sekreterare/ordförande i arbetsgrupper

Följande har arbetat som ordförande eller sekreterare i grupper (i några fall ensamma experter på specialområden):

Musiken i samhället: Jan Ling

Yrkesroller:

artist: Folke Rabe

instrumentalpedagog: Ingela Bergendahl

bred pedagog: Stephan Bladh

lärare: Sixten Nordström

Förberedande utbildning: Otto Gunér

Fortbildning: Stig Lundgren (ordf)

Forskning och musikalisk förnyelse: Krister Malm

Organisation: Oscar Olofsson (ordf)

Bilaga 3 Tabeller och tablåer

Tabeller

Tabell 1 Antal musikcirklar och deltagare i dessa inom studieförbundens verksamhet 1969/70 till 1974/75
(Källa: Statistiska meddelanden)

Ämne Ämnesgrupp		1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	Procentuell ökning från 1969/70 till 1974/75
Musikförståelse, lyssnarcirklar, historia, teori	K ^a	1 069	1 235	1 415	1 743	1 934	2 917	173
	D ^b	9 250	11 501	13 629	16 688	18 904	25 830	179
Vokalmusik (kör)	K	8 568	8 847	9 828	10 384	10 430	10 950	28
	D	143 236	152 939	170 417	181 092	184 184	191 261	34
Solosång	K	116	127	173	181	198	221	91
	D	672	778	1 095	1 199	1 333	1 556	132
Instrumental- musik	K	5 692	5 690	6 047	6 875	7 080	7 597	34
	D	77 489	81 258	87 330	99 870	100 396	103 934	34
Stråkar	K	239	282	284	306	358	383	60
	D	1 654	2 089	1 987	2 286	2 640	2 762	67
Blåsinstrument	K	953	1 011	1 233	1 377	1 313	1 324	39
	D	7 606	7 759	9 489	11 215	10 431	9 875	30
Slaginstrument	K	108	140	121	150	205	267	147
	D	779	1 040	859	1 131	1 516	1 920	147
Piano	K	4 310	3 824	3 886	4 251	4 597	4 861	13
	D	26 395	23 760	24 268	27 076	29 105	30 881	17
Gitarr	K	2 684	2 969	3 543	3 830	4 220	4 608	72
	D	19 890	22 585	27 154	29 103	32 424	35 352	78
Mandolin	K	3	5	11	5	12	14	367
	D	26	43	117	50	129	140	439
Dragspel	K	395	416	560	831	1 262	1 296	228
	D	2 685	2 863	3 942	6 113	9 218	9 602	258
Övriga instrument	K	277	346	349	613	1 048	1 118	304
	D	1 955	2 304	2 231	4 449	7 615	8 219	320
Övrigt	K	72	107	99	257	275	944	1 211
	D	730	1 292	859	2 215	2 618	6 904	846
Summa	K	24 486	24 999	27 549	30 803	32 932	36 500	49
	D	292 364	310 211	343 377	382 487	400 513	428 236	47

^a K = Kurser^b D = deltagare

Tabell 2 Allmänna musikcirklar fördelade efter studieförbund 1974/75 (1973/74)

	Antal cirklar	Antal deltagare
Arbetarnas bildningsförbund	8 323	82 742
Frikyrkliga studieförbundet	6 247	100 793
Folkuniversitet	1 636	15 885
Studieförbundet	1 849	13 576
KFUK-KFUMs studieförbund	681	10 678
Studieförbundet vuxenskolan	3 054	25 673
Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet	1 978	21 046
Medborgarskolan	3 884	30 518
Sveriges kyrkliga studieförbund	6 973	110 922
Tjänstemännens bildningsverksamhet	1 875	16 403
Totalt 1974/75	36 500	428 236
Totalt 1973/74	32 932	400 513

Tabell 3 Antal sökande och antagna vid prov under vårterminen 1975 till instrumentalist- och pedagogutbildning vid de statliga musikhögskolorna

Linje/instrument	Antal anmälda sökande			Antal deltagande i proven			Antal godkända i proven			Antal antagna		
	SMH	GMH	MMH	S:a	SMH	GMH	MMH	S:a	SMH	GMH	MMH	S:a
Solosång	96	37	26	159	86	26	19	131	27	16	10	53
Piano	87	35	33	155	73	30	22	125	19	11	15	45
Violin	69	30	23	122	56	27	13	96	24	9	8	41
Viola	14	—	4	18	12	—	1	13	5	—	1	6
Violincell	23	17	7	47	18	6	40	12	11	4	27	8
Kontrabas	14	4	19	12	1	3	16	7	1	2	10	4
Flöjt	40	23	22	85	30	17	17	64	10	5	13	28
Oboe	16	4	6	26	13	4	4	21	7	1	3	11
Klarinet	29	17	9	55	29	15	5	49	10	7	4	21
Fagott	5	2	5	12	5	1	5	11	3	1	2	6
Saxofon	8	2	1	11	6	1	—	7	1	—	1	1
Valthorn	8	2	2	12	6	2	2	10	2	—	—	2
Trumpet	24	27	12	89	21	24	12	79	4	8	8	28
Basun	10	6	6	22	10	4	4	18	5	1	1	7
Tuba	2	3	2	7	2	3	2	7	1	2	4	4
Blockflöjt	14	3	9	26	12	3	3	18	8	2	1	11
Gitar	58	44	38	140	49	31	27	107	10	5	15	30
Slagverk	6	8	4	18	6	6	4	16	1	4	2	7
Orgel	5	3	3	11	5	3	2	10	4	2	6	6
Harpa	2	1	—	3	2	1	—	3	2	1	—	3
Musikteori	14	—	—	14	13	—	—	13	9	—	—	9
Komposition	18	—	—	18	17	—	—	17	4	—	—	4
Kontrapunkt	14	—	—	14	14	—	—	14	7	—	—	7
Pianosättning	22	—	—	22	21	—	—	21	7	—	—	7
Dirigering	13	—	—	13	10	—	—	10	2	—	—	2
Summa	611	257	216	1 084	528	209	151	888	191	85	91	367

Tabell 4 Antal sökande och antagna vid prov under vårterminen 1975 till musiklärar-, rytmikpedagog- och kyrkomusikerutbildning vid musikhögskolorna samt till den särskilda ämnesutbildningen i musik i Göteborg och Malmö.

Linje	Antal anmälda sökande			Antal deltagande i proven			Antal godkända i proven			Antal antagna		
	SMH	GMH	MMH	S:a	SMH	GMH	MMH	S:a	SMH	GMH	MMH	S:a
Musiklärare	169	98	65	332	143	74	44	261	52	50	27	129
Kyrkomusiker	59	20	21	100	50	18	18	86	43	13	11	67
Rytmikpedagog	—	—	28	28	—	—	27	27	—	—	18	18
Summa	228	118	114	460	193	92	89	374	95	63	56	214
SAMUS G + M	—	—	—	178	—	—	—	123	—	—	—	64

Tabell 5 Antal sökande och antagna vid prov under vårterminen 1975 till utbildning vid Folkliga musikskolan Ingesund, Framnäs folkhögskola, ÖMI och Dalcroze-seminariet.

Utbildning	Antal anmälda sökande	Antal deltagande i proven	Antal godkända i proven	Antal antagna
Ingesund	406	325	130	69
Framnäs	300	177	68	32
ÖMI	96	96	27	16
Dalcroze	97	77	36	16
Summa	899	675	261	133

Tabell 6 Antalet lärare i musik på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan i de fem län där bristen på behöriga lärare är störst och i de fem län där bristen är minst läsåret 1974/75

Län	Antalet behöriga musiklärare ^a	Procentuell andel behöriga musiklärare	Antalet icke-behöriga musiklärare	Procentuell andel icke-behöriga musiklärare
Jämtlands	7 (1)	23	24	77
Västmanlands	15 (6)	30	35	70
Norrbottnens	19 (3)	35	36	65
Västernorrlands	17 (9)	35	32	65
Värmlands	12 (3)	35	22	65
Stockholms	164 (144)	60	109	40
Jönköpings	33 (14)	59	23	41
Malmöhus	67 (46)	57	50	43
Södermanlands	20 (11)	57	15	43
Blekinge	9 (6)	56	7	44

^a Inom parentes anges antalet lärare med musiklärarexamen. Övriga har s. k. SMU-utbildning, SÄMUS eller dylikt.

Tabell 7 Musikalisk utbildning eller examen för icke-behöriga musiklärare på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan läsåret 1974/75 i landets samtliga län utom Örebro län.

Musikalisk utbildning/examen	Antal lärare	Procentuell andel av totala antalet icke-behöriga lärare
Högre organist- och högre kantorsexamen	7	1,2
Organist- och kantorsexamen	112	19,4
Musikinstruktörsexamen vid Ingesund eller Framnäs	8	1,4
Musikpedagogexamen	36	6,2
Mellanstadieläraryxamen	59	10,2
Lågstadieläraryxamen	2	0,4
Rytmikpedagogexamen	4	0,7
Musiklinje vid folkhögskola	45	7,8
Militär musikutbildning	14	2,4
Musikerutbildning	24	4,2
Musiklinje vid gymnasieskola	9	1,6
Diverse musikkurser	85	14,7
Utländsk musikutbildning	23	4,0
Musikvetenskap	14	2,4
Musikstudier pågår	6	1,0
Ingen musikutbildning redovisad	129	22,4
Totalt	577	100,0

Anm. Stockholms och Göteborgs kommuner ligger endast delvis till grund för redovisningen.

Tabell 8 Verksamhet och finansiering vid statsunderstödda musikinstitutioner spelåren 1971/72-1976/77

Spelår	Biljett- inkomster	Statsbidrag		Per besök	Per konsert	Antal anställda i årsverk	Antal konsertbesök	Antal konserter	Personalkostn tkr
		Totalt	Per konsert						
1971/72	1 533 000	11 676 000	12 316	22:40	12 316	-	528 000	948	25 094
1972/73	1 996 000	12 688 000	13 086	21:40	13 086	455	577 000	939	27 456
1973/74	2 187 000	14 351 000	15 283	26:80	15 283	483	535 000	939	27 493
1974/75	2 791 000	19 072 386	17 417	31:98	17 417	487,7	596 270	1 095	29 590
1975/76 ^a	3 228 000	21 582 074	14 069	32:54	14 069	558,9	663 280	1 534	32 491
(entl plan)									
1976/77 ^b	3 498 000	26 197 343	14 627	37:68	14 627	595,7	695 320	1 791	36 351
(entl plan)									

Källa: Anslagen inom statsens kulturråds ansvarsområde budgetåret 1976/77.

^a inkl en ny musikinstitution i Oskarshamn

^b inkl en ny musikinstitution i Uppsala (uppgift om besök och antal konserter saknas)

Tabell 9 Sysselsättningen bland personer som påbörjat utbildning i Göteborg till lärare i musik och annat ämne

Totala antalet undersökta personer	125		
därav:			
färdiga med SÄMUS + annat ämne + lärarhögskola (LH)	30		
går nu på LH	17		
färdiga med SÄMUS + annat ämne men ännu ej antagits vid LH	11		
färdiga med SÄMUS och studerar nu andra ämnet	38		
avbrutit studierna	29		(125)
därav pga:			
lärarverksamhet	10		
verksamhet som musiker	14		
studier vid musikhögskola	2		
annan verksamhet	3	(29)	
Summa	125		125

Tabell 10 Val av annat ämne i lärarkombination bland SÄMUS-studerande i Göteborg

Totala antalet undersökta personer	87		
därav med studier i			
historia	16		
svenska	17		
svenska, historia	1		
religionskunskap	7		
matematik	15		
engelska	18		
engelska, tyska	2		
engelska, spanska	1		
franska	4		
franska, spanska	1		
spanska	2		
tyska	3	(87)	
Summa	87	87	

Tablåer

Tablå 1 Finansiering, avtal, behörighet m. m. i fråga om olika musiklärarfunktioner

Arbetsplats	Lönefinansiering	Löneavtal, behörighet m. m.	Anm.
A. Allmänna skolväsendet.	Statsbidrag utgår till bl. a. lärarlöner i enlighet med Förordningen om statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet.	Allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST). Tjänsteförteckningsavtal för undervisningsområdet (TFU). För behörighet gäller skolförordningens bestämmelser.	
B. Kommunala musikskolan.	Kommunskattemedel samt till en del elevavgifter.	Löneförmaner m. m. fastställs i avtal mellan Kommunförbundet och Svenska Facklärarförbundet. Alltefter utbildning placeras lärare i någon av kompetensgrupperna A eller B. Högsta lönen utgår i grupp A (tablå 2).	
C. Svenska kyrkan och andra religiösa samfund.	Organist som har fyllnadstjänst i allmänna skolväsendet avlönas med lönemedel från såväl pastorat som skola enligt närmare bestämmelser i kyrkomusikerstadgan. Vid fyllnadstjänst i kommunal musikskola fördelas lönekostnaderna mellan pastorat och kommun i den ordning dessa bestämmes.	Innehavare av organisttjänst kan enligt kyrkomusikerstadgan ha fyllnadstjänst som lärare i allmänna skolväsendet eller den kommunala musikskolan. Organisters och kantorers fria musikundervisning åt ungdom ingår i de kyrkomusikaliska uppgifter som bekostas med pastoratmedel. Skolkantors musikundervisning i egen och ev. andra klasser på låg-/mellanstadiet ingår i skoltjänstgöringen och bekostas med statsbidragsberättigade lönemedel. Inom frireligiösa samfund är det mindre vanligt att det förekommer tjänster som kyrkomusiker.	

- D. Studieförbunden:
 ABF – Arbetarnas bildningsförbund
 FS – Frikyrkliga studieförbundet
 FU – Folkuniversitetet
 KFUK-KFUMS studieförbund
 Mbsk – Medborgarskolan
 NBV – Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet
 SKS – Sveriges kyrkliga studieförbund
 Sfr – Studieförbundet
 SV – Studieförbundet Vuxenskolan
 TBV – Tjänstemännens bildningsverksamhet
- E. Fri gruppverksamhet
 I. Sveriges orkesterföreningars riksförbund.
2. Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar (RSAO).
3. Icke-yrkemässig körverksamhet.
4. Jazzgrupper, popgrupper, spelmannslag, grupper för dans-, schlager- och restaurangmusik.
- Statsbidrag utgår enligt Förordning om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Som huvudregel gäller att bidrag för studiecirklar utgår med ett belopp som motsvarar 75 procent av kostnaderna för ledararvode och studiematerial. Bidraget får dock ej överstiga 38 kronor för studiearvode. Av detta belopp får högst 30 kronor och 50 öre avse ledararvode.
 Utöver statsbidrag utgår ofta kommunalt bidrag.
 Deltagaravgifter.
- Kommunala bidrag.
 Tillfälliga bidrag från IRK. Statsbidrag via studieförbund. Särskilda statliga bidrag till några orkestrar.
- Statliga bidrag till utbildnings- och kursverksamhet.
 Statsbidrag via studieförbund.
- Statsbidrag via studieförbund. Direkta statliga bidrag. Kommunala bidrag. Kyrkliga församlingsbidrag.
- Statsbidrag för experiment och utvecklingsarbete inom kulturell verksamhet bland amatörer.
 Statsbidrag till kulturprogram inom föreningslivet (över studieförbund och länsbildningsförbund). Primär- och lands- tingskommunala bidrag över studieförbund.
- Största utgiftsposterna är gager till musiker och till solister.
- Dirigenter och stämledare har i regel yrkesutbildning. Av tillsammans ca 3 100 musiker är ung. 40 procent regionmusiker, musiklärare och yrkesmusiker. Deltagande i SOR-orkestrar kan enligt avtal ingå i regionmusikers och kommunal musiklärares tjänst. I övrigt sker ev. ersättning enligt högst skiftande individuella överenskommelser.
- Leds ofta av arvorderad yrkesmusiker, ej sällan regionmusiker eller musiklärare i kommunal musikskola.
- Leds i viss utsträckning av musiker och kyrkomusiker.
- Efter individuell överenskommelse.
- Stor del av verksamheten sker utanför organisationers ram och är därför svår att kartlägga. I allt beräknas ca 25 000 delta i denna verksamhet.

Tablå 2 Kompetensgruppering enligt specialbestämmelser för musiklärare vid frivillig kommunal musikundervisning m. m.

Gruppering	Grupp
<i>Kompetens</i>	
1. Tjänsteman som avlagt treårig musikpedagogisk examen eller genomgått solistutbildning vid högskola och förvärvat erforderlig pedagogisk erfarenhet eller har annan teoretisk utbildning och/eller pedagogisk erfarenhet, som prövas likvärdig.	A
2. Tjänsteman som innehar annan kompetens än ovan angivna.	B

1. Placering i angiven lönegrad för musiklärare grupp A skall ske, om ifrågasvarande tjänsteman innehar sådan kompetens som anges i något av nedanstående alternativ.	
a) <i>Musikledarexamen</i> vid Stockholms musikhögskola (SMH).	
b) Musiklärarexamen vid SMH, Göteborgs musikhögskola (GMH) eller Malmö musikhögskola (MMH) samt vid f. d. konservatorierna i Göteborg (GMK) och Malmö (MMK).	
c) <i>Pedagogexamen</i> vid SMH, GMH, MMH, f. d. GMK och MMK, Örebro musikpedagogiska institut, Ingesunds musikskola, Framnäs folkhögskola, Stockholms Borgarskola (Musikpedagogiska institutet vid Stockholms kommunala musikskola), Stockholms musikpedagogiska institut (treårig pedagoglinje).	
d) <i>Musikinstruktörsexamen</i> vid Ingesunds musikskola, Framnäs folkhögskola.	
e) <i>Kyrkomusikerexamen</i> vid musikhögskola jämte pedagogisk påbyggnad (40 poäng).	
f) <i>Rytmmiklärarexamen</i> vid Svenska Dalcrozeseminariet (treårig utbildning), samt efter 2 års pedagogisk erfarenhet följande utbildning:	
g) <i>Militär musikdirektörsexamen</i> , och efter 4 års pedagogisk erfarenhet följande utbildningar:	
h) <i>Solistutbildning</i> vid SMH, GMH, MMH, f. d. GMK och MMK, Sveriges radios musikskola på Edsberg (treårig utbildning).	
i) <i>Regionmusikerexamen</i> , musikunderofficersexamen vid musikhögskola.	
j) <i>Solosångsutbildning</i> vid SMH, GMH eller MMH jämte musikdramatisk skola.	
k) <i>Högre organistexamen</i> jämte <i>högre kantorsexamen</i> .	
l) <i>Kyrkomusikerexamen utan musikpedagogisk påbyggnad</i> .	
Med ett års pedagogisk erfarenhet avses 1 års anställning som heltidsanställd lärare vid musikskola eller annan musiklärarverksamhet av motsvarande art och omfattning. Har tjänstemannen varit deltidsanställd/timanställd skall hänsyn tas till detta vid beräkning av anställningstidens längd. Den pedagogiska erfarenheten bör i princip ha förvärvats efter den musikaliska grundutbildningen. Kravet på 4 års respektive 2 års pedagogisk erfarenhet kan – där särskilda skäl föreligger – avkortas.	
Ovan uppräknade utbildningsalternativ är inte uttömmande. Huruvida tjänsteman, med exempelvis utländsk högskoleutbildning eller lägre utbildning kombinerad med lång väl vitsordad musiklärarefarenhet, skall hänföras till musiklärare grupp A eller inte får avgöras i det individuella fallet.	

Tablå 3 Beskrivning av nu gällande betygssystem inom högre musikutbildning

Utbildning/yrke	Betygsatta avsnitt	Betyg på godkänd studiekurs/kurs/ämne	Gällande stadga
Musikhögskolorna: instrumentalist sångare			Provisorisk stadga för musikhögskolorna
tonsättare dirigent	-	<i>a</i>	Åmb.skr. 1971-05-27 jämte ändringar UFB 1975/76 del 3 s. 379
musiklärare musikpedagog pianostämmare kyrkomusiker	examensämnen	B, Ba, AB, a, A	
	basämnen färdighetsämnen läarskicklighet (påbyggnadskurs)	godkänd väl godkänd ^b 1, 2, 3	
SÄMUS: särskild ämnesutbildning i musik	studiekurser	godkänd väl godkänd	
Ingesund: musikpedagog musikinstruktör	examensämnen	B, Ba, AB, a, A	
Framnäs: musikpedagog musikinstruktör	examensämnen	B, BA, AB, a, A	
Örebro: musikpedagog	examensämnen	B, BA, AB, a, A	
Dalcrozeseminarier: rytmikpedagog	examensämnen	B, Ba, AB, a, A	

^a Studerande som genomgått utbildning till instrumentalist, sångare, tonsättare eller dirigent erhåller ett intyg med uppgift om vilka ämnen som ingått i utbildningen samt uppgift om studietid.

^b Kurs om 1 eller 2 poäng som ingår i kyrkomusikerlinjen bedöms med något av betygen godkänd och icke godkänd.

Tablå 4 Lokalisering av högre musikutbildning 1976

	Stockholm		Göteborg		Malmö		Framnäs		Ingesund	Örebro
	SMH	Dal- croze	GMH	SÄMUS	MMH	SÄMUS	GMH	Arvika		
Sångare och instrumen- talister	●		●		●				●	
Specialiserad pedagog	●		●		●		●		●	●
Ettämnemusiklärare	●		●		●					
Rytmikpedagog		●			●					
Musikinstruktör									●	
TVäämnesmusiklärare				●		●				
Kyrkomusiker	●		●		●					
Diplomutbildning	●		●		●					
Musikteori	●		●		●					
Composition	●									
Kontrapunkt	●									
Dirigering	●									

Anm. Dessutom förekommer viss högre musikutbildning inom studieförbund bl. a. pedagogexamination inom Stockholms Musikpedagogiska Institut

Tablå 5 Lokalisering av allmänna utbildningslinjer i musik 1982

Högskoleregioner	Stockholm		Uppsala	Linköping	Lund/Malmö		Göteborg		Umeå	
	SMH	Dal- croze			MMH	GMH	Ingesund Arvika	Framnäs Piteå	Umeå Piteå	Umeå Piteå
Musiker	●		● ¹		●	●	●	●	● ^a	● ^a
specialiserad pedagog	●			○ ¹	●	●	●	●	● ^a	● ^a
Musiklärare:										
ettämnes	●		●	○	●	●	●	●	●	○
(med olika varianter bl. a. rytmik)										
tväämnes	●			○	●	●	●	●	●	●
Kyrkomusiker	●				●	●	●	●	●	●
Kulturkommunikation	●				●	●	●	●	●	●
Påbyggnad	●		○		●	●	●	●	○	○

Lokalisering föreslagen av OMUS ●

Möjlig lokalisering ○

^a Knuten till musiklärarlinje

Anm. Om högskoleutbildningar kan anordnas inom studieförbund eller inte, behandlas f. n. av folkbildningsutredningen.

Tablå 6 Administrativ organisation av en musikhögskola

ARBETSENHET FÖR HÖGRE MUSIKUTBILDNING = "MUSIKHÖGSKOLA"

SAMPLANERINGSNÄMND

företrädare personal, studerande
verkställande ledamot: "REKTOR", "PREFEKT"

- att samplanera utnyttjande av gemensam personal, material, lokalutrustning
- att samplanera viss undervisning
- att ansvara för budget, redovisningar

FÖRVALTNINGSCHEF

kanslipersonal
praktisk personal

LINJENÄMND

ordförande + företrädare yrkesliv,
personal, studerande
föredragande: **UTBILDNINGSLEDARE** □

UTVECKLINGSGRUPP

rektor, utbildningsledare, företrädare
forskning, kulturpolitik, andra kultur-
utbildningar etc.

**AVDELNING FÖR UTBILDNING AV LÄRARE
KYRKOMUSIKER, FÖR KULTURKOMMUNIKATION MM**

Linjedelegationer:

1. att musicera med barn
2. öppen gruppverksamhet, grundskolans högstadium
3. lyssnarcirkel, gymnasieskola, kommunikation
4. instrumentalmusik, ensembleledning
5. kyrkomusik

□ **YRKESVÄGLEDARE/KONSULENT**

□ **PRAKTIKORGANISATÖR**
(knuten till LÄRARHÖGSKOLA)

LINJENÄMND

ordförande + företrädare yrkesliv,
personal, studerande
föredragande: **UTBILDNINGSLEDARE** □

**AVDELNING FÖR UTBILDNING AV
MUSIKER, KOMPONISTER, DIRIGENTER**

Linjedelegationer:

1. instrumentalist-sångarutbildning
2. pedagogisk utbildning
3. kompositist-arrangör-ensembleledare
4. musik före 1750
5. musik 1750-1900
6. nutida musik
7. nordisk folkmusik
8. afro-amerikansk tradition

□ **YRKESVÄGLEDARE / KONSULENT**

□ **PRAKTIKORGANISATÖR**

ÄMNESBLOCK - servicersurser

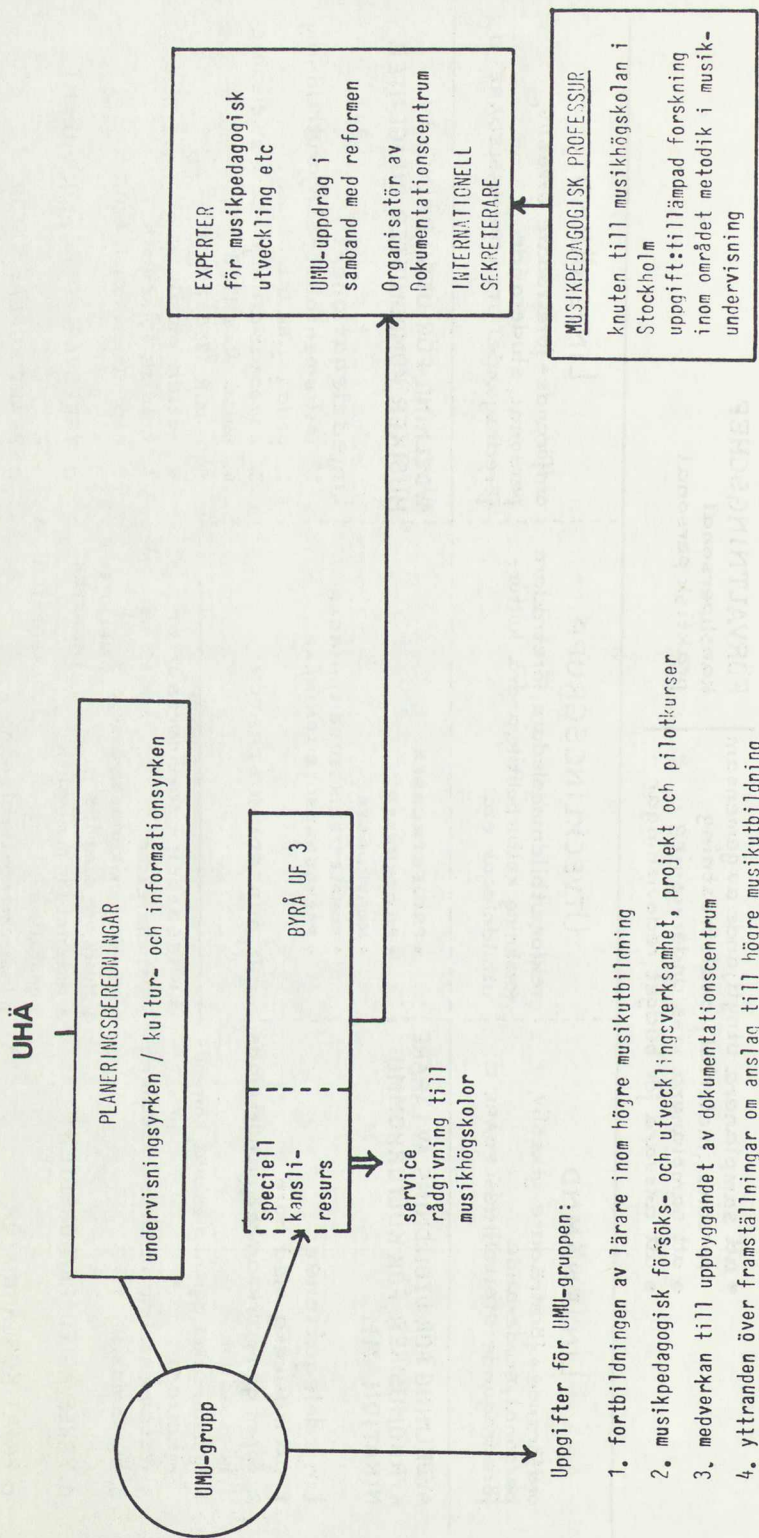
□ studierektor speciellt ansvar för

1. Allmän musikyrkesberedskap
2. Musik och samhälle
3. Material för musikalisk gestaltning
4. Instrumentalspel, sång
5. Pedagogik, metodik

↓
{ BIBLIOTEK /
..... }
MEDIATEK

..... LJUBLABORATORIUM

Tablå 7 UMU-gruppen inom UHÄ

Bilaga 4 Exempel på information om antagningsprov (s. k. provprov vid SÄMUS 1976)

PROVENS UPPLÄGGNING

För att Du skall få en uppfattning om svårighetsgraden i de olika proven har vi försökt göra ett sammandrag av det s.k. "prov-provet", som vi sänder ut till alla sökande före inträdesprovet.

Nedanstående exempel anger alltså endast svårighetsgraden i provet och är inte det material som används under provveckan.

Prov på ackordinstrument

Inträdesprovet i ackordsinstrument omfattar endast ettdera av instrumenten piano eller gitarr (även andra ackordsinstrument kan komma ifråga ex. dragspel). Följande moment ingår i provet:

- 1) Förberett valfritt stycke av "klassisk" (konstmusikalisk, seriös) genre.spelas upp.

Ex. på svårighetsgrad i piano: 2-stämmig invention av J.S. Bach, stycke ur Bartok's Mikrokosmos Band III

--- i gitarr: Choro Typico av Villa-Lobos,
Bourrée i e-moll av J.S. Bach,
Air av J. Dowland

- 2) Förberett stycke i annan genre än 1) t.ex. jazz, blues, pop, evergreen, d.v.s. musik som ej har noter som utgångspunkt.

- 3) Improvisation med utgångspunkt från tonmaterial eller ackordföljd som juryn ger Dig. (Se ex. 1,2)

ex. 1: ex. 2: C E₇ F G₇

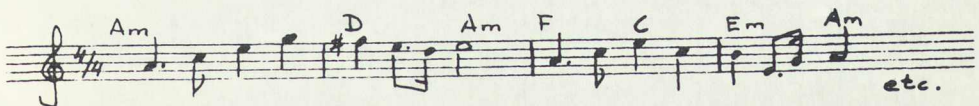
- 4) a) Spela en enkel melodi a vista (ex. 3 men utan ackordanalys)

b) Sätt "komp" till samma melodi

c) Sätt "komp" enl. ackord som juryn föreslår (ex. 3 med ackordanalys)

d) Spela ett utskrivet arrangemang av samma melodi (ex. 4a för piano
ex. 4b för gitarr)

ex. 3:

ex. 4a:

ex. 4b:

- 5) Du får höra en kort enkelt harmoniserad melodi som spelas upp på bandspelare. Uppgiften är ungefär av svårighetsgrad angiven i ex. 5.

ex. 5:

Chord symbols: Gm, Dm, E7maj7, Gm, D, C, Cm, Dm+D, G no 3

Efter två genomlysningar får Du försöka spela melodistämman på ackordinstrumentet.

Efter ytterligare en genomlysning får Du försöka spela harmoniken på ackordinstrumentet.

Prov i vokala färdigheter

- 1) Talröstprov:
 - a) läs en valfri text
 - b) läs en förelagd text
- 2) Sjung två valfria sånger, varav en i "klassisk" stil och en i blues/pop/jazz-stil el. dyl.
- 3) Sjung en av juryn utsänd sång till eget ackompanjemang på piano, gitarr eller dragspel. (Tidigare har bl.a. annat använts "Vad gör vi med sommaren, kamrater" av Elisabeth Hermodson).

- 4) Sjung en av juryn utsänd sång med text men utan ackompanjemang. Valfri tonart. (Tidigare har bl.a. använts "Solen strör sitt röda guld" av G Hahn.)
- 5) Dessutom kommer Du att få
 - a) sjunga efter en försjungen visa
 - b) improvisera över en ackordföljd som Du får av oss strax innan provet, med eller utan text t.ex. C E F G
 - c) sjunga ett stycke a vista
- 6) Om Du ytterligare vill betona Dina vokala färdigheter kan Du använda Dig av provet Fritt val.

Prov i "fritt-val"

Meningen med provet "fritt val" är bl.a. att visa vilken MUSIKALISK BREDD Du har, och Du ska inte dra Dig för att ge en så mångsidig bild som möjligt av Dig själv.

Det är alltså Du som skall utforma provet.

Du får t.ex. spela gitarr och/eller piano i likhet med vad Du gör på ackordinstrumentprovet, men självklart inte samma stycken.

Om Du tycker att Du behärskar ett melodiinstrument bättre än Ditt ackordinstrument bör Du också här göra ett a vista- och improvisationsproy. (Se motsvarande uppgift på ackordinstrumentprovet).

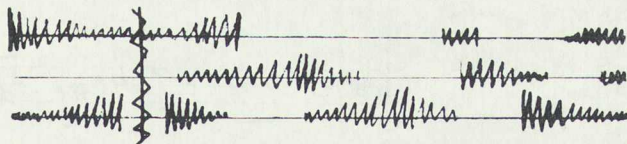
ALLTSÅ: Här visar Du vad Du kan av instrumentala och vokala färdigheter i olika genrer.

Prov i ensemble

Du ingår i en testgrupp om i regel åtta deltagare som "utsätts" för följande prov:

- 1) Gruppdeltagarna får olika rytminstrument. I diverse övningar får Du visa Din rytmiska förmåga. Det kan t.ex. gälla att hålla ett givet tempo, att utföra olika rytmer mot varandra, att behärska rytmiska mönster i enkla och sammansatta taktarter.
- 2) En gammaldansmelodi av typ "Svinsta skär" spelas på valfritt instrument. Utan hjälp av noter eller ackordanvisningar får gruppdeltagarna improvisera ackompanjemang, basstämmor, efterslag, obligatstämmor, löpningar och mellanspel.
- 3) Omsätta ett "grafiskt blad" till klingande musik genom att instruera och förmå de andra medlemmarna att utforma Dina musikaliska intentioner.

Ex.

- 4) Med sångröst och instrument får Du visa, att Du kan musicera i ensemble från nya noter (a prima vista) i inte alltför extrema tempi. Förutom den rena notläsningen (B-instrument e d förses med egna stämmor) kontrolleras intonation, artikulation, rytmik och dynamisk anpassningsförmåga.

Rytmik

Rytmiken poängbedöms ej men för att få godkänt i provet som helhet fordras obligatorisk närvaro.

Vid denna "träff" är det meningen att Du ska försöka att spontant reagera på en musikalisk uppgift inom ramen för Din egen naturliga rörelseförmåga.

Du kommer att ingå i en grupp om ca 16 personer och ni får tillsammans bl.a.

- improvisera rörelser till olika musikexempel
- arbeta med rytmer
- öva in en enkel dans

Du bör vara klädd i oömma kläder, så att Du lätt kan röra Dig (gärna barfota). Dusch finns!

Prov i musikteori

Provet består av tre delar: 1) allmän musikleära
2) gehör
3) musiklyssning med analys

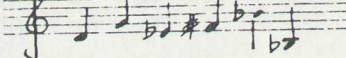
Del I ALLMÄN MUSIKLÄRA

I detta delprov får Du en viss maximitid, som Du kan disponera hur Du vill, för att lösa frågorna. Provet innehåller frågor om den allmänna musikleäran, d v s skalor, tonarter, intervall, ackordlära etc.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR:

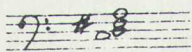
3. Ett helt diatoniskt steg uppåt från e¹ heter

- F
- f
- f^{is1}
- e^{is1}
- f¹

8.

Dessa toner är skalegna i

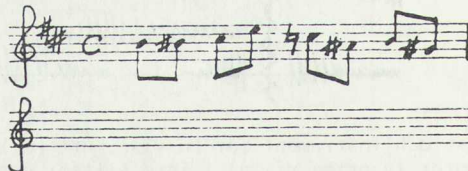
- Ess dur
- G dur
- B dur
- A dur
- g moll (harm)

14.

Denna ackordbildning är en/ett

- molltreklang
- majackord
- dimackord
- sekundackord
- kvintsextackord

23. Transponera följande h-mollmelodi en liten ters uppåt

27. C-10, Dbmaj7,
 Dm7-5, G-9
 Denna gitarranalys
 motsvaras av
 ackordföljden:

Del II GEHÖR

Hela denna del av provet förutsätter inga musikteoretiska kunskaper utan testet vill här registrera hur det musikaliska minnet fungerar utifrån en rent klanglig förlaga.

a) Intervallgehör

Du får höra ett intervall. Efter en kort paus får Du höra 5 intervall i följd, varav ett motsvarar det först spelade. Markera med ett kryss i den ruta som motsvarar det först spelade intervallet.

- b) Rytmer Samma uppläggnig som under a)
- c) Melodigehör " " " " "
- d) Harmoni " " " " "

Del III MUSIKLYSSNING OCH ANALYS

Denna del av provet, som förutsätter vissa musikteoretiska kunskaper vill inom de självklara begränsningar som testets uppläggnig innehåller, testa:

1. Satstekniska kunskaper i avlyssnad och noterad form
2. Den musikaliska iakttagelseförmågan
3. Musikhistoriska kunskaper

Exempel på delfrågor som kan tänkas ingå i uppeifterna är:

1. Musikalisk miljö (datering, genre, ursprung, funktion, m.m.)
2. Karaktär (föredragsbeteckningar, spelmanvisningar, osv)
3. Instrumentation
4. Form
5. Melodik, harmonik, rytm

Uppgifterna utgår från musikstycken ur olika genrer, som du får höra flera gånger.

Exempel på frågor:

Efter första genomspelningen:

Vilken typ av dans dansar man lämpligen till detta stycke?

- Schottis
- Menuett
- Polka
- Polska
- Charleston

Efter andra genomspelningen:

Vilken av följande harmoniföljder motsvarar i grova drag harmoniken i sticket (den andra 8-taktsperioden)?

- F7 Bb7 F C F
- F7 Ab F C7 Bb
- F7 Cm E7 C F
- F7 Bb7 Eb C7 F
- F7 AbM Fm Eb9 Bbm

Efter tredje genomspelningen:

Hela stycket består av flera satser. Det uppspelade avsnittet är början på en av satserna. Vilket av följande tema är sannolikt satsens huvudtema?

Five musical staves are shown, each with a checkbox to its right. The first staff contains six triplets of eighth notes. The second staff contains a triplet of eighth notes followed by eighth notes, with a 'p' dynamic marking. The third staff contains a triplet of eighth notes followed by eighth notes, with a 'ff' dynamic marking. The fourth staff contains a triplet of eighth notes followed by eighth notes, with a 'f sf' dynamic marking. The fifth staff contains a triplet of eighth notes followed by eighth notes, with a 'f' dynamic marking.

Bilaga 5 Musikutbildning i internationellt perspektiv

Översikt, utarbetad på OMUS' uppdrag
av musikedirektör *Lennart Reimers*.

I Det internationella fältet

Internationell kommunikation är nu för all musikalisk verksamhet en livsbetingelse. Även den folkmusikaliska renässans vi upplever på 1970-talet är en internationell företeelse, som stimulerats och utvecklats genom gränsöverskridande impulser. Den internationella teknologiska utvecklingen driver i sig själv fram snabba förändringar av musikens och musikutbildningens villkor.

Ett stort antal internationella musikorganisationer växte fram eller återupplivades efter andra världskriget, ofta understödda av Unesco. Som ett paraplyorgan för dessa organisationer fungerar *IMC (International Music Council/Internationella Musikrådet)* till vilket Sverige genom en särskild sektion är anslutet. Flera av de 13–14 internationella musikorganen – främst *ISME (International Society for Music Education/Internationella Sällskapet för musikpedagogik)*, *IFMY ("Jeunesses Musicales"/Musik för ungdom)*, *ISCM (International Society for Contemporary Music/Internationella sällskapet för samtida musik)*, *IFMC (International Folk Music Council/Internationella sällskapet för folkmusik)* och *IMDT (Internationella sällskapet för musik, dans och teater i audiovisuella medier)* – har en verksamhet med större eller mindre pedagogisk betoning. Under senare år har därvid också behovet av en bättre tvärkommunikation mellan dessa organisationer ökat. Ett förslag i denna riktning ingavs 1971 av en i Stockholm församlad konferens med deltagare från bl. a. ovannämnda organisationer till *IMC:s* generalförsamling. I en regional europeisk arbetsgrupp, som därefter tillkom, är Sverige representerat. För att följa upp behovet av bättre kontakter mellan olika musiker-kategorier (lärare, artister, kompositörer osv.) har *IMC* också förberett och under hösten 1975 genomfört en uppmärksam världsmusikvecka i Kanada.

Mest koncentrerat aktivt på det rent musikpedagogiska området är dock givetvis *ISME*, som vartannat år anordnar en kongress med vanligen 2–3 000 deltagare, varav c:a hälften brukar utgöras av musicerande ungdomsensemblar. *ISME*-konferensen sommaren 1976 är förlagd till Montreux i Schweiz.

Aktiviteterna vid dessa kongresser, som pågått sedan 1955, utgörs dels av föreläsningar och diskussioner, där musikpedagoger från olika undervisningsstadier – från förskola till högskola och universitet – deltar i ett ömsesidigt idéutbyte, dels av demonstrationer genom de medverkande ungdomsgrupperna. Särskilda arbetsutskott (för utvecklingsarbete, forskning, publikationsverksamhet osv.) har därutöver, sedan slutet av 60-talet, arrangerat *seminarier* med ett mindre antal deltagare. Mellan kongresserna och seminarierna utgavs till 1972 en flerspråkig tidskrift (*International Music Educator/Den internationella musikpedagogen*), som därefter ersatts med en sammanfattande årsskrift (*International Music Education*). En viss musikpedagogisk information från det internationella fältet ger också IMC:s flerspråkiga tidskrift *The World of Music*.

Det första sammanfattande internationella *seminariet* med rubriken "A world wide view of Music Education" arrangerades i Stockholm 1970. Enskilda svenskar har också i andra sammanhang varit aktiva på ledande poster inom ISME; *SMPU* (Svensk musikpedagogisk union) har i viss mån fungerat som en svensk sektion inom ISME. Deltagandet i de internationella kongresserna har dock hittills från svensk sida inte varit av stor omfattning. Till de inom organisationen särskilt aktiva kan Förbundsrepubliken Tyskland, Kanada, Sovjetunionen, Tyska Demokratiska Republiken och USA räknas – betydande insatser har också gjorts av Australien, Frankrike, Japan och Polen. Kongresser har ägt rum i alla världsdelar.

De ofta långa intervallerna mellan de "officiella" manifestationerna och de stora geografiska avstånden mellan många medlemmar har samtidigt medfört att organisationer av detta slag inte kan täcka behovet av kontinuerliga och konkreta närkontakter på musikpedagogiskt område. På ett vitalt område – den musikpedagogiska forskningen – tillkommer dessutom problemet att den bedrivs vid många *olika* institutioner (pedagogiska, psykologiska, sociologiska och musikvetenskapliga universitetsavdelningar, institutioner vid musikhögskolor och lärarutbildningsanstalter, radio/TV och andra fristående organisationer osv.) med ofta bristfälliga kontakter sinsemellan och med det pedagogiska "fältet".

Det relativt ringa deltagandet från svensk sida i internationellt musikpedagogiskt idéutbyte och informationsfläde och de ganska svaga närkontakterna med musikpedagogisk forskning och didaktiskt utvecklingsarbete har otvivelaktigt för Sveriges del medfört en risk för idémässig isolering och bristfälligt tillvaratagande av erfarenheterna från andra länder. De problem som i Sverige behandlats i de senaste 20 årens musikutredningar och i samband med debatter i tidskrifter och på hemmaplanskonferenser har alltför ofta ägt rum utan större kommunikation med de händelser som parallellt utspelats i andra länder. På vissa områden – t. ex. musikpedagogisk forskning och utvecklingsarbete – har diskussionerna och resultaten på det internationella fältet ofta helt gått Sverige förbi. Detta gäller till stor del också den intensiva lärarfortbildning som i nya former tagit fart i flera länder under senare år.

II. Tendenser och debatter

*That musik in the schools be
approached as a true body of knowledge
as well as a creative and
recreative activity*

*Musiken i skolan skall utgöra
såväl en kunskapskälla som en skapande
och återskapande aktivitet*

Punkt 1 i Hawaiis aktuella läroplansprojekt

Översiktligt – om än något förenklat – kan sägas att den musikpedagogiska debatten i asiatiska och afrikanska länder oftast domineras av problem som direkt eller indirekt har att göra med kollisionen mellan den egna, traditionella musiken och den europeisk-amerikanska importen, ibland upplevd som en "kulturkolonialism". Aktiviteterna i Australien, Japan, de östeuropeiska länderna och delvis i Latinamerika kan i många avseenden sägas karakteriseras av intensiva ansträngningar på artistutbildningssidan och en dominans av den historiska europeiska konstmusiken i skolans värld. I Jugoslavien, Grekland och Italien är aktiviteten med – som alltid – enskilda undantag påfallande svag. I många industriellt högutvecklade länder (Holland, de nordiska länderna) är den musikpedagogiska debatten och utvecklingsarbetet ganska starkt koncentrerade till det allmänna skolväsendets (i Sverige framför allt grundskolans) och (de elementära) musikskolornas elevundervisning, medan idéflödet och diskussionerna i engelsk- och tysktalande länder har starkare inslag av didaktisk natur (lärarutbildningsfrågor och därmed sammanhängande forskning och experimentalprojekt). Sådana fenomen som den höga "självförsörjningen" av just artister i t. ex. de östeuropeiska länderna, de ständiga och växlande läroplansrevisionerna i Förbundsrepubliken Tyskland, de stora svenska problemen med musiker- och lärarutbildning avspeglas således i viss mån genom dessa variationer i den pedagogiska debattens och utvecklingsarbetets tyngdpunktsfördelningar.

Självfallet är den växlande bild som musikundervisningen och musikutbildningen uppvisar i olika länder avhängig av varierande samhälleliga, ekonomiska, historiska och andra förutsättningar. Men också inom ett och samma land har under de senaste 10–15 åren målsättningarna ofta reviderats – det gäller också länder med relativt stabila samhällsstrukturer och kulturtraditioner. Omvänt kan ibland likheter återföras på övergripande gemensamma drag (som t. ex. graden av teknologiskt och industriellt avancemang) mellan länder som i andra avseenden – vad t. ex. gäller politiskt samhällssystem – ligger långt från varandra.

Generellt sett kan ett antal för olika länder gemensamma aktuella tendenser på musikpedagogikens område urskiljas:

1. Demokratiska målsättningar

En sådan är att synen på musikutbildning som en angelägenhet för enbart en elit efter hand ger vika för mera *demokratiska målsättningar*, baserade på idéer förankrade i de "mänskliga rättigheterna". Inte minst har därvid indelningen av elever i "musikaliska" och "omusikaliska" blivit allt mindre aktuell. Den moderna kreativitetspsykologin har också påvisat att den skapande talangen inte är något för enstaka människor specifikt drag, utan en allmänmänsklig egenskap, utprädat på olika sätt, men av samma slag – och alltså utvecklingsbar. (Litteraturen har vid det här laget blivit rik – bl. a. kan hänvisas till Gisela Ullmanns *Kreativitet*, Erika Landaus *Psychologie der Kreativität* och Mühle-Schells *Kreativität und Schule*, den senare en antologi med några av de viktigaste principiella bidragen samlade).

2. Motstånd mot europeisk-amerikansk dominans

En annan, relativt vitt spridd tendens utgörs av ett efter hand växande motstånd mot den europeisk-amerikanska civilisationstypens anspråk på att i pedagogiska sammanhang företräda en "högre" musikkultur än t. ex. de afrikanska och asiatiska kulturerna. Konkret tar detta sig uttryck i intensiva försök att bl. a. i undervisning och utbildning rädja utomeuropeiska musikkulturer från att förträngas av den västerländska (ett dokumenterande exempel utgör IMDT:s publikation *Kunsttradition und audiovisuelle Medien*, en kongressberättelse som behandlar situationen kring Medelhavet, speciellt i Tunisien.)

3. Mer utrymme för vår tids musik

Starkt framträdande är i många länder också de opinioner som vill bryta den ensidigt historiskt tillbakablickande karaktär som musiklivet (och därmed musikutbildningen) utvecklade under 1800-talet och som i dag traderas av de stora institutionerna. Kravet på ett starkare inslag av vår egen tids musik i undervisning och utbildning har därvid ofta omfattat varierande musikgenrer som tidigare betraktats som mer eller mindre väsensskilda eller olika "värdefulla": jazz, pop, folkmusik, s. k. seriös avant-garde osv. Litteraturen i ämnet har hunnit bli omfattande, delvis har frågorna också behandlats utifrån politiska värderingar. Ett allomfattande, principiellt verk är G. Meyer-Denkmanns *Struktur und Praxis neuer Musik im Unterricht*, en ingående marxistisk analys görs i Konrad Boehmers *Zwischen Reihe und Pop*.

Tendenser av ovanstående slag är i länder som England, Förbundsrepubliken Tyskland och, till en del, i Sverige och Tyska Demokratiska Republiken ganska framträdande och ofta kopplade med varandra. Förankringar i 1800-talets mera elitärt betonade musiksyn synes vara mera framträdande i t. ex. Österrike och Sovjetunionen. Som redan ovan antytts är skillnaden i musikkonsumtionen och – produktionen mellan länder med skilda politiska system inte alltid så stora som man kanske skulle vara böjd att tro. Starka historiska bindningar gör sig t. ex. gällande i Ungerns "drillningar" av elit-elever; 60- och 70-talens ungdomskulturer – sådana de t. ex. tar sig uttryck

i musikval och klädsel – uppvisar många gemensamma drag i t. ex. Sovjetunionen, Polen och Västtyskland. Företeelser av dessa och liknande slag har dokumenterats av IMDT i *New patterns of musical behaviour among youth in industrial societies*. IMDT fullgör den musikaliska sidan av en av Unesco understödd global undersökning av ungdomskulturerna. F. n. pågår en motsvarande dokumentation av ungdomens musikaliska beteendemönster i ett antal asiatiska stater.

4. *Upplevelse före kunskap. Lätt och svår musik*

I den musikpedagogiska debatten – och i de läroplansrevisioner resp. försöksverksamheter som följer i dess spår – kan i dagens läge också andra drag urskiljas, som parallellt uppträder i olika länder: kunskapen *om* musik, och teoretiska moment över huvud, bör legitimeras genom en motiverande *upplevelse*. (Meyer-Denkman: "Beredskapen att lyssna låter sig inte aktiveras om man *börjar* med att ställa upp teoretiska kategorier".) Besläktad med denna aktuella debatt är det ökande avståndstagandet från en musikutbildning på s. k. biogenetisk grund. Denna teori utgår från att barn först när de blir äldre kan ha glädje av "svårare" musik och att vägen till nyare tiders musik bör gå via historiskt äldre musik. Denna "utveckling" tänktes ha en motsvarighet i skillnaderna mellan de "barnsliga" och "primitiva" folkens musik och de "civiliserade" konstmusikformerna. Fastän dessa föreställningar vederlagts av psykologer, etnologer etc., lever rester av dem kvar i debatter kring relationerna mellan kunskap och upplevelse. Många anser t. ex. att vissa slag av musik – vanligen den "moderna" – i sig själv är svårare att uppleva, skulle kräva mera kunskaper etc. än äldre musik.

Tron att den närmaste vägen till vår tids musik skulle gå – i en slags historisk "succession" – genom den gamla musiken har lett till uppkomsten av en konstgjord skolmusik, som sociologen Theodore Adorno en gång satiriskt döpte till "musikpedagogisk musik".

Ytterligare en relativt "internationell" tendens delvis besläktad med ovan nämnda: den traditionella visan och verkanalysen får i undervisningen minskat utrymme till förmån för en aktiv *produktion*, med rikare instrumentala inslag, varvid "instrument" inte enbart betyder traditionella redskap från symfoniorkestern och den traditionella skolorkestern, utan kan innebära klangverktyg av de mest skiftande slag. Läraren måste därvid i stigande utsträckning arbeta för att häva olika slags (psykologiska, sociala, på olika sätt traderade) blockeringar hos elever – dvs. inte så mycket "fylla" dem med färdiga lösningar och svar, som att "tömma" dem från musikaliskt osakliga indoktrinerings (enligt Willi Baumeister i *Das Unbekannte in der Kunst*: "Der Lehrer hat zu leeren, nicht mit seinen Formeln zu füllen") och lösgöra förmågan att medvetet och kritiskt (urskiljande) uppleva det musikutbud som drabbar dem.

III. Kreativitet i musikundervisning

Alla dessa olika tendenser har under senare år i stigande utsträckning aktualiserat frågor kring förhållandet mellan passiv konsumtion (lyssnande),

reproduktion (av färdiglagade stycken) och produktiv egenaktivitet. Demokratiseringssträvandena, den globala musiksituationen, den starkare tonvikten på vår egen tids uttrycksformer, de varierande aktiviteterna utanför institutionerna, ifrågasättandet av den historiska europeiska musikens "överhöghet", den minskade lusten att servera auktoritära lösningar osv. har därvid mött den pedagogiska psykologiens resultat inom ramen för det *nya kreativetsbegreppet*. Forskningen kring och verksamheten med en kreativ musikundervisning har under senare år successivt utvecklats, särskilt i USA, England och Västtyskland (med ansatser i bl. a. Österrike, Holland och Sverige) och såväl den vetenskapliga som den praktiskt-pedagogiska dokumentationen är omfattande, t. ex. Rote Reihe/Röda Serien, med bl. a. Nils Hansens översiktliga framställning *Kreativität im Musikunterricht*. I motsats till bl. a. teckning/konstundervisningen har musikundervisningen tidigare mycket sällan haft större inslag av sådana moment där eleverna själva formar sitt material. Den stora traditionen av västerländsk noterad musik har varit tyngande. Att reproducera färdiglagade kompositioner och att veta något om dem genom lyssnande och/eller notläsning är fortfarande i stort sett ett dominerande inslag i musikundervisning och musikutbildning. Sådana moment är självfallet viktiga, dessvärre har de dock hittills ofta bedrivits så att elevernas kreativa potential nästan uteslutits. Barns lust och förmåga till eget musikaliskt skapande förträngs vanligen redan under de första skolåren. Just på detta område har vi ett av de få viktiga bidragen på svenska med Bertil Sundins licentiatavhandling "Barns musikaliska skapande". Andra närbesläktade undersökningar som Kral-Rudolf-Teiners *Rezeptionsfähigkeit und Hörpräferenzen von Kindern der ersten und zweiten Schulstufe* belyser förändringar i barns mottagningsförmåga och hörpreferenser efter ett års skolundervisning. Den vuxne, musikläraren, är slutligen ofta så blockerad att han inte kan reda sig alls utan färdiga notmodeller.

Att själv finna tonande lösningar, att agera och att – i ett socialt sammanhang som sång/spelgrupper – *reagera* med egna ljud är inte synonymt med att improvisera. Improvisation innebär spontana mer eller mindre ögonblickliga reaktioner. Men skapande verksamhet innebär *också* jämförelser, prövande, sökande – och finnande, d. v. s. konstruktion. Ett kreativt förhållande, ett aktivt och självständigt hanterande av stoffet är naturligtvis inte bara knutet till vokala och instrumentala medier; tongeneratorn, bandspelaren och annan till elektronisk musik anknuten apparatur har givetvis motsvarande möjligheter (exemplifierade i bl. a. E. Hagens *Elektronische Musik in der Schule*).

En kreativt präglad, kom-ponerande (= sammanställande) egenaktivitet leder dessutom till en mera direkt och verklig upplevelse av det musikaliska materialets möjligheter, till en högre grad av kommunikativ beredskap, till ett aktivare hörande. Den gynnar därför möjligheten till just ett kritiskt (urskiljande) förhållningssätt inför det massutbud av musik, som präglar framför allt högindustrialiserade länder.

"Music education does not serve to disburden man from the pressure of everyday life . . . Music instruction has not the function to counterbalance the so-called intellectual or scientific subjects . . . It serves in the same way to gather intellectual and spiritual experiences. Its aim is to give a contribution to a better understanding of the world and of oneself – *education for emancipation* / Musikundervisningens

uppgift är inte att avbördna människan från vardagslivets spänningar . . . Musikutbildning tjänar inte till att motbalansera de s. k. intellektuella eller vetenskapliga ämnena . . . Den skall på samma sätt samla intellektuella och själsliga erfarenheter . . . Dess mål är att ge människan en bättre förståelse av världen och av sig själv, – *undervisning för mänsklig frigörelse*. (Egon Kraus, president för ISME, vicepresident för IMC)

En musikundervisning och musikutbildning som bättre än hittills tillvaratar människans kreativa möjligheter är emanciperande: dörren står öppen både till sådana musikslag som *i sig* förutsätter en produktiv inställning (folkfolk, jazz- och popmusik, många former av s. k. seriös ny musik) och till den traditionella konstmusik som förutsätter ett aktivt lyssnande och för den utövade: en aktiv, levande gestaltning. Den står däremot i motsatsförhållande till den konsumerande passivitet som vissa typer av förfabricerad standardmusik på en gång förutsätter och "utbildar".

Det föreligger således inget motsatsförhållande mellan behovet av att tillvarata kulturtraditioner och nödvändigheten av att sörja för maximal musikalisk yttrandefrihet.

Det föreligger heller inte något motsatsförhållande mellan kraven på högtstående utbildning av konstnärer och rätten till rikast möjliga aktivitets- och upplevelseformer inom en musikundervisning för *alla*.

IV. Internationella förebilder för samlade musikpedagogiska insatser i Sverige

Ett dokumentationscentrum, där erfarenheter i det musikpedagogiska utvecklingsarbetet kan samlas och kartläggas och en musikpedagogisk professur som kunde samordna forskningsprojekten skulle i hög grad kunna bidra till att lösa många av de problem som här beskrivits.

Vi behöver ett större internationellt idé- och erfarenhetsutbyte; en "arbetande länk" mellan den musikpedagogiska grundforskning som nu är spridd inom olika institutioner med otillfredsställande tvärkommunikationer och det praktiskt utvärderande fältet; vi behöver en musikpedagogisk målforskning av ett slag som hittills varit sparsamt företrädd i Sverige; vi behöver en varierande, situationsanpassad fortbildning av musiklärare; vi behöver ett service-centrum som genom information och rådgivning kan stimulera regionala kursverksamheter och i förekommande fall centralt initiera både forskningsuppgifter, fortbildningskurser och andra utvecklingsprojekt för musikundervisning och musikutbildning.

Eller, sammanfattningsvis: Det finns behov av en "relästation" som på ett flexibelt sätt, genom informationer, impulser, målforskning och fortbildning, kan följa upp idéflödet och erfarenheterna från såväl forskning som praxis inom musikundervisning och musikutbildning i Sverige och i andra länder.

Några egentliga förebilder för ett centrum av detta slag finns knappast. Åtskilliga forskningsinstitut, kursverksamheter och didaktiska projekt i andra länder har dock gett erfarenheter som bör tas till vara vid uppbyggandet av det.

CMP (Contemporary Music Project) i USA utövade under perioden

1965–1972 en verksamhet som delvis påminner om den här skisserade. Den kan generellt sett beskrivas som mera pragmatisk än forskningsbetonad. I inledningsskedet ägnade man sig framför allt åt en intensifierad "promotion" för samtida musik vid några colleges. De erfarenheter man därur drog utnyttjade man för en försöksverksamhet med komponister som utplacerades i kommuner med olika storlek och varierande musikstrukturer, med uppgiften att samarbeta med skolväsendet på det sätt man fann lämpligt med hänsyn till traktens speciella sociokulturella miljö. Denna verksamhet ledde till försök med nya studielinjer för musklärare, där en elementär utbildning i komposition skulle ingå – musik skulle studeras "med tonsättarens ögon". Ur denna mera kreativt betonade utbildning växte slutligen begreppet "comprehensive musicianship" ("allomfattande musikantskap") fram: lärare, utövande musiker och komponister vid olika colleges och universitet fick en mera vitt omfattande utbildning i produktion, reproduktion, analys. Projektet medförde bl. a. att de studerande efter utbildningen gick ut på fältet med betydligt större samarbetsmöjligheter, men också att var och en upplevde nya dimensioner i sitt eget speciella yrke. CMP:s resultat lever vidare, även sedan dess centrala administration – av framför allt finansiella skäl – måst upphöra. Det är också skriftligt dokumenterat.

Den amerikanska institutionen The Music Education Research Council som arbetat sedan 1957 är också av intresse i detta sammanhang, bl. a. genom att den initierat publikationerna "What Research says to the Teacher", vilkas uppgift det är att på ett för lärarna "matnyttigt" sätt presentera de resultat som i något "svårare" form dokumenteras i *Journal of Research in Music Education*, och som inte har en naturlig plats i den helt praktisktinformativa *Music Educators Journal*.

En kanske ännu starkare betoning av de kreativa momenten i lärarutbildning och elevundervisning har sedan mitten av 60-talet ägt rum i ett antal *engelska skolor och lärarutbildningsinstitut*, framför allt vid *University of York*. Undervisningen har vanligen ägt rum med normala klasser. Vid sidan av uppgifter med kompositions-karaktär (men ofta oavhängiga av traditionella, teoretiska kunskaper) har man också arbetat med utgångspunkt från ofärdiga modeller, härledda ur s. k. riktiga kompositioner. Eleverna har därigenom – sedan de byggt ut och realiserat egna stycken från dessa modeller – ofrivilligt kommit i levande kontakt med musikstilar som annars kanske skulle varit dem främmande. På lärarutbildningssidan äger sedan några år fortbildningskurser i "kreativ riktning" rum vid *University of York*, också med besökare från länder utanför England. Verksamheterna finns bl. a. dokumenterade i *York-läraren John Paynters "Sound and Silence"*, informationer om nya drag i engelsk musikundervisning ges också regelbundet av tidskrifterna *Music in Education* och *The Music Teacher*. Till de senaste initiativen hör startandet av ett projekt med musik för socialt handikappade vid *Dartington College*, Devon – där man också byggt upp ett institut för forskning i utomeuropeisk musik och dess möjligheter i musikundervisningen. Ett nytt musikpedagogiskt forskningsinstitut har nyligen också startas vid *London University*.

I *Vancouver, Canada* har komponisten och pedagogen R. Murray Scafer utvecklat omfattande nyorienterade program för undervisningen vid såväl musikskolor som allmänbildande skolor. Hans utgångspunkt är – liksom

flera av de västtyska, några av de engelska, (men i viss motsats till USA:s) kreativtetspedagoger – människans totala akustiska miljö. De ljud som eleverna söker upp eller producerar, prövar, omgestaltar och värderar, samlas således ofta långt utanför klassrummets väggar, i människans oändliga soundscape” ("ljudlandskap"). Ett nyckelbegrepp är den "ear cleaning" ("öronrensning"), utan vilken vi inte uppfattar vad som verkligen "låter" omkring oss och därför inte kan avgöra vilka ljud vi vill ha. Den forskande och lärarutbildande verksamheten är knuten till Simon Frazer University och har dokumenterats i flera skrifter, delvis understödda av Unesco (bl. a. Music and Environment).

Begreppet ear cleaning är nära släkt med det tyska nyckelordet Sensibilisierung, så som det brukas av bl. a. G. Meyer-Denkman, som sedan 1975 leder en ny musiklärarutbildning vid det unga universitetet i Oldenburg, Förbundsrepubliken Tyskland. I detta universitets "enhetslärar-utbildning" utvecklas f. n. musikpedagogiska program, där olika musikstilar och genrer kombineras och där den skapande verksamheten är starkt företrädd. Andra lärarutbildningsinstitut att uppmärksamma är musikhögskolorna i Hamburg och Köln, Pädagogische Hochschule i Bielefeld och den enbart fortbildningsarrangerande Bundesakademie Trossingen. Omfattande nyorienterande projekt prövas också i Nordrhein-Westfalen och Hessen.

I vissa fall (som i landet Schleswig-Holstein) har en ambulande, regelbunden fortbildningsverksamhet i den kreativa riktning som här är aktuell ägt rum sedan några år. En tätare kontakt mellan den "Curriculum-Forschung" (läroplansforskning), som sedan många år så intensivt bedrivs i Västtyskland, och erfarenheterna från fältarbetet har skapats genom tillkomsten av Arbeitskreis Musikpädagogische Forschung: och – sedan hösten 75 – Gesellschaft für Musikpädagogik (som omfattar medlemmar från varierande, bl. a. fackligt arbetande musiklärarorganisationer). Viktiga informationstidskrifter är Musik und Bildung och Neue Musikzeitung.

Ett nytt "Institut für Musik og Musikvidenskab" som startat sin verksamhet vid Danmarks Lärarhögskola, Köpenhamn utvecklar sig i princip till ett forskningsanknutet utbildningsinstitut i musik för folkskollärare. Vid sidan av "friare" pilotkurser erbjuds också en kontinuerlig 3-årsutbildning. Verksamheten har vissa drag gemensamma med SÄMUS som ju i sin tur innefattar drag som påminner om några av de här från andra länder refererade. Lärarutbildning som här ovan beskrivits utgör naturligtvis en mindre del av världens totala musikpedagogiska utbud. Förändringar – också i riktningar som ovanligt många är ense om (och som kanske t. o. m. föreskrivs i läroplaner) – tar tid att "värka fram". En svensk satsning på musikpedagogiskt utveckling skulle kunna bidra till att påskynda det nödvändiga pedagogiska reformarbetet kanske också utanför landets gränser. Detta förutsätter givetvis att de internationella kommunikationerna löper i båda riktningarna och att musikutbildning inte betraktas som en sluten och isolerad företeelse, som pågår ett antal år vid en skola för att sedan upphöra – medan världen i.ö. går vidare. Vilken vikt man inom de internationella musikorgan, som äger en viss överblick över "Verdens Gang" på sitt område, fäster vid en öppnare attityd i musikutbildningsfrågor och vid fortbildning av lärare framgår av det tema ISME valt för 1976 års kongress: MUSIC AS A DIMENSION OF LIFE LONG EDUCATION.

The first part of the paper discusses the general situation of the economy in the early 1970s. It notes that the economy was in a state of stagnation, with low growth and high unemployment. This was due to a combination of factors, including a sharp increase in oil prices, which led to a rise in inflation and a fall in demand. The government's response was to implement a series of measures, including a wage and price control program, which aimed to reduce inflation and stimulate growth. However, these measures had mixed results, and the economy continued to struggle.

The second part of the paper focuses on the role of the government in the economy. It argues that the government has a responsibility to ensure that the economy is stable and growing, and that it should intervene when necessary to correct market failures. This includes providing public goods, such as education and healthcare, and regulating industries that have a significant impact on society. The paper also discusses the importance of maintaining a sound fiscal and monetary policy, and of ensuring that the government's actions are based on sound economic principles.

The third part of the paper discusses the challenges facing the economy in the future. It notes that the economy is facing a number of structural changes, including the rise of the service sector and the decline of manufacturing. This is leading to a shift in the demand for skills and labor, and is creating a need for investment in education and training. The paper also discusses the importance of innovation and research and development, and of maintaining a strong and competitive private sector. Finally, it notes that the economy is facing a number of global challenges, including climate change and international trade, and that it will need to work closely with other countries to address these issues.

Bilaga 6 Musikutbildning i de nordiska länderna

En jämförande översikt över studievägar och arbetsfält sammanställd på OMUS' uppdrag av musikedirektör

Lennart Reimers

I. Introduktion och terminologi

Musikutbildning är en hörnsten i musiklivet, och musiklivets verksamhetsformer – som direkt eller indirekt berör praktiskt taget alla människor – är i väsentliga avseenden avhängiga av de villkor som de kulturpolitiska ramarna erbjuder. Många av nyorienteringarna under senare år är därvidlag gemensamma för de flesta europeiska länder. Inom *Norden* har under den allra senaste tiden en rad olika konkreta reformprojekt aktualiserats: i Norge genomförs t. ex. från 1976 statliga bidrag till kommunernas kulturaktiviteter, i Danmark införs en ny "musiklag" som också medför möjligheter till ökat stöd för det regionala musiklivet, i Finland pågår en högskolereform med sikte på att mera än tidigare integrera musiken i det allmänna högre utbildningsväsendet. Sverige torde dock vara ensamt om att gå in för en medvetet genomgripande och utförligt dokumenterad kulturpolitisk planläggning. Det betyder också att det för utvecklingen av musikutbildningen i Sverige är särskilt angeläget att följa vad som sker i grannländerna.

Musikundervisningen och musikutbildningen inom de nordiska länderna uppvisar åtskilliga olikheter, främst i sin organisatoriska utformning, men delvis också innehållsligt. Också de utbildades arbetsfält kan uppvisa skiljaktiga drag, även om komponister, utövande musiker, vetenskapsmän, pedagoger, publicistiskt verksamma musiker, administratörer etc. i stort sett arbetar inom sina traditionella områden. På det organisatoriska planet finns vidare *generella* drag, som länderna delar med många europeiska länder också utanför Norden: de offentliga insatserna (från stat, region, kommun) står för allt större delar av det totala utbudet och de privata arbetsfälten minskar; utbildningsvägarna och yrkesområden är, *allmänt* sett, likartade – och de låter sig vanligtvis uppdelas i sju huvudgrupper: det allmänna skolväsendet, elementära musikskolor, instrumentalpedagog-utbildande skolor, institutioner som utbildar också solister och komponister, klasslärarutbildande institutioner och musikvetenskapliga institutioner.

Betydande yrkesområden utgör vidare *amatörorganisationernas* verksamhetsfält. På körområdet är Sverige särskilt aktivt (Körsam omfattar minst

200 000 sångare), samtidigt som ett regelbundet nordiskt samarbete äger rum ("Nordklang"). RSAO (Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar) omfattar ca 145 ungdomsblåsorkestrar, på detta område är dock Norge traditionellt ännu mera betydande. Också den livliga folkmusikaliska verksamheten i Finland liksom hela Nordens kyrkliga och frikyrkliga musikverksamhet utgör viktiga undervisningshärdar.

Gemensamt för de nordiska länderna är också att några egentligt adekvata utbildningsvägar för blivande administratörer och "informatörer", "förmedlare" (bibliotek, radio, publicistik) saknas (ett intressant "särfall" är utbildningen av musikbibliotekariéer vid universitetet i Tammerfors), att s. k. seriösa komponister har förhållandevis få försörjningskraftiga avnämningsskolor (men förhållandevis goda stipendiemöjligheter o. d.) och att flera "fria" konstnärer i övrigt utbildas än som på basis av sin utbildning kan försörja sig.

Vad som i hög grad växlar är *terminologin* på området. Denna måste alltså först klarläggas:

Inom det allmänna skolväsendet förekommer i Danmark ännu beteckningen folkskola, den svenska och finska grundskolan motsvaras i Norge av ungdomsskolan. "Gymnasier", som ju i Sverige uppgått i det vidare systemet med gymnasieskolor, kallas i Norge sedan 1975 "videregående skolor". Den elementära musikskolan (vanligtvis kommunala musikskolan) i Danmark, Island, Norge och Sverige motsvaras i Finland i stort sett av musikinstitutet – vilka dock också omfattar sådana pedagogutbildade musikskolor som i Sverige kallas musikinstitut (typ Stockholms Musikpedagogiska Institut). Både i Sverige och Norge finns det samtidigt enstaka "institut" som mera har karaktären av högre musikskola (t. ex. Örebro musikpedagogiska institut). Beteckningen konservatorium för en institution mellan musikskola och musikhögskola har i Sverige försvunnit, men finns i Norge ("landsdelskonservatorier") och Danmark i princip kvar – i Danmark är den dock *även* beteckningen på den högsta utbildningsnivån. Termen "musikhögskole" används i Danmark i stället för vissa typer av "folkmusikskolor", som också står öppna för vuxenstudier. I Finland återigen använder man inte musikhögskoletermen, utan har – för Helsingfors del – behållit det gamla "akademi"-begreppet (Sibelius-Akademien), som dessutom används för det gamla svenska universitetet ("högskolan") i Åbo (Åbo Akademi). De finska "konservatorierna" är avdelningar inom musikinstitutet. Seminarierna har i Sverige omgestaltats till lärarhögskolor. I Danmark har man dock fortfarande seminarier och *en*, speciellt konstruerad, lärarhögskole. Norge döper från 1976 om sina laererskolor och laererhögskolor till "pedagogiska högskolor". I Finland, slutligen, har man "pedagogiska fakulteter" vid universitetet – och vid "högskolan" (!) i Joensuu.

Också yrkesbeteckningarna, speciellt på det pedagogiska området, är i alla nordiska länder något svävande, och överhuvudtaget kan den växlande terminologin lätt ge anledning till missförstånd:

Musik(metodik)-lektorer finns vid de svenska lärarhögskolorna, andra slags lektorat vid universitet och högskola – i Finland finner man dem vid Sibelius-Akademien i rent instrumentalt/vokalt praktiska ämnen. Beteckning musikdirektör, som i Sverige används för dem som avlagt militär dirigent-, musiklärar- eller högre organist- och kantorsexamen, förekommer

inte i Danmark, Island och Norge. I Finland används titeln – i anslutning till internationellt språkbruk – för högt utbildade dirigenter och för lärare och kyrkomusiker med speciell dirigentutbildning. "Musikpedagog" är en "svävande" term, som dock särskilt ofta används för instrumentalmusiklärare. "Musiklärare" är likaledes en mycket vid beteckning, i Sverige utgör den dock examensbeteckningen för "musikdirektören". Komponist har (i motsats till kompositör) i stigande utsträckning blivit den vanliga benämningen på en s. k. seriös tonsättare. I tablån på sidan 363 och i texten används förkortningssystemet på sidan 362 för att i möjligaste mån undvika missförstånd.

II. Från "elementär musikskola" till "akademi"

Om man nu studerar musikutbildningsvägarna inom de nordiska länderna inte efter *benämningar*, utan efter den *verksamhet* som döljer sig bakom de skiftande termerna, så visar det sig att proportionerna är mycket olika: genomströmningen av olika typer av musikstuderande växlar, tillgången på utbildningstyper och yrkesområden skiftar, innehållet i verksamheten är olika. Vi väljer några exempel som samtidigt kan relateras till översikten i tablån.

Den fria folkliga bildningsverksamheten i studiecirkelns (SC) form förekommer givetvis i alla nordiska länder, och musiker intar här genomgående en framträdande plats. Den svenska studiecirkelorganisationen har dock en omfattning och förgrening som vida överstiger t. ex. de norska "upplysningsorganisationerna" och de finska arbetar- och medborgarinstituten. De 10 svenska studieförbundens musikcirkel har i vissa fall växt ut till regelrätta musikskolor, där också *lärar-* (cirkelledar-) utbildning äger rum.

MS – (musikskole – folkhögskole-, musikklassverksamheten) har under de senaste 20–25 åren kraftigt expanderat i alla nordiska länder, också Island har ett 30-tal musikskolor. Ett särdrag för Finland är att där fortfarande finns ett stort antal privata institut i verksamhet. Både vad gäller antalet skolor och antalet elever toppar Sverige utvecklingen. Också åtskilliga intressanta strukturella skillnader föreligger: folkhögskolor med musiklinje finns det – proportionellt sett – flera av i Danmark och Norge än i Sverige. Utvecklingen i Sverige har samtidigt på just folkhögskolesidan tenderat i riktning konservatorium – musikhögskola (Ingesund, Framnäs), medan Finland inte har några egentliga musiklinjer alls vid sina folkhögskolor (sedan 1975 i ett fall). Däremot har man ett musikgymnasium och ett flertal musikklasser (linjer i det allmänna skolväsendet). De finska musikinstitutet har också samarbete med den expanderande musiklekskole-verksamheten och erhåller statsanslag, så konstruerade att ekonomiskt mindre bärkraftiga kommuner gynnas. I Danmark har 15 "folkemusikskolor" statsbidrag, från 1975 föreligger även *principiellt* möjlighet till statsbidrag för övriga musikskolor. Svenska och norska musikskolor har ej statsbidrag. Stråvan mot likvärdighet understöds i Finland dessutom av att alla musikinstitut är underställda Sibelius-Akademiens inspektion och/eller nära samarbetar med Akademien. 6 av instituten (Helsingfors, Tammerfors, Lahtis, Kuopio, Jyväskylä, Åbo) utbildar därtill P (instrumentalpedagoger) och bör alltså ungefärligen relateras till Örebroinstitutet och musiklinjerna i Ingesund och Fram-

näs eller till de norska landsdels- och de danska provinskonservatorierna. Vidare är de norska och delvis de danska konservatorierna i sin verksamhet betydligt mera regionalt präglade än deras svenska motsvarigheter och än deras i högre grad "centralt likvärdiga" finska.

M-utbildningen i Norge har fått en speciell utformning, som kan sägas vara karakteristisk för nästan all högre musikutbildning i landet: den erbjuder varierande möjligheter till pedagogiskt orienterad instrumentalutbildning (jfr. flexibiliteten i universitetens och de pedagogiska högskolornas musikutbildning nedan). En studerande i någon av musikhögskolen i Oslos instrumentalklasser kan, runt kring själva solistutbildningen, bygga upp ett varierande nät av biämnen, bl. a. av pedagogisk karaktär. Vid den finska Sibelius-Akademien har man gått ännu ett steg längre: Sedan hösten -75 är *pedagogik* obligatoriskt för alla instrumentstuderande.

Vad gäller S-lärare (klass/facklärare i musik) är bilden ännu mera olikartad inom Norden. Någon riktig motsvarighet till den pedagogiska "musikdirektör"-utbildning vi haft i ungefär 100 år i Sverige finns inte i de övriga nordiska länderna. Mest påminnande om våra nuvarande musiklärarklasser är Sibelius-Akademiens skolmusikavdelning, sedan några år har man också på Köpenhamns konservatorium och Musikhögskolen i Oslo en utbildning

-
- T = komponist, *tonsättare*, kompositör
 S = fackmusiklärare för klassundervisning ("skolmusiker", "musikdirektör", "ämneslärare") – med OMUS' term "musiklärare"
 F = klasslärare (förskole-, småskole-, *folkskole*-, grundskole*lärare*) med någon form av musikalisk och musikpedagogisk utbildning
 P = musikpedagoger med specialområde (något särskilt instrument, teori etc.) – med OMUS' term "specialiserad pedagog"
 K = kyrkomusiker
 M = utövande *musiker*, instrumentalist/sångare
 UF = universitet med musikvetenskaplig forskarutbildning
 UI = universitet med musikvetenskaplig institution och undervisning
 UM = universitet som även har praktisk musikundervisning
 MT = musikhögskola, konservatorium, akademi med bl. a. tonsättarutbildning (fast professur)
 MH = musikhögskola, konservatorium, akademi med bl. a. S-, P- och M-utbildning
-
- SÄ = musikhögskola med enbart S-utbildning (SÄMUS)
 MP = musikinstitut, folkhögskolor med mera avancerad musiklinje och liknande skolor med bl. a. utbildning av P
 LA = Lärarutbildningsanstalter (seminarier, lärarhögskolor, laererskolor, pedagogiska högskolor och fakulteter) med normal musikutbildning för blivande F
 LM = lärarutbildningsanstalter med alternativ eller obligatorisk utökad musikutbildning
 HM = högre musikskola (mellan musikskola och konservatorium)
 MS = musikskolor och motsvarande kommunal musikundervisning utanför den allmänna skolan, folkhögskolor med mer elementär musiklinje, allmänna skolor med musiklinje, instrumental-undervisning genom kyrkor, privata musikskolor.
 SC = musikstudiecirklar, tillgängliga för bl. a. vuxna
 FB = musikalisk och musikpedagogisk kursverksamhet av *fortbildnings*karaktär.

(I Sverige förekommer dessutom ett antal s. k. SMU-lärare, som genomgått en under en viss period av SÖ anordnad "särskild musikutbildning för små- och folkskollärare").

Tablå över musikutbildningsvägar och -arbetsfält i de nordiska länderna

Sverige	Danmark	Finland	Norge	Island
UF 1 (Uppsala) (+ 1 Göteborg 1976)	2 (Kphmn, Århus)	5 (Hfors, Åbo, Åbo, Jyväskylä, Tammerfors)	2 (Oslo, Trondheim)	
UI 4 (Uppsala, Sthlm, Gtbg, Lund)	2 (Kphmn, Århus)	5 (Hfors, Åbo, Åbo, Jyväskylä, Tammerfors)	2 (Oslo, Trondheim)	1 (Rejk.)
UM 0	2 (Kphmn, Århus, i samarb. med konserv.)	5 (Hfors, Åbo, Åbo, Jyväskylä, Tammerfors, delvis i samarb. med Sibelius-Akademien och musikinstitut samt pedag. fakulteter)	2 (Oslo, Trondheim)	1 (Rejk.)
MT 1 (Sthlm)	0	1 (Hfors) Sibelius-Akademien	0	0
MH 3 (Sthlm, Gtbg, Malmö)	5 (Kphmn, Århus, Ålborg, Odense, Esbjerg)	1 (Hfors) Sibelius-Akademien	6 (Oslo, Bergen, Trondh., Stavanger, Kristiansand, Tromsø)	1 (Rejk.)
SÄ 2 (Gtbg, Malmö) (+ 1 Framnäs, Piteå 1976)	0	0	0	0
MP 10 (Ingesund, Framnäs, Örebro, SMI, Dalacroze-inst. + 5 MH enl. ovan) Cirkelledarutbildning inom ABF, FS m. fl.	5 (enl. MH ovan) Utbildning av "allmänpedagoger"	6 (Hfors, Tammerfors, Jyväskylä, Kuopio, Lahtis, Åbo)	6 (enl. MH ovan)	1 (enl. MH ovan)
LA + LM 15 (alla med altern. musiklinje)	29 (alternativ musiklinje)	7 (pedagogiska fakulteter vid universitetet + Joensuu högskola. Altern. musiklinje)	20 (intill -76 musiklinje vid 3) Bergen, Stavanger, Nesha	1
MS + HM c:a 425 (därav 16 folkhögsk. med musiklinje, 5 gymnasier med musiklinje, ett musikgymnasium)	c:a 200 (därav 16 folkemusikskolor med statsbidrag)	c:a 80 + c:a 100 musikklasser vid olika skolor + ett antal privata skolor	81 (därav 15 folkhögsk. m. musiklinje och 6 musikgymnas.)	30

SC framför allt i Sverige, FB i alla länder (Särskilda institut i Danmarks läroverhöjskole och Linköpings lärarhögskola)

av s. k. "musikledere" resp. "faglaerere". I Danmark har konservatorierna därutöver en "allmän musikpedagogisk" linje, särskilt utformad för ett mera folkligt arbetsfält. Dessa utbildningar är dock inte så omfattande som den svenska musiklärarexamen och leder framför allt inte till samma arbetsfält: särprägel med det traditionella svenska och finska skolmusikområdet är att de framför allt praktiskt-pedagogiskt-konstnärligt högskoleexaminerade lärarna varit och är de enda med kompetens för undervisning på gymnasium (tidigare läroverk). I Danmark och Norge har musikundervisningen på gymnasiet skötts av universitetsutbildade lärare (i princip – tillgången är mindre än antalet tjänster) – och så är i allt väsentligt fallet än i dag. Men därutöver var den svenske musikdirektören likaledes den ende musiklärartyp med kompetens för den gamla realskolan. I inte så ringa utsträckning undervisade han/hon – liksom den finske "ämnesläraren" – också i de större städernas folkskolor och skall idag i princip vara musiklärare för grundskolans högstadium (i princip: den stora lärarbristen lägger många hinder i vägen). Musikdirektörer och "ämneslärare" undervisar f. ö. inte så sällan också på mellanstadiet, ja i vissa fall t. o. m. på lågstadium.

I de övriga nordiska länderna, framför allt i Danmark och Norge, har musikundervisningen på nivån under gymnasiet haft om hand av mer eller mindre musikutbildade folkskollärare. Detta har förstås i sin tur inneburi att seminarierna – genomsnittligt – kunnat erbjuda en rikare musikutbildning än i Sverige.

Det kan för bedömning av dagens och framtidens läge vara intressant att stanna något inför denna grundläggande skillnad i såväl utbildningsvägar som arbetsfält för S-lärarna i Sverige resp. de övriga nordiska länderna. Den svenske musikdirektörens utbildning har varit konstnärligt präglad och hans arbetsfält har omfattat en *hel* skola. Eftersom också kör- och instrumentaltimmar står till förfogande har han kunnat "gestalta" en skolenhets musikliv.

I de andra nordiska länderna har däremot arbetsfältet varit klivet mellan en "högre" del med universitetsutbildade lärare och en "elementärare" del med folkskollärare. I gengäld har de musikutbildade folkskollärarna haft en bredare allmän pedagogisk utbildning och träning.

Det är mot denna historiska bakgrund man får se de i dag aktuella reformsträvandena. Universitetsutbildade musiklärare kommer det uppenbarligen också i framtiden att finnas både i Norge och Danmark. (Man bör här hålla i minnet att en vid svenskt universitet examinerad musikvetenskapare inte har formell kompetens för någon undervisning utanför universitetsområdet). Det innebär inte att det danska och norska gymnasiets musiklärare varit – eller är – enbart teoretiskt-historiskt orienterade. De musikvetenskapliga institutionerna vid de norska universiteten har obligatorisk praktisk musikutbildning för alla blivande musiklärare, i Danmark måste också lärarkandidaterna genomgå praktiska studier, fastän de där förläggs till konservatorium.

Men därutöver finns, som redan nämnts, sedan några år i Danmark en konservatorieutbildning av "musikledare" som *har* kompetens också för gymnasiet och "allmänpedagoger" för den folkliga musikundervisningen. Därtill kommer den nyinrättade Danmarks Lærerhøjskole i Köpenhamn, vid vars institut för musik og musikvidenskab en treårig vidareutbildning

av folkskollärare pågår – vid sidan av kortare fortbildningskurser. Dessutom är Danmarks Laererhøjskole den enda pedagogutbildande institution i Norden (!) som ägnar sig åt musikpedagogisk forskning.

I Finland har, som redan nämnts, Sibelius-Akademien en utbildning av musklärare, vars innehåll och arbetsfältinriktning är likartad den svenska. Utbildningen av grundskollärare sker vid de sju pedagogiska fakulteten som finns vid universiteten i Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Jyväskylä och Uleåborg samt vid den svenskspråkiga Åbo Akademi och högskolan i Joensuu. Alla blivande grundskollärare erhåller en grundläggande musikutbildning, som från 1977 kommer att ökas från 90 till ca 200 timmar i samband med att studietiden förlängs från tre till fyra år. Därutöver specialiserar sig eleverna på tre ämnen, bland vilka ett kan vara musik. I samband med den kommande universitets- och högskolereformen kommer f. ö. Sibelius-Akademins muskläraryxamen att få formen av en s. k. musikpedagogisk kandidatexamen (motsvarande fil.kand-examen inom andra ämnen) och planeras i samråd med Helsingfors universitet.

Finland har alltså 6 universitet, av vilka 5 har musikvetenskaplig institution (Sverige har 4 – dock endast en med forskarutbildning – Norge och Danmark 2). Redan nu finns ett samarbete mellan Sibelius-Akademien och Helsingfors universitet därigenom att den teoretiska pedagogiken studeras vid universitetet. Omvänt har Åbo Akademi en betydande praktisk musikverksamhet. Också mellan universiteten och musikinstituten i Tammerfors och Jyväskylä äger varierande former av samarbete rum.

I Norge startar fr. o. m. 1976 en bredare musikutbildningsväg för folkskollärare: de gamla laererskolorne och laererhøjskolorna omvandlas till pedagogiska högskolor, utbildningstiden förlängs till tre år och eleverna får möjligheter till varierande ämnesgrupperingar, bl. a. innefattande ett betydande musikblock, som kommer att ge kompetens att undervisa i musik vid ungdomsskolens högstadium. I första hand blir det antagligen de f. d. laererhøjskolorne med musiklinje (Bergen, Stavanger och Nesna) som kommer att utveckla denna nya utbildningstyp. Samtidigt pågår, som redan nämnts i Norge en konservatorieutbildning av "faglerere".

Det betyder att man i både Danmark och Norge i framtiden kommer att ha *tre* slags S-lärare: en med vetenskaplig, en med konstnärlig och en med allmänt pedagogisk inriktning. I lyckliga fall kan man tänka sig att en skola har tillgång till ett mångsidigt, varandra kompletterande triumvirat av musklärare.

Denna konstruktion har alltså kommit till stånd utifrån historiska förutsättningar som avviker från de svenska. Dess nackdelar kan sägas vara att den bevarar den splittrade arbetsfältssituationen (musiklivet i en skola kan kanske bli antingen ensidigt – om *en* av lärartyperna tjänstgör – eller hämmat – om ett funktionellt samarbete mellan de olika pedagogerna inte kommer till stånd). Omvänt har den gamla enhetliga gestaltningen av en skolas musikliv i Sverige redan nu i stor utsträckning fallit bort, dels genom lärarbristen, dels genom den pågående utflyttningen av instrumentalmusiken till de kommunala musikskolorna. Också de splittrade pedagogorganisationerna (med olika huvudmannaskap) komplicerar situationen. En restaurering av detta arbetsfält kan endast realiseras om möjligheter skapas för kommunen att integrera muskläartjänster (skolmusklärare, musikskolelärare,

lärare i studiecirklar, kyrkomusiker). Här kommer då också frågan om ett utnyttjande också av informationstränade musiker och komponister in i bilden.

Därmed aktualiseras naturligtvis grundproblemet i fråga om musikutbildningsvägarnas inre och yttersta målsättningar. För om det är något som är gemensamt för alla kategorier av yrkesmusiker och för alla som deltar i eller tar emot de musikaliska budskapen, så är det frågan om deras innehåll, om *vad* som produceras, reproduceras, konsumeras.

I detta avseende skiljer sig visserligen musiklivet i de nordiska länderna inte så väsentligt åt, vare sig sinsemellan eller jämförda med andra länder: i centrum står den historiska europeiska konstmusiken (främst 1700- och 1800-talets) och den standardiserade schlagern. Internationell är samtidigt tendensen att ge folkmusik från olika länder, jazz, experimentell nutida musik och populärmusik av olika slag ett ökat utrymme – också i undervisning och utbildning. Nära kopplad med dessa ”nya” repertoarinslag är ofta också tendensen att utveckla elevernas egenaktivitet, kritiska tänkande och produktivitet genom *kreativa* moment. Och här kan man – trots många ansatser i både Danmark, Island, Norge, Finland och Sverige – tala om en viss eftersläpning (om man så vill: informationshämning) jämfört med aktiviteten i flera andra länder. *Förhållandevis* litet av andra länders erfarenheter inom kreativ musikundervisning har tagits till vara, och de olika eftersatta genrer, som ovan exemplifieras, har ofta mera behandlats i föreläsningsmässig teori än i musikalisk praxis.

Av denna anledning kan det vara önskvärt att man inom nordisk musikutbildning *samlar* erfarenheterna från sina ansatser – t. ex. i form av en ”idébank”. En sådan skulle, genom sitt rikare material, kunna ge säkrare utvärderingsmöjligheter av de ”traditionella” musikslagets och den produktivt orienterade metodikens funktioner i en förnyad musikutbildning.

En ansats till ”idébank” av detta slag föreligger till en del redan genom de resultat som uppnåddes vid en av NMPU (Nordisk musikpedagogisk union) i Köpenhamn arrangerad konferens kring musikpedagogisk forskning i mars 1976. För att förbereda ett seminarium i musikpedagogisk forskning vid den kommande NMPU-kongressen i Sverige 1977 tillsattes nämligen en arbetsgrupp med representanter för Danmark, Finland, Norge och Sverige, som även fick i uppdrag att undersöka möjligheterna att på internordisk basis realisera en rad olika forskningsprojekt med musikpedagogisk relevans. Prioritet gavs därvid åt fem områden; 1) Undersökningar om *vilka mekanismer* som styr musikleäroinnehållet (historisk tradition, kvalitetskrav, arbetsmarknadsbehov, kommersiella inflytanden osv.) 2) En dokumentation i historiskt perspektiv av *läroplansutvecklingar* 3) Forskning i elevers *attityder inför musikundervisning* 4) En utredning av erfarenheterna från vokal och instrumental *gruppundervisning* 5) En nordisk utvärdering av *kreativitetetspsykologins* musikpedagogiska konsekvenser.

III. Om arbetsfälten

Den beskrivning av musikutbildningsvägarna i Norden som här gjorts utgör naturligtvis samtidigt en bild av *musikleärarnas* primära, ”naturliga” arbets-

områden (det allmänna skolväsendet, musikskola, högre musik- och lärarutbildningsanstalt, vetenskaplig institution). Till detta kommer, speciellt i Sverige, den stora sektor som de folkbildande studieförbundens verksamhet utgör och som bara delvis täcks av t. ex. Norges opplysningsorganisasjoner och Finlands medborgar- och arbetarinstitut. I Finland är samtidigt det privata undervisningsområdet större än i övriga nordiska länder, vartill kommer att dess musikinstitut (liksom folkemusikskolorne i Danmark) också står öppna för vuxenstudierande.

Men som en följd av de här beskrivna variationerna i såväl de historiska förutsättningarna som i de aktuella reformtendenserna inom musikutbildningsvägarna, så uppstår samtidigt varierande förutsättningar *också* för sådana yrkeskategorier som utövande musiker, komponister, musikvetenskapare, musikpublicister och informatörer, musikadministratörer och andra kommunikationssystem osv. Självfallet finns stora gemensamma, traditionella drag inom dessa områden, som också i stor utsträckning är likartade förhållandena i länder utanför Norden: de normala tjänsterna för utövande musiker erbjuder orkester- och teaterinstitutionerna, komponisterna kan vara mer eller mindre institutionellt "bundna" *eller* mera känna sig som "fria forskare". Också musikvetenskapare, skriftställare, organisatörer etc. har i stor utsträckning samma arbetsfält (universitet, bibliotek, radioföretag, tidningar, förlag, föreningar etc.).

Den breda karaktären av den traditionella svenska musiklärarutbildningen och dess arbetsfält har emellertid medfört att en mycket betydande del av musikdirektörerna vänt sig till andra yrken än de pedagogiska. Samtidigt har "utestängningen" av musikvetenskaparna från svensk musikundervisning medfört en sämre kontakt mellan teoretiska och praktiska utbildare än vad som varit och är fallet i de övriga nordiska länderna. Detta innebär *dels* att en "pedagogisering" av den svenska musiklärarutbildningen borde vara aktuell, *dels* att ett öppnande av mera adekvata yrkesområden för de många musikvetenskaparna måste till om musikkivet skall kunna tillgodogöra sig deras speciella kunskaper och erfarenheter. I båda fallen rycker ett närmare samband mellan musikhögskola och universitet in i bilden och därmed också det önskvärda i att erfarenheterna från just sådana typer av samverkan inom andra nordiska länder tas till vara.

Den rika förgreningen av det svenska musikskolenätet har också medfört möjligheter till integrerade musiker-pedagog-tjänster. Här är de norska möjligheterna och det finska "tvånget" till just pedagogisk betonad instrumentalistutbildning värd att närmare studera.

Undantagsvis har komponister erbjudits möjligheter att "fungera socialt" i någon bestämd miljö (en skola, en kommun). Intressant är systemet i Finland med fast anställda länskonstnärer – i Vasa är konstnären komponist. Också kommunen Holstebro i Danmark har en tonsättare anställd. Den önskvärda restaureringen av det svenska skolmusiklivet kan också tänkas bli till en del "komponistorienterad" – liksom, självfallet, det ökade samarbetet mellan musikhögskola och universitet. En svensk lösning skulle också här kunna dra nytta av det som prövats i grannländerna.

Det stora "ingenmansland" som de mer eller mindre fria publicistiska och organisatoriska yrkena utgör ter sig slutligen också något annorlunda i Sverige än i grannländerna: Den relativt stora geografiska utsträckningen,

det omfattande musikskolesystemet, Rikskonserters extensiva verksamhet, de breda folkbildningsaktiviteterna osv. medför för Sverige ett särskilt stort behov av informatörer, ”förmedlare”, administratörer. Till många av dess arbetsfält leder det inga speciella utbildningsvägar, men erfarenhetsmässigt utgör universitetsstudier i musikvetenskap en på senare år allt vanligare bakgrund för dem som söker sig till verksamheter av dessa slag. Då antalet musikvetenskapliga institutioner i de övriga nordiska länderna är proportionerligt större, då de i flera fall har en längre tradition bakom sig (i varje fall sådana med fasta lärostolar) och då universitet, musikhögskolor och lärarutbildningsanstalter i såväl Danmark som Finland och Norge har ett ofta mera utvecklat samarbete sinsemellan, så är utbildningsformerna där intressanta för de svenska arbetsfält som befolkas av s. k. musikvetare.

Slutligen finns det i Norden, liksom i världen i övrigt, givetvis yrkesområden som inte alldeles självklart utgör arbetsfält för musikärbetare, men som i varierande grad befolkas av sådana: radiostationer, teatrar, tidningar, förlag, lek- och förskolor, skolornas lågstadier, osv. Just på skolområdet uppvisar här Finland en särart: finländarnas relativt utvecklade musiklekskole-verksamhet saknar i stort sett motsvarighet inom de övriga nordiska länderna. Trots lärarbristen återfinns man där också ovanligt många fackmusiklärare i förskolor och på lågstadier.

IV. Vad styr musikutbildningen?

En grundfråga i all högre musikutbildning är: vilka faktorer är det som styr innehållet i och formerna för utbildningen? Lärarnas uppfattning om kvalitet, de studerandes individuella intressen, kommersiell påverkan, arbetsmarknadens behov, lärarnas och/eller elevernas och/eller andra gruppers och/eller samhällets allmänna musik- och kultursyn?

Generellt sett förefaller det som om innehållet och utformningen – såväl inom Norden som i Europa i. ö. – i ganska hög grad styrs av lärarnas bedömning av ”kvalitet”. Hänsynen till situationen och behovet hos förefintliga eller planerade arbetsfält har ofta spelat en underordnad roll. I Sverige har vi sedan 30 år en regelbunden och ständigt utökad utbildning av musikvetare, vars innehåll i stort sett täcks av det som de flesta *inte* kommer att ägna sig åt, nämligen musikvetenskap; i Danmark och Norge har det aldrig funnits någon för blivande musiklärare vid högre allmänna skolor riktigt adekvat utbildningslinje; musikpedagogutbildningen inom alla nordiska länder har ofta innehållit starka inslag av sådan ”autonom” teknisk och konstnärlig träning som inte står i något omedelbart förhållande till arbetsfältens krav; majoriteten av de ”solistutbildade” blir inte solister osv. Vissa undersökningar om vilka arbetsfält som tar hand om de musikvetenskapligt utbildade har gjorts av den musikvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet. En undersökning av motsvarande slag genomförs av Sibelius-Akademien. (Jfr. dess pedagogiska solistutbildning ovan!) Bristen på mera omfattande arbetsfältundersökningar i Sverige är påtaglig.

De studerandes intressen utkristalliseras naturligtvis mer eller mindre under individuella lektioner liksom i seminariebetonade undervisningsmoment. Institutionaliserade former för de studerandes aktiva medverkan i utbildningens innehåll och utformning är också allmänt förekommande i

alla nordiska länder. De verkliga resultaten är samtidigt ofta något svåra att avläsa, bl. a. därför att andra styrningar – främst den lärarkontrollerande – parallellt inträder i det löpande dagliga arbetet.

Anpassningen till arbetsfältet (eller för den delen, karaktären av själva arbetsfältet) är dock inte något som den utbildande institutionen (inkl. dess lärare och studerande) ensamma kan reglera resp. påverka. Ingen utbildning kan definieras som färdig utan att den utbildade har fungerat i arbetslivets praxis: man blir inte orkestermusiker förrän man har spelat i en orkester, inte lärare förrän man har undervisat, inte komponist förrän man har prövat sina toner. Medan övningsundervisning för blivande lärare är mer eller mindre väl etablerad, så har man inte i något nordiskt land – mer än i undantagsfall t. ex. de svenska SAMI-praktikanterna – lyckats finna några systematiska former för motsvarande praktik för utövande musiker och komponister. Vad just gäller praktikutbildning av dirigenter, tonsättare och musiker skulle ett utvidgat internordiskt samarbete säkerligen vara fruktbarande.

Den musiksyn som dominerar eller har stark ställning inom ett samhälle utgör naturligtvis den yttersta styrningsfaktorn också för musikutbildningens och arbetsfältets utformning. Den musik och det sätt att presentera musik som många anser "bra", "roligt", "viktigt", "högtstående" osv. får också en motsvarande stor plats inom utbildning och utbud. Den kommersiella styrningen kan därvidlag – funktionellt – sägas vara en variant av de idé-mässiga värderingarna.

Många musikgenrer utanför den inom utbildningen dominerande – den västerländska, historiska konstmusiken – har dock under senare år alltmera kommit att odlas: det egna landets och andra länders folkmusik, jazz, pop, elektronisk musik och intermedia-konst, olika former av avantgarde och populärmusik etc. Både inom Norden och i världen i övrigt har detta lett till att många tidigare självklara estetiska värderingar kommit att nyanseras och revideras. Situationen har efterhand i mer eller mindre stor utsträckning fått sina nedslag inom såväl musikutbildningens repertoar som i arbetsfältens utseende. Några väsentliga skillnader mellan de nordiska länderna kan i detta avseende knappast iakttas. Den omsvängning som försiggår kan möjligen sägas ta sig något mer tydliga och omfattande uttryck i Danmark och Sverige (liksom i t. ex. Västtyskland) än i Norge och Finland (liksom i t. ex. Österrike).

Slutligen utgör de traderade momenten inom musikutbildningen i sig själva en styrningsfaktor genom komplicerade feedbackmekanismer: *Resultaten* av musikutbildningen avspeglas i själva musikutbudet, i musikkonsumtion och i värderingar som i sin tur påverkar arbetsfältens utformning och därigenom i sin tur arten av den *fortsatta* musikutbildningen. Det enda mera omfattande och systematiska försöket att bryta "cirkelflödet" är den svenska SÄMUS (tvåämnesutbildningen i musik och annat ämne). SÄMUS har samtidigt visat att bristen på *utbildare* av lärare och musiker för olika hittills eftersatta genrer är besvärande i ett initialske. Ett nordiskt samarbete skulle kunna leda till ett mera praktiskt utnyttjande av de lärarkrafter som finns. Det gäller också det utbildningsbehov som föreligger inom de många institutionellt obundna formerna av musicerande inom t. ex. nordisk folkmusik och vad OMUS kallat det afro-amerikanska repertoarområdet.

Självfallet bör i allt nordiskt informationsutbyte och i alla nordiska sam-

arbetsprojekt som är tänkbara kanalerna hållas öppna till de sedan länge existerande internordiska organisationerna. På musiksidan fungerar bl. a. NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete), som sörjer för utbyte av artister och ensembler, kompositionsbeställningar över gränserna, rikshaltig information genom tidskriften NOMUS-nytt och flera initiativ vad gäller nordisk skivproduktion och -distribution. 1976 har NOMUS också gett ut den första omfattande adresskatalogen över de flesta viktiga musikinstitutioner och -organisationer i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Vidare står NMPU (Nordisk musikpedagogisk union) för ett kontinuerligt samarbete mellan de olika pedagogförbunden och har som redan nämnts också initierat diskussioner kring musikpedagogiska forskningsprojekt inom Norden. NMPU utgör också kontaktytan till den internationella musikpedagogorganisationen ISME. Ett internordiskt samarbete har också sektionerna av ISCM (Internationella Sällskapet för samtida musik) och 1978 kommer ISCM:s världsmusikfest att arrangeras gemensamt av Sverige och Finland. Andra internordiska musikorganisationer är Nordiska konservatorierådet, Nordisk kyrkomusikråd, Nordisk Musiker-Union, Nordisk Solistråd, UNM (elevkårernas Ung nordisk musik), Nordisk komponistråd, Nordjazz, olika amatörorganisationer m. fl.

V. Sammanfattning

Musikutbildningsvägarna och arbetsfälten varierar inom Norden i ungefär motsvarande utsträckning som mellan andra länder. Vid reformen av den högre musikutbildningen i Sverige bör förhållandena inom andra länder kontinuerligt studeras – och till dessa hör de *nordiska* grannländerna. Följande borde ligga närmast till hands;

1) För T-(komponist-) utbildningen, för utbildningen av forskande musikvetenskapare, av informatörer, "förmedlare" och av administratörer erbjuder visserligen våra grannländer inga påtagliga förebilder. Dessa utbildningsvägar resp. arbetsfält kan dock beröras en hel del genom ett studium av sådana förhållanden som avviker från de svenska. Vad t. ex. gäller lösandet av *integrationsproblemen i det svenska kommunala musiklivet* (skola, musikskola, orkester, studieförbund, kyrka) borde organisationen och administrationen av de finska musikinstituterna (verkan av *statsbidragen* och deras *konstruktion, samordningsarna* med Sibelius-Akademien) närmare studeras.

2. För den kommande utbildningen av M (utövande musiker) och P (specialiserade pedagoger) bör de *pedagogiska inslagen i musikerutbildningen* vid Musikhögskolan i Oslo och Sibelius-Akademien undersökas mera i detalj.

3. Vid en omgestaltning av den svenska S-("musikdirektör"-) och F-(grundskolläraryt-)utbildningen bör resultaten från utbildningen av de *tre olika musiklärartyperna* i Danmark och Norge tas till vara och efterhand utvärderas.

4. Vad gäller ett utökat *samarbete mellan universitet och musikhögskola* bör erfarenheterna från Norge och Finland byggas in i planeringen. I Finland tillkommer dessutom kombinationen universitet (pedagogisk fakultet + mu-

sikvetenskaplig institution) – musikinstitut (i Åbo, Tammerfors, Jyväskylä, Uleåborg, Joensuu). Bristen på musikaliska utbildningsvägar för bibliotekarier, publicister och andra "förmedlare" är härvidlag ett gemensamt problem. Värld att närmare undersökas är utbildningen av musikbibliotekarier vid universitetet i Tammerfors.

5. Resultaten från den pågående *arbetsfältundersökningen* i Finland bör efterhand inhämtas.

6. De spridda och relativt korta erfarenheterna av *praktisk* musikutbildning inom "otraditionella" repertoarområden (utomeuropeisk musik, folkmusik, jazz, pop, nutida experimentell musik, olika former av populärmusik) bör samlas till en samnordisk *idébank*, tillsammans med de hittills prövade eller föreslagna formerna av *kreativ* musikundervisning.

7. Utvecklingsarbetet inom svensk musikutbildning under högskolereformens första tid bör tillföras kontinuerlig information enligt punkt 1-6 ovan och från den fortsatta verksamheten vid *Danmarks lärarhögskole*, inkl. dess lärarfortbildning och musikpedagogiska forskning. Den bör samverka med den svenska forskning som nu måste grundläggas.

8. En diskussion kring dessa internordiska aspekter och möjligheterna till vidgat nordiskt samarbete har en central plats vid 1977 års nordiska musikpedagogiska kongress som äger rum i Sverige.

Statens offentliga utredningar 1976

Kronologisk förteckning

1. Arbetsmiljölöslag. A.
2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölöslag. A.
3. Rapport i psykosociala frågor. A.
4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. A.
5. Säkerhetspolitik och totalförsvaret. Fö.
6. Deltidsanställas villkor. Ju.
7. Deltidsarbete 1974. Ju.
8. Regionala trafikplaner - länsvisa sammanfattningar. K.
9. Sexuella övergrepp. Ju.
10. Skolans ekonomi. U.
11. Bostadsbeskattning II. Fi.
12. Företagens uppgiftslämnande. Fi.
13. Byggnadsindex för husbyggnader och anläggningar. Fi.
14. Kårobligatorium? U.
15. Utbildning i förvaltning inom försvaret. Del 3. Fö.
16. Folkhögskolan. U.
17. Skador i arbetet. A.
18. Lokala trafikföreskrifter m. m. K.
19. Den militära underrättelsetjänsten. Fö.
20. Kultur åt alla. U.
21. Trafikbuller. Del 3. Buller från fritidsbåtar. K.
22. Sveriges export 1975-1990. Bilaga 2 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
23. Produktansvar I. Ersättning för läkemedelsskada. Ju.
24. Internationellt patentsamarbete II. H.
25. Internationellt patentsamarbete II. Bilagor. H.
26. Bostadsverket. Samordning-decentralisering. B.
27. Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
28. Vattenkraft och miljö 3. B.
29. Verkstadsindustrins arbetsmarknad. I.
30. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del I. I.
31. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del II. I.
32. Spent nuclear fuel and radioactive waste. I.
33. Musiken-människan-samhället. U.

KUNGL. BIBL.

- 3 JUN 1976

STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1976

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor. 1. Deltidsanställdas villkor. [6] 2. Deltidsarbete 1974. [7]
Sexuella övergrepp. [9]
Produktansvar I. Ersättning för läkemedelsskada. [23]

Försvarsdepartementet

Säkerhetspolitik och totalförsvaret. [5]
Utbildning i förvaltning inom försvaret. Del 3. [15]
Den militära underrättelsetjänsten. [19]

Kommunikationsdepartementet

Regionala trafikplaner – länsvisa sammanfattningar. [8]
Lokala trafikföreskrifter. [18]
Trafikbuller. Del 3. Buller från fritidsbåtar. [21]

Finansdepartementet

Bostadsbeskattning II. [11]
Företagens uppgiftslämnande. [12]
Byggnadsindex för husbyggnader och anläggningar. [13]
1975 års långtidsutredning. 1. Sveriges export 1975–1980. Bilaga 2 till 1975 års långtidsutredning. [22] 2. Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till 1975 års långtidsutredning. [27]

Utbildningsdepartementet

Skolans ekonomi. [10]
Kårobligatorium? [14]
Folkhögskolan. [16]
Kultur åt alla. [20]
Musiken-människan-samhället. [33]

Handelsdepartementet

Patentpolicykommittén. 1. Internationellt patentsamarbete II. [24]
2. Internationellt patentsamarbete II. Bilagor. [25]

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöutredningen. 1. Arbetsmiljölag. [1] 2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölag. [2] 3. Rapport i psykosociala frågor. [3]
4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. [4]
Skador i arbetet. [17]

Bostadsdepartementet

Bostadsverket. Samordning-decentralisering. [26]
Vattenkraft och miljö 3. [28]

Industridepartementet

Verkstadsindustrins arbetsmarknad. [29]
Aka-utredningen. 1. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del I. [30] 2. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del II. [31] 3. Spent nuclear fuel and radioactive waste. [32]

Kronologisk förteckning

1. Nordiske naturgasudredninger
2. Maktstrukturer och styrelseformer inom teatern
3. Adult Education
4. Nordisk samarbeide om energisparing i byggsektoren
5. Norden och fackpressen
6. ILO og kvinner i arbeidslivet
7. Aikuiskasvatus Pohjoismaissa
8. Cooperation Agreements between the Nordic Countries
9. Medborgarskap för barn och jämlikhet vid naturalisation

7

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

KUNGL. BIBL.

- 3 JUN 1976

STOCKHOLM

1917
1918
1919
1920

HERR | PE-DER HAV SPELARE | SÅ | LUF- VE- LIG SÅ

 MU- | SI- KENS KRAFT EN | GRÄNS- LÖS

 MU- | SIK MÅS- | TE | SKA- | PAS

FÄGLARNA PÅ KVISTARNA DE | DAN- SA DÄR-VID

 KRAFT | MU- SI- | KENS KRAFT EN | GRÄNS-

 MU- | SIK MÅS- | TE | SKA- | PAS

MUSIKEN

EN GRÄNSLÖS KRAFT

I ETT SKAPANDE

SAMHÄLLE.

